

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OSMANLI-FRANSIZ İLİŞKİLERİNE DAİR BİR
MECMUA: BIBLIOTHEQUE NATIONALE DE
FRANCE, FONDS TURCS 130

MUHAMMEDÜL EMİN GEZİCİ

2501171066

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ ÖZGÜR ORAL

İSTANBUL - 2022

ÖZ
OSMANLI-FRANSIZ İLİŞKİLERİNE DAİR BİR MECMUA:
BIBLIOTHEQUE NATIONALE DE FRANCE, FONDS TURCS 130

MUHAMMEDÜL EMİN GEZİCİ

Bu tezde François Savary de Breves döneminde hazırlanan ve orijinal nüshası Bibliothèque Nationale'de Turc 130 numara ile kayıtlı mecmua ele alınmıştır. Söz konusu eserin mahiyetine ve transkripsiyonuna geçilmeden önce, 16. yüzyıl Avrupası siyasi konjonktürü üzerinde durulmuş ve yüzyılın ilk çeyreğinde Sultan Süleyman ile François arasındaki münasebetler değerlendirilmiştir. Bunlara ek olarak kapitülasyonları da içine alan bir dizi ekonomik ve siyasi işbirliği etrafında genişleyen Osmanlı-Fransa ittifakı incelenmiştir.

Tezin birinci bölümünde François Savary de Breves'in kişisel hikâyesine ilişkin bilgiler derlenmiştir. Ardından mecmuanın değerlendirilmesi ve özellikle 16. yüzyıl Osmanlı-Fransa ilişkileri açısından kıymeti ele alınmıştır. Sonrasında eserin muhteviyatı hakkında önemli başlıklar oluşturularak eser çeşitli açılardan tahlil edilmiştir. Ayrıca eserde yer alan ve fazlasıyla mühim olan 1569, 1581 ve 1597 yıllarına ait ahidnameler araştırmaya konu olmuştur. Tezin ikinci ve son bölümünde ise mecmuanın transkripsiyonu ve özeti yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: François Savary de Breves, Osmanlı Fransa İlişkileri, Ahidnameler, Fetvalar, Korsanlar

ABSTRACT
A JOURNAL ON OTTOMAN-FRENCH RELATIONS: BIBLIOTHEQUE
NATIONALE DE FRANCE, FONDS TURCS 130

MUHAMMEDÜL EMİN GEZİCİ

In this thesis, the original copy of Turc 130 in the Bibliothèque Nationale, which was prepared by François Savary de Breves, was studied. Before dealing with the content and transcription of the work, the political conjuncture of the 16th century Europe is emphasized and the relations between Sultan Süleyman and François in the first quarter of the 16th century are evaluated. In addition to these, the Ottoman-French alliance, which expanded around a series of economic and political cooperation, including capitulations, is examined.

In the first chapter of the thesis, information regarding the personal story of François Savary de Breves is narrated through secondary resources available in the literature, specifically on the role of his embassy in the Ottoman State. The effort to develop Ottoman French relations is emphasized. In the second chapter, the evaluation of Turc 130 and its value especially in terms of the 16th century Ottoman-French relations are discussed. Many political and economic documents in Turc 130 are assessed in detail. Afterwards, important titles about the content of the work are formed and the work is analyzed from various aspects. Besides, exceptionally crucial *ahidnames* of 1569, 1581 and 1597 are under examination in this chapter. In the third chapter, the transcription and the summary of Turc 130 is presented.

Keywords: Turc 130, François Savary de Breves, Ottoman-French Relations, Ahidnames, Capitulations, Fatwas, Pirates, Mediterranean, Trade

ÖNSÖZ

16. yüzyıl itibariyle Osmanlı Devleti Avrupa'daki en önemli güç odaklarından biri haline gelmiştir. Kanuni Sultan Süleyman Avrupa siyasetine dâhil olduktan sonra büyük güçlerden biri olan Kutsal Roma İmparatoru Charles Quint ile mücadele etmeye başlamıştır. Sultan Süleyman aynı zamanda Fransa Kralı François da Charles Quint'e karşı nüfuz mücadelesi vermektedir. İlk olarak 1521 yılındaki mücadeleyi kaybeden Fransa Kralı 1525 yılında da Pavia yakınlarında Charles Quint'e yenilerek esir düşmüştür. Fransa kraliyet naipliğini üstlenen annesi Louise de Savoys İmparatora karşı Osmanlı Sultanından yardım talep etmiştir. Diplomatik açıdan Osmanlı-Fransa ilişkisinin başlangıcı olarak bu görüşmeler kabul edilmektedir. Osmanlı Devleti kendisinden yardım istenen bir konumda olarak müttefikinden üstün konumdaydı. Birbirine denk bir müttefiklik hukuku gelişmesi çok daha sonralara dayanmaktadır. Fransa Osmanlı ilişkisinin gelişmesiyle Fransa'ya tanınan imtiyazlar sonraki yılların en önemli meselesi haline gelmiştir. İmtiyaz talep eden ülkeler arasına İngilizlerin de katılımıyla Akdeniz'de ticaret hem gelişmiş hem de bir ticari rekabet ortaya çıkmıştır.

Bu tezde ele alınan mecmua Fransız büyükelçisi François Savary de Breves'nin İstanbul'daki görevi esnasında oluşturulmuştur. İçerisinde yer alan 1569, 1581 ve 1597 ahitnameleri, 16. Yüzyılın ikinci yarısında Fransa'ya verilen imtiyazları göstermektedir. Ayrıca mecmua içerisinde yer alan çok sayıda ticari mesele de özellikle Fransızların İngilizler ile yaşadıkları rekabeti yansıtmaktadır. Mecmua 200'e yakın farklı Osmanlı Türkçesi kaydı kapsamı itibariyle döneme ait sosyal, içtimai, ekonomik, siyasi ve dini birçok mesele hakkında malumat elde etmekteye imkan sunmaktadır.

Burada özeti ve tam metni sunularak değerlendirilen mecmuanın sayfa sıralamasıyla alakalı bazı problemler mevcuttur. Eserin dijital kopyasında yapılan sıralamada sayfalar düzensiz ve birbirini takip etmemektedir. Bu yüzden dijital nüshayı olduğu gibi alıp kullanmak mümkün değildir. Sayfaların üzerinde verilmiş olan numaralar ise ayrı bir problem ortaya çıkarmaktadır. İlk 31 sayfada metinler iki sayfa yan yana ve sağdan sola doğru devam etmektedir. Bu usulde herhangi bir problem bulunmamaktadır ancak metinlerin soldan başladığı düşünülerek numaralar verilmesi metnin tamamen yanlış numaralandırılmasına sebep olmuştur. Bu yüzden mecmuanın transkripsiyonu verilirken tersten başlayarak '278'den 1'e' doğru sıralama

yapılmıştır; böylece sayfaların birbirini takip etmesi mümkün hale gelmiştir. Bu düzeni bozmamak adına ilk 31 sayfa da metnin sonuna eklenmiştir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında katkılarını kelimelerle ifade edemeyeceğim annem, babam, eşim ve oğluma teşekkür ediyorum. Yeri geldi onları ihmal edip çalışmak zorunda kaldım. Kıymetli tez danışmanım ve hocam Dr. Öğr. Üyesi Özgür Oral'a kelime kelime, satır satır benimle birlikte tüm metni okumasından ve birlikte çalıştığımız anlarda beni her fırsatta yüreklendirmesinden dolayı minnettarım. Bürokratik işlerde her zaman bize yardımcı olan ve kılavuzluk eden Araş. Gör. Ahmet Tekin'e müteşekkirim. Tezin sol haline gelmesinde büyük katkıları olan Doç. Dr. Güneş Işıksel ve Doç. Dr. Özgür Kolçak'a minnet ve şükranlarımı sunarım.

MUHAMMEDÜL EMİN GEZİCİ

İSTANBUL, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
TABLO LİSTESİ	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FRANÇOİS SAVARY DE BREVES

1.1. Breves'in Osmanlı Devleti ile Tanışması	1
1.2. Marsilya'nın Fransa'ya Bağlanmasında Breves'in Rolü.....	1
1.3. 1604 Tarihli Ahidnamenin Fransa'ya Verilmesi.....	2
1.3.1. François Savary de Breves'in İlmi Çalışmaları	3

İKİNCİ BÖLÜM

MECMUA VE MUHTEVİYATI

2.1. Mecmuanın Tertibi.....	1
2.1.1. Mecmuanın Muhteviyatı	2
2. 2. Ahidnameler Meselesi	3
2.2.1. Mecmuada Yer Alan Ahidnameler	5
1569 Ahidnamesi	6
1581 Ahidnamesi	8
1597 Ahidnamesi	11
2. 3. Elçiler ve Konsoloslar Bahsi	14
2.3.1. İstanbul'da Daimi Elçiliklerin Açılması	15
2.3.2. Fransa'dan Gelen Elçiler.....	16

2.3.3.	Mecmuada Yer Alan Elçi ve Konsoloslarla İlgili Hususlar.....	17
2.3.4.	Fransız İngiliz Rekabetinde Elçiler ve Konsolosların Rolü.....	18
2.4.	Fetvalar	19
2.4.1.	Fetvanın Tanımı.....	19
2.4.2.	Mecmuada Yer Alan Fetvalar.....	20
2.5.	Ticaret Meselesi	22
2.5.1.	Akdeniz Ticareti ve Osmanlı Devleti.....	22
2.5.3.	Tüccarların Yaşadığı Problemler	23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESERİN ÖZETİ VE TRANSKRİPSİYONU

3.1.	Özet ve Transkripsiyon	26
SONUÇ		378
KAYNAKÇA		380

TABLO LİSTESİ

Tablo-1: Fransa’dan Osmanlı Devletine Gelen Elçilerin Listesi.....	27

+

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e. :	Aynı eser
a.g.e. :	Adı geçen eser
a.g.m. :	Adı geçen makale
a.g.t. :	Adı geçen tez
B. :	Receb
Bkz. :	Bakınız
Bkz. aş. :	Bakınız aşağı
Bkz. yuk. :	Bakınız yukarı
BOA :	Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi
C. :	Cilt
Ca. :	Cemâziyelâhir
Ce. :	Cemâziyelevvel
Çev. :	Çeviren
D. :	Defter
Der. :	Derleyen
DİA :	Diyanet İslâm Ansiklopedisi
Ed. :	Editör
H. :	Hicrî
Haz. :	Hazırlayan
İ.Ü. :	İstanbul Üniversitesi
İA :	İslâm Ansiklopedisi
Ktp. :	Kütüphane
L. :	Şevval
M. :	Miladî
M. :	Muharrem
M.E.B.:	Milli Eğitim Bakanlığı

N. :	Ramazan
ö. :	Ölüm tarihi
R. :	Rebîülâhir
Ra. :	Rebîülevvel
s. :	Sayfa
S. :	Sayı
Ş. :	Şaban
TDV :	Türkiye Diyanet Vakfı
Thk. :	Tahkik
Trc. :	Tercüme
TTK :	Türk Tarih Kurumu
TUBA:	Turkish Academy of Sciences
ty. :	Tarihi yok
TYEK :	Türkiye Yazma Eserler Kurumu
vd. :	Ve diğerleri
Vol. :	Volume
vs. :	Ve sâire
yay. :	Yayınları/Yayınevi
yy. :	Yayın yeri yok
Z. :	Zilhicce
Za. :	Zilkade

GİRİŞ

16. yüzyılın ilk çeyreğinde Fransa Kralı I. François ile Kutsal Roma İmparatoru V. Karl (Charles Quint) arasında Avrupa'nın siyasi üstünlüğünü belirleyen önemli bir güç mücadelesi yaşanmıştır. Bu mücadelenin ilk aşamalarında Fransız Kralı, 1521 yılında başlayan savaşlarda başarısız olmuş ve Kutsal Roma İmparatorluğu Avrupa'daki nüfuzunu giderek artırmıştır. Ardından I. François, 1525 yılında Milano yakınlarındaki Pavia Muharebesi'nde ağır bir yenilgiye uğrayarak esir düşmüştür. Madrid'de yaklaşık bir yıl boyunca tutsak tutulduktan sonra, ağır şartlar içeren bir antlaşmayı kabul etmesi karşılığında serbest bırakılmıştır¹.

François'in esaret altında bulunduğu dönemde krallığın naipliğini üstlenen annesi Louise de Savoie, oğlunu bu durumdan kurtarmak amacıyla diplomatik girişimlerde bulunmaya başlamıştır. Konsül Duprat'ın tavsiyesiyle dönemin en güçlü devletlerinden biri olan Osmanlı İmparatorluğu'na bir elçi gönderilerek ittifak kurulması talep edilmiştir². İlk Fransız elçisinin beraberindeki heyetle İstanbul'a gelirken Bosna'da öldürüldüğü ve taşıdığı mektubun Osmanlı sarayına farklı yollarla ulaştırıldığı ileri sürülmektedir. Louise de Savoie tarafından gönderilen mektupta, oğlunun ağır şartlar altında tutulduğu belirtilmiş ve Kanuni Sultan Süleyman'dan yardım talep edilmiştir³.

I. François da hapiste bulunduğu sırada Osmanlı Devleti'ne yeni bir elçi göndermiştir. Macar asıllı Comte Jean Frangipani tarafından İstanbul'a ulaştırılan bu mektupta, Kanuni Sultan Süleyman'dan Macaristan üzerine bir sefer düzenleyerek V. Karl'ı doğudan baskı altına alması istenmiştir. Böylece imparatorun iki cephede savaşmak zorunda kalacağı ve Fransa üzerindeki baskının azalacağı düşünülmüştür. Aynı zamanda V. Karl'a karşı bir Osmanlı-Fransız ittifakı kurulması teklif edilmiştir⁴.

¹ Halil İnalcık, **The Ottoman Empire The Classical Age 1300-1600**, London, Phoenix Press, 2001, s.3; İsmail Soysal, "Türk-Fransız Diplomasi Münasebetlerinin İlk Devresi", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, C. III, Sayı 5-6, İstanbul, 1953, s. 64.

² Soysal, a.g.m., s. 64.

³ Norman Davies, **Europe A History**, Oxford, Oxford University Press, 1996, s. 588; Soysal, a.g.m., s. 65-66.

⁴ Davies, a.g.e, s. 588; Halil İnalcık, **Devleti Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmaları I**, İstanbul, 2009, s. 152.

Kanuni Sultan Süleyman, 15 Şubat 1526 tarihli cevabında François'ın taleplerine olumlu yaklaşmış ve Kutsal Roma İmparatorluğu'na karşı mücadele edeceğini bildirmiştir. Bu diplomatik temaslar, ilerleyen yıllarda şekillenecek Osmanlı-Fransız ittifakının temelini oluşturmuştur⁵.

Bu dönemde Macaristan Kralı II. Lajos, V. Karl'ın kız kardeşiyle evli olması nedeniyle imparatorun siyasetini desteklemekteydi. Kanuni Sultan Süleyman, 1526 yılında Macaristan üzerine bir sefer düzenlemiş ve 29 Ağustos 1526'da gerçekleşen Mohaç Meydan Muharebesi'nde kesin bir zafer kazanmıştır. Savaş sırasında II. Lajos hayatını kaybetmiş, Macar Krallığı ise büyük ölçüde Osmanlı nüfuzu altına girmiştir⁶.

Fransız Kralı'nın öngördüğü gibi, V. Karl Osmanlı tehdidine karşı kuvvetlerini Orta Avrupa'ya yönlendirmek zorunda kalmış, böylece Fransa üzerindeki baskı önemli ölçüde azalmıştır. Ancak François, daha önce Avrupa devletlerinin desteğini alabilmek için Türklere karşı mücadele edeceğini vaat etmiş ve Haçlı ideallerini savunmuştur. Bu nedenle Osmanlılarla yakınlaşması, bazı çevreler tarafından Hristiyanlığa ihanet olarak değerlendirilmiştir. Bunun üzerine Fransız diplomasisi, Osmanlıların faaliyetlerinden doğrudan sorumlu olmadıklarını ileri sürerek bu eleştirileri hafifletmeye çalışmıştır⁷.

Madrid Antlaşması'nın hükümlerine göre I. François'ın Osmanlılara karşı mücadele etmesi gerekiyordu. Ancak Fransız Kralı, 1527 yılından itibaren V. Karl'a karşı yeniden savaş ilan etmiş ve 1528 yılında Antoine de Rinçon'u elçi olarak İstanbul'a göndermiştir. François, bu mektubunda V. Karl'a karşı Osmanlılarla birlikte hareket etme isteğini dile getirmiştir⁸.

Öte yandan V. Karl'ın kardeşini Macar tahtına çıkarmaya çalışması bölgede siyasi karışıklıklara yol açmıştır. Bunun üzerine Osmanlı Devleti 1529 yılında yeniden Macaristan üzerine sefer düzenlemiştir. Osmanlı ordusunun Viyana'yı kuşatması karşısında Alman prenslikleri V. Karl'ın etrafında birleşmiştir. Her ne kadar Viyana

⁵ Feridun Emecen, "Süleyman I", **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.38, İstanbul, 2010, s. 63-64.

⁶ Feridun Emecen, "Mohaç Muharebesi", **TDV İslam Ansiklopedisi**, c. 30, İstanbul, 2020, s. 232-235; İncelik, **a.g.m.**, s. 35.

⁷ Christine Isom-Vonhaaren, **Allies with Infidel: The Ottoman and French Alliance in the Sixteenth Century**, London-New York, 2011, s. 1-5.

⁸ Lamar Jensen, "16. Yüzyıl Fransız Diplomasisinde Osmanlı Türkleri", **Tarih Dergisi**, İstanbul, sayı 51, İstanbul, 2011, s. 168-169.

Kuşatması başarıyla sonuçlanmasa da V. Karl kendisini Hristiyanlığın savunucusu olarak öne çıkararak Avrupa devletlerinin desteğini kazanmıştır⁹.

Bu gelişmeler üzerine I. François, 1532 yılında Antoine de Rinçon'u yeniden İstanbul'a göndermiştir. Fransız Kralı'nın amacı, Kanuni Sultan Süleyman'ın Alman prenslikleri üzerine yeni bir kara seferi düzenlemesini engellemektir. Çünkü Alman prenslerinin V. Karl etrafında birleşmesi, imparatorun gücünü daha da artırmaktaydı. François bu nedenle Osmanlıların ağırlığını Orta Avrupa yerine Akdeniz ve İtalya üzerine yönlendirmesini istemiştir. Ancak Rinçon Osmanlı ordusuna ulaştığında Kanuni Sultan Süleyman Belgrad'a kadar ilerlemişti ve artık seferden vazgeçilmesi mümkün değildi. Sultan, V. Karl'ın yaptıklarının karşılıksız kalamayacağını belirtmiş, geri çekilmesi hâlinde bunun korkaklık olarak yorumlanabileceğini ifade ederek Fransız elçisinin talebini reddetmiştir¹⁰.

Sonraki yıllarda Akdeniz'de Barbaros Hayreddin Paşa komutasındaki Osmanlı donanması ile V. Karl'ın kuvvetleri arasında birçok deniz savaşı yaşanmıştır. Bu süreçte Barbaros Hayreddin Paşa ile I. François arasında çeşitli diplomatik temaslar gerçekleştirilmiş, ortak askerî harekâtlar iki devlet arasındaki iş birliğini daha da güçlendirmiştir.

1535 yılına kadar I. François, Osmanlı Devleti ile ilişkilerini büyük ölçüde gizli yürütmeye çalışmış ve elçilerini resmî olmayan yollarla göndermiştir. Ancak 1535 yılında Jean de La Forest'i Osmanlı Devleti nezdinde ilk resmî Fransız büyükelçisi olarak görevlendirmiştir. La Forest, Kanuni Sultan Süleyman, Sadrazam İbrahim Paşa ve Barbaros Hayreddin Paşa ile görüşerek çeşitli müzakereler yürütmekle görevlendirilmiştir¹¹.

Fransız elçisinin ilk talebi, Barbaros Hayreddin Paşa'nın kendisini güvenli bir şekilde İstanbul'a ulaştırması olmuştur. İkinci olarak, Fransa'nın İtalya üzerine düzenlemeyi planladığı sefer sırasında Osmanlı donanmasının İtalyan limanlarına saldırılar düzenlemesi istenmiştir. Son olarak Fransız heyeti, Osmanlı Devleti ile ticari ayrıcalıklar içeren bir anlaşma yapılmasını talep etmiştir.

⁹ Kemal Beydilli, "Viyana", **TDV İslam Ansiklopedisi**, c. 43, İstanbul, 2013, s. 116-117.

¹⁰ Jensen, **a.g.m.**, s. 169.

¹¹ Jensen, **a.g.m.**, 170-172.

I. François'in temel amacı, Osmanlı askerî gücünü kendi siyasi çıkarları doğrultusunda V. Karl'a karşı yönlendirmektir. Ancak bu kez stratejisini Macaristan üzerinden değil, Akdeniz ve İtalya üzerinden şekillendirmeyi tercih etmiştir. Çünkü önceki kara seferlerinde Alman prensleri V. Karl'ın etrafında birleşerek imparatorun konumunu güçlendirmiş, bu durum Fransa'nın İtalya'da nüfuz kazanmasını zorlaştırmıştır. Bu nedenle Fransız diplomasisi, Osmanlı-Fransız iş birliğinin ağırlık merkezini Akdeniz'e kaydırmaya çalışmıştır.

La Forest'in Öncülüğünde İlk Kapitülasyonlar

La Forest'in çabaları sayesinde 1536 yılında Fransa'ya ilk kapitülasyonlar verilmiştir.¹² Ahidname hükümlerine göre her iki devletin sularında faaliyet gösteren tüccarların güven içinde seyahat etmeleri ve serbest geçiş haklarından yararlanmaları garanti altına alınmıştır. Bölgesel meselelerde tüccarların kendi konsoloslarına başvurabilecekleri kabul edilmiş, Fransız tüccarlarıyla ilgili davaların kadı mahkemelerinde değil Divan'da görülmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca davaların, Fransız tarafının tercümanları hazır bulunmadan yürütülmeyeceği hususunda da güvence verilmiştir. Fransa'ya tanınan bu imtiyazların süresi, her iki hükümdarın hayatta bulunduğu dönemle sınırlandırılmıştır.¹³

Bununla birlikte, 1536 Ahidnamesi'nin orijinal nüshasının Osmanlı arşivlerinde bulunmaması nedeniyle söz konusu belgenin varlığı bazı tarihçiler tarafından tartışmalı kabul edilmektedir. Ahidnameye ilişkin ilk ciddi şüpheler, 1920'li yıllarda Rumen tarihçi Nicolae Iorga tarafından ortaya atılmıştır. Iorga, Fransız elçisine verildiği ileri sürülen metinde çok sayıda usul hatası bulunduğunu belirterek belgenin geçerliliğini sorgulamıştır.¹⁴

Buna karşılık ahidnamenin yürürlüğe girdiğini ve fiilen uygulandığını savunan tarihçiler de bulunmaktadır. Gaston Zeller, Fransa'nın eski İstanbul büyükelçisi Saint-Priest'in 1777 yılında Krallık Kütüphanesi'ndeki diplomatik belgeleri tasnif ederken Gabriel d'Aramon evrakı arasında 1536 Ahidnamesi'nin bir suretini bulmuş olmasının, belgenin gerçekten verilmiş olduğu görüşünü güçlendirdiğini ifade etmiştir. İsmail Soysal ise ahidnamede yer alan hükümlerin sonraki yıllarda uygulamaya geçirilmiş

¹² Jensen, **a.g.m.**, s. 172.

¹³ Joseph Von Hammer, **Devleti Osmaniye Tarihi**, çev. Mehmet Ata, İstanbul, Kapı Yayınları, 2008, s. 60.

¹⁴ Nicolas Iorga, **Points de vue sur l'histoire de l'Orient à l'époque moderne**, Paris, 1925, s. 27-55.

olmasını, belgenin varlığını destekleyen önemli bir delil olarak değerlendirmiştir¹⁵. Ayrıca İngiliz kaynaklarında da bu ahidnameden bahsedilmesi, söz konusu belgenin mevcudiyetini kuvvetlendiren unsurlar arasında gösterilmektedir. Ahmet Cevdet Paşa da Cevdet Tarihi'nde yer alan "Ahval-i meşruha mülabesesiyle Fransuva 942 senesinde Sultan Süleyman'dan bir ahitname koparmıştı ki..." şeklindeki ifadesiyle ahidnamenin varlığını kabul etmektedir¹⁶.

Jean de La Forest, İstanbul'a geldikten sonra İbrahim Paşa, Barbaros Hayreddin Paşa ve Kanuni Sultan Süleyman ile görüşerek İtalya üzerine ortak bir askerî harekât düzenlenmesini teklif etmiştir. Osmanlı yönetimi tarafından kabul edilen bu teklif doğrultusunda Barbaros Hayreddin Paşa komutasındaki Osmanlı donanması deniz yoluyla İtalya'nın güneyindeki Puglia (Pulya) bölgesine yönelik bir sefer gerçekleştirmiştir. Ancak Fransa'nın karadan yeterli askerî destek sağlayamaması nedeniyle harekâttan beklenen sonuç elde edilememiştir. Ayrıca V. Karl'ın başarılı diplomatik girişimleri sonucunda Venedik Cumhuriyeti Osmanlılara karşı cephe almış, Papalığın desteğiyle geniş bir Hristiyan ittifakı Osmanlı-Fransız iş birliğine karşı birleşmiştir¹⁷.

Fransa'nın verdiği taahhütleri tam olarak yerine getirememesi Osmanlı yönetiminde hayal kırıklığı yaratmıştır. Bunun ardından I. François'in V. Karl ile bir barış anlaşması imzalaması, Osmanlı sarayında tepkiyle karşılanmıştır. Ancak bütün bu gelişmelere rağmen taraflar ittifakı tamamen sona erdirmemişlerdir.

İki devlet arasındaki dostane ilişkileri sürdürmek amacıyla I. François, Antoine de Rinçon'u yeniden İstanbul'a elçi olarak göndermiştir. 1540 yılında İstanbul'a ulaşan Rinçon, Kanuni Sultan Süleyman'dan V. Karl'a karşı bir askerî harekât düzenleneceğine dair güvence almıştır. Zaten Macaristan'da devam eden gelişmeler nedeniyle Osmanlı Devleti ile Kutsal Roma İmparatorluğu yeniden savaşın eşiğine gelmiş bulunuyordu. Rinçon, elde ettiği bilgileri Fransa Kralı'na ilettikten sonra İstanbul'a dönüş yolunda, 1541 yılında V. Karl'ın adamları tarafından öldürülmüştür¹⁸.

¹⁵ İsmail Soysal, Hammer, Stanford Shaw gibi birçok tarihçi ahidnamenin var olduğunu ileri sürmektedirler. (Bkz. Shaw, **a.g.e.**, s. 132.), (Bkz. Hammer, **a.g.e.**, C. V, s. 60.).

¹⁶ Ahmed Cevdet, **Tarih-i Cevdet**, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2018, C. I, s. 216-217.

¹⁷ İnalçık, **a.g.e.**, s. 37; Elvin Otman, **the Crescent, the Lion and the Eagle: Re-Analyzing The Ottoman Apulian Campaign and Attack on Corfu (1537) In The Context Of Ottoman-Habsburg Rivalry**, Doktora Tezi, Ankara, 2018.

¹⁸ Jensen, **a.g.m.**, s. 172-173.

Rinçon'un ölümünün ardından Paulin, Fransız elçisi olarak Osmanlı sarayına gönderilmiştir¹⁹. Bu sırada Avusturya üzerine sefere çıkmış bulunan Kanuni Sultan Süleyman, Paulin'i Budin'de kabul etmiştir. I. François, Osmanlı kuvvetlerinin Alman toprakları yerine İtalya'ya yönelmesini istemekteydi. Bunun üzerine Kanuni Sultan Süleyman, 1543 yılında Barbaros Hayreddin Paşa komutasındaki donanmayı Fransızlarla müşterek hareket etmek üzere Akdeniz'e göndermiştir.

Osmanlı ve Fransız kuvvetleri arasındaki bu iş birliği, iki devlet arasında gerçekleştirilen ilk büyük ortak askerî harekât olması bakımından önem taşımaktadır. Ancak tarafların daha önce birlikte savaşmamış olmaları çeşitli uyumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Özellikle Barbaros Hayreddin Paşa'nın, Fransız askerlerinin disiplin eksikliğinden şikâyet ettiği bilinmektedir. Buna rağmen sefer sonunda Nice şehri ele geçirilmiş ve V. Karl'ın kuvvetleri geri çekilmek zorunda kalmıştır²⁰.

1544 yılında I. François ile V. Karl arasında Crépy Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmanın hükümlerine göre iki hükümdar Osmanlılara karşı ortak hareket etme konusunda mutabakata varmıştır. Bu sırada Osmanlı Devleti ise Avusturya üzerine seferlerini sürdürmekteydi. Osmanlı baskısı karşısında zor durumda kalan V. Karl, François'den Osmanlı Devleti ile arasında arabuluculuk yapmasını istemiştir. François bu görevi kabul ederek elçisi Montluc'u 1545 yılında İstanbul'a göndermiştir²¹.

Ancak Osmanlı heyeti, imparatorun temsilcileriyle doğrudan görüşmeler yürüttüğünden Montluc'a müzakerelerde sınırlı bir rol vermiştir. Öte yandan V. Karl ile ilişkileri yeniden bozulan François, Osmanlı Devleti'ni tekrar kendi yanına çekmek ve barış sürecini sekteye uğratmak istemekteydi. Bu amaçla 1547 yılında Gabriel d'Aramon'u büyükelçi sıfatıyla İstanbul'a göndermiştir²².

Kanuni Sultan Süleyman ise François'e gönderdiği mektupta mevsim şartlarının yeni bir sefere çıkmaya elverişli olmadığını, ancak gerektiğinde geçmişte olduğu gibi dostluk ilişkilerine bağlı kalacağını bildirmiştir. Ne var ki bu mektup Fransa Kralı'na ulaşmadan I. François hayatını kaybetmiştir.

¹⁹ Soysal, **a.g.m.**, s. 82; Jensen, **a.g.m.**, s. 173.

²⁰ Isom-Verhaaren, **a.g.e.**, s. 114-140.

²¹ Halil İnalcık, **Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009, s. 162.

²² Semavi Eyice, "Aramon, Gabriel de Luetz, Baron d'", **DİA** C. 3, İstanbul, TDV, 1991, s. 207-272.

Bu sırada Osmanlı ve imparatorluk temsilcileri arasındaki müzakereler tamamlanmış ve 19 Haziran 1547 tarihinde taraflar arasında bir barış anlaşması imzalanmıştır. Böylece Osmanlı-Fransız ittifakının ilk döneminde yaşanan yoğun diplomatik ve askerî iş birliği, Avrupa siyasetinin değişen dengeleri doğrultusunda yeni bir safhaya girmiştir²³.

II. Henry Dönemi (1547-1559)

François'ın ölümünden sonra yerine geçen II. Henry kısa bir kararsızlıktan sonra selefinin doğu politikasını takip etmeye başlamıştır.²⁴ 1551 yılında Alman prenslerle mücadele ettikten sonra 1552 yılında da Kutsal Roma İmparatoru ile savaş patlak vermiştir. Yine Osmanlı yardımına başvurmak zorunda kalan II. Henry d'Aramon'ı görevlendirerek Osmanlı'nın desteğini aramıştır.²⁵ 1553 yılında d'Aramon'ın hususi çabalarıyla Fransa'yla bir ortak saldırı ittifakı yapılmıştır. Osmanlı Donanmasını arkasına alan Fransa 1559'a kadar İmparatorun kuvvetlerine mühim zararlar vermiştir.²⁶ d'Aramon ile Sadrazam Rüstem Paşa arasında imzalan anlaşma Kutsal Roma İmparatoruna karşı ortak mücadele etme hususunun somut örneğidir. Anlaşmaya göre Osmanlı Donanmasının Toskana vadisinde verdiği destekten ötürü Fransa 300.000 altın ödeyecekti. Bu meblağ ödenene kadar Fransa Donanması Osmanlı donanması altında rehin olacaktı.²⁷ 2. Madde 1 Mayıs 1553 yılından itibaren Osmanlı Donanması Akdeniz'de Fransa'ya destek verecekti. 3. Madde eğer bu yardım Batı Akdenizde kullanılırsa 150.000 altın Türklere verilecekti. 4. Madde zapt edilen düşman gemileri Türklere bırakılacaktı. 5.6. ve 7. madde fethedilen yerler Türklerin emrinde olacak, halkları esir edilebilecek ancak malları ve mülkleri Fransa'ya bırakılacaktı.²⁸ 8. madde eğer Türkler İtalyan Puglia şehirlerinden birini zapt edip ele geçirirse Fransa'nın ödediği 300.000 altını geri iade edecekti. 9. Madde İmparatora karşı mücadele ederken her şeyi kaybeden Salerno Prensine Türkler 30 savaş gemisi ve 30.000 altın yardımda bulunacaktı.²⁹ Osmanlı padişahı daha önce yapmış olduğu

²³ Shaw, **a.g.e.** s. 138.

²⁴ **A.e.** s. 138.

²⁵ Soysal, **a.g.m.** s. 87.

²⁶ Halil İnalcık, *The Ottoman Empire The Classical Age 1300-1600*, 1973, s. 36.

²⁷ Soysal, **a.g.m.** s. 89.

²⁸ Soysal, **a.g.m.** s. 89.

²⁹ Soysal, **a.g.m.** s. 89.

yardımlardan istediği sonucu alamamasından ötürü bu sefer geniş kaplamalı bir teminat almak istemiştir. Fransa'nın vermiş olduğu ödönlere bakılırsa Türk yardımına ne kadar muhtaç olduğu gözlenmektedir.³⁰ 1553 ağustos ayında Baron de la Garde komutasındaki Fransız donanmasıyla Turgut Reis emrindeki Osmanlı kuvvetleri birleşti.³¹ Kutsal Roma İmparatorunun müttefiki olan Cenevizliler üzerine yapılan akınlarda Korsika adası ele geçirildi. Ancak donanma komutanları arasında anlaşmazlık çıktı. Turgut Reis anlaşmaya harfiyen uyulmasını talep ediyordu. İsteğinin karşılanmaması yüzünden müttelikler ayrılmış Korsika adası tahliye edilmiştir.³² II. Henry İstanbul'da ki elçisine yazdığı mektubunda "Maalesef ben Osmanlı ordusunun yardımından istifade edemiyorum. Bunun sebebi; Sultan'ın bunu istememesi değil, bilakis komutanlarının Sultanlarının isteğini yerine getirmek yerine, ganimet peşinde koşmaya daha fazla önem vermeleridir."³³ Böylece bir ortak harekât daha sonuçsuz kalmıştır.

5 Ağustos 1566 yılında Kanuni Sultan Süleyman Sigetvar Seferini icra ederken vefat etmiştir. 24 Eylül 1566'da Kanuni'nin yerine hayatta kalan tek oğlu II. Selim tahta çıktı. II. Selim babasının izinden gitmek arzusuyla Doğu Akdeniz'de fethedilmemiş tek yer olan Kıbrıs'ı ele geçirmek için çalışmalara başladı. Kıbrıs adası Venediklilerin kontrolünde olmasına rağmen korsanların yuvası olmuş gemilerin güvenliğini tehlike sokmaktaydı. Venedik ile yapılan 1540 tarihli dostluk anlaşmasına rağmen korsanların faaliyetlerine kayıtsız kalması Osmanlı heyetinin yönünü buraya çekmesine sebep olmuştur. Kıbrıs'a düzenlenecek sefer sırasında Fransa'nın düşman safında yer almaması için Fransa'yı yanlarına çekmek amacıyla 1569 yılında II. Selim tarafından Fransız Kralı IX. Charles'a geniş kapsamlı bir ahidname verilmiştir.³⁴ Bu ahidnamede yer alan imtiyazlar Kanuni dönemine göre daha geniştir. 1569 ahidnamesi süresiz olacak Sultan ve Kral'ın ölümüyle yürürlükten düşmeyecekti. Osmanlı topraklarına dışarıdan gelip 1 seneden fazla ikamet eden ecnebler cizye vergisi vermek zorundaydı.³⁵ Bu yeni ahidname ile birlikte Fransız tebaası bundan muaf tutulup Osmanlı tebaası gibi vergi vermesi kararlaştırıldı. Ahidnamede yer alan en

³⁰ Soysal, **a.g.m.** s. 89.

³¹ İdris Bostan, "Turgut Reis", **DİA** C. 41, İstanbul, TDV, 2012, s. 417.

³² **A.e.** S. 129.

³³ **A.e.** S. 129.

³⁴ Soysal, **a.g.m.** s. 93

³⁵ Ali Reşat "Kapitülasyonlar, Tarihi, Menşei, Usulleri" Çev. Macar İskender, Kanaat Matbaası, İstanbul, 1912, s.136.

önemli madde elçisi olmayan ecnebi milletlerin halklarının Osmanlı'ya gelirken Fransa bayrağı altında gelmesi karara bağlandı. Bu yabancı milletlerden Venedik istisna tutularak İngiltere, İspanya, Portekiz gibi ülkelerin tüccarlarının Fransa'ya bağlanması Fransa'yı Akdeniz ticaretinde en avantajlı konuma getirdi.³⁶ 1573 yılından itibaren Fransa İspanya ile yakınlaşması yüzünden Osmanlı ile araları açılmaya başladı. III. Murad ve devlet erkânı İspanya'ya karşı yeni bir müttefik arayışında İngilizler ile yakınlaşmaya karar verdiler.³⁷ Hoca Saadettin Efendi gibi devletin ileri gelenleri İngilizlerin parlayan bir güç olduğunu dostluk münasebetinin kurulmasının gerekliliğine inanıyorlardı. 1578'de İstanbul'a gelen Harborne İngiltere lehine imtiyazlar almayı başardı. Bu vechile 1580 yılında İngilizlere daha önce Fransa'ya verilen ahidnameye benzer bir ahidname verildi.³⁸ Böylece İngiltere ve Fransa arasında ticari yarış başlamış oldu.³⁹ 1581 yılında Fransa Kralı II. Henry Sultan III. Murad'dan yeni bir ahidname almayı başarmıştır.⁴⁰ Fransa'ya verilen bu ahidname ile Fransa diplomatik açıdan büyük bir kazanım elde etmiştir.⁴¹ Ahidnamenin en önemli maddesi 1580 yılında İngiltere'ye verilen imtiyazlardan 'İngilizlerin kendi bayrakları altında Osmanlı denizlerinde seyahat edebilecekleri' maddesini kaldırmıştır.⁴² Fransa bu kazanımla eskiden olduğu gibi İngilizlerin Fransa bayrağı altında seyahat etmeleri hakkını kazanmıştır. Diğer bir madde de Fransa büyükelçilerinin diğer bütün Hristiyan devletlerin elçilerinden üstün tutulup değer verileceği hakkındadır. İngiliz-Fransız rekabetinde Fransa tarafı kısa süreliğine de olsa üstlüğünü korumayı başarmıştır. 1591 yılında François Savary de Breves Fransa elçisi olarak görevlendirildi. 1591-1605 yılları arasında görevini ifa ederken birçok başarıya imza atmıştır. 1604 yılında Breves'nin çabaları sayesinde Fransa'ya yeni bir ahidname verilmiştir.

³⁶ Soysal, **a.g.m.** s. 93.

³⁷ Shaw, **a.g.e.** s. 227.

³⁸ Suraiya Faroqhi, **Türkiye Tarihi 1603-1839 Geç Osmanlı İmparatorluğu**, Çev. Fethi Aytuna, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2011, s. 349.

³⁹ **A.e.** s. 350.

⁴⁰ Alexander H. De Groot yazdığı makalede bu ahidnamenin Fransızca versiyonun 23 maddeden oluştuğunu belirtmektedir. (Bkz. Alexander H. De Groot, "The Historical Developments Of The Capitulatory Regime In The Ottoman Middle East From The Fifteenth To The Nineteenth Centuries", **Oriente Moderno**, 22:3 2003, s. 596.

⁴¹ Soysal, **a.g.m.** s. 93; De Groot Fransanın daha önceki haklarını tekrar muhafaza altına aldığını Venedeki hariç tüm yabancı tüccarların kendi bayrakları altında seyahet etmeleri durumunu önemli bir başarı olarak addeder. (De Groot, **a.g.m.** s. 596.)

⁴² De Groot, **a.g.m.** s. 597

BİRİNCİ BÖLÜM

FRANÇOİS SAVARY DE BREVES

1.1. Breves'in Osmanlı Devleti ile Tanışması

François Savary de Breves'in Amcası Jacques Savary de Lancosme 1582 yılında Fransız Kralı III. Henry tarafından Osmanlı'ya elçi olarak görevlendirilmiştir. Lancosme yeğeni Breves'i yanına yardımcı olarak almıştır. 23 Temmuz 1593 tarihli Venedik elçisi Matheo Zane'nin raporunda amcasına 9 yıl eşlik etmiştir diye yazmaktadır.¹ Breves ilk görevine Osmanlı'da Fransız elçiliğinde başlamıştır. 1589 yılında III. Henry² suikasta uğrayıp öldürüldüğünde yerine Navarre Kralı IV. Henry³ geldi. Lancosme yeni Kral'ın elçisi olmayı reddedip İspanya Kralı II. Philip'i destekledi. Lancosme bu yüzden tutuklanıp görevinden alınmıştır. III. Murad'ın izniyle Breves amcasından boşalan elçilik görevini üstlenmiş ve görevini iyi bir şekilde ifa etmiştir. Daha sonra 1593 yılında elçi olarak atanmıştır.⁴ Kariyerinde birçok diplomatik başarısı bulunan Breves Osmanlı-Fransa arasında iyi ilişkiler kurma açısından köprü olmuştur.

1.2. Marsilya'nın Fransa'ya Bağlanmasında Breves'in Rolü

1593 yılında Marsilya kentinin ileri gelenleri Fransız kralı IV. Henry'e isyan edip bağımsız hareket edeceklerini ilan etmişlerdir. Bunun üzerine Breves'in diplomatik çabaları sayesinde Osmanlı sultanı III. Murad Marsilya hâkimlerine bir mektup yazıp Fransız kralı IV. Henry'e itaat etmelerini istemiştir. Aksi takdirde denizlerde Marsilya'ya ait gemilere denk gelindiğinde alıkonulup içindekilerin de esir edileceği

¹A.e., s.5.

² <https://www.encyclopedia.com/social-sciences/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/king-henry-iii-france-1551-1589> (Erişim Tarihi: 03.02.2022)

³ <https://www.encyclopedia.com/humanities/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/henry-iv-1553-1610-king-france> (Erişim Tarihi: 03.02.2022)

⁴Alastair Hamilton, "François Savary de Brèves", **Christian-Muslim Relations: A Bibliographical History Western and Southern Europe (1600-1700)**, ed. David Thomas ve John Chesworth, C. 9, Leiden, Brill, 2017, 415; Panaite, **a.g.m.**, s. 6.

bildirilmiştir. 1593 yılında Marsilya kenti hâkimlerinin bu baskılardan çekinip IV. Henry'e itaat etmesi Breves'in kazandırdığı en önemli başarılarıdandır.⁵

1.3. 1604 Tarihli Ahidnamenin Fransa'ya Verilmesi

1603 yılında I. Ahmed'in Osmanlı tahtına çıkmasıyla birlikte daha önce verilmiş olan ahidnamenin yenilenmesi meselesi ortaya çıkmıştır. 1604 yılında ahidnamenin yenilenmesiyle birlikte Fransa lehine yeni imtiyazlar kazanmıştır. Örneğin Osmanlıda hangi sebepten olursa olsun esir olarak tutulan tüm Fransızların salıverilmesini sağlamıştır. Aynı dönemde İngiliz-Fransız rekabeti ile de mücadele etmek zorunda kalan Breves yeni ahidname ile yabancı tüccarların Fransız bayrağı altında seyahat etmesi maddesini teyit ettirerek kapitülasyonlarda Fransa'nın pozisyonunu muhafaza etmesi büyük bir kazanımdır.⁶ Elçilik yaptığı süre boyunca Breves'i en çok meşgul eden meselenin başında elçisi olmayan yabancı tüccarların hamiliği mevzusu gelmektedir.

Breves 22 yıl boyunca Osmanlı Devleti'nde kalması hasebiyle Türkçeyi çok iyi bir şekilde öğrenmiştir. Çok iyi derecede Türkçe konuştuğu ve Osmanlıca yazıp okuduğu bilinmektedir. Ayrıca Arapça ve Farsçaya da ilgi duymuş çalışmalar yapmıştır. Devlet erkânı ile kurduğu dostluk münasebetiyle diplomatik işlerde Fransa lehine kararlar çıkarmakta muvaffak olmuştur. Breves Osmanlı sarayında diğer gayrimüslim devletlerin elçileri arasında en üst konumda tutuluyordu. Venedik Baylosu Matteo Zane'nin 1593 tarihli raporunda Breves'in Türkçeyi iyi konuşması sayesinde diğer batılı milletleri temsil etme hakkını kazanmasında çok önemli bir faktör olduğunu söylemektedir.⁷ Yine Matteo Zane'nin raporuna göre bu dostluğun kurulmasında diğer bir faktör Müslüman esirlerin serbest bırakılmasında Breves'in öncülük etmesi Osmanlı Sarayının ileri gelenleri tarafından memnuniyetle karşılandı.⁸ Sonuç olarak kurmuş olduğu dostluk münasebetleri sayesinde Osmanlı Sarayında en üst seviyede ağırlanmış ve Osmanlı Fransa müttefikliğini muhafaza etmeyi başarmıştır.

⁵ Joseph Von Hammer, **Devleti Osmaniye Tarihi**, (çev. Ata Bey) İstanbul, 1911-1918, C. 7, s. 166; Panaite, **a.g.m.**, s. 7.

⁶ Hamilton, **a.g.m.**, s. 416.

⁷ Panaite, **a.g.m.**, s. 8.

⁸ Panaite, **a.g.m.**, s. 9.

1.3.1. François Savary de Breves'in İlmi Çalışmaları

François Savary de Breves diplomatik çalışmalarının yanında ilmi çalışmalarda yapmıştır. Elçilik faaliyetlerini bitirip Paris'e geri döndüğünde orada Arapça harflerle yayın yapan ilk yayıncı oldu. Breves Paris'te Typographia Savariana adında matbaa kurdu. İstanbul'dan getirdiği Türkçe, Arapça ve Farsça 110 adet el yazması eseri burada neşretmek istedi. Ayrıca matbaada kullanılan Arapça harfleri de İstanbul'dan getirtti.⁹ Bu çalışmaları yaparken yanında İstanbul'dan götürdüğü birkaç ilim adamı ile çalışmalara başladı. Burada ilk yayınlanan eser *Articles du traicté faict en l'annee mil six cens quatre, entre Henri le Grand, Roy de France, et de Navarre, et le Sultan Amurat Empereur des Turcs* 1604 yılında Sultan Ahmed tarafından verilen ahidname hakkındadır.¹⁰ Eser Türkçe ve Fransızca olarak yazılmıştır. Ardından Arapça bir gramer kitabı yayınlandı. 1618 yılında *Discours abrégé des asseurez moyens d'anéantir et ruiner la Monarchie de Princes Ottomans* (Osmanlı Hükümdarlığını Yıkma ve Ortadan Kaldırmak İçin Kısa Söylemler) adlı eserinde imparatorluğun çeşitli yönlerini analiz etmiş ve İstanbul'u fethetme önerisini dile getirmiştir.¹¹ Bütün bu önerileri öne sürerken Osmanlı Devleti'nde uzun yıllar kalmasından dolayı Osmanlının ciddi bir askeri güce sahip olduğunu bilmektedir. Bu yüzden batılı Hristiyan devletlerin birleşmesi gerektiğini dile getirmektedir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nde yaşayan Hristiyan nüfusunun çoğunluğunun böyle bir mücadelede dindaşları olan batılılara destek vereceğini iddia etmektedir. Buna rağmen yazmış olduğu diğer yazıda François Savary, *Discours sur l'alliance qu'a le Roy avec le Grand Seigneur et de l'utilité qu'elle apporte à la chrestienté* (Fransa'nın Osmanlı ile İttifakı ve Bu İttifakın Hristiyanlığa Sağladığı Katkılar Üzerine Söylemler)¹² adlı

⁹ Yahya Erdem Makalesinde Bibliotheque Nationale France'da Breves'e ait bir yazıya atıfta bulunarak yazılan İstanbul'da yapıldığını ifade etmektedir: "Bu şehirde (İstanbul) bulunduğum andan itibaren 3 dilde kitap bastırabilmek için dökümcüleri büyük bir özenle Arapça, Farsça ve Keldani hurufatına çalıştırdım." (Bkz. Yahya Erdem, "Doğubilimci Langles'in Notlarında Türkiye Matbaacılığıyla İlgili Bilgiler", **Kebikeç**, Ankara, 1995, s. 196.

¹⁰ Bu eser hem Türkçe hem de Fransızca versiyonu bulunmaktadır. Fransızca versiyonu *Traictez et ambassades de Turquie Tome III* de bulunmaktadır. (Bibliothèque d'Arsenal, Ms. 4769, f. 299–322). Türkçe versiyonu ise Feridün Ahmed'in Beyin Münşeâtü's-selâtin eserinde bulunmaktadır. (Bkz. Viorel Panaite, "East Encounters West: French Merchants and Islamic Law in the Ottoman Mediterranean (Late-Sixteenth and Early-Seventeenth Centuries)", *Exploring the Commonalities of the Mediterranean Region*, **TUBA**, Ankara, 2019, s. 43.

¹¹ Trandafir G. Djuvara, **Türkiye'nin Paylaşılması Hakkında Yüz Proje**, Çev. Pulat Tacar, İstanbul, Gündoğan Yayınları, 2000, s. 163.

¹² Sevil Gözübüyük, "Osmanlı-Fransız İlişkileri ve Kapitülasyonlar (XVI.- XVII. YÜZYILLAR)", Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Denizli, 2017, s. 31.

eserinde Fransa Osmanlı ittifakının Fransa'ya kazandırdıkları hakkında değerlendirmeler yapmaktadır. Doğu dünyasını batıya tanıtmaq amacıyla yapmış olduğu bu çalışmalar batıda ciddi ilgi görmüştür.

İKİNCİ BÖLÜM

MECMUA VE MUHTEVİYATI

2.1. Mecmuanın Tertibi

François Savary de Breves 1591-1604 yılları arası İstanbul'da elçilik yaparken bu mecmuayı tertip ettirmiştir. Mecmua Fransa'daki Bibliothèque Nationale Kütüphanesinde yer almaktadır. Söz konusu mecmua bu tez çalışmasına kadar Latinize edilmemiştir. Eserin girişinde Fransızca iki yazı gözükmektedir. Sayfanın bir tarafında “*Le monde est un logement d'étrangers; seus la sont fous qui ne preparent les armes qui leur sont pour bien mourir*” (Dünya, iyi ölmek için ihtiyaç duydukları silahları hazırlamayan ahmak insanların evidir). Diğer sayfada Fransızca Du Ryer'e ait şöyle bir yazı mevcuttur: “*Mémoires de l'Ambassade de Monsieur de Brèves en Levant, très curieux et nécessaire a ceux qui sont employés pour le service du Roy a la Porte Ottomane. Du Ryer de Malezair*” (Osmanlı Devleti'nde Görev Yapacaklar İçin Gerekli Doğu Akdeniz'deki Elçi Breves'in Anıları).

Burada adı geçen muhtemelen mecmuanın müstensihi olan Andre du Ryer de Malezair'in hayatı hakkında pek fazla bilgi yoktur. Viorel Panaite, Annie Berthier'in de Malezair'in 1660 tarihinde doğduğunu ileri sürdüğünü ancak bunun kesin bir tarih olmadığını yazmaktadır⁵⁵. Bilindiği kadarıyla de Malezair Breves'in yanına gönderilmiş, o da onu Osmanlıca ve Arapça öğrenmesi için Mısır'a göndermiştir. Ardından 1621 yılında eğitimini ilerletmek maksadıyla Breves onu Paris'e geri çağırdı. 1623 yılında ise Malezair Mısır'ın İskenderiye kentine Fransız konsolos yardımcısı olarak görevlendirildi. Kaynaklara göre 1626 yılında görevinden alınmıştır.⁵⁶ 1630 yılına kadar İstanbul'da vakit geçirip burada Fransa'nın menfaatlerini gözetmek için Breves ile çalışmalar yapmıştır. 1630 yılında Fransa'ya döndüğünde Osmanlıca Gramer olarak bir kitap çıkarmıştır. Malezair daha sonra

⁵⁵ Viorel Panaite, “A French Ambassador in Istanbul, and his Turkish Manuscript on Western Merchants in the Ottoman Mediterranean (late 16th and early 17th Centuries)”, Journal of South-East European Studies, Romanya, **Editura Academiei Romane**, 2004, Tome XLII (n 1-4), s. 117.

⁵⁶ **A.e.**, s.117.

Kuran'ın Arapça'dan Fransızca'ya bir tercümesini yapmıştır. 1647 yılında yayınlanmış olan bu tercüme Avrupa'da çok ilgi görmüştür.

2.1.1. Mecmuanın Muhteviyatı

Bibliothèque Nationale'daki katalog bilgilerine göre mecmua 21,5 x 16 santimetre ebadında, yumuşak deri ciltli, damgalı ve yaldızlıdır.⁵⁷ Yazım açısından standart Osmanlı tarzı gözetilerek sağdan sola doğru yazılmıştır. Ahidnamelerin yazılış sırası bir yaprağın sağında ve solunda olmak üzere yan yana iki sayfa halindedir. Diğer belge türleri ise alt üst şeklinde bir varakta yukardan başlayarak iki sayfa mevcuttur. 278 varaktan oluşan eserde Fransa'ya verilen 3 adet ahidname sırasıyla 1569 Ahidnamesi, 1581 Ahidnamesi ve 1597 Ahidnamesi mevcuttur. Ayrıca, Name-i hümayunlar, emirler, mektuplar ve sadrazam telhisleri gibi belgeler mevcuttur. Bunun dışında çeşitli kişiler tarafından yazılmış 34 adet fetva bulunmaktadır. Fransa krallarına yazılmış mektuplar, Fransa Kralından Osmanlı Padişahına, Sadrazamına, Şeyhülislama gelen mektupların tercümeleri, Leh Kralı Zigmund'dan gelen mektup ve İngiltere kraliçesinden gelen mektup mevcuttur. Ayrıca Akdeniz'deki korsanlık ve ticaret meseleleri hakkında onlarca belge mevcuttur. İngiliz-Fransız rekabeti belgeler içinde önemli bir yer tutar. Savary de Breves ahidnamelerin uygulanması hakkında sürekli Osmanlı sarayına arzuhalles sunup kendileri ile ilgili emirler çıkarttırmıştır. Ayrıca özellikle ticarete müteallik meselelerde Şeyhülislamdan da kendi isteklerine muvafık bir dizi fetva çıkartıp İngilizlere karşı Fransa'nın konumunu yargı önünde de kuvvetlendirmiştir.

Mecmuada Fransa dışında ülkeler hakkında da bilgilendirici belge suretleri mevcuttur. Örneğin Endülüs Müslümanlarından gelen mektup çok ilgi çekicidir. Bu mektupta da ifade olunduğu gibi Endülüs önceden Müslüman memleketiyken İspanyolların saldırmasıyla ülke elden çıkmış, burada yaşayan Müslümanlar zorla Hristiyan olmaya zorlanmışlardır. Hristiyan olmayı reddeden binlerce Müslümanın öldürüldüğüne dair şikayetleri havi mektupta Osmanlı padişahının tüm Müslümanların halifesi olması sebebiyle kendilerine yardım gönderip Endülüs'ü fethetmesi istenmiştir. Diğer ilgi çekici bir mektup ise Marsilya hâkimlerinden gelen mektuptur. Marsilya kenti Fransa Kralına isyan edip bağımsızlıklarını ilan ettiklerinde Breves'in ısrarıyla Osmanlı

⁵⁷ <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b10082230t> (Erişim Tarihi: 25.02.2022)

sarayından Marsilya'ya tehdit dolu bir mektup gönderilmesini sağlamıştır. Buna göre eğer Fransa Kralına itaat etmezlerse denizde seyrü sefer halinde Marsilya gemilerine denk gelinirse gemilere el konulup içindekilerin esir edileceği bildirilmiştir. Bunun üzerine Marsilya hâkimlerinden bir mektup gelmiştir. Mektupda Marsilya halkının yüzlerce yıldır Fransa boyunduruğu altında olduğu ve bundan da memnun oldukları ifade olunmuştur. Esasen bağımsız bir devlet kurma arzuları yoktur fakat Fransız Kralının kendi mezhepleri üzere olmayıp sapkın bir mezhep üzere olmasından dolayı ona itaat etmemeleri gerektiğini eğer Fransa kralı atalarının olduğu üzere eski mezheplerine dönerse hiç sorun çıkarmadan ona itaat edeceklerini bildirmişlerdir. Dolayısıyla Osmanlı Padişahından talepleri gemilerine el konulmaması ve adamlarının esir edilmemesidir.

Breves kendi elçiliği döneminde toplamış olduğu belgeleri belli bir planlama dâhilinde bir araya getirmiştir. Eserde zaman zaman boş sayfaların mevcudiyeti aralara eklemeler yapma ihtimali olduğunu belli sıralamayla topladığını göstermektedir. Ayrıca kendi elçilik döneminde yenilenmiş olan ahidnamenin de eserde yer almaması enteresandır. Muhtemeldir ki elçiliğinin son yılında 1604 tarihinde ahidname Fransa ile yenilenmişti. Bu eseri daha önce toplamış ve yeni ahidnameyi bu esere yetiştirememiş olabilir.

2. 2. Ahidnameler Meselesi

“Bir işi üzerine alıp söz verme, taahhüd, and, kasem, sözleşme, mukavele”, “resmî emir veya rica” mânâlarını ifade eden Arabca *ahd* (عهد) ile “mektub, kitab” mânâsına gelen farsea *nâme* (نامه) kelimelerinden yapılan *ahidnâme* birleşik ismi, lügatlarda “muâhede” veya “anlaşma kâğıdı” gibi kısa tarifleri yanında “anlaşma şartlarını ve iki tarafın imzasını taşıyan kâğıd” şeklinde de tarif edilmektedir.⁵⁸

Ahd, iki devlet arasında yapılan muahede ve musâlaha metni olarak muahedenâme ve musâlahanâme karşılığında kullanıldığı gibi, özellikle halife ve hükümdarların veliaht, âmil, vali ve kadılara dair düzenlenmesini emrettikleri tayin kararları, çeşitli konularda emir ve tâlimat mahiyetinde yazdırdıkları yazı anlamında da kullanılır.⁵⁹ Ayrıca ahidname “*padişah tarafından başka bir padişaha yahud bir*

⁵⁸ Mübahat S. Kütükoğlu, **Osmanlı Belgelerinin Dili**, TTK Yayınları, Ankara 2013, s.163.

⁵⁹ Mustafa Fayda, Ahidname, **DİA** C. 1, İstanbul, TDV, 1988, s. 535.

kavm ve kabileye verilüb sulh ve aman ve hususat-ı saireye dair olan taahhüdatın namesi” olarak da tanımlandırılmıştır.⁶⁰ Ahidnameler İslam hukuku gözetilerek özellikle Hanefi mezhebi görüşü dikkate alınarak formüle edilirdi. Hanefi mezhebi Osmanlı Devlet idaresinde kabul görmüş Şeyhülislam Hanefi mezhebi üzerine fetva verirdi. İslam hukukuna göre de diğer ülkeler iki sınıfa ayrılırdı: Darü’l-islam ve Darü’l-harb. Fıkıh kitaplarında Dârü’l-islâmın “müslümanların hâkimiyeti altındaki yer” veya “Müslümanların imamının (devlet başkanı) hüküm ve sultanının yürürlükte olduğu ülke” şeklinde tarif edildiği görülmektedir.⁶¹ Buna göre Dârü’l-islâm, Müslümanların hâkimiyeti altında bulunup İslâm hukuk sisteminin uygulandığı ülkedir. Darü’l-harp ise İslâm hukukunda “İslâmî veya İslâm dışı bir yönetimin hâkimiyeti altındaki ülke” anlamında kullanılır.⁶² Burada ki temel mesele halkının yüzde kaçının Müslüman ya da gayrimüslim olması değil tamamen yönetimin İslam üzere olup olmadığıdır. Eğer yönetim Müslüman değilse orası Darü’l-harptir. Darü’l-harp olan bir ülke fethedilip yurt haline gelirse veya kendi arzularıyla İslam’a geçmeleri sonucunda burası Darü’l-islam olarak kabul edilir.⁶³ Darü’l-harpte bulunan ve Müslüman olmayan kişilere harbi denirdi. Osmanlı devletinde harbi statüsünde olan batılı devletlere çeşitli imtiyazlar içeren ahidnameler vererek kanun altında haklarını koruma altına almışlardır. Buna binaen harbi statüsünde ticaret için Osmanlı devletine gelen kişilere müste’min denirdi. Yani eman verilmiş kişi anlamına gelir. Tüm güvence ve hakları daha önceden verilmiş olan ahidnamelerde mahfuzdur.

Ahidnameler davet rüknüyle başlar. Bu kısımda Allaha hamd edilerek, peygamberine salâvat getirilir ve 4 halife de hayırla yad edilir. Allahtan yardım peygamberden şefaât temenni edilir. Ardından ahidnameyi veren padişahın tuğrası ve nişan kısmı gelir. Nişan kısmında “Nişân-ı humâyûn-ı âlîşân ve misâl-i meymûn-ı vâcibi’l-iz’ân nevverâ’llahu melikü’l-mennân ilâ inkırâzi’d-devrân hükmü oldur ki” yada “Nişân-ı şerîf-i âlîşân-ı sultânî ve tuğrâ-yı garrâ-yı kiti-sitân-ı hâkanî, nusıra bi’l-avn-i’r-Rabbânî hükmü oldur ki..” gibi şeklinde yazabilir. Başlarda çok sade olan bu unvanlar zamanla tumturaklı bir hale gelmiştir.⁶⁴ Ayrıca ahidnamenin verildiği devletin

⁶⁰ James William Redhouse, **Lugât-ı Osmâniye**, c.II, İstanbul, 1280, s.31.

⁶¹ Ahmet Özel, **Dârü’lislâm**, **DİA**, C. 8, İstanbul, TDV, 1993, s. 541.

⁶² Ahmet Özel, **Dârülharp**, **DİA**, C. 8, İstanbul, TDV, 1993, s. 536.

⁶³ **A.g.m.** s.536.

⁶⁴ Melek Delilbaşı, “Ortaçağ’da Türk Hükümdarları Tarafından Batılılara Ahidnamelerle Verilen İmtiyazlara Genel bir Bakış”, **Belleten**, XLVII/85, Ankara, 1984, s. 94.

Kralının sıfatları da kısaca yazılırdı. 1573 tarihli ahidnameden başlayarak yabancı devlet krallarına uzun sıfatlar yazılmaya başladı. Örneğin: “Mefâhirü’l-ümerâi’l-İseviyye, merâci’ü’l-küberâi’l-fihâm fi’l-milleti’l-mesîhiyye, muslih-i mesâlih-i cemâhiri’t-tâifeti’n-Nasrâniye Venedik beğleri”. Nakil bölümünde ahidnamenin veriliş sebebi ve şartları açıklanır. Bu kısmın içeriği, ahidnamenin mahiyetine göre değişir. Eğer tahta yeni bir sultan geçmişse selefi zamanındaki ahidnamenin yenilenmesi durumu söz konusu ise bu durumdan söz edilir ve anlaşma maddelerine sıkı sıkıya uyulması kararlaştırılarak sulh yenilenirdi. Eğer gerçekleşmiş olan bir savaş sonunda bir ahidname talep edilmiş ise karşı tarafın sulh talep ettiği belirtilerek sulh yapılır.

Ahidnameler iki kısımda değerlendirilir: ilki Sulh ahidnameleri savaş sonrasında düzenlenen bu ahidnamelerde iki tarafça belirlenen maddeler ve şartların yazılarak sonuçlandırılır. Diğeri Ticarî ahidnameler, Osmanlı topraklarına kendi bayrağı altında gelerek ticaret yapmak isteyen yabancı devletlere verilirdi. 19. yüzyıla kadar “ahidname” adıyla anılan bu belgeler, bu dönemden itibaren “muahede” adıyla anılmaya başlanmıştır.⁶⁵ Tanzimat sonrasında ise padişahın tuğrası ve hattını taşıyanlar, “tasdikname” adıyla anılmıştır.⁶⁶ Ticari ahidnamelerin veriliş amacı çok çeşitlilik arz edebilirdi. Kimi zaman ticari bir menfaat sağlamak amacıyla verilirken kimi zamanda müttefiklik hukuku geliştirmek amacıyla verilirdi. Fransa’ya verilen 1569 yılı tarihli ahidname bunun çok iyi bir örneğidir. Kıbrıs seferi öncesi Osmanlı Devleti Fransa’yı yanında tutmak ve karşıdaki Hristiyan bloğunu güçlendirmemek amacıyla Fransa’ya 1569 Ahidnamesini vermiştir.

2.2.1. Mecmuada Yer Alan Ahidnameler

1536 yılında Veziriazam Makbul İbrahim Paşa ile Büyükelçi Jean de la Forest’in birlikte hazırladıkları ahidname ile Fransa’ya ilk imtiyazlar tanınmıştır. Bu ahidnamenin metnine Fransa ve Osmanlı arşivlerinde rastlanılmamış olması, Jean de la Forest’in ve Makbul İbrahim Paşa’nın özel evrakları arasında müsveddelerinin bulunması, ahidnamenin taslak halinde kaldığına işaret etmektedir. Bu yüzden genel intiba ilk geniş kapsamlı ahidnamenin 1569 yılında verildiğidir.

⁶⁵ Kütükoğlu, a.g.e., s. 168.

⁶⁶ A.e., s.163.

1569 Ahidnamesi

1566 yılında II. Selim tahta geçtikten sonra daha önceden verilmiş olan ahidnamelerin yenilenme meselesi ortaya çıkmıştır. Fransa Kralı Charles IX yeni Osmanlı sultanından ahidnamenin yenilenmesini talep etmiştir. 18 Kasım 1569 tarihinde Fransaya yeni ahidname verilmiştir. 1569 ahidnamesinde Kanuni döneminde verilen hakların üstüne yeni imtiyazlarda verilmiştir. Örneğin Fransa'dan gelip Osmanlı topraklarında 1 yıldan fazla kalan ecnebilere artık cizye vergisi alınmaması karara bağlandı. Ceneviz, Sicilya, Ankona ve diğer batılı devletlerden gelen tüccarların Fransa bayrağı altında seyahat etmeleri en önemli kazanımlardandır. 1569 ahidnamesinin verilmesinden sonra Fransız ticareti Doğu'da hızla gelişmiş ve bu gelişme diğer Avrupalı ülkelerinin de dikkatlerini buraya çevirmelerine neden olmuştur. Özellikle İngiltere için bundan sonra Doğu ticaretinde gittikçe güçlenen Fransa'nın bayrağı altında ticaret yapmak ciddi bir sorun teşkil etmiştir.⁶⁷ Daha sonraki yıllarda Fransız-İngiliz rekabetinin ilk fitilleri atılmış oldu. Kanuni döneminde verildiği kabul edilen ahidnamede birçok imtiyazların pratikte uygulanmadığı ile alakalı birçok şikâyet Osmanlı tarafına iletilmiştir. Bu sebeple ahidnamelere itiraz edip kanuna uymayanların cezalandırılmasına dair bir madde eklenmiştir. Fransız kralı elçisiyle gönderdiği mektubunda Cezayirgarp korsanlarının kendi limanlarına geldiklerinde onlara gerekli yardımın yapıldığı istenildiği takdirde barut bile verildiği halde denizlerde Fransız gemilerini yağmaladıklarına dair şikâyetle bulunmuştur. Ahidnamenin neredeyse tüm maddeleri tüccarların güvenli bir şekilde Osmanlıya gelip ticaret yapıp geri dönmesi üzerinedir. Güvenlik sorunu dönemin en büyük problemlerinden olduğu aşikârdır.

Ahidname Maddeleri

- Fransız halkı ticaret ya da özel bir sebeple Osmanlı Devleti gelmek istediklerinde mallarına, canlarına ve adamlarına herhangi bir sebeple karışılmayacak
- Fransa ve Fransa'ya bağlı tüccarın dilediği gibi gelip gitmesi hakkında devlet görevlilerine bilgi gönderilecek

⁶⁷ Kütükoğlu, **ag.e.**, s. 38.

- Gemilerin güvenlikleri sağlanıp limanlara güvenli bir şekilde yanaşması sağlanacak
- Fransa'ya ait ya da tabi olan gemiler fırtınaya yakalanırsa Osmanlı gemilerine denk gelirse onlara yardım edilecek
- Gemileri karaya sürüklenirse mal ve kıyafetlerinden kurtulanlar sahiplerine iade edilecek
- Fransız tüccar ve tercümanları ticaret yapmak için deniz ve kara yoluyla Osmanlı Devleti'ne geldiklerinde gümrük vergilerini vermek şartıyla ticaret yapabilecek
- Fransa'dan biri borçluyken ölse borcu başka bir Fransız tüccardan tahsil edilemeyecek
- Fransız tüccardan biri ölse geride kalan mallarına kimse karışmayıp varislerine teslim edilecek eğer kimseyi varis göstermediyse konsolosa teslim edilecek
- Fransa ve Fransa'ya bağlı tüccar ticaret yapmak istediğinde kadiya varıp yapmak istediği ticaret veya kefalet hususunu kayıt altına alması gerekecek sonrasında bir sıkıntı çıkarsa bu kayda göre hüküm verilecek
- Elllerinde kayıtlı belge olmayanların yalancı şahitlerle kanuna aykırı bir şekilde dava etmesine izin verilmeyecek
- Bazı kişilerin bizi dövdünüz diyip yalancı şahitlik yaparak yakalama kararı çıkarmaya çalışmaları engellenecek
- Fransız biri esir olarak bulunursa ve konsolos bu Fransız derse esir sahibi merkeze gönderilip davası görülecek
- Osmanlıda rençberlik yapan Fransızlar evli veya bekâr olsun ayırım yapmadan haraç vergisinden muaf olacak
- İskenderiye ve Trablusşam iskelelerinde görev yapan konsolosların yanına gönderilen adamlarına kimse karışmayacak
- Fransız tüccarla Osmanlıdan birinin davası olsa kadiya vardıklarında Fransız tüccar için tercüman hazır olmazsa dava görülmeyecek
- Tercümanın önemli bir işi varsa davanın görülmesi için tercümanın gelmesi beklenecek
- Fransız tüccarlar kendi aralarında bir anlaşmazlık yaşarlarsa kendi konsolosları aracılığıyla problemlerini çözecekler hariçten kimse onlara karışmayacak

- Denizde Fransızları esir edip götürüp Rumeli ve Anadolu’da satanların teftiş edilip kimlerse yakalanıp cezalandırılacak
- Esir edilmiş olan Fransız Müslüman olmuş ise serbest bırakılacak eğer hala Hristiyan ise Fransızlara teslim edilecek
- Fransız gemileri adet olduğu üzere İstanbul’dan çıkarken aranıp sonra Boğaz Hisarları önünde tekrar arandıktan sonra izin verilip gönderilecek
- Boğaz Hisarları önünde arandıktan sonra kanuna aykırı olarak Gelibolu’da da aranması yasaklanacak
- Denizde Fransız gemilerine denk gelindiğinde düşmanca tutum gösterilmeyip dostça davranılacak
- Venedik’e verilen ahidnamede yazılı olan haklar Fransa’ya da verilecek
- Eğer malları ve gemileri yağmalanmış olan olursa bulunup sahiplerine geri iade edilecek

1581 Ahidnamesi

1581 Ahidnamesi III. Henry’nin isteği üzerine III. Murad tarafından verilen ahidnamedir. Diğer ahidnamede olduğu üzere II. Selim zamanında verilen ahidnamenin yenilenmesi talep edilmiştir. Bu ahidnamenin en önemli özelliği 1580 yılında İngilizlere tanınan ‘Kendi bayrakları altında seyahat ve ticaret edebilmeleri’ maddesinin nehyedilmesidir. Ayrıca diğer batılı ülkeler gibi İngilizlerinde Fransa bayrağı altında ticaret yapmaları güvence altına alınmıştır. Osmanlı Devleti bazı ürünlerin dışarıya satışına izin vermiyordu. Fransa heyeti daha önceden satışa yasaklı olan ürünlerden pamuk, pamuk ipi ve kumaş gibi ürünleri satın alma hakkı kazanmıştı. 1581 Ahidnamesi ile bunlara ilaveten bal mumu ve deri de dâhil edildi. Korsanlık meselesi hala iki ülke arasındaki en önemli çıkmazlardandı. Cezayirgarp korsanlarının faaliyetleri Fransa tarafını ciddi huzursuz etmiştir. Sadece bu eserde 30 yakın şikâyet kaydı mevcuttur. Cezayirgarp korsanlarının esir almış olduğu tüccarların serbest bırakılması kararı çıkartılmıştır. Burada önemli olan bir madde ahidnameye eklenmiştir. Hangi Beğlerbeği döneminde yasadışı faaliyetler düzenlenirse zarar o Beğlerbeğinden tazmin edilecek. Bu maddede devlet görevlisinin sorumlu tutulması Fransız tarafının isteği idi çünkü İngilizler ile iş birliği içinde olduklarını iddia ediyorlardı. Hatta korsanlık faaliyeti yürüten İngilizlerin limanlarda korunduğu muhafaza edildiğine dair şikâyetler Osmanlı Sarayına iletilmiştir. 1581 ahidnamesinin

önceki ahidnamelerden bir farkı da Fransız elçisinin diğer ecnebi devlet elçilerinden üstün tutulacağı ahidname güvencesi altına alınmıştır. Çok uzun sürmese de Fransa bu ahidname ile harbi tüccarların temsiliyet hakkını elinde tutmuş durumunu muhafaza etmiş İngilizlerin almış olduğu hakkı bozdurmuş ve Osmanlı Sarayında en üst düzeyde temsil edilme hakkı kazanmıştır.

Ahidname Maddeleri

- Venedik hariç Ceneviz, İngiltere, Portekiz, İspanya, Katalan, Ankona, Dubrovnik ve Fransa'ya bağlı olan tüccarlar Fransa Kralının bayrağı altında seyahat edip gemi ve kalyonlarıyla hareket edecekler
- Tüccarlara haksız bir şekilde kimsenin müdahale etmesine izin verilmeyecek
- Venedik dışında kalan ve elçisi olmayan Hristiyan tüccarların Fransa Kralının bayrağı altında seyahat etmesi zorunluluk
- İngiltere elçisinin ahidnameye muhalif olarak karışmasına izin verilmeyecek
- Ahidnameye muhalif bir emir öne sürülürse kabul görmeyecek
- Satışı yasaklı olan ürünlerden pamuk, pamuk ipi ve kumaşın Fransa'ya satılmasına izin veriliyordu bunlara ek olarak bal mumu ve deri de eklenecek
- Yanlarında getirdikleri paralardan vergi alınmayacak
- Fransız tüccar harbi gemide bulunduğu için esir edilmişse serbest bırakılacak
- Fransız tüccarları eskiden ne gümrük vergisi ödüyorsa yine aynı vergiyi ödeyecek
- Gümrüklerde alıkonulup fazla ücret istenmesine müsaade edilmeyecek
- Cezayirgarp korsanlarının denizlerde esir aldığı tüccarlar serbest bırakılacak ve yağmaladıkları mallar iade edilecek
- Hangi Beğlerbeği zamanında bu olaylar olursa o kişi görevden alınacak ve zararı tazmin edecek
- Eskiden olduğu gibi elçinin tercümanları haraç, kassablık ve diğer vergilerden muaf tutulmaya devam edecek
- Fransa ve Fransa'ya bağlı olan gemilere hangi tüccar mal yüklemek isterse Fransız konsolosunun hakkı olan vergiyi ödeyecek
- Fransız tüccarlar kendi aralarında bir anlaşmazlık yaşarlarsa kendi konsolosları aracılığıyla sorunlarını çözecek, hariçten kimse onlara karışmayacak

- Adet olduğu üzere Fransız elçilerinin İspanya ve diğerk ÷lke elçilerine üstün tutulacak
- Tüccarlar gemileriyle Osmanlı iskele ve limanlarına güven içinde gelip gidebilecek
- Eğer gemileri fırtınaya yakalanırsa Osmanlı gemilerine denk geldiklerinde onlara yardım edilecek
- Gemileri karaya sürüklenirse beğler ve kadılar hemen yardıma gidip mal ve kıyafetlerinden kurtulanları sahiplerine iade edecek
- Fransız tüccar ve tercümanları ticaret için Osmanlıya geldiklerinde gümrük vergilerini ve konsolosluk hakkını vermesi gerek
- Fransa'dan biri borçluyken ölse kalan borcu kefilideğilse başka tüccardan tahsil edilemeyecek
- Fransız tüccardan biri ölse geride kalan mallarına kimsenin karışmayıp varislerine teslim edilecek
- Ölen kişi eğer kimseyi varis göstermediyse malları konsolosa teslim edilip ailesine ulaştırılacak
- Fransa ve Fransa'ya bağılı tüccar ticaret yapmak istediğinde kadıya varıp yapmak istediğı ticaret veya kefalet hususunu kayıt altına alması gerek
- Eğer sonrasında bir sıkıntı çıkarsa bu kayda göre hüküm verilecek
- Elllerinde kayıtlı belge olmayanların yalancı şahitlerle kanuna aykırı bir şekilde dava etmesine izin verilmeyecek
- Bazı kişilerin bizi dövdünüz diyip yalancı şahitlik yaparak yakalama kararı çıkarmasına izin verilmeyecek
- Fransız biri esir olarak bulunursa ve konsolos bu kişi Fransız derse dava merkezde gör÷lecek
- Osmanlıda çiftçilik yapan Fransızlardan evli veya bekâr olsun ayırım yapmadan haraç vergisinden muaf tutulacak
- İskenderiye Trablusşam ve Cezayir iskelelerinde görev yapan konsolosların yanına gönderilen adamlarına kimse karışmayacak
- Fransız bir tüccarla Osmanlıdan birinin davası olsa kadıya vardıklarında Fransız tüccar için tercüman hazır olmazsa dava gör÷lmeyecek
- Tercümanın önemli bir işi varsa davanın gör÷lmesi için tercümanın gelmesini beklemeleri gerekecek

- Fransız tüccarlar kendi aralarında bir anlaşmazlık yaşarlarsa kendi konsolosları aracılığıyla problemlerini çözecekler
- Fransız tüccarları yakalayıp esir edip Rumeli ve Anadolu'da satanların yakalanıp cezalandırılacak
- Esir edilmiş olan Fransız Müslüman olmuş ise serbest bırakılacak yok hala Hristiyan ise Fransızlara teslim edilecek
- Fransız gemileri adet olduğu üzere İstanbul'dan çıkarken aranıp sonra Boğaz Hisarları önünde tekrar arandıktan sonra izin verilip gönderilecek
- Boğaz Hisarları önünde arandıktan sonra kanuna aykırı olarak Gelibolu'da da aranmasına izin verilmeyecek
- Denizde Fransız gemilerine denk gelindiğinde düşmanca tutum gösterilmeyip dostça davranılacak

1597 Ahidnamesi

IV. Henri'nin isteği üzerine 1597 yılında III. Mehmed tarafından Fransa'ya yeni bir ahidname verilmiştir. Bu yeni ahidnameye göre Venedik ve İngiltere dışındaki Ceneviz, Portekiz, İspanya, Katalan, Ankona, Sicilya, Floransa, Dubrovnik ve diğer harbi milletler Fransa bayrağı altında ticaret yapması kararlaştırıldı. 1581 yılındaki ahidnameden en önemli farkı İngiltere'nin artık kendi bayrağı altında ticaret yapması Fransa'nın etkisinden çıkmış olmasıdır. Fransa elçisi François Savary de Breves ne kadar uğraşsa da İngiltere'nin ticarete bağımsızlığının önüne geçemedi. Akdeniz ticaretinde İngiltere Fransa rekabeti bu dönemde hat safhaya yükselmiştir. Osmanlı Devlet erkânı da bu yarış kızııştırma eğiliminde bulunmuştur. Hoca Saadettin devletin şeyhülislamı olarak İngilizlerin yükselen bir güç olduğunu düşünerek onlar ile ittifak kurulması gerektiğine inanıyordu. Ayrıca kuzey Afrikadaki korsanlar ve beylerbeyiler İngiliz korsanlarla kurduğu ittifak sayesinde harbi gemileri yağmalıyor Fransa'yı müşkül duruma sokuyordu. Osmanlı Sultanı tüm gerekli önemleri almasına rağmen hala korsanlar Fransız gemilerini yağmalamaya devam ediyordu. Tunus, Cezayir, Trablusgarp beylerbeyilerine emirler gönderilip bu korsan faaliyetlerini sonlandırmaları emredilmesine rağmen hala şikâyetler gelmeye devam ediyordu. Bunun üzerine konunun araştırılması açısından daha önce Kuzey Afrika'da görev yapmış sabık beylerbeyiler çağırılıp durumun değerlendirilmesi istenmiştir. Beyberbeyiler kul tayifesinin bağımsız hareket edip beyberbeyilerin ikazlarını ciddiye

almadıklarını söylemişlerdir. Bu durumun Fransa tarafındaki yansıması da bu orantıdadır. Fransa kralı İstanbul'daki elçisine yazdığı mektubunda Sultan'ın samimi bir şekilde dostluklarının gereğini yapmaya çalıştığını ancak Tunus, Cezayir, Trablusgarp gibi beyberbeylerine söz geçiremediğini onların bağımsız hareket ettiğini ileri sürmektedir. Korsan faaliyetleri iki devlet arasında en önemli problemlerden biri haline gelmişti. Fransız elçisinden gelen onlarca şikâyet mektubu mevcuttur. Elçi korsan faaliyetleri ile 2000'nin üzerinde Fransız'ın esir edilip mallarının yağmalandığını, bu kişilerin serbest bırakılacağı sözü alınmasına rağmen hala çeşitli bahaneler gibi salınmadıklarını, Fransa Kralının dostluk münasebetiyle muamele beklediğini ifade etmektedir. Durumun araştırılması için Müteferrika Mehmed görevlendirilir. Kurd Paşa'ya yazılan bir emirle Müteferrika Mehmed'i gemisiyle alıp gerekli yerlere götürmesi ve birlikte hareket etmeleri emredilir. Konunun araştırılması üzerine Kaptan Sinan Paşaya bir mektup gönderilip hangi sebepten ötürü olursa olsun tüm Fransız esirlerin serbest bırakılması kararı bildirildi. Bu karar 1597 ahidnamesine eklenerek Fransa tarafına bir güvence verilmek istendi. Ahidnamenin varlığına rağmen kanunlara uymayanların durumu da diğer bir problemdir. İncelediğimiz eserde Osmanlı Sarayından çıkmış onlarca muhtelif emir bulunmaktadır. 1598 tarihli bir emirde Tunus, Cezayir ve Trablusgarb beylerbeylerine karıştıkları faaliyetler veyahut ihmalleri yüzünden Fransa kralından özür dileneceği bu vesile ile her birinin güzel yararlı atlar vermeleri emredilmiştir. Diğer bir emirde Fransaya verilen ahidname şartlarına uymayan beğlerbeğiler, kadılar, defterdarlar, hâkimler vesayir görevlilerin cezalandırılacağı bildirilmiştir. 1598 tarihli başka bir emirde Beğlerbeğilerin hala gerekli önlemleri almadıkları ve korsanların tüccarları zarara uğratmaya devam ettiklerini bildirmektedir. Eğer tüccarlar aynı şekilde zarara uğramaya devam ederse bu kişilerin zararını görevde olan beylerbeğilerin tazmin edeceği bildirilmiştir. Bu hüküm Trablus, Cezayir ve Tunus Beyberbeğilerine gönderilmiştir.

Maddeleri

- Venedik ve İngiltere hariç Ceneviz, Portekiz, İspanya, Katalan, Ankona, Sicilya, Floransa, Dubrovnik ve Fransız tüccarlar Fransa Kralının bayrağı altında seyahat edip gemileriyle hareket edebilecekler
- Tüccarlara haksız bir şekilde karışılmayacak
- Fransız elçileri diğer ülke elçilerine üstün tutulacak

- Tüccarların gemi ve kalyonlarıyla Osmanlı iskele ve limanlarına güven içinde gelip gitmeleri sağlanacak
- Eğer gemileriyle fırtınaya yakalanırlarsa Osmanlı gemilerine denk gelindiğinde onlara yardım edilecek
- Gemileri karaya sürüklenirse beğler ve kadılar yardıma gidip mal ve erzaklarından kurtulanları sahiplerine verecek
- Tüccarlar Osmanlı'ya geldiklerinde gümrük vergilerine vermek şartıyla ticaret yapabilecek
- Fransa'dan biri borçluyken ölse kalan borcu kefil yoksa başka tüccardan tahsil edilemeyecek
- Fransız tüccardan biri ölse geride kalan mallarına kimse karışmayıp varislerine teslim edilecek
- Eğer ölen kişi kimseyi varis göstermediyse veraseti konsolosa teslim edilip ailesine ulaştırılacak
- Fransa ve Fransa'ya bağlı tüccar ticaret etmek istediğinde kadiya varıp yapmak istediği ticaret veya kefalet hususunu kayıt altına alması gerek sonrasında bir sıkıntı çıkarsa bu kayda göre hüküm verilecek
- Elleri kayıtlı belge olmayanların yalancı şahitlerle kanuna aykırı bir şekilde dava etmesine izin verilmeyecek
- Bazı kişiler bizi dövdünüz diyip yalancı şahitlik yaparak yakalama kararı çıkarması engellenecek
- Fransız biri esir olarak bulunursa ve konsolosu bu kişi Fransız'dır derse esir sahibi merkeze gönderilip davası orada görülecek
- Osmanlıda çiftçilik yapan Fransızlardan evli veya bekâr olsun ayırım yapmadan haraç vergisinden muaf olacak
- İskenderiye ve Şamtrablus iskelelerinde görev yapan konsolosların yanına gönderilen adamlarına kimsenin karışmasına izin verilmeyecek
- Fransız bir tüccarla Osmanlıdan birinin davası olsa kadiya vardıklarında Fransız tüccar için tercüman hazır olmazsa davası görülmeyecek
- Tercümanın önemli bir işi varsa davanın görülmesi için tercümanın gelmesini beklemeleri gerekecek

- Fransız tüccarlar kendi aralarında bir anlaşmazlık yaşarlarsa kendi konsolosları aracılığıyla problemlerini çözebilecek ve dışarıdan kimsenin karışmasına izin verilmeyecek
- Fransızları denizde esir edip Anadolu ve Rumeli’nde satanlar tespit edilip yakalanıp cezalandırılacak
- Esir olan Fransız Müslüman olmuş ise serbest bırakılacak yok hala Hristiyan ise Fransızlara teslim edilecek
- Fransız gemileri adet olduğu üzere İstanbul’dan çıkarken aranıp sonra Boğaz Hisarları önünde tekrar arandıktan sonra izin verilip gönderilecek
- Boğaz Hisarları önünde arandıktan sonra kanuna aykırı olarak Gelibolu’da da aranması yasaklanacak
- Denizde Fransız gemilerine denk gelindiğinde düşmanca tutum gösterilmeyip dostça davranılacak
- Malları ve gemileri yağmalanmış olan olursa bulunup sahiplerine geri iade edilecek

2. 3. Elçiler ve Konsoloslar Bahsi

Elçi (ilçi) kelimesi “halk, ülke, devlet” anlamına gelen Türkçe el (il) isim kökünden türetilmiştir. Bu şekliyle ve özel isim olarak ilk defa Uygur metinlerinde rastlanmaktadır.⁶⁸ Kurumsal anlamda: Bir devleti başka bir devlet katında temsil eden kimse veya bir uzlaşma sağlamak veya iş bitirmek için birinin yanına gönderilen kimseye elçi nedir.⁶⁹ Elçilik ise; bir yabancı ülkede kendi devletini temsil eden elçinin ve yanındaki görevlilerin çalıştıkları, devletlerini temsil ettikleri bina, sefarethanedir.⁷⁰ Elçilerin başlıca görevi mensubu olduğu devleti temsil etmektir. Ayrıca gönderildiği ülkedeki gelişmeleri gözlemleyerek rapor etmek, görevlendirildiği konularda görüşmelerde bulunmak ve devletin çıkarlarını gözeterek hakkını korumaktır. Bunun yanı sıra gönderilmiş olduğu devletin içişlerine karışmaması ve davranışlarına dikkat etmesi beklenirdi.⁷¹ Konsolos ise Latince “danışmak, istişare etmek, düşünmek”

⁶⁸ Mehmet İpşirli, “Elçi”, **DİA**, C. 11, İstanbul, TDV, 1995, s.3.

⁶⁹ Şemseddin Sami, **Kamus-ı Türkî**, İstanbul, Kapı Yayınları, 2004, s. 247.

⁷⁰ İlhan Ayverdi, **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, İstanbul, Kubbealtı Neşriyat, 2005, s. 836.

⁷¹ **Türk Ansiklopedisi** C. XV, Ankara, M.E.B Yayınları, Faiskul:117, 1967, s. 1-2.

mânalarına gelen consul kelimesinden gelmektedir.⁷² Roma’da devlet görevlilerine verilen bir unvan olmasına rağmen daha sonra farklı bir anlama bürünmüştür. Ortaçağda ortaya çıkan bu devlet görevlileri deniz ticaretinin yaygınlaşmasıyla diğer ülkelerde kendi milletini temsil eden, vatandaşlarının çıkarını kollayan, devletlerarası arabulucu faaliyetlerine girişen bir statüye kavuşmuşlardır. Devletlerarası diplomaside Osmanlı Devleti İslami kuralları ön planda tutarak hareket etmiştir. Yabancı devletlerin toprakları yönetilme şekillerine Daru’l-harp ve Daru’l-islam olarak sınıflandırılmıştır. Buna göre de elçiler dışarıdan gelip Osmanlı topraklarına girdiklerinden itibaren İslami eman terakkisine göre hareket edilip misafir olarak kabul edilmiş ve her türlü iaseleri karşılanmıştır.

2.3.1. İstanbul’da Daimi Elçiliklerin Açılması

İstanbul’da ilk daimi elçilik 1454 yılında Venedik tarafından kurulmuştur. Onu takiben 1475’te Lehistan, 1497’de Rusya, 1525’te Fransa, 1528’te Avusturya, 1583’te İngiltere ve 1612’de de Hollanda’nın açtığı elçilikler takip etmiştir.⁷³ Osmanlılar ise 18. yüzyıl sonuna kadar bu devletlerde daimi elçilik kurmamıştır. Avrupalı devletlerin elçilerinin İstanbul’da ikamet etmesi Osmanlı tarafından büyüklük alameti olarak görülüyordu. Ayrıca mütekabiliyet esas alınmayıp daimi elçiliklerin kurulmaması da hem ihtiyaç görülmemiş hem de geleneksel olarak İslami gelenekte bulunmaması açısından değerlendirilebilir. Osmanlı Devleti güçlü olduğu dönemlerde tek taraflı yürüttüğü bu politikayı iyi yönetmeyi bilmiştir. İstanbul’da ikamet eden yabancı ülke elçilerinin rekabetini kendi menfaatine kullanmıştır. Osmanlı Devleti padişah değişikliği olduğunda, savaşlarda zafer kandıklarında, Avrupalı Kralları zafer kazandıklarında tebrik etme veya taç giymelerini kutlama, barış şartlarını görüşme, anlaşılan ahidnamenin metnini göndermek için, zaman zaman karşı taraflardan gelen mektupların cevabını iletme için ve daha birçok çeşitli sebepten ötürü iyi yetişmiş devlet adamlarından birini elçi olarak görevlendirirdi. Osmanlı Devleti ilk daimi elçiliğini III. Selim zamanında 1793 yılında Avrupa merkezlerinde açmaya başlamıştır. Osmanlı diplomasisinde dönüm noktası olarak kabul edilen bu başlangıcın kolay olmadığı özellikle dil probleminin açtığı sıkıntıdan dolayı devlet adamları güçlükler yaşamıştır. Önceleri tercüman aracılığıyla sorunu çözmeye çalışsalar da bu

⁷² Ali İbrahim Savaş, “Konsolos”, **DİA**, C. 26, İstanbul, TDV, 2002, s. 178.

⁷³ İpşirli, **a.g.m.**, s. 8.

sefer de tercümanların sadakati sorunu ortaya çıkmasıyla başka bir probleme yol açmıştır.

2.3.2. Fransa'dan Gelen Elçiler

Fransa ile Osmanlı arasındaki ilk münasebetler Fransa Krallık naibi Louise de Savoie tarafından İstanbul'a gönderilen bir elçilik heyeti olduğu düşünülmektedir. 1525 yılında bu heyetin Bosna'dan geçerken katledildiği bu yüzden yanlarında getirdikleri mektubun Osmanlı sarayına ulaşamadığı düşünülmektedir. Daha sonraki elçilerin gelişi aşağıdaki gibidir:

Tablo-1: Fransa'dan Osmanlı Devletine Gelen Elçilerin Listesi⁷⁴

• 1. Büyükelçi: La Forest (Jean de) , (Sens Saint-Pierre-Le-Vif rahibi, Kralın Sekreteri) Nisan 1535
• 2. Büyükelçi: Rincon (Antoine, Şövalye) , Kralın sofracıbaşısı, Ocak 1538
• 3. Büyükelçi: Escalin des Eymars (Antoine, Capitaine Polin olarak çağırılan, Baron) , Kadırgalar Amirali, Rincon'un yerine atanmıştır, Temmuz 1541
• 4. Büyükelçi: Luelz (comte Gabriel de, Aramon senyörü) , Güven mektuplarını 12 Nisan'da sunmuştur, Nisan 1547
• 5. Büyükelçi: Codignac (Michel de) , 1553 yılında yola çıkan Codignac İstanbul'a 3 Mart 1554 tarihinde gelmiştir.
• 6. Büyükelçi: Cavenac de la Vigne (Jean, Auvilliers senyörü) , 1556
• 7. Büyükelçi: Grandchamp de Grantrie, Grand Campagne olarak çağırılır, (Guillaume de, Senyör) , 1566
• 8. Büyükelçi: Noailles (François de, Dax piskoposu) , 1571 yılında yola çıkan Noailles 13 Mart 1572 tarihinde görev yerine yerleşmiştir.
• 9. Büyükelçi: Noailles (Gilles de, Isle Rahibi) , 1575
• 10. Büyükelçi: Germigny (Şövalye Jacques de, Germolles Baronu) , 1579
• 11. Büyükelçi: Savary (Jacques, Ancosme Senyörü) , 1585

⁷⁴ <https://tr.ambafrance.org/1525-ten-itibaren-Buyukelciler> (erişim tarihi: 18,04,2022)

- 12. Büyükelçi: **Savary (François, Brèves Senyörü**, bir önceki Büyükelçinin yeğeni), 550 yılından itibaren Büyükelçilikte ataşe, Henri IV'in ilk Büyükelçisi, 1589

2.3.3. Mecmuada Yer Alan Elçi ve Konsoloslarla İlgili Hususlar

İncelediğimiz eserde elçiler ve konsoloslar hakkında onlarca belge mevcuttur. Bunların ilki, Fransız elçisinin ve maiyetinin ihtiyacı olan ürünleri almak istediklerinde onlara gerekli yardımların yapılması hakkındadır. Fransız elçisi esnaftan şıra almak istediklerini ve dışarıya satış yapma gibi bir düşüncelerinin olmadığını belirtip Osmanlı Sarayından yazılı belge talep etmiştir. H. 1006 tarihli (1598) hükümde kadılara ve beylere emir gönderilerek elçiye zorluk çıkarmamaları istenmiştir. Buradaki önemli husus elçi ve konsolosların tüketim maksadıyla aldığı ürünlerden vergi ve gümrük alınmaması gerektiğidir. Ahidnamelerde yazılı olmasına rağmen Elçinin iddiasına göre hala kendilerinden haksız vergi talep ediliyordu. Bu haksız yere vergi alınması meselesi Fransız elçisi Breves'i çok meşgul etmiş Osmanlı Sarayına defalarca şikâyet mektubu yazmıştır. Diğer bir mesele konsolos ve elçi tayinleri hakkındadır. Çeşitli sebeplerden ötürü bazen bir konsolosun ölmesiyle, bazen tüccarlara zulmettiği gerekçesiyle, bazen de ihanet suçlamasıyla elçiler ve konsoloslar görevden alınıyordu. Ancak bu görevden alma işi doğrudan Osmanlı Devleti'nin elinde değil meselenin Fransız tarafıyla görüşülmesi gerçekleştirildikten sonra Saraydan çıkan yazıyla yeni gelen kişiye izin veriliyordu. Fransız tarafı da olayı tek başına yürütmesi mümkün değil çünkü birçok kez bu konsoloslar haksız yere zenginleyip çete haline bürünüyor İstanbul'daki elçi bunlara güç yetiştiremiyordu. Sonuç olarak Osmanlı kolluk kuvvetlerine ihtiyaç duyduklarından karşılıklı birçok yazı gelip gidiyordu. Bu eserde de bunlara misal birçok belge mevcuttur. Örneğin H. 1007 tarihli (1598) hükümde Halep Konsolosu Covan Reyner'in ölümü üzerine Fransız elçisi bir arz yazıp yerine Reyner'in oğlunun tayin edilmesini rica etmiştir. Hükmün icra edilmesi amacıyla Halep kadısına ve Beğlerbeğine emir yazılmıştır. Diğer bir örnek Mısırdaki geçici görevle konsolosluk yapan Covan Kokral'ın tüccara zulmettiği tespit edilmiş elinde bulundurduğu tüm belgeleri muaccelen teslim etmesi istenmiş yerine Gabril Kortu'nun getirilmesi kararlaştırılmıştır. Diğer bir mesele Elçiler geçimlerini tüccardan toplanan vergiden sağlardı. Harbi tüccar Osmanlıya gelip ürün alıp sattıklarında konsolosluk hakkın olan yüzde iki vergiyi ödemeleri zorunluluktaki. Fransa almış olduğu ahidnamelerde bunu yazılı olarak teminat altına aldırılmıştır. Ancak buna rağmen birçok kez bu durumun suistimal edildiği ödenmesi

gereken verginin ödenmediğine dair şikâyetler Elçi tarafından Saraya iletilmiştir. Örneğin H. 1009 tarihli belgede İskenderiye limanına gelen harbi tüccar biz istediğimiz konsolosa başvururuz diyip Fransa konsolosuna vermesi gereken vergiyi reddettiklerine dair Elçiden gelen talep üzerine durumu teftiş etmek maksadıyla Yusuf Çavuş Mısır'a gönderilmiştir. Mevzu arzda belirtildiği gibiyse tüccardan verginin toplatılıp Konsolosa teslim etmesi emredilmiştir. Aynı durumlar Sakız Adasında ve Misina adasında da geçerlidir. H. 1002 tarihli belgede (1594) bazı harbi tüccarın ticaret yaptıktan sonra Fransız konsolosuna vergi vermeyi reddettiğine dair şikâyet yer almıştır.

2.3.4. Fransız İngiliz Rekabetinde Elçiler ve Konsolosların Rolü

1569 Ahidnamesiyle Fransa, elçisi olmayan efrenç tayifesinin temsiliyeti hakkını kazanmıştır. Her kim ticaret yapmak maksadıyla deniz veya kara yoluyla Osmanlı topraklarına gelmek isterse Fransa Kralının bayrağı altında gelmesi gerekirdi. Ticaret yaptıklarında Fransız konsolosunda işlerini görüp konsolos hakkı olan yüzde iki vergiyi ödemeleri gerekirdir. Fransa'nın kazandığı bu üstünlük çok uzun sürmedi. İngiltere'nin güçlenmesiyle İngiliz korsanlarının Akdeniz'e akın etmesiyle Fransa kazanmış olduğu üstünlüğü paylaşmak zorunda kalmaya başladı. İngiliz kaptanlarla Osmanlı yerel beylerin özellikle Kuzey Afrika'da (Cezayir, Tunus, Trablusgarp) ittifak yapmaları ve Osmanlı Sarayında İngilizlerle dost olunmasını savunan devlet erkânı sayesinde İngilizler etkinliklerini arttırmaya başladı. Bunun neticesinde 1580 tarihinde İngiliz tarafı kendi bayrakları altında ticaret yapabilmeleri ayrıcalığını kazanmıştır. Ancak bu durumu Fransız tarafı kabul etmemiş diplomatik baskılar sayesinde 1581 ahidnamesi ile İngilizlerin ahidnamesini nehyettirmiştir. Bu durum harbi tüccar arasında çok büyük bir karmaşaya neden olmuştur. Bazı tüccarlar İngiltere'nin Mısır Konsolosu olan Pavlo Mariyani'ye başvurarak ticaret yapmaya devam ettiler. Fransa elçisi arzında Pavlo Mariyani'nin elinde bulundurduğu ahidnameye binaen tüccarların kendisine başvurabileceğini iddia ediyordu. Pavlo Mariyani bu dönemin en enteresan figürlerinden biridir. İlk görevine Fransa'nın Mısır Konsolosu olarak başlamıştır. Ardından İngiltere himayesine geçerek İngiltere'nin Mısır Konsolosu görevini ifa etmiştir. Fransa İngiltere rekabetinde de olayların tam merkezinde yer almıştır. Fransız elçisinin şikâyeti üzerine İngiltere konsolosu Pavlo Mariyani ve Fransa Konsolosu Hristofolo Veneto Mısır Kadısı Abdullah ve Mısır Kadıaskeri Muhyiddin huzurunda davaları görüldü. Görülen dava sonucunda İngiltere

elçisinin elindeki ahidnamenin geçersiz olduğu kabul edilip Fransa tarafının haklı olduğu teyit edilmiştir. Ancak dava sonucunu İngiliz tarafı kabul etmemiş durumu divana taşımıştır. Dava divanda İngiltere elçisinin kâtibi, tercümanları, Osmanlı vezirleri ve kadıaskerleri şahitliğinde tekrar görülmesine rağmen sonuç yine Fransa lehine sonuçlanmıştır. İngiltere elçisi yine bu sonuca itiraz edip davanın sarayda Vezir İbrahim Paşa, Vezir Mehmed Paşa, Rumili Beğlerbeği ve Rumili kadıaskeri tarafından tekrar görülmesini istemiştir. Sonuç yine Fransız heyetinin lehine sonuçlanmış Pavlo Mariyani ikaz edilip harbi tüccara kesinlikle karışmaması tembih edilmiştir. Bu kadar dava sonucuna rağmen Pavlo Mariyani tüccarlara müdahale etmeye devam etmiş Fransa'nın ahidnamesini ihlal etmeye devam etmiştir. Fransa elçisi onlarca şikâyet mektubu yazarak Osmanlı İdaresinden yardım talebinde bulunmuştur. Bu durumun önüne geçebilmek için Osmanlı devlet erkânı Mısır Kadısına, Beğlerbeğine İskenderiye Kadısına, Beğlerbeğine, Halep Kadısına, Beğlerbeğine gibi yerel yöneticilere emirler göndererek Pavlo Mariyani'nin ihlallerine izin vermemeleri istenmiştir. Tüm bu tedbirlere rağmen Pavlo Mariyani bir yerden emir ibraz edip dileyen tüccarın İngiliz bayrağı altında ticaret yapabileceğini ilan etmiştir. 1597'de Fransa'ya verilen ahidnameye atıfta bulunarak Saraydan bir emir çıkartıldı. Buna göre Mariyani'nin elindeki belgenin alınarak mühürlenip merkeze gönderilecektir. Bundan sonra her ne vecihle bir emir almaya başarsa bile geçersiz sayılacak bu karar yerel yöneticilere gönderilmiştir. Başrollerinde İngiltere Konsolosu Pavlo Mariyani ve Fransız elçisinin olduğu bu anlaşmazlık çatışma süreci uzun bir sürmüştür. Eserde kırka yakın hüküm bu anlaşmazlıklar üzerinedir. H. 1007 (1598) tarihli bir arzda Fransa Kralı Pavlo Mariyani'nin İspanya Kralına casusluk yaptığını bildirerek cezalandırılmasını talep etmiştir. Yapılan inceleme sonucunda Pavlo Mariyani idam edilmiştir.

2.4. Fetvalar

2.4.1. Fetvanın Tanımı

Fetva kelimesi “Delikanlı, yiğit” mânasına gelen ‘feta’ dan türetilmiştir.⁷⁵ Sözlükte ise “bir olayın hükmünü açıklayan veya hükmünü koyan, güçlükleri çözen kuvvetli

⁷⁵ Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri Ve Terimleri Sözlüğü**, C.1 M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1993, s. 615.

cevap” anlamındadır.⁷⁶ Fıkıh terimi olarak “fakih bir kişinin sorulan fikhî bir meseleye yazılı veya sözlü olarak verdiği cevap, ortaya koyduğu hüküm” demektir. Örfte ise sorulan dinî sorulara müftüler tarafından yazı ile verilen cevaptır. Fikhî bir meselenin hükmünü fetvaya yetkili kişilerden sormaya istiftâ (suâl), fetvayı isteyen müsteftî (sâil), böyle bir meseleyi açıklamaya veya meselenin hükmünü sözlü veya yazılı olarak cevaplandırmaya iftâ, verdiği fetva ile hükmü açıklayana da müftî (mucîb) denir.⁷⁷ Fetvayı veren fakihe müfti denilir. Bu dini otoritelerin en başındaki kişiye Şeyhülislam denir. Sözlükte “yaşlı kimse, reis, bilge” anlamlarındaki şeyh ile İslâm kelimesinden oluşan şeyhülislâm tabiri, İslâm dünyasında önde gelen ulemâ ve sûfilere verilen bir şeref unvanı olarak X. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmış, daha sonra “âlimlerin en kıdemlisi, reisi” mânasını kazanarak bir unvan halinde kullanılmıştır. Osmanlı Devleti’nde XV. yüzyılın başlarında şeyhülislâmlık (meşihat) makamı kuruldu. Fetva yetkisi şeyhülislâmlık makamına ait olmak ve zaman içinde bu konuda özel bir prosedür ve teşkilât geliştirilmekle birlikte fetvahane (meşihat) makamına bağlı olarak vilâyet, sancak ve kazalarda halkın sorularına cevap veren müftüler de bulunmaktaydı.⁷⁸

2.4.2. Mecmuada Yer Alan Fetvalar

Akdeniz ticareti hızlı bir şekilde gelişmeye başlayınca Akdeniz’deki korsan olayları ticareti kötü bir şekilde etkilemeye başlamıştı. Fransa Osmanlı yakınlaşması ile birlikte Fransa’ya tanınan imtiyazlar verilen her yeni ahidname ile genişlemiştir. Osmanlı Devleti’nin düşman saydığı devletlerin tüccarlarını kabul etmek maksadıyla harbi statüsü oluşturuldu. Buna göre Osmanlı merkezinde elçisi olmayan ve Saraydan ahidname almamış milletler Fransız bayrağı altında güvenle ticaret yapabileceklerdi. Bu sayede tüccarların mal ve can güvenliği sağlanmış oldu. 1569, 1581, 1597 tarihli ahidnamelerle Fransa diğer milletler arasında en ayrıcalıklı millet konuma gelmiştir. Yukarıda da anlattığımız gibi İngilizlerin Akdeniz sahnesine inmesiyle Fransa-İngiltere rekabeti hat safhaya çıkmıştır. İlk başta kendi bayrakları altında seyahat etmeye başlayan İngilizler daha sonra harbi tüccarında kendi bayrakları altında ticaret yapmasını talep etmiştir. Osmanlı İdaresi bu iki ülkeye de yakın davranarak ikisine de imtiyazlar tanıyarak bu rekabeti kızıştırmıştır. Bu dönemde Fransız elçisi François

⁷⁶ Kütükoğlu, a.g.e., s. 341.

⁷⁷ Fahrettin Atar, “Fetva”, **DİA**, C. 12, İstanbul, TDV, 1995, s. 486-496.

⁷⁸ Mehmet İpşirli, “Şeyhülislam”, **DİA**, C. 39, İstanbul, TDV, 2010, s. 91-96.

Savary de Breves ve İngiliz elçileri Edward Barton ve Henry Lello çok ciddi diplomatik yarışa girmişlerdir. Breves imtiyazlar kapsamında Fransa'nın konumunu muhafaza etmeye çalışırken İngiliz elçileri Fransa'nın sahip olduğu harbi tüccarın temsiliyetine sahip olmak için uğraşıyorlardı.

Mecmuadaki fetvaların bir kısmı bu olaylarla alakalı olarak Fransa Elçisi Breves'in talebi üzerine çıkarılmışlardır. Bir kısmı da harbi tüccarların ticaret yaparken karşılaştıkları çeşitli sorunlar üzerine çıkartılmıştır. Eserde farklı kişiler tarafından verilmiş 34 adet fetva bulunmaktadır. Künyeler aracılığıyla gördüğümüz kadarıyla Hoca Saadeddin, oğlu Mehmed b. Saadeddin, Hüseyin, Mustafa ve İsa adında kişiler tarafından verilmiş fetvalar mevcuttur. Yaklaşık on adet fetva ticarete tüccarların karşılaştıkları sorunlar hakkındadır. Örneğin: Harbi tüccar ticaret yaparken para olarak gümüş kullandıklarında gümrük vergisi ödemeleri gerekirdi. Bu yabancı tüccarlar kendi ülkelerinin para birimi ile ticaret yapmak istese vergi vermek zorundalar mı diye bir soru sorulur. Diğer bir fetvada Fransız tüccarın yanlarında getirdikleri paralardan vergi vermeyecekleri kanunda yazılı olmasına rağmen bazı görevlilerin vergi istediği bu durumda ne yapmak gerektiği sorulmuştur. Fransız tüccarın harbi gemide seyahat ettiği sırada yakalanıp esir edilmesinin caiz olup olmadığı sorulmuştur. Fransız tüccarları zaman zaman yerel hâkimlerden şikâyetçi olup kasıtlı olarak tüccara zulmettiğini ileri sürmüşlerdir. Bu minvalde sorulmuş bir fetvada, Ahidnameye muhalif hareket eden hâkimlere nasıl muamele edilmesi gerektiği sorulmuştur. Ayrıca Korsanlık olayları çok yaygın olduğundan bu durumu izah etmesi açısından tüccarların gemilerini yağmalayıp onları esir eden kaptanlar hakkında ne yapılması gerektiği sorulmuştur. Fetvalar arasında çok ilgi çekici bir fetva mevcuttur. Osmanlı topraklarında bir kilise rahipleri mezheplerini değiştirip yeni bir mezhebe dâhil olduklarını iddia ederse bu kilise eski mezhep üzerine olanlara mı bırakılır yoksa yeni mezhep üzerine olanlara mı diye sorulur. Cevap olarak yeni mezhep sahiplerine bırakılmaz eskilere bırakılır denmiştir.

Geriye kalan fetvaların önemli bir kısmı İngiliz meselesi üzerinedir. Örneğin Hoca Saadeddin Efendiye sorulan bir fetvada harbi tüccarın Fransa bayrağı altında ticaret yapması Ahidname ile sabit olduğu halde İngiltere Elçisi bir şekilde ahidname alarak harbi tüccarın kendi bayrakları altında ticaret yapabileceklerini iddia etmiştir. Bu durumda hangi tarafın ahidnamesine uymak gerekir diye sorulur. Hoca Saadeddin cevap olarak Fransa ahidnamesi ile amel edilmesi gerekir der. Fransa elçisi İngiltere

Elçisi karşısında fetva kurumunu da harekete geçirerek elini güçlendirmeyi amaçlamıştır. Ayrıca yerel hâkimlere atıfta bulunarak onların da hata yapmasını engellemek istemiştir. Daha sonra 1601-1603 yılları arasında Hoca Saadeddin oğlu olan Mehmed b. Saadeddin'in görüşüne başvurulmuştur. Fetvada harbi tüccarın eskiden beri Fransa bayrağı altında ticaret yaptıkları vurgulanarak, İngiliz elçisinin harbi tüccara müdahale etmemesi gerektiği kararlaştırıldıktan sonra İngiliz elçisi gelip 'bundan sonra harbi tüccar İngiliz bayrağı altında ticaret yapsın' diye bir ahidname başvurusunda bulunsalar, bu aldıkları ahidname de Fransa'ya önceden verilmiş olan ahidnameye muhalif olsa hangisine riayet etmek gerekir diye daha önceden Saadeddin Efendiye fetva sorulmuştu. O da Fransa Ahidnamesine uymak gerekir demişti. Şimdi İngiltere tarafı Flandrenin kendilerine bağlandıklarını ileri sürerek Flandre'ye bağlı dört adanın kendi bayrakları altında ticaret yapmalarına dair ahidname aldıklarını ileri sürmüşlerdir. Flandre tüccarının Fransa bayrağı altında ticaret yapması için Fransa'nın elinde ahidname, name-i hümayun ve fetva olmasına rağmen İngilizlerin elinde de fetva olması sebebiyle hangi ahidnameye göre hareket etmek uygun olur diye soru yöneltilir. Mehmed b. Saadeddin cevap olarak Flandre'nin İngiliz bayrağı altında ticaret yapmasını uygun görmüştür. Osmanlı idaresi bu iki ülke arasında denge politikası güderek rekabeti canlı tutmuştur.

2.5.Ticaret Meselesi

2.5.1. Akdeniz Ticareti ve Osmanlı Devleti

Osmanlı Devleti kurulduğu zamanlarda Akdeniz ticareti Venedik, Ceneviz, Floransa elindeydi. Kuruluştan itibaren Osmanlıların ilgisini çeken Akdeniz fetihlerinin ilerleyiş yönünü de etkilemiştir.⁷⁹ Bunun en somut örneği Osmanlıların Anadolu'da ilk fethettikleri beylik Karasioğulları'dır. Uzunçarşılı'nın da ifade ettiği gibi Karasioğulları'nın fethi Osmanlılara denize açılma ve balkanlara açılma imkânı tanıdığından rastgele olması mümkün değildir. Osmanlılar XIV. asırdan itibaren Akdeniz'in doğusuna hâkim olmaya başlayınca burada Venedik ile karşılaştılar. Venedik'in etkisini kırmak için çeşitli mücadelelere giriştiler. Osmanlılar Doğu Akdeniz'i kontrol etmeye başlayınca hem ticareti canlandırmak hem de diplomatik ilişkiler kurmak maksadıyla batılı ülkelere imtiyazlar tanımaya başladı. 16. yüzyılın ilk çeyreğinde başlayan Osmanlı Fransa yaklaşması ivme kazanarak bir müttefiklik

⁷⁹ Güneş, H..İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 3, Sayı 1, s. 48

hukukuna dönüşmüştür. Daha sonra Fransa'ya verilen imtiyazlarla önce Avrupa'da ortak hareket kabiliyeti geliştirilmek amaçlanmıştır. İmtiyazların sonucunda Akdeniz'de ticaret güvenli bir ortam bularak tüccarların seyahat etmelerini kolaylaştırmıştır. Fransa'nın elçisi olmayan diğer milletleri himaye etmesiyle harbi tüccarın da bu ticarete katılımının artması Akdeniz ticaretini hızlandırmıştır. Ticaretin olduğu yerde doğal olarak sorunlar da çıkıyordu.

2.5.3. Tüccarların Yaşadığı Problemler

1569 Ahidnamesiyle Fransa'ya harbi tüccarın hamiliği hakkın tanınmıştır. Buna göre Venedik hariç diğer batılı ülkelerin tüccarları ticaret yapmak maksadıyla Osmanlı'ya gelmek istediklerinde denizde güvenle hareket edebilmesi için Fransa bayrağı altında gitmeleri gerekirdi. Ticaret yapacakları zamanda Fransa konsoloslarına başvurup ödemesi gereken yüzde iki vergiyi vererek ticareti sonlandırmaları beklenirdi. Fransız tüccarlar veya harbi tüccarlar herhangi bir sıkıntı yaşarsa durumu Fransa konsoloslarına arz ederek çözüm ararlardı. Mecmuada otuza yakın belge tüccarların yaşadığı problemler hakkındadır. Tüccarların en temel olarak yaşadığı problemlerden biri hariçten birilerinin gelip onlara şu ürünü alın veya bunu almayın diyerek baskı yapmasıdır. Neredeyse her hükümde tüccara karışılmaması tembih edilmiştir. Ayrıca Fransa verilen ahidnameye göre gemilerine hariçten kimse karışmayıp adamlarının esir edilmemesi kanun altına alınmasına rağmen hala çeşitli bahanelerle gemilerin alıkonulduğu şikâyetler mevcuttur. Osmanlı tarafı bazen bu durumu adı geçen kaptanın ilmi yoktur tüccarın elindeki ahidnamenin hükmünü bilmemektedir diyerek gerekli tazminin yapılacağını bildirmiştir. Diğer bir husus dışarıdan gelen yabancı tüccara zorla mal satma meselesidir. H. 1006 (1598) tarihli hükümde bazı Fransız tüccarın Osmanlı'ya geldiklerinde esnafın malı bizden alın diyerek fahiş fiyattan ürün satmak için onları zorladıklarına ve almayınca dinimize küfrettiniz diyip onları dövdüklerine dair şikâyetle bulunmuşlardır. Bu durumun önüne geçmek için Halep Beğlerbeğine ve Halep Kadısına yazı gönderilmiştir. Diğer bir hükümde Halep'te Kapıcıbaşı Hamza Ağa'nın hazineyi tamamlama niyetiyle Fransız tüccardan on bin beş yüz guruş zorla aldığı şikâyet edilmiştir. Diğer bir mesele yasaklı ürünlerin satılması meselesidir. Osmanlı Devleti çeşitli sebeplerden ötürü bazı ürünlerin dışarıya satışını yasaklaşmıştır. Ancak bazı ülkelere çeşitli ahidnameler vererek bu ürünleri satın almaları izin verilmiştir. Bu durum çeşitli sorunlara ve keyfi uygulamalara yol açmıştır. Örneğin bir hükümde Fransız tüccarların istedikleri zaman isfamatire bezi,

mazı, ipek, bahar, yapağı, sahtiyân, bal mumu, penbe, gön, rişte-i penbe, halı ve bunlara benzer mal alabilecekleri halde gümrük görevlilerin burada yasaklı ürün var diyip çıkışlarına izin verilmemesidir. Yazılan hükümde ahidnamelerine muhalif bir durum söz konusu olmadığı takdirde örneğin yasaklı ürünler olan silah, barut, kurşun ve kükürt almak isterlerse izin verilmemesi bildirilmiş ve keyfi uygulamalara izin verilmemesi tembihlenmiştir. H. 1005 (1597) tarihli hükümde 1569 ahidnamesi ile Fransız tüccara penbe, rişte-i penbe, zamk, mazı, kuru üzüm, bahar ve sahtiyân alabilmeleri izni verilmiştir. Sonraki ahidnamelerde bal mumu ve gön almalarına izin verilmiştir. Fransız tüccar Françesko Rokito tüm vergilerini eskizsiz ödemesine rağmen iskele eminleri tarafından durdurulup mallarını boşaltırız bize selametlik ve pişkeş ver dedikleri iddia edilmiştir. Bu şekilde haksız kazanç elde eden gümrük ve liman görevlileri tespit edilip cezalandırılırdı. Diğer bir hükümde Fransız bir tüccar Malta'dan kahve aldıktan sonra Halepte ürünlerini satmak için gönderdiğinde Kaymakam Davut Çavuş'un bu ürünler İslam topraklarından yağmalanmıştır diyerek el koyduğu iddia edilmiştir. 4 ayrı hükümde ele alınan bu mesele sonucunda Davut Çavuş'un yanlış yaptığı tüccarın mallarını tazmin etmesi kararı çıkartılmıştır.

Harbi tüccarın en çok karşılaştığı problemlerden biri de sattıkları malların ücretlerini tam olarak alamamaları hakkındadır. Bu durum bazen küçük çaplı satışları ihtiva etsede bazen Saray erkânını ilgilendiren meselelerdir. Örneğin, Fransa Kralından Osmanlı Padişahına gelen mektupta Urasyo Ruslay'ın bildirdiğine göre ortakları olan Covantiz, Simon, Filaminyo ve Evanceliste İstanbul'a iki elmas gönderip Osmanlı padişahına birini 63.000 guraşa, diğerini 70.000 filoriye satmışlardır. 63.000 olan elmas için 39 yük akçe diğeri için 30 yük mikdarı para aldıktan sonra padişahın geriye 80 yük mikdarı borcu kalmıştır. Fransa elçisini aracı kılarak borcu istemelerine rağmen alamadıklarını bildirerek borcun ödenmesi talep edilmiştir. H. 1010 (1601) tarihli hükümde Mısır Muhafızı olan Vezir Hızır Paşa İskenderiye limanında bir tüccarla ürün takasına girdikten sonra geriye 5000 lira borcu kalmıştır. Tüccarların daha sonra fark etmesiyle Hızır Paşanın ürünlerini fahiş fiyattan sattığı ve geri kalan borcu ödememesi sebebiyle şikâyet edilmiş tüccarlar paralarını geri istemiştir. Yusuf Çavuş durumu incelemesi için görevlendirilip eğer şikâyetle belirtildiği gibiyse tüccarın zararının karşılanması emredilmiştir. Devlet görevlilerinin haksız kazançlarını önlenmek için defalarca hüküm gönderilmiştir. Ancak şikâyetlerin çokluğu durumun kontrol altına alınamadığını göstermektedir. Tüccarı en çok zorlayan durumlardan biri yanlarında

getirdikleri paralarının noksan akçeye sayılması olayıdır. Fransız tüccarın yanlarında getirdikleri paralardan kesinti yapılmaması hakkında 30 yakın hüküm mevcuttur. Örneğin H. 1007(1598) tarihli hükümde paralardan kesinti yapılmaması için İskenderiye ve Reşit bölgeleri hâkimlerine yazılar gönderilip bilgilendirildikleri halde hala Sarika adında bir görevlinin paralardan kesinti yapmaya devam ettiği bildirilmiştir. Sonucunda durumun incelenip suçluların cezalandırılacağı bildirilmiştir. Diğer bir hükümde bu durumun devamı niteliğinde Fransız elçisi eskiden yılda 30-40 geminin ticaret için Osmanlı topraklarına geldiğini şimdi ise yılda 5 geminin geldiğini bildirerek paralardan vergi alınması durumunun tüccarı kaçırdığı bunun da Osmanlı ticaretini kötü etkileyeceğini bildirmiştir. Darbhane eminlerinin tüccarın parasını alıp geriye eksik vermesi engellenmek için yerel beylere defalarca hükümler gönderilmiştir. Buna rağmen hala vergi talep edilmesi cezaların katılaşmasına sebep olmuştur. H. 1007 (1598) tarihli hükümde Fransa ve Fransa'ya bağlı harbi tüccarın yanlarında getirdikleri paralarından kesinti yapılmaması ahidnameye eklenmesine rağmen gümrük görevlilerinin gayri resmi şekilde fetva alıp vergi almaya devam etmeleri üzerine gönderilen emirde görevlilerin iki ülkenin dostluğuna halel getirmekten yargılanıp idam edilebilecekleri tehdit edilmiş kurallara uymaları emredilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESERİN ÖZETİ VE TRANSKRİPSİYONU

3.1. Özet ve Transkripsiyon

Recueil de pieces officielles.

Turc 130

[278a]

Boş

[278b]

Özet: Andıra kazasına tabi Sire adasındaki efrenç taifesine Fraveşti veled-i Zulüf'ün piskopos olarak tayin edilmesi hakkında arz. (Muharrem 1002)

Metin:

Dergâh-ı mu'allâya ve bârgâh-ı a'lâya lâzâl-i âliyen türâbına arz-ı dâ'î budur ki

Kazâ-i Andıra tâbi' cezîre-i Sirede sâkin olan efrenç tâyifesine piskopos olan Fransisko nâm râhib Matrodöbid(?) nâm keşiş deyr-i cihândan mürğ-i bî-futûhu âşiyân-ı habâset nişânından nâr-ı cehenneme tayrân itmeğin piskoposluğa müte'allik umûr-ı âtılaları ve erkân-ı fâsideleri icrâ ve tarîk-i dalâlete ilkâ itmeğe bir dâll ü mudill ve müfsid-i merdûd-ı me'yûs bir piskopos lâzımdır deyü âmme-i Efrenç ve sâir râhib ve papaslara muktedâ-yı şekâvet-i vesvâs ve rehnümâ-yı gabâvet-i hannâs olan Fraveşti veled-i Zulüf nâm râhibin başına kisve-i şeytanî ve eynine libâs-ı katrânî giydürüb kâffe-i efrence piskopos nasb olunmak ricâsına pâye-i serîr-i a'lâya arz olundu bâkî ferman der adlindir cerî zâlik ve ve hurrîre fî gurre-i muharremü'l-harâm sene isnâ ve elf

[277a]

Özet: Vezîr-i a'zamdan vezîre, vezîr-i a'zamdan mevâlîye, vezîr-i a'zamdan beğlerbeğine mektub yazıldığına nasıl bir unvan ile başlanması gerektiği hakkında.

Metin: Vezîr-i a‘zamdan vezire unvân

İzzet-şi‘âr devlet-desâr karındaşım paşa-yı kâmkâr hazretlerinin izz-i huzûr-ı müstevcibü’s-surûrlarına inhâ-ı muhlisâne

Vezîr-i a‘zamdan mevâlîye unvân

Cenâb-ı fazîlet-me‘ab devlet-nisab sa‘âdet iktisâb efendi hazretleri kâmbîn ü kâmyâb

Tahiyyât-ı sâfiyât anber-bâr ve teslimât-ı zâkiyât-ı abher nisâr ki mahz-ı meveddet ve ayn-ı muhabbet sâdır olur ithâf meclis-i şerîf kılındıktan sonra inhâ

Vezîr-i a‘zamdan beğlerbeğilere

Cenâb-ı eyâlet-meab izzet nisâb rif‘at intisâb hazret-i paşa-yı kâmbîn ü kâmyâb

Şeyyedallâhu te‘âlâ ömrühû ve devletühû ilâ yevmi’l-va‘d ve’l-cevâb

Tahiyyât-ı sâfiyât-ı izzet-nümûn ve teslîmât-ı vâfiyât-ı devlet-füzûn ki mahzar-ı meveddet lem yezelîden sâdır ve mütebâdir olur kavâfil-i ____ (?) ve revâhil-i müstebân birle müthaf ve mühdâ kılındıktan sonra i‘lâm olunur

[277b]

Özet: Zeyd’in Amr, Bekir ve Beşir’den mal alıp ödemesi belirlenen zamanda yapmaması durumunda alacaklıların Zeyd’den fâiz talep etmesi hakkında fetva.

Metin: Sûret-i fetvâ Allahu’l-müste‘ân aleyhi’t-tüklân

Bu mes’ele beyânında e’imme-i hanefîyyeden cevâb ne vechiledir ki

Zeyd Amr ve Bekir ve Beşirden semenî vakt-i mu‘ayyene-i mü’eccel ba‘zı emti‘a ve akmişe iştirâ idüb hulûl-i ecil-i mazrûbla Zeyd semen-i eşyâ-yı mebî‘ayı viremeyecek onu on iki hesabınca ribh virmek üzere bir vakt-i mu‘ayyene te‘cîl olunub ba‘dehû yine virmedikde edâ-yı deyn idinceye dek hesâb-ı mezkûr üzere mücerred ribh vireyim demekle dâyinleri Zeydden hesâb-ı mezbûr üzere ribh talep ve ahzına şer‘an kâdir olur mu beyân buyurulub mesâb oluna

El cevâb: Allâhu a‘lem olmazlar

Ketebehû el-fakîr Hüseyn ufiye anhu

[276a]

Özet: Ticaret amacıyla Fransa'dan gelen gemilerden bazılarının yol üzerinde durdurulup zorla vergi ve hediye talep edildiğine, limanlara vardıklarında kanuna aykırı olarak selâmetlik akçesi istendiğine ve vermedikleri takdirde de fazla yük aldınız denerek zorla yüklerinin boşaltıldığına dair Fransa elçisi tarafından verilen arz üzerine durumun teftiş edilmesi ve eğer arzda belirtildiği gibiyse buna engel olunması hakkında yalılarda olan Sancakbeğlerine, Kadılarına, Reislere, İskele Eminlerine ve Boğaz Hisarlarına gönderilen hüküm. (15 Zilka‘de)

Metin: Yalılarda vâki‘ olan sancakbeğlerine ve kâdîlarına ve deryâda yürüyen hassa ve gönüllü reisler ve iskele eminlerine ve boğaz hisâr dizdârlarına hüküm ki Françe elçisi arz-ı hâl gönderüb Françe gemileri ticâret için memâlik-i mahrûseye gelüb gitdiklerinde deryâda ve limanlarda beğlerden ve kapudânlardan râst geldiklerinde bunlardan virgü ve pişkeş talep olunub ve iskelelerde dahi gemilerin metâ‘ ile tahmîl itmelü olduklarında emînler âdemlerin bile olub tahmîl olunan metâ‘ın gümrüklerin aldıklarından sonra mücerred ahz ü celb için ümenâ tâyifesi memnû‘ olan metâ‘dan mâ‘adâ ziyâde metâ‘ yükletmişsizdir tekrâr boşaldub görürüz ve her biriniz selâmetlik akçesi virünüz deyü hilâf-ı şer‘ ü kânûn ziyâde akçelerin alub te‘addî eylediklerin bildürüb ol bâbda hükm-i şerîfim talep itmeğin buyurdum ki Françe gemileri memâlik-i mahrûseme gelüb gitdiklerinde deryâda ve limanlarda yaturken virgü ve pişkeş deyü nesnelerin aldirmayasın ve İstanbul iskelesinde ve gayrıda metâ‘ tahmîl eyledikleri zamânda bunlar mukaddem haber virüb emînler üzerlerine mu‘temedün aleyh âdem koyub ma‘rifet ile metâ‘ın yükledüb âdet ü kânûn üzre gümüğün virüb gemileri salacak mahalde mücerred ahz u celb için girü emînler arayucular gönderüb tekrâr görürüz ve gemiyi boşalduruz deyü vech-i meşrûh üzre şer‘ ü kânûna mugâyir kimesneye rencîde itdirmeyüb ve selâmetlik deyü bir akçe ve bir habbelerin aldirmayasın

Yevmü’l-hamîs

Fî 15 şehri zi‘l-ka‘de

Özet: Fransız tüccarlar ticaret için Osmanlı topraklarına geldiklerinde isfematirya bezi, mazi, ipek, bahar, yapağı, sahtiyân, bal mumu, penbe, gön, rişte-i penbe, halı ve bunlara benzer mal almak istediklerinde izin verilmediğine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine bu keyfi yasakların uygulanmaması ve vergilerini tam verdiyseler ticaretlerine müsaade edilmesi ayrıca yasaklı ürünler olan silah, barut, kurşun ve kükürt'ün ticaretine müsâmaha gösterilmemesi hakkında Memâlik-i Mahrûse beğlerine, Sakız Beğine, Kadısına ve Emînine hüküm.

Metin: Memâlik-i mahrûse beğlerine ve Sakız Beğine ve kâdisına ve Sakız emînine hüküm ki hâlâ Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma gelüb cezîre-i Sakızda İsfeamatirya(?) demekle meşhûr penbe bezi olub gemileriyle Françe tâcirleri varub âdet-i kadîme üzre almak istediklerinde sancak beği âdemleri ve emin mücerred celb için mâni' olurlarımıñ zikr olunân tüccâr tersâne-i âmire mühimmâtı için vilâyet-i Françeden keneviçe bezi ve sâir metâ'ı getürüb bey' ü şirâ ide gelmişlerdir girü ol uslûb üzre memâlik-i mahrûsemde bey' ü şirâ idüb mazu ve ipek ve bahar ve yapağı ve sahtiyân ve bal mumu ve penbe ve gön ve rişte-i

[276b]

penbe ve halı ve mezbûr İsfeamatirya(?) demekle meşhûr penbe bezi ve bunların emsâli metâ'ı satub alub gemilerine tahmîl idüb âdet ü kânûn üzre gümrüklerin ve sâir virgülerin tamâm edâ eylediklerinden sonra dahl u ta'arruz olunmaya merhûm ve mağfûrleh babam Hüdâvendigâr tâbe serâhu zamânında emr-i şerîf virildüğüñ bildürüb müceddeden taleb itmeğün buyurdum ki sâbıkâ fermân olunduğu üzre zikr olunan Françe gemileri taht-ı hükûmetinize varub bey' u şirâ idüb mazi ve ipek ve bahar ve yapağı ve sahtiyân ve bal mumu ve penbe ve gön ve rişte-i penbe ve halı ve mezbûr isfematirya(?) demekle meşhûr penbe bezi ve bunların emsâli metâ'ı satun alub gemilerine tahmîl idüb âdet ü kânûn üzre gümrüklerin ve sâir virgülerin tamâm virdükden sonra mücerred ahz ü celb için kimesneyi rencîde ve remîde itdirmeyesin ammâ bu bahâne ile tereke ve yarak ve barut ve kurşun ve kükürd alub gitmelerinden hazer eylesin şöyle bilesin ve ba'den-nazar bu hükm-i hümayûnumu ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın

Özet: Fransa elçisinin kaymakamı Brosma Bosyan(?) veled-i Anton'u Sakız'da Fransa konsolosu olarak görevlendirdiğine ve bu hususta bir emir verilmesine dair gelen talep üzerine Bosyan veled-i Anton'un Venedik ve Dubrovnik dışında balyosları olmayan

efrenç taifesine konsolos olarak tayin edildiğine ve görevini icra etmesine müsaade edilmesine ve İskenderiye ve Trablus konsoloslarının aldığı gibi konsolosluk hakkını tahsil etmesine mani olunmaması hakkında Sakız Beğine ve Kadısına hüküm.

Metin: Sakız Beğine ve kâdısına hüküm ki Françe elçisi kâ'im-makâmı arz-ı hâl gönderüb Françelü bâzergânların ol câniblerde vâki' olan mesâlihın görmek için dârende Sakızlu Brosma Bosyan(?) veled-i Anton nâm zımmîyi konsolos ta'yîn eyleyüb eline mühürlü mektûb virdüğün bildürüb ol bâbda emr-i hümayûnum inâyet olunmasın ricâ itmeğin buyurdum ki merkûmun virdüğü mektubu mücebince Venedik ve Dubrovnikluden gayrı baylosları olmayan tâyifeye olıgeldüğü âdet-i kadîme üzre konsolos olub kimesne mâni' ve mezâhim olmaya ve muhâlefet iden bâzergânlardan İskenderiye ve Trablus konsolosları alıgeldüğü âdet-i kadîme üzre âyid ve müteveccih olan hak ne ise kendü hazır olmaduğu zamanda vekiline veyâ âdeme alıviresin olıgelene âdet ü kânûna muhalif kimesneye iş itdirmeyesin ve ba'den-nazar bu hüküm.

[275a]

Özet: *Fransa ile yapılan anlaşmaya göre kendi konsolosları olmayan Efrenç taifesi Fransız konsolosunu kendi konsolosu olarak kabul edecek ve gerekli işlemleri Fransa konsolosu ile görecekti ancak Pavlo Mariyani bu efrenç taifesine konsolosluk ettiğine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine durumun kanuna aykırı olduğundan engellenmesi hakkında Mısır Beğlerbeğine ve İskenderiye Beğine ve Kadısına hüküm.*

Metin: Mısır Beğlerbeğisine ve İskenderiye Beğine ve kâdısına hüküm ki hâlâ Françe pâdişâhının südde-i sa'âdetimde olan elçisi arz-ı hâl gönderüb İskenderiyede Venedükluden ma'adâ gelüb ticâret iden bâzergânların müstakil konsolosları olmağla mâ-takaddümden Françe pâdişâhı tarafından olan konsolos ola gelmekle hâlâ dârende Pavlo Mariyani konsolos olub ol-bâbda merhûm babam Sultân Selîm Hân aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrân zamânında olıgeldüğü üzre hüküm-i şerîf virilüb ol vilâyetin bâzergânları ve sâir a'yânı mufassal mahzar gönderüb kadîmü'l-eyyâmdan bu vechile olıgelmişdir deyü i'lâm itdikleri ecilden buyurdum ki bu husûs için sonradan südde-i sa'âdetime arz olunub hilâfına hüküm-i şerîf virilmiş ise merhûm müşârunileyhâ(?) virdüğü hüküm mücebince mâ-takaddümden olıgeldüğü üzre amel idüb fermân-ı şerîfe ve olıgelene muhâlif kimesneye iş itdirmeyesin ve ba'den-nazar bu hüküm-i hümayûnumu elinde ibkâ idesin.

Özet: Fransız tüccarları ticaret için Osmanlı topraklarına geldiklerinde darbhane eminleri tarafından karşılanıp ellerinden paraları zorla alındığına ve yanlarında getirdikleri malları eksik bahaya sayıldığına, hakları uzun bir süre geçmesine rağmen geri iade edilmediğine gibi nice haksızlıklara maruz kaldıklarına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine durumun teftiş edilmesi ve eğer arzda belirtildiği gibi ise buna engel olunması hakkında Halep Beğlerbeğine hüküm.

Metin: Halep Beğlerbeğisine hüküm ki hâlâ Françe elçisi südde-i sa'âdetime arz-ı hâl gönderüb Françe bâzergânları ol-cânibe varduklarında darbhâne eminleri ve âdemleri karşulayub bulunan guruş ve Marçillerin(?) ellerinden cebren alub ve getürdükleri metâ'ların eksik bahaya alub hakların nice aylar geçüb virmeyüb ve gümüşlerin aldıkdan sonra sâhibi yanında vezn eylemeyüb ve mühürletmeyüb kendüler bildüğü gibi eylemekle hayli te'addîler iderler anun gibi Françe tâcirleri metâ'larıyla geldüklerinde kadîmden kona geldükleri mahalle konub metâ'ının âdet ü kânûn üzre gümrüğün virdükden sonra her kim bey' ü şîrâ eylemek isterlerse sâkin oldukları yerde tarafeynin ihtiyâr ve rızâsıyla alınub şer' ü kânûna muhâlif kimesneye zulm ve te'addî olunmamak bâbında emr-i şerîfim virilmesin ricâ eylemeğin buyurdum ki hükm-i hümayûnumla varduklarında göresin i'lâm olunduğu üzre zikr olunan hususlar vâki' ise men' u def' idüb min ba'd şer'-i şerîfe ve olıgelen âdet ü kânûn ve ahidnâmeye muhâlif iş itdirmeyesin eslemeyeni segidüb muhtâc-ı arz olanı yazub bildiresin

[275b]

Özet: Bazı Fransız tüccarlar Sakız Adasına geldiklerinde ticaret yaparken konsolosa vermeleri gereken vergiyi vermediklerine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine kanuna uymayanlara izin verilmemesi hakkında Sakız Beğine ve Kadısına hüküm.

Metin: Sakız Beğine ve kâdısına hüküm ki hâlâ Françe elçisi arz-ı hâl gönderüb Françe gemileri Sakız İskelesine varub Sakızlulardan metâ' tahmîl idenler Françe tâcirleri viregeldüğü üzre konsolos hakkı virmekde inâd eylediklerin bildürüb ol-bâbda emr-i şerîfim taleb olunmağın buyurdum ki hükm-i hümayûnum ile varduklarında bu husûsı göresin şöyle ki kadîmü'l-eyyâmdan Sakız İskelesine Françe gemileri varub Sakızlular metâ' tahmîl eylediklerinde Françe bâzergânları viregeldüğü üzre Sakızlulardan dahi viregelmişler ise ve ahidnâmelerinde varsa hâlâ olıgeldüğü üzre

konsolos hakkı virmekde nizâ' iderlerse itdirmeyüb şer' ü kânûna ve olıgelen âdet ve ahidnâme-i hümayûna muhâlif iş itdirmeyesin eslemeyenleri segidüb ve muhtâc-ı arz olanı yazub bildirsin

Özet: *İskenderiye'de konsolos olan Pavlo Mariyani'nin bazı meseleler hakkında görüşmek için Osmanlı Sarayına gitmek için icâzet talep etmesi ve geride bıraktığı yardımcısının konsolos vekili olarak kabul edilmesine dair Fransa elçisi tarafından gelen arz üzerine gerekli izinlerin konsolos ve yardımcısına verilmesi hakkında İskenderiye Beğine ve Kadısına hüküm.*

Metin: İskenderiye Beğine ve kâdısına hüküm ki hâlâ Françe elçisi südde-i sa'âdetime arz-ı hâl gönderüb İskenderiyede konsolos olan dârende-i fermân Pavlo Mariyani nâm efreñç dergâh-ı mu'allâma ba'zı mesâlih için gelmeğe icâzet taleb idüb ve yerine nasb eyledüğü vekîli ol-cânibde vâki' olan konsolosluk hıdmetleri eyleyüb âdetleri üzre kendüye âyid olur resmi vekîline alivirilmesi bâbında emr-i şerîfim ricâ itmeğin buyurdum ki mezbûr konsolos südde-i sa'âdetime gelmek istedikde kimesne mâni' olmayub ve yerine ta'yîn eyledüğü âdemine kons[olo]sluk hıdmetin itdirüb olıgelene âdet ü kânûna muhâlif ve ahidnâme-i hümayûna mugâyir kimesne iş itdirmeyesin

[274a]

Özet: *Fransız tüccarları Haleb'e vardıklarında darbhane zâbiti tarafından karşılanıp paraları ellerinden zorla alındığına, gurusları tam tartılmayıp eksik akçe verildiğine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine durumun teftiş edilmesi ve eğer arzda belirtildiği gibi ise buna engel olunması hakkında Haleb Beğlerbeğine, Kadısına ve Defterdârına hüküm.*

Metin: Haleb Beğlerbeğisine ve kâdısına ve defterdârına hüküm ki hâlâ Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb Françe bâzergânları Halebe varduklarında darbhâne zâbiti olan kimesne ve gayrılar yollarda karşılayub bulunan gurusların cebren alub akçesin virmelü olıcak eksik virilüb ziyâde zulm olub anun gibi bâzergân tâyifesi konsoloslarının yanına varub gurusları bit'tamâm vezn olmayınca dahl olunmayub ve akçelerin dahi sâir bâzergânlar alıgeldüğü üzre virilmesi bâbında emr-i şerîfim ricâ itmeğin buyurdum ki varduklarında bu husûsu hakk üzre teftiş ve tefahhus eyleyüb göresin i'lâm olunduğu gibiyse Françe tâcirleri geldiklerinde bulunan

guruşları ile konsolosları yanına varub vezn olmayınca iş erlerine ol-vechile dahl itdirmeyesin her ne mikdâr guruş alunursa konsolosları yanında alunub akçeleri dahi sâyir bâzergânlara virilügeldüğü üzre virdürmeyüb hilâf-ı şer‘ ü kânûn ve mugâyir-i ahidnâme-i hümayûn kimesneye iş itdirmeyesiz eslemeyeni segidüb ve ziyâde inâd ve muhâlefet idenleri ve muhtâc-ı arz olanı yazub bildüresiz şöyle bilesiz ve ba‘den-nazar bu hükm-i hümayûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız

[274b]

Özet: *Fransanın eski Mısır Konsolosu olan Pavlo Mariyani kendisinin İngiltere ve Dubrovnik balyosu olduğunu iddaa ederek kızıl kaftan giyip konsolosluk hizmeti vermesine, Fransa'nın Mısır konsolosu olan Hristofolo Veneto'nun konsolosluğuna hâlel getirmesine dair Fransa elçisi adamını gönderip şikâyetle bulunması üzerine eğer bu iddalar gerçekse Pavlo Mariyani'nin kızıl kaftan giyip konsolosluk işlerini yürütmesinin engellenmesine dair Müşârunileyhâya hüküm.*

Metin: Müşârunileyhâya hüküm ki hâlâ Françe elçisi dergâh-ı mu‘allâma âdem gönderüb Venedüklüden mâ‘adâ efrenk tâyifesi Françe bayrağı altında ola deyü ahidnâme-i hümayûnda mukayyed olub Françeye tâbi‘ sâbıkâ Mısırdaki konsolos olan Pavlo Mariyaniyi hâlâ kâh İngiltere ve kâh Dubrovnik baylosuyum deyü bahâne idüb kızıl kaftan giyüb hâlâ Mısırdaki Françe konsolosu olan dârende-i fermân-ı hümayûn Hristofolo Venetonun konsolosluğuna hâlel virdiğünden gayri İskenderiyede olan Dubrovnik tâyifesi mezbûr Pavlo Mariyaniden şikâyet üzre oldukları sâbıkâ İskenderiye beği ve kâdîsı arz eyleyüb ahidnâmede mastûr olduğu üzre Venedüklü tâyifesinden mâ‘adâ efrenk tâyifesi mezbûr Hristofoloyu konsolos bilüb âdetten mezbûra virüb ve mezkûr Pavlo Mariyani ve âdemleri kendünün baylosluğuna müte‘allik olan husûsda karışmayub ve kızıl giymemek için emr-i şerîfîm verilmesin ricâ itmeğin buyurdum ki mezbûr Pavlo Mariyani konsoloslukdan ihrâc olduktan sonra vech-i meşrûh üzre mezkûrun konsolosluğuna dahl iderse kendüye ve âdemlerin mezbûr Hristofolo Venetonun konsolosluğuna dahl itdirmeyüb ve konsoloslukdan ref‘ olduktan sonra kızıl giymek âdetleri değil ise giydirdüb dahi Venedüklüden mâ‘adâ ahidnâme-i hümayûnda mastûr olduğu üzre sâir frenk tâyifesi mezbûr Hristofolo[lu]yu konsolos bilüb âdetlerin ana virüb emr-i şerîfîme ve ahidnâme-i hümayûnuma mugâyir ve olıgelene muhâlif kimesneye iş itdirmeyesin alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın

Özet: İspanya, Mesina, Françe, Katalan, Portakal, Ceneviz, Çiçilye, Dubrovnik ve Ankona'dan Osmanlı'ya ticaret için gelen tüccarların yollarda güvenliklerinin sağlanmasına, gemilerine ve paralarına el konulmamasına, Fransa bayrağı altında ticaret eden efrenç taifesinin Mısır'da ve İskenderiye'de güvenli bir şekilde ticaretlerini yapabilmesine, Fransız bir tüccar ile Osmanlı tüccarı arasında bir anlaşmazlık olursa suçsuz olan başka bir Fransız tüccarın esir edilmemesine, dava kadiya intikal ederse tercümanları yanında değilken davasının görülmemesine, eğer anlaşmazlık Fransız tüccarlar arasında ise konsolosları aracılığıyla davalarını görmelerine dair Fransa elçisi adamını gönderip bazı isteklerde bulunması hakkında İskenderiye Sancak Beğine ve Kadısına hüküm.

Metin: İskenderiye sancağı beğine ve kâdisına hüküm ki hâlâ Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma âdem gönderüb bundan akdem diyâr-ı İspanya ve Mesina Françe ve Katalan ve Portakal ve Ceneviz ve Çiçilye ve Dubrovnik ve Ankona ve sa'ir harbî yerlerün bâzergânları eğer denizden ve eğer kurudan memâlik-i mahrûseye teveccüh üzere varub gelürler ise girü uslûb-ı sâbık üzere emn ü emân ile varub gelüb bey' ü şirâ idüb gümrüklerin ve sâir virdiklerin ve baylos hakkın tamâm virdüklerin sonra yolda ve izde menâzilde ve merâhilde varışda ve gelişde ve ____ (?) hilâf-ı şer'-i şerîf ve

[273a]

ve mugâyir-i ahidnâme-i münîf dahl olunmayub gemileri alıkonulmaya ve akçeleriyle kumanya için zâd u zevâde almak istediklerinde kimesne mâni' olmamak için mukaddemâ vezîr-i a'zam Sinan Paşa Mısırdaki iken hükm-i şerîf virilüb ol emr muktezâsınca hâlâ baylos olan Hristofo[lo] Venetoya müte'allik frenk tâcirleri kadîmü'l-eyyâmdan geldikleri gibi vilâyet-i Mısırdaki vâki' olan iskelelere emn ü emân üzere üzere gelüb bey' u şirâ idüb ve metâ'larının âdet ü kânûn üzere gümrüklerin ve sâir virgülerin ve baylos hakkın bî-kusûr virdüklerinden sonra varışda ve gelişde hilâf-ı şer'-i şerîf ve mugâyir-i ahidnâme-i münîf dahl ü ta'arruz itdirmeyüb ve gemilerin alıkodurmayub rencide itdirmeyesin ve anun gibi kumanya için zâd u zevâde almak istediklerinde dahi şer'-i kavîme mugâyir kimesneyi dahl ü ta'arruz itdirmeyesin ve Françe pâdişâhının nâmı ve sancağı altında yürüyenlerden İskenderiye ve sâir iskelelerde bundan akdem Françe pâdişâhının elçilerine ve konsoloslarına ve tercümânlarına ve bâzergânlarına ve re'âyâlâlarına merhûm ve mağfûrleh ceddîm Gâzî Sultân Süleymân Hân tâbe serâhu zamanlarında virilen ahidnâme-i şerîf ve ahkâm

muktezâsınca amel idüb hilâf-ı şer‘ ve mugâyir-i ahd kimesneyi rencîde itmeyesin ve ba‘z-ı kimesneler bize şetm eyledinüz deyü şâhid-zor ikâmet idüb mücerred celb ve ahz içün hilâf-ı şer‘ ü kânûn rencîde idenleri men‘ u def‘ eylesesin ve bunlardan biri deyn idinse veyâ bir vechile müttehim olub gaybet eylese anuniçün günahsız kimesne tutulmaya ve ana tâbi‘ yerlerden memâlik-i mahrûsemde temekkün idenlerden evlû olsun ergen olsun rençberlik idenlerden harâc taleb olunmaya ve Françe tâcirleriyle bir kimesnenin nizâ‘ı olsa kadıya varıldıkda Françelünün tercümânları hâzır bulunmasa kadı da‘vâların istimâ‘ eylemeye eğer tercümânları mühim maslahatta ise tevakkuf oluna ve Françelünün birbiriyle nizâ‘ları olsa elçileri ve balyosları âdetlerince görüb fasl ideler kimesne mâni‘ olmaya ve Françelüden kimesnenin elinde esir bulunsa kendülerinin hakkından gelinüb ve esîr Müslüman ise azâd olub salıvirile henüz küfr üzre ise girü Françelülere teslîm oluna ve Çerâkise zamanlarında üç bâb kârbân sarayları Françe konsoloslarına ta‘yîn oluna gelüb cümle Frenkin tâcirleri anda sâkin olub ve iskele emîni elinden konsolos olanlar her senede yüz elli sikke filori virile gelüb buna dahi olıgelen âdet ü kânûn üzre hâlâ konsolos olan Hristofo[lo]ya alıvirüb kadîmden olıgelen âdet ü kânûn ne ise anunla amel idüb olıgelene muhâlif iş itdirmeyesin ammâ gemilerine tereke ve sâir memnû‘ olan metâ‘ı ____ (?) tahmil

[273b]

idüb vilâyet-i küffâra alub gitmeğe emrim yokdur ana göre mukayyed olub hilâf-ı emr-i şerîf iş olmakdan hazer eylesesiz deyü bundan akdem babam zamânında emr virilüb tecdîd olunub ol emr mûcebince mezkûra dahî emr-i şerîfim virilmesin ricâ itmeğin buyurdum ki vech-i meşrûh üzre bu hususlar içün merhûm zamânında ellerine inâyet olunan emr-i şerîfin fehvâ-yı münîfîle amel idüb min ba‘d hilâf-ı şer‘-i kânûn ve mugâyir-i ahidname-i hümâyun bir ferde iş olmakdan hazer idesiz muhtâc-ı arz olanı yazub bildiresiz ve ba‘de’n-nazar

Özet: Fransa tüccarları satın aldıkları mallarını develere yüklettikten sonra içlerinde yasak mal vardır diyip malların tekrar boşaltıldığına, bu esnada malların zarar gördüğüne ve kervandan geri kalındığına dair Fransa’nın Haleb’de olan baylosundan gelen arz üzerine durumun teftiş edilmesi ve eğer arzda belirtildiği gibi ise buna engel olunması hakkında Müşârunileyhâya hüküm.

Metin: Müşârunileyhâya hüküm ki hâlâ Françe pâdişâhının Halebde olan baylosu dergâh-ı mu‘allâma arz-ı hâl gönderüb Françe tüccârı aldıkları metâ‘ı denk bağladub kârbânlarına gitmek için develere tahmîl olunacak zamânda mücerred celb ü ahz için memnû‘ esbâb vardır deyü bahâne idüb denkleri açılıb metâ‘ları perişân olduğundan gayrı kârbândan kalub kovana zulm ve hayf olur deyü olbâbda hükm-ı hümayûnum ricâ itmeğin bu husûsda hak üzre teftiş idüb göresiz Françe tüccârının metâ‘ları elinde memnû‘ olan esbâb yoğiken mücerred celb u ahz için denklerin perişân idüb kârbândan alıkodukları vâki‘ ise men‘ idüb min ba‘d Françe tüccârına ol-vechile zulm itdürmeyüb emr-i şerîfime ve ahidnâme-i hümayûna mugâyir iş olmakdan hazer idesiz ammâ bu bahâne ile memnû‘ olan metâ‘ı alub gitmekden hazer idesiz temerrüdü segidüb muhtâc-ı arz olanı yazub bildiresiz ve ba‘den-nazar.

[272a]

Özet: *Divân-ı Hümayunda İngiltere konsolosu olan Pavlo Mariyani’nin davası görülüp, yaptığı hileler ve işlediği suçlar ortaya çıktığına, sonucunda İngiltere konsoloslugu adına veya onun haricindeki konsolosluk işler ile ilgili yetkileri kaldırılmasına, Pavlo Mariyani’nin öldürülmesine karar verilmesine dair ferman olmasına ilişkin Fransa elçisi tarafından gelen arz üzerine, durumun teftiş edilmesi ve gerekenlerin yapılması hususunda Mısır Beğlerbeğine ve İskenderiye Beğine ve Kadısına hüküm.*

Metin: Mısır Beğlerbeğisine ve İskenderiye Beğine ve kâdîsına hüküm ki südde-i sa‘âdetimde olan Françe elçisi dergâh-ı mu‘allâma arz-ı hâl gönderüb bundan akdem bender-i İskenderiyede İngiltere konsolosu Pavlo Mariyaninin kendü ve İngiltere elçisinin kâtib-i sırrı muvâcehelerinde divân-ı hümayûnumda vüzerâ’-i izâmım ve kâdî-askerlerim huzûrunda ahvâli hak üzre görülmek ile defe‘atle hîle ve hud‘âsı ve telbîs ve tezvîr-i zâhir olub İngilterelünün ve gayrının konsoloslugundan ref olunub ba‘dehû katl olunmak bâbında hatt-ı hümayûnum ile fermân-ı hümayûnum sâdır olmağla mezbûr Pavlo gaybet idüb hâlâ bender-i İskenderiyede Pavlo cânibinden âdemleri İngiltere konsolosluguna mukayyed olmağın buyurdum ki hükm-i şerifim vusûl buldukda bu bâbda her birinüz bizzât onat vechile mukayyed olub mezbûr Pavlonun vech-i meşrûh üzre kendüsü ve âdemleri İngiltere ve gayrı efrenç tâyifelerinin konsolosluk hıdmetine ve nâmına aslâ ve kat‘â zabt itdirmeyesin lâkin mezbûr Pavlo ve âdemleri ve tevâbi‘ ve levâhıkları bundan akdem konsolosluk husûsu

içün ihrâc ittüğü hükümleri ve min- ba'd bir tarîkile bu emrime muhâlif emr ihrâc idüb ibrâz iderse girü min ba'd dahl ü ta'arrüz itdirmeyüb bu emr-i şerîfimin mazmûnu ile âmil olub hiçbir vechile bu emrime muhâlif bir ferdi dahl ü ta'arruz itdirmeyüb ve bu emrimin icrâsında dakîka fevt itdirmeyesin ve ba'den-nazar.

[272b]

Özet: Halihazırda İngiltere konsolosu olan Pavlo Mariyani efrenç tayifesine konsolosluk yaptığına, Fransa konsolosu olan Hristofolo Veneto elindeki ahidnameye göre kendisinin efrenç taifesine konsolosluk etmesi gerektiğini dile getirdiğine, Pavlo Mariyani 'yi şikâyet etmesine dair Fransa elçisi tarafından gelen arz üzerine iki tarafın ellerinde olan ahidnameleri incelenip Hristofolo Venetonun haklı olduğu münasip görüldüğüne, Pavlo Mariyani 'nin hiçbir şekilde Françe, Mesina, Kalavriçe, Ceneviz, İspanya, Katalan, Çiçilye, Ankona, Dubrovnik ve sâir yerlerden gelen tüccarlara konsolosluk etmemesi hususunda Mısır Beğlerbeğine ve İskenderiye Beğine ve Kadısına hüküm.

Metin: Mısır Beğlerbeğisine ve İskenderiye Beğine ve kâdîsına hüküm ki südde-i sa'âdetimde olan Françe elçisi arz-ı hâl gönderüb bender-i İskenderiyede Françe konsolosu olan dârende Hristofolo Veneto nâm beyzâde Françeye virilen ahidnâme-i hümayûn mücebince konsolosluk hıdmetinde iken hâliyâ İngiltere konsolosu olan Pavlo Mariyani ahidnâmeye muhalif İngiltereden mâ'adâ Françe pâdişâhı nâmı ve sancağı altında olan efrenç tâyifesine fuzûlî dahl idüb mezbûr Hristofolo Venetonun kendüye âyid olan konsolosluk hakkın alub te'addî eyledüğünden gayrı mezbûr Pavlo Mariyani gelüb bir def'a kendü arz-ı hâli ile 95 cemâziye'l-evvelisinde min ba'd mukaddem ve mu'ahhar mezbûr Hristofolo Veneto emr dahî ihrâc iderse girü dahl itdirmeyesin emr ihrâc idüb ve bir def'a dahi vech-i meşrûh üzre İngiltere elçisi arz-ı hâl ile sene-i mezbûre şa'bânının evâyilinde emr ihrâc idüb göndermek ile mezbûr Hristofolo Venetonun konsolosluğuna dahl itmeğin hâliyâ mezbûr Hristofolo Veneto dahi südde-i sa'âdetime gelüb tarafeynin ahvâli divân-ı hümayûnda vüzerâ-i izâmım ve kâdî-askerlerim huzûrunda hak üzre görülüb ahidnâmelerine nazar olundukda Françelüye virilen ahidnâme-i hümayûn mücebince mezbûr Hristofolo Veneto Françe ve Mesina ve Kalavriçe ve Ceneviz ve İspanya ve Katalan ve Çiçilye ve Ankona ve Dubrovnik ve sâir Françe pâdişâhının sancağı altında olan efrenç tâyifesine konsolos olmak fermânım olmuştur buyurdum ki fermân-ı hümayûnum üzre Françelüye virilen

ahidnâme-i hümâyûnum mücebince mezbûr Hristofolo Venetoya koşulub zabt u tasarruf itdirüb mezbûr Pavlo Mariyâniye vech-i meşrûh üzre emr ibrâz itmekle aslâ ve kat'â dahl ü ta'arruz itdirmeyesin eğer mezbûr Pavlo Mariyani mezbûr Hristofolo Venetonun konsolosluğuna tâbi' olan

[271a]

Efrenç tâyifesinden konsolosluk hakkı almış ise aslâ te'allül ittirmeyüb mezbûr Hristofolo Venetonun kâ'im-makâmına bi kusûr alıvirüb ellerinde olan ahidnâmelerine ve emrlere ve beratlarına muhâlif kimesneye iş itdirmeyesin deyü emr yazılmışdır

Özet: *Daha önceden de bildirilmesine rağmen hala Fransız tüccarları Halebe vardıklarında darbhane zâbiti tarafından karşılanıp gurusları ellerinden zorla alındığına, paraları ellerinden alındıktan sonra geri eksik verildiğine dair Fransa baylosundan gelen şikâyet üzerine Fransız tüccarlara haksızlık yapılmamasına, gümüşlerinin noksan değere sayılmamasına, baylosları yanlarında değilken gümüşleri hesaplanmamasına ilişkin Haleb Beğlerbeğine, Kadısına ve Defterdârına hüküm.*

Metin: Haleb Beğlerbeğisine ve kâdisına ve defterdârına hüküm ki sen ki beğlerbeğisin dergâh-ı mu'allâma mektûb gönderüb bundan akdem emr-i şerîfim gönderilüb Françe bâzergânları Halabe vardıklarında darbhâne zâbiti olan kimesneler ve gayrılar yollarda karşılayub bulunan gurusları cebren alub akçesin virmelü olduklarında noksân üzre virüb eksiğe almak istemeyüb ziyâde zulm olub ânın gibi bâzergân tâyifesi konsoloslarının yanına varub gurusları bi't-tamâm vezn itmeyince dahl olunmayub bâzergân tâyifesi alduğu üzre virüb ahidnâme-i hümâyûna muhâlif kimesneye iş itdirmeyesin deyü fermân olunmuşken darbhâne emîni olan mültezim Lev(?) nâm zımmî dahi hâlâ gümüş bahaya çıkmak ile bana gadr olmuşdur küllî zarârım vardır deyü ahvâlini i'lâm itdirmekle darbhâne iltizâm olundukda gümüşün narhı her nicede ise girü ol minvâl üzre aldurub ziyâde aldirtmayasın deyü gümüş noksân üzre alınmak içün mezbûr mültezime dahi mü'ekked ve mufassal emr virilmekle zîrâ bizim guruslarımızın kıymeti sâir vilâyetten gelen gurusun kıymeti ile berâber olmaduğun mezbûr mültezim ikrâr ittüğü sicill olub hüccet-i şer'îye dahî virilmişdir deyü tazallüm idüb eğer gurus bu minvâl üzre noksan baha ile alınursa aslâ şimden sonra bâzergân gelmeyüb yollar kat' olmak lâzım gelür deyü Françe baylosu gelüb haber virüb zîrâ bâzergânlara küllî zararı vardır âsitânedan bize bu vechile emr

virilüb mezbûr mültezime dahi bu minvâl üzre emr-i şerîf virilmiş mezbûr mültezimin getürdüğü emrin sûreti ile bizim ahvâlimizi vukû‘u üzere arz eyle deyü itdikleri

[271b]

ecilden vukû‘u üzre arz olundu deyü bildirmişsin imdi Françe tâcirlerine mukaddemâ virilen emr mücebince amel olunmasın emr idüb buyurdum ki vusûl buldukda bu bâbda her birinüz bizzât onat vechile mukayyed olub anın gibi Françe tâcirleri geldiklerinde yanlarında bulunan gurusları ile konsolosları yanına varub vezn olmayınca iş erlerine ol-vechile dahl itdirmeyesin ve ne mikdârı gurusları alınursa konsolosları yanında alınub akçeleri dahi sâir bâzergânlara virüldüğü üzre virilüb ahidnâme-i hümayûnuma mugâyir ve oligelene muhâlif aslâ ve kat‘â zikr olunan bâzergân tâyifesine gümüşleri noksân üzre aldırmağla zulm ve te‘addî itdirmeyesin bu emri ellerinde ibkâ idesin deyü yazıldı

Özet: İngiltere Kraliçesinin elçisi Fransa'nın İspanya üzerine sefer düzenlemesi üzerine vilayetlerinde bakla kıtlığı yaşandığını bildirip Osmanlı vilayetlerinden akçeleriyle bakla satın almak istemesi hususunda Mısır Beylerbeyine hüküm.

Metin: Mısır beğlerine hüküm ki hâlâ südde-i sa‘âdetimde olan İngiltere Kraliçesi elçisi bundan akdem dergâh-ı mu‘allâma arz-ı hâl gönderüb Françe kralının İspanya üzere seferi olub ammâ vilâyetleri ziyâde kaht olmağla zahîreye muzâyakası olmağın mu‘ahheren bakla virilmek için hükm-i hümayûnum ricâ itmeğın akçeleriyle kifâyet mikdâr bakla virilmek bâbında fermân-ı hümayûnum sâdır olub ol-babda sâbıkâ Mısır muhâfazasında olan vezîrime ve İskenderiye ve Dimyat sancakları beğlerine ve İskenderiye kâdîsına ve Reşîd iskelesi emînine hükm-i hümayûnum virilüb sen ki müşârunileyh vezîrim mezîd(?) olmağla ol emr-i şerîfim mücebince bakla virilmek için sana hitâben hükm-i hümayûnum virilmesin müşârunileyhe ricâ itmeğın buyurdum ki bu bâbda mukaddemâ müşârunileyhe virilen mufassal emrim mücebince amel eyleyüb fermân-ı hümayûnum üzere akçeleri ile Françe kralı tarafından gelen âdemlerine kifâyet mikdârı bakla alıvirüb ol emrime muhâlif te‘allül ve bahâne itmekden hazer idesin

[270a]

Özet: Fransa kralının İspanya üzerine sefer yapmasından dolayı at ve buğday ihtiyacı ortaya çıkması ve bu tedariki Cezayir'den karşılamak istemeleri hakkında İngiltere Kraliçesi'nin elçisinden gelen arz üzerine Osmanlı Sarayından gerekli iznin verilmesiyle ihtiyaç kadarının alınması şartıyla at ve buğday tedarikinin karşılanmasına dair Cezayir Beğlerbeğine, Kadısına, Yeniçeri Ağasına, İhtiyarlara ve Diğer Yeniçerilere hüküm. (999 Ramazan)

Metin: Cezayir Beğlerbeğisine ve vilâyet-i mezbûrede olan kâdîlara ve anda olan yeniçeri ağasına ve ihtiyârlara ve sâir yeniçerilere hüküm ki İngiltere Kraliçesinin südde-i sa'âdetimde olan elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl sunub Françe kralı kadîmü'l-eyyâmdan âsitâne-i sa'âdetin kadîmî dostu olduğundan gayri âsitâne-i sa'âdet-âşiyân ile düşmanlık üzre olan İspanyâ Kralı üzerine seferi olup zikr olunan sefer mühimmâtı içün ât lâzım olmağla vilâyet-i Cezâyirden ve ana tâbi' olan yerlerden ât virilmek bâbında inâyet ricâ eyledi imdi müşârunileyh kral kadîmü'l-eyyâmdan ilâ hâze'l-ân âsitâne-i sa'âdet-unvânım tarafıyla dostluk üzre olduğundan gayri İspanya memleketine seferi olmağla mu'âvenet lâzım olmağın zikr olan seferiçün Cezâyirden akçe ile kifâyet mikdârı ât ve kifâyet mikdârı buğday virilmesin emr idüb buyurdum ki fermân-ı hümayûnum üzre zikr olunan sefer mühimmâtı içün müşârunileyh kral tarafından âdemi geldikde akçe ile kifâyet mikdârı ât ve buğday aldurub emr-i şerîfime muhâlif hâricden kimesneyi dahl itdürmeyüb ammâ bu bahâne ile kifâyet mikdârından ziyâde ile ziyâde ât ve sâir memnû' olan metâ' virilmesinden hazer eyleyesiz ve bir vechile tedârik eyleyesiz ki tereke husûsunda müslümânlara muzâyaka çekilmek ihtimâli olmaya

999 Ramazanda

Özet: Fransız baylosu Hristofolo Veneto'nun efrenç taifesine baylosluk etmesinin kararlaştırıldığına, Çiçilye, Ceneviz, Ankona, Florina, İspanya, Dubrovnik ve diğer yerlerden gelen efrenç taifesi Fransa bayrağı altında gelmesine ve Fransız konsolosunu konsolos olarak bilmesine dair Mısır Beğlerbeğine, İskenderiye Beğine ve Kadısına hüküm.

Metin: Mısır Beğlerbeğisine ve İskenderiye Beğine ve kâdîsına hüküm ki südde-i sa'âdetimde olan Françe elçisi arz-ı hâl gönderüb bundan akdem bender-i

İskenderiyede dârende Hristofolo Veneto balyosluk hıdmetinde iken Pavlo Mariyani nâm zımmî İngiltere elçisinin arz-ı hâli ile bender-i mezbûrda balyos olub mezbûr Hristofolo Veneto bundan akdem virilen ahidnâmelerde memâlik-i mahrûseme ticâret ile gelüb giden efrenç tâyifesi Françe pâdişâhının sancağı altında gelüb gideler deyü mukayyed iken hilâf-ı vâki'dir harbî efrenç tâ'fesi kimi dilerler ise ânı balyos ideler deyü mezbûr Hristofolonun elinde olan ahidnâme fuzûlî virilmiştir deyü sicill olunmayub üç senede efrenç tâyifesinden balyos içün her ne almış ise mezbûr Pavloya alıvirüb mezbûr Hristofoloyu Françe re'âyâsından ma'âdâ dahl

[270b]

itdirmeyüb ve bender-i mezbûrda Efrenç tâyifesi sâkin olacak kârbân sarayları dahi mezbûr Pavloya teslîm olunub mezbûr Hristofolonun elinde olan dükkânına ve şimden sonra mukaddem ve muahhar emr dahi ihrâc iderse amel olunmaya deyü hükümler ihrâc idüb ba'dehû Françe elçisi âsitânemden kendüsüne verilen ahidnâme mücebince amel olunub mezbûr Pavlonun hakkından geline deyü ricâ ittiğin mezbûr Hristofolo divânıma gelüb merkûm Pavlo ile İngiltere elçisinin kâtipleri ve tercümanları ile vüzerâ-i izâmım ve kâdî-askerlerim huzûrunda mürâfa'a olunub mezbûr Pavlonun elinde olan temessükâtı ve İngilterelüye virilen ahidnâme-i hümayunumu ibrâz idüb ve mezbûr Hristofolonun elinde olan ahidnâme-i hümayunum ve merhûmân ve mağfûrlehumâ Sultân Selîm ve Sultân Süleyman zamânlarında virilen ahidnâme ve ahkâm-ı şerîfeyi ve Mısır Beğlerbeğilerinden mukaddemâ virilen arzları ibrâz idüb tarafeynin ahvâli hak üzre görölüb ahidnâmelere nazar olundukda fi'l-vâki' efrenç tâyifesi kadîmü'l-eyyâmdan memâlik-i mahrûseme ticâret üzre geldiklerinde Françe pâdişâhının sancağı altında gelüb gideler deyü mastûr ve mukayyed olub mezbûr Pavloya virilen fuzûlî virilmiştir elimizde olan ahidnâme mücebince amel olunmak içün emr virilmek ricâsına arz itmeğin ahidnâmeme mücebince amel olunmasın emr idüb buyurdum ki Françelüye virilen ahidnâme mücebince amel idüb min ba'd mezbûr Pavlo mukaddem ve muahhar ahidnâmeme muhâlif emr ibrâz iderse dahî dahl itdirmeyüb mezbûr Hristofolo kemâkân konsolos olub İngiltere ve Venediklûden mâ'adâ Çiçilye ve Ceneviz ve Ankona ve Florina ve İspanya ve Dubrovnik ve sâir harbî efrenç tâyifesi mezbûru kendülere konsolos bilüb kendüye veyâ kâ'im-makâmına âdet ü kânûn-ı kadîm üzre konsolos hakkı vireler ve mezbûr Pavlo veya ademleri ve vekilleri olan Petro Mariyâni ve Dö ____? nâm Florentin ve gayrı zikr olunan efrenç tâyifesinden konsolosluk hakkından her ne almışlar ise mezbûr

Hristofoloya veyâ kâ'im-makâmı olan Ancelo Venetoya alıviresin aslâ te'allül ve nizâ' itdirmeyesin her ne tarikle mümkün ise bî-kusûr alıviresin ve mezbûr Ancelo Venetoyu mezbûr Hristofolo Veneto atık kâ'im-makâmı bilüb konsolosluk hakkı ana zabt etdiresiz ba'den-nazar.

[269a]

Özet: Divanda görülen dava sonucuna göre İskenderiye konsolosu olan Hristofolo Veneto Venedik hariç Floransa, Ceneviz, Ankona, Dubrovnik, İspanya, Katalan ve diğer bölgelerden gelen efrenç taifesine konsolosluk edeceğine, Pavlo Mariyani'nin adı geçen yerlerden gelen efrenç taifesine konsolosluk etme hakkının olmadığına, bu tüccarlara karışmaması gerektiğine dair Müşârunileyhimûna hüküm.

Metin: Müşârunileyhimûna hüküm ki hâlâ bender-i İskenderiyede konsolos olan dârende Hristofolo Veneto nâm beyzâde bundan akdem divânımda vüzerâm ve kadı askerlerim Françelüye virilen ahidnâme mücebince doksan beş zi'l-ka'desi tarihîle konsolosluk için emr virilüb ba'dehû Pavlo Mariyani nâm zımmî dahî bir tarikile târih-i mezbûrdan ihrâc idüb ol cânibe gönderüb mezbûr Pavlonun vekîli Pihero Mariyani zikr olunan emri Mısır ile düb ikisinin târihleri bir olmağla Mısır kâdîsı önünde şer'ile görüldükde kadîmden olıgeldüğü üzere Venedikden mâ'adâ Florin ve Ceneviz ve Ankona ve Dubrovnik ve İspanya ve Katalan ve sâir harbî vilâyetden memâlik-i mahrûseme bey' u şirâ eylemeğe geldiklerinde Françe pâdişâhının nâmı ve sancağı altı i'tibâr olunduğu şer'ile sâbit olub hüccet virildüğün bildürüb anun mücebince emrim virilmek ricâ itmeğin buyurdum ki hüküm-i şerîfimle vardukda kadimden olıgeldüğü üzre Françelüye virilen ahidnâme-i ve hüccet mücebince balyoz olan mezbûr Hristofolo Venedikden gayrıya zikr olunan efrenç tâyifesi mezbûra umûmen zabt ittirüb elinde olan ahkâm ve ahidnâmeye muhâlif mezbûr Pavloya ve âdemi[ne] dahl itdirmeyesin eğer mezbûr Pavlo bir tarîkile emr dahi ibrâz iderse amel olunmayub mezbûr Hristofolo veyâ kâ'im-makâmı olan kimesneye zabt itdirüb âhardan bir ferdi dahl itdirmeyesin ba'de'n-nazar bu hüküm-i hümayûnumu ellerinde ibkâ idesin

Özet: Hristofolo Veneto ve Pavlo Mariyani arasında dört yıldır devam eden davanın Mısır Kadısı Abdullah ve Mısır Kadıaskeri Muhyiddin tarafından sonuçlandırıldığına ve Hristofolo Venetonun haklı olduğu kararlaştırıldığına, İngiltere elçisinin itirazları üzerine divanda davanın İngiltere elçisi katibi, tercümanları, Osmanlı vezirleri ve

kadiaskerleri şahitliğinde tekrar görüldüğüne ve Pavlo Mariyani'nin haksız olduğu anlaşıldığına, dava sonucunu kabul etmek istemeyen İngiltere elçisinin davanın Vezir İbrahim Paşa, Rumili Beğlerbeği, Vezir Mehmed Paşa ve Rumili Kadiaskeri tarafından tekrar görülmesini istediğine binaen Fransa elçisi bir arz gönderip kendilerine verilen ahidname ve hükümlerin geçerli sayılmasına ve Pavlo Mariyani'nin efrenç taifesine karışmamasına dair Fransaya verilen ahidnamenin geçerliliğini sürdürdüğüne ve İngiltere elçisinin tekrar dava yapılması isteğine itibar edilmemesine dair Mısır Beğlerbeğine, İskenderiye Beğine ve Kadısına hüküm.

Metin: Mısır Beğlerbeğine ve İskenderiye Beğine ve kādîsına hüküm ki südde-i sa'âdetimde olan Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl sunub bender-i İskenderiyede Françe balyozu olan dârende Hristofolo Veneto nâm beyzâdenin bundan akdem dört yıldan beru Pavlo Mariyani nâm zımmî ile konsoloslukdan ötürü da'vâları olub mukaddemâ Mısır kādîsı olan Abdullâh ve âdemisi ile kādî-askeri olan Muhyiddîn Mısırdâ iken zikr olunan da'vâsı gördüklerinde hakk bir vechile mezbûr Hristofolonun olub mezbûr Pavlonun ittüğü da'vâları tezvîr olduğundan mâ'adâ mezbûr Hristofoloya cümle itdükleri isnad idüb kendünün ve İngiltere elçisinin arz-ı hâli ile Françe pâdişâhına virilen ahidnâmeğe muhâlif ve mugâyir hükümler ihrâc idüb cümle da'vâsı tezvîr olduğu zâhir olmağın müşârunileyh Abdullâh ve Muhyiddîn ve sâir hâkimler Pavlonun cümle ittüğü telbisdîr deyü arz idüb Françe pâdişâhı mezbûr Pavlonun hakkından gelinmesin ricâ itdüğün mezbûr Hristofolo ile İngiltere elçisinin kâtibi sırrı ve tercümânları ile divân-ı hümayûnumda vüzerâm ve kādî-askerlerim huzûrunda merkûm Pavlo ile ahvâlleri defe'atle hak üzre görüldükde mezbûr Pavlonun itdüğü tezvîr idüğü zâhir olduğu

[269b]

Rumili kādî-askeri müşârunileyh Muhyiddîn paye-i serîr-i a'lâmâ vukû'u üzre arz eyledikde mezbûr Pavlonun min ba'd da'vâları istimâ olunmayub merkûm Hristofoloya virilen ahkâm ile amel oluna deyü fermân-ı hümayûnum sâdır olub mezbûr Pavlo gir[ü] kanâ'at itmeyüb kendünün ve İngiltere elçisinin arz-ı hâlleri ile zikr olunan dâ'vası vezîr İbrâhim Paşa ve Rûmili Beğlerbeğiliği ile vezîrim olan Mehmed Paşa ve Rûmili kādî-askeri tekrâr göre deyü hatt-ı hümayûnum ihrâc eyledikten sonra ve Françe elçisi dahi südde-i sa'âdetime arz-ı hâl eyleyüb Françe pâdişâhına virilen ahidnâme ve mezbûr Hristofoloya virilen ahkâm ile amel olunub

min ba'd mezbûr Pavlonun da'vâları istimâ' olunmayub min ba'd dahl itdirilmemek bâbında emrim ricâsına arz itmeğin buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardıkda bu bâbda gereği gibi mukayyed olub mezbûr Pavlonun ittüğü da'vâsı min-bâ'd istimâ' itmeyüb Françelüye virilen ahidnâme ve merkûm Hristofoloya virilen berât-ı alîşânım ve ahkâm-ı şerîfe mücebince amel eyleyüb mezbûr Hristofolo Venedikden ma'adâ cümle Efrenç tâyifesine balyoz olub balyozluk hakkın kendüye veyâhûd her kimi kâim tensîb iderse ana göre virdüresin min ba'd amel itmeyüb mezbûr Hristofoloya veyâ kâim makâmına zabt ittüresin ve ba'den-nazar bu hükm

Özet: *Efrenç taifesi Osmanlı'ya ticaret için geldiklerinde işlerini Fransa konsoloslukunda görmeleri gerektiğine, İngiltere Kraliçesinin elçisi Osmanlı'ya gelerek İngiliz tüccarları ve efrenç taifesinin kendi konsolosu olan Marsilyo Fesnoya müracaat etmesi gerektiğini bildirmesi üzerine Fransa elçisi kendi haklarının ihlal edileceğini bildirdiği arzı üzerine Venedik'ten ve İngiltere'den gelen tüccar dışında olan efrenç taifesinin konsolosluk işlerini Fransa konsolosu Hristofolo Veneto'nun görmesi gerektiğine, Marsilyo Feno bundan önce ne kadar konsolosluk hakkı aldıysa Hristofolo Veneto'ya iade etmesi gerektiğine dair Mısır Beğlerbeğine ve İskenderiye Kadısına hüküm.*

Metin: Mısır Beğlerbeğisine ve İskenderiye kâdisına hüküm ki Françe pâdişâhının südde-i sa'âdetimde olan elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb mâ-takaddümden Venedüklüden mâ'adâ harbî efrenç tâyifesinden olub müstakil elçileri olmayan tüccâr Françelüye mürâca'at idegelmişlerdir İngiltere kraliçesinin müstakil elçisi gelmekle İngiltere tüccârı İngiltere konsolosu olan Marsilyo Fesnoya mürâca'at idüb ve sâir harbî tüccâr tâyifesi dahi kendülere mürâca'at itdirmek bâbında olıgelene muhâlif nice def'â hükümler ihrâc itdürüb tüccârın ahvâline inkilâb virmişlerdir deyü girü ellerinde olan ahidnâme-i hümayûn ve kadîmi olıgeldüğü üzre Venedüklü ve İngilterelüden mâ'adâ müstakil konsolosu olmayan harbî tüccâr tâyifesi bender-i İskenderiye'ye geldiklerinde bil-fi'il Françe konsolosu olan dârende-i fermân-ı hümayûn Hristofolo Venetoya mürâca'at olunmak bâbında hükm-i hümayûnum ricâ itmeğin ecdâd-ı izâmım zamânlarından berü olan

[268a]

Ahidnâme mûcebince ve kadimden olıgeldüğü üzre amel olunmak emr idüb buyurdum ki emrim üzre Venedüklü ve İngilterelüden mâ‘adâ müstakıl elçileri olmayan harbî efreñç tâyifesi ecdâd-ı izâmım zamanından berü olan ahidnâme mûcebince ne vechile mürâca‘at ide gelmişler ise girü uslûb-ı sâbık üzere amel idüb ecdâd-ı izâmım zamânından berü olan ahidnâmeye mugâyir ve kadîmden olıgelene muhâlif nizâ‘ itdirmeyesin hilâf-ı âdet ü kânûn-i kadîme hâricden bir ferde dahl itdirmeyesin ve mezkûr Marsilyo Feno olıgeldüğü üzre Françe konsolosa âyid olan hukukdan nesnesin almış ise ba‘de’t-subût girü alıviresin ve hükm-i hümayûnumu ellerinde ibka idesin

Özet: Fransız tüccarları ticaret için Osmanlı topraklarına gelirken yollarda karşılanıp ellerinden paraları zorla alındığına, geri verildiğinde eksik sayıldığına, konsolosları yanlarında yok iken gurusları sayılmaması gerektiğine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine durumun teftiş edilmesine, eğer arzda belirtildiği gibi ise buna engel olunması hakkında Halep Beğlerbeğine ve Kadısına hüküm. (Şevval 1004)

Metin: Haleb Beğlerbeğisine ve kâdısına hükm-i şerîf tevki‘-i refi‘-i hümayûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki Françe pâdişâhının elçisi südde-i sa‘âdetime arz-ı hâl gönderüb Françe bâzergânları Haleb’e vardıklarında darbâne zâbiti olan olan kimesneler ve gayrılar yollarda ve şehirde karşılayub bulunan gurusların cebren alub akçesin virmelü olıcak eksik virilüb ziyâde zulm olub ânun gibi bâzergân tâyifesi konsoloslarının yanına varub gurusları bit-tamam vezn olmayınca dahl olunmayub ve akçeleri dahi sâir bâzerganlar ala geldüğü üzre virmesin ricâ eyledikde i‘lâm olunduğu üzre ise Françe tâcirleri Halabe vardıklarında gurusları ile konsolosları yanına varub vezn olmayınca iş erlerine ol vechile dahl itdirmeyüb her ne mikdâr gurûş olunursa konsolosları yanında alınub akçeleri dahi sâir bâzergânlara virilü geldüğü üzre virdürüb ol vechile kimesneyi

[268b]

dahl itdirmeyesin deyü merhûm ve mağfûrleh babam hüdâvendigâr tâbe serâhu zamanında hükm-i şerîf virildüğün bildürüb tecdid olunmasın ricâ itmeğin buyurdum ki hükm-i sâbık mûcebince amel idüb hilâf-ı şer‘-i şerîf ve kânûn ve mugâyir-i ahidnâme-i hümayûn kimesneyi iş itdirmeyesin eslemeyeni segidüb muhtâc-ı arz

olanı yazub bildiresin şöyle bilesin ve bu hükm-i şerîfimi ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i şevvâlû'l-mükerrem sene erba'a ve elf

Özet: Kanuna göre Cenevizli tüccar taifesi ticaret için Osmanlı topraklarına geldiklerinde Fransa bayrağı altında gelip Fransa konsolosuna başvurması gerektiğine, yollarda belirlenen yerlerde konaklamaları gerektiğine, Can Mariya Barabid adında Cenevizli tüccar ne Fransa konsolosuna başvurduğu ne de belirlenen yerde konaklamadığı hususuna ilişkin Fransa elçisinden gelen arz üzerine durumun incelenmesi gerektiğine ve kanuna aykırı davrananlara izin verilmemesi gerektiğine dair Haleb Beğlerbeğine, Kadısına ve Defterdarına hüküm. (Şevval 1004)

Metin: Haleb Beğlerbeğisine ve kâdîsına ve defterdârına hükm-i şerîf tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olacak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb kadîmden Cenevizlü tâyifesi bender-i islâmiyeye ticâret ile geldiklerinde Françe bayrağı altında gelüb ve Françe konsoloslarına mürâca'at eylediklerinden mâ'adâ Haleb'de Françeler için müstakil hân ta'yîn olunub her ne halde olsalar Françe konsoloslarından su'âl olunurken şimdiki halde Cân Mariya Barabid nâm Cenevizlü tâcir şeklinde Halebe gelüb ta'yîn olunan handa konmayub âhâr yerde konmağla fesâddan hâlî olmaduğundan mâ'adâ

[267a]

ahidnâme-i hümâyûna muhâlif bir tarîkile emr ibrâz idüb konsolosumuza mürâca'at itmeyüb olıgelen âdet-i kadîme ve ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunmak bâbında hükm-i şerîfim rica itmeğin buyurdum ki kadîmden Cenevizlüler ne mahalde konub ve ne vechile Françe konsoloslarına mürâca'at idegelmişler ise yine ol uslûb üzre mürâca'at idüb ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve kadîmden olıgelene muhâlif aslâ bir ferde inâd ve muhâlefet itdürmeyüb ahidnâme-i hümâyûna muhâlif emr dahî ibrâz iderler ise amel itmeyüb âdet-i kadîmeleri üzre avâyidlerin dahî Françe konsolosuna alıviresin mütemerridi segidüb inâd ve muhâlefet idenleri yazub bildüresin şöyle bilesin ve bu hükm-i hümâyûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i şevvâlû'l-mükerrem sene erba'a ve elf

[267b]

Efrenç taifesi Osmanlıya ticaret için geldiklerinde işlerini Fransa konsolosluğunda görmeleri gerektiğine, İngiltere Kraliçesinin elçisi Osmanlıya gelerek İngiliz tüccarları ve efrenç taifesinin kendi konsolosuna müracaat etmesi gerektiğini bildirmesi üzerine Fransa elçisinden gelen arz üzerine anlaşmalar esas alınarak Venedik ve İngiltere hariç diğer harbi tüccarın Fransa konsolosuna başvurması gerektiğine dair Haleb Beğlerbeğine ve Kadısına hüküm. (Şevval 1004)

Haleb beğlerbeğisine ve kādîsına ve defterdârına hükm-i şerîf

Tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe pâdişâhının südde-i sa'âdetimde olan elçisi bâb-ı sa'âdet me'âbıma arz-ı hâl gönderüb mâ-takaddümden Venedüklüden mâ'adâ harbî efrenç tâyifesinden olub müstakil elçileri olmayan tüccâr Françelüye mürâca'at ıdegelmişler iken İngiltere Kraliçesinin müstakil elçisi gelmekle İngiltere tüccârı İngiltere konsolosuna mürâca'at idüb ve sâir harbî tüccâr tâyifesin dahi kendülere mürâca'at itdirmek bâbında olıgelene muhâlif nice hükümler ihrâc itdürüb tüccârın ahvâline ihtilâl virmişlerdir deyü girü ellerinde olan ahidnâme-i hümayûn ve kadîmden olugeldüğü üzre Venedüklü ve İngilterelüden mâ'adâ müstakil konsolosları olmayan harbî tüccâr tâyifesi vilâyet-i Haleb'e geldiklerinde Françe konsolosuna mürâca'at olunmak bâbında merhûm ve mağfûrleh babam Hüdâvendigâr tâbe serâhu zamânında hükm-i şerîf virildüğün bildürüb hâlâ tecdîd olunmasın ricâ itmeğin ecdâd-ı izâmım zamânlarından berü olan ahidnâme mücebince ve kadîmden olıgeldüğü üzre amel olunmak emr idüb buyurdum ki

266a

Emrim üzre Venedüklü ve İngilterelüden mâ'adâ müstakil elçileri olmayan harbî efrenç tâyifesi ecdad-ı izâmım zamanından berü olan ahidnâme mücebince ne vechile mürâca'at ıdegelmişler ise girü uslûb-ı sâbık üzre amel idüb ecdâd-ı izâmım zamanından berü olan ahidnâmeye mugâyir ve kadîmden olıgelene muhâlif kimesneye nizâ' itdürmeyesin ve hilâf-ı âdet-i kadîme haricden bir ferdi dahl ü ta'arrüz itdürmeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i şerîfimi ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i şevvâlî'l-mükerrem sene erba'a ve elf

Özet: Efreñç taifesi Osmanlıya ticaret için geldiklerinde işlerini Fransa konsolosluğunda görmeleri gerektiğine, İngiltere Kraliçesinin elçisi Osmanlıya gelerek İngiliz tüccarları ve efreñç taifesinin kendi konsolosuna müracaat etmesi gerektiğini bildirmesi üzerine Fransa elçisinden gelen arz üzerine anlaşmalar esas alınarak Venedik ve İngiltere hariç diğer harbi tüccarın Fransa konsolosuna başvurması gerektiğine dair Mısır Kadısı Ahmed Efendiye hüküm. (Şevval 1004)

Metin: Sâbıkâ Rumili kâdî-askeri olub hâlâ Mısır'da kadı olan Ahmed Efendiye hitâben hükm

Tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe pâdişâhının elçileri südde-i sa'âdetime arz-ı hâl gönderüb mâ-taküddemden Venedüklüden mâ'adâ harbî efreñç tâyifesinden olub müstakil elçileri olmayan tüccâr Françelüye mürâca'at idegelmişler iken İngiltere Kraliçesinin müstakil elçisi gelmekle İngiltere tüccârı İngiltere konsolosuna mürâca'at

[266b]

idüb ve sâir harbî tüccâr tâyifesin dahi kendülere mürâca'at itdirmek bâbında olıgelene muhâlif nice hükümler ihrâc itdürüb tüccârın ahvâline ihtilâl virmişlerdir deyü girü ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve kadîmden olıgeldüğü üzre Venedüklü ve İngilterelüden mâ'adâ müstakil konsolosları olmayan harbî tüccâr tâyifesi bender-i İskenderiyeye geldiklerinde Françe konsolosuna mürâca'at olunmak bâbında merhûm ve mağfûrleh babam Hüdâvendigâr tâbe serâhu zamânında hüküm-i şerîf virildüğü bildirüb tecdîd olunmasın ricâ itmeğin ecdâd-ı izâmım zamânlarından berü olan ahidnâme mücebince ve kadîmden olıgeldüğü üzre amel olunmak emr idüb buyurdum ki emrim üzre Venedüklüden ve İngilterelüden mâ'adâ müstakil elçileri olmayan harbî efreñç tâyifesi ecdad-ı izâmım zamanından berü olan ahidnâme mücebince ne vechile mürâca'at idegelmişler ise girü uslûb-ı sâbık üzre amel idüb ecdâd-ı izâmım zamanından berü olan ahidnâme-i hümâyûna mugâyir ve kadîmden olıgelene muhâlif kimesneye nizâ' itdürmeyesin ve hilâf-ı âdet-i kadîme haricden bir ferdi dahl ü ta'arrüz itdürmeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hüküm-i hümâyûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i şevvâli'l-mükerrem sene erba'a ve elf

[265a]

Özet: *Efrenç taifesi Osmanlıya ticaret için geldiklerinde işlerini Fransa konsolosluğunda görmeleri gerektiğine, İngiltere Kraliçesinin elçisi Osmanlıya gelerek İngiliz tüccarları ve efrenç taifesinin kendi konsolosuna müracaat etmesi gerektiğini bildirmesi üzerine Fransa elçisinden gelen arz üzerine anlaşmalar esas alınarak Venedik ve İngiltere hariç diğer harbi tüccarın Fransa konsolosuna başvurması gerektiğine dair Sakız Beğine ve Kadısına hüküm. (Şevval 1004)*

Metin: Sakız Beğine ve kādısına hükm-i şerîf

Tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe pâdişâhının elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb mâ-takaddümden Venedüklüden mâ'adâ harbî efrenç tâyifesinden olub müstakil elçileri olmayan tüccâr Françelüye mürâca'at idegelmişler iken İngiltere Kraliçesinin müstakil elçisi gelmekle İngiltere tüccârı İngiltere konsolosuna mürâca'at idüb ve sâir harbî tüccâr tâyifesin dahi kendülere mürâca'at itdirmek için olıgelene muhâlif nice hükümler ihrâc itdürüb tüccâr ahvâline ihtilâl virmişlerdir deyü girü ellerinde olan ahidnâme-i hümayûn ve kadîmden olıgeldüğü üzre Venedüklü ve İngilterelüden mâ'adâ müstakil elçileri olmayan harbî tüccâr tâyifesi Sakız iskelesine geldiklerinde Françe konsolosuna mürâca'at olunmak bâbında merhûm ve mağfûrleh babam Hüdâvendigâr tâbe serâhu zamânında hükm-i şerîf virildüğün bildürüb hâlâ tecdîd olunmak bâbında inâyet ricâ itmeğin ecdâd-ı izâmım zamânından berü olan ahidnâme mücebince ve kadîmden olıgeldüğü üzre amel olunmak emr idüb buyurdum ki emrim üzre Venedüklü ve İngilterelüden mâ'adâ müstakil elçileri olmayan harbî Efrenç

[265b]

tâyifesi ecdâd-ı izâmım zamânından berü olan ahidnâme mücebince ne vechile mürâca'at idegelmişler ise girü uslûb-ı sâbık üzre amel idüb ecdâd-ı izâmım zamanından berü olan ahidnâmeye mugâyir ve kadîmden olıgelene muhâlif kimesneye nizâ' itdürmeyesin ve hilâf-ı âdet-i kadîme hâricden bir ferdi dahl ü ta'arrüz itdürmeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümayûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i şevvâlî'l-mükerrem sene erba'a ve elf

Özet: *Efrenç taifesi Osmanlıya ticaret için geldiklerinde işlerini Fransa konsolosluğunda görmeleri gerektiğine, İngiltere Kraliçesinin elçisi Osmanlıya gelerek İngiliz tüccarları ve efrenç taifesinin kendi konsolosuna müracaat etmesi gerektiğini bildirmesi üzerine Fransa elçisinden gelen arz üzerine anlaşmalar esas alınarak Venedik ve İngiltere hariç diğer harbi tüccarın Fransa konsolosuna başvurması gerektiğine dair Mısır Beğlerbeğine, İskenderiye Beğine ve Kadısına hüküm. (Şevval 1004)*

Metin: Mısır Beğlerbeğisine ve İskenderiye beğine ve kādısına hük-m-i şerîf

Tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe pâdişâhının südde-i sa'âdetimde olan dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb mâ-takaddümden Venedüklüden mâ'adâ harbî efrenç tâyifesinden olub müstakil elçileri olmayan tüccâr Françelüye mürâca'at idgelmişler iken İngiltere Kraliçesinin müstakil elçisi gelmekle İngiltere tüccârı İngiltere konsolosuna mürâca'at idüb ve sâir harbî tüccâr tâyifesin dahi kendülere mürâca'at itdirmek bâbında oligelene muhâlif

[264a]

niçe hükümler ihrâc itdürüb tüccârın ahvâline ihtilâl virmişlerdir deyü girü ellerinde olan ahidnâme-i hümayûn ve kadîmden olıgeldüğü üzre Venedüklü ve İngilterelüden mâ'adâ müstakil konsolosları olmayan harbî tüccâr tâyifesi bender-i İskenderiyyeye geldiklerinde Françe konsolosuna mürâca'at olunmak bâbında merhûm ve mağfûrleh babam Hüdâvendigâr tâbe serâhu zamânında hük-m-i şerîf virildüğün bildürüb hâlâ tecdîd olunmak bâbında inâyet ricâ itmeğin ecdâd-ı izâmım zamânlarından berü olan ahidnâme mücebince ve kadîmden olıgeldüğü üzre amel olunmak emr idüb buyurdum ki emrim üzre Venedüklü ve İngilterelüden mâ'adâ müstakil elçileri olmayan harbî efrenç tâyifesi ecdad-ı izâmım zamanından berü olan ahidnâme mücebince ne vechile mürâca'at idgelmişler ise girü uslûb-ı sâbık üzre amel idüb ecdâd-ı izâmım zamanından berü olan ahidnâmeye mugâyir ve kadîmden olıgelene muhâlif kimesneye nizâ' itdürmeysin ve hilâf-ı âdet-i kadîme hâricden bir ferdi dahl ü ta'arrüz itdürmeysin şöyle bilesin ve bu hük-m-i hümayûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şeh-r-i şevvâli'l-mükerrem sene erba'a ve elf

[264b]

Özet: Fransaya verilen ahidnameye göre Fransızların mahkemede tercümanı yanında değilken davasının görülemeyeceğine, tercümanın önemli bir işi olsa gelmesi için bekleneyeceğine dair hükümler olmasına rağmen Galata Subaşı bazı Fransızları tercümanları yanında değilken mahkemeye sevk ettiğine, orada kötü muamele gördüklerine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine durumun teftiş edilmesi gerektiğine, arzdaki gibiye yanlarında tercümanları olmadan hiçbir Fransız'ın davası görülmemesi gerektiğine dair Galata Kadısı'na hüküm. (Şevval 1004)

Metin: Galata kâdîsına hükm-i şerîf

Tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe pâdişâhının elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb ellerinde olan ahidnâme-i hümayûnda Françelünün da'vâsı olsa tercümânları hâzır olmayınca istimâ' olunmaya ve tercümânlarının mühim mesâlihi vâki' olsa gelince sabr olunub gayri tercümân ile üzerlerine nesne sicill ve hüccet olmaya deyü mastûr ve mukayyed iken bi'l-fi' il Galata Subaşı ahz ü celb için Françelülerden ba'zı kimesneyi tutub tercümanları hâzır değil iken mahkemeye iledüb ahidnâme-i hümayûnuma muhâlif istedikleri üzre sicill ve hüccet ittürüb küllî cerîme taleb itmekle te'addî ve tecâvüz ider deyü bildürüb ol bâbda hükm-i hümayûnum ricâ itmeğin ahidnâme-i hümayûn mücebine amel olunmak emr idüb buyurdum ki ellerinde olan ahidnâme-i hümayûn mücebine tercümânları hâzır olmadın Françelünün da'vâsın min ba'd istimâ' eylemeyesin ahidnâme-i hümayûna muhâlif ve emr-i şerîfime mugâyir Françelüleri rencîde ve remîde itdürmeyesin şöyle bilesin ve bu hükm-i hümayûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fi evâst-ı şehr-i şevvâli'l-mükerrem sene erba'a ve elf

[263a]

Özet: Rim Papa bazı keşişlerini gönderip Kıpti tayifesini kendisine itaat etmesi için isyan etmeye çalıştığına, bu kişilerin tespit edilip hapse atıldıklarına, Cerenimo Vekini ticaret maksadıyla İskenderiye'ye gelip Kıpti tayifesini Rim Papa'ya bağlanması için teşvik ettiğine, İngiliz ve Fransızların işini yapan ve tercümanlık yapan Karlo Cerenimo'nun bu yaptıklarına şahit olunca onu men etmeye çalıştığına, Ceronimo Karlo'yu hançerle dört yerinden bıçaklayarak yaraladığına, Mısırda İngiltere konsolosunun yardımcısı Simon Barla Cerenimo'nun ihanetine şahitlik ettiğine dair İngiltere Kraliçesinin elçisinden gelen arz üzerine durumun incelenip Cerenimo'nun teftiş edilmesine, eğer arzda belirtildiği gibiye yakalanıp merkeze gönderilmesine,

*gerekli cezanın verilmesine dair Mısır Beğlerbeğine ve İskenderiye Beğine hüküm.
(Şevval 1004)*

Metin: Mısır Beğlerbeğine İskenderiye Beğine hüküm-i şerif

Tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki İngiltere kraliçesinin südde-i sa'âdetimde olan elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb bundan akdem Rim Papa tarafından ba'zı keşişler gelüb anda olan kıptî tâyifesi Rim Papaya tâbi' itdirmek için ağvâ virdükleri ma'lûm olundukda habs-i ebedî olmuşlar iken şimdiki halde harbî tâyifeden Ceronimo Vekini nâm kimesne ticâret târîkile İskenderiyeye gelüb yine kıptî tâyifesin Rim Papaya tâbi' itmek için ağvâ ve ihtilâl üzre olub ve İngiltere ve Françelüler mesâlihi için Mısır'a emr ile varan Karlo nâm tercümân mezkûrun bu makûle fi'l-i kabîhine vâkıf olub nasîhat eyledikde dört yerde hançer ile urub mecrûh eylemişdir bu vechile fesâd ve şenâ'ati zâhir olan kimesnenin hakkından gelinmesi ve Mısırdaki İngiltere konsolosunun kâ'im-makâmı olan Simon Borla dahi mezkûr Ceronimo ile bu fesâdda biledir deyü istimâ' olundu iken dahi ahvâli teftiş ve tefahhuz olunub hıyâneti vâki' ise İngiltere konsolosluğundan ref' idüb tasdik-i kayd ü bend ile südde-i sa'âdetime gönderesin ____ (?) hümayûnum ricâ itmeğin buyurdum ki ikisin göresin şöyle ki arz olunduğu üzere fesâd ve şenâ'atleri zâhir olsa aslâ mecal virmeğün ikisin dahi mu'temed âdemlere koşub kayd-ı bend ile südde-i sa'âdetime gönderesin ki ahvâlleri südde-i sa'âdetime müşârunileyh elçi mahzarında görölüb fesâd ve şenâ'atleri zuhûr iderse haklarından geline ve bile gönderilen âdemlere tenbîh eylesin ki yollarda muhkem hıfz ü hirâset üzre olub gaybet itdirmekden ihtirâz

[263b]

eyleye şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hüküm-i hümayûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fi evâsıt-ı şehri-i şevvâli'l-mükerrrem sene erbâ'a ve elf

Özet: Ceneviz, Ankona ve diğer yerlerden Osmanlı'ya gelen tüccarlar Fransa bayrağı altında gelmesi gerektiğine, Fransa konsolosuna müracaat etmesi gerektiği halde Cenevizli tüccarlar gemiyle Halab'e gelirken Fransa bayrağı taşımadıklarına, Haleb'e vardıklarında Fransız konsolosuna başvurmadıklarına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine durumun teftiş edilip arzda belirtildiği gibi ise Fransa konsolosuna müracaat ettirilmesi gerektiğine, Fransa konsolosunun hakkı olan vergiyi

ödemeleri gerektiğine, kanuna aykırı hareket edilmemesi gerektiğine dair Haleb Beğlerbeğine ve Kadısına hüküm. (Rebiul-ahir 1004)

Metin: Haleb Beğlerbeğisine ve kādısına hükm-i şerif

Tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki hâlâ Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb Françelüye virilen ahidnâme-i hümâyûnda Ceneviz ve Ankona ve sâir harbî tüccâr tâyifesi mâdem ki Françe bayrağı altında yürüyüb Françe konsolosluğa mürâca'at eyleyeler memâlik-i mahrûsemde ticâret itdiklerinde kimesne mâni' olmaya deyü mastûr ve mukayyed olub hâlâ Halebe ticâret için gemi ile gelen Cenevizlü tâyifesi anda olan konsolosumuza ve bayrağımıza i'tibâr itmeyüb ahidnâme-i hümâyûna muhâlefet iderler deyü kadîmden olıgeldüğü üzre zikr olunan Ceneviz tâyifesi Françe konsolosuna mürâca'at eylemek bâbında emr-i şerîfîm virilmesin ricâ eyledüğü ecilden buyurdum ki bu husûsa onat vechile mukayyed olub göresin fi'l-vâki' i'lâm olunduğu üzre zikr olunan Ceneviz tâyifesi gemi ile Halebe ticâret itmek için geldiklerinde Françe bayrağına i'tibâr itmeyüb ve konsoloslarına mürâca'at itmedükleri vâki' ise men' ü def' idüb kadîmden olıgeldüğü ve ahidnâme-i hümâyûnda mastûr olduğu üzre Françe konsolosuna mürâca'at itdürüb ve konsolosa âyid olan avâyid olan avâyidi vire geldükleri üzre bî-kusûr alıvirüb ahidnâme-i hümâyûnuma ve emr-i şerîfime muhâlif te'allül ve nizâ' itdirmeyesin emrime muhâlif te'allül ve inâd idenleri yazub arz eyleyesin ki emr-i şerîfime muhâlefet ettikleri için haklarından geline bu husûs için bir def'a şikâyet olunmalu eylemeyesin şöyle bilesin ve ba'den-nazar bu hükm-i hümâyûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fi evâsıt-ı rebî'u'l-âhir sene erba'a ve elf

[262a]

Özet: *Marsilya vilayetinin vatandaşları dışarıdan destek alarak Fransa Kralına itaatsizliğini bildirdiğine, Fransa kralı iki adamını göndererek kendisine itaat etmeleri gerektiğine, aksi takdirde şiddete uğrayacaklarını bildirdiğine, Marsilyalılar cevaben Fransa kralı bizim mezhebimizden değildir biz ona itaat etmeyiz dediğine, İspanya ile savaş halinde olduğundan içeride mezheb mücadelesi güdülmemesi gerektiğine, İspanya'dan ticaret edilmemesi gerektiğine, Marsilyalılar itaatsizliklerinden dönmediğine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Marsilya'ya mektub ile bir görevli gönderilip Fransa Kralı'na itaat etmesi gerektiğinin bildirilmesine, itaat*

etmezlerse Fransa kralı ile birlik olup üzerlerine gidileceğine dair Cezayirigarb Beğlerbeği Hızır Paşaya hüküm. (Zilhicce 1003)

Metin: Cezâyir-i Garb Beğlerbeğisi Hızır Paşaya hitâben

Tevkî‘-i refî‘-i hümayûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki Françe pâdişâhının südde-i sa‘âdetimde olan elçisi dergâh-ı mu‘allâma arz-ı hâl gönderüb Marcilya nâm vilâyetimiz düşman ifsâdıyla efendime itâ‘at itmeyüb inâd itdükleri ecilden âsitâne-i sa‘âdetimden vilâyet-i mezbûre hâkimlerine iki kapucu ile mü‘ekked emr-i şerîf irsâl olunub tenbîh olunmuş idi ki itâ‘at ideler şöyle ki itâ‘at eylemeyeler ele giddikleri yerde muhkem hakâret oluna kapucular varduklarında mezkûrlar Françe pâdişâhı için âyininimizden taşradır biz âna itâ‘at itmeziz deyü nice nâ-ma‘kûl cevâb virüb inâd üzre kalmışlardır müşârunileyh ile re‘âyâ mâbeyninde dîn ü mezheb mücâdelesı ber-taraf olub İspanya üzerine azîm seferi olub tenbîh olunmuşdur ki külliye İspanyoldan kat‘-ı rahn ideler min ba‘d bey‘ ü şirâ eylemeyeler mezbûr Marcilyalı inâdlarından rucû‘ eylememişlerdir deyü müşârunileyhe itâ‘at üzere olmalarıçün hükm-i şerîfim virilmesin ricâ iddüğü ecilden ol bâbda emr-i şerîf virile deyü hatt-ı hümayûnumla fermân-ı âlişânım sâdır olmuşdur buyurdum ki mezbûr Marcilyaluya kendü tarafından müstakil âdemin ile bir mü‘ekked mektûb yazub gönderüb tenbîh ve te‘kîd eyleyesin ki min-bâ‘d Françe pâdişâhına itâ‘at ve inkiyâd üzere olub emrime muhâlefet eylemeyeler şöyle ki bu emr-i celîlü‘l-kadrimin mefhûmu mâ‘lûmları oldukdan sonra emrime muhâlefet eyleyüb Françe pâdişâhına itâ‘at itmeye müşârunileyh ile haberleşüb dahi ittifâk ile mezbûrların bir vechile haklarından

[262b]

gelesin ki sâir isyân üzere olanlara mûcib-i ibret ve nasîhat vâki‘ ola ammâ bir vechile tedârik eyleyesin ki ırz u nâmus-ı saltanata hâlel virür vaz‘ sudûr itmek ihtimâli olmaya ne vechile tedârik eyledüğün yazub arz eyleyesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şehri zi‘l-hiceti’ş-şerîfe sene selâse ve elf

Özet: *Fransa ile Osmanlı arasında olan anlaşmaya göre Venedik hariç Katalan ve diğer efrenç taifesi Fransa bayrağı altında seyahat etmesi gerektiğine, Katalan taifesinden olan Amil Osmanlı’ya ticaret için gelmek istediğinde kanuna aykırı olarak müdahale edilmemesi gerektiğine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Osmanlıya*

gelen tüccarların yollarda ve limanlarda kanun dışı bir uygulamaya maruz kalmaması gerektiğine, kimsenin rencide edilmemesine, haksız uygulama yapanların bildirilmesine dair Yalılarda olan Beğlere, Denizdeki Reislere ve Kadılara hüküm. (Rebiulahir 1004)

Metin: Yalılarda olan beğler ve deryâda yürüyen gönüllü reislerine ve kâdîlara hükm
Tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki hâliyâ südde-i sa'âdetimde olan
Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb ahidnâme-i hümâyûnumuzda
Venedüklüden mâ'adâ her kim Françe bayrağı altında yürürse kimesne mâni' olmaya
deyü mastûr ve mukayyed olub hâlâ sancağımız altında olan katalan tâyifesinden
dârende-i fermân-ı hümâyûn Amil nâm tâcir gelüb memâlik-i mahrûsemde ticâret
itmek istedikde ahidnâme-i [hümâ]yûnuma muhâlif dahl olunmamak bâbında emr-i
şerîfim virilmesin ricâ itmeğin buyurdum ki mezbûr tâcir her kangınızın taht-ı
hükûmetine dâhil olursa kendü halinde olub ticâret eyleyüb menâzil ve merâhilde ve
benderlerde kendüye ve İspanya Françelüye virilen ahidnâme-i hümâyûna muhâlif
hâricden bir ferdi dahl ü ta'arrüz itdürmeyüb bir kimesneye rencide itdürmeyesin
ahidnâme-i hümâyûnuma ve emrime muhâlif rencide itmek isteyenleri men' idüb
memnû' olmayanları yazub arz eylesesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i
hümâyûnumu elinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i
rebî'u'l-âhir sene erba'a ve elf

[261a]

Özet: *Cezayirgarb'da Osmanlı gemileri düşmana karşı mücadele verirken sıkıntı yaşadıklarında Fransa limanlarına çekilip oradan barut, kurşun ve çeşitli mühimmat almalarına izin verildiğine, bu kaptanların bölgede dolaşan korsanlara müsamaha göstermesinden dolayı Fransız gemilerindeki adamların esir edilip mallarının gasp edildiğine, denizdeki kaptanlara ve sancak beğlerine kanuna aykırı hareket etmemeleri için iki kapucu ile birlikte yazılı emir gönderildiğine, buna rağmen hala tutumlarında bir değişiklik olmadığına, ellerinde Fransız gemilerinden topladıkları iki binden fazla esir bulunduğu dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine durumun teftiş edilmesine, eğer arzda belirtildiği gibiyse kaptanlardan, reislerden, sancak beylerinden kimin elinde Fransız esir varsa esirleri derhal salıvermelerine, esirlerin konsoloslarına veya bu iki kapucuya teslim edilmeleri gerektiğine, davaları olanlar varsa merkezde davalarının görülmesine, malları gasp edilmiş olanların mallarının*

iade edilmesine, kanuna aykırı davrananların uyarılıp itaatsizlikleri sonucunda ağır bir şekilde cezalandırılacaklarına dair Halil Paşa'ya Hüküm. (Şevval 1004)

Metin: Kapudân Halil Paşaya hitâben hükm-i şerîf

Tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki hâliyâ Françe pâdişâhının südde-i sa'âdetimde olan elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb Françe pâdişâhları mâ-takaddümden âsitâne-i sa'âdet âşiyânımızla dostlukda sâbit-kadem olub hatta Cezâyir-i Garbda olan hassa ve gönüllü kadirge düşman tarafından muzâyaka gördüklerinde limanlarımız[a] ilticâ idüb ve lâzım olan barut ve kurşun ve sâir mühimmâtlar virilüb mu'âvenet olunurken mağrib hâkimleri korsanlara yüz virmekle deryâda Françe gemilerine râst geldiklerinde mâl ve rızkların gâret ve içinde buldukları Françelüyü esîr idüb ahd ü emâna muhâlif te'addî eyledikleri mukaddemâ i'lâm olundukda umûmen deryâ beğlerbeğilerine ve sancak beğlerine ahd ü emâna muhâlif vaz' olunmayub her kande Françelü bulunursa ıtlâk olunub gâret olunan esbâbları ashâbına alıvrilmek için iki kapucu ile merhûm ve mağfûr leh babam Hüdâvendigâr tâbe serâhu zamânında mü'ekked ahkâm-ı şerîfe gönderilmişken yine inâd ve muhâlefet olunub evvelkiden ziyâde Françelüden buldukların esîr idüb bi'l-fi'l habslerinde iki binden ziyâde Françelü vardır şöyle ki ahd ü emâna mugâyir vaz' sâdır ola Venedüklüler uslûb üzere biz dahi gemilerin limanlarımıza getirülmeyüb mühimmâtlarına mu'âvenet itmemek lâzım gelür zikr olunan hâkimlerde ve hassa ve gönüllü re'islerde muhassalen her gemide Françelüden esîr bulunursa ıtlâk olunub da'vâsı olanlar âsitâne-i sa'âdetime havâle olunmak için hükm-i şerîfim ricâ eyledüğü pâye-i serîr-i a'lâma arz olundukda hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnum ile ıtlâk olunmaları için fermân-ı hümayûnum sâdır olmuştur buyurdum ki hükm-i şerîfimle müşârunileyh elçinin

[261b]

âdemleri ile dergâh-ı mu'allâm kapucularından Mehmed vardukda göresin fi'l-vâki' mağribde olan beğlerbeğiler ve sancakbeğleri ve hassa ve gönüllü reisleri ve sâir asâkir halkı Françe tüccârın ve re'âyâsın esîr idüb ve malların gâret eyledikleri vâki' ise ahd ü emâna mugâyir Françelüye bu vechile te'addî ve tecâvüz olunduğuna aslâ rızâ-yı şerîfim yokdur mezkûrların gemilerinde ve gayrıda Françelü bulunursa âdemleri ve konsolosları ta'yîn eyledikde ahidnâme-i hümayûnum mücebince ıtlâk idüb mezkûr kapucu ile müşârunileyh elçi âdemlerine teslîm oluna ve ellerinde bulunan esirleri ıtlâk

eylemekde hilâf-ı emr-i şerîf te‘allül idüb da‘vâ ve nizâ‘a mütesaddî olurlar ise südde-i sa‘âdetime havâle eyleyesin ki divân-ı hümâyûnumda vüzerâ ve kâdî-askerlerim huzûrunda görölüb cevabları virile şöyle ki bu emr-i celîlü’l-kadrime muhâlif ve ahidnâme-i hümâyûnuma mugâyir min ba‘d Françelülerden bir ferde hilâf-ı ahd ü emân dahl ü ta‘arruz olunduğu mesmû‘-ı hümâyûnum ola ol babda beyân olunacak özürleri aslâ makbûl-i şerîfîm olmayub bâ‘is-i fesâd olanlar eşedd-i ikâb ile mu‘âkab olurlar âna göre her birisine muhkem tenbih ve te‘kid eyleyesin ki emn ü emân ile olıgelen âdet-i kadîme üzere ticâretlerinde olalar ve emr-i şerîfîmin icrâsında ikdâm ve ihtimâm eyleyesin ve inâd ve muhâlefet üzre olanları yazub pâye-i serîr-i a‘lâma arz eyleyesiz ki haklarından geline şöyle bilesiz ve bu hükm-i şerîfî ellerinde ibkâ idesiz tahrîren fî evâsıt-ı şehri-i şevvâli’l-mükerrem sene erba‘a ve elf

[260a]

Özet: Murat Hüdâvendigar zamanında Fransız tüccarı Cuvan Tiz’den darussaade ağası vasıtasıyla yetmiş altına hâtemin (yüzük) alındığına, ödeme olarak kırk yedi yük ve doksan yedi bin altı yüz akçelik ipek verildiğine, bakiye olarak otuz altı yük mikdarı akçe kaldığına, Vezir Sinan Paşa’nın üç adet Barça (gemi) aldığına, gemilerin fiyatı otuz yük akçe olduğuna, gemilerin kullanılmaz olduğundan geri iade edilmesine, tüccarın kalan alacağını tahsil etmek istediğine, gemiler geri iade edildiğinde yüzükten kalan borcu karşıladığına bu yüzden iade edilmesi hakkında Halil Paşa’ya hüküm. (Şaban 1004)

Metin: Kapudan Halil Paşaya hitâben emr-i şerîf

Tevkî‘-i refî‘-i hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki südde-i sa‘âdetime mektûb gönderüb bundan akdem merhûm ve mağfûrleh babam Hüdâvendigâr tâbe serâhu zamânında Françe tüccârlarından Cuvan Tiz (?) nâm tâcir yedinden dâru’s-sa‘âdet ağası vâsıtasıyla yetmiş bin altuna büyük elmas hâtemin kıymeti için mukaddemâ kırk yedi yük ve doksan yedi bin altı yüz akçelik ipek virilüb otuz altı yük mikdârı akçeleri bâkî kalmağla sâbıkâ kapudân olan düstûr-ı mükerrem vezîrim Sinan Paşa edâma’llâhu te‘âlâ iclâlehû buğday yükü ile aldığı üç adet barçanın ve altmış neferi ile otuz yük akçe bahaları takdîr olunub battal gemiler olmağla kullanmağa mümkün olmayub harâbe müşerref olmağın zikr olunan elmâsın deynine duta zikr olunan gemileri ve âdemleri ile hâlâ Françe elçisi tüccâr deyni için taleb ider fî’l-vâki‘ yürüyüb telef olmakdan ise elçi-i mezbûre hâtem deyni için virilmesi enfa‘dır deyü

i'lâm eyledüğün pâye-i serîr-i a'lâma arz olundukda virilsün deyü hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnum sâdır olmuştur buyurdum ki fermân-ı celîlü'l-kadrim mücebince Françe tüccârından alınan zikr olunan büyük elmasın bâkî kalan deynine duta arz eyledüğün üzre zikr olunan üç aded barçayı teslîm eyleyesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâhir-i şehri-i şa'bânü'l-mu'azzam sene erba'a ve elf

[260b]

Özet: Dubrovnik'e ait gemilerden birini kullanan kaptan Corci Dolesti ve elli Venedikli ile alı konulduğuna, vilayetlerine geri dönmek istediklerinde onlardan vergi talep edildiğine, bunun da ikili anlaşmalara aykırı olduğuna dair Venedik baylosundan gelen talep üzerine Osmanlı iskelelerinden geçerken bunlardan iskele vergisi ve geçit vergisi alınmamasına dair Gelibolu Kadısına, Boğaz Hisar Kadısına ve Boğaz Hisar Dizdarlarına hüküm. (Safer 1005)

Metin: Akzâ-yı kuzâtî'l-müslimîn evlâ-yı vülâti'l-muvahhidîn ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'în vâris-i ulûmi'l-enbiyâ ve'l-mürselîn el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-meliki'l-mu'în Mevlânâ Gelibolu kâdîsı zîdet fezâyilehû ve kîdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-keîâm Boğaz Hisar kâdîsı zîde fazluhû ve kîdvetü's-sekât ve'l-müstahfizîn Boğaz Hisar dizdârları zîde kadruhumâ tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Venedik baylosu südde-i sa'âdetime âdem gönderüb Dubrovnik barçalarından bir kît'a barça Corci Dolesti nâm zımmî re'is elli nefer Venedik ve Dubrovnik re'âyâsı mîrî tarafından ahz olunub lâkin ahidnâme-i hümayûna mugâyir olduğun bildürmekle girü ashâbına redd olunub deryâdan kendü vilâyetlerine gitmek üzre oldukların bildürüb giderler iken sâir esirlerden olunduğu üzre bunlardan iskele [re]smi ve geçid resmi alınmamak bâbında hükm-i hümayûnum virilmekle mücebince bunlara emr-i şerîfim virilmek ricâsına arz itmeğin buyurdum ki mezbûr re'is elli nefer zımmîler ile kendü barçalarıyla vilâyetlerine gittiklerinde olıgelene muhâlif eminlere iskele resmi deyü bunlardan talep olunmayub ve aldurtmayub men' ü def' idesiz şöyle bilesiz ve ba'den-nazar bu hükm-i hümayûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız tahrîren fî evâyil-i saferü'l-muzaffer sene hamse ve elf

[259a]

Özet: Corci Ditli adında Venedikli kaptan gemisiyle Venedik'e varmak istediğinde Boğazhisarı'na vardığında gemisine, adamlarına ve mallarına karışılmamasına dair Venedik baylosundan gelen arz üzerine eğer taşıdığı mallar yasaklı ürünlerden değil ise vergilerini vermek şartıyla Boğazhisarından rahatça geçebilmelerine, yollarda alıkonulmamaları hakkında Gelibolu Kadısına, Boğaz Hisar Kadılarına ve Boğaz Hisar Dizdarlarına hüküm. (Safer 1005)

Metin: Akzâ-yı kuzâtî'l-müslimîn evlâ-yı vülâtî'l-muvahhidîn ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn vâris-i ulûmî'l-enbiyâ ve'l-mürselîn hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'în Mevlânâ Gelibolu kâdîsı zîdet fezâyilehû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm me'âdinü'l-fezâyil ve'l-keâm Boğaz Hisar kâdîları zîde fazluhumâ ve kıdvetü's-sekât ve'l-müstahfizîn Boğaz Hisar dizdârları tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Venedik baylosu südde-i sa'âdetime arz-ı hâl gönderüb dârende-i fermân-ı hümayûn Corci Ditli(?) nâm re'is barçasıyla Venedik cânibine tevcih itmekle Boğazhisarına vardıkda zikr olunan barça ve âdemlerine ve emvâl-i erzâkına dahl olunmamak bâbında emr-i şerîfim virilmek ricâsına arz itmeğin buyurdum ki göresiz zikr olunan barçaya tahmîl olunan metâ' memnû' olan metâ'dan olmayub olıgeldüğü üzre gümrüklerin ve reftlerin kimesneye dahl ü ta'arrüz itdürmeyüb yollarından alıkoymayasız şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i'timad kılasız tahrîren fî evâhir-i şehri-i saferü'l-muzaffer sene hamse ve elf

[259b]

Özet: Maltada serbest bırakılacak esirlerin isimleri hakkında.

Metin: Maltadan halâs olacak esirlerin esâmîleridir beyân olunur

Evvelâ Ali Efendi'nin oğlu Mehmed Çelebi vâlidesi Sâkine Hâtûn hemşiresi Rukiyye Hâtûn ve kerîmesi ve birâderi ve iki câriyesi cümlesi yedi nefer olur hâlâ Maltada Sancovan esirleridir bahaları bin sekiz yüz kırmızı filoridir

Edirnelü İbrâhim ve oğlu İsmâ'il birket(?) gemisiyle alınmışdır bahaları dörtyüz veyâ beşyüz kırmızı filoridir

Maltada vefât olan Mehmed Çavuş hıdmetkârı Yusuf bahası nâma'lûmdur yüz elli veyâ ikiyüz filoridir

Elmaludan Dânişmend Abdülbâkî bahası üçyüz kırmızı filoridir

Bereket Reis gemisiyle alınmış Hâcî Kâsım Sipâhî oğlanıdır bahaları ikiyüz kırmızı filoridir

Fenârzâdenin gemisiyle alınmıştır Mehmed ibn-i Hasan Reis bahası üçyüz kırmızı filoridir

[258a]

Özet: *Fransız tüccarlar Osmanlıya gelirken yollarda Cezayirgarb kulları ve korsanları tarafından yolları kesildiğine, malları ve erzaklarına el konulduğuna, Osmanlı topraklarına vardıklarında gerek defterdar gerek ümena tarafından kanuna aykırı muamelelere maruz kaldıklarına, defterdar, korsanlar, ümena tayifesinin kanunlara uygun hareket edip tüccarları rahatsız etmemesi ricasına binaen Fransa kralından Osmanlı Padişahına gelen mektub tercümesi.*

Metin: _____ [Kesik]

Ol yüce ve azîm bârî-yi te‘âlâ ikâmet-i hudûd için bizi bu saltanata vâli eyledi nice zaman re‘âyâmız mâbeyninde cenk ü cidâl vâki‘ olub ba‘dehû bi‘inâyeti’llâhü te‘âlâ cümlesi inkıyâd üzre olduktan sonra cânibeynin düşmanı olan İspanya kralıyla cenkleşüb her vechile yüz aklıklar müyesser olmuşdur eyle olsa zikr olunan harekete mevânî‘ zuhûr itmedi culûs-ı hümayûn-ı mübârek bâd için ve kadîmden muhterem dedelerimiz ecdâd-ı büzürkvârlarınız ile olan musâfât ve meveddâtı tecdîd kılınmak için bâb-ı me‘âblarına istiklâlî elçi irsâl olunurdu lâkin mu‘teber beyzâdelerimizden olub hâlâ âsitâne-i sa‘âdetde elçimiz olan beyzâde müstakîm olmağın ânun ile iktifâ olunmuşdur ümizdirki yüce pâdişâh hazretleri câyiz buyurub merfû‘ nâmemizi izzetlü pâdişâh hazretlerine teslîm itdikden sonra mâ-takaddümden ilâ hâze’l-ân vâki‘ olan muhabbete ve meveddete bâ‘is olan merâmırlarımızı sifâriş olunduğu üzre arz eyleye ba‘de zâlik ilm-i âlem-i pâdişâhî arâlarına mahfî buyurulmaya ki Cezâyir-i Garb beğlerbeğiler kulları ve korsanları ahidnâme-i hümayûna muhalif tâcirlerimizi râst geldiklerinde kendülerin bi gayri hak rencîde idüb mâl ve erzâkların alub zulm iderler ve bender-i İslâma geldiklerinde eğer defterdâr ve eğer ümenâ ve eğer gayrılardır şerâyit-i ahidnâme-i hümayûna mugâyir rencîde idüb ol cânibe tâcirlerimiz varmakdan kalmışlardır bu ecilden sa‘âdetlü pâdişâh hazretlerinden ricâ ve iltimâs olunur ki müşârunileyh elçimiz ile virilen murâdlarımız defterine nazar buyuruldukda câyiz görölürse ana göre ahidnâme-i hümayûnda mastûr olmak fermân-ı âlişânları inâyet

olunub dahi zikr olunan beğlerbeğilere ve korsanlara ve defterdârlara ve ümenâyâ muhkem tenbihler oluna ki icâb ider kazıyye olmayacak naks-i ahd-i emâna zâhib olmayalar bâkî fermân izzetlü bâd hâlâ Françe pâdişâhı tarafından culûs-ı hümayun mübârekine gelen mektûb tercümesidir

[258b]

Özet: Fransa Padişahı mektubunda on seneden beri krallığı ele geçirmek isteyenlerle mücadele edildiğine, halk içinde de iç savaş yaşandığına, durumu fırsata çevirmek isteyen dış güçlerle de mücadele edildiğine, Hristiyan devletlerinin ittifak halinde İslam topraklarına saldıracağına, Sultan Murad Han'ın name gönderip baharda büyük bir donanma ile ittifak grubunu dağıtmak için saldıracağına, kendilerinin de hazır olarak beklemeleri gerektiğine, Fransa tüccarları Cezayir'den geçerken Cezayir beylerbeyleri ve korsanlarına denk geldiğinde malları gasp edilip adamları esir edildiğine, Osmanlı topraklarına geldiklerinde görevliler tarafından zorbalığa uğradıklarına, aralarında olan anlaşmalar hususunda tarafların kurallara uyması gerektiğine dair Fransa Kralı'ndan Veziriazam'a gelen mektup.

Metin: Vezir-i a'zam hazretlerine Françe pâdişâhının mektûbudur

İzzetlü ve mürüvvetlü paşa hazretlerine envâ-i i'zâz ve ikrâm ile i'lâm olunur ki muhterem dedelerimiz âli osmân pâdişâhlarıyla musâfât üzre olmuşlardır biz dahî anların yoluna zâhib olub ol kadîmî dostluğu izhar idüb culûs-ı hümayûn vâki' oldukda tenhiyesîçün istiklâli elçi göndermek murâdımız idi lâkin cânibeynin düşmanı İspanya kralıyla cenk ü kıtâlimiz mâni' olub bâb-ı sa'âdetde olan mu'teber ve makbûl beyzâdelerimizden Breve nâm beyzâde ile müstakîm ve mu'temedün aleyh olmağın mezbûr ile iktifâ olunub ve ana sır kâtiplerimizden birini yüce pâdişah hazretlerinin nâmesiyle irsâl eyleyüb varub vusûl buldukda mezbûr elçimize nâmemizi virüb ol dahî yüce pâdişâh hazretlerine teslîm idüb kendüye sıfâriş olunduğu gibi murâd ve maksûd olan ricâlarımızı arz eyleye eyle olsa vüzerâ-i izâm-ı sâbık mâbeynde vâki' olan muhabbet ve meveddeti ziyâde itmek bâbında ikdâm ve ahd-i dîrîn tecdîd itmek bâbında ihtimâm etmişlerdir hazretinizden dahî ziyâdeler fehmi olunur ve ilm-i âlem ârâlarına nihân olunmaya ki on seneden mütecâvizdir ki vilâyetimiz ihtilâl üzre olub kâh re'âyâımız tâyifesiyle ve kâh gayr-i hak saltanata tâlib olanlar ile cenk oldukda etrâfımızda olan düşman zikr olunan ihtilâli ganimet bilüb ve bir uğurdan vilâyetimize akın idüb fırsat el virürse ba'dehû cümle millet-i nâsârâ ittifâk idüb memâlik-i

islâmiyyeye hucûm ve kasdları olub ol fâsid tedbîrlerin bozmak için merhûm Sultân Murâd Hân ve yüce pâdişâh hazretleri nâme irsâl eyleyüb ba‘de’l-îsâl cevâb nâme-i hümayûnlarında evvel bahâr-ı hüceste de âsârda azîm donanma irsâl olunur deyü va‘de-i sa‘âdetleri olıcak bizüm dahî küllî tedârikimiz olub zamânına dek muntazır olub gelmeyecek tedârikimiz telef olub ve kazıyye-i mezbûre şâyi‘ oldukda düşmanlarımız arasında küllî hacâlet vâki‘ olmuştur böyle makûle nesne-i heriniz fehmi ve tasavvur itmez düünüz ve bundan eşedd Cezâyir-i Garb beğlerbeğileri ve korsanları tâcirlerimizi râst geldiklerinde malların alub kendülerin esîr iderler ve bender-i islâma vardıklarında ümenâ ve eğer gayrılardır ahidnâme-i hümayûna mugâyir rencide idüb ol cânibe varmakdan kalmışlardır bu takdirce ümenâ ve gayrıya tenbîh-i şerîfleri mümkündür lâkin korsanlara mümkün değildir ve bu asıldan birkaç ziyâde şartlar hâlâ tecdîd olunacak ahidnâme-i hümayûna ilhâk olunmağa me‘mûldür ki ol ziyâde şurût havfindan fesâd-ı şenâ‘attan imtinâ‘ ideler hâsıl-ı kelâm virilen ahidnâme-i hümayûn ile amel olunmamak dostluğumuzu redd itmekdir bundan ziyâde tafsîl-i sadâ‘dır bu husûsda ve gayrıda elçimiz nefsimiz gibi i‘tibâr ve i‘timâd oluna tahrîren

[257a]

Özet: Eskiden beri Osmanlı ile Fransa arasında dostluğun baki olduğuna, aralarındaki anlaşmalar ile birbirlerinin haklarını gözettiklerine, halihazırda olan anlaşmaların yenilenmesi için bir namenin Osmanlı tarafına gönderildiğine, ahidnamenin yenilenmesiyle birlikte iki tarafın düşmanlarına karşı ittifaklarının güçleneceğine, düşmanlarının onlardan korkacağına, uzun süreden beri Osmanlı birliklerinin Fransız birliklerine yardım etmediğine, bundan dolayı güçlük çektiklerine, Fransız tüccarların da Osmanlıya giderken yollarda Cezayirgarb korsanları tarafından yolları kesildiğine, mal ve erzaklarına el konulduğuna, tüccarların esir alındıklarına, bu durumu Osmanlı padişahına izah edilmesi ricası hakkında Fransa Kralından Hoca Efendiye mektub.

Metin: Françe pâdişâhının Hoca Efendiye mektûbudur

Ziyâde izzetlü ve hürmetlü efendi hazretlerinin izz-i huzûrlarına inhâ olunur ki pâdişâhların mukarreb nâsıhlarına lâzımdır ki vâlîlerinin saltanatlarına enfa‘ ve devletlerine lâıyk olan nesneleri ilkâ eylemekden hâlî olmayalar eyle olsa ilm-i şerîflerine nihân olmaya ki muhterem dedelerimiz yüce pâdişâh hazretlerinin ecdâd-ı

büzürkvârlarıyla tamâm-ı musafât üzre olmuşlardır bizî anların yoluna zâhib olub kemâkân izzetlü pâdişâh hazretleriyle dost olmak aksâ-yı murâdımızdır ve kadîmden saltanatlarımız arasında mün‘akid olan şerâyit-i ahd ü emân tecdîd olmak için nâmemiz irsâl olunmuşdur ümizdir ki ol kadîmi meveddet izdiyâdı bâbında şimdiye dek oligelen mu‘âvenet-i şerîfleri bu def‘a dahi dirîğ olunmayub tecdîd olunacak ahidnâme-i hümayûn ahkâmın icra itdürmeğe himmet-i âliyeleri zuhûra gelesi biz dahî ahd-i pişîne mugâyir iş itdürmeyevüz inşâa’llâhu te‘âlâ iki cânibden olan şerâyit hıfz olunduğu tarafeynin düşmanları istimâ‘ idecek havfleri ziyâde vâki‘ olur ve ma‘lûm-ı sa‘âdetleri ola ki merhûm Sultân Murâd Hân ve izzetlü pâdişâh hazretleri dahi bu cânibe irsâl olunan nâme-i hümayûnlarında bu muhlislerine ba‘zı nesneye ve uhde-i hümayûnları olub lâkin eseri zâhir olmadı me’ûldur ki min ba‘d irsâl olunacak nâme-i hümayûnlarında itmeyecek nesnelere va‘de-i kerîmeleri olmaya zirâ bi-hasebi’z-zâhir i‘timâd ve i‘tikâd olunub geçen senelerde bu cânibe lâzım olacak tedârikden ferâgat olunub sibkat iden va‘de-i şerîflerine muvâfık tedâriğe mübâşeret olunmağın tedârikimiz ke enlem yekûn olub küllî zarar u ziyân müterettib olduğundan gayri şâyi‘ olmadun nesne olmaz düşmanlarımız

[257b]

böyle mâcerâyâ vâkıf olıcak şevketlü pâdişâh hazretlerinin arz-ı şerîflerine lâıyk olmayan kelimâtı idüb ve bizi dahi envâ‘-i ____ (?) mezellet ile tahkîr idüb olmayacak nesne-i tevvakku‘ ider derler bu makûle ahvâl sudûrundan ne mertebe elem ve ızdırâb vâki‘ olduğu zât-ı şerîflerine ayân ve beyândır tafsile ihtiyaç yokdur ve ilm-i âlem ârâlarına hafî olmayaki Cezâyir-i Garb beğlerbeğileri ve korsanları tâcirlerimizi râst geldikleri yerlerde bi-gayr-i hak kendülerin rencîde ve malların yağma ve talan iderler ve gâhi mal ile kanâ‘at olmayub sâhiblerin esîr iderler bu dahi cümleden eşedd olub bir vechile tahammüle tâkat yokdur niyâz olunurki adâletlü padişâh hazretlerine bu ahvâlî i‘lâm eyleyüb zikr olunan şenâ‘ati men‘ bâbında sa‘y-i cemîliniz ve ikdâm-ı şerifinizi zuhûra getürmekle bu cânibi mesrûr itmeğe himmet ve inâyet oluna ki yevmen fe yevmen izdiyâd-ı meveddet ve irtifa‘-ı küdüret vâki‘ ola hâsıl-ı kelâm bizden ziyâde tafsîl-i mûcib-i sadâ‘dır fe emmâ eğer zikr olunan ahvâlde ve eğer gayrıda elçimiz olan beyzâde nefsimiz gibi i‘timad i‘tibâr oluna bir dürlü dahî fehm-i şerîfleri olmaya

[256a]

Özet: *Urasyo Ruslayini'nin ortakları Covan Tiz, Simon, Filaminyo ve Evanceliste birkaç elması İstanbul'a gönderdiğine, padişaha iki elmasdan birini altmış üç bin guruş diğerini yetmiş bin filoriye sattıklarına, altmış üç bin olan için otuzdokuz yük akçe, yetmiş bin sikke olan için otuz yük mikdarı para alındığına, padişahın kalan borcunun yetmiş yük mikdarı olduğuna, bunun dışında başka birinin de seksen yük mikdarı borcu olduğuna, kalan alacaklarını istemelerine rağmen şu ana kadar alacaklarını tahsil edemediklerine, önceki Fransız elçisi olan Lankomeye başvurdıklarında Lankome'nin Ruslayı ve adamlarını azarlamasından dolayı Ruslayini ve adamları gidip İngiltere elçisine sığındığına, bundan sonra Covan Tiz'in ölmesi üzerine İngiltere elçisi kalan borçların tahsili için alacakların rızası ve haberi olmadan birini görevlendirdiğine, alacaklarının yazılı olduğu belgeleri İngiliz elçisinde kaldığından haklarını alamadıklarına, Osmanlı padişahından ricaları hem kendine ait olan borcu hem de diğer kişilerde olan borcu tahsil edip Ruslayini ve tüccarların alacaklarının ödenmesine dair Fransa Kralından Osmanlı Padişahına mektup.*

Metin: France pâdişâhından pâdişâh hazretlerine

İlm-i âlem-i pâdişâhî ârâlârına nihân olunmaya duka Fiyorance beyzâdelerinden Orasyo Ruslayini(?) bize i'lâm eyledikde mukaddemâ Covan Tiz ve Simon ve Flaminyo ve Evanceliste nâm kimesneleri kendünün ve bizüm re'âyâlarımızdan ortakları olan ba'zı hizmetkârlarımızın birkaç zî-kıymet cevâhir bey' itmeğe İstanbula gönderüb merkûm cevâhirden iki büyük elmas pâdişâh hazretlerine birini altmış üç bin guruşa ve birini yetmiş bin filoriye bey' idüb eyle olsa altmış üç bin guruşdan otuz dokuz yük akçe ve yetmiş bin sikkeden otuz yük mikdârı akçe âdemlerine döküb yüce pâdişâh hazretlerinin uhdesinde yetmiş yük mikdârı akçe hakları kalub ve ba'zı kimesnelerde dahi seksen yük akçeleri olub bu âna dek edâ olunmağa mecâl olmayub makbûl beyzâdelerimizden âsitâne-i sa'âdette olan elçimize mukaddemâ yâzub sipâriş ittüğümüz hakları tahsîlinde küllî ikdâm idüb lâkin mezbûr elçimizden mukaddem elçimiz olan Ankomadan mezbûr Ruslayinin ve şerîkinin vekilleri rencîde olmağile bizüm hâlis dostumuz ve kız karındaşımız İngiltere kraliçesinin âsitâne-i sa'âdette olan elçisine sığınub ba'dehû merkûm Tiz mürd oldukda merkûm İngiltere elçisi elçimiz ile ma'an cevâhir sâhiblerinin haberleri ve rızâları yok iken malları tahsîline vasî nasb idüb merkûm İngiltere elçisinin yedinde nice lâzım temessükleri kaldıkda zikr olunan hakları tahsîline mâni' olub ba'dehû yüce hazretlerinin taht-ı hükûmetinde olan

vilâyetlerde ahd-i emân üzre ticâret ile yürüyen re‘âyâlarımıza olan zulm âşikâre olmağın bu meveddet nâme yazub yüce nurlu ve azametlü ve kudretlü ve mukâbelesüz pâdişâh-ı azîz ve sahîh dostumuz hazretlerinden temennâ iderüz ki vüzerâ kullarınıza emr idüb tenbîh-i şerifleri ola zikr olunan elmâs bahasından bâkî hakların edâ idüb ihmâl olunmaya ve mezbûr Ruslayinin ve yoldaşlarının her kimde hakları kaldıysa bilâ te’hîr alıvirmek bâbında müsâ‘ade ola vech-i meşrûh üzre hakları alıvirildikde adâlet-i pâdişâhî zuhûr ittüğünden mâ‘adâ cânib-i muhlislerine minnet-i azîmdir ve min ba‘d her ne sifâriş buyursa canımıza minnet olub dirîğ olunmazdır

[256b]

Özet: *Fransa ile Osmanlı arasındaki anlaşma yenilenirken Fransız elçisinin yeni anlaşmaya bazı maddeler eklemek istediğine, Fransa kralının eğer uygun görülürse bazı isteklerinin karşılanmasına, Sultan Murad Han zamanında yazılan ahidnameye göre harbi tüccar tayifesi Osmanlıya gelirken Fransa bayrağı altında seyahat etmesi gerektiğine, İngiltere elçisi harbi tüccar maddesi sonradan eklenmiştir diyip itiraz ederek her kimi tercih ederler ise onun bayrağı altında ticaret etsin diye karşı çıktığına, bu durumun davası görülüp Venedik ve İngiltere tüccarları hariç diğerlerinin Fransa bayrağı altında seyahat etmesinin kararlaştırıldığına, Fransa kralının isteği İngiltere elçisinin yada konsoloslarının harbi tüccarlara karışamaması için ahidnameye bir kanun eklenmesine, Sultan Selim Han zamanında verilen ahidnameye göre de satılması yasaklı olan ürünlerden penbe, rişte-i penbe ve sahtiyan gibi ürünlerin Fransaya satışına izin verildiğine, buna ek olarak Fransa kralının diğer isteği yasaklı ürünlerden izin verilen ürünler arasına bal mumu ve gön de eklenerek ahidnameye dahil edilmesine, Fransa kralının bir isteği de kendi tüccarlarının ülkelerinden getirdikleri guruslarından vergi alınmaması ahidnameye eklenmesine, Fransız tacirlerinden biri harbi gemide seyahat ederken denk geldiğinde harbi taifesinden denilip esir edilip mallarına el konulduğuna dair şikayetlerden dolayı ahidnameye bir kanun eklenmesine, eğer suç işlemiyorlarsa Fransız tüccarlara karışılmamasına, tüccarlar gemilere mal yüklerken rencide edilmemesine dair ahidnameye madde eklenmesine dair Vezir-i A‘zamdân Osmanlı Padişahına telhis.*

Metin: Vezir-i a‘zamın sa‘âdetlü pâdişâh hazretlerine ittüğü telhisdir ahidnâmeye ilhâk olunacak maddeler için hatt-ı hümayûn nâme-i hümayûnuna katılmasun

Arz-i bende-i bî-mikdâr budur ki hâlâ Françe pâdişâhının südde-i sa‘âdette olan elçisi rikâb-ı hümâyûnlarına arz-ı hâl sunub hâlâ tecdîd olunacak ahidnâme-i hümâyûnuna ahidnâme-i atikden ziyâde ba‘zı nesne yazılmasın Françe pâdişâhı ricâ eyledüğün i‘lâm eyledikde nice ma‘kûl ise arz oluna deyü fermân-ı âlî buyurulmuş fermân sa‘âdetlü pâdişâhındır sa‘âdetlü pâdişâhım küffâr tâyifesinden harbî tüccâr vardır merhûm ve mağfûrleh babaları Sultân Murâd Hân zamânında yazılan ahidnâme-i hümâyûnunda Françe sancağı altında geleler deyü kayd olunmuşdur İngiltere elçisi harbî tüccâr sonradan yazılmışdır kime dilerlerse âna mürâca‘at eylesünler deyü nizâ‘ itdikde bu husûs mukaddemâ görölüb Venediklü ve İngilterelüden mâ‘adâ elçileri olmayan harbî tüccâr tâyifesi Françe konsolosuna mürâca‘at itmek için emr-i şerîf virilmek ile emr-i şerîf mücebince harbî tüccâr tâyifesi Françe sancağı altında yürüyüb konsoloslarına mürâca‘at idüb İngiltere elçisi tarafından dahl olunmamak için hâlâ virilecek ahidnâme-i hümâyûnuna kayd olunmasın Françe pâdişâhı murâd ider Françe pâdişâhı kadîm-i eyyâmdan âsitâne-i sa‘âdetle dostluk üzre olub hiçbir zamanda dostluğa halel virür vaz‘ları olmamak ile ceddleri merhûm Sultân Selîm Hân zamanında memnû‘ olan metâ‘ından penbe ve rişte-i penbe ve sahtiyân virilmek için ellerine ahkâm-ı şerîf

[255a]

virilmiş hâlâ dostluğa ve âsitâne-i sa‘âdetlerine olan hulûslarına binâ‘en memnû‘ât dan bal mumu ve gön virilmesi ricâ idüb ahidnâme-i hümâyûnuna yazılmasın Françe pâdişâhı ricâ ider ve kadîmden vilâyetlerinden getürdükleri guruşdan resm alınmaz deyü hâlâ dahî vilâyetlerinden getürdükleri guruşdan resm alınmamak husûsu ahidnâme-i hümâyûnuna kayd olunmasın ricâ ider ve Françe tâcirinden birisi harbî gemilerine girüb kendü halinde ticâret üzre iken ba‘zı kimesneler harbî gemide bulundunuz deyü kendülerin esîr ve esbâbların girift iderler imiş mâdemki kendü hallerinde ticâret üzre olub çekdürür gemide fesâd üzre olmayalar harbî gemide bulundunuz deyü esîr olmayub ve esbâbları girift olmayub

Ve harbî tüccâr navlun ile bunların gemilerine metâ‘ yükletdiklerinde harbîsiz deyü rencîde olmamak husûsu dahî ahidnâme-i hümâyûnuna kayd olunmak ricâ ider sa‘âdetlü

Sa‘âdetlü pâdişâhım fi’l-hakîka Françe pâdişâhı kadîmden âsitâne-i sa‘âdete dostluk üzredir ricâ ittüğü hususlara müsâ‘ade-i hümâyûnları olub ahidnâmelerine kayd olunmak bâbında fermân sa‘âdetlü pâdişâhındır

[255b]

Özet: Ahidnameye yazılacak hükümler arasında Venedik ve İngiltere hariç Ceneviz, Portakal, İspanya, Katalan, Çiçilye, Dubrovnik, Ankona ve diğer harbi tüccar taifesi ticaret için Osmanlıya gelirken Fransa bayrağı altında gelip Fransa konsoloslarına başvuracağına, Cezayirgarpta korsanlar bir sıkıntıya düştüklerinde Fransa limanlarına sığınıp barut, kurşun, seren, yelken gibi ürünlerin karşılandığına, aynı korsanlar denizde Fransız gemilerine denk geldiklerinde onları esir edip mallarını yağmaladıklarına, bu kişiler defalarca uyarılmasına rağmen eylemlerinden vaz geçmediklerine, bundan sonra kimin elinde esir varsa salıvermesine, mallarının iade edilmesine, hangi beylerbeyi döneminde gerçekleşirse o beğlerbeğinin azl edilmesine, gerekli tazmini karşılamasına, Venedik ve İngiltere dışında kalan tüccar taifesini Fransa’nın temsil edeceğine, muhalif bir hüküm verilirse itibar edilmemesine, ülkelerinden gurus ve gümüşlerini getirdiklerinde defterdar ve darbhane emini tarafından paraları kesilerek geri verilmemesine, herhangi bir vergi talep edilmemesine, gemilerine kurşun, barut, silah, erzak, at gibi yasaklı olan malları vergilerini ödedikten sonra almalarına, mal satın aldıklarında Fransa konsolosunun hakkını ödemeleri gerektiğine, Fransız tüccarlar arasında bir anlaşmazlık olduğunda kendi konsolosları aracılığıyla sorunu çözmelerine, harbi gemi ya da çekdirir gemiye mal yüklemek istediklerinde rencide edilmemelerine, ticaret yaparken daha önceden ne vergi ödüyorlarsa aynı şekilde ödemelerine, bir Fransız ya da efrenç taifesinden biri ile Osmanlı tüccarı arasında bir dava olsa yabancı olan tüccarın evini mühürleyip kendisinin haps edilmemesine, davalarının başkent dışında herhangi bir yerde görülmemesine dair İsmail Çavuş’un mübaşir olması hususunda emir.

Metin: Bu minvâl üzre ahidnâme-i hümâyûn yazılsun İsmâ‘il Çavuş mübâşir ola

Ona göre müceddeden ahidnâme-i adâlet esâsımız ricâ ve iltimâs olunmağın ben dahî müşârunileyh bâbâm rahmetu’llâhi’l-meliki’l-allâm inâyet kıldığu ahidnâme-i hümâyûnun mazmûn-ı adâlet meşhûnun mukarrer tutub iş bu ahidnâme-i hümâyûn-ı adâlet unvân inâyet ve erzânî kılub fermân-ı kazâ-yı ceryânım bu vechile sâdır olundu ki Venediklûden ve İngilterelûden mâ‘adâ Ceneviz ve Portakal ve İspanya ve Katalan

ve Çiçilye ve Dubrovnik ve Ankona tâcirleri ve bi'l-cümle harbî tüccâr Françe pâdişâhının nâmı ve sancağı altında yürüyenler kadîmü'l-eyyâmdan ile'l-ân her ne vechile yürüyüb geldilerse min ba'd dahi kemâkân ol minvâl üzre kalyonları ve gemileri kendü hallerinde gelüb gidüb müşârunileyh Françe pâdişâhının hâlâ olan ricâsı üzre Cezâyir-i Garb korsanları limanlarında vardıkda ri'âyet olunub barut ve kurşun ve seren ve yelken ve sâir âlât virilüb lâkin mezbûrlar Françe tâcirlerine râst geldüklerinde esîr ve malların gâret iderler imiş merhûm babam zamânında bi'd-defe'ât tenbîh olundukda mütenebbih olmamışlar hâlâ dahî te'addî üzre olmağile ol makûle esîr olan Françelü itlâk olunub malları bî-kusûr virile şimdensonra mütenebbih olmayan korsanların şenâ'at ittüğün Françe pâdişâhı nâme ile i'lâm itdikde kangî beğlerbeğinin zamânında vâki' olduysa ol beğlerbeği azl olunub gâret olunan emvâl ve erzâkın

[254a]

tazmîn eyleye ve bi'l-cümle şekvâ ve şikâyeti makbûl-i hümâyûnumdur ve Venedüklüden mâ'adâ elçileri olmayan cümle harbî tüccâr tâyifesi Françe pâdişâhı nâmı ve bayrağı altında Françe elçilerine ve konsoloslarına mürâca'at ideler bu husûsda muhâlif mukaddem ve mu'ahhar emr-i şerif ihrâc olunursa amel olunmaya tâcirleri kendü vilâyetlerinden memâlik-i islâmiyeye gurus ve gümüş alub getürdüklerinde defterdâr ve darbhâne eminleri gurusunuz ve gümüşünüz getirün akçe kat' idelüm deyü rencîde eylemeyeler min gurus ve gümüşlerin ellerinden almayub resm taleb eylemeyeler ve elçileri hıdmetinde olan tercümânları hâricden ve sâir tekâlifden mu'âf olalar ve gemilerine metâ' tahmîl itmek istediklerinde memnû' olan kurşun ve barut ve yarak ve zahîre ve ât ve andan gayri her ne makûle metâ' alurlar ise gümrüklerin edâ eylediklerinden sonra dahl olunmaya Françelü ve Françelüye tâbi' olan gemilere her kim metâ' yükledürse elçilerin ve konsoloslarının balyac hakların bî-kusûr virüb inâd ve muhâlefet eylemeyeler ve Françelünün biribiri arasında kân veyâhûd gayri şenâ'at vâki' olsa elçileri ve konsolosları âyinleri üzre görüb fasl eyleye zâbitlerden bir ferd dahl ü ta'arrüz etmeyeler tâcirleri ve re'âyâları ticâret için harbî barça ve gayrı çekdürmez gemilerine girüb yollarına varub gelürken rencîde olmayalar mâdemki çekdürür gemide bulunmayalar vech-i meşrûh üzre girift olanlar dahî itlâk oluna ve tâcirleri getürdükleri ve alub gitdükleri metâ'ları kadîmden ne bahaya tutulub gümrük alına geldiyse girü ol minvâl üzre alınub ziyâde bahaya tutulmaya ve tâcirleri

ve re‘âyaları gemilerine harbîlerin metâ‘ların navlun ile tahmîl idüb bir yerden âhar yere gider deyü metâ‘ harbîlerindir deyü kendülere

[254b]

ve metâ‘larına dahl idüb rencîde eylemeyeler dahl idenlerin muhkem haklarından geline ve tâcirlerinin ahvâlîçün nasb eyledükleri konsoloslarından ba‘zı kimesneler da‘vâ itdiklerinde kendülerin habs ve evlerin mühürleyüb te‘addî eylemeyeler ve mezbûrlar ile da‘vâsı olanların da‘vâsı âsitâne-i sa‘âdetimden gayrı yerde istimâ‘ olunmaya ve ahidnâme-i hümayûnunda mastûr ve mukayyed olan mevâddun hilâfına mukaddem ve mu‘ahhar emr-i şerîf ibrâz olunursa amel olunmaya

[253a]

Özet: Daha önceden satın alınmış olan büyük elmasın kalan borcunu ödemek için üç geminin iade edilmesine, Sakız’da olan gemilerden birinin bir topunun eksik olduğundan geri iade edilemediğine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine durumun teftiş edilip eğer arz da belirtildiği gibiyse topu geri almak için saray kapucularından Mehmed’in görevlendirildiğine, topu Sakız beğinden alıp geminin diğer bütün eksiklerini tamamlayıp geri vermesine, sancak beğinde ya da kale muhafızında ise tespit edilip zorluk çıkarılmadan alınmasına dair Sakız Kadısına ve Dizdarına hüküm. (Şaban 1005)

Metin: Kıdvetü’l-kuzât ve’l-hükkâm ma‘denü’l-fazl ve’l-keîâm mevlânâ Sakız kâdîsı zîde fazluhû ve kıdvetü’s-sekât ve’l-müstahfızîn Sakız kal‘ası dizdârı zîde kadruhû tevkî‘-i refî‘-i hümayûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki hâlâ südde-i sa‘âdetimde olan Françe elçisi dergâh-ı mu‘allâma arz-ı hâl gönderüb elmâs-ı kebîr bahasîçün virilen üç aded sefinenin biri Sakızda olub girift olunmamağile cümle âlâtı ile Sakızda olan konsolosumuza teslim olunmak için tarafından emr-i şerîf ile dergâh-ı mu‘allâm kapucularından Mehmed zîde kadruhû ırsâl olunduğun ve Sakız Beği zikr olunan gemiden bir tob almağla ol tob dahi virilmek için emr-i şerîf virilüb lâkin tob kal‘ada olmağile sen ki dizdârsın virmediğün i‘lâm eyleyüb Sakız Beği alduğı tob ve sen ki dizdârsın sende olan toblar alıvirilmek bâbında hükm-i hümayûnum ricâ itmeğün buyurdum ki mâliye tarafından virilen emr-i şerîf mücebince müşârunileyh kapucu ma‘rifetile zikr olunan gemiyi âlâtlarıyla alıvirüb ve tob alunduğı vâki‘ ise eğer sancak beğidedir ve eğer sen ki dizdârsın sendedir inâd ve muhâlefet itmeyüb Françelünün

tobların Françelinin âdemlerine alivirüb emrime muhâlefet ve te'allül ve nizâ' itdürmeyesin şöyle ki bu husûs için bir dahî şikâyet oluna mu'âtab olursun bilmiş olasın şöyle bilesin alâmet-i şerife i'timâd kılasın tahrîren fî evâyil-i şa'bânü'l-mu'azzam hamse ve elf

Be makâm-ı kostantiniyyetü'l-mahrûse

[253b]

Özet: *Sultan Selim zamanında Fransa'ya verilen ahidnameyle Fransız tüccarların Osmanlı'dan penbe, rişte-i penbe, zamk, mazu, kuru üzüm, bahar ve sahtiyan alabilmelerine izin verildiğine, yeni verilen ahidnameyle gön ve bal mumu alabilmeleri için izin verildiğine, Fransa tüccarlarından Françesko Rokito İstanbul limanlarından ve Silivriden bir miktar gön ve bal mumu aldığına, gümrük işlerini hallettikten sonra Gelibolu ve Boğaz hisarlarında kanuna aykırı olarak müdahale edilmemesine dair ricası üzerine Françesko Rokito veya başka bir tüccar ticaret için Osmanlıya geldiklerinde ticaretlerini gerçekleştirebilmelerine, gümrüklerini ödedikten sonra mallarını tekrar boşaltıp yükletiriz diyip onlara müdahale edilmemesine, pişkeş ve selâmetlik adı altından onlardan zorla para istenmemesine dair Gelibolu Kadısına, Boğaz Hisarları Kadısına, Boğaz Hisarları Dizdarlarına hüküm. (Zilkade 1005)*

Metin: Selâmetlik ve pişkeş taleb olunmamak için emr-i şerif

Akzâ-yı kuzâtî'l-müslimîn evlâ-yı vülâtî'l-muvahhidîn ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'în vâris-i ulûmî'l-enbiyâ ve'l-mürselîn el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-meliki'l-mu'în Mevlânâ Gelibolu kâdîsı zîdet fezâyilehû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-keâm Boğazhisarları kâdîları zîdet fezâyilehumâ ve kıdvetü's-sekât ve'l-müstahfızîn Boğazhisarları dizdârları zîde kadruhumâ tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki merhûm dedem Sultân Selîm tâbe serâhu zamânında Françelü ve ana tâbî' tüccâr tâyifesi memâlik-i mahrûseme gelüb gemilerine penbe ve rişte-i penbe ve zamk ve mazu ve kuru üzüm ve bahâr ve sahtiyân alub tahmîl itdüklerinde âdet-i kadîme üzre gümrüklerin edâ itdüklerinden sonra kimesne mâni' olmaya deyü emr-i şerîf virilüb ve hâlâ inâyet olunan ahidnâme-i hümâyûnda gön ve bâlmumu virmeğe fermân olunub ahidnâme-i hümâyûnda mastûr olmağile Françe tüccârından dârende-i fermân-ı hümâyûn

Françesko Rokito İstanbul limanında ve Silivride bir mikdâr gön ve meşin tahmîl idüb gümrüğün edâ itdikden sonra Geliboluda ve Boğaz hisarlarında gön ve meşin husûsunda hâricden ahidnâme ye muhâlif dahl olunmamak bâbında emr-i şerîfim virilmesin ricâ eyledi imdi merhûm tâbe serâhu zamanında penbe ve rişte-i penbe ve zamk ve mazu ve bahar ve kuru üzüm ve sahtiyân virilmek için emr-i şerîf virilüb hâlâ zamân-ı şerîfimde dahi gön ve meşin virmeğe ruhsat virilüb ahidname-i hümayûnda mastûrdur buyurdum ki mezbûr tâcir ve sâir Françe tüccârı gemileriyle her kanginüzün taht-ı hükûmetine dâhil olurlar ise

[252a]

bir def'a gümrüğün edâ itdikden sonra zikr olunan penbe ve rişte-i penbe ve zamk ve mazu ve kuru üzüm ve bahar ve sahtiyân ve gön ve bâlmumu ve meşin için ahidnâme-i hümayûnuma ve dedem virdüğü emr-i şerîfe muhâlif bir ferdi mezbûra tâcire ve sâir tüccâra ve kimesne dahl ü ta'arrüz iddürmeyesin ve bir def'a eminler ma'rifetiyle gemileri tahmîl olunduktan sonra tekrâr görüb boşalduruz deyü kimesneye rencîde iddürmeyesiz ve selâmetlik akçesi ve pişkeş deyü bir akçe taleb olunmayub Françe tüccârına ahidnâme ye ve emr-i şerîfime muhâlif dahl ü te'addî olunmaktan ziyâde hazer idesin şöyle bilesin ve ba'den-nazar bu hükûm-i hümayûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâhir-i zi'l-ka'de hamse ve elf

[252b]

Özet: Halep'te olan Fransız tüccarlarından dört beş tanesi otuz bin guruş borçlanıp borcunu ödemededen firar ettiğine, Halep kadısı olan Yahya Fransız baylosunu ve orada olan Fransız tüccarlarını toplayıp bu borcu ödeyin yoksa kulak ve burunlarınızı kestiririm dediğine, Fransa'dan bir tüccar gemisi gelip on sekiz bin guruşu baylosun evine teslim ettiğinde kadı evi bastırıp parayı gasp ettiğine, firar eden tüccarların borcunu bu tüccarlara bölüştürerek ya bu borcu ödersiniz veyahut sizi hapsederim dediğine, tüccarlar ahidnameye göre borcumuz yoktur dediğinde bunları hapsedip ellerinden borç senedi aldığına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine ahidnamede belirtildiği gibiye Fransızlardan biri borçlansa borcu başkasından talep edilemeyeceğine, bu zulüm eden kadının azledilmesine, kimlerden bu borç için para tahsil edildiyse onlara geri iade edilmesine dair Halep Beylerbeyine ve Kadısına hüküm. (Zilhicce 1005)

Metin: Haleb Beğlerbeğisine ve kâdîsına hükm

Tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki hâlâ dergâh-ı mu'allâmda olan Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb Haleb'de olan tâcirlerinden dört beş nefer kimesne otuz bin mikdârı gurusı deyn idinüb edâsına kâdir olmamağıle firâr iddüklerinde sâbıkâ Haleb kâdîsı olan Yahya anda olan baylosumuzu ve tüccârı ihzâr idüb firâr idenlerin deynlerin edâ eylen yohsa burun ve kulaklarınız kat' idüb siyâset iderim deyü tahvîf idüb ve baylosu cellâd eline virüb ve tercümâna yüz cabrazan(?) vurdurub hilâf-ı ahidnâme-i hümayûn firâr idenlerin deynlerin mezbûrlara edâ itmeğe hükm itdikden sonra bir Françe gemisi gelüb bâzergânları on sekiz bin gurusı ile baylosun evine kondukda kadı-yı mezbûr baylosun evini basdurub meblağ-ı merkûmu aldurub firâr idenlerin deynlerine tevzî' idüb ba'dehû tâcirlerle bâkî olan deyni edâ eğlen yohsa cümleñüzü habs iderim dedikde anlar dahî ahidnâme-i hümayûn mücebine kimesneye borcumuz yokdur dediklerinde baylosu ve tüccârı habs idüb nâçar olduklarında firâr idenlerün deynlerini edâ itmek içün dâyinlerin ellerine temessük virmişlerdir lâkin ahidnâme-i hümayûnda Françelüden biri medyûn olsa deyni medyûndan taleb olunub ahardan taleb olunmaya ve Françelü ile bey' ü şîrâ ve kefâlet husûsunda mu'âmelesi olanlar kâdîya varub sebt-i sicill itdürüb hüccet alalar nizâ' olursa sicill ve hüccete nazar olunub mücebi ile amel oluna bu ikisinden biri olmazsa da'vâları istimâ' olunmaya deyü mastûr ve mukayyed iken bu makûle zulm iden kadı azl olunub vech-i meşrûh üzre tâcirlerden alınan meblağ her kimlere tevzî' olunduysa anlardan bî-kusûr cem' ve tahsîl

[251a]

olunub ellerinde olan temessükâta nazar itmeyüb sâhiblerine redd oluna ve meblağ-ı merkûmu girü virmeğe inâd idenler kayd ü bendile mübâşir olan kullarıma teslîm olunub meblağ-ı mezbûr tahsîl oluna deyü arz u i'lâm itmeğin mezbûr kadı ol sebebeden kadılıktan ref' olunub tâcirlerden vech-i meşrûh üzre alınan meblağ ashâbına redd olunmak hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnumla fermân-ı şerîfim sâdır olmuştur buyurdum ki vardıkda bu bâbda bizzât kendiniz mukayyed olub vech-i meşrûh üzre alınan meblağı müteveccih olanlardan bî-kusur girü tüccâra alıvirüb virmeğe inâd idenleri mübâşir olan mezbûrân kullarıma kayd ü bendile teslîm eyleyesin ki meblağ-ı mezbûru bî-kusûr tahsîl ve ashâbına teslîm eyleyeler ve sen ki kâdîsın şöyle ki emrim üzre tüccârın akçesi alıvirmekde ihmâl üzre olduğun i'lâm oluna emrime muhâlif vaz'

ittüğün için azl ile halâs olmayub mu‘âtab ve mu‘âkab olursun âna göre mukayyed
olub emr-i celîlü’l-kadrimin icrâsında dikkat ve ihtimâm idesin şöyle bilesin alâmet-i
şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî evâyil-i zi’l-hiccetî’ş-şerîfe sene hamse ve elf

[251b]

Boş

[250a]

Boş

[250b]

Boş

[249a]

Boş

[249b]

Boş

[248a]

Boş

[248b]

Boş

[247a]

Boş

[247b]

Boş

[246a]

Boş

[246b]

Boş

[245a]

Özet: Fransa'da birkaç yıldır ihtilal olduğundan Osmanlıya daimi elçi gönderilemediğine, ihtilal ortadan kaldırılıp yolların güvenliği sağlandığına, Fransa kralı bir elçiyi hediyelerle birlikte gönderdiğini ancak Osmanlı sultanının seferde olması muhtemel olduğundan elçinin padişaha yetişememe ihtimali olduğuna, Sultan Süleyman Han Van seferine çıktığı zaman Fransa elçisinin de oraya katıldığına hatta hazineden çadır, at, deve, katır ve sair şeylerin verildiğine, elçinin ve adamlarının yollarda güvenliklerinin sağlanması için iki çavuş, altı yeniçeri ve bir cebeci verildiğine, aynı şekilde yolda gelen elçiye de itibar edilmesine dair Fransa kralından gelen arz. (Şevval 1004)

Metin: Françe elçisi kullarının arz-ı hâlidir

[Davar el verirse virilsün]

Birkaç yıldan berü Françe vilâyeti ihtilâl üzre olmağla âsitâne-i sa'âdete müstakil âdem gönderilmemişdi hâliyâ vilâyet-i mezbûreden ihtilâl ref olunub yollar emn ü emân üzre olmağla elçimiz pişkeşleri ile yola çıkub gelmek üzredir lâkin sa'âdetlü pâdişâh hazretleri sefer-i hümayûna çıkmadın elçimiz irişmemek ihtimâli olmağın asâkir-i islâm ardınca bizim sefer-i hümayûna gitmemiz iktizâ eylemişdir merhûm ve mağfûrleh Sultân Süleymân Hân tâbe serâhu hazretleri Van seferine gitdiklerinde Françe elçisi bile gidüb mîriden çadır ve at ve deve ve katır ve sâir levâzım ta'yîn olunmuşdu deyü kendüye dahî ol uslûb üzre mirîden mühimmât-ı sefer virilüb ve yollarda muhâfazaları içün murâd eyledikleri kimselerden iki nefer dergâh-ı âlî çavuşları ve altı nefer yeniçeri ve bir nefer cebeci yanlarınca bile ta'yîn buyurulmak bâbında inâyet ricâ ider

Yevmü'l-erba'a

9 fî şehr-i şevvâl sene erba'a ve elf

[245b]

Özet: Fransa'da birkaç yıldır süren iç karışıklıklardan dolayı Osmanlıya daimi elçi gönderilemediğine, ihtilalın bastırılmasıyla yolların güvenliğinin yeniden tesis

edildiğine, Sultan Süleyman Han Van seferine çıktığı zaman Fransız elçisinin de sefere katıldığına, elçiye hazineden çadır, at, deve, katır ve sair şeylerin verildiğine, elçinin ve adamlarının yollarda güvenliklerinin sağlanması için iki çavuş, altı yeniçeri ve bir cebeci verildiğine, aynı şekilde yolda gelen elçiye de itibar edilmesine dair Fransa kralından gelen rica üzerine eğer istekler Padişah tarafından makul görülürse karşılanacağına dair Osmanlı padişahına sunulan arz.

Metin: Sa'âdetlü Sultânım

Hazretlerinin huzûr-ı şerîflerine envâ'-i i'zâz ile inhâ olunan oldur ki birkaç yıldan berü Françe vilâyeti muhtel olmağla efendim muhlisleri tecdîd-i meveddet için müstakil âdem göndermeği te'hîre konmuş idi hâliyâ vilâyet-i mezbûre âsûde olub yollar emîn olmuştur ta'yîn olunan âdemleri pişkeşler ile yoldadırlar sefer-i hümayûn garbîdir ihtimâldir ki yüce pâdişâh hazretleri çıkmalarından mukkaddem vâsıl olmayalar ba'dehû akablarınca gidilmek lâzım ola yollar muhâtaradır hıfzımız için zeyl-i kitâbda esâmeleri mastûr olan çavuş ve sipâhiyân ve yeniçeriyân kulları ta'yîn olunub ve merhûm Sultan Süleyman Hân Van seferine revâne oldukları zamânda Françe elçisi bile gitmiştir mezbûra ta'yîn olunan çadır ve matbah ve at ve deve ve katır virilmiş idi bize dahî ol defter mûcebince inâyet buyurula ma'lûm-ı sa'âdetinizdir bu diyârda müsâferet üzreyüz sefer levâzımımız yokdur eğer câyiz görülmez ise yüce pâdişah hazretleri devletle dönünce te'hîr iderüz ve zamân mürûr itmekle defter zâyî' olmuş ise ırz u nâmûs-ı hümayûna münâsib olanı buyurulmak ricâ olunur bâkî fermân sultânımındır

[244a]

Özet: *Fransa ile olan Osmanlının dostluğu çok eskilere dayandığına, Cezayirgarb'ta Osmanlı gemileri düşmana karşı mücadele verirken sıkıntı yaşadıklarında Fransa limanlarına çekilip oradan barut, kurşun, çeşitli mühimmatlar almalarına izin verildiğine, bu kaptanların bölgede dolaşan korsanlara müsamaha göstermesinden dolayı Fransız gemilerindeki adamlarının esir edildiğine, mallarının gasp edildiğine, kaptanlara ve sancak beylere kanuna aykırı hareket etmemeleri için iki kapucu ile birlikte yazılı emir gönderilmesine rağmen hala tutumlarında bir değişiklik olmadığına, ellerinde Fransız gemilerinden topladıkları iki binden fazla esir bulunduğuna dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine durumun teftiş edilmesi ve arz da belirtildiği gibi ise kaptanlarda, reislerde, sancak beylerinde kimin elinde Fransız*

bir esir var ise derhal salıvermeleri gerektiğine, konsoloslara veya bu iki kapucuya teslim edilmeleri gerektiğine, davaları olanlar var ise merkezde davalarının görülmesine, malları gasp edilmiş olanların mallarının iade edilmesine dair Kapucu Mehmed'e hüküm.

Metin: Françe elçisinin arz-ı hâlidir

[ma'kûl virilsün]

Françe kralı mâ-takaddümden âsitâne-i sa'âdete itâ'at ve dostluk üzre olub hattâ Cezâyir-i Garbda olan hassa kadırgalar düşman cânibinden muzâyaka gördüklerinde limanımıza ilticâ idüb ve lâzım olan barut ve kurşun ve sâir mühimmâtları virilüb mu'âvenet olunurken mağrib hâkimleri elleri altında olan korsanlara yüz virmekle deryâda gemilerimize râst geldiklerinde mâl ve erzâkların gâret ve içinde buldukları Françelüyü esîr idüb ahd ü emâna muhâlif te'addî eyledikleri ecilden merhûm pâdişâh hazretleri zamânında ahvâlimiz rikâb-ı hümayûna arz olundukda ahd ü emâna muhâlif vaz' olunmaya deyü fermân-ı âlî sâdır olmağın umûmen deryâ Beğlerbeğilerine ve beğlerine mü'ekked ahkâm-ı şerîfe ile iki kapucu gönderilüb her kande Françelü bulunursa itlâk olunub gâret olunan esbâbları dahî alıvirile deyü emr olunmuşken yine evvelkiden ziyâde Françelüden buldukların esîr idüb bi'l-fi'il demürlerinde iki binden ziyâde Françelü vardır deyü zikr olan Beğlerbeğilerde ve beğlerde ve re'islerde muhassalen her kimde Françelüden esîr bulunursa ki âdemimiz ta'yîn eyleye Mehmed nâm kapucu mübâşeretile itlâk olunub kimin da'vâsı var ise âsitâne-i sa'âdete havâle olunmağîçün kapudân paşa kullarına hitâben mü'ekked emr-i şerîf virilmek bâbında inâyet ricâ ider

[244b]

Boş

[243a]

Boş

[243b]

Özet: İspanya'nın kontrolünde olan Marsilya'ya Fransa kralı De..... komutanını ordusu ile göndererek Marsilya kalesini fethettiğine, içinde bulunan İspanyolları

öldürüp büyük bir zafer kazandığına dair haber verdiğiine, Marsilya kalesi İspanya'nın elinde iken Cezayirgarp'a büyük zarar verdiğiine ve Fransa'nın eline geçmesiyle Cezayirgarb halkının büyük sevinç yaşadığını bildirdiğine dair Fransa elçisinden gelen name üzerine Cebeci Mehmed'in aldığı günlük beş akçeye üç akçe daha eklenerek maaşının arttırılıp rütbesinin de yukarı kapuculuğa yükseltilmesine dair hatt-ı hümayun. (Ramazan 1004)

Metin: Telhis

Hatt-ı hümayûn virilsün

Françe pâdişâhı elçisine nâme gönderüb ba'zı umûr-ı mühimme sıfârîş eylediğinden mâ'adâ eban an cedd taht-ı hükûmetlerinde olub İspanya kralının eline düşen Marsilya nâm kal'anın üzerine Duka de Kuyiz nâm serdârın nice Françe askeri ile gönderüb kal'a-yı mezbûreyi feth itdürüb ve içinde olan İspanya keferesin katl idüb hayli yüz aklıkları eyledüğün i'lâm eylemiş zikr olan Marsilya kal'ası İspanyalu elinde iken Cezâyir-i Garba küllî zararı olduğu bundan akdem umûmen deryâ beğleri mahzarları ile südde-i sa'âdetime arz eylemişler idi hâlâ bi'inâyeti'llâhi Te'âlâ eyyâm-ı hümayûn-ı padişâhîde sene erba'a ve elf recebinde bu feth müyesser olub Cezâyir-i Garb halkı âsûde hâl olmuşlardır deyü bildürüb ve dergâh-ı âlî cebecilerinden yevmî beş akçe ulûfesi olan Mehmede üç akçe terakkî ile yukaru(?) kapuculuğu inâyet buyurulmasın ricâ ider fî evâ'il-i şehri ramazân sene erba'a ve elf

Sûret-i arz

Efendim Françe pâdişâhı tarafından âsitâne-i sa'âdete nâme gelüb ve bu kullarına dahi tarafeyne enfa' ba'zı umûr-ı mühimmi hufyeten sıfârîş eyledikleri üzre ve sâhil-i bahrde eban an cedd hükûmetlerinde olub İspanya kralının eline düşen Marsilya nâm kal'anın husûsu tafsîlen pâye-i serîr-i a'lâya inhâ olunub ve der-sa'âdetde olan ehl-i vukûfdur beğlerbeğileri mezbûr kal'a düşman tasarrufuna düşmekle umûmen Cezâyir-i Garba sıklet ve zarar olacağın mahzar tarîk ile arz eylemişler idi ve efendimin azîm askeri ile Duka de Kuyiz nâm yarâr serdârı kal'ayı mesfûru muhâsara idüb leylen ve nehâr kıtal üzre iken bi'inâyeti'llâhi Te'âlâ içinde olan re'âyâ ve berâyâları müttelik olub isyân iden eşkiyâlar ile içinde ki İspanyolları katl idüb ve ba'zısını dahî limanlarından olan kadırgalarına güçle girüb firâr eyleyüb serdâr-ı mezkûru kal'a içine

alub mutî‘ ve münkād olub evvelkiden ziyâde emn-i âsûdedir deyü erba‘a ve elf recebinin on beşinci gününde tahrîr olunmuş serdâr-ı mezbûrun mektûbu bende vâsıl

[242a]

oldu öyle olsa bu haber-i meserret-eserin iki cânibe nef‘î olduğu rûşendir bu husûsda yüce pâdişâh hazretlerine telhis buyurulub ve efendimden umûr-ı saltanat bâbında ba‘zı esrâra müte‘allik ahbar vâki‘ oldukça ve cemî‘ arzlarımızın istikâmetle tahrîr idüb ve hıdmet-i hümayûnda dahî emekdâr olub yevmî beşer akçe ile cebeci kullarından olan Mehmed bendelerine kânûn-ı kadîm üzre iltimâsımız ile ehemm(?) tarîki olmağın mezîd-i avâtıf-ı aliyye-i hüsravânenen üç akçe terakkî ile iç bevvabları zümresine ilhâk olunmak ricâ olundu(?)

tahrîren fi evâ‘îl-i ramazân sene erba‘a ve elf

Özet: Fransa kralının bir temsilcisinin cûlus tebriki için İstanbul’a doğru yola çıktığına dair Fransız elçisinden gelen arz üzerine gelecek olan temsilcinin ve adamlarının ihtiyaçlarının görülmesine, güvenli bir şekilde orduya ulaştırılmasına dair İstanbul muhafızı Vezir Hasan Paşa’ya hüküm. (Şaban 1004)

Metin: İstanbula muhafız kalan vezîr Hasan Paşaya hükm-i şerîf

[Tevkî‘-i refî‘-i] hümayûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki Françe pâdişâhının südde-i sa‘âdetimde ola[n] elçisi dergâh-ı mu‘allâma arz-ı hâl gönderüb hâlâ culûs-ı hümayûn-ı sa‘âdet-makrûnum tehniyesi için Françe pâdişâhı tarafından ____ (?) âdem yola çıkub henüz gelüb vâsıl olmamağla gelince kendüsü İstanbulda tevakkuf eylemek lâzım olub geldikde kendünün ve arka cânibden gelen âdemlerin levâzımı görülüb asker-i islâmın akabince ordu-yı hümayûnuma ulaştırılmak ricâ itmeğın hatt-ı hümayûn-ı sa‘âdet makrûnum ile levâzımı görülüb ordu-yı hümayûnuma ulaştırılmak fermânım olmuşdur buyurdum ki müşârunileyhin âdemleri gelüb ordu-yı hümayûnuma gelmek murâd eyledikleri zamânda te’hîr ve tevakkuf itmeyüb fermân-ı celîlü’l-kadrim üzre mûmâileyh elçinin ve öteden gelen ademlerin sefere müte‘allik olan mühimmâtların

[242b]

tedârik idüb dahi âdemler koşub emîn ü sâlim ordû-yı hümâyûna isâl ve irsâl eyleyesin
şöyle bilesin tahrîren evâsıt-ı şehr-i şa‘bânü’l-mükerrem sene erba‘a ve elf

Özet: Fransa’ya verilen ahidname şartlarına uymayan beylerbeyiler, kadılar, defterdarlar, hâkimler ve sair görevlilerin hala kanuna aykırı davranıp ahidname şartlarını ihlal ettiğine, bu kişilerin azlolunması emri verilmesine rağmen görevlerini sürdürdüklerine, azl ile kurtulmamaları gerekip sebep oldukları zararı karşılamaları gerektiğine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Beylerbeyinin görevi gereği bu durumu takip edip ahidnameye uymayanları azletmesine, sebep oldukları zararı karşılamaları gerektiğine, eğer bu durumu takip etmezse ortaya çıkan zararı bizzat beylerbeyinin karşılayacağına dair Mısır Beylerbeyine ve Defterdarına hüküm. (Zilkade 1005)

Metin: Mısır Beğlerbeğisine ve defterdârına ahidnâme-i hümâyûnun cemî‘ şartların icrâ itmek için tevkî‘-i refî‘-i hümâyûn vâsıl olıcak Françe elçisi dergâh-ı mu‘allâma arz-ı hâl gönderüb hâlâ Françelüye müceddeden virilen ahidnâme-i hümâyûnumda beğlerbeğiler ve kâdılar ve defterdârlar ve gayrı hâkimler zikr olunan ahidnâme-i hümâyûnda mestûr olduğu üzere amel eyleyüb ahidnâmeye muhâlif vaz‘ eyleyenler azl ile halâs olmayub müterettib olan zarar u ziyân tazmîn itdürüle deyü mastûr olmağile ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum virilmesin ricâ itmeğin buyurdum ki sen ki Beğlerbeğisin bu bâbda bizzât mukayyed olub Françelüye müceddeden virilen ahidnâme-i hümâyûnun cümle şartları üzere amel eyleyüb ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif bir ferde iş itdürmeyesin şöyle ki ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif vaz‘ itdürüle ahidnâmede mastûr olduğu üzere azl ile halâs olmayub vâki‘ olan zarar ü ziyân sana tazmîn itdürüldükden sonra mu‘âtab ve mu‘âkab olursun âna göre mukayyed olub zikr olunan ahidnâme-i hümâyûnun mazmûnu mücebince amel eyleyüb ahidnâme-i hümâyûnuma ve emr-i celîlü’l-kadrime muhâlif bir ferde iş itdürmeyesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî evâhir-i zi’l-ka‘deti’ş-şerîfe sene hamse ve elf

[241a]

Özet: Iskenderiye’de Fransa himayesi altında ticaret eden Ceneviz, Dubrovnik tüccarlarının konaklaması için belirlenen kervansarayların teslim edilmesine, Fransız konsolosunun görevini ifa edebilmesine, bu yerlere İngiltere ve başka bir yerden herhangi birinin karışamayacağına ilişkin emir verilmesi hakkında Fransa elçisinden

gelen arz üzerine İskenderiye 'ye Fransa, Dubrovnik ve Ceneviz'den gelen tüccarların rahatça konaklayabilmesi için kervansaraylar ve hanlar tahsis edilmesine, İngiltere veya başka bir yerden kimsenin buralara karışmasına izin verilmemesine, Fransız konsolosunun görevini rahatça yapabilmesine olanak sağlanmasına dair Mısır Beylerbeyine, İskenderiye Beyine ve Kadısına hüküm. (Zilkade 1005)

Metin: Mısır Beğlerbeğisine ve İskenderiye Beğine ve kâdisına ta'yîn olunan kârbânları teslim eylemek için

Tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb İskenderiyede Françe tüccârına ve sâir Françe bayrağı altında gelen Ceneviz ve Dubrovnik tüccârına kadîmden ta'yîn olunan kârbân-sarâyı tâcirlerine ve hâlâ konsoloslarına teslim olunub İngilterelü ve gayriden kimesne zikr olunan hanlara dahl eylemeyüb ve konsoloslarına ta'yîn olunan vazîfe virilmek için emr-i şerîfim virilmesin rica itmeğin buyurdum ki İskenderiyede kadîmden Françe tüccârına ve sâir Françe bayrağı altında gelen Ceneviz ve Dubrovnik tüccârına ta'yîn olunan kârbân sarayları ve hânları Françe konsolosuna teslim eyleyüb İngilterelü tarafından ve hâricden bir ferdi dahl ü ta'arruz itdürmeyüb konsoloslarına kadîmden ta'yîn olunan vazîfesi bî-kusûr alıvirüb emr-i şerîfime muhâlif bir ferdi zikr olunan hanlara ve konsolosun vazîfesine dahl ü ta'arrüz itdürmeyesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâhir-i zi'l-ka'deti's-şerîfe sene hamse ve elf

[241b]

Özet: *Mısır'da konsolosluk görevinde olan Şimon Borel'in birçok tüccara yirmi bin sikke floriden fazla borçlandığına, firar etmesinin muhtemel olmasından dolayı görevinden alınıp kaçmadan aldığı borçları ondan tahsis edilmesine, eğer kaçarsa başka bir Fransız tüccardan paranın tahsil edilmeye çalışılamamasına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Şimon Borel'in yakalanıp, alacaklılarına teslim edilmesine, eğer kaçarsa başka tüccar tutulup borcun ondan tahsil edilmemesine dair Mısır Beylerbeyine hüküm. (Zilkade 1005)*

Metin: Mısır Beğlerbeğisine Şimon konsoloslukdan ref' olunmak için emr-i şerîf

Tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb Mısır'da konsoloslukdan ref' olunan Şimon Borel tüccârdan nice kimesnelere yirmi bin sikke floriden ziyâde deyni olub firâr itmek ihtimâli vardır

mezbûr firar iderse sâir tüccârımıza yapışulub rencîde olunur deyü mezbûr ahz olunub dâyinlerine teslîm olunub firâr iderse sâir tüccâr tâyifesin tutulub anun içün rencîde olunmamak bâbında hükm-i hümayûnum virilmesin ricâ itmeğin buyurdum ki vardıkda mezbûr Şimon ahz eyleyüb dâyinlerine teslîm eylesin ki sonra firâr iderse anun içün sâir tüccâr tâyifesi rencîde olmak ihtimâli olmaya ve ba‘den-nazar bu hükm-i hümayûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî evâhir-i zi‘l-ka‘deti’ş-şerîfe sene hamse ve elf

[240a]

Özet: Eski ve yeni olan iki ahidnamede belirtildiği üzere Venedikli ve İngiltereli dışında Osmanlıya ticaret için gelen tüccar tıfesi Fransa bayrağı altında geleceğine, konsolosluk işlerini Fransız konsolosluğunda göreceğine, bundan önce ve sonra bu emre muhalif kim bir emir ibraz ederse kabul edilmeyeceğine, tercümanın tüccar tıfesinden yüzde iki akçe alacağına dair hükümler yazılıyken İngiltere elçisi kanuna aykırı şekilde tercümanın yüzde bir akçe alabileceğini bildirdiğine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine durumun incelenip İngiltere elçisinin tüccarlara karışmasına izin verilmemesine, tercümandan ne alınmış ise hakkının geri iade edilmesi gerektiğine, Fransa elçisinin tercüman için ayırmış olduğu yüzde iki akçenin geçerliliğini koruyacağına, İngiltere tarafından bir emir ibraz edilirse hiçbir şekilde itibar edilmemesi gerektiğine dair Mısır Beylerbeyine ve İskenderiye Beyine ve Kadısına hüküm. (Zilkade 1005)

Metin: Mısır Beğlerbeğisine ve İskenderiye Beğine ve kâdisına emr-i şerîf ki cümle harbî tüccâr Françe konsoloslarına mürâca‘at idüb İngiltere konsolosu cidden dahl itmeye

Tevkî‘-i refî‘-i hümayûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu‘allâma arz-ı hâl gönderüb mukaddemâ ve hâlâ tecdîd olunan ahidnâme-i hümayûnda Venediklü ve İngilterelüden mâ‘adâ cümle harbî tüccâr tâyifesin Françe sancağı altında gelüb Françe elçisine ve konsolosuna mürâca‘at idüb âyid olan resmlerin vireler bunun hilâfı mukaddem ve mu‘ahhar emr-i şerîf ibrâz olunursa amel olunmaya deyü mukayyed olub tüccâr tâyifesinden emr-i şerîf ile yüzde iki akçe âyidesini tercümânı tahsîl iderken İngiltere elçisi ahidnâmemize muhâlif emr-i şerîf ibrâz idüb tüccâr tâyifesinden bir akçe alınmaya alınmış ise girü virile deyü yazdurmağıle kadr eyledüğün bildürüb zikr olunan âyidesi varân âdemisine tahsîl itdirülüb min ba‘d harbî

tüccâra İngiltere elçisi tarafından dahl olunmayub ve mezbûr tercümânından nesne alınmış ise bî-kusûr alivirile deyü hükm-i şerîfim virilmesin ricâ itmeğin buyurdum ki mukaddemâ ta'yîn olunduğu üzre Françe ve cümle harbî tüccâr tâyifesinden Françe elçisi için yüz[de] iki akçeyi tercümânına kabz itdürüb İngiltere elçisi tarafından ibrâz olunan emr-i şerîf mücebince tercümânından bir nesne alınmış ise bî-kusûr tercümânına alivirüb min ba'd bu husûs için mezbûr için harbî tüccâr tâyifesine İngiltere elçisi tarafından mukaddem ve mu'ahhar emr-i şerîf ibrâz olunursa istimâ' itmeyüb bu hükm-i hümayûnum mücebince amel eylesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâhir-i zi'l-ka'de sene hamse ve elf

[240b]

Özet: Fransa'ya verilen ahidnameye göre bir Fransız'ın Osmanlı'da davası olsa tercümanı yanında değilse mahkemeye iletilemeyeceğine, tercümanın önemli bir işi olsa gelmesinin bekleneyeceğine, dışarıdan bir tercüman ayarlanmayacağına ilişkin hükümler olmasına rağmen Galata Subaşı bazı Fransızları yanlarında tercümanları yok iken zorla mahkemeye sevk ettiğine, mahkemede birçok zorluk yaşayıp hakları ihlal edildiğine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine yanlarında tercümanları hazır değil iken bu tüccarların mahkemeye sevk edilmemesine, davaların görülmemesine, ahidnameye aykırı bir fiilde bulunulmamasına dair Galata Efendisine gönderilen hüküm. (Şevval 1004)

Metin: Galata efendisine Françe tercümânı hâzır olmayınca Françelünün da'vâsın istimâ' itmeye

Tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe pâdişâhının elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb ellerinde olan ahidnâme-i hümayûnda Françelünün da'vâsı olsa tercümânları hâzır olmayınca istimâ' olunmaya ve tercümânlarının mühim mesâlihi vâki' olursa gelince sabr olunub gayr-i tercümân ile üzerlerine sicill ve hüccet olmaya deyü mastûr ve mukayyed iken bi'l-fi'il Galata Subaşı ahz ü celb için Françelülerden ba'zı kimesneyi tutub tercümânları hâzır değil iken mahkemeye iledüb ahidnâme-i hümayûnuma muhâlif istedikleri üzre sicill ve hüccet itdürüb küllî cerîme taleb itmekle te'addî ve tecâvüz ider deyü bildürüb ol bâbda hükm-i hümayûnum ricâ itmeğin ahidnâme-i hümayûn mücebince amel olunmak emr idüb buyurdum ki ellerinde olan ahidnâme-i hümayûn mücebince tercümânları hâzır olmadın Françelünün da'vâsın min ba'd istimâ' eylemeyesin ahidnâme-i hümayûna muhâlif ve

emr-i şerîfe mugâyir Françelüleri rencîde ve remîde itdürmeyesin şöyle bilesin ve bu hükm-i hümayûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şehri-i şevvâlû'l-mükerrem sene erba'a ve elf

[239a]

Özet: Pavlo Mariyani Mısır'da Fransa konsolosu olarak görev yaparken İspanya adına casusluk yaptığıının ortaya çıktığına, Pavlo Mariyani'nin idam edilmesi için Osmanlı tarafından bir görevli ile birlikte bir tercümanın Mısır'a gönderildiğine, İngiltere elçisinin duruma müdahale ederek tercümanı yakalatıp alı koyduğuna dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine tercümanın kiminle davası varsa Saray'a intikal edilmesine, başka bir yerde davanın görülmemesine, Pavlo Mariyani'nin bulunan mektuplarının mühürlenip Saraya gönderilmesine dair Mısır Beylerbeyine hüküm. (Zilkade 1005)

Metin: Mısır Beğlerbeğisine Pavlo Mariyani salb için giden tercümân girift olunmayub âsitâne gönderilüb hak da'vâsı olan âsitânede görülmek için emr-i şerif

Tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb bundan akdem Pavlo Mariyani nâm zımmî Mısırdaki Françe konsolosu iken İspanya tarafına casusluk ittüğü zâhir oldukda âsitâneye arz idüb salbi için dergâh-ı âlî kapucularından bir kapucu ile tercümân irsâl olunub mezbûr salb olunmağıle İngiltere elçisi husûs-i mezbûr için irsâl olunan tercümânımızı garazen ol cânibde girift itdürüb mezbûr tercümân ile her kimin da'vâsı var ise âsitâne-i sa'âdetime gönderilmek için ve mezbûr Pavlonun bulunan mektûb ve temessüklerin mühürleyüb mezbûr ile sūdde-i sa'âdetime gönderilmek için emr-i şerîfim virilmesin ricâ itmeğin buyurdum ki anun gibi mezbûr tercümandan ol cânibde da'vâ-yı hak ider vârise rencîde itdürmeyüb mezbûr tercümânı sūdde-i sa'âdetime gönderesin ki mezbûrdan da'vâ-yı hak idenlerin da'vâları âsitâne-i sa'âdetimde görüle ve mezbûr Pavlonun bulunan mektûbların ve sâir temessüklerin mühürleyüb mezbûra teslîm eyleyüb sūdde-i sa'âdetime gönderüb mezbûru emr-i şerîfime muhâlif bir ferde rencîde ve remîde itdürmeyesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâhir-i zi'l-ka'deti's-şerîfe sene hamse ve elf

[239b]

Özet: Venedik ve İngiltere dışında kalan efrenç taifesi Osmanlı'ya ticaret için gittiklerinde Fransa bayrağı altında yolculuk etmelerine, Fransa elçisi ve konsolosuna başvurmaları gerektiğine, İngiltere elçisi ve konsolosları efrenç taifesine karışamayacağına dair ahidnamede maddeler bulunmasına rağmen, İngiltere elçisi ve konsolosu efrenç taifesi kimi dilerse ona başvurabilir diyerek ahidnameyi ihlal ettiğine, karışmaması gerektiği halde tüccardan kanuna aykırı şekilde vergi aldığına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine İngiltere elçisi ve konsolosunun hiçbir şekilde efrenç taifesine karışmasına izin verilmemesine, sunacakları hiçbir belgeye itibar edilmemesine, tüccardan aldıkları haksız vergileri Fransa konsolosuna iade etmesi gerektiğine dair Mısır beylerbeyine gönderilen hüküm. (Zilkade 1005)

Metin: Mısır Beğlerbeğisine emr-i şerîf cemî' harbî tüccâra İngiltere elçisi dahl ü ta'arrüz itmemek için

Tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb ahidnâme-i hümayûnumda Venedüklü ve İngilterelüden mâ'adâ cümle harbî tüccâr tâyifesi Françe bayrağı altında gelüb Françe elçisine ve konsoloslarına mürâca'at idüb resmlerin edâ eyleyeler İngiltere elçisi ve konsolosları harbî tüccâra dahl ü ta'arrüz itmeyeler deyü mastûr ve mukayyed iken hilâf-ı ahidnâme-i hümayûn merkûm İngiltere elçisi mezkûr harbî tüccâr tâyifesine konsoloslarına mürâca'at itmek için harbî tüccâr kime dilerse mürâca'at eyleyeler deyü emr-i şerîf ibrâz ve îsâl eyleyüb harbî tüccâra ihtilâl virmişdir bu bâbda İngiltere elçisi ibrâz ittüğü emr-i şerîfe amel olunmayub harbî tüccâr ahidnâme-i hümayûn mücebince Françe konsolosuna mürâca'at idüb İngiltere konsolosu harbî tüccârdan resm aldı ise konsolosumuza bî-kusûr alıvirilüb min ba'd İngiltere elçisi ve konsolosları harbî tüccara dahl ü ta'arrüz itmeyüb ahidnâme-i hümayûnuma mugâyir mukaddem ve mu'ahhar emr-i şerîf ibrâz iderse amel olunmayub ve merkûm Françe konsolosuna bu def'a virilen emr-i şerîfe muhâlif iş itdürülmeye deyü hükm-i hümayûnum virilmesin ricâ itmeğin buyurdum ki Françelüye müceddeden virilen ahidnâme-i hümayûn mücebince amel eyleyüb cümle harbî tüccâra İngilterelü tarafından ve gayri bir ferdi dahl ü ta'arrüz itdürmeyüb ve İngiltere konsolosu harbî tüccârdan resm almış ise Françelü konsolosuna alıvirüb İngiltere tarafından husûs-i mezbûr için mukaddem mü'ahhar emr-i şerîfim

[238a]

ibrâz olunursa istimâ' itmeyüb Françelüye virilen ahidnâme-i hümayûn ve bu emr-i şerîfim mücebince amel eyleyüb min ba'd İngiltere elçisi tarafından harbî tüccâr ve Françelü âyid olan rusûma dahl ü ta'arrüz itdürmeyüb emr-i şerîfe muhâlif iş olmakdan ziyâde hazer idesiz şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i'timâd kılâsız tahrîren fî evâhir-i zi'l-ka'deti's-şerîfe sene hamse ve elf

[238b]

Özet: Mısır'da konsolos olan Pavlo Mariyani'nin görevden alınmasıyla yerine Şimon'un konsolosluğa getirildiğine, Şimon'un tüccar taifesine zulmettiği anlaşılnca görevden alınıp yerine Fransa Kralının sır katiplerinden Covan Kokral'ın tayin edildiğine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Fransız tüccarın ve efrenc taifesinin konsolos olarak Covan Kokral'ı bilmesi gerektiğine, konsolosluk işlerini ve vergilerini yeni konsolosla göreceklerine, Şimon Boral'ın elinde olan ahidnamenin alınıp Kokral'a verilmesine dair Mısır Beylerbeyine hüküm. (Zilhicce 1005)

Metin: Mısır Beğlerbeğisine hükm-i şerîf

Tevkî'-i ref'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb Mısırdâ sâbıkâ Françe konsolosu olan Pavlo yerine kâ'im-makâm olup konsolosluk hıdmetinde olan Şimon kimesne nâm tüccâra zulm ve te'addî üzre olmağile Françe pâdişâhı tarafından ref' olunması i'lâm olunmağın ref' olunub yerine müşârunileyh Françe pâdişâhının sır kâtiplerinden dârende-i fermân-ı hümayûn Covân Kokral nâm kimesneyi konsolos ta'yîn itmişdir deyü ahidnâme-i hümayûnum mücebince konsolosluk için hükm-i şerîfim virilmesin ricâ itmeğın buyurdum ki mezbûr ahidname-i hümayûn mücebince Mısırdâ divânında gelmedüğü üzre Françelülere ve Françe bayrağı altında yürüyen cümle harbî tüccâr tâyifesine konsolos olup vâki' olan mesâlihlerin ahidnâme-i hümayûnum mücebince ayinleri üzre görüb ve tüccâr tayifesi dahi min ba'd konsolosluğuna müte'allik olan avâyidi buna virüb ahidnâme-i hümayûnuma ve emr-i şerîfime muhâlif konsolosluğuna hâricden kimesneyi dahl ü ta'arrüz itdürmeyesin ve ref' olunan Şimon Boral'ın elinde olan ahidnâme-i hümayûnumu ve sâir ahkâm-ı şerîfeyi ve gayri temessükâtı alub Kokrala teslim eyleyüb inâd ve muhâlefet itdürmeyesin ve ba'den-nazar bu hükm-i hümayûnumu elinde ibkâ idüb alâmet-i şerife i'timâd kılâsın tahrîren fî evâyil-i şehr-i zi'l-hicce'ti's-şerîfe sene hamse ve elf

[237a]

Özet: Eskiden beri Fransız tüccar ve efrenc taifesi Osmanlı'ya geldiklerinde getirdikleri paraları için herhangi bir vergi vermezlerdi, ahidnameye göre yanlarında getirdikleri guruslar ve gümüşler için vergi alınamayacağına, gelen tüccardan paraları için vergi istendiğine, verilmediği takdirde paralarının defterdar, darphane eminleri ve iskele görevlileri tarafından kesildiğine, ellerinde bulunan ahidnameye göre paralarının kesilmemesi gerektiğine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Fransa ve Fransa'ya bağlı tüccarların Osmanlı'ya getirdikleri paralarından vergi alınmamasına ve paralarının kesilmemesine, Osmanlı görevlilerinin ahidnameye aykırı olarak tüccarları rencide etmemesine dair Sakız Beyine ve Kadısına hüküm. (9 Muharrem 1006)

Metin: Gurus ve gümüşden resm alınmamak için Sakız Beğine ve Kādîsına hükm-i şerîfdir bir sûreti Halebe ve bir sûreti Mısır ve İskenderiyeye irsâl olunmuştur

Kıdvetü'l-ümerâi'l-kirâm umdetü'l-küberâil-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihirâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-allâm Sakız Sancağı beği zîde izzuhû ve kıdvetü'l-kuzâtü'l-kirâm evlâ vülâtü'l-enâm mevlânâ Sakız Kādîsı zîdet fezâ'ilehû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi hâlâ der sa'âdetime arz-ı hâl sunub Françe bayrağı altında gelen ve giden harbî tüccâr tâyifesi vilâyetlerinden getürdükleri gurus ve gümüşden mâ-takaddümden resm-i gümrük alını gelmiş değil iken vilâyetlerinden âdemleri ve tüccârları memâlik-i mahrûseme getürdükleri gurus ve gümüşden evvelden resm alını gelmemek ile hâlâ dahî taleb olunmaya ve gurusunuzu akçe kat' iderüz deyü defterdâr ve darbhâne eminleri ve iskele âmilleri ve ahar havâs-ı hümâyûn eminleri dahl itmeyeler deyü ahidnâme-i hümâyûnda mastûr ve mukayyed olub elümde olan ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunub vech-i meşrûh üzre Françe tâcirleri ve âdemleri ve vilâyetlerinden getürdükleri gurus ve gümüşden resm alınmayub ve guruslarınızı akçe kat' kat' iderüz deyü rencide olunmamak bâbında emr-i şerîf ricâsına i'lâm eylemeğin bu bâbda ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunmasın emr idüb buyurdumki hükm-i şerîfim ile vardıkda bu bâbda sâdır olan

[237b]

fermân-ı celîlü'l-kadrim ve ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel eyleyüb göresiz fi'l-hakîka mâ-takaddümden getürdükleri gurus ve gümüşden resm alını gelmiş olmayub

ve alınmaya deyü ahidnâme-i hümayûnda mastûr ve mukayyed iken hâlâ ümenâ ve ummâl tâyifesi ahidnâme-i hümayûna ve olıgelmişe muhâlif resm taleb itmek isterler ise men' ü def' idüb Françe ve bayrağı altında gelen Françe ve âhar harbî tüccârları vilâyetlerinden getürdükleri gurus ve gümüşden ahidnâme-i hümayûna muhâlif ve olıgelmişe mugâyir resm aldurmayub ve gurusunuzu akçe kat' iderüz deyü darbhâne eminlerine bî vech dahl ü ta'arrüz itdürmeyüb hilâf-ı âdet ü kânûn ve mugâyir-i ahidnâme-i hümayûn Françe tâcirleri ve âdemlerin ol vechile kimesneye rencîde ve remîde itdürmeyesiz ve alınmış nesneleri varise ba'de's-subût alıvirüb tekrâr emr-i şerîfim göndermelü eylemeyesiz ve lâzimü'l-arz olan mevâdı yazub bildüresiz şöyle bilesiz ve ba'den-nazar bu hükm-i hümayûnumu sicille mahfûza kayd eyledikten sonra elçi âdemlerinin ellerinde ibkâ eyleyesiz alâmeti şerîfe i'timâd kılasız tahrîren fi'l-yevmi't-tâsi' şehr-i muharremü'l-harâm sene sitte ve elf

[236a]

Özet: *İspanya Kralı Fransa ile savaş halindeyiz ancak tüccarları ile değil diledikleri gibi gelip ticaret yapabilirler diye bildirdiğine, Fransız tüccarları İspanya'ya ticaret için gidince orada alıkonulup gemilerinin satıldığına, bu gemilerden bazılarının Sakız'da olduğuna dair haberler geldiğinden eğer orada ise alıkonulup Fransa konsolosuna verilmesine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Sakız İskeleyi'nde arzda belirtildiği gibi gemi bulunursa zorluk çıkarılmadan konsolosa iade edilmesine dair Sakız Sancak Beyine ve Kadısına hüküm. (Safer 1006)*

Metin: İspanya Françelünün sattığı gemileri yine Françelüye alıvirilmek için emr-i şerîfdir biri sûreti Halebe ve biri sûreti İskenderiye ve Mısıra irsâl olunmuşdur

Kıdvetü'l-ümerâi'l-kirâm umdetü'l-küberâil-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihirâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-allâm Sakız Sancağı beği dâme izzuhû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-keîlâm mevlânâ Sakız Kādîsı zîde fazluhû tevkî-i refî-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki südde-i sa'âdetimde olan Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb Françe pâdişâhı İspanya kralıyla vire-i bozdukda İspanya kralı hîle idüb Françe ile husûmetim var ise tâcirler ile yokdur deyü Françe tüccârına İspanya vilâyetine gelmeğe icâzet virüb Françe tâcirleri vardıkda cümle varan tâcirleri girift ve gemilerini bey' eyleyüb zikr olunan gemilerden birkaç Sakıza gelmek üzere oldukların haber almağıle zikr olunan gemiler Sakıza geldikde her kimin elinde bulunursa alınub ol vilâyetinde Françe konsolosuna teslîm olunmak bâbında

emr-i şerîfim virilmesin ricâ eylemeğin buyurdum ki Françelüden vech-i meşrûh üzre İspanyalı alduğu gemilerden Sakız benderine

[236b]

gemi geldikde her kimin elinde bulunursa Françelüden alduğu sâbit olduktan sonra te'allül itdürmeyüb Sakızda Françelü konsolosuna alıvirüb emrime muhâlif kat'â te'allül ve nizâ' itdürmeyesiz inâd ve muhâlefet idenleri yazub arz eyleyesiz emrime muhâlif itdükleri için haklarından geline ve ba'de'n-nazar bu hükmü hümâyûnumu elinde ibkâ idesiz şöyle bilesiz alâmet-i şerîfime i'timâd kılasız tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i saferü'l-muzaffer sene sitte ve elf

[235a]

Boş

[235b]

Boş

[234a]

Özet: Osmanlı padişahının bildirdiğine göre 22 Şevval 1004 tarihinde Macar üzerine yapılacak sefer için ordunun hazır olduğuna, Kaptan Halil Paşa'nın nezaretinde tam donanımlı yüz pare gemi gönderileceğine, Fransız elçisinin bildirdiğine göre Fransa'ya bağlı olan yerlerden kürekçiler ve on iki kadirga desteklemek üzere gönderileceğine, eğer bazı gemiler gönderilemezse zaruri olarak İspanya ile Fransa'nın barışması gerekebileceğine, Osmanlı gemilerinin kürekçilerinin çoğunun Müslümanlardan olup güvenliklerini sağlayacak savaşçıların yetersizliğinden dolayı seferin ertelendiğine, gelecek baharda yapılacak olan sefere Fransa'nın iyi hazırlanması istendiğine, iki devlet arasında olan dostluk münasebetiyle dostu dost düşmanı düşman bileceklerine dair Fransa Kralına gönderilen mektup. (Zilkade 1004)

Metin: İftihârü'l-ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye muhtâru'l-kuberâi'z-zümreti'l-İseviyye muslih-i mesâlih-i cemâhiri't-tâyifeti'n-Nasrâniyye sâhib-i ezyâli'l-haşmet ve'l-vakâr sâhib-i delâ'ili'l-mecd ve'l-iftihâr Françe Padişâhı hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki e'l-hâletü hâzâ atabe-i aliyye-i adâlet unvân ve südde-i seniyye-i sa'âdet nişânımızda olan elçinize mektûb-ı sadâkat

mashûbunuz vârid olub mazmûnunda taht-ı sa‘âdet baht üzre culûs-ı izzet me’nûsumuz ahbâr için irsâl olunan nâme-i hümayûn-ı behçet- makrûnumuz varub vusûl bulduğun ve mukaddemâ mev‘ûd olân donanmamızın irsâl olunmasına müterakkib olduğunuzu müşârünileyh elçiniz pâye-i

[234b]

serîr-i a‘lâmıza arz eyledikde alâ vechi’l-kâmil ilmimiz muhît ve şâmil olmuşdur imdi şimdiki halde bi’z-zât Engürüs-i menhûs üzre azîmet-i hümayûnumuz mukarrer olub işbu sene erba‘a ve elf şevvâlü’l-mükerreminin yirmi ikinci gününde cümle asâkir-i nusret-mü’esserimiz ile otak-ı gerdûn nitâka nuzûl vâki‘ olmuşdur ümizdir ki hüdâ-yı bî-hûn ibtidâsın mübârek ve meymûn ve intihâsın hüceste ve hümayûn itmiş ola ve donanmamız murâd idendüğünüz mahallere varmak musammem olmuşken kendümüz bi’z-zât sefer-i hümayûna teveccüh itmekle memâlik-i mahrûsemizin hıfz ü hirâseti her vechile lâzım ve mühim olmağın kapudânımız olan dustûr-ı mükerrem müşîr-i mufahham nizâmü’l-âlem vezîrim Halil Paşa edâma’llâhu te‘âlâ iclâlehû ile mükemmel yüz pâre kadırga

[233a]

İrsâl olunub kendüye sipâriş olunmuşdur ki zamân el virüb mahall-i iktizâ eyledüğüne göre sizin cânibinize dahî mu‘âvenet ve muzâheret üzre ola ve müşârünileyh elçiniz dahi südde-i sa‘âdetime arz-ı hâl gönderüb Frengistândan ba‘zı yerlerin halkı size tâbi‘ olub beru cânibden ancak kürekci ile on iki pâre kadırga irsâl olunub cenkcisi ol cânibden tedârik olunur eğer bir kaç pâre gemiler irsâl olunmayub mu‘âvenet olunmaz ise sizin İspanya ile bi’z-zarûri barışmanuz husûsun i‘lâm eyledi ekser gemilerimizin kürekçileri ehl-i islâmdan olmağile cenkcisiz gönderilmek münâsib olmadığı ecilden te’hîr olunmuşdur inşâa’llâhu te‘âlâ evvel baharda yine azîm donanmamız tedârik olunub murâd idindiğünüz mahallere irsâl olunur hemân siz dahî bu sene var kuvveti bâzûya götürüb kadîmden âsitâne-i sa‘âdetimiz ile

[233b]

olan mu‘âmelenüz üzre dostlarımıza dost ve düşmanlarımıza düşman olub şöyle hareket eyleyesiz ki İspânyanın krâla aslâ bir vechile mu‘âvenete mecalleri kalmayub kendü hallerine meşgûl olmağa bâ‘is ola gerekdir ki nâme-i hümayûn-ı sa‘âdet-makrûn ve meserret meşhûnumuz varub vusûl buldukda kadîmü’z-zamândan ilâ

hâze'l-ân âsitâne-i sa'âdet âşiyân ve dûdmân-ı hilâfet bünyânımıza olan sadâkat ve ihlâs ve muhabbet ve ihtisâsınız müsted'âsınca mâbeynde mün'akid olan şerâyit-i ahd ü emân kemâ yenbeği ri'âyet olunub vufûr-ı ihlâsınız muktezâsınca dostumuza dost ve düşmanımıza düşman olub İspanya kralı ile bârışmağa cidden rızâ-yı hümâyûnumuz yokdur inşâa'llâhü'l-meliki'l-müte'âl bu sâl-i ferhunde fâlde vilâyet-i Engürüs ahvâli ber taraf olub evvel bahâr-ı hüceste âsârda azîm donanma-yı hümâyûn-ı zafer makrûnumuz

[232a]

tedârik olunub her vechile mu'âvenet ve muzâheretünüz bâbında müsâ'ede olunur siz dahi âna göre câdde-i sadâkatte sâbit-kadem ve şâh-râh-ı muhâlesede râsih-dem olub atabe-i ulyâmıza i'lâmı lâzım olan hususlar ile ahbâr-ı selâmetinizi i'lâmdan hâlî olmayasız tahrîren fî evâyil-i şehir-i zi'l-ka'deti's-şerîfe sene erba'a ve elf mine'l-hicreti'n-nebeviyye aleyhi efdalü's-salât ve ekmeli't-tahiyye

Be makâm-ı Edirne

[232b]

Özet: 3 Rebiyülevvel 1005'te Osmanlı ordusu düşmanları üzerine sefer düzenlediğinde harekât öncesinde bazı askerlerin firar ettiğine, savaşta büyük bir zafer kazanılarak yüz bin miktarı düşmanın kılıçtan geçirildiğine, kaçan düşman askerlerinin takip edilerek yakalanıp öldürüldüklerine, geride bıraktıkları top, tüfek, çadır ve askeri mühimmatlara el konulduğuna, tarihte böyle eşi benzeri olan bir fetih gerçekleştirmediklerine, Tatar mirzalarının top attırarak büyük şenlikler düzenleyip fethi ilan ettiklerine, köprülere ve geçitlere asker koyup kaçanların yakalanmasına, yakalanan kaçak askerlerin isimlerinin bildirilmesine ve ceza almalarına dair Belgrat'ta köprü muhafızı olan Sinan oğlu Mehmed Paşa'ya hüküm. (Rebiyülevvel 1005)

Metin: Belgrada köprü muhafazasına alıkonan merhûm Sinân oğlu Mehmed Paşaya yazılan hükmün sûretidir

Tevkî-i refi-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki iş bu mâh-ı rebî'ul-evvelin üçüncü günü küffâr-ı hâkisâr taburu üzerine varılıb mukâbele olundukda ibtidâdan askerin bir cânibi firâr itmiş iken ordu-yi hümâyûnumda olan asâkir-i islâm-ı nusret-enâm

gölbank-ı muhammedî ile bir uğurdan hücum itdiklerinde bi-inâyeti'llâhi te'âlâ münhezim olub cem'ân yüz bin mikdârı melâ'in-i hâsirin kılıçdan geçirülüb firâr iderek taburlarına varduklarında guzâtü'l-islâm ta'kîb idüb taburların basdiklarında anda dahi karar idemeyüb cümle tob tüfenk ve âlât-ı cenklerin ve çadırların bırakub bakiyyeti's-suyûf olanları firâr ve terk-i diyâr eylediler hakk te'âlâ fazl ü inâyet ve hazret-i rasûlün aleyhi's-salâtü ve's-selâm mu'cizât-ı kesîrû'l-berekâtıyla bir feth ve nusret müyesser olmuşdur ki bir tarihte olmamışdır buyurdum ki kıdvatü'l-emâcid ve'l-a'yan Tatar mirzalarının âdemleri zîde kadruhum vardukda bu feth ve nusretin i'lâmîçün toblar atturub şenlikler etdüresin ve ol cânibde olan köprülere ve geçidlere yarar âdemler koyub firâr idenleri her kim olursa olsun ele götürüb eşedd-i ukubet ile haklarından gelesin şöyle ki ol cânibden asker geçüb

[231a]

gittüğü istimâ' oluna anlara olan hakâret ve ukûbet size olub bir vechile özrünüz makbûl olmak ihtimâli yokdur âna göre basîret ve intibâh üzre olasın ve firâr idenleri ism ve resimleri ve şöhetleri ile sürüb izleyüb dikkat idüb arz idesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâyil-i şehri rebî'ul-evvel sene hamse ve elf

Özet: İngiltere Kraliçesi Osmanlı padişahına övgü, başarı, sağlık dileyerek saltanatının ebediyen sürmesi duasını ettikten sonra Osmanlı padişahının Beç Kralı üzerine sefer düzenleyeceği haberini aldığına, Beç kralının bir hatası yüzünden mi yoksa sınırda görev ifa eden devlet adamları yüzünden mi bu sefere karar verildiğinin merak edildiğine, aldıkları haberler aracılığıyla Beç kralının ödemesi gereken haracı zamanında ödemediğine, Osmanlı Padişahının kudretli bir padişah olduğu ve Beç kralının da Avrupalı krallar arasında büyük bir kral olduğundan dolayı gerçekleşecek savaşta binlerce askerin öleceğine, bu durumun kendilerini endişeye sevk ettiğine, Kraliçe bir adamını Beç kralına gönderdiğine ve bir adamını da Osmanlı padişahına gönderdiğine, iki ülke arasındaki sorunların çözümünde arabulucu olmak isteyip savaş ihtimalini ortadan kaldırmak istediğine, Osmanlı padişahına yaptığı teklifinde eğer Alman vilayetlerine sefer düzenlerse kendilerinin de destek çıkacağına bunun bütün tarafların hayrına olacağına dair miladi 21 Nisan 1593 senesinde İngiltere Kraliçesi İzabella'dan gelen mektup tercümesi.

Metin: Dergâh-ı âlem-penâha İngiltere kraliçesinden gelen nâmenin tercümesidir

Allâhu te‘âlâ hazretlerinin inâyetiyle İngiltere ve Françe ve Hiberniye vilâyetlerinin kraliçesi İzabella olub olub ve hazret-i Îsâ peygamber aleyhi’s-salâtü ve’s-selâmın koruyucusu ve cümle put perest olanların azîm düşmanı ve helâk edicisi olub ulu kostantiniyye ve rum ili ve Anadolu ve arab ve acem ve mağrib ve meşrik ve dahî nice vilâyetlerin ulu sultânı ve pâdişâh Sultân Murâd Hân hazretlerine nice dürlü izzet ve ikrâm ile selamlar ve du‘âlar olunduktan sonra hak te‘âlâ hazretlerinden diledüğümüz budur ki ol mübârek vücûd-i hümayûnların ____ (?) ve sa‘âdet ve saltanatlarının ziyâdeliği ve âkibet-hayırlığıyla ebediyyete değin dâyimâ hıfz ü emânetde eyleye âmin yâ rabbi’l-âlemîn bundan

[231b]

akdem istimâ‘ olundu ki sa‘âdetlü şâh hazretlerinin vilâyet-i Beç üzerine sefer-i hümayûn nidâ olunmuşdur lakin aslı ne idüğü ma‘lûmumuz olmayub aceba Beç kralının günahından mıdır yoksa südde-i sa‘âdetin serhadde olan kullarından mıdır deyü mülâhaza olunub ammâ bu muhliselerinin hatırına gelen budur ki sa‘âdetlü pâdişâh-ı dîn-i islâm hazretleri ulu ve azîm ve âkil pâdişâh hazret-i hakkın nazar-ı şerîfi ana ziyâdedir nazîri yokdur ve Beç kralı dahi kefare kulları arasında büyük ve âkil kraldır ola ki aralıkda olan ahd ü emân bozulmak lâzım olmaya lâkin ba‘zı yerlerden haber almışızdır ki âdet-i kânûn-ı kadîmesi olub vire geldüğü haracın vakti ve zamanı ile göndermemekle bu husûs zuhûr itmişdir bu muhliseleri bu bâbda ziyâde bî-huzûr olmuşuzdur eğer sefer-i pâdişâhî mukarrer olursa nice ve nice bin âdemler helâk olub ve nice vilâyetler harâb olub ve re‘âyâ ayak altında kalduğundan gayri eğer böyle kalursa bu seferin sonu neye varub hak te‘âlâ hazretlerinden gayri kimesne bilmez ol âlimdir inşâa’llâhu te‘âlâ hiç âdem nesneye kâdir değillerdir eyle olsa sa‘âdetlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleriyle mâbeynimizde olan dostluğa binâen dostluk mektûbu rikâb-ı hümayûnlarına gönderilmişdir vusulü müyesser oldukda eğer huzûr-ı şerîflerinde câyiz buyurulursa husûs-ı mezbûr bir hâlet olub kral-ı

[230a]

mezbûr üzerine sefer te’hîre konula ki tâ kim fermân-ı şerîfleri ile tarafından hakk üzre teftîş oluna fi’l-hakîka eğer cüz’î sebep ile bu kadar azîm sefer fermân olunmuş ise ola kim girü sulh ü salâh olub kadîme hâlet vâki‘ olmayub sa‘âdetlü pâdişâh hazretlerinin

kalb-i şerîfleri ber zî-huzûr olmuş ise de ola kim girü yer olunub hâtır-ı şerîfiniz üzere her ne vechile buyurursanız teselli eyleyüb ümididir ki evvel olan sulh ü salâhdan ziyâde sulh olub bu kadar hasâret olub kan dökülmek revâ görülmeye sulh hayurlu deyü buyurulmuşdur iki dost arasında bu kadar mücâdelede nesne yokdur ve eğer sulh-ı kavî yine mukarrer olıcak ümididir ki nice nice hasenât hâsıl olub ve rızâ'u'llâh dahî bu cânibde zann olunub zirâ ki bu muhliseleri bu husûs için Beç Kralına bir yarâr âkil elçimizi göndermişizdir ki kral-ı mezbûr dahi o mâdem ki sözümünden taşra iş itmeyüb sâfi dil olduğumuz için sözümüzü red buyurmayalar sa'âdetlü pâdişâh hazretlerine sâfi dil olduğumuz ma'lûm-ı hümâyûnlarıdır ümididir huzûr-ı şeriflerinde sözümüz redd buyurulmaya ve bil-cümle husûs-ı mezbûr için âsitâne-i sa'âdette olan elçimiz kullarına tafsilen mektûb gönderib murâdımız ne idüğü i'lâm olunmuşdur ümididir ki bu babda ve sâir husûsda her ne kim arz iderse i'timad-i şerîfleri ola her ne arz iderse bizim iznimiz ile iderdi bâkî hak subhânehû ve te'âlâ hazretlerinden

[230b]

murâdımız budur ki sa'âdetlü pâdişâh hazretlerinin ömürlerin dünyâ durdukça ziyâde ber ziyâde eyleye âmîn bi hakk-ı seyyidü'l-mürselîn ve bu nâme London nâm tahtımızda hazret-i Îsâ e's-selâm tarihiyle bin beş yüz doksan üç senesinde kraliçeliğimizin otuz beşinci senesinde Abril âyının yirmi birinci gününde yazılmışdır ve bizim hesâbımız üzere yazılalı iki buçuk ay olmuşdur İngiltere kraliçesine mektûb yazıla ki Beç kralı ile mâbeynde olan sulh-i salâh bozulmağa bâ'is gayret-i dîn-i mübîn içündür mâl ve memleket murâdımız değildir mahzâ murâd-ı pâdişâhî ikâmet-i dîn-i i'lâ-i kelimetu'llâhdur bir alay-ı put perest-i müşrikîn dâimâ Müslümanlara ihânet ve te'addîden hâlî olmayub fitne ve fesâd üzeredir şimdensonra ol cânibe azîmet-i hümâyûn-ı pâdişâhî ma'rûf olmuşdur otuz haracı bu yere koyub irsâl iderse dahi i'tiyâd olunmayub inâyetu'llâhi te'âlâ intikâm alınmayınca kurtulmaz siz dahi kadîmden sa'âdetlü pâdişâhımızın âsitâne-i sa'âdetlerine hulûs üzre dostluk izhâr idüb itâ'at ve inkıyâdda sâbit-kademsiz ve put perest ve müşrik olanlara meyli ve muhabbetiniz yokdur eğer âsitâne-i sa'âdete hulûs ve itâ'atiniz mukarrer ise sâbıkâ bildürdüğünüz üzere bir taraftan siz dahi Alaman vilâyetinin üzerine yürüyüb vilâyetin almağa sa'y idesiz ve biz dahi hemân teveccüh ve azîmet üzereyüz siz dahi mukayyed olasız

[229a]

Özet: Fransa kralı eskiden beri dostluk münasebetiyle yürüttükleri ilişkiden bahsederek halihazırda olan ahidnamenin yenilenmesi için bir elçisini gönderdiğine, Osmanlı padişahının da izniyle Fransa tüccarları gemilerle Osmanlı limanlarına geldiklerinde rencide olunmayıp haksızlığa uğramamalarına, birkaç yıldır Fransız tüccarlarına limanlarda zulmedildiğine, tüccarların daha tahammüllerinin kalmadığına dair Fransa Kralından Kaptan Paşa'ya mektup.

Metin: France pâdişâhının kapudân paşaya irsâl olunan mektûbudur

İzzetlü ve mürüvvetlü ve merdüm(?) Paşa hazretlerinin nâmemiz ile envâ' i'zâz ve ikrâm ile izz-i huzûrlarına i'lâm olunan oldur ki kadîmden âbâ-i ecdâdımız âl-i Osmân pâdişâhlarıyla hâlis-i muhlis dostlar olub ol ecilden biz dahi yollarına zâhib olub merhûm Sultân Murâd Hân hazretleriyle musâfât üzre olub ve hâliyâ azametlü pâdişâhınız ile ol kadîmî dostluğu tecdîd olmak için bâb-ı sa'âdette olan mu'teber beyzâdelerimizden elçimiz olan beyzâdeye müstakil âdem ile yüce pâdişâh hazretlerine nâme irsâl olunmuşdur ümizdir ki kadîmi meveddet bünyâdı ziyâde olmak için mu'âvenet-i şerîfiniz dirîğ olunmaya niyâz olunur ki izzetlü pâdişâh hazretleri dahi câyiz buyurub şimdensonra ahkâm-ı şerîfe ile lâzım olduğu yerde muhkem tenbîh ve te'kîd oluna ki re'âyâlârimiz sefineler ile memleket-i pâdişâhî benderlerine vâsıl olduklarında ve rucû' itdiklerinde rencide olunmayalar ki bizden dahi ahd-i peymâna mugâyir ve muhâlif nesne sâdır olmaya birkaç yıldan berü tüccâr tâyifemize küllî zulmler ve hayfler olmuşdur iltimâs olunur ki def' olunmağa himmet oluna ki hâşâ mürüvvetlü pâdişâh hazretlerinin zulme rızâ-yı şerîfleri ola ve bize dahi zulm istimâ'ında tahammül itmek arzumıza lâyük değildir ilm-i âlem ârâlarına nihân olunmaya ki zikr olunan husûsda ve eğer gayrıdır elçimiz beyzâde bizzât nefsimiz gibi i'tibâr ve i'timâd oluna

[229b]

Özet: Pavlo Mariyani'nin Mısır'da efrenç taifesinin temsiliyeti hakkında Fransa konsolosu ile anlaşmazlık yaşadığına, aralarındaki husumeti çözmek için görülen dava sonucunda Fransa konsolosunun haklı olduğunun karar verildiğine, bu kararı beğenmeyen Pavlo Mariyani'nin İngiltere elçisiyle birlikte hareket ederek Fransa'ya verilen ahidnamede harbi tüccar adının geçmediğinden bu kanunu tanımadıklarını bildirdiklerine, efrenç taifesinin kimi dilerse onu baylos olarak bilmesi gerektiğine, Divanı hümayunda görülen davada Fransa'ya verilen ahidnamenin getirtilip yazılı

olan maddelerinin incelendiğine, Venedik hariç efrenç taifesi Ankona, Çiçilye, İspanya, Mesina, Napoli, Ceneviz, Katalan, Florantin, Portakal ve Dubrovnik'ten Osmanlıya ticaret için geldiklerinde Fransa bayrağı altında gelip Fransa konsolosuna başvurması gerektiğine, efrenç taifesine İngiltere'den herhangi birinin karışmaması gerektiğinin yazıldığına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine hala Mısır ve İskenderiye'de devam eden bu anlaşmazlığa son verilmesine, ahidnamelerde belirtildiği üzere efrenç taifesi Fransa bayrağı altında ticaret edeceğine, eskiden beri Fransa konsoloslarının kullanımına verilen üç kervansarayı yine onların kullanacağına, her sene İskenderiye eminden aldıkları yüz elli sikke floriyi almaya devam edeceklerine, konsolosluk hakkı olan vergileri almaya devam edeceğine, İngiltere elçisi ya da konsolosu olsun kimsenin bu tüccarlara karışmasına izin verilmemesine dair Mısır Beylerbeyine, İskenderiye Kaptanına ve Kadısına hüküm.

Metin: Mısır Beğlerbeğisine ve İskenderiye kapudânına ve kādısına

Ma'lûm ola ki südde-i sa'âdetimde olan Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb bundan akdem salb olunan Pavlo Mariyânî mukaddemâ mahrûse-i Mısırdaki Françe baylosu ile baylosluk husûsîçün nice husûmet ve da'vâsı olub kat'-ı nizâ' içün der sa'âdetime gelüb divân-i hümâyûnda vüzerâ-i izâmım ve kazaskerlerim mâbeynlerinde fasl-ı husûmet itmişken gerü mezbûr Pavlo kanâ'at itmeyüb bir tarîk ile İngiltere kraliçesinin elçisine konulub merkûmların arz-ı hâlleriyle fuzûlen Françeye virilen ahidnâme-i hümâyûna mugâyir emr-i şerîf ibrâz ve mukaddemâ âbâ-i ecdâdlarım zamanlarında Françe pâdişâhına virilen ahidnâme-i hümâyûn ihtilâl ve ihlâl virüb şurûtların birin fesh idüb mûmâileyh Françe pâdişâhının nâmı ve sancağı altında memâlik-i mahrûseme gelüb gidüb harbî tüccâr-ı efrenç ahidnâmeden ihrâc olunub kendi tahrîki ile inhâr eylediler ki merhûm ve mağfûrleh babam tâbe serâhu zamân-ı culûs-ı vâki' olub Françe ahidnâmesi tecdid eylediklerinde zikr olunan harbî tüccâr fuzûlen ilhâk olunmuşdur deyü ve sâbıkâ ecdâdım zamanlarında Ankona beğlerine virilen emr-i atîk tecdid olunub harbîlerün ahidnâmesidir deyü ana muhâlif emr-i şerîf tasrîh olunmuşdur ki cemî' harbî efrenç istedikleri baylosu nasb eyleyüb min ba'd Françe pâdişâhının nâmı ve sancağı altındasın deyü teklîf olunmaya ve Françe baylosu dahî anlar ile karışmaya bu minvâl üzere cânib-i Mısırdaki balyos nasb eyleyüb icrâ eylemiş iken ba'dehû mûmâileyh Françe pâdişâhı cânibinden müstakil elçisi gelüb zikr olunan ahkâmın ibtâlîne hatt-ı hümâyûn ile fermân eylemiş iken der sa'âdetimde olan İngiltere elçisi birer tarîk ile evâmîr ihrâc idüb

[228a]

mahrûse-i Mısırdan varub gelen harbî tüccâr-ı efrenç her kimi dilerlerse baylos nasb idüb ve İngiltere elçisi nâmı ve sancağı altında gelüb Françe baylosu tarafından dahl olunmaya deyü ol cânibe emirler irsâl olunub halâ südde-i sa‘âdet-makâmımızda olan Françe elçisi divân-ı hümayûnuma gelüb gelüb mukaddemâ âbâ ve ecdâmım zamanlarında verilen ahidnâmeler mücebince ahkâm-ı şerîfe ibrâz eyleyüb vüzerâ-yı izâm ve kadı askerlerim huzûrlarında İngiltere elçisiyle mücâdeleleri vâki‘ olduktan sonra mâbeynlerinde fasl-ı husûmet ve kat‘-ı nizâ‘ olması için hazîne-i âmiremde mahfûz olunan kadîmî Françeye virilen ahidnâme-i hümayûnumun sûretlerine nazar olundukda vâki‘ merhûm ve mağfûrleh ecdâd-ı izâmım zamanlarında vâki‘ olan ahidnâme-i hümayûn şol şart‘ile olmuştur ki cemî‘ cunûs-ı akçe-i efrenç Venediklûden mâ‘adâ müstakil elçileri olmayan kimesneler memâlik-i mahrûseye geldiklerinde müşârunileyh Françe pâdişâhının nâmı ve sancağı altında gelüb gideler deyü mastûr ve mukayyed bulunmağın vukû‘-ı üzre pâye-i serîr-i a‘lâma arz olundukda hatt-ı hümayûn-ı sa‘âdet-makrûnum ile fermân olundu ki İngiltere elçisi Venediklûden mâ‘adâ cemî‘-i cunûs-ı harbî efrenç ki Ankona ve Çiçilye ve İspanya ve Mesina ve Napoli ve Ceneviz ve Katalan ve Florantin ve Portakal ve Dubrovnik ve bil-cümle merhûm babam zamânında verilen ahidnâme-i hümayûnda mastur olan harbî efrenç kemâkân mûmâileyhin nâmı ve sancağı altında gelüb gideler min ba‘d İngiltere elçisi tarafından dahl olunmaya deyü deyü ve bu ahvâl bu def‘a fasl-ı husûmet ve kat‘-ı nizâ‘ olunmağıle hâlâ culûs-ı serîr-i saltanat müyesser olub tecdîd olunan ahidnâmeye bu zikr olunan nizâ‘ ve husûmet üzere mukayyed olmuştur bu emr-i hümayûnuma mugâyir mukaddem ve mu‘ahhar emr-i şerîf ihrâc idüb ibrâz iderlerse amel olunmaya hâlâ fermân-ı celîlü’l-kadrim(?) üzere Mısırdan ve İskenderiyede mücebince ____ (?)

[228b]

üzere hükm-i hümayûnum ricâ eylemeğın anda ____ (?) olunan emr idüb buyurdum ki hükm-i hümayûnumla vardıkda onat vechile kazıyye olub Françe baylosuna vâki‘ olan harbî tüccâr-ı efrenç hâlâ tecdîd olunan ahidnâme-i hümayûnum mücebince bi’l-cümle zikr olunan kendüye zabt ve tasarruf ettürüb girü uslûb-ı sâbık üzere Françe pâdişâhının nâmı ve sancağı altında gelüb gideler ve baylosun hakkı vesâir avâyidi vâki‘ olan mesâlihi ve mürâcaatları kemâkân Françe baylosları görüb hâricden bir ferd

ne İngiltere elçisi ve ne gayri dahl ü ta'arruz etmeye ve Çerâkise zamanlarından berü ve Françe bayloslarına mahsûs üç bâb kârbân-saray ve İskenderiye emîninden her sene yüz elli sikke filori ____ (?) âdet üzere (?) zabt u tasarruf idüb dahl ü ta'arruz eylemeye ve İngiltere baylosun tarafından ahidnâme-i hümayûnum ve emr-i şerîfe mugâyir ve muhâlîf emr ihrâc idüb ibrâz iderse min ba'd amel eylemeyüb ellerinden alub südde-i sa'âdetime gönderesin zîrâ bu emr-i şerîfime mugâyir olduğuna rızâ-yı hümayûnum yokdur ve siz Mısır beğlerbeğisisiz bu emr-i hümayûnumun bu emr-i hümayûnun sûretin hazîne-i hazîne-i Mısırdâ vâki' olan kânûn-nâmelerde kayd eylesin ki mûcebince amel olunub icrâ oluna şöyle bilesin

[227a]

Özet: *Halep'de Fransa tüccarlarından dört kişi borçlu olup borcunu ödeyemediğine, Halep kadısının bu borcu başka tüccarlardan zorla tahsil ettiğine, kanuna aykırı yapılan bu hareketten vazgeçilip alınan paraların iade edilmesinin istendiğine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Halep'e durumu düzeltmek için iki memur sevk edildiğine, alacaklılar kanuna aykırı bir şekilde davranarak Halep ayanından belge alarak emir çıkarttıklarına, bu ayanlardan alınan emirlere itibar edilmeyip alacaklıların himaye edilmemesi gerektiğine, paraları ellerinden alınan suçsuz tüccarlara paralarının iade edilmesi gerektiğine, ahidnameye karşı işler yapılmaması gerektiğine dair Halep Beylerbeyi Kurd Paşaya, Halep Kadısına, Defterdarına hüküm. (Rebiülevvel 1006)*

Metin: Haleb a'yânının mahzarı ile ihrâc olunan emrile amel olunmamak içün sûret-i emr-i şerîf Haleb Beğlerbeğisine

Düstûr-ı mükerrerem müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem müdebbir-i umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib mümehhid-i bünyânî'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkânî's-sa'âdeti ve'l-iclâl el-mahfûf bi-sünûf-i avâtıfı'l-meliki'l-a'lâ vizâretle Haleb Beğlerbeğisi olan Kurd Paşa edâma'llâhu te'âlâ iclâlehû ve akzâ-yı kuzatî'l-müslimîn evlâ-yı vülâtî'l-muvahhidîn ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'în vâris-i ulûmî'l-enbiyâ ve'l-mürselîn el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-meliki'l-mu'în Mevlânâ Haleb Kādîsı zîdet fezâyilehû ve kıdvetü'l-ümerâi ve'l-ekâbir müstecmi'-i cemî'i'l-me'ânî ve'l-mefâhir el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki's-samed Haleb cânibi defterdârı dâme uluvvuhû tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı

mu‘allâma arz-ı hâl gönderüb mahrûse-i Halebde Françe tüccârından dörd baş kimesne medyûn olub dâyinlerine edâya kâdir olmadıklarında sâbıkâ Haleb Kâdîsı olan medyûnların deynleri mikdârı meblâğı ahidnâme-i hümâyûna muhâlif ahar tâcirlerimize tevzî‘ ve hayf ittüğü bundan akdem âsitâne-i sa‘âdetime şikâyet olunub i‘lâm olundukda girü ve sâhiblerine redd olunmak için emr-i şerîfimle dergâh-ı mu‘allâm kapucuları irsâl olunub vardıklarında ber mûcib-i emr-i şerîf sen ki kâdîsın senin ma‘rifetinle tahsîl olunmak üzere olub

[227b]

lâkin mezbûr dâyinler hilâf-ı vâki‘ bir tarîk ile Haleb a‘yânından mahzar alub bu bâbda sâbıkâ virilen emrime mugâyir bir tarîk ile emr-i şerîf ihrâc etdürmüşler bu husûs için her ne tarîk ile mukaddem ve mu‘ahhar emr-i şerîf ibrâz olunursa istimâ‘ olunmayub bu husûs için da‘vâsı olanlar âsitâne-i sa‘âdetime gelüb zikr olunan dâyinlere himâyet olunmayub mukaddemâ kapucular ile irsâl olunan emr-i şerîfim mûcebince amel olunmasın ricâ itmeğin bu bâbda emr-i şerîfim mûcebince amel olunmasın emr idüb buyurdum ki bu bâbda mukaddemâ sâdır olub kapucular ile irsâl olunan emr-i şerîfim ile amel eyleyüb bu bâbda mahzar ile veyâ âhar tarîk ile emr-i şerîf ibrâz olunursa istimâ‘ itmeyüb ânun gibi da‘vâsı olanların südde-i sa‘âdetime havâle eylesin ki gelüb fasl-i husûmet oluna şöyle ki siz dahi ihmâl üzere olasız mes’ûl olub ahidnâme-i hümâyûna muhâlif Françelüye olan zarar size tazmîn itdürülür âna göre mukayyed olasız şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız tahrîren fî evâhir-i şehri rebî‘ul-evvel sene sitte ve elf

[226a]

Boş

[226b]

Boş

[225a]

Özet: Pavlo Mariyani Osmanlı Sultanının Macar üzerine yapacağı sefere katılamadığından üzüntü içerisinde olduğuna, eğer katılabilseydi faydalı olacağını bildirdiğine, eğer Osmanlı padişahı orduda kışlar ise Mariyani sonbaharda yola çıkarak sefere katılmak istediğini bildirdiğine, yolda gelirken önlerinin kesilmemesi

için padişah'tan bir emir rica ettiğine, Mariyani Dubrovnik yada Selanik tarafından yola çıkacaklarını bildirdiğine, İstanbul'da olan akrabasından bir kişinin de Osmanlı padişahına katılabilmesi için izin talep ettiğine dair Pavlo Mariyani'den gelen mektup üzerine İngiltere elçisinin de Pavlo Mariyani gibi isteklerinin olduğuna, sıkıntılarının giderilip yol harçlıklarının gönderileceğine, Pavlo Mariyani'nin İskenderiye'ye varınca İngiltere elçisine katılıp onunla birlikte yol almasının daha güvenli olacağına, mektup yazıp göndermek için kaç adam gerektiğini bildirmesi gerektiğine, Pavlo Mariyani'nin İngiltere elçisinden ayrılmaması gerektiğine, onlara Dubrovnik taraflarından harçlığın gönderileceğinin bildirildiğine dair Pavlo Mariyani'nin İngiltere elçisine yazdığı mektup. (1004)

Metin: Rodos'dan Pavlo Mariyani erba'a ve elf târihinde İngiltere elçisine gönderdiği mektûb sûretidir

İzzetlü ve sa'âdetlü sultânım hazretlerine i'lâm olunur ki bu sefer hazretiniz ile bilece olmaduğum için ziyâde elem ve kasâvet olmuşum zîrâ hazretiniz ile bilece olsam küllî hıdmetim zuhûra gelüb ol sebebden nice fâyideler görüb arzımızı dahi tekmîl iderdük eyle olsa ordû-yu hümayûnda kışlamak niyetiniz var ise inşâa'llâhü'l-azîz biz dahi güz eyyâmalarında hazretinize varmak mukarrerdir kabûl idersenüz bu ecilden lütfünüzdan mercûdur ki bizüm için bu def'a vâki' olan Macar seferinde sa'âdetlü pâdişâh hazretlerinin hıdmetinden ötürü gelür merâhil-i menâzilde kimesne mâni' olmayub rencîde itmemek için bir hükm ibrâz idüb bu cânibe irsâl idesiz ki görelüm çarh-ı felek tâlî'mizi ne sûrette gösterür hıdmet-i şerifinize gitmek nasîb olursa Dubrovnik veyâhûd Selânîk tarafından giderüz hazretinizden temennâ olunur ki akrabamızdan filâmı İslambolda komayub bilece alub gidesiz ki beher hâl hıdmet itmekden hâlî olmaz şöylece ma'lûmunuz ola

[225b]

i'lâm olunur ki bize yazduğunuz gibi İngiltere elçisi dahi yazub bildürdü ki Macar seferine varılmak mukarrerdir eyle olsa böyle fırsat ele girmez eğer ben anda olaydum bu fırsatı kaçırmazdum ve mezbûr elçinin muzâyakasın def' itmek için İskenderiyye varduğum gibi ikdâm idüb mümkün olduğu mikdâr harçlık tedârük idüb irsâl iderim ve sâhib-i sa'âdet mezbûr elçiye mektûb yazub ricâ eyledi ki üzerinden nazarın dirîğ itmeyüb Macar seferine sizi bilece alub gide zîrâ anda kalursanız ihtimaldir ki başınıza bir belâ vâki' olduğundan gayri elçiden ayrılduğunuza ____ (?) kazanûr bî-huzûr

olmak mukarrerdir zinhâr ve zinhâr elçiden ayrılmayasız ve dahi ____ (?) buna mektûb yazmalu olıcak müdârâ ile yazub hıdmetde olan ikdâmı ve ihtimâmı i'lâm idüb varmayub sabr üzre olasız ve müşârunileyh mektûb yazduğunuzda Macar seferine varılacak yollarda ne ıstırablar çekülür ve mübâlağa ne akçeler harc olunur ve etrâfa mektûblar perâkende itmek için sana kaç âdem lâzım olduğun bildüresiz ki ol dahi zikr olunan

[224a]

maddeleri iz'ân idecek murâdınızı hâsıl iderler ve ben dahi İskenderiyeye vâsıl olduğum gibi zikr olunan maddeler için mektûb yazub ve size ne taraftan harçlık göndereceğini i'lâm iderüz ammâ anlanan budur ki Dubrovnik tarafından harçlık göndermek âsandır varub vâsıl olur zirâ yolcular ve ba'zı seyyâhlar mahall-i mezbûreden ol cânibe varub geçmeden hâlî değildir ve'l-hâsıl-i kelâm elçi-i mezbûr ile bilece gidüb kalkmadan ziyâde hazer idesiz

Özet: *Turkat'ın ölmesinden dolayı Andreyâ Cüstiyân'a gitmesi gereken mektupların yerine ulaşamadığına, İskenderiye'ye ulaştığına dair Pavlo Mariyani'den Petro Mariyaniye mektup. (Recep 1004)*

Metin: Mezbûr Pavlodan İskenderiyyeden Petro Mariyani'ye irsâl mektûb sûretidir

İ'lâm olunan oldur ki sene erba'a ve elf receb ayının evvelinde Turkat mürd olub bildüğünüz işârimız külliye müşevveş olduğundan bir mertebe elem ve kasâvet vâki' olmuş ki vasfa kâbil değildir mezbûr mürd olmağıle Andreyâ Cüstiyân'a irsâl eyledüğünüz mektûblar mahalline varmayub yine İskenderiyede bize irsâl eylemişlerdir kıyâs eylemek maslahatlarımız nice müşkil olmuştur eyle olsa ihtimâldir ki işlenmiş şey zâyî' ola ammâ zâyî' olmamağa bundan ol yere gidecek gemiler ile bir tedârük idüb bir çâre iderüz şöyle bilesiz

[224b]

Özet: *Mektupların dağıtıcılığını yapan Turkat'ın vefat etmesiyle akrabaları gelen mektupları nereye göndereceklerini bilemeyip İskenderiye'ye gönderdiklerine, Petro Mariyani Pavlo Mariyani'ye gelecek olan mektupları almak için birimiz İstanbul'da kalalım birimiz de İskenderiye'de kalalım dediğine, Osmanlı padişahı sefere gitmek*

için hazırlık yaptığından dolayı gerekli önlemleri almaları için batıya haber verilmesine, Petro Mariyani Fransa elçisinin adamlarından nakkaş Can Batista 'ya bir mektup yazdırıp Misine hâkimlerine gönderdiğine, Petro Mariyani Can Batista 'nın Venedikte yaşayan kardeşi vasıtasıyla iki yüz kişilik haçlı askerini hazırlattığına dair Petro Mariyani 'den Pavlo Mariyani 'ye gönderilen mektup. (2 Şevval 1004)

Metin: İbtidâ(?) bir mektûb yazıla

Sene erba'a ve elf şevvâlinin ikinci gününde Mısır'a Pavlo Mariyani'ye (Petro Mariyani) irsâl eylediği mektûb sûretidir

Mukaddemâ mektûblarımıza yol viren Turkat Venedik'de mürd olmağile akrabaları mukaddemâ sene(?) birkaç def'a yazduğu mektûblar nereye irsâl olunacaktır bilmemekle İskenderiye'ye size irsâl eylemişlerdir ve Misina cânibinden bize mektûb işâret iderki beher hâl siz gerü İslambola vâsıl olduğunuzda birimiz bunda kalub ve birimiz sefere vara bu haberdan böyle iz'ân eyledim ki siz anlara yazub bu cânibe gelmesine ikrâr itmiş olası ve gören ki pâdişâh gitmek tedârîki üzeredir öteye bu husûsda cevâb virmek size lâzım olmağın külli fikr ve tedbîrimiz idüb hakka tazarru' eyledim ki bize bir âsân re'y göstere ol mahalde Françe elçisinin hıdmetinde olan Can Batista nâm nakkâş ziyâde sabırlu ve akullu ve mezbûr elçinin sır kâtipleriyle yekdil olmağın bir tarîk ile kendüme râm eyledüm bizzât kendü nefsim gibi bu hıdmete kâdirdir ve Misina hâkimlerine kendüye bir mektûb yazdurdum mezbûrun Venedikde bir karındaşı olub şimdensonra karındaşı vâsıtasıyla ben dahi câniblerinden hıdmeti mukâbelesinde yılda iki yüz haçlı ikrâr eyledüm

[223a]

Özet: *Budun'un Hıristiyanların eline geçme ihtimali olduğuna, gelen yardımların Erdel tarafındaki askerlerin eline geçtiğine, Osmanlı Padişahının en kısa sürede buraya gemilerini göndereceğine, Trinkete yelkeni hazır olmamasına rağmen bazı devlet adamlarının önemli görmeyip yolda tedarik edilebileceğini bildirdiğine, Luteran elçisinin ciddi gayret gösterip sefere teşvik ettiğine, Arnavud Memi Paşa ve on gemisiyle birlikte sefer için bekletildiğine, Karadeniz'e gidecek gemilerin bile alıkonulup büyük bir donanma oluşturulduğuna, donanma toplamda yetmiş parça kadirgayı geçmediğine, donanmanın kaptanına verilen emirle bir an önce Eğri boza gidip ne kadar Peksimet almak mümkün ise almasına, donanma ile gidecek askerlerin*

ve kürekçilerinde hazır olup sefere katılmasının kararlaştırıldığına dair Petro Mariyani'den Misine Beylerbeyine mektup. (7 Şevval 1004)

Metin: Erba'a ve elf şevvâlinin yedinci gününde Petro Mariyâni Misine Beğlerbeğisine yazduğu mektub sûretidir

Bu ayun ibtidâsında gayri(?) mektûb yazdum ba'dehû acele ile haber yetişdi ki Budun nasârâ eline düşmek ihtimâlidir ve bundan mâ'adâ varan yardım ve zahîre Erdel tarafından asker eline girmiştir ol ecilden pâdişâh an karîb yelken etse gerekir lâkin Tirinkete yelkeni dahî hâzır değildir ammâ erkândan ba'zı büyük kimesneler varmasına tekâzâ iderler ve derler ki bundan hâzır olmayan nesneler yolda tedârük olunur ve bunda olan Luteran elçisi gâyetle ikdâm ideyor ki deryâ tarafına azîm donanma irsâl oluna pâdişâh gitmeden evvel donanma kalmaya bu husûs için geçen günlerde irsâl olunan Arnavud Memi Paşa on pâre kadirga ile girü alıkonulmuşdur mezbûr peksimâd ve dil için ilerü gitse gerek idi ve karadenize gidecek kadirgalar dahi alıkomuşlardır anuniçün ki donanma çıkduğu vaktin artuk şöhretiyle çıkub gide lâkin umûmen yetmiş pâre kadirga ziyâde el vormeyüb ve kapudân tenbîh oluna ki eğlenmeyüb bir gün evvel çıka Eğriboza varub ne mikdâr peksimât almak mümkün ise ala lakin eski terekeden kalmayub yeni yetişinceye dek tevakkuf olmak lâzım gelür ve ol zamâna gelinceye dek sizün haberlerinizden ve sâir nasârâ ahvâlinden ve ne mikdâr kadirgalarınız tedârük olunmuş bilmeğe ikdâm itseler gerek eğer fırsat bulurlarsa fevt eylemezler gibi zîrâ mukaddemâ Ballıbadrada olan ziyânlara mükâfâtlanmaya murâdları vardır ve dahi pâdişâh katında arz-ı tekmîl eylemek için artucak ikdâmlar itseler gerekir

[223b]

ve mezkûr donanma ile ziyâde asker varmak mukarrerdir ânunçünkü asker kara seferinden havf idüb deryâ seferine varmağa artucak ikdâmları vardır kürekçiler nâtamâm olmağile işsüz kimesneleri dutub küreğe korlar ve bunun ile dahi kifâyet mikdârı yetiştürmezler hak te'âlâ diledi ki nasârâlar bu cüz'î tedârîki ortadan kalmağa tevekkül iderler birkaç gün bî-huzûr iderlerdi zîrâ bu def'a ne denlü kadirgaları ve denizden ehl-i vukûf âdemleri sonra bulmağa gâyetle âciz olurlar imiş Karadenizde gidecek kadirgalar beşdir ve donanma kalkdıkda ol hinde bizzât pâdişâh kalksa gerek ve yollarda yapça yapça gitse gerek zahîre husûsiçün ____ (?) sâyir mektûblarım ile bildürdüm mübârek elleriniz bûs iderüz ve nasârâ izdiyâdı için du'â iderüz

Özet: Osmanlı donanmasından kaç kadirganın yola çıkacağını önceki mektubunda bildirdiğine, Lüteran elçisinin ciddi gayreti olduğuna, eski kadirgaları bile sefere dahil ettiğine, donanma kaptanının pazartesi yola çıkacağına, taşrada görevli olan kadirgaların bile sefere katılacağına, Perşembe günü Osmanlı Padişahının yola çıkacağına, İstanbul'u muhafaza etmesi için Hadım Hasan Paşanın tayin edildiğine dair Petro Mairiyani'den Misine Beğlerbeyine mektup. (14Şevval 1004)

Metin: Petro Mariyani sene erba'a ve elf şevvalinin on dördüncü gün Misina Beğlerbeğisine yazdığı mektub tercümesi ve mefhûmudur

Bundan mukaddem mâh-ı mezbûrun yedinci gününde size tahrîr ittüğüm mektûbunda donanmanın ahvâlin künhüyle bildürdüm ve ne mikdâr kadirga çıksa gerek ziyâde olmaz eksük olur lâkin Lüteran elçisi ziyâde cehd iderki eski kadirgalardan bilece vara donanma ziyâde ___ (?) gerek ___ (?) çıkdıkda gerüye gele ve kapudân olan pazar ertesi çıksa gerek ve taşrada muhafazada olan kadirgalar donanma-i hümayûn ile bilece olmağa emr olunmuşdur pençşenbe gün pâdişâh çıkmağa ta'yîn olunmuş ve İslambol muhafazasına Hadım Hasan Paşa ta'yîn olundu

[222a]

Özet: Osmanlı Padişahı'nın sefere çıktığı haberinin bildirdiğine, söylentiye göre padişahın niyetinin doğruca Belgrad'a gitmek oradan da Erdel'e geçeceğine, başlarında Cigal Paşa'nın olduğu yirmi bin civarında yeniçeri ve geri kalanların zayıf, basit adamlar olduğunu düşündüğüne, yol üzerindeki çiftçilerin askerlerden korkusuna ekim yapmadığına, bu kadar asker ve hayvanların yollardan geçerken tarlaları talan edip zarar vereceğine, Fransa'ya bağlı Kalas'ın fethedildiğine, Fransa ve İngiltere elçilerinin çok üzülip efendileri Konto Moreş ile birlikte hareket ederek Flandre'yi İspanya elinden almaya uğraştıklarına dair Petro Mariyani'den Misine Beylerbeyine mektup. (21 Şevval 1004)

Metin: Petro Mariyani erba'a ve elf şevvâlin yirmi birinci gününde Misine(?) Beğlerbeğisine yazdığı mektûb tercümesidir

Mukaddemâ size irsâl olunan mektubların sûretidir bu gün şevvâlin yirmi birinci günüdür bu mektûb size acele ile tahrîr olunmuşdur size bildürmek için ki pâdişâh

askeriyle çıkmıştır ve derler ki ânun niyeti doğru Belgrada varmak andan Erdel üzerine yürüyse Cigal Paşa akıncı üzerine serdâr olub ilerüye gide ve yirmi bin yeniçeriden ziyâde yokdur bâkî askeri za'îf ve alçaktır(?) erkân-ı âdemlerinden mübâlağa lakin yarulardır cünd âdemleri değildir ve anı çoğu Pâdişâhdan ayrılmazlar Tımışvar düşman elinden kurtulmak ne denlû(?) yeniçeriler vardır ilerüye gönderilmiştir ve sâir asker ma'an dahî cehd olunur eğer zahîre husûsuçün sual olunursa gerçek ki her biri kuvvetine göre kimi bir aylık ve kimi iki aylık lâkin bir def'a bu denlû at oğlanı ve davarlarıyla var ki yetiştürmek mümkün olmaz husûsâ ki re'âyâ yol üzerine bir nesne ekmeyüb firâr eylemişlerdir zîrâ ki türkler sürgünler gibidür bir nesne râst gelürler ise yağmâ iderler bu kadar mübâlağa asker ve davar sebep olur ki birbirine girüb harâb olurlar bu ayın on sekizinci gününde Françeye müte'allik olan Kalas nâm feth olunub Françe ve İngiltere elçileri büyük kasâvet çekerler ümizleri oldur ki efendileri Konto Moreş ile bir olub umûmen Flandreyi İspanya elinden alub cehdleri oldur ki birkaç kadırga ziyâde çıka donanma emîni olan bu günlerde çıkub donanma ulûfesin alub gidüb donanma ulûfeleri el gidüb Eğri Bozda katlanur ki anda çürük olan kadırgaları bırakub nasiblerini görse gerek ve lâzım

[222b]

Özet: Fransa'ya bağlı olan Marsilya kale halkının Fransa kralına isyan ettiğine, Marsilya'dan Osmanlı'ya gelen gemilere ve gemideki kişilere el konulup ürün alıp satmalarına izin verilmemesi için emir verildiğine, Marsilya halkı ittifak edip içerideki asileri öldürüp tekrar Fransa kralına tabi olduğunu bildirdiğine, eskiden geçerli olan anlaşmalar gereğince yine özgürce Osmanlı topraklarına gelip gidip ticaret etmelerine izin verilmesine, alıkonulan gemi ve adamlarının serbest bırakılmasına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Marsilya'dan Osmanlı'ya gelen tüccarın eskisi gibi ticaret yapabilmelerine izin verilmesine, alıkonulan gemi ve Fransızların serbest bırakılmasına dair Cezayirgarp, Tunus, Mısır ve Trablusşam Beylerbeyine hüküm. (Ramazan 1004)

Metin: Cezâyir-i Garb ve Tunus ve Trablus ve Mısır ve Trablus-ı Şam Beğlerbeğilerine minvâl-i mezkûr üzre hükm yazılmışdır

Tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe pâdişâhının südde-i sa'âdetimde olan elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb bundan akdem Françeye tâbi' Marçilya nâm kal'a halkı Françe pâdişâhına isyân itmekle diyâr-ı islâma gelen

gemileri ve âdemleri ahz olunmak için emr-i şerîf gönderilüb metâ‘ virilmek ref olunmuşdu hâliyâ kal‘a-ı mezbûre re‘âyâsı ittifâk idüb içinde olan âsileri katl idüb yine uslûb-ı sâbık üzre kal‘a-ı Françe pâdişâhının serdârına teslîm eylemişlerdir deyü kadîmden benderlere gelüb ticâret eyledükleri üzre taht-ı hükûmetinize gelüb gidüb metâ‘ getürüb bey‘ ü şirâ eylediklerini ricâ itmeğin buyurdum ki kal‘a-ı mezbûre halkı üslûb-ı sâbık üzre taht-ı hükûmetinize gelüb gidüb metâ‘ getürüb bey‘ ü şirâ eylediklerinde hilâf-ı emr-i şerîf kimesneyi dahl ü ta‘arrüz ettirmeyesin ve girift olmuş gemileri ve metâ‘ları varsa ashâbına teslîm idüb ıtlâk itdüresin şöyle bilesin ve bu hükûm-i hümayûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî evâyil-i şehri ramazânü’l-mübârek sene erba‘a ve elf

Be makâm-ı kostantiniyyetü’l-mahrûse

[221a]

Boş

[221b]

Boş

[220a]

Özet: Fransa kralı Redi Navarre Osmanlı padişahına övgüler dizdikten sonra aralarında ki dostluk münasebeti dolayısıyla Breves’i name ile isteklerini iletmek için elçi olarak gönderdiğine, Cezayirde korsanların gemileri mallarıyla birlikte ele geçirip adamlarını esir ettiğine, malların ve gemilerin salıverilip esirlerin serbest bırakılmasına, korsanların uyarılıp olayların tekrar edilmemesi rica edildiğine, batılı kralların Beç kralına yardım etmek istediklerine dair haberlerin doğru olduğuna, elçisi Breves’in bizzat kendisi gibi hürmet görmesini istediğine dair Fransa Kralı Redi Navarre’dan Osmanlı Padişahı Sultan Murad’a gönderilen namenin tercümesi. (Rebiülevvel 1594)

Metin: Françe pâdişâhı Re di Navarre nâmesinin tercümesidir

Yüce nurlu ve sa‘âdetlü ve kudretlü ve azametlü ve mukâbelesüz müslümânların şehinşahı Sultân Murâd Hân ki küllî izzet ve ma‘rifete ganîdir bizüm hâlis ü muhlis dostumuz hak sübhânehû ve te‘âlâ izz ü rif‘atlerin dâyim ve kâyim eyleye mukaddemâ

beyzâdelerimizden Breve nâm müstakîmlerimizden yüce pâdişâh hazretlerinin rikâb-ı sa'âdetlerinden nâme ve ricâmız mücebince hıdmet-i şehinşâhîde elçimiz olub mâbeynimizde vâki' olan umûr-ı saltanatta küllî istikâmet bu cânibin abâ'en an ceddin âsitâne-i sa'âdet eyvâna hâlis ü muhlis dostu olduğumuzu i'lâm eylemek ile devlet-me'âbdan cânib-i muhlislerine nâme-i şehriyâri vârid olub lafz-ı dürer-bârûn münderic olan mefhûm-ı izdiyâd-ı bâ'is-i meveddet olmak îcâb ider haber ile bu muhlislerine kemâl-i surûr ve hubûr hâsıl olmuştur hemîşe ol büzürkvâr-ı selâtîn ve melce-i havakîn hazretlerinin bu hayr-hâhları cânibine olân kadîmî meveddet ziyâde olmağa sebeb ola ve bu muhlisleri tekrârdan ahd ü yemîn kıldım ki mâdem ki kayd-ı hayât üzre olam heriniz(?) der-sa'âdet meveddeti bu cânibden zâyil olmaya ümidizdir ki yüce nurlu hazretleri dahi ahd-i sâbıkâları üstüvâr olmak müyesser ola mukaddemâ cânib-i âlişân hazretlerinden temennâ olunmuşdu ki Cezâyir korsanları re'âyâlarımızı ve hıdmetimize giden âdemlerimizi hilâf-i ahidnâme-i hümâyûn esîr idüb kabz itdükleri malları virilüb ve kendüleri itlâk olunmalarıçün emr-i şerîf irsâl olunub ve mezbûr korsanlara muhkem tenbîh ve te'kîd oluna ki

[220b]

bu muhlislerine tamâm-ı lütfdür ve hâlâ der sa'âdetde elçimiz olan bendelerine bu cânibde olan nasârâ krallarının Beç Kralına yardım itmek tedârîki ve İspanyanın cemî'an fikr-i fâsidi künhüyle sipâriş olunmuşdur rikâb-ı izzete her ne arz iderse cümlesi sahîhdir mezbûr elçi kullarına bizzât kendü nefsimize i'tikâd-ı şerifleri olduğu gibi ona dahi elçi i'tikâd olunub kudretlü ve izzetlü pâdişâh hazretlerinin re'âyâlarına hâlel ve zarar geldüğüne rızâmız yokdur hak sübhânehû ve te'âlâdan temennâ iderüz yüce nurlu ve sa'âdetlü ve kudretlü ve azametlü ve mukâbelesüz müslümânların şehriyâri Sultân Murâd Hân hazretlerinin izz ü rif'atlerin dâyim ve kâyim eyleye tahrîren fî şehir-i rebî'ul-evvel sene 1594 min târih-i hazret-i İsâ aleyhi'sselâm elçinin pâdişâh hazretlerine arz-ı hâlidir

Özet: Fransa ile Osmanlının dostluğunun çok eskilere dayandığından hala dostluk münasebetiyle savaş ile alakalı ne bilgi öğrendiyse Osmanlı tarafına bildireceğine, geçen sene Osmanlı Donanması sefere çıktığında Fransa Kralı İspanya ordusu ile savaşıp kazandığına, Osmanlı donanması hangi tarafa yönelmiş ise karşısına düşman çıkmadığına, bu sene İspanya ve müttefik ülkeler Osmanlı'ya karşı hazırlık yaparak yüz elli kadirga toparladıklarına, düşmanlara fırsat verilmemesi için Osmanlı

padişahına durumu bildirdiğine, düşman ülkeler Mora'da fitne çıkarıp halkı isyana sürüklediklerine, eğer ihmal edilirse Erdel, Eflak ve Boğdan da aynı fitne ateşi yakılıp isyan edeceklerine, düşmana engel olmak için Osmanlı padişahının donanması biran evvel harekete geçmesi gerektiğine, sefere çıkmadan önce Fransa Kralı'na bildirilirse onun da sefere destek vereceğine dair Fransa elçisinden gelen mektup.

Metin: Devletlü ve sa'âdetlü ve azametlü pâdişâh hazretlerinin pâye-i serîr-i a'lâyâ arz-ı hâl budur ki kadîmden Françe pâdişâhları yüce pâdişâh hazretlerinin ecdâd-ı izâmlarıyla muhabbet ve meveddet üzre olmuşlardır ve hâlâ efendim muhlisleri dahi merhûm ve mağfûrleh Sultân Selim hazretleriyle ziyâde hulûs ve meveddet üzre idi inşâa'llâhu te'âlâ sa'âdetlü pâdişâh hazretleriyle dahi her vechile dostlukda sâbit-kadem fehm buyurula bu kullarına sipâriş eylemişler ki

[219a]

umûr-ı mühimmâtdan her ne vâki' olursa der-i devlet penâha arz itmekden hâlî olmayım ve geçen sene de donanma-i hümayûn deryâ yüzine çıkduğu zamânda efendim muhlisleri İspanya askeri birle cenk üzre olub gâlib olmağile deryâ hâlî bulunub donanma-i hümayûn ne tarafa teveccüh eylediyse mukâbele gelür düşman bulunmamuşdur lâkin düşman bu sene ziyâde tedârük ile donanma çıkacağın mukarrer bilüb İspanya ve gayr-i adûlar müttefik olub bu sene yüz elli mikdârı mükemmel kadirga donatmak tedârikindedir pâdişâhlardan biri asker cem'ine meşgûl olıcak kurbunda olan dostu dahi olursa vilâyetlerinin hıfzı ve hirâsetiçün tedârikin görüb gâfil olmazlardı ale'l-husûs ki düşman bu denlü tedârik eyleyeler yüce pâdişâh hazretlerine dahi lâzımdır adûlara göz açdırmamak bâbında tedârikleri izhâr buyurula zîrâ birkaç seneden berü vilâyet-i Mora dahi re'âyâsına ehl-i örf küllî zulm ve bid'atler ihdâs itmekle âciz etmişlerdir eyle olsa buldurdan düşmanın fikr-i fâsidleri Moraya varub merkûm âciz ve acımış re'âyânın ortasına fitne bırakub baş kaldurdular bu tarîk ile ehl-i islâma intikâm idüb vilâyet-i mezbûreyi harâba vireler ve bir cânibden Erdel dahi ve Boğdan ve Eflak isyân eyledüklerin ziyâde tam'a düşüb hareket iderler tedârik görülmeyüb

[219b]

ihmâle cevâz gösterilürse mezbûre vilâyete düşmeleri mukarrerdir ecdâd-ı izâmları rum ili tarafına sefer-i hümayûnları vâki' oldukça ol sene azîm donanma-i hümayûn

ihrâc idüb irsâl iderlerdi frengistân krallar ve beğlerinin vilâyetleri deryâyâ karîb olanlar kendü vilâyetin hıfz ü hirâsetine mukayyed olub kara cânibine yardum göndermeğe kudretleri olmaz yüce pâdişâh hazretleri düşmanın hâline muttali‘ olıcak fesâdlarını men‘ içün donanma-i hümayûn irsâl eylemek ehemmi-i mühimmâtandır ve donanma-i hümayûn ne tarafa irsâl olunursa i‘lâm olunması ricâ olunur ki efendim muhlisleri ol cânibe uğur-ı hümayûn-ı pâdişâhîde düşmana bir taraftan havâle olub ve hareket eyleyüb hücum eyleye ki inşâa’llâhu te‘âlâ nice fitne bâsılub adû vilâyetleri âsân-ı vechile fethi müyesser ola efendim Françe pâdişâhı kemâl-i hulûs ve meveddet ile dostları zümresinden add buyurulub gayr-i krallar gibi kıyâs olmaya bâkî fermân yüce pâdişâh hazretlerininindir

Bende-i Françe elçisi

[218a]

***Özet:** Fransa kralı öldüğünde yerine Redinavare’nin kral olduğuna, Fransa ve Osmanlı’nın ortak düşmanı olan İspanya üzerine sefer düzenlemek için Osmanlı’dan donanma istediklerine, Fransa elçisi göreve ilk atandığında bu isteklerini bildirdiğinde cevaben donanmanın belirli zamanda gönderileceğine, bunun vaktinin bildirileceğine, Fransa kralı seferin biran evvel gerçekleştirilmesi gerektiğini düşündüğüne, düşmanın güçlenip hazırlık yaptığını bildirdiğine, Osmanlı donanması bir taraftan Fransa ordusu bir taraftan saldırırsa düşmanın bozguna uğrayacağına, Fransa limanlarının ve askerlerinin sefer için hazır olduğuna dair Fransa Kralı’nın elçisinden Osmanlı Padişahına mektup.*

Metin: Elçinin arz-ı hâlidir

Devletlü ve sa‘âdetlü pâdişâh hazretlerinin rikâb-ı hümayûn-ı sa‘âdet-makrûnlarına arz-ı bende-i bî-vücûd oldur ki bundan akdem Françe pâdişâhı olan fevt olub pâdişâhlığı hâliyâ Françe pâdişâhı olan efendim Redinavareye intikâl idüb ol mahalde tarafeynin düşmanı olan İspanya üzerine bir mikdâr donanma-i hümayûnları tedârük olunub irsâl olunması sa‘âdetlü pâdişâh hazretlerinden ricâ olunmağın va‘de-i hümayûnları olmuşdur ve bu kulları elçi nasb olundukda rikâb-ı hümayûnlarına îsâl ittüğüm nâmelere cevâb buyurulub inşâa’llâhu te‘âlâ tedârük olunub vakti ve mahalli ile irsâl olunur deyü fermân olunmuşdu sa‘âdetlü pâdişâh hazretleri serîr-i izzet ve saltanatta ebedü’l-âbâd dâyim ve kâyim ola e’l-ân va‘de-i hümayûnlarının tedâriki

mahalli olmağıle bu husûsda efendim bendeleri bu bendelerine mektûblarıyla tenbîh ve te'kîd iderler ki efendim tarafından ricâ ve temennâ oluna ki mukaddemâ olan va'de-i hümayûnları zuhûra getürülüb ki düşman münhezim olub nice fütûhât ve mâl-ı ganimet müyesser olmak bi'avni'llâhi te'âlâ mukarrerdir bu makûle kadîmî düşmanın fırsatın fevt itmeyüb bir taraftan sa'âdetlü pâdişâh hazretlerinin donanma-i hümayûnları ve bir taraftan efendimin askeri düşman üzerine düşülüb inşâa'llâhu te'âlâ

[218b]

adûnun ortadan ref' olmasına reyb ü gümân yokdur ümizdir ki şimdiden ikdâm ile tedârük görüle ki evvel baharda hâzır ve müheyyâ olmasına fermân-ı şehinşâhî sâdır ola ol zamânda efendimin taht-ı hükûmetinde olan limanları hâzır ve meftûn olub yarâr kulavuzlar ve mu'temedün aleyh âdemler koşulub can u bâşile sa'adettlü pâdişâhın düşmanına kuvvet-i kâhiresin bildürmede küllî ikdâmlar ile çalışmaları mukarrerdir bakî fermân sa'âdetlü pâdişâh hazretlerininindir

Bende-i Françe elçisi

Özet: *Kaptan Paşa padişahın emriyle ramazan bayramından sonra denize açılacağını bildirdiğine, gelecek sene padişahın emriyle büyük bir donanma oluşturulup Fransa ve Osmanlı'nın ortak düşmanı olan İspanya'nın üzerine sefere çıkılacağına, Fransa ordusunun seneye yapılacak sefere hazırlık yapması gerektiğine, Fransız elçisinin bildirdiğine göre Fransa Kralı Paris şehrini yeniden ele geçirdiği ve oradaki beyleri itaati altına aldığı havadisi Osmanlı Padişahı tarafında memnuniyetle karşılandığına, Osmanlı ile müttefik olmaya devam etmeleri sayesinde zaferler kazanmaya devam edeceklerine, kendi durumları ve düşmanlarının durumları hakkında Osmanlı tarafına bilgi göndermeye devam etmelerine dair Kaptan Paşa'dan Fransa Kralına mektup. (Ramazan 1012)*

Metin: Kapudân Paşanın Françe Pâdişâhına mektûb sûretidir

İftihârü'l-ümerâi'l-milleti'l-İseviyye muhtâru'l-kuberâi'l-fırkati'l-Mesâhiyye muslih-i mesâlih-i cemâhiri't-tâyifeti'n-Nasrâniyye sâhib-i ezyâli'l-haşmeti ve'l-vakâr sâhib-i delâ'ili'l-mecdi ve'l-iftihâr Françe Padişâhı hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr hülâsa-i kelâm ki ehl-i islâm ile muhâlasatınız sebebiyle sâdır olur ve nekâve-i peyâm ki

sa‘âdetlü pâdişâhımız ile dostluğunuz cihetinden zuhûr bulur iblâğ ve irsâl kılındıktan sonra i‘lâm-ı hayr-encâm oldur ki

[217a]

hâlâ iş bu sene-i ferhunde fâlde sa‘âdetlü pâdişâh-ı dîn penâh hazretleri donanma-i hümâyûn ile mübârek ramazan bayramının ertesi bizi deryâyâ çıkmâğa fermân idüb emr-i celîlü’l-kadrleri mücebince târihi mezbûrda teveccüh ve azîmetimiz mukarrer olmuşdur inşâa’llâhu te‘âlâ mukaddemâ sa‘âdetlü pâdişâhımız tarafından ol cânibe irsâl olunan nâme-i hümâyûnları muktezâsınca gelecek senede azîm donanma-i hümâyûn tedârük olunub sa‘âdetlü pâdişâhımızun udûsu ve sizûn dahi kadîmi düşmanınız olan İspanya kralının memleketine yürüyüb kılâ‘ ve buk‘alarını kabza-i tasarrufa getürmeğe azîmet-i zafer-makrûnları muhkem ve musammemdir kadîmi dostluğa lâyük olan budur ki siz dahi ahd-i peymânınız muktezâsınca bu cânib ile haberleşüb kendü vilâyetiniz semtinden kral-ı bed-fi‘âl-i mezbûrun memleketine yürümeğe hâzır ve müheyyâ olası ve hâlâ tâlî‘iniz müsâ‘ade olub kadîmü’l-eyyâmdan Françe vilâyetinin karargâhı olan Pâriz şehrini alub ol diyârun cümle beğleri ve a‘yânı size itâ‘at ve inkıyâd gösterüb murâdınız üzre düşmanınıza gâlib olduğunuzu âsitâne-i sa‘âdette olan elçiniz i‘lâm itmekle eğer sa‘âdetlü pâdişâhımız hazretleri ve eğer sâyir erkân-ı

[217b]

devlet kemâl-i mertebe mesrûr ve mahzûz olmuşlardır sa‘âdetlü pâdişâhımız ile ide geldüğünüz dostluk berekâtıyla bundan böyle dahi düşmanlarınıza gâlib olub ser-firâz olmanız mukarrerdir ana binâen vufûr-ı akl-i ferâset ve mezîd-i kiyâsetinizden melhuzdur min ba‘d dahi sa‘âdetlü pâdişâhımız ile her vechile ittifâk ve ittihâd üzre olmağa sa‘-i cemîl eylesiz ve bi’l-fi‘il âsitâne-i sa‘âdette olan elçiniz her vechile mer‘î olub sizûn cânibinizden her ne mesâlih ve mühimmât arz iderse me’mûlünüzden ziyade nufûz bulmakdan hâlî değildir biz dahi düşen mesâlihinizde ne mertebe sa‘y ü ihtimâm eyledüğümüzü mezbûr elçiniz i‘lâm eyleyecektir şimdensonra dahi vâki‘ olan mühimmâtınızda makdûrumuz dirîğ olunmayacaktır me’mûldür ki dâyimâ kendü ahvâlinizi ve düşmanlarınız ahvâlini sa‘âdetlü pâdişâhımıza i‘lâm itmekden hâlî olmayasız ve âsitâne-i sa‘âdette olan elçiniz hıdmetinizde sadâkat üzre olub her vechile rızânuz gözedir tamâm-ı müstakîm hizmetkârınızdır hıdmeti mukâbelesinde ri‘âyet olunması me’mûldür ve mezbûr elçiniz kendü ağzından ba‘zı haberler

göndermişdir vusûl buldukda ana göre amel oluna tahrîren fî selh-i ramazânü'l-mübârek isnâ ve elf

[216a]

Özet: Kapucu Mehmed ve Kapucu Mustafa'nın Marsilya'ya padişahın mektubunu götürdüğüne, buna göre Marsilya beyleri ve halkı Redinavare'ye itaat etmesinin istendiğine, eğer itaat etmezlerse hepsinin düşman olarak kabul edilip gemilerine, mallarına el konulup insanların esir edileceğine, yazdıkları mektupla Redi Navarre'ye neden isyan ettiklerini izah etmek istediklerine, haklarında verilmiş olan kararların kaldırılmasını rica ettiklerine, kendilerinin gerçek dindar ve Fransız olduklarını dile getirip İspanyol veya Savyalı olmadıklarına, Fransa kralları dinlerini temsil edip ayakta tuttuğundan dolayı bin iki yüz yıldır atalarının onları kral bilip onlara itaat ettiğine, ancak Redi Navarre'nin gerçek bir Hristiyan olmadığına sapkın biri olduğundan ona karşı din mücadelesine girdiklerine, eğer kendisi dedeleri gibi gerçek bir Hristiyan olursa ona itaat edeceklerine, kendilerinin Fransız halkı olduğundan padişahın onları dostu olarak kabul etmesi gerektiğine, Fransa kralının elçisi Breves ne hükümler öne sürdüyse itibar edilmemesi gerektiğine, çünkü kendisinin Fransa elçisi değil de Redinavare'nin elçisi olduğunu iddia ettiklerine, Cezayir'deki korsanlar Marsilya limanlarına geldiklerinde gereken ilgi alakayı gösterdiklerine Arnavut Memi'nin şahit olduğuna, Osmanlı padişahına siz öldükten sonra yerinize gelen padişah mezhep dışı olsa halkınız ona itaat etmesi caiz midir, halkınızı dinlerini değiştirmeye ikna edebilir misiniz diye sorduklarına, tüccarları ticaret için gittiklerinde esir edilmeyip mallarına, gemilerine el konulmaması için Marsilya beylerinden Sultan Murad Han'a mektup. (20 Muharrem 990)

Metin: Marçilya hâkimlerinin nâme sûretidir

Yüce nurlu ve sa'âdetlü ve azametlü ve mukâbelesüz müslümânların şehinşâhı Sultân Murâd Hân ki küllî izzet ve ma'rifete ganîdir hak Te'âlâdan dilerüz ki izzet ve rif'atlerin dâyim ve kâyim eyleye bâb-ı sa'âdet kapucularından Mehmed ve Mustafa kulları vâsıtasıyla yüce pâdişâh hazretlerinin mektûbu vâsıl olmuştur kâdir olduğumuz kadar ri'âyet-i pâdişâhı yerine getürüb mazmûnunda biz ve şehrimiz re'âyâları Re di Navarre'ye itâ'at idevüz deyü fermân olunmuş ve illâ itâ'at eylemeyüb muhâlefet iderseniz cümlenüzü düşman bilüb gemileri girift ve içinde olan metâ' gâret olunub kendünüzü esir iderler eyle olsa yüce pâdişâh hazretlerinden temennâ iderüz bizüm

şekvâmızı ve nûrumuzu istimâ' buyurub mezbûr Re di Navarre'ye ne sebebeden itâ'at itmezüz mâ'lûm-ı sa'âdetleri oldukda tazarru' olunur ki üzerimize her ne emr olundu ise ref' buyurulub teselli olunavuz yüce hazretlerinden miskinlik ile ricâ iderüz bizi sahîh dindâr Françelü bilüb i'tikâd-ı hümayunları ola câyiz buyurulırsa bu hâlet üzre dirilüb ölürüz ve Marçilyayı Françuz olub İspanol ve Savyalu olamazuz ba'zı yerden ricâ itmişlerdir hâşâ ki biz anlardan olmağa rızâ virevüz belki cümlemüz kırılıb helâk olmağa ihtiyâr iderüz bizüm dedelerimiz nice yüz yıldan berü Françe pâdişâhlarına itâ'at idüb mukâbeledede cemî'-i tekâlif-i örfiyyeden berî olmuşlardır ve Françe pâdişâhları cemî' nasârâ milletin direği olmağın nice krallar ve beğler üzerine kılıçları üstündür Françe pâdişâhı dînimüzün direği olalu bin iki yüz yıldır pâdişâhlığı irs

[216b]

ile intikâl eylemişdir millet-i Mesîhada Françe pâdişâhlarına ebu'n-nasârâ deyü yâd iderler ol ecilden yüce hazretleri ve ecdâd-ı izamlarıyla dostluğa ve birliğe zâhib olmuşlardır dostlukları tâ Enrik zamânına gelmişdir anlar millet-i Mesîhada kâyim olmağile dostluk olmuşdur eğer Françe pâdişâhı millet-i Mesîhada olmasa dostluk olmazdı pâdişâhımız Enrik vefât itdikde Re di Navarre kralı hasm olmağile pâdişâhlık taleb ider lâkin râfizî mezhebdür vilâyet re'âyâsı ve a'yânı kabûl itmeyüb cidâl üzre nâçâr kabûl eylemişlerdir biz dahî dîn gayretiçün bu denlü cidâl üzreyüz bu ecilden içimizde mu'teber ruhbânlarımızın hükm ile pâdişâhlıktan ref' olunmuşdur bundan akdem müşârunileyh Re di Navarre günahları afv olunmak içün ruhbânlarımıza elçi gönderüb elçisi redd olunub kabûl olunmamışdır bu husûsda mûmâileyh Re di Navarre yüce pâdişâh hazretleriyle dost olması kâbil değildir dedeleri gibi kavî hristiyân olmayınca ve dostluk itmek dahî câyiz değildir anuçün şimdiki hâlde tevakkuf olunur ki kadîmden gelen ebu'n-nasârâ pâdişâhları gibi bir pâdişâh zuhûr eyleye ki ana itâ'at idevüz bu sebebeden bizi ve şehrimiz re'âyâları re'âyâları âsîlerden add buyurulmaya ve âsî olmamız mümkün değildir yüce pâdişâh hazretleri Françe pâdişâhlarıyla nice dost ise bize dahi eylece dost olmaları ricâ olunur zîrâ biz dahi Françe re'âyâlarındanyüz ziyade dînimizde dindâruz âsîtanede olan Re di Navarre elçisi beyzâde Breve her ne i'lâm eylemiş ise i'tibâr olunmayub

[215a]

istimâ' olunmaya zirâ Françe elçisi değildir Re di Navarre elçisidir her ne ricâ iderse kabûl olunmayub ref' oluna ve efendisinin ricâları dahi makbûl tutulmaya zirâ mâbeynimizde olan cidâle sebep olub kadîmi viremüz bozulur ber-kadîmden Françe pâdişahlarının re'âyâlarındanuz sa'detlü pâdişâhın Cezâyirde olan korsanları vilayetimizde olan limanlara geldüklerinde küllî ri'âyet olunub Arnavud Memi kulları bu husûsa şâhiddir sa'âdetlü pâdişâh hazretleri fikr buyursunlar kendüler dünyadan intikâl eylediklerinde gelen pâdişâh gayri mezheb olsa re'âyâ ortasında gulgule olub itâ'at eyleseler Françe pâdişâhı bunlara itâ'at eylesin deyü tenbîh eylese câyiz midir ve etmesine kâdir midir ve re'âyâsına dînlerin terk itdüre bilür mü nihâyet sabr idüb ahar iş neye varur görürdü kadîmî dostluğun terk eylemezdi yüce pâdişâh hazretlerinden dahî bu minvâl üzere ümidir ki eski ahd-i peymân üzere sâbit ola bize ma'lûmdur ki yüce nurlu ve azametlü mukâbelesüz pâdişâh dâimâ emr-i hümayûnları hak üzere virür kânûn-ı münîflerine muhâlif virmez ümidir ki bize ticâret itmeden ref' buyurmayalar ve Cezâyir-i Garb korsanlarına emr-i şerîf ricâ olunur ki min ba'd ahidnâme-i hümayûna mugâyir iş itmeyüb ticâret için varan gemilerimizi ve re'âyâlarımızı rencîde itmeyüb ve hilâf-ı ahd esîr ittükleri re'âyâmızı salıvireler bu bâbda hak te'âlâdan muradımız budur ki yüce nurlu ve azametlü ve mukâbelesüz müslümânların şehinşâhı Sultân Murâd Hân

[215b]

hazretlerinin izz ü rif'atlerin dâyim ve kâyim eyleye tahrîren fi 20 şehri muharremü'l-harâm sene 990

Özet: Gelen haberlere göre Beç Kralı'nın Osmanlı haraçgüzarı olan Erdel, Eflak ve Boğdan halkını isyana teşvik ettiğine, düşman kralların birleşerek büyük bir ordu kurduklarını bildirdiğine, eğer Osmanlı padişahı donanmasını İspanya üzerine göndermeseydi düşmanın çok büyük bir donanma kurma imkânı bulacağına, dostluk gereğince dostların birbirine yardım etmesi gerektiğine, Fransa kralı Osmanlı padişahına dostluğun devamı için dostluk yemini etsin biz de yemin edelim dediğine, ancak geçen sefer ki gibi olmasın beklenen donanmanın çok zayıf ve vakitsiz geldiğine, bundan dolayı düşmanlar Osmanlı devletinin güçsüz olduğunu düşünüp daha cüretkâr olmaya başladıklarına, düşman ile savaşarak birçok kalelerini fethedip ordularını yendiklerine, Rim Papa'nın din bahanesiyle düşmanla birlik olup Fransa'yı zor duruma düşürmeye çalıştığına, şimdi Rim Papa, Milan, Anabolu'dan beyler

Fransa kralı tarafında olduğunu bildirdiklerine, eğer onları samimi bulsaydım padişah hazretleri de söz verdiği donanmayı göndermiş olsaydı İspanya'ya biran önce saldırıp kimseden yardım alamadan onları yeneceğine, tacirlerimizin sorunlarını da çözmeye çalışılmasını istediğine dair Fransa Kralı'ndan elçisine mektup. (12 Mart 992)

Metin: Françe pâdişâhı elçisine gönderdiği mektûb sûretidir

Her taraftan bize haber gelür ki Beç kralı sa'âdetlü pâdişâhın haraç-güzârı Erdel ve Eflâk ve Boğdan tâyifesine igvâ virdürüb baş kaldurub gaflet eyleye nice kal'a alub küllî fesâd eylemişlerdir bu husûsda düşmanın azîm şâzîlikleri istimâ' iderüz ve nice nasârâ beğleri mezbûr ile şart eyleyüb tedârikleri azîmdir eğer kudretimiz ile İspanyaya havâle olmayaydun ol cânibe nice bin asker ile hazîne irsâl idüb ve deryâ yüzüne ziyâde kadirgaları çıkmak mukarrer olurdu dostlukdan murâd mahallinde birbirine mu'âvenet olmaktır imdi sa'âdetlü pâdişâh hazretlerinin müşîrlrine i'lâm eyleyesiz ki dostluğumuz muhkem itmek için sa'âdetlü pâdişâh ahd ü yemîn iderse sen dahi tarafımızdan ziyâde i'tikad ile dostluğumuza ikrâr viresin ammâ geçenlerde olduğu gibi olmamak gerekdir defâ'atle mektûb gelür ki evvel baharda azîm donanmamız çıkar deyü olan olan ve uhdeleri zuhûra gelmeyüb çıkan donanma kalîl ve bî-vakt çıkmak ile düşman i'tikâd ider ki ziyâde kudretleri olmaya deyü azîm gurur bağlamışlardır bu denlü yıldan berû ve bizümle cenk itmekden murâdları bizi aradan kaldurub ba'dehû cümleten nasârâ ile ol cânibe havâle olur hazret ol tedbirlerin mün'akis eyleyüb vilâyetimiz âsûde olub düşmanı nîce kerre telef idüb

[214a]

ve nice kal'aların feth eyledük ve Rim Papa düşman ifsâdıyla dîn bâbında bize bahâne eyleyüb düşman ifsâdıyla dîn bâbında bize bahane eyleyüb düşmanlık iderken hâliyâ rucû' idüb dostluk ve muhabbet itmekle mukayyedir ve mukaddemâ Françe pâdişâhlarının hükûmetlerinde olan Milan ve Anabolu ve gayri etrafta olan beğler umumen bize mâyl olmuşlardır ve defa'atle bize mahfî işâret eylediler sahîh bilmiş olaydum azametlü pâdişâhın vakti ile donanma irsâl edecekleri mukarrer bileydüm cânu dilden bu tedbire el urub bir taraftan donanma ve bir taraftan biz hücum eylesek İspanyaya Rim Papa ve sâir frenk tâyifesi yardım virmeğe kudretleri olmayub ve Nemçe beğleri dahi hâtırımız için yardım virmeyüb murâd üzre düşmandan intikâm almak âsân olurdu bu emr-i mühimmi müşâvere eyleyüb ala't-ta'cîl i'lâm eyleyesiz

ve tâcirlerimizün vâki‘ olan mesâlihlerin görmeğe dikkat ve ihtimâm eyleyesiz tahrîren fi 12 mart sene 992

Özet: Fransa kralı gönderdiği elçisi Breves ile Osmanlı’dan donanma talep ettiğine, Osmanlı padişahının donanma göndermeyi kabul ettiğine, İspanya’nın Beç kralına yardım gönderme hazırlığındayken Osmanlı’nın İspanya üzerine seferi yüzünden kendi vilayetlerini korumak için yardımdan vazgeçtiğine, Paris şehri ve civarındaki kalelerin Fransa kralına boyun eğdiğine, Fransa Kralı İspanya ile yaptıkları iki savaştan da zaferle ayrılıp on iki bin İspanyol askerini öldürüp birçoğunu da esir ettiğine, İspanya Kralının damadı olan Duka Disavya’nın üzerine büyük bir ordu gönderildiğinde korkup İspanya’dan yardım istediğine, Beç Kralı’na yardım etmek için Milan çevresinden toplanan otuz bin askerin Duka Disavya’yı korumak için gönderildiğine, Osmanlı donanmasının İspanya ve İspanyaya bağlı yerler üzerine sefer düzenlemesi sayesinde İspanya’nın Beç kralına yardıma gidemediğine, Fransız tüccar Covan Petro Osmanlı Padişahına İbrahim Paşa vasıtasıyla büyük bir elmas sattığına, elmas ücretinin küçük bir kısmı ödenip altı yıldan beri geri kalanın ödenmediğinden tüccara alacağı olan ücretin ödenmesine dair Fransa Kralından Osmanlı Padişahı Sultan Murad’a gönderilen name sureti. (Ramazan 1594)

Metin: Françe pâdişâhının Sultân Murâd Hân hazretlerine nâmesinin sûretidir

Yüce nurlu ve sa‘âdetlü ve kudretlü ve azametlü ve mukâbelesüz müslümânların şehinşahı Sultân Murâd Hân ki küllî izzet ve ma‘rifete ganîdir bizüm hâlis-i muhlis dostumuz hakk sübhânehû ve te‘âlâ izz-i rif’atlerin dâyim ve kâyim eyleye yüce âsitâne-i sa‘âdette makbûl beyzâdelerimizden elçimiz olan Breve nâm beyzâde vâsıtasıyla istimâ‘ olundu ki yüce pâdişâh hazretleri bu muhibblerine kadîmi dostluğu ri‘âyeten ricâmız mücebince donanma-i hümâyûn ihrâcına fermân-ı hümâyûnları olmuşdur bu lütf ü himmetleri bu muhibbleri cânibine değil belki kadîmi düşman olan İspanya cânibine küllî inkisâr ve ıztırâbdır zirâ Beç tarafına yardum göndermek üzre idi bu takdirce korkularından kendü vilâyetleri

[214b]

hıfzı tedârikine düşmüşlerdir ve hâliyâ kadîmden Françe pâdişâhlarının tahtgâhı olan Pâriz şehri bu muhibblerine itâ‘at itmekle cânib-i erba‘asında olan kal‘alar dahi mutî‘ olmuşlardır ve hâliyâ muhibbiniz azîm asker ile düşmanımız İspanya üzerine yürüyüb

Allâhu Te‘âlânın uluvv-i inâyeti ile iki def‘a adûnun üzerine kılıcımız üstün olub on bin askerinden ziyâdesin kılıçdan geçirüp ve nicesi mahbuslarımızdır bundan mâ‘adâ İspanyanın güyegûsü olan duka Disavya üzerine azîm asker gönderilüb vardıklarında mukâbele olamayub havfindan İspanya kralından yardım taleb idüb ve Milân ve etrâfında asker cem‘ olunub Beç tarafına gönderilmek üzere iken göndermeyüb otuz bin mikdârı asker merkûm dukaya yardım için göndermiştir bi-hamdi’llâhi te‘âlâ bu denlû asker sa‘âdetlû pâdişâh hazretlerinin adûsuna yarduma varmayub bu muhibblerinin askerine mukâbil olub bundan dostluk ve hıdmetimiz ma‘lûm-ı hümâyûnları ola bi‘inâyeti’llâhi Te‘âlâ askerimiz ile İspanya ve ana tâbi‘ olan adûnun üzerine havâle olmuşuzdur Beç tarafına irsâl olunan asâkire-i mansûre üzerlerine varmağa kudretleri yokdur inşâa’llâhu te‘âlâ merkûmun vilâyeti âsân-ı vechile feth olmak mukarrerdir bu nâmemüz ile yüce hazretten ricâmız budur ki âsitâne-i sa‘âdette re‘âyâlarımızdan olan Covan Petro sa‘âdetlû ve mürüvvetlû pâdişâh hazretlerine bir elmâs-i kebîr bey‘ idüb İbrâhim Paşa kulları elinden dâhil-i hazîne olmuşdur altı yıldan berüdü deynleri bî-çâreye cüz’î nesne virilüb kûllisi bâkî kalmışdır bâki olan

[213a]

hakkını virdürmek inâyet buyurula nice tâcirlerimizün hazrete lâıyk tuhfeleri oldukda korkusuz pâıy-ı taht-ı a‘lâya alub gitmeğe râğıb olub tâlib ola ve bu husûsu elçimize dahî sıfârîş eylemişüzdür mezbûra kendü nefsimde olan i‘tikâd ve i‘timâd olunacak te‘âlâdan yüce nurlu ve sa‘âdetlû ve azametlû ve mukâbelesüz müslümânların şehinşâhı Sultân Murâd Hân hazretlerinin izzet ve rif‘atlerin dâıym ve kâıym eyleye tahrîren fî evâyil-i şehri ramazânü’l-mu‘azzam sene 1594 târihi hazret-i Îsâ aliyhi’sselâm fî vilâyet-i Lagon

Özet: Fransa kralı mektubunda Cezayir Korsanları Fransız gemilerini içindeki adamlarla birlikte alıkoyduğuna, Osmanlı idaresi şikâyeti haklı bulup adamların ve gemilerin salıverilmesi ricasını kabul ettiğine, harbi kralların Beç kralına yardımda bulunmak için hazırlık yaptıklarına, İspanya kralının içinde bulunduğu durumları Fransız kralı mektubunda bildirdiğine, İspanya’da yaşayan Müslüman Araplar İspanya’da Aragon ve Vilanse yöneticileri altında çok zulüm gördüklerine, Osmanlı padişahından buraya donanmasını göndermesi için rica ettiklerine, eğer bir donanma gönderilirse Müslümanların da ayaklanıp donanmaya destek vereceklerini

bildirdiklerine, Flandre halkı da isyan üzere olduğundan burayı muhafaza etmek için İspanya kralının binlerce askerini burada beklettiğine, Fransa kralı ile büyük bir savaş halinde olduğundan bir ordusu da bu cephede olduğundan Aragon ve Vilanse şehirleri boş kaldığından buraların fethi kolay olacağına, yüz parça kadırgayı Cezayir'e gönderip orada korsanlarla birlikte İspanya kıyılarına saldıracaklarına, Müslüman Araplarla birlikte sayılarının iki yüz bine ulaşan bir ordu ile karadan ilerleyeceklerine, böylece İspanya kendi topraklarını muhafaza etmek zorunda kalacağından Fransa ile mücadelesinde zorlanacağına, Fransız tüccarlar Osmanlı'ya deniz yoluyla gelirken yollarda durdurulup esir edilenlerin serbest bırakılması için beylere ve korsanlara emir verildiğine, Fransa'dan gelen tüccarlara kimsenin karışmaması için gerekli emirlerin verildiğine, Fransa ile Osmanlı arasındaki dostluğun devam etmesine dair Sultan Murad'dan Fransa Kralına name sureti. (Recep 1001)

Metin: Françe pâdişâhına nâme sûretidir Sultân Muraddan

İftihârü'l-ümerâi'l-izâmî'l-İseviyye muhtârü'l-küberâi'l-fihâmi'l-Mesîhiyye muslih-i mesâlih-i cemâhirü'n-Nasrâniyye sâhib-i ezyâli'l-haşmet ve'l-vakâr sâhib-i delâ'ili'l-mecd ve'l-iftihâr Françe pâdişâhı hutimet âvâkıbuhû bi'l-hayr tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki südde-i seniyye-i sa'âdet medâr ve atabe-i aliyyelerinden iktidârımıza ki melâz-ı selâtîn-i âlî-makâm ve me'âz-ı havâkîn-i zevi'l-ihritâmıdır mektûb-ı sadâkat mashûbunuz vârid olub bundan akdem re'âyâmızdan ba'zıları ahidnâme-i hümayûna muhâlif Cezâyir korsanları tutub esir idüb ve malların girift itmekle ıtlak olmaları ricâmız makbûl-i hümayûnları olub husûs-ı mezbûre için cenâb-ı celâlet-meâbları tarafından bevvâb ta'yîn olunmağıle kemâl-i mertebe surûr hâsıl olmuştur bu cânibde olan nasârâ krallarının Beç Kralına mu'âvenet tedârikinde oldukları ve İspanya kralının dahî fikr ve mülâhazası ne olduğu tafsîl

[213b]

üzre âsitâne-i sa'âdetde olan elçimize sipâriş olunub müşârunileyh elçimize kemâl-i mertebe i'timâd ve i'tikadımız vardır zıkr olunan kralların ahvali mezbûrdan sual oluna deyü i'lâm idüb ve müşârunileyh elçiniz dahi dergâh-ı sa'âdet dest-gâhımıza arzı hâl gönderüb İspanya kralının hükümetinde olan Aragon ve Vilanse Beğlerbeğleri Sevâhil-i bahrde Cezâyir-i Garba karîb re'âyâ ki tâyife-i müdeccel ve dindârlardır ekseri müslümân olmağıle İspanya keferesi bir vechile cefâ iderler ki ta'bîr olunmaz

du‘âları budur ki donanmayı çıkub ol diyâra varub anlar dahi islâm uğuruna hân mân terk idüb İspanya kralının nice vilâyetleri feth ve teshîre mu‘âvenet ideler mezbûr baş kaldursun deyü İspanya kralı ol serhade nice bin asker koyub ihtimâm üzere idi hâlâ Beç kralıyla ittifâk idüb muhâfazada koduğu askerde nice bin askeri Flandre re‘âyâsı dahî inkilâb üzre olmağıle bir mikdâr asker dahî muhâfaza için ol cânibe gönderüb ve sizün İspanya üzerine azîm seferiniz olmağıle İspanya kralı askerinin güzîdesin sizün üzerinize göndermek üzeredir üç tarafına asker görölmek ile zikr olunan Aragon ve Vilanse vilâyetleri hâlî kalmağıle ol diyârun fethi âsân olmuştur şöyle ki âsitâne-i sa‘âdetten müretteb ve mükemmel çekdürür yüz pâre kadirğa ile Cezâyir-i Garba varıla ve anda İspanya vilâyetinden gelmiş müdeccel tâyifesinden nice ehl-i vukûf ve vilâyet-i İspanya künhü ile bilür kimesneler vardur Cezâyir kapudânlarından yarâr korsanlar ile Aragon

[212a]

ve Vilanse karasına er döküb ve nice bin pâre yaraklarıyla alub gideler ol cânları acımış müdeccel cemî‘an kılıca yarar iki yüz bin mikdârı Müslümanlar alem ve sancak çeküb hurûc idüb ol diyârı feth eylemeleri mukarrerdir ve sizün için varkuvveti bâzûya getirüb uğur-ı hümayûnumuz için asker cemî‘ idüb İspanya vilâyetine düşüb bir taraftan yürüyüş idüb nice vilâyetin feth itmekle krala envâ‘-i hasâret hâsıl olur ve Rim Papa size nâme gönderüb sen dahi bizüm ile ittifâk eyle yohsa muhâlefet idersin kendü hükûmetinde olan re‘âyâyâ la‘net-nâme yazub aramızdan çıkarub ve âli osmân ber taraf olduktan sonra üzerine asker çekmek mukarrerdir deyü i‘lâm eyledikde siz dahi mâdemki canımız bedenimizde ola hukûk-ı sâbıkâ mücebince viremez muhâlefet idüb sana mutâba‘at idemezim deyü cevâb-ı şâfi virdüğünüzü ve eğer tedbirimiz revâ görölüb didüğümüz gibi tedârük olunub yüz pâre mükemmel kadirğa çıkarsa İspanya kralı Beç kralına yardım göndermeyüb belki kendü vilâyetleri hıfz-ı tedârikine düşüb başlarına dermanları olmaz deyü i‘lâm idüb ve Françe re‘âyâsından ba‘zısı ahidnâme-i hümayûn mücebince memâlik-i mahrûseye gelüb giderlerken deryâ beğleri ve korsanları mezbûrları tutub esir idüb halâs itmek istediklerinde siz Françelü değilsiz düşman gemilerinde bulundunuz deyü küllî iderler ahidnâme-i hümayûn mücebince Françelüden olub esir nâmına bulunanların

[212b]

bulundukları yerlerden itlâk olunmak için yalılarda olan ümerâya mü'ekked evâmir-i şerîfe virilmek istid'â eyleyüb ve dahi her ne tahrîr ve beyân olunduysa cümlesi ma'lûm-ı hümâyûnum olmuştur imdi inşâa'llâhu'l-meliki'l-müte'âl bu sâl-i ferhunde falde rûz-ı hızardan sonra deryâ yüzüne azîm donanma-i hümâyûn çıkmak mukarrerdir gerekdir ki nâme vusûl buldukda sizden mukaddem Françe pâdişâhı olanlar âbâ-i kirâm ve ecdâd ü izâmımıza enâra'llâhu te'âlâ berâhinehum ile sâyir krallardan mukaddem âsitâne-i sa'âdetimiz ile sulh ü salâh ve dostluk üzre olub hiçbir zamânda Françe pâdişâhı olanların bizden dostluğa muhâlif vaz' sudûr itmemek ile sâyir krallardan mâbeynimizde mümtâz ve serfirâz olmuşsuzdur size dahi münâsib olan oldur ki şimdiye dek dostumuza dost ve düşmanımıza düşman olub mâbeynde olan sulh ü salâh ve ahd-i peymânı kemâ yenbağî mer'î ve muhterem tutub südde-i sa'âdet-mesârımıza arz ü i'lâmı lâzım olan ahvâli ve âsârı ahbâr-ı sâre-i selâmetiniz ile iş'âr ve ihbârdan hâlî olmayasız ki vürûdu bâ'is-i tezâ'if vedâd ve sudûru mûcib-i terâdif ve ittihâd vâki' olduğunda iştibâh olunmaya ve elçiniz rızâsı üzre Françelüden olub ahidnâme-i hümâyûna muhâlif esir olanlar her kande bulunursa itlâk olunmaları için deryâ beğlerine evâmir-i şerîfe virilüb ve memâlik-i mahrûsemizde kendü hallerinde ticâret üzre bâzergânların ve âdemlerin bir ferde şer'-i şerife ve kânûna muhâlif

[211a]

ve ahidnâme-i hümâyûna mugâyir dahl ü ta'arruz ihtimâli olmayub ve kadîmden ecdâd-ı izâm ve âbâ-i kirâmımız ile dostluk ide gelenler husûl-i makâsîd ve metâlibleriyle ne vechile ri'âyet ve himâyet oluna gelmişler ise siz dahi ol vechile ri'âyet ve himâyet olunub yevmen fe yevmen esâs-ı muhabbet vedâd-ı müstahkem ve müşeyyed olub hiçbir vechile hâlel pezîr olmak ihtimali yokdur âna göre siz dahi şerâyet-i ahd ü emânı ri'âyet itmek bâbında envâ'-i mesâ'i-yi cemîlenüz zuhûra getürüle tahrîren fî evveli şehr-i receb 1001

Özet: Daha önceden haber verildiği üzere Beç Kralı, İspanya Kralı, diğer harbi krallar ve Rim Papa Osmanlı devletine zarar vermek ve kaybettikleri toprakları geri almak için hazırlık yaptığına, bu ittifakın ciddi hazırlıklar yaptığına, Osmanlı tarafından beş altı yıldan beri gönderilme sözü verilen donanmanın gelmemesi yüzünden Fransa'nın zor duruma düştüğüne, dostluk münasebetiyle birbirlerine yardım etmeleri gerektiğine ancak Osmanlı'dan desteğin gelmemesi yüzünden bu dostluktan ne fayda geleceğinin sorgulandığına, buna rağmen dostluğu bitirmenin

gerekli olmadığına, Macar üzerine başlarında iyi bir komutanla ordu sevk edilirse bu düşman ittifakının bozulacağına, İspanya ve Rim Papanın yardım etmesini engellemek için Osmanlı donanmasını onlar üzerine göndermesi gerektiğine, böylece bütün düşmanlar kendi ülkelerini savunmak zorunda kalıp birbirlerine destek olamayacağına, donanma için gerekli tüm hazırlıkların yiyecek içecek ihtiyaçların Fransa limanlarında karşılanacağına, birlikte yapılacak olan seferin kesinlikle başarılı olup yeni topraklar fethedeceklerine, Fransa'ya bağlı Marsilya şehri ahalisi düşmanlarla bir olup Fransa'ya isyan ettiğine, Osmanlı gemileri Marsilya'dan kime denk gelirlerse gemilerine el konulup adamlarının esir edileceğine, Fransız elçisine teslim edileceğine dair Fransa Kralından Sultan Murad'a gönderilen name sureti. (29 Mart)

Metin: Françe pâdişâhının Sultân Murâd hazretlerine gönderdiği nâme sûretidir

Yüce nurlu ve sa'âdetlü ve kudretlü ve azametlü ve mukâbelesüz müslümânların şehinşâhı Sultân Murâd Hân ki küllî izzet ve ma'rifete ganîdir bizüm hâlis ü muhlis dostumuz hak sübhânehû ve te'âlâ izzet ve rif'atlerin dâyim ve kâyim eyleye bundan akdem beyzâdelerimizden âsitâne-i sa'âdetlerinde elçimiz olanın vâsıtasıyla Beç Kralı ve İspanya ve Rim Papa ve sâir nasârâ kralları yüce hazretlerinin vilâyetlerine zarar ve noksân getürmek için ve mukaddemâ ecdâd-ı izamları feth itdükleri vilâyetleri almak kasdına küllî tedbîr ve tedârikleri olduğu i'lâm olunmuşdu ve şimdiki halde dahî mezbûrûn kralların ziyâde ikdâmları olub bize dahi küllî cidd ü ikdâm ve ibrâm ve ilhâh eylediler cümle ittifâklarına serdâr olavuz mahzâ yüce hazretleriyle eban an ceddin nice zamândan beru kadîmi ve kemâl mertebe olan

[211b]

dostluğu basub rızâ virmedün tekrârdan bize haber gönderdiler ki beş altı seneden berû mu'âvanet için donanma ricâ eyledünüz eser-i zâhir olmadı eyle olsa beş altı yılda bir ricânuzu kabul etmiyorlar böyle dostluktan ne hâsıl olur bizüm ile ittifâk eylesin nice azîm fâyideler zuhûr eyleye yine sözlerine iltifât itmeyüb cevâb virdük ki anlar ile ata ve dede şunca zamandan beru dostluk olmuşdur ve mâbeynimizde vâfir-i şerâyit ü ahd-i peymân olmuşdur ona binâen dostluğumuzu bozmağa mecâl yokdur ba'dehû cümle re'y-i tedbîr ve tedâriklerin bilüb i'lâmı lâzım olmağın i'lâm idüb hâlis-i muhlis dostlar

gibi birbirimiz ile müşâvere budur ki Macar tarafına yarâr ve nâmdâr bir serdâr kulları ta'yîn olunub asker irsâl oluna ki mezbûrların re'y ve tedbirleri bozulub nice vilâyetlerin gâret ve hasâret olmasına sebep ola yüce hazretiniz bu bâbda gâfil olmayub düşmanlarınızı zabûn itmek kasdın idesiz ve dahi vech-i meşrûh üzre olan re'y-i tedbirleri bozulub Macar tarafına yardım virmemek için donanma-i hümayûn ihrâcî ziyâde lâzım ve mühim olmuştur zirâ İspanya kralı ve Rim Papa ve sâir nasârâ krallarının ittifâkları bozulub kendü vilâyetlerin hıfz itmeğe mukayyed olub kandesine yardım virmeğe iktidârları olmaz donanma-i hümayûnlarîçün limanlarımız hazırlanub cemi' mesâlih ve me'kûlatları gereği gibi görölüb bir husûsda muzâyaka görmezler andan sonra yekdil ve yekcihet olub el virdükce düşmanın vilâyetine yürüyüb nice yüz aklıklar ve fetihler müyesser olması emr-i muhakkaktır vilâyetlerimizden Marçilya nâm şehrin halkı düşmanlarımız ile yekdil olmağın

[210a]

asker irsâl olunub muhâsara olmuştur şehrin mezbûrun re'âyâsından ba'zı kimesneler ticâret için memâlik-i mahrûseye gitmişlerdir her kangı vilâyetlerde bulunurlarsa tazarru' olunursa kabz olunub elçimiz eline teslîm itdürüle ki ol dahî emrimiz üzere haklarından gele ki sâyire mûcib-i ibret ola mezbûr elçimizün her sözüne bizzât nefsimiz gibi i'timâd ve i'tikâd oluna hemân izz ü rif'atlerin dâyim ve kâyim eyleye tahrîren fi 29 mart târih-i hazret-i İsâ aleyhi's-selâm fi vilâyet-i Şatre(?)

Özet: Alberd Mendes adında tüccarın Fransa Kralından alacaklı olduğu için elinde imzalı bir belgeyi öne sürerek Kralın izniyle alacağını tahsil edeceğini dediğine, alacağını tüccardan zorla tahsil ettiğine, hile ve yalanla böyle bir oyun tertip edip elindeki krala ait imzalı belgeyi kanıt göstererek birçok kişiyi kandırdığına, Alberd Mendes'in sözüne itibar edilmeyip yakalanıp cezalandırılmasına, iki ülke arasındaki dostluğa zarar vermesine izin verilmemesine dair Fransa Kralından Osmanlı padişahına mektup.

Metin: France pâdişâhından gelen nâme sûretidir

Ziyâde nurlu ve azametlü ve mukâbelesüz müslümânların şehinşâhı Sultân Murâd Hân ki küllî izzet ve ma'rifete ganîdir bizüm hâlis ü muhlis dostumuz Allâhu tebâreke ve te'âlâ rif'atini ve saltanatını ziyâde eyleye elem ve kasâvet ile biz işiddük ki bizim

re‘âyâlarımızdan birine müte‘allik Elmâs bazarına Alberd Mendes nâm kimesneden hîle ve hud‘a ile virilen ihtilâli mezbûr Mendes demekle ki kendüye bir mikdâr deynimiz olduğundan mâ‘adâ elimiz imzâsıyla mümzî bir emrimiz ola zikr olunan emrleriçün demek ister ki biz rızâ göstermiş olavuz varub re‘âyâlarımızun mâlından edâ itdüre husûsan zikr olunan Elmas bahasından zikr olunan tezvîr ve telbîsi peydâ eyledi biz istedik ki yüce hazretinize i‘lâm itmeğe anuñçünkü hazretinize i‘lâm ittüğümüz tahkîk olan gerçek üzerine mezbûr Mendesin bî vech ve nâhak yere ittüğü nizâ‘a nazar olunmaya ki en ziyâde nâmımız tahkîr ve hakîr olmak içün itmiş ki hakkı ile bünyâdı olmuş ola ve zikr olunan düzme peydâ

[210b]

eylemiş ki merkûm re‘âyâlarımıza ve âsitâne-i sa‘âdetlerinde olan elçimize sadâ‘ virmek içün bu ecilden temennâ iderüz ki i‘tikâdları oluna ki biz ol pâdişâh ____ (?) anların ameli küllî doğruluk ile ve hak ile me‘andur ve biz istemiş değülüz ki borcumuz edâsiçün re‘âyâlarımızun malı üzerine temessük virevüz hak subhânehû ve te‘âlânın inâyetinden âdet olunmamış yolları tasarruf itmeden çâremiz olmağın gayr-i tarîk ile hâtırın teselli ve hoşnûd itmeğe bir pâdişâha vâcib olmamağın ki kendü hıdmetini ide zikr olunan re‘âyâlarının mallarını sipâriş itmiştir bu husûs içün hazretinizden ide bildüğümüz kadar taleb ve temennâ iderüz ki mezbûr Mendesden zikr olan Elmas bahasına virilen ihtilâli kat‘ eyleyeler ve bizüm hakkımıza eyledüğü emânet ve temerrüdlükten hakkımızı icrâ buyurasız ki mezbûr Mendes hâlis dostluğun arasına hilâf-ı vâki‘ bu denlü telbîs ve tezvîr ile memhûr bir temessük sunmağa cür‘et eylemiştir ki kanki temessük telbîs olduğuna şahâdetlik iderüz yüce hazretinizden temennâ olunur ki bizüm şehâdetimize ziyâde i‘tikâd buyurulub ol makûle telbîs ve tezvîr peydâ ideceği kimesne her neye ki peydâ itmeğe kâdirdir ve i‘tikâd-ı âlî oluna cümleye ki müşârunileyh elçimiz bu husûs üzre i‘lâm eylemiştir zirâ ziyâde gerçek ve emrimiz ile olmuşdur nice ki dahî tenbîh itmüşüz ki yüce hazretinize i‘lâm eyleye ve hazretiniz cânibinden cehd eyleye mezbûr Mendesden bize olan ihânetten hâtırımız tesellisin alıviresin ve mezbûrun hakkından gelinmesi zuhûra geldikde yüce hazretinizden beyân olunur zikr olunan dostluğa ne mertebede ri‘âyet olunduğun ve bizüm cânibimizden dahi dâimâ i‘tikâd-ı pâk ile dostluğumuz beyân olunacaktır müşârunileyh elçimize bizzât kendü nefsimiz gibi i‘tikâd olunmağı câyiz görelere hemân dâyim ve kâim eyleye

[209a]

Özet: Fransa kralı tarafından elçi olarak görevlendirilen Likoma'nın ihanet faaliyetlerinde bulunduğu tespit edildiğine, Fransa kralının hatırına görevden alınıp kalede hapsedildiğine, İspanya kralının elçisi gelip onunla görüşmek istediğinde izin verilmediğine, Fransa kralı dostluk münasebeti dolayısıyla en kısa zamanda sadık bir elçisini görevlendirip buraya göndermesi gerektiğine, Fransa'dan Osmanlıya gelen tüccarlarla ilgilenmesi için elçinin gerekli olduğuna, Breves'in Osmanlı merkezinde iyi hizmet ettiğine dair Osmanlı Veziri Azam'ından Fransa kralına gönderilen mektup. (Ramazan 1000)

Metin: France pâdişâhına vezir-i a'zamdan giden mektûb sûretidir

İftihârü'l-ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye muhtârü'l-küberâi't-tâyifeti'l-Îseviyye muslih-i mesâlih-i cemâhiri't-tâyifeti'n-Nasrâniyye sâhib-i ezyâli'l-haşmet ve'l-vakâr sâhib-i delâ'ili'l-mecdi ve'l-iftihâr France Padişâhı hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr hâliyâ cânibeynde mün'akid olan muhâlasat muktezâsı üzre envâ'i du'â ve senâ ithâfından sonra muhlisâne inhâ ve ibnâ olunur ki hakk subhânehû ve te'âlâ hazretlerinin uluvv-i inâyet-i bî-gâyet-i ve sümüvv-i atâfet-i bilâ nihâyeti ile devletlü ve sa'âdetlü pâdişâhımız e'azza'llâhu te'âlâ ensâruhû hazretlerinin hakkımızda envâ'-i inâyât-ı aliyye ve esnâf-ı himâyât-ı celîleleri vucûda gelüb hicret-i nebeviyyet-i aleyhi ve alâ âlihî efdalü't-tahiyyenin bin senesinde vâki' cemâziye'l-âhiresinin yirmi ikinci günü sadr-ı a'zamlık hıdmeti bu muhlislerine tefvîz ve taklîd kılınmamağın umûmen ibâdu'llâhın vâki' olan mesâlihinde husûsen südde-i seniyyâ ve atabe-i ulyâ ile müvâlât ve musâfât üzre olan selâtîn-i izâm ve emrû'l-fihâm ile size müte'allik olan mesâlihin itmâmı ve ikmâlinde sa'y ü belîğ ve cehdi bî dirîğ kılınduğu zâhirdir ümidir ki hakk celle ve alâ hazretleri tedbîrimize muvâfık takdîr kılırmış olsa bi-mennehû ve kerremehû eyle olsa südde-i seniyyâ ve atabe-i ulyâda sizün tarafınızdan elçilik hıdmetinde olan Likomanın hiyâneti zâhir olmağile hakkından gelinmek bâbında fermân-ı hümayûn sâdır olmuş iken sizün eban an ceddin dergâh-ı felek irtifâ'a sadâkat ve ihlâs üzre olduğunuz ecilden mahzâ hâtırınız için siyâset olunmakdan halâs olunub kal'ada habs olunmuşdur ve İspanyanın dahî elçisi gelüb vâsıl

[209b]

oldukda yüz virilmeyüb gönderilmiştir gerekir ki mektûb-ı müvâlât vusûl buldukda izzetlü ve rif'atlı pâdişâhımızun kadîmü'l-eyyâmdan ilâ hâze'l-ân âsitâne-i devlet ve hândân-ı adâlet unvânlarına olan müvâlât ve musâfâtınız mücebince te'hîr ve tevvakkuf olunmayub yarâr ve mu'teber âdemlerinizden elçilik hıdmetine birini ta'yîn idüb ber-vech-i isti'câl südde-i sa'âdete irsâl eylesiz ki atabe-i ulyâyâ gelüb kadîmden olıgeldüğü üzre kemâl-i âdâb ile elçilik hıdmetinde olub size müte'allik ve memâlik-i mahrûsede berr [ü] bahrde ticâret eyleyen bâzergânlarınıza mütezarri' mesâlihde dâmen-i dermiyân idüb sadâkat ve istikâmet ile edâ-yı hıdmet eyleye ve siz dahi dâ'imâ râh-ı sadâkatte mukîm ve tarîk-i istikâmette müstakîm olub kudretlü pâdişâhımızun yüce âsitâneleri ile olan sulh ü salâh-ı vüfûr-felâhı ri'âyet ve himâyetten hâlî olmayasız ki atabe-i âlem penâhları kıbelinden dahî gereği gibi sıyânet olunub dâ'imâ envâ'i ri'âyet-i şâhâne ve esnâf-ı himâyet-i mulûkâne mazhar olmanızda iştibâh olunmaya ve dergâh-ı mu'allâda olan Breve nâm beyzâde ber-hurdâr olsun size müte'allik olan husûslarda haylice sadâkat ve istikâmet ile hıdmet eylemiştir mûmâileyhin hakkında revâ ve câyiz ne ise zuhûra getürüle tahrîren fî evâhir-i ramazânü'l-mübârek sene elf mine'l-hicretin'nebeviyye

[208a]

Özet: Fransa kralı elçisi Breves aracılığıyla gönderilen mektupta Veziri Azam'ın iki ülke arasındaki dostluğun sürdürülmesine dair çabalarından dolayı mutluluk duyduğuna, Veziriazama hayırlı ömürler dileyip görevlerinde başarılar dilediğine, yeni atanan elçinin en kısa zamanda görevini ifa etmek için gönderileceğine, Fransız tüccarlarının bu sürede madur edilmemesi için rica edildiğine, daimi elçi olan Breves'in bizzat Fransa kralı gibi görülüp itibar görmesine dair Fransa kralından Osmanlı Veziriazamına gönderilen mektup. (Şevval 1003)

Metin: France pâdişâhından vezir-i a'zama mektûb sûretidir

İzzetlü ve hürmetlü pâşa hazretlerine inhâ'i muhibbâne olunan oldur ki hâliyâ âsitâne-i sa'âdette mu'teber elçimiz olan Breve nâm beyzâdemiz vasıtasıyla sa'adetlü pâdişâh hazretleri ile mâbeynimizde olan kadîmi dostluk hıfz ü hirâseti bâbında hazretinüzün kemâl-i mertebe sa'y ü ikdâmları zuhûr ittigününü bu cânibe yazub i'lâm olundukda istimâ' ittigümüzde küllî surûr hâsıl olmuştur ve lütfünüz dâyim ve ömrünüz kâyim ola bu muhibbinize düşen hizmet-i şerîfinize elden geldikçe sa'y ü ikdâmlar olunur culûs-i hümayûn vâki' olmağın mu'teber beyzâdelerimizden mübârek bâd içün elçisi

an karîb irsâl olunur lede'l-vusûl tafsîl üzere ol cânibe muhabbet-i meveddetimizi huzûr-ı şerîfinizde i'lâm ve inhâ idecekdir ricâ ve temennâ olunur ki umûr-ı saltanatta tedbirinde ve re'âyâmızun vâki' olan mesâlihlerin görüvirmek bâbında va'ad olunan va'de-i kerîmenüz yerine getürmesine himmet buyurula mezbûr elçimiz her husûsda bizzât nefsimiz gibi i'tibâr ve i'timâd oluna hak te'âlâdan dâimâ tazarru' olunur ki devletinizi dâyim ve ömrünüz kâyim eyleye tahrîren fî 18 şevvâli'l-mükerrem sene 1003

[208b]

Özet: *Sultan Murad'ın ölüm haberi Fransa'ya ulaşınca Fransa kralı bu haberden dolayı ne kadar üzüldüğünü Sultan Mehmed'e bildirdiğine, Fransa kralı elçisi Breves ile ilettiği mektubunda Sultan Mehmed'e taziyesini bildirdiğine, ortak düşman olan İspanya ile mücadelelerinde devam etmeleri gerektiğine, aralarındaki geçmişten gelen dostluğun sürdürülmesi ricasını dile getirdiğine, Sultan Mehmed'in sultanlığının hayırlı olması dileğini bildirdiğine dair Fransa Kralından Sultan Mehmed'e gönderilen taziye name.*

Metin: Françe pâdişâhından Sultân Mehmed Hân hazretlerine ta'ziye nâme

Dâyim ve kâyim sâhibü'l-adl ve't-tedbîr bizüm hakikatlı dostumuz merhûm ve mağfûrleh babanız Sultan Murad Hân hazretlerinin vefâtı haberin istimâ' olundukda şol mertebe gam ve ol derecede elem vâki' olmuşdur tahrîr-i beyân mümkün değildir anlar yerde yattıkça rahmet-i rahmân ile sûde hâl olub yüce hazretinize ömr-i tavîl ve gönül hoşluğuyla culûs-ı hümâyûnunuzu mubârek idüb yevmen fe yevmen saltanatınızı ziyâde ve a'dâ üzerine muzaffer olmanızı müyesser ve mukadder ide *bi-mennihî vucûdehû* hâlâ âsitâne-i sa'âdetinizde mu'teber beyzâdelerimizden Breve elçimize sipâriş olunmuşdur ki âbâ'i ve ecdâd-i izâmlarınız ile olan kadîmi dostluğu hıfz ü hirâset gâyetle murâdımız idüğü yüce hazretlerine arz idüb vâki'-i taksirât olduysa özrûn dileye ve an mu'teber elçimiz âsitâne-i sa'âdetlerine ve irsâl olunmasın i'lâm eyleye ve şimdiye dek elçi irsâl olunurdu cânibeynin düşmanı olan İspanya ile cenk ü cidâlimiz mâni' olmayaydı ammâ inşâa'llâhu te'âlâ an karîb vâki' olan mevânî'a nazar olunmayub irsâl olunub âsitâne-i sa'âdetlerine vârub yüz sürdükde cânib-i muhabbetinizüm yüce zât-ı şerîflerine olan meveddet-i muhabbeti arz itdükde emizdir ki hîn-i kabûlde vâki' olub ehîbbâ zümresinden add olunavuz ve dahî re'âyâmız hakkında sâye-i

[207a]

adâlet meymûn ve nazar-ı hümâyûn-ı sa'âdetleri dirîğ olunmamak ricâ olunur hemân hak subhânehû ve te'âlâdan dilerüz ki yüce nûr ve sa'âdetlü ve azametlü ve kudretlü ve mukâbelesüz müslümânlarının şehinşâhı Sultân Mehmed Hân hazretlerinin izzet ve rif'atlerin dâyim ve kayim eyleye

[207b]

Özet: Fransa elçisi aracılığıyla Fransa kralının mektubunun Osmanlı padişahına ulaştığına, 22 Şevval 1004'de Macaristan üzerine büyük bir sefer düzenleneceğinden Fransa kralının istediği donanmanın hemen karşılanamayacağına, başlarında Halil Paşa'nın olduğu yüz kadırgalık donanmanın hazırlandığına, ancak Osmanlı padişahının da bizzat sefere gitmesinden dolayı donanmanın istenilen yere hareket edemeyeceğine, Macaristan seferi tamamlanınca gelecek ilkbaharda donanmanın İspanya üzerine sefere çıkabileceğine, bu zaman diliminde Fransa'nın İspanya'yı boş bırakmayıp güçlenmesine engel olması gerektiğine, eğer Fransa zor duruma düşerse İspanya ile barış yapabileceğine, zaruri bir durum olmazsa Osmanlı tarafının barışa sıcak bakmadığına, aralarındaki anlaşma gereğince dostuna dost düşmanına düşman olunması gerektiğine dair Sultan Mehmed tarafından Fransa Kralına gönderilen mektup. (Zilkade 1004)

Metin: Françe pâdişâhına nâme sûretidir Sultân Mehmed Hândan

İftihârü'l-ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye muhtâru'l-kuberâi'z-zümreti'l-İseviyye
muslih-i mesâlih-i cemâhiri't-tâyifeti'n-Nasrâniyye sâhib-i ezyâl ve'l-vakâr sâhib-i
delâ'ili'l-mecdi ve'l-iftihâr Françe Padişâhı hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr tevkî'-i refî'-
i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki e'l-hâletü hâzâ atabe-i aliyye-i adâlet-unvân ve
südde-i seniyye'i sa'âdet nişânımızda olan elçinizin mektûb-ı sadâkat mashûbunuz
vârid olub mazmûnunda taht-ı sa'âdet baht üzere culûs-ı izzet me'nûsumuz ahabârı için
irsâl olunan nâme-i hümâyûn-ı behçet-makrûnumuz varub vusûl buldukda ve
mukaddemâ mev'ûd olan donanmamızun irsâl olunmasına müterettib olduğunuzu
müşârunileyh elçiniz pâye-i serîr-i a'lâmıza arz eyledikde alâ vechi'l-kâmil ilmimiz
muhtâ ve şâmil olmuşdur imdi şimdiki halde bizzât Üngürüs-i menhûs üzerine azîmet-
i hümâyûnumuz mukarrer olub iş bu sene erba'a ve elf şevvâli'l-mükerreminin yirmi
ikinci gününde cümle asâkir-i nusret-mü'essirimiz ile otak-ı gerdûn nitâka nuzûl vâki'

olmuştur ümidir ki hüda-yı bîcûn ibtidâsın mübârek ve meymûn ve intihâsın hüceste ve hümâyûn

[206a]

itmiş ola ve donanmamız murâd idündüğünüz mahallere varmak musammem olmuşken kendümüz bizzât sefer-i hümâyûna teveccüh itmekle memâlik-i mahrûsemizün hıfz ü hirâseti her vechile lâzım ve mühim olmağın kapudânımız olan düstûr-ı mükerrem müşîr-i mufahham nizâmü'l-âlem vezîrim Halil Paşa edâma'llâhu te'âlâ iclâlehû ile yüz pâre kadirga irsâl olunub kendüye sipâriş olunmuştur ki zamân el virüb mahall-i iktizâ eyledüğüne göre sizün cânibinize dahî mu'âvenet ve muzâheret üzere ola ve müşârunileyh elçiniz dahî südde-i sa'âdetime arz-ı hâl gönderüb Fresgîstândan ba'zı yerlû halkı size tâbi' olub beru cânibden ancak kürekçi ile on iki pâre kadirga irsâl olunub cenkcisi ol cânibde tedârük olunur eğer birkaç pâre gemiler irsâl olunmayub mu'âvenet olunmazsa sizün İspanya ile bi'z-zarûri barışmanız husûsun i'lâm eyledi ekser gemilerimizün kürekçileri ehl-i islâmdan olmağıle cenkcisüz gönderilmek münâsib olmaduğu ecilden te'hîr olunmuştur inşa'llâhu te'âlâ evvel baharda yine azîm donanmamız tedârük olunub murâd idündüğünüz mahallere irsâl olunur hemân siz dahî bu sene var kuvvet-i bâzuya götürüb kadîmden âsitâne-i sa'âdetimiz ile olan mu'âmelenüz üzere dostlarımıza dost ve düşmanlarımıza düşman olub şöyle hareket eyleyesiz ki İspanyanın krala aslâ bir vechile mu'âvenete mecâlleri kalmayub kendü hallerine meşgûl olmağa bâ'is ola gerekdir ki nâme-i hümâyûn-ı sa'âdet-makrûn ve meserret meşhûnumuz varub vusûl buldukda kadîmü'z-zamân

[206b]

ilâ hâze'l-ân âsitâne-i sa'âdet âşiyân ve dûdmân-ı hilâfet bünyânımıza olan sadâkat ve ihlâs ve muhabbet ve ihtisâsınız müsted'âsınca mâbeynde mün'akid olan şerâyit-i ahd-i emân kemâ yenbağî riâyet olunub vufûr-ı ihlâsınız muktezâsınca dostumuza dost ve düşmanımıza düşman olub İspanya kralıyla barışmağa cidden rızâ-yı hümâyûnumuz yokdur inşa'llâhü'l-meliki'l-müte'âl bu sâl-i ferhunda fâlde vilâyet-i Üngürüs ahvâli ber taraf olub evvel bahâr-ı hüceste-âsârda azîm donanma-i hümâyûnumuz tedârük olunub her vechile mu'âvenet ve muzâheretiniz bâbında müsâ'ede olunursuz âna göre câdde-i sadâkatte sâbit-kadem ve şâh râh-ı muhâlesatta

râsih-dem olub atabe-i ulyâmıza i'lâmı lâzım olan hususlar ile ahabâr-ı selâmetinizi i'lâmdan hâlî olmayasız tahrîren zi'l-ka'de sene erba'a ve elf

[205a]

Özet: Fransa kralı elçisiyle gönderdiği mektubunda iki devlet arasındaki dostluğun sürdürülmesi arzusunun dile getirmesinden dolayı Osmanlı Padişahının memnuniyetini ifade ettiğine, Fransa kralı İspanya ve damadı üzerine yaptığı seferlerde iki kale fethedip binlerce İspanyol askerini katlettiğine, Osmanlı padişahı önümüzdeki baharda büyük bir donanmayı İspanya üzerine gönderip Macar üzerine yapılacak seferde İspanyanın yardım etmesini engellemek istediğine, İspanya kralı ile Fransa kralının barışması için birçok kralın arabuluculuk yapmak istediği haberinin Osmanlıya geldiğine, eğer ilkbahar Osmanlı donanması İspanya üzerine sefere gelemese Fransa'nın barış yapabileceğine ancak Osmanlı tarafının barışa sıcak bakmadığı sadece zor duruma düşülürse yapılabileceğini bildirdiğine, Fransa'nın bahara kadar İspanya üzerine seferlerini devam etmesi gerektiğine, baharda da Osmanlı donanması ile birlikte sefer katılmak için hazırlıklarını yapması gerektiğine dair Osmanlı padişahından Fransa Kralına gönderilen mektup. (Safer 1004)

Metin: Françe pâdişâhına nâme fi sene erba'a ve elf

İftihâr-i ümerâi'l-izâmi'l-İseviyye ihtiyâr-i kuberâi'l-fihâm fi'l-milleti'l-Mesîhiyye muslih-i mesâlih-i cemâhiri't-tâyifeti'n-Nasrâniyye sâhib-i ezyâli'l-haşmet ve'l-vakâr sâhib-i delâ'ili'l-mecd ve'l-iftihâr Françe Padişâhı hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki dergâh-ı mu'allâmda olan elçiniz arz-ı hâl gönderüb sizün için kadîmü'l-eyyâmdan âsitâne-i sa'âdetimiz ile olan dostluğun hıfzı ziyâde murâdınız olub şimdikihalde cânibeynin düşmanı olan İspanya üzerine zafer bulub bu sene İspanya kralıyla güyegüsünün vilâyetlerine asker gönderdiğinizde mezbûr kral yardum için vâfir asker gönderüb cenk itdiklerinde hayli İspanyolu katl eyledüklerinden mâ'adâ iki kal'aların alub ve kalan askeri bir hisara kapanub ve Flandre cânibinden dahî bir hisarları alunub küllî hakâret olunmuşdur cânibeynin hıfzı ve re'âyânın âsûde hâl olması ve macar vilâyetine yardım gitmemesi için evvel baharda azîm donanma tedârük olunmak elzemdir hattâ bu sene sizün hatırınız için Nemçe beğlerinden nicesi Beç Kralına yardum için asker gönderilmişdir ve İspanya kralı ile mâbeyninizde sulh olmak için etrâf-ı cevânibde olan krallar araya girmişlerdir şöyle ki

[205b]

evvel baharda bizüm tarafımızdan donanma ihrâc olunmazsa İspanya kralıyla bi'z-zarûri barışmak lâzım gelür donanma ihrâc olunursa barışmayub ve sulha rızâ virmeyüb cenk [ü] cidâl üzre olmanız mukarrerdir deyü i'lâm eyleyüb ve dahî bu bâbda her ne takrîr ve beyân eylemiş ise cümlesi ale't-tafsîl pâye-i serîr-i sa'âdet masîrime arz olunub ilm-i şerîfim muhît ve şâmil olmuşdur eyle olsa siz âbâ'i kirâm ve ecdâd-ı izâmımız enâra'llâhu te'âlâ berâhinehum zamânından beru südde-i seniyye-i sipehr-âsâ va atabe-i aliyye-i felek-fersâmız küllî muhabbet ve meveddet ilticâ ide gelmiş dostumuz olmağile elçinizün i'lâm ittüğü üzre inşâa'llâhü'l-melikü'l-fettâh evvel evvel bahar-ı hüceste âsârda deryâ yüzüne azîm donanmamuz ihrâc olunmak bâbında hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnumuz ile fermân-ı âlişânımız sâdır olmağın inâyet-i hakk ile şimdiden tedârikine mübâşeret olunmuşdur gerekdir ki bu nâme-i hümayûn-ı sa'âdet makrûnumuz varub vusûl buldukda devr-i dîrîn ve ahd-i pîşîn ilâ hâze'l-hîn âsitâne-i izzet karîn ve dûdmân-ı sa'âdet rehînemize olân vufûr-ı sadâkat ve kemâl-i istikamet muktezâsınca mâbeynde olan şerâyt-i ahd-i emân ri'âyet olunub cibilletinizde merkûz olan vufûr-ı sadâkat ve ihlâs mücebince dostumuza dost ve düşmanımıza düşman olub İspanya kralıyla barışmaya rızâ-yı hümayûnumuz yokdur rızâımıza muhâlif mezbûr kral ile barışmayub kemâkân cenk

[204a]

ve cidâl ve harb ü kîtâlden hâlî olmayub dâimâ intikâm almağa sa'y ü küşîş üzre olasız inşâ'allâhu te'âlâ evvel baharda deryâ yüzüne azim donanma-i hümayûnumuz çıkub İspanya vilâyetlerine müstevlî olub her vechile size mu'âvenet ve muzâheret eylemek emrim olmuşdur siz dahî var kuvveti bâzû-yi himmete getürüb İspanyalunun memleket vilâyetlerin harâb ve yebâb itmekden hâlî olmayub rızâ-yı şerîfimize muhâlif İspanya kralıyla barışmayasız dâimâ rızâ-yı hümayûnumuz üzre hareket itmekle envâ'i inâyât-ı aliyye-i şâhâneye ve esnâfü's-sekât-ı seniyye-i pâdişâhânemize mazhar olduğunuzdan gayri âsitâne-i sa'âdetimde olan cümle murâdınıza müsâ'ede olunursuz ana göre câdde-i sadâkatta sâbit-kadem ve madde-i istikâmette râsih-dem olub atabe-i ulyâma i'lâmı lâzım olan husûsları arz ü i'lâmdan hâlî olmayasız tahrîren fî evâsıt-ı saferü'l-muzaffer min şuhûr sene erba'a ve elf

Be makâm-ı kostantiniyyetü'l-mahrûse

[204b]

Özet: Fransa'ya verilen ahidnameye göre Fransız olmayan tüccarların Osmanlıya geldiklerinde Fransa konsolosuna müracaat etmesi gerektiğine, İngiltere elçisi veya başka birinin bu tüccarlara karışmaması gerektiğine, Zilkade 1005'de çıkartılan emirde eski veya yeni herhangi biri emir ibraz edilirse ciddiye alınmamasına dair hüküm olmasına rağmen İngiltere elçisi bir şekilde bir emir alıp tüccarlar kime müracaat etmek isterse ona başvurabilir dediğine, ahidnamede yazıldığı gibi tüccarların Fransız konsolosuna başvurmasının uygulanmasına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine, Fransa'ya verilen ahidnameye itibar edilip yeni veya eski İngiltere elçisi bir emir öne sürerse itibar edilmemesine, eğer ellerinde bir emir bulunursa ellerinden alınmasına, İngiltere'nin bu tüccarlara karışmasına müsaade edilmemesine dair Halep Beylerbeyine hüküm. (Muharrem 1006)

Metin: Halep Beğlerbeğisine hüküm İngiltere elçisi harbî tüccâra dahl itmeye emr-i şerîf ibrâz ellerinden alınub Françe konsolosuna virile

Tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki südde-i sa'âdetimde olan Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb sâbıkâ ve hâlâ Françe pâdişâhına virilen ahidnâme-i hümayûn elçileri olmayan harbî tüccâr tâyifesi Françe elçisi ve konsoloslarına mürâca'at eyleyeler deyü mukayyed olub İngiltere elçisi ve gayri dahl ü ta'arrüz eylemeye ve bu husûs için mukaddem ve mu'ahhar emr-i şerîf ibrâz olunursa amel olunmayub ahidnâme-i hümayûnum mûcebince amel oluna deyü hamse ve elf zi'l-ka'desinin evâhirinde emr-i şerîf virilmiş iken ahidnâme-i hümayûnuma ve ol emr-i şerîfime mugâyir İngiltere elçisi bir tarîk ile emr-i şerîf alub harbî tüccâr tâyifesi kangı elçi ve konsolosa mürâca'at itmeğe ihtiyâr iderlerse ol tarafa mürâca'at ideler bu hükme mugâyir emr-i şerîf ibrâz olunursa ellerinden alınub mühürlenüb südde-i sa'âdetime gönderesin deyü yazdurmağile harbî tüccâra dahl eylediklerin bildürüb inâyet olunan ahidnâme-i hümayûnum târihinden mukaddem ve mu'ahhar İngiltere elçisi emr-i şerîf ibrâz iderse amel olunmayub Françelüye virilen

[203a]

ahidnâme-i hümayûnum mûcebince amel olunmak bâbında hükm-i hümayûnum virilmesin ricâ itmeğin harbî tüccâr husûsunda Françelüye virilen ahidnâme-i hümayûnum mûcebince amel olunmasın emr idüb buyurdum ki harbî tüccâr

husûsunda Françelüye virilen ahidnâme-i hümayûnum mücebince amel eyleyüb İngiltere elçisi tarafından dahl ü ta'arrüz itdürmeyesin ahidnâme-i hümayûnum târihinden mukaddem ve mu'ahhar İngiltere elçisi tarafından evâmir-i şerîfe ve temessükât ibrâz olunursa amel olunmayub ellerinden alub der-kîse idüb mühürleyüb südde-i sa'âdetime gönderesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümayûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i muharremü'l-haram sene sitte ve elf

[203b]

Özet: Eskiden beri Fransa padişahları ile Osmanlı padişahlarının dostluk içerisinde olduğuna, Fransa'ya verilen ahidnameye göre Osmanlıya gelen yabancı tüccarların Fransa bayrağı altında gelip ticaret yapmak istediklerinde Fransa elçisine ve konsolosuna müracaat etmeleri gerektiğine, buna rağmen Pavlo Mariyani İngiltere'nin konsolosu olarak yabancı tüccarlara karışarak kime dilerlerse ona başvurabileceklerini söylediğine, 930 tarihli bir belgeyi kanıt olarak öne sürüp konsolosu olmayan tüccarların kendisine başvurabileceğini iddia ettiğine, Murad Hüdâvendigar zamanında Veziri azam İbrahim Paşa önderliğinde vezirler ve kadı askerler huzurunda görülen davada İngiltereli ve Venedikli hariç yabancı tüccarları Fransa konsolosunun temsil etmesi gerektiğine, İngiltere konsolosu Pavlo'nun yabancı tüccarlara karışmasının kesinlikle engellenmesi gerektiğine, buna itirazın Pavlo Mariyani Fransa'ya verilen ahidnamede yabancı tüccarların temsiliyetinin olmadığını sonradan bu maddenin eklendiğini iddia ettiğine, Pavlo'nun itirazının kabul edilmeyip bundan sonra herhangi bir belge öne sürerse bunun kabul görmeyeceğine, mahkemede verilen bu karara rağmen Pavlo Mariyani'nin hala yabancı tüccara karışıp konsolosluk yaptığına, İngiltere elçisi Kaptan Halil Paşa ve vezir Hasan Paşa aracılığıyla mektuplar gönderip yabancı tüccarları temsil etmek istediklerine, İngiltere elçisinin isteklerinin kabul edilmeyip, hiçbir şekilde yabancı tüccara karışmasına izin verilmemesine dair hüküm. (Safer 1006)

Metin: Abâ'-i kirâm ve ecdâd-ı izâmım enâra'llâhu te'âlâ berâhinehum zamanlarında vilâyet-i Françe pâdişâhları sâyir efreñç pâdişâhlarından mukaddem dûdmân-ı hilâfet bünyânımız ile dostluk üzre olub bu ana gelince bir vechile dostluğu muhtel bir vaz' sâdır olmamışdır ve harbî tüccâr tâyifesi kadîmden memâlik-i mahrûseme ticâret için geldiklerinde Françe pâdişâhlarının nâmı ve sancağı ile gele geldikleri ecilden

mukaddemâ Françelüye virilen ahidnâme-i hümayûnumda Françe elçilerine ve konsoloslarına mürâca‘at ideler deyü mastûr ve mukayyed iken Pavlo nâm şakî bir tarîk ile İngilterelünün konsolosu olmağıle mahzâ mâbeynlerine ihtilâl virmek için harbî tâyifesi istedikleri konsolosa mürâca‘at eylesünler deyü dokuz yüz otuz tarihiyle müverrah bir ahidnâme ibrâz idüb bir tarîk ile mücebince nice ahkâm dahî ihrâc idüb ihtilâl virdüğünden mâ‘adâ harbî tâyifesi memâlik-i mahrûseme ticâret bahânesiyle gelüb nice fitne ve fesâd üzre olub ve müstakil konsolosları olmamağıle mazbût tâyife olmayub her biri şenâ‘atdan hâlî olmayub ve merhûm babam hüdâvendigâr tâbe serâhu zamânında dokuz yüz doksan altı senesinde divân-ı hümayûnda vüzerâ ve kâdî-askerler huzûrunda mürâfa‘a olduklarında harbî efrenç tâyifesi kadîmden Françe pâdişâhının sancağı altında gele geldikleri zâhir olmağıle

[202a]

ellerine emr virülüb ve mezkûr Pavlonun dahî elinde ba‘zı mektûblar bulunub ihtilâle bâ‘is olmağıle salb ü siyâset olmuştur mezkûr harbî tâyifenin Françelüye tâbi‘ olması her vechile zabt ü rabt evlâdur deyü pâye-i serîr-i a‘lâma vezir-i a‘zamım İbrahim Paşa edâmallâhu te‘alâ iclâlehû tarafından arz olundukda müceddeden virilen ahidnâme-i hümayûnda Venediklü ve İngilterelüden ma‘adâ müstakil elçileri olmayan harbî tüccâr tâyifesi Françe sancağı altında gelüb harbî tâyife sonradan Françelü ahidnâmesine ilhâk olunmuştur deyü İngiltere elçisi tarafından ve gayrıdan dahl ü ta‘arrüz olunmaya ve bu husûs için mukaddem ve mu‘ahhar bir tarîk ile emr dahî ibrâz olunursa istimâ‘ olunmayub bu ahidnâme-i hümayûnuma amel oluna deyü hatt-ı hümayûn-ı sa‘âdet-makrûnum ile ahidnâmeye ilhâk olunmak fermânım olmuş yine İngiltere elçisi memnû‘ olmayub kâh kendü arzıyla ve kâh harbî tüccâr iltimasıyla ahidnâme-i hümayûna mugâyir emirler ihrâc itmekle küllî ihtilâle bâ‘is olub ve zikr olunan harbî tüccâr husûsunda müceddeden virilen ahidnâme-i hümayûnum mücebince amel olunmak lâzım ve mühimdir deyü tekrârdan vizâretle kapudânım olan Halil Paşa vezîrüm Hasan Paşa edâmallâhu te‘alâ iclâlehumâ mektublar gönderüb i‘lâm eyledükleri ecilden min ba‘d müceddeden virilen ahidnâme ile amel olunmak bâbında hatt-ı hümayûnum ile fermân-ı âlişânım sâdır olmuştur

[202b]

buyurdum ki vardıkda fermân-ı celîlü’l-kadrim üzre Françelülere müceddeden virilen ahidnâme-i hümayûnum mücebince amel idüb aslâ hilâfına cevâz gösterilmeye bu

husûs için ahidnâme-i hümayûnuma mugâyir mukaddem ve mu'ahhar tarih ile bir hükm ibrâz olunursa her kim arzıyla ihrâc olunmuş ise olsun aslâ amel itmeyüb ol makûle hükümleri ellerinden alub ahd-i emâna mugâyir ve ahidnâmeye muhâlif vaz' eyledükleri ecilden muhkem haklarından gelesin ki sâyirîne mûcib-i ibret ola ve bu hükm-i hümayûnumu sicill-i mahfûza kayd olduğundan mâ'adâ vilâyet kânûn-nâmesine dahî kayd eyleyesin ki min ba'd bu hükm-i âlişânım mûcebince amel oluna ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümayûnumu Françe konsolosları ellerinde ibkâ eyleyesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî gurre-i safer sene sitte ve elf

[201a]

Özet: Receb 1005'te gerçekleştirilen Osmanlı Fransa anlaşmasının yenilenmesinden sonra yeni anlaşmaya uyulması için emirler verildiğine, bundan hemen sonra İngiltere'ye verilen bir emir ile hala yabancı tüccarların İngiltere konsolosuna başvurmasına neden olduğuna, Muharrem 1006'da İngiltere elçisinin bir şekilde anlaşmalara aykırı olarak aldığı bu emir ile 930 senesindeki aldıkları ahidnamenin ellerinden alınıp mühürlenip merkeze gönderilmesine, bu hükümlerin geçersiz olduğunun bildirildiğine, Fransa'ya verilen ahidnameyle uyumadığından hiçbir şekilde yabancı tüccarların İngiltere konsoloslarına başvurmasına izin verilmemesine dair Mısır Beylerbeyine hüküm. (Safer 1006)

Metin: Mısır Beğlerbeğisine emr-i şerif

Ma'lûm ola ki Françe elçisi südde-i sa'âdetime arz-ı hâl gönderüb sene hamse ve elf recebinde ahidnâme-i hümayûn tecdîd olub ve mazmûnu ile amel olunmak için sene-i mezbûre zi'l-ka'desinde emr-i şerîf virilüb zikr olunan ahidnâmeye ve emr-i şerîfe mugâyir sene-i mezbûre zi'l-ka'desi âharında İngiltere elçisine emr-i şerîf virilüb ve hâlâ bin altı muharrem evâsıtında harbî Françe konsolosuna mürâca'at itmeyüb İngiltere konsolosuna mürâca'at it deyü bir tarîk ile emr-i şerîf alub bu takdirce bize virilen ahidnâme fesh olmak lâzım gelür ahidnâmemiz mûcebince amel olunub dokuz yüz otuz senesinde harbîlere verilen ahidnâme ve sâir temessükât ve bin altı muharrem evâsıtında İngiltere elçisine virilen emr-i şerîf ile amel olunmayub ibrâz itdükleri ahkâm-ı şerîfe ellerinden alunub südde-i sa'âdetime gönderilmek için hükm-i hümayûnum virilmesin ricâ itmeğin buyurdum ki vardıkda min ba'd bu husûsda Françelüye virilen ahidnâme-i hümayûn mûcebince amel eyleyüb zikr olunan harbîler tarafından ve İngiltere elçisi cânibinden emr-i şerîf ibrâz olunursa ellerinden alub

mühürleyüb südde-i sa‘âdetime gönderesin bu bâbda dâimâ Françelüye virilen ahidnâme-i hümayûnum ile amel eyleyüb hilâfına aslâ cevâz göstermeyesin ve ba‘de’n-nazar bu hükmü ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî evâyil-i safarü’l-muzaffer sitte ve elf

[201b]

Özet: Fransa elçisi gönderdiği mektubunda parası ile yedi bin şıra almak için adamını gönderdiğini bildirdiğine dair gelen arz üzerine eskiden beri olan anlaşmalara göre elçinin adamından aldığı şıralar için herhangi bir gümrük ve vergi talep edilmemesine, belirlenen miktar kadar şıra alıp zorluk çıkarılmadan dilediği iskeleden satın almasına dair Yalılarda kalan Sancak Beylerine, Kadılara hüküm. (Safer 1006)

Metin: Hükm-i berây-ı âverden-i hamr

Mefâhirü’l-ümerâi’l-kirâm merâci‘ü’l-küberâi’l-fihâm zü’l-kadr ve’l-ihtirâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti’l-meliki’l-allâm memâlik-i mahrûsemin yalılarında vâki‘ olan sancak beğleri dâme izzühüm ve mefâhirü’l-kuzât ve’l-hükkâm ma‘denü’l-fazl ve’l-keâm vâki‘ olan sancaklarda kâdılar zîdet fezâyilehum tevkî‘-i refî‘-i hümayûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki Françe elçisi dergah-ı mu‘allâma arz-ı hâl gönderüb kendünün kilârı mühimmi içün akçesi ile yedi bin müdre şıra almak içün âdemin irsâl eyleyüb her kanki iskeleye varursa kimesne mâni‘ olmayub ve kadimden ola geldüğü üzre ümenâ ve ummâl zikr olunan şıradan gümrük ve gayr-i resm taleb itmemek bâbında hükm-i hümayûnum virilmesin ricâ itmeğin buyurdum ki müşârunileyh âdemisi taht-ı kazânuzda her kanki iskeleye varub akçesiyle zikr olunan mikdârı şıra almak istedikde hâricden bir ferde dahl ü ta‘arruz itdürmeyesiz ve olıgelmişe ve kadimden olıgelene muhâlif zikr olunan şıradan ümenâ ve ummâl gümrük ve sâir resm taleb itdürülmeyüb emrime muhâlif iş itdürmeyesiz şöye bilesiz tahrîren fî evâ’il-i safarü’l-muzaffer sene sitte ve elf

[200a]

Özet: Duka-i Françe (Floransa Toskana Grand Dukalığı) ve İspanya kralı birlikte hareket ederek Marsilya şehrine yakın iki mil uzaklıkta olan bir adaya bir kale inşa ederek limanına da birkaç kadirga koyarak tüccarların geçişine izin vermediğine, bu yolla Marsilya şehrini ele geçirip donanmasını burada tutup Osmanlı ve Fransa’ya büyük zarar verdiğine, Fransa kralından gelen mektupla Cezayir, Tunus

kadırgalarıyla ve levent gemileriyle bir donanma oluşturulup düşmana gönderilmesine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Cezayirgarb ve Tunus'un muhafazası için buralardaki gemileri ve levent gemilerinin başına geçip Fransa Kralının belirlediği yerler üzerine gidilip ada üzerindeki düşman varlığını ortadan kaldırmalarına dair Cezayirgarb Beylerbeyine hüküm. (Safer 1006)

Metin: Cezâyir Beğlerbeğisine emr-i şerîf ki gemileriyle Françe pâdişâhı istediği yere gide

Vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe pâdişâhının südde-i sa'âdetimde elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb Françe vilâyetinden Marçilya nâm şehre iki mil mikdârı bir cezîre olub duka-i Françe İspanya kralıyla yekdil olub zikr olunan cezîrede bir muhkem kal'a binâ idüb ve limanına birkaç pâre kadırğa koyub tâcirler benderlere varub gelmekden kalub taşradan gemi getürtmeyüb bu tarîk ile Marçilya şehrini alub ve anda donanmasın tutub mağrib vilâyetine zarar kasd eylemiştir bu husûsda Françeye nice zarar ise memâlik-i mahrûseme dahî zarardır deyü her ne zamanda ki müşârunileyh Françe Pâdişâhı tarafından mektûb gele sen serdâr olub Cezâyir ve Tunus kadırgaları ve levend gemileriyle ve askeriyle sipâriş olunan yere varub a'dânın cem'iyyetlerin perişân ve zararların def' eylemek bâbında hükm-i hümayûnum verilmesin ricâ itmeğin vech-i meşrûh üzre sen Cezâyir ve Tunus gemilerine serdâr olub dahî müşârunileyh Françe pâdişâhı tarafından haber geldikde te'hîr itmeyüb varub ol mahalde hıdmette bulunmak bâbında hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnum ile fermân-ı âlişânım sâdır olmuştur buyurdum ki vardıkda sen Cezâyir ve Tunus ve levend gemilerine fermân-ı celîlü'l-kadrim üzre

[200b]

serdâr olub müretteb ve mükemmel hazır olub dahi anun gibi müşârunileyh Françe pâdişâhı tarafından ve Marçilya hâkimi cânibinden haber geldikde kat'â te'hîr ve tevakkuf itmeyüb murâd idindükleri mahalle varub hıdmet eyleyüb def'-i mazarrat-i a'dâda bezl-i maddûr idüb müşârunileyh her ne vechile mu'âvenet ve muzâheret eylesin ammâ kemâl-i basîret ve intibâh üzre olub gider olduğun zamanda Cezâyir-i Garbın ve Tunusun muhafazasıçün yarar âdemler ta'yîn eyleyüb ve Tunus Beğlerbeğisiyle müşâvere eylesin ki sen varub gelince zikr olunan memleketleri gereği gibi düşman tarafından zarar olmak ihtimâl olmaya ve ta'yîn olunan mahalle varduğunda dahî basîret üzre olasın ki kefare gemilerinden yanında olan donanma-i

hümâyûnum gemilerine dahi yine zarar ihtimâli olmayub ırz-ı nâmûsı saltanata nakz virür vaz‘ sudûrundan be-gāyet ihtiyât olunub lâzımu’l-arz olan husûsları yazub kapuma arz eylesin Cezâyir ve Tunus gemilerinde olan yeniçeriler kullarım emrime muhâlefet itmezler hemen sen bir hoşça tedârük üzre olasın şöyle bilesin alâmet-i şerife i‘timâd kılasın tahrîren fî evâhir-i şehri-i saferü’l-muzaffer sene sitte ve elf

[199a]

Boş

[199b]

Boş

[198a]

Özet: Sultan Mehmed'in Belgrat'tan hareket ederek Eğri kalesini fethettiğine, Macar Kralı Erdel Voyvodası ile ittifak kurup Osmanlıya karşı mücadeleye giriştiğine, kaleyi muhafaza etmek için bir miktar asker bırakılıp geri kalan ile Macar Kralı üzerine sefer düzenlendiğine, padişahında katıldığı bu savaş iki gün sürdüğüden sonra düşman askerlerinin kaçmasıyla sonuçlandığına, geriye bıraktıkları silahlar, eşyalar, yüz adet civarı top ele geçirildiğine, bu başarıların dost krallara bildirildiğine, Fransa kralından gelen mektubun alındığına, Kralın bildirdiğine göre İspanya ile olan mücadelelerinde başarılı olduklarına, güneydeki beyler ve korsanların ahidnameye karşı harekette bulunarak Fransız gemilerine saldırdıklarına, ahidnamenin yeniden düzenlenmesine dair Fransa Kralından gelen talep üzerine Cezayirgarp, Tunus ve Trablusgarp taraflarında ahidnameye karşı gelerek gemileri yağmalayan beylerin cezalandırılacağına, esirlerin serbest bırakılıp mallar kimin elindeyse bulunup sahiplerine iade edilmesine, Müteferrika Mehmed'in görevlendirilip yeni ahidname ile Fransa Kralına gönderildiğine, daha önceden donanmanın gönderilmesi için söz verildiği halde Macar seferi yüzünden gönderilemediğine, Fransa elçisinin bildirdiğine göre müttefik olan İngiltere'nin donanmasının Sebte Boğazının ilerisinde bulunduğuna, Fransa ordusu karadan hareket ederse Osmanlı donanması ve İngiliz donanması birer koldan harekete geçerse Endülüslü Müslümanları ayaklanıp İspanyayı kolaylıkla fethedebileceklerine, ancak seferden dönüşün gecikmesiyle ve donanmanın şehirleri koruma ihtiyacı çıkmasıyla sefere çıkması mümkün olmadığına, Fransız elçisinin bildirdiğine göre İspanya'ya bağlı Anabolu ve Çiçilye eskiden Fransız

toprağı olduğuna, şimdi İspanya Kralının onlara zulmettiğinden yine Fransa Kralına tabi olmak istediklerine, ancak tek başlarına başarılı olamayacaklarından gerekli donanma desteği sağlanırsa İspanyaya isyan edip Fransa'ya bağlanmak istediklerine, gelecek sene tam teşkilatlı güçlü bir donanma oluşturulup Fransa'ya yardıma gidileceğine, Marsilya yakınında olan adada düşmanların birleşip bir karargâh kurduğu haberi geldiğine, Cezayirgarp Beylerbeyine gönderilen emirle buradaki düşmanların ortadan kaldırılıp Fransa'ya destek vereceğine, Fransa Kralının arzusu dâhilinde yardım edeceklerine, elçi tarafından numune olarak bir elmas gönderilip eğer geri kalanı da gönderilirse ücretinin verileceğine, Müteferrika Mehmed ile Krala hediye olarak bir süslü hançer ve güzel atlar gönderildiğine, dostluğun devamı için çaba gösterilip gönderilerek donanmanın zamanını bildirilmesine dair Sultan Mehmed tarafından Fransa Kralı Henry'e gönderilen mektup. (Rebiyülevvel 1004)

Metin: Sultân Mehmed Hân hazretlerinin tarafından Françe Pâdişâhı Anrik hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr cânibine irsâl olunân nâme-i hümayûn sûretidir

İftihârü'l-ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye muhtâru'l-kuberâi'z-zümreti'l-İseviyye
muslih-i mesâlih-i cemâhiri't-tâyifeti'n-Nasrâniyye sâhib-i ezyâli'l-haşmet ve'l-vakâr
sâhib-i delâ'ili'l-mecd ve'l-iftihâr Françe Padişâhı Anrik hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr
tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki e'l-hâletü hâzâ sene-i sâbıkâda
asâkir-i nusret şi'âr ve tatar bâd-i refât ile Belgraddan ubûr idüb doğru Eğri nâm harbî
kal'anın üzerine varıldıkda bi'inâyeti'llâhu Te'âla asâkir-i mansûrenin hucûmuna
tâkat getürmeyüb sehl-i müddet içinde feth ü teshîri müyesser oldu ve kral-ı bed-fi'âl
kendü nasb-ı gerdemiz olan Erdel Voyvadası ittifâk eyleyüb fikr-i fâsidleri re'yi
kâsidleri memâlik-i mahrûsemenden bir mahalle zarar ü gezend irüşdürmek mukarrer
idüğü mesmû'-i hümayûnum olmağın zikr olunan kal'anın içinde kifâyet mikdârı
asker ta'yîn olunub bâkî asker-i fevz-i mü'esser ile üzerlerine varılub cenâb-ı vâhibü'l-
atâyâ itlâf-ı me'n-nihâyesiyle iki gün azîm cenk

[198b]

olub ba'dehû kendümüz bizzât râyât-ı nusret âyât ile üzerlerine teveccüh itmekle
cuyûş-ı fecerenin kararları firâra tebdil olub taburlarına dek asâkir-i islâm ardlarına
düşüb bir mertebe gazâ olmuştur ki devr-i âdemden bu âna gelince selâtîn-i selefden
birine müyesser olmamışdır ve taburlarında mevcûd olan âlât ve esbâbları bi'l-küllîye
gâret ve hasâret olunduğundan mâ'adâ yüz aded topların alub ve bakiyyetü's-süyûf

olanlar dahi cân havli ile kimi batâk içinde yatak idinüb ve kimi dahi bir tarîk ile berü beyâbâna firâr itmekle güçle baş kurtarub eyle olsa bu feth-i mübînin i‘lâmı mûcib-i izdiyâd-ı meserret olmağın câdde-i sadâkatde sâbit-kadem olan dostlara istibşâr olundu ba‘de zikr selâtîn mâbeynlerinde cârî olduğu üzre culûs-ı sa‘âdet me’nûsumuz tehniyesiçün nâme-i muhâlasatınız vârid olub arz-ı sadâkat ve ihlâs ve meveddet ve ihtisâsdan sonra İspanya Kralıyla cenk eyleyüb nîce yüz aklıkları olduğun ve mağribde olan beğlerbeğiler ve korsanlar hilâf-ı ahd-i emân te‘addî eyledükleri iş‘âr olunub

[197a]

ve sâbıkâ Françelüye inâyet olunan ahidnâme-i hümayûn tecdîd olunması iltimas olunmuş ve sâir her ne denilmiş ise bi’t-tamâm pâye-i serîr-i a‘lâmıza arz olunub cümlesini ilm-i şerîf-i âlem ârâmıza muhît ve şâmil olmuşdur dâimâ a‘dâ-yı devlet olanlar hûr ve makhûr ve eviddâ’i izzet olanlar muzaffer ve mansûr olalar ve iltimâs olunduğu üzre ahidnâme-i makrûnumuza murâd olunduğu üzre ba‘zı şurût ilhâk olunub tecdîd olunmuşdur min ba‘d hilâf-ı ahidnâme-i hümayûn te‘addî ve tecâvüz eyleyenlerin haklarından gelinmek fermânım olub Cezâyir-i Garb ve Tunus ve Trablus-ı Garb câniblerine evâmir-i şerîfemiz irsâl olunub ahd-i emâna muhâlif girift olan Françelüler ve gâret olunan emvâl ü erzâkları her kimin elinde bulunursa esîr olanlar ıtlâk olunub ve malları veyâhûd bahası alıvirilmek için dergâh-ı mu‘allâm müteferrikalarından olub harem-i hümayûnumdan ihrâc olmuş Mehmed zîde mecduhû ta‘yîn olunub mü’ekked ahkâm-ı hümayûnum ile irsâl olunmuşdur ve mukaddemâ gönderilmesi iltimâs olunan donanmamızun te’hîrine bâ’is kendümüz bizzât Üngürüs seferine azîmet idüb deryâ cânibleri hâlî kamağile millet-i Nasârâda olan re‘âyâımızun

[197b]

mâbeyninde fitne zuhuru ihtimâli olduğu bundan akdem nâme-i hümayûnumuz ile i‘lâm olunmuşdu ve hâlâ bâb-ı sa‘âdetimizde olan mu‘teber elçiniz sizün İngiltere Kraliçesiyle ittifâkınız olub mezbûre kraliçenin donanması Sebte Boğazının öte cânibinden ve bizzât kendümüz kara tarafından yürüyüb ve bizüm donanmamız dahi beru cânibinden hücum ider ise kadîmden ehl-i islâm diyârı olub İspanya tâyifesi musallat olduğu Endülüs vilâyetinden olan Müslümanlar dahî hareket idüb etrâfdan bu minvâl üzre mubâlağa asker teveccüh itmek ile âsân-ı vechile feth olurdu deyü i‘lâm eylemiş idi lâkin seferden geç avdet olunub ve kapudânımız yüz pâre mikdârı kadirga ile deryâ kenarlarında olan memleket-i vilâyetimizün hıfz ü hirâseti hıdmetinde

olmağıle donanma tedârük görülmeyüb irsâli mümkün olmadı ve müşârunileyh elçiniz pâye-i serîr-i a'lâmıza arz-ı hâl gönderüb İspânya Kralına tâbi' Anabolu ve Çiçilye vilâyetleri evvelden Françe Pâdişâhlarının zabtında olmağıle hâlâ ol vilâyetin halkı İspânya hâkimlerinin zulmlerinden âciz olub İspânya Kralından rûgerdân olub uslûb-ı sâbık üzre

[196a]

girü size tâbi' olmak fikrinde olub lâkin mu'âvenete muhtâcız cenâb-ı celâlet me'âbımız tarafı için mâbeyninizde olan dostluğa binâ'en İspânyaya isyân eyledüğümüzde şöyle ki donanma-i hümâyûn ihrâc olunub mu'âvenete müte'ahhid olurlarsa biz dahî gelen donanma halkı ile yekdil ve yekcihet olub size itâ'ata ikdâm itmek mukarrerdir deyü mektûb gönderdiklerin bildürmeğın inşâ'allâhu te'âlâ sene-i âtiyede müretteb ve mükemmel düşman yarağıyla kifâyet mikdârı donanma-i hümâyûnumuz ihrâc olunub mu'âvenet eylemek için irsâl olunur ve Marsilya Kal'ası mukâbelesinde olan cezîrede nîce düşmanlarınız cem' olub kal'a binâ itmekle ol vilâyetin halkına muzâyaka virdiklerin müşârunileyh elçiniz i'lâm eyleyüb def'î ve ref'î bâbında Cezâyir-i Garb tarafından mu'âvenet için asker gelmek ricâ eyledüğü pâye-i serîr-i a'lâmıza arz olundukda mâbeynde olan dostluğa binâ'en Cezâyir-i Garb Beğlerbeğisine ve anda olan asker halkına mü'ekked hükm-i hümâyûnum irsâl olunmuşdur sizün tarafınızdan her ne zamân murâd olunursa anlar ile haberleşüb dahî zamân el virüb mahall-i iktizâ eyledüğüne göre dostluk muktezâsınca mu'âvenet ve imdâd eyleyeler

[196b]

ve elçiniz tarafından bir elmas numûnesi gelüb vâsıl oldu numûnenin elmâsı numûne mikdârı ise bu cânibe gönderile ki bi't-tamâm bahâsı edâ oluna ve mâbeynimizde olan müvâlât ve musâfât muktezâsınca esyâf-ı fâtihatü'l-eknâfımızdan bir kabza-i murassa' şimşîr-i zafer te'sîrimiz ve mağribde olan beğlerbeğiler kullarım tarafından üç tavîle yarâr atlar müşârunileyh müteferrika Mehmed zîde kadruhû ile irsâl olunmuşdur hayr-i kabûlde vâki' olub âbâ'i cedd-i dûdmân-ı hilâfet bünyânımızla olan meveddet ve ihtisâs kemâ yenbeği ri'âyet olunub ve müceddeden virilen ahidnâme-i hümâyûna muhâlif tarafeynden nakz-ı ahdı mûcib bir vaz' sâdır olmakdan her vechile ihtirâz üzre olunub dâimâ kavâ'id-i sulh ü salâh mer'î ve muhterem tutıla ve dahî irsâl olunacak donanma-i hümâyûnumuzun varmasına bir mevsim ta'yîn eyleyüb ve ol cânibin

ahvâlin ve selâmetiniz ahhârın ahhârdan dâimâ hâlî olmayasız ki mûcib-i izdiyâd-ı müvâlât ve musâfât idüğünde nev'ân reyb ve gümân olunmaya tahrîren fî evâyil-i rebî'ul-evvel sene sitte ve elf

[195a]

Özet: İngiltere elçisi adamlarından Beniyamin'i İngiltere konsolosu adına Mısır'da ve İskenderiye'de tüccarlar arasında karışıklığa neden olduğuna, Beni Yamini Fransa'ya verilen ahidname maddelerine muhalif hükümler öne sürüp tüccarlara konsolosluk etmesinden dolayı sürgün edilmesine karar verildiğine, buna rağmen hala konsolosluk yaparak yaptığı ihlallerin sonlandırılmadığından tekrar bir emir verilmesine ilişkin Fransa elçisinin gönderdiği arz üzerine Beniyamin'in elindeki hükümlerin alınıp keseye konulup mühürlenip merkeze gönderilmesine, kanuna aykırı olarak tüccarlar arasında karışıklığa izin verdiğinden dolayı sürgün edilmesine, sebebiyet verdiği zararın incelenip bildirilmesine, harbi tüccardan bazılarının Fransa konsolosuna değil de başkalarına başvururuz itirazının kabul edilmeyeceğine, kanuna göre bu tüccarların ticaret yapmak için Fransa bayrağı altında gelip Fransa konsolosuna başvurmaları gerektiğine, bunun dışında yapılacak uygulamalara izin verilmeyeceğine dair Mısır Beylerbeyi Vezir Hızır Paşaya, Mısır Kadısına, İskenderiye Sancak Beyine hüküm.

Metin: Mısır Beğlerbeğisine İngiltere konsolosu Beniyamini sürgün itmek için hükm-i hümayûn

Düstûr-ı mükerrerem müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem müdebbir-i umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib mümehhid-i bünyânî'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkânî's-sa'âdeti ve'l-iclâl el-mahûf bi-sünûf-i avâtîfî'l-meliki'l-a'lâ Mısır muhâfazasında olan vezirim Hızır Paşa edâma'llahu te'âlâ iclâlehû ve akzâ-yı kuzatî'l-müslimîn evlâ-yı vülâtî'l-muvahhidîn ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'în vâris-i ulûmi'l-enbiyâ'i ve'l-mürselîn el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-meliki'l-mu'în Mevlânâ Mısır Kâdîsı zîdet fezâyilehû ve kıdvetü'l-ümerâî'l-kirâm umdetü'l-küberâil-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-allâm İskenderiye sancağı beği dâme izzuhû tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi südde-i sa'âdetime arz-ı hâl gönderüb bundan akdem mürd olan İngiltere elçisinin âdemlerinden Beniyamin nâm kimesne İngilterelerün konsolosu nâmına kâh Mısırdâ

kâh bender-i İskenderiyede sâkin olub tüccâr mâbeyninde ihtilâle bâ'is olduğu mukaddemâ arz olundukda elinde Françe pâdişâhına inâyet olunan ahidnâme-i hümâyûna muhâlif olan hükümler alunub kendüsü sene seb'a ve elf cemâziye'l-âhirinde ol diyârdan nefy olunmak için hükm-i hümâyûnum virilmiş iken hâlâ girü ihtilâle bâ'is olub nîce fesâdı zuhûr eylemiştir deyü bildürüb ol hükm-i hümâyûnum mücebince nefy olunmak bâbında tekrâr emr-i şerîfim ricâ itmeğin buyurdum ki vardıkda mukaddemâ virilen emr-i şerîfim mücebince mezkûr Beniyamini gaybet itdürmeyüb ihzâr idüb dahî harbî tüccâr husûsunda Françe pâdişâhına inâyet olunan ahidnâme-i hümâyûna mugâyir ve evâmir-i şerîfe muhâlif elinde olân hükümler alub

[195b]

kiseye koyub mühürleyüb südde-i sa'âdetime irsâl eyledikden sonra emân ve zamân virmeyüb ahidnâme-i hümâyûnuma ve emr-i celîlü'l-kadrime mugâyir tüccâr beyninde ihtilâle bâ'is olduğu için ol diyârdan nefy idesin ve merkûmun elinde bulunan emirler ne makûle olub ve fesâdı ne vechile zuhûr eyledüğün ale't-tafsîl yazub arz eylesin ve harbî tüccâr tâyifesi Françe konsoloslarına mürâca'at ideler deyü ahidnâme-i hümâyûnda mastûr olduğu üzre defâ'at ile evâmir-i şerîfe gönderülüb mâbeynleri fasl olmuş iken girü ve ba'zıları memnû' olmayub âhara mürâca'at iderüz deyü ihtilâle bâ'is olurlar imiş imdi harbî tüccâr tâyifesi bey' ü şirâ için memâlik-i mahrûseme gelüb gitmelerine Françe pâdişâhı nâmı ve sancağıyla gelüb gidüb benderlerde Françe konsoloslarına mürâca'at eyledükleri için izn-i hümâyûnum virilmiştir ahidnâme-i hümâyûnumda dahî bu vechile mastûrdur âhara mürâca'at iderüz dimeleri ahidnâme-i hümâyûna mugâyirdir âna âna göre muhkem tenbîh eylesin ki min ba'd ahidnâme-i hümâyûnuma mugâyir vaz' itmeyüb Françe pâdişâhının nâmı ve sancağıyla gelüb gidüb benderlerde Françe konsoloslarına mürâca'at ideler şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılâsın tahrîren fî evâsıt-ı şehri şa'bânü'l-mu'azzam sene seb'a ve elf

[194a]

Özet: Fransa tüccarları Osmanlıya ticaret için geldiklerinde vergilerini ödedikten sonra rahatlıkla ticaret yapmaları kanunen koruma altına alındığına, buna rağmen kanuna aykırı şekilde darphane eminleri ellerinden paralarını alarak eksik geriye verdiği, 1006 tarihinde çıkartılan kanuna göre bunun yapılamasının kesinlikle engellendiğine, İskenderiye ve Reşit bölgelerinin yöneticilerine emir gönderilip durum

bildirildiğine, buna rağmen Sarika adında bir görevlinin hala dışarıdan gelen tüccarın elindeki paraları alıp geriye eksik verdiğiğine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine, halihazırda gönderilen emir olmasına rağmen hala kuralları uygulamayan görevlilerin şiddetle cezalandırılmalarına, darphane eminleri yada hangi görevli olursa olsun gelen tüccarın parasını alıp eksik vermemesi gerektiğine, Sarika ve başka kim olursa olsun tüccara haksız davranışlarda bulunmasına izin verilmemesine, eğer şikâyetler gelmeye devam ederse yöneticilerin sorumlu tutulacağına dair Mısır Beylerbeyi Hızır Paşaya, Mısır Kadısına ve Defterdarına hüküm. (Şaban 1007)

Metin: Mısır Beğlerbeğisi vezir Hızır Paşaya ve kâdîsına ve defterdâra guruşdan resm alınmamak için

Tevkî' -i refî' -i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe pâdişâhı sūdde-i sa'âdetime nâme gönderüb vilâyet-i Françe pâdişâhlığı kendüye müyesser olduğu günden bu ana gelince kadîmi şerâyet-i ahd ü emân mer'î ve muhterem tutub hilâfına bir vechile rızâ göstermedüğün bildürüb ve hâlâ tahrîr olunan ahidnâme-i hümayûn mücebince amel olunub min ba'd Françe tâcirleri memâlik-i mahrûse benderlerine dâhil olduklarına kânûn-ı kadîm üzre gümrüklerin bî-kusûr edâ eylediklerinden sonra getürdükleri guruş ve gümüşlerin darbhâne eminleri alub pâre kat' iderüz deyü te'addî idüb tüccâr tâyifesine hayf iderler emn ü emân ile memâlik-i mahrûseye gelen tüccâr tâyifesine guruşlarına ve gümüşlerine pâre kat' iderüz deyü bir ferde dahl ü ta'arrüz olunmamak için küllî iltimâs eyledüğü pâye-i serîr-i a'lâma arz olunub bundan akdem husûs-ı mezbûr için sitte ve elf şa'bânında hükm-i şerîf gönderilüb men' olunub ol hükm-i hümayûn mücebince İskenderiye ve Reşîd hâkimlerine tezkire virüb ve sūdde-i sa'âdetime arz eyledüğünden sonra hâlâ Sarika nâm emîn girü memnû' olmayub Françe tâcirlerinin ve Françeye tâbi' olanların getürdükleri guruş ve gümüşlerin pâre kat' iderüz deyü bahâne idüb dahl ü ta'arruzdan hâlî olmadığı mesmû' -i hümayûnum olmağın bu bâbda hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnum sâdır olmuşdur ol makûle emrime imtisâl etmeyen eminler

[194b]

ele getürülüb muhkem ta'zîr olunmak bâbında fermân-ı âlişânım olmuşdur buyurdum ki vusûl buldukda fermân-ı celîlü'l-kadrim üzre emr-i şerîfim mücebince min ba'd Françe ve Françelüye tâbi' olan tüccârın guruşlarına ve gümüşlerine eğer darbhâne eminleridir ve eğer gayrıdır aslâ bir vechile dahl ü ta'arrüz itdürülmeyüb kadîmü'l-

eyyâmdan gele geldikleri üzre gelüb bey' ü şîrâ idüb eyyâm-ı adâlet hümâyûnumda âsûde hâl olalar ve mukaddemâ sâdır olan emr-i celîlü'l-kadrime imtisâl itmeyüb girü dahl ü ta'arrüz idenler eğer mezbûr Sarika ve eğer gayrıdır her kimler ise ele götürülüb divân-ı Mısırdâ muhkem ta'zîr idesin ki min ba'd sâir iş erlerine mûcib-i ibret ola şöyleki bundan sonra memnû' olmayub girü ol vechile dahl olduğı istimâ' oluna senin adem-i tekayyüdünden bilünür sonra mu'âkab olursun ana göre basîret üzre olub emr-i şerîfime muhâlif ve inâyet eyledüğüm ahidnâme-i hümâyûnuma mugâyir vaz' olmakdan ihtirâz üzre olasın şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâyil-i şehr-i şa'bânü'l-mu'azzam sene seb'a ve elf hutimet bi'l-hayr ve's-şeref

[193a]

Özet: Fransa kralı eskiden varolan anlaşmaların yenilenmesini istediğine, ortak düşman olan İspanya üzerine büyük bir donanma gönderilmesini Osmanlı tarafından istediğine dair elçisi Breve ile gönderdiği mektubunu Sadrazam İbrahim Paşanın teslim aldığına, isteklerin Osmanlı padişahına iletildiğine, varolan anlaşmaların yenilenmesinin uygun görüldüğüne, donanma isteğinin çeşitli sebepler yüzünden gerçekleştirilemediğinden gelecek ilkbaharda büyük bir donanmanın İspanya üzerine gönderileceğine, bu sefer için büyük bir hazırlık yapıldığına, Cezâyirgarb, Trablusgarb, Tunus Beğlerbeğilerine ve İskenderiye, Dimyâd ve Sakızdaki beğlere emir gönderilip sefer için hazırlık yapılmasının istendiğine, Cezayirgarp Beğlerbeğine özel emir gönderilip Fransa'nın yardımını gitmesi emredildiğine, denizdeki yararlı korsanlardan Arnavut Memi'nin de oraya yönlendirildiğine, Fransa'nın İspanya ile yaptığı savaşta birçok yer fethetmesinden dolayı Osmanlının memnun olduğuna, Osmanlı tarafında Fransa'dan kim esir olarak tutuluyorsa serbest bırakılıp mallarının iade edileceğine, Fransa'ya gereken her türlü desteği vereceklerine dair beğlere emir verildiğine dair Sadrazam İbrahim Paşa'nın Fransa kralına gönderdiği mektup. (Rebiülevvel 1006)

Metin: Sadr-ı A'zam İbrâhim Paşa hazretlerinin Françe Pâdişâhına mektûb sûretidir

İftihârü'l-ümerâi'l-izâm fi'l-milleti'l-Mesîhiyye muhtâru'l-küberâi'l-fihâm fi't-tâyifeti'l-İseviyye muslih-i mesâlih-i cemâhiri'z-zümreti'n-Nasrâniyye sâhib-i ezyâli'l-haşmet ve'l-vakâr sâhib-i delâ'ili'l-mecd ve'l-iftihâr Françe Padişâhı hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr dostluğa lâıyk ve muhabbet ve meveddete muvâfık olan da'vât-ı sâfiye ve teslîmât-ı vâfiye iblâğından sonra sâdikâne inhâ olunan oldur ki e'l-hâletü

hâzâ âsitâne-i sa‘âdet-âşiyân ve dûdmân-ı adâlet-bünyân-ı pâdişâhiye ki melâz ve melce-i selâtîn-i zamân ve me‘âz ve mence’-i havâkîn-i devrândır mektûb-ı sadâkat uslûbunuz vârid olduğundan mâ‘adâ bu cânibe dahî sūdde-i sa‘âdette olan makbûl ve mu‘teber elçiniz beyzâde Breve yedinden müstakil muhabbet nâmenüz gelüb bâ‘is-i fevz-i felâh olan ahvâl-i sulh ü salâha kemâ yenbâği ri‘âyet kılınub selâtîn-i mâziyye enâra’llâhu te‘lâ berâhinehum zamân-ı sa‘âdet unvânlarında virilen ahidnâmeler tecdîd ve binâ’i vedâd ve ittihâd-ı tarafeyn te’kîd ve teşyîd olunmak murâd-ı fu‘âdınız olduğu i‘lâm ve bi’l-fi‘il muttasıl İspanya kralıyla cenk ü cidâl

[193b]

ve harb ü kıtâl üzre olub bu cânibden dahî donanma-i hümayûn irsâliyle mu‘âvenet olunmak taleb olunduğu iş‘âr olunub dahî bunlara müte‘allik her ne tahrîr ve beyân ve tastîr ve âyân kılınmış ise nakîr ve kıtmîr pâye-i serîr-i sa‘âdet-masîr-i pâdişâhiye arz ü takrîr olunub alâ vechi’l-kâmil ilm-i âlem-şumûlleri muhît ve şâmil olub mukaddemâ virilen ahidnâmeler tecdîd ve murâd olunan evâmir-i şerîfe tahrîr olunub inşâa’llâhü’l-meliki’l-gaffâr evvel bahâr-ı ferhunde âsârda azîm donanma-i hümayûn-ı nusret-makrûn tedârük olunub İspanya üzerine gönderilmek bâbında fermân-ı ceryân-ı pâdişâhî sudûr idüb şimdiden tedârikine mübâşeret olunmuşdur gerçi bu sene-i mübârekede ba‘zı mevâni‘ hasebî ile ol câniblere donanma-i hümayûn irsâli mümkün olmamışdır ammâ inşâa’llâhü’l-e‘azzü’l-ekrem iş bu gelecek evvel bahâr-ı ferhunde âsârda küllî donanma tedârük olunub gönderilmek mukarrer olmuşdur ve cümle Cezâyir ve Trablus-ı Garb ve Tunus Beğlerbeğilerine ve zikr olan Beğlerbeğiliklerde vâki‘ olan beğlere ve İskenderiye ve Dimyâd ve Sakız ve sâir deryâ beğlerine mü’ekked evâmir-i şerîfe yazılmışdır gelecek nevrûz-ı pîrûzda

[192a]

çekdürür kadirga ile ve yarar ve müsella askerler ile ol câniblere varub mu‘âvenet üzre olalar hâliyâ Cezâyir-i Garb Beğlerbeğisine dahî mü’ekked ve müşedded emr-i şerîf gönderilmişdir ki her kaçan sizün cânibinize mu‘âvenet ve hıdmete lâzım gelürse bir ân ve bir sa‘at te’hîr ve terâhî eylemeyüb yarâr ve müsella Cezâyir askeriyle varub ve yoldaşlık idüb bu cânibden dahî donanma-i hümayûn varub irişince mu‘âvenet ve muzâheretten hâlî olmaya anun gibi iktizâ iderse müşârunileyh Cezayir Beğlerbeğisi ile haberleşüb ne vâki‘ olursa i‘lâm eyleyesiz ana göre fermân-ı âlî üzre varub hıdmette ve yoldaşlıkda buluna ve deryâ korsanlarından Arnavud Memi demekle ma‘ruf

kimesne ol cânibe revâne olmuşdur lâzım olan hususlarda istihdâm idüb haberleşmek içün irsâl eylesiz ve'l-hâsıl mâdemki südde-i sa'âdet menâsıma sadâkat ve ihlâs üzre olub cadde-i muhabbet ve vedâdda sâbit-kadem ve râsih-dem olasız dostlarınıza dost ve düşmanlarınıza düşman olub kadîmü'l-eyyâmdan ilâ hâze'l-ân mâbeynde vâki' olan dostluk şerâyit-i kemâ yenbağı ri'âyet ve himâyet kılınub her husûsunuz husûlünde bezl-i makdûr ve sarf-ı cidd-i nâ-mahsûr

[192b]

olunmak mukarrerdir bi'l-fi'il İspanya kralıyla cenk ü cidâl ve harb ü kıtâl üzre olub İspanya vilâyetlerinden nice güzîde yerlerinin feth ü teshîri müyesser olduğu ma'lûm-ı hümayûn-ı pâdişâhî olmağın kemâl-i safâ ve serverlerinden bir kabza-i murassa' şimşir-i zafer te'sîr irsâl ve inâyet buyurmuşlardır inde'l-vusûl hîn-i kabûlde vâki' olub min ba'd dahî yüz aklıkları tahsîline mücidd ü sâ'î olmakdan hâlî olunmaya ve mektûb-ı meveddet tehî olmamak içün bir mikdâr dehn-i bi-sât irsal olunmuşdur kusûru ma'zûr-ı vâki' ola ve Françelüden her kande esîr bulunursa itlâk olunub malları girü kendülere virilüb emîn ü sâlim vilâyetlerine gönderilmesiçün ve âdemlerinüze teslim olunmağıçün müşârunileyh elçiniz murâd idündüğü üzere mü'ekked evâmir-i şerîfe virilmişdir madem ki siz sa'âdetlü pâdişâhımızun ırz ve nâmusların siyânet üzre olub dostluk şerâyitini edâ eylesiz biz dahî her ne murâd-ı fu'âdınız olursa cân-ı dilden her hıdmetinize dâmen-i dermiyân itmemüz mukarrerdir ziyâde demek lâzımdır ki ilm-i sadâkat pezîrinize hafî ola tahrîren fi evâyil-i şehr-i rebî'ul-evvel sene sitte ve elf

[191a]

Özet: Fransa kralı eskiden var olan anlaşmaların yenilenmesini istediğine, ortak düşman olan İspanya üzerine büyük bir donanma gönderilmesini Osmanlı tarafından istediğine dair elçisi Breves ile gönderdiği mektubunun teslim alındığına, isteklerin Osmanlı padişahına iletildiğine, var olan anlaşmaların yenilenmesinin uygun görüldüğüne, donanma isteğinin çeşitli sebepler yüzünden gerçekleştirilemediğinden gelecek ilkbaharda büyük bir donanmanın İspanya üzerine gönderileceğine, bu sefer için büyük bir hazırlık yapıldığına, Cezâyirgarp, Trablusgarp, Tunus Beylerbeyilerine ve denizlerdeki görevli beylere emir gönderilip sefer için hazırlık yapılmasının istendiğine, İspanya ile mücadeleleri sonucunda Fransa'nın birçok yer fethetmesinden dolayı Osmanlının memnun olduğuna, Osmanlı tarafında Fransa'dan kim esir olarak

tutuluyorsa serbest bırakılıp mallarının iade edilip memleketlerine gönderilmek için görevlilere emirler gönderildiğine dair Halil Paşa'dan Fransa Kralına mektup. (Safer 1006)

Metin: Halil Paşa'dan Françe pâdişâhına mektûb sûretidir

Dotluğa lâyük ve muhabbet ve meveddete muvâfık olan da'vât-ı sâfiyât ve teslimât-ı vâfiyât iblâğından sonra inhâ olunan oldur ki el-hâletü hâzâ âsitâne-i sa'âdet âşiyân-ı dûdmân-ı adâlet bünyân-ı pâdişâhiye ki me'âz ve mence'i selâtîn-i zamân ve melce'i devrândır mektûb-ı sadâkat uslûbunuz vârid olduğundan mâ'adâ bu cânibe südde-i sa'âdetde makbûl ve mu'teber elçiniz beyzâde Breve yedinden müstakil muhabbet nâmenüz gelüb bâ'is fevz [ü] felâh olan sulh ü salâha kemâ yenbeğî ri'âyet kılınub selâtîn-i mâziye enâra'llâhu te'âlâ berâhinehum zamân-ı sa'âdet ünvanlarında virilüb ahidnâmeler tecdîd ve binâ'i vedâd ve ittihâd-ı tarafeyn te'kîd ve teşyîd olunmak murâdınız olmağın i'lâm ve bi'l-fi'il İspanya kralıyla cenk ü cidâl ve harb ü kıtâl üzre olub bu cânibden dahî donanma-i hümayûn irsâliyle mu'âvenet olunmak taleb olunduğu iş'âr olunub dahî bunlara müte'allik her ne tahrîr ve beyân olunmuş ise pâye-i serîr-i a'lâya arz olunub ilm-i âlem şumûl-i pâdişâhi muhît ve şâmil olmuşdur ve mukaddemâ virilen ahidnâmeler tecdîd ve murâd olunan evâmir-i şerîfe tahrîr olunub inşâa'llâhu te'âlâ evvel bahâr-ı hüceste asârda azîm donanma-i hümayûn-ı sa'âdet-makrûn tedârük olunmak bâbında fermân-ı hümayûn-ı pâdişâhi sudûr idüb

[191b]

tedâriğe mübâşeret olunmuşdur ve Cezâyir-i Garb ve Trablus ve Tunus Beglerbegilerine ve sâir deryâ beglerine her husûsda mu'âvenet eylemeleri için evâmir-i şerîfe gönderilmişdir ve'l-hâsıl mâdem ki südde-i sa'âdet menâsıma sadâkat ve ihlâs üzere olub cadde-i muhabbet ve vedâdda sâbit-kadem ve râsih-dem olasız dostlarınıza dost ve düşmanlarınıza düşman olub kadîmü'l-eyyâmdan mâbeynde olan dostluk şerâyiti kemâ yenbağî mer'î ve mahmî bilüb her husûsunuzun husûlünde bezl-i makdûr ve sa'yi nâ-mahsûr olmak mukarrerdir ve İspanya kralıyla cenk ü cidâl ve harb ü kıtâl üzre olub İspnaya vilâyetlerinden nîce güzîde yerlerin feth ü teshîri müyesser olduğu ma'lûm-ı hümayûn-ı pâdişâhi olmağın bir kabza-i murassa' şimşîr inâyet ve ihsân buyurmuşlardır ve Françelüden her kande esîr bulunursa ıtlâk olunub malları girü kendülerine virilüb emîn ü sâlim vilâyetlerine gönderilmek için ve âdemlerinize teslim olunmağıçün müşârunileyh elçiniz murâd ittügü üzere mü'ekked

hükümler virilmiştir mâdemki sa‘âdetlü pâdişâhımızun arz ve nâmusı saltanatlarını sıyânet üzere olub dostluk şerâyetini edâ eyleyesiz biz dahî her ne murâdınız olursa hasbe’l-makdûr sa‘yi mevfûr itmek mukarrerdir ziyâde ne demek lâzımdır tahrîren fi evâhir-i safarü’l-muzaffer sene sitte ve elf

[190a]

Özet: *Fransa ile Osmanlı arasındaki dostluk anlaşmasına göre Fransız tüccarların rahatlıkla gelip ticaret yapabilmeleri gerektiğine, onlara karışılmaması gerektiği birçok kez Tunus Beylerbeyine bildirilmesine rağmen ciddiye alınmayıp hala Fransız tüccarlara müdahale edildiğine, merkezdeki görevden alınmış Beylerbeyiler bu durum sorulduğunda Beylerbeyilerin kul taifesine söz geçiremediğini bildirdiklerine, Osmanlı padişahı her zaman bu kul taifesinden memnun olduğunu ifade ederken bu konuda emrine uyulmamasından dolayı memnun olmadığını bildirdiğine, eğer kul taifesi ya da başka birileri tarafından kanunlara aykırı şekilde tüccarlara müdahale edilirse bunu yapanların engellenip cezalandırılması gerektiğine, Fransa ile olan dostluğa kimsenin zarar vermemesi için beylere emirler gönderildiğine, kimin elinde Fransa’dan esir varsa salıverilip mallarının da iade edilmesine, Fransa kralına hediye olarak süslemeli bir hançer gönderip Tunus, Cezayir ve Trablusgarp beylerinin de atlar göndermesi gerektiğine, lazım olduğunda asker ve gemilerin istenilen yerlere gitmesi için bu beylere gerekli emirlerin gönderildiğine dair Osmanlı Padişahından Tunus Yeniçerileri Ağasına, Kethüdasına, Yaya Başılara, Bölük Başılara, Oda Başılara ve Önde Gelen Görevlilerine hüküm. (Safer 1006)*

Metin: Mefâhirü’l-emâsil ve’l-akrân Tunus yeniçerileri ağası ve kethüdâsı ve yaya başıları ve bölük başıları ve oda başıları ve ihtiyârları zîde kadruhum tevkî‘-i refî‘-i hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki vilâyet-i Françe pâdişâhîleri kadîmden âsitâne-i sa‘âdetimiz ile hulûs-ı taviyyet ve safâ-yı akîdet üzre olub bu âna gelince bir vechile nakz-ı ahd îcâb ider bir vaz‘ları sâdır olmayub ve her zaman anların limanlarına varıldıkda her vechile dostluğa binâ’en mu‘âvenet ve muzâheret gele gelmişlerdir memâlik-i mahrûseme ticâret için gelüb gitdüklerinde ahd-i emâna muhâlif dahl ü ta‘arrüz olunmaya deyü Tunus Beğlerbeğisine defâ‘ât ile ahkâm-ı şerîfe gönderilmiş iken eslenmeyüb tecâvüz olduğuna sebep nedür ma‘zûl olub südde-i sa‘âdetimde mülâzemette olan beğlerbeğilere su‘al olundukda beğlerbeğiler kul tâyifesinin zabtına kâdirler değildir cevâb virdiklerinde Tunusda ve Cezâyirde ve Trablusda kullarım

dâyimâ du'âyı hayırma mazhar olmuşlar iken bu bâbda rızâ-yı hümâyûnuma muhâlif ahde mugâyir bir vaz'leri sâdır olmağile mes'ûl ve mu'âteb olmuşsuzdur müceddeden Françelülere virilen ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif min ba'd dahl ü ta'arrüz olunmaya deyü hatt-ı hümâyûn-ı sa'âdet-makrûnum ile fermân-ı âlişânım olmuşdur

[190b]

buyurdum ki vardıkda bu bâbda her biriniz onat vechile mukayyed olub göresiz şöyle ki kul tâyifesi tarafından veyâhûd ahar kimesneler tarafından ahd-i emâna muhâlif Françelü tayifesine te'addî ve tecâvüz olmağile kadîmî dostluğa muhtel bir vaz' sâdır olursa men' ü def' eyleyüb gereği gibi muhkem haklarından gelesiz husûs-ı mezbûr için beğlerbeğiye dahî müstakil hükm-i hümâyûnum gönderilmiştir siz dahî basîret ve intibâh üzre olub dâimâ hayr-ı du'âma mazhar olmanıza sebep ola ve her kimin elinde Françelü esîr bulunursa mâl-i menâliyle ahidnâme-i hümâyûn mücebince itlâk eyleyesiz ki tüccâr tâyifesi eyyâm-ı adâletimizde emn-i bâl ticâretlerinde olalar Françe Pâdişâhları cenâb-ı celâlet-me'âbım ile dostlukda sâbit-kadem olmağın hassa kılıçlarımdan bir kabza-i murassa' şimşir irsâl olunub ve Cezâyir ve Tunus ve Trablus beğlerbeğileri tarafından birer tavîle at gönderilmek fermânım olub beğlerbeğilere hükm-i hümâyûnum gönderilmiştir ve ba'zı düşmanlarının def'î ve ref'î için ecdâd-ı izâmım zamanlarında olıgeldüğü üzre ol cânibe murâd olunduğu üzere gemiler ve asker virilmek için hükm-i hümâyûnum gönderilüb muhkem tenbîh ve te'kîd olmuşdur siz dahi

[189a]

bu husûsların emrim üzre zuhûra gelmesine her vechile ikdâm ve ihtimâm eyleyesiz ki Françe pâdişâhlarıyla olan kadîmî dostluk muktezâsınca hıdmette bulunmanız ile envâ'-ı du'âyı hayırma mazhar düşesiz şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i'timâd kılâsız tahrîren fi selh-i safarü'l-muzaffer sene sitte ve elf

Özet: Osmanlı Padişahı Fransa kralı Henry'e hediye olarak süslemeli bir hançer gönderip Cezayirgarp, Tunus ve Trablus Beylerbeylerinin de güzel atlar göndermesi gerektiğine, eğer atları Fransa tarafına göndermezse sonra özürlerinin kabul edilmeyeceğine dair Cezayirgarp, Tunus ve Trablus Beylerbeylerine hüküm. (Safer 1006)

Metin: Cezâyir Beğlerbeğisine atlar virmek için

(Tunus ve Trablus beğlerbeğisine bu minval üzere hükm virilmiştir)

Emîrû'l-ümerâ'il-kirâm kebîrû'l-küberâi'l-fihâm zû'l-kadr ve'l-ihtirâm sâhibü'l-izzî ve'l-ihtişâm el-muhtass bî-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-a'llâm Cezâyir-i Garb Beğlerbeğisi dâme ikbâlehû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki kadîmden âbâ'i kirâm ve ecdâd-ı izâmım enâra'llâhu te'âlâ berâhinehum dostluk üzere olub bi'l-fi'il Françe pâdişâhı olan Enrik hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr dahî dûdmân-ı hilâfet bünyânımız ile dostlukda sâbit-kadem ve râsih-dem olmağın

[189b]

mezîd-i inâyet-i şehinşâhîden bir kabza-i murassa' şimşir-i zafer-te'sîrimiz erzânî kılub müceddeden virilen ahidnâme-i hümâyûn ile irsâl olundu taht-ı hükûmetinizde bir tavîle at virilmek bâbında hatt-ı hümâyûn-ı sa'âdet-makrûnum ile fermânım olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfim vardıkda ta'yîn olunan bir tavîle yarar ve güzîde atları müşarünileyhe teslim eyleyüb Françe pâdişâhı tarafına irsâl ve isâl eyleyesin husûs-ı mezbûr ehemmi-i mühimmâtıdır te'hîr ve ihmâlden be-gâyet hazer üzere olasin şöyle ki emr-i şerîfime muhâlefet idüb zikr olunan atlar gönderilmediği mesmû'-i hümâyûnum ola kat'â öZRünüz makbûl-i hümâyûnum olmayub mu'âteb ve mu'âkab olursun şöyle bilesin âlâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî âhar-ı safarü'l-muzaffer sene sitte ve elf

[188a]

Özet: Kanuna göre hareket etmeyip tüccarları zarara sokan görevlilerin sadece görevden alınarak kurtulmamasına, tüccarların zararlarını tazmin etmeleri gerektiği halde etmediklerine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine kanunlarda yazılı olan maddelere tamamen uyulması gerektiğine, eğer tüccarlar hala zarara uğramaya devam ederse Beylerbeyinin bizzat kendisi sorumlu tutulup zararı ödeyeceğine dair Tunus, Cezayir ve Trablus Beylerbeylerine hüküm. (Safer 1006)

Metin: Tunus Beğlerbeğisine hükm ahidnâme ile amel olunmak için

(Cezâyire ve Trablusa bu minval üzere hükm virilmiştir)

Emîrû'l-ümerâ'il-kirâm kebîrû'l-küberâi'l-fihâm zû'l-kadr ve'l-ihtirâm sâhibü'l-izzî ve'l-ihtişâm el-muhtass bî-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-a'llâm Tunus Beğlerbeğisi dâme ikbâlehû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı

mu'allâma arz-ı hâl gönderüb hâlâ Françelüye müceddeden virilen ahidnâme-i hümayûnumda beğlerbeğiler ve kâdılar ve defterdârlar ve gayri hâkimler zikr olunan ahidnâme-i hümayûnumda mastûr olduğu üzre amel eyleyüb ahidnâme-i hümayûnuma muhâlif va'z idenler azl ile halâs olmayub müterettib olan zarar ü ziyân tazmîn itdürüle deyü mastûr olmağıle ahidnâme-i hümayûn ile amel olunmak bâbında hükm-i hümayûnum virilmesin ricâ itmeğin hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnum ile buyurdum ki emr-i şerîfim vardıkda sen ki Beğlerbeğisin bu bâbda bi'z-zât kendün mukayyed olub Françelüye müceddeden virilen ahidnâme-i hümayûnum cümle şartları üzere amel eyleyüb ahidnâme-i hümayûnuma muhâlif bir ferde iş itdürmeyesin şöyle ki ahidnâme-i hümayûnuma muhâlif vaz' itdürüle ahidnâmede mastûr olduğu üzre azl ile halâs olmayub

[188b]

vâki' olan zarar ü ziyân sana tazmîn itdürüldükden sonra mu'âteb ve mu'âkab olursun ona göre mukayyed olub zikr olunan ahidnâme-i hümayûnumun mazmûnu mücebince amel eyleyüb ahidnâme-i hümayûnuma ve emr-i celîlü'l-kadrime muhâlif bir ferde iş itdürmeyesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî âhar-ı safarü'l-muzaffer sene sitte ve elf

Özet: Fransız tüccarları Osmanlıya ticaret için geldiklerinde yollarda güvenli bir şekilde gelip esir edilmemeleri, mallarına el konulmamalı diye kanunlarda yazılı olduğuna, eğer esir olan varsa salıverilmelerine ve mallarının iade edilmesi gerektiğine, kimin elinde esir varsa hemen salıverip mallarını iade etmesine, aksi takdirde büyük cezası olacağına dair Tunus Beylerbeyine, kadısına ve askerine hüküm.

Metin: Tunus Beğlerbeğisine ve kâdısına ve askerine

Emîrû'l-ümerâ'il-kirâm kebîrû'l-küberâi'l-fihâm zû'l-kadr ve'l-ihtirâm sâhibü'l-izzî ve'l-ihtişâm el-muhtass bî-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-a'llâm Tunus Beğlerbeğisi dâme ikbâlehû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-keîlâm mümeyyizü'l-helâl ve'l-harâm Tunus kâdısı zîdet fezâyilehû ve mefâhirü's-sekât ve'l-mu'temedîn hâssa ve gönüllü reisleri zîde kadruhum ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân Tunus yeniçerileri ağası ve kethüdâsı ve yaya başlıları ve bölük başlıları ve oda başlıları ve ihtiyârları zîde kadruhum tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak

[187a]

ma'lûm ola ki kadîmden Françe pâdişâhları âbâ-i kirâm ile dostluk üzre olub ve halâ Françe pâdişâhı dahî âsitâne-i sa'âdet âşiyânımız ile hulûs-ı taviyyet üzere olmağın Françelü tâyifesini memâlik-i mahrûseme ticâret içün geldiklerinde gemilerine ve esbâblarına ve sâir emvâl ve erzaklarına bir ferde dahl ü ta'arrüz eylemeye ve eğer ba'zı kimesneler ellerinde Françelü esir bulunursa bile alduğu emvâl ve esbâbı ashâbına veyâhûd ol yerde Françe pâdişâhın vekîline redd olunub kendüleri itlâk oluna deyü müceddeden virilen ahidnâme-i hümâyûnumda mastûr ve musarrah olmağın min ba'd Françelülerden her kimin elinde esîr bulunursa emvâl ve esbabıyla itlâk olunmak bâbında hatt-ı hümâyûn-ı sa'âdet-makrûnum ile sâdır olmuş buyurdum ki vardıkda fermân-ı celîlü'l-kadrim üzre ellerinde ahidnâme mûcebince her kimin elinde Françe esîr bulunursa bile alduğu emvâl ve esbâbıyla itlâk eyleyüb müşârunileyhe teslîm eyleyesiz şöyle ki ahd-i emâna muhâlif Françelü itlâk olunmaya min ba'd özrünüz makbûl-i hümâyûnum olmayub sen ki Beğlerbeğisin eşedd-i ikâb ile mu'âkab olursun ona göre basîret ve intibâh üzere olasin kul emrime itâ'at eylemez deyü te'allül ve bahâne itmeyüb gereği gibi husûs-ı mezbûra ikdâm ve ihtimâm idesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın

[187b]

Özet: Fransa kralına hediye olarak gönderilecek süslü hançer, atlar ve ahidnameyi Müteferrika Mehmet Ağanın alıp merkeze gitmesine, esir olarak tutulan Fransız tüccarlarını teslim alıp onları da merkeze getirmesine, hediye atları, esirleri teslim etmeyip tüccarların mallarını geri iade etmeyenlerin bildirilip cezalandırılacağına dair Müteferrika Mehmet Ağaya hüküm. (Safer 1006)

Metin: Müteferrika Mehmed Ağaya Hüküm

Kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân dergâh-ı mu'allâm müteferrikalarından Mehmed zîde mecduhû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki tecdîd olunan ahidnâme-i hümâyûnum irsâl olunacak atları ve Françelü esirleri itlâk eyleyüb bilece alub gidesin deyü fermân olub beğlerbeğilere ve sâir hükkâma müstakil hükm-i hümâyûnum virilmiştir şöyle ki fermân-ı hümâyûnuma muhâlif atlar tedârük olunmaya ve esîr olan Françelü tâyifesi itlâk olunmaya ve gâret olunan emvâl ve erzâkları redd olunmaya bir an ve bir sa'at te'hîr ve terâhî itmeyüb irsâli fermân olunan ahidnâme-i hümâyûnum ile şimşîr-i zafer te'sîrimi alub dahî südde-i sa'âdetime gelesin buyurdum ki hükm-i hümâyûnum vardıkda şöyle ki fermân-ı celîlü'l-kadrim üzre irsâl olunan evâmir-i

şerîfe muhâlif tedârük olunmayub ve esirler ıtlâk olunmaya ve gâret olunan emvâl ve erzâkları redd olunmaya nâme-i hümayûnum ve şimşir-i zafer te'sîrim ile südde-i sa'âdetime avdet idesin ki emr-i şerîfime muhalefet üzre olanlar müntehi haklarından geline ki sâyirlere mûcib-i ibret ola şöyle bilesin tahrîren fî âhar-ı safarü'l-muzaffer sene sitte ve elf

[186a]

Özet: Mehmed Ağa'nın Fransa kralına görevli olarak gönderildiğine, yollarda ilerlerken hangi kadının bölgesine girerse ona ve adamlarına yol kat etmesi için atlar verilmesine, eğer ellerinde atlar yoksa yerelden düzgün atlar ayarlanıp onlara verilmesine dair Rumili kadılarına hüküm. (Safer 1006)

Metin: Ulak Hükümü

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-keîâm Rumilinde vâki' olan mevlânâ kâdîlar zîdet fezâyilîhum tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki bir mühüm husûs içün dergâh-ı mu'allâm müteferrikalarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Mehmed zîde mecduhû Françe pâdişâhına irsâl olunmuşdur hîn-i avdette her kangınızın taht-ı kazâsına dâhil olursa kendüye ve yanında olan âdemlerine menzil bârgirleri bulunan yerlerde menzil bârgiri bulunmayan yerde yolcu yükün yıkdurub yerlûden yarar ulak bârgirleri tedârik idüb dahî ber-vech-i isti'câl âsitâne-i sa'âdete irsâl eyleyesiz ve muhavvef ve muhâtara olan mahallerde yarar ademler koşub birbirine ulaşıdurasız husûs-ı mezbûr umûr-ı mühimmâttandır avk ve te'hîrden ihtirâz idüb ve eğlendirmeyüb yoluna revâne idesiz şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i'timad kılâsız tahrîren fî âhar-ı safarü'l-muzaffer sene sitte ve elf

[186b]

Özet: Müteferrika Mehmed kendisine teslim edilen süslemeli hançer ve ahidnameyi yanına alarak Fransa kralına doğru yola çıktığına, Cezayir'e gidebilmesi için Mehmed ve adamlarına bir gemi tedarik edilip oraya ulaştırılmasına dair Tunus, Cezayir ve Trablus Beylerbeylerine hüküm. (Safer 1006)

Metin: Tunus Beğlerbeğisine Hüküm

(Cezâyir ve Trablusa bu minval üzre birer hükm virilmiştir)

Emîrû'l-ümerâ'il-kirâm kebîrû'l-küberâ'il-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-allâm Tunus Beğlerbeğisi dâme ikbâlehû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki hâliyâ Françe pâdişâhı dûdmân-ı hilâfet bünyânımıza dostluk üzre olmağile mâbeynde mün'akid olan ahidnâme-i hümâyûn tecdîd olunub ve esyâf-ı fâtihatü'l-eknâfımızdan bir kabza-i şimşîr lââyık görüb dergâh-ı mu'allâm müteferrikalarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Mehmed zîde kadruhû ile irsâl olunmuşdur müşârunileyhi âdemleriyle ve Françe elçisi bilece koşduğı âdemleri Cezâyire ulaşıdurulmak için bir yarar çekdürür gemi ile gönderüb ulaşıdurasın deyü emr-i şerîfim olub buyurdum ki fermân-ı celîlü'l-kadrim vardıkda müşârunileyhi âdemleri ile ve mezkûr elçiyi âdemleriyle emin ve sâlim çekdürür kalyata ile Cezâyire ulaşıdurasın şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fi âhar-ı saferü'l-muzaffer sene sitte ve elf

[185a]

Özet: Fransa kralına hediye olarak gönderilecek süslü hançer, atlar ve ahidnameyi teslim etmesi için Mehmed'in görevlendirildiğine, ondan sonra Mehmed'in Trablus'a gönderildiğine, yolda güvenli bir şekilde gitmesi için Sığla beyinin onu gemisine alıp Fransa'ya bağlı Marsilya şehrine doğru götürmesine, Fransa Kralının verdiği habere göre Marsilya şehrinin yakınında bir adaya düşmanlarının bir kale inşa edip tüccarlara zarar verdiğine, bundan dolayı Cezayirgarp ve Tunus beylerine emir gönderilip onlarla mücadele etmelerine, Marsilya'ya vardığında Fransa kralı ile görüşüp harekatı nereden yapacaklarını belirlemelerine, oraya vardığında kış mevsimi olursa denize açılmak mümkün olmazsa orada kışlamasına dair Sığla Sancak Beyine hüküm. (Safer 1006)

Metin: Sığla Sancağı Beyine Hüküm

Kıdvetü'l-ümerâ'il-kirâm umdetü'l-küberâil-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-allâm Sığla Sancağı beyi dâme izzuhû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki hâliyâ Françe pâdişâhı cenâb-ı celâlet me'âbım ile dostluk üzre olub bir kabza-i şimşîr erzânî kılub ve Trablus-ı garb ve Tunus ve Cezâyir-i garb beğlerbeğilere tarafından birer tavîle at göndermek için dergâh-ı mu'allâm müteferrikalarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Mehmed zide mecduhû ta'yîn olunub hükm-i hümâyûnum ile Trablusa irsâl olunmuşdur ve sen her vechile ol diyârun ehl-i vukûfu olub ahvallerine muttâlî' olduğun ecilden sana i'timad-ı

hümâyûnum olmağile müşârunileyhi gemine alub dahî elinde olan hükm-i hümâyûnumu mahallinde icrâ itdürüb Françe pâdişâhına tâbi‘ Marçilya nâm kal‘asına îsâl itmek bâbında hatt-ı hümâyûn-ı sa‘âdet-makrûnum ile fermân-ı celîlü’l-kadrim sâdır olmuştur buyurdum ki hükm-i hümâyûnum vardıkda fermân-ı şerîfim üzre müşârunileyhi gemine alub dahî zikr olunan mahallere ulaştırub elinde olan emr-i şerîfim icrâsında bezl-i makdur eylesin ve Marçilya nâm kal‘anın mukâbelesinde olân cezîre Françe pâdişâhının

[185b]

ba‘zı düşmanları gelüb bir kal‘a binâ itmekle ol vilâyet halkına muzâyaka virüb def‘ ü ref‘ için bu cânibden mu‘âvenet taleb eyledükleri ecilden Cezâyir-i Garb beğlerbeği ve Tunus beğlerbeğine ve anda olan asker halkına mü’ekked hükm-i hümâyûnum gönderilüb Françe pâdişâhı haber gönderüb taleb eyledikde varub vech-i münâsib gördüğün üzre mahall-i iktizâ eyledüğüne göre mu‘âvenet ve muzâheret eylesin deyü tenbîh olunmuştur sen dahî Marçilyaya vardıkda müşârunileyhi Françe pâdişâhı ile haberleşüb eğer mağrib tarafından varacak askerdir ve eğer bu cânibden ihrâc olınacak donanma-i hümâyûndur ne ihrâc olunub ne mahalle varılmak münâsib olduğu mufassal ve meşrûh yâzub arz eylesin ve zamân el virmeyüb kış olub deryâ mevsimi geçerse Marçilyada kışlayub nîce varub ne tarîk ile vâsıl olduğun bildüresin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i‘timad kılasın tahrîren fî âhar-ı safarü’l-muzaffer sene sitte ve elf

Arnavut Memi Bey

[184a]

Özet: Fransa kralı Osmanlı padişahına aralarındaki dostluğa sadık kaldığını bildirdiğine, Fransa’ya bağlı olan Marsilya şehrinin yakınında bulunan bir adaya düşmanların bir kale inşa ettiğine, buradan geçmeye çalışan tüccarlara müdahale edip onları zarara uğrattığına, en çok da güneydeki bölgelere giden tüccarların zarara uğradığından bu düşmanların ortadan kaldırılmasına, Fransız tüccarın Osmanlıya gelip giderken yollarda kimse tarafından rahatsız etmemesi kanun altına alınmasına rağmen tüccarların esir edilip mallarına el konulduğuna, merkezdeki görevden alınmış Beylerbeyilere bunun sebebi sorulduğunda kul taifesinin kontrol edilemediğini bildirdiklerine, bundan dolayı Beylerbeyilere ve kul taifesine ayrı yarı emirler

gönderildiğine, Fransa kralına hediye olarak süslü bir hançer ve Cezayir, Tunus ve Trablus Beylerbeyilerinin de atlar göndereceğine, bu emirlerin uygulanabilmesi için Murad Reisin takip edip atların tedariki, esirlerin salınması, malların iade edilmesine yardımcı olmasına, Fransa tarafından bir asker gelip yardım isterse Beylerbeyiler yardım edemezse Murad Reis'in bizzat kendisinin gidip askerlere komutanlık etmesine dair Murad Reis'e hüküm. (Safer 1006)

Metin: Cezâyir Kapudânlarından Murad Reise

Müfahharu'l-emâsil ve'l-akrân Cezâyir-i Garb kapudânlarından Murâd Reis zîde kadruhû tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe pâdişâhı cenâb-ı celâlet-me'âbım tarafına nâme gönderüb her vechile sadâkat üzre olduğundan mâ'adâ kendü vilâyetlerinden Marçilya nâm kal'anın mukâbelesinde olan cezâyreye duka Françe askeri dostluk bahânesiyle gelüb cezâyre-i mezbûrede olan bir kal'ayı zabt idüb ve birin dahî binâ idüb ol diyârun halkına küllî muzâyaka virdüğünden gayri umûmen mağrib vilâyetine zarar irişdürmek ihtimâli olmağın def' ü ref' olması bâbında mu'âvenet ricâ eyledüğünden mâ'adâ kadîmden Françelü tâyifesi memâlik-i mahrûseme ahd-i emân üzre gelüb gidüb ticâret üzre iken şimdiki halde ahidnâme-i hümayûna dahl ü ta'arrüz olunub malları gâret ve kendüleri esîr olmuşdur deyü bildürölmüş sūdde-i sa'âdetimde mağribden ma'zûl olan beğlerbeğilere su'âl olundukda bu makûle fesâd iden kul tâyifesidir beğlerbeğiler men'e kâdirler değillerdir bu bâbda beğlerbeğiler ve kul tâyifesine mü'ekked ahkâm-ı şerife irsâl olunub ve esyâf-ı fâtihatü'l-eknâfımızdan bir kabza-i şimşîr zafer te'sirîmiz gönderilüb Cezâyir ve Tunus ve Trablus beğlerbeğiler birer tavîle güzîde at

[184b]

virme içün ahkâm-ı şerife gönderilmişdir ve senün dahî pir ve ihtiyâr olub hüsn-i tedbir ve tedarike kâdir olduğuna her vechile i'timâd-ı hümayûnum olmağın bu bâbda müşârunileyh ile irsâl olunan hükümlerin her birini icrâ itdürüb eğer esirlerün ıtlâkıdır ve eğer atların ihzârıdır ve eğer mûmâileyh Françe pâdişâhı tarafına irsâlidir vech-i münâsib gördüğün üzre hıdmette bulunmak bâbında hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnum ile fermân-ı âlişânım olmuşdur buyurdum ki müşârunileyh vardıkda bu bâbda gereği gibi mukayyed olub fermânım şerîfim muktezâsınca ikdâm ve ihtimâmı zuhûra getüresin ve Françe pâdişâhı cânibinden âdem gelüb asker taleb eyledikde eğer beğlerbeğiler gitmeğe mümkün olmazsa sen kendü bizzât varacak asker halkına serdâr

olub dahî istimâlet virüb mahall-i iktizâ eyledüğüne göre mâbeynde olan dostluk ri'âyeti yerine getürmekde envâ'î mesâ'î-i cemîlen zuhûra getüresin inşâa'llâhu'r-rahman du'âyı hayrım bir kâtible asâkir-i islâm envâ' yüz aklıklar ile gânimîn ve sâlimîn girü vatanlarına avdet müyesser ola şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahriren fî evâhir-i şehri-i saferü'l-muzaffer sene sitte ve elf

[183a]

Özet: *Trablus korsanları ve askerleri denizde Fransa gemilerine denk geldiklerinde gemilere ve mallara el koyup tüccarları esir ettiğine, bu durumun iki ülke arasında ticarete izin vermeyip dostluğu da zarar vereceğinden Sultan Murat Fransız tüccarlarına ve gemilerine dokunulmaması için emir verdiğine, buna rağmen Trablusgarp beyleri ve kul taifesi birlik olup Beylerbeyilerin sözlerine itibar etmeyip padişahın emirini ihlal ettiğine, padişahın emriyle kim kanunlara aykırı davranıp tüccarlara müdahale ediyorsa yakalanıp cezalandırılmasına, ellerindeki esirlerin salınıp mallarının geri iade edilmesine, suçluların himaye edilmesi durumunda bizzat görevlilerin yargılanacağına dair Trablus Beylerbeyisine, kadısına, hassa ve gönüllü reislerine, yeniçeriler ağasına ve yoldaşlarına hüküm. (Safer 1006)*

Metin: Trablus Beğlerbeğisine ve kâdısına hassa ve gönüllü reislerine ve yeniçeriler ağasına ve yoldaşlarına

Tunus ve Cezâyire bu minvâl üzre birer hüküm virilmiştir

Emîrû'l-ümerâ'il-kirâm kebîrû'l-küberâ'il-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm sâhibü'l-izzî ve'l-ihtişâm el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-allâm Trablus-ı Garb Beğlerbeğisi dâme ikbâlehû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-keîlâm mümeyyizü'l-helâl ani'l-harâm Trablus-ı Garb kâdîsı zîde fazluhû ve mefâhirü'l-sekât ve'l-mu'temedîn hassa ve gönüllü reisleri zîde kadruhum tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi südde-i sa'âdetime arz-ı hâl gönderüb Trablus korsanları ve levendât fırkateleri ile mukaddemâ deryâda gezerken râst geldikleri Françe gemilerin gâret ve tâcirlerin esîr itmekle tâcirlerimiz memâlik-i mahrûseye ticâretten ferâgat idüb ol sebebdan kadîmi dostluk muhtel olur deyü arz eyledikde babam merhûm Sultân Murâd Hân tâbe serâhu zamânında min ba'd Françe gemilerine ve tâcirlerine tavâyif-i mezbûreden bir ferd dahl eylemeyüb sâyir memâlik-i mahrûsem tâcirleri gibi gelüb gidüb mallarına ve cânlarına zarar irişdirmeyesiz ve bu

makûle fesâd üzre olanların haklarından gelesin deyü beğlerbeğiye mü'ekked emr-i şerîf gönderilmiş iken siz Trablus-ı Garb ihtiyârları kul tâyifesiyle yekdil ve yekcihet olub

[183b]

beğlerbeği sözlerine amel itmeyüb ve emr-i şerîfime itâ'at eylemeyüb mezbûrların fesadların def' etmek tekayyüd itmedüğünüz ecilden bu makûle fesâdlarında sizün dahî re'y ve tedbîriniz bile idüğünde şübhe yokdur deyü Françe pâdişâhı i'lâm eyledüğün arz eylemeğin bu bâbda mes'ûl ve mu'âteb olmuşsuzdur imdi Françelünün tâcirlerine ve sâir âdemlerine ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif dahl olunduğuna bir vechile rızâyı şerîfim yokdur buyurdum ki vardıkda ol cânibe vech-i meşrûh üzre fesâd ve şenâ'at idenleri her kimler ise getürüb ellerinde bulunan Françe esirleri alub alub hatt-ı hümâyûn-ı sa'âdet-makrûnûm mücebince emr-i şerîfim ile varan mûmâileyhe teslîm idüb gâret olunan emvâl ve erzâkları her kimin ellerinde bulunursa bî-kusûr tazmîn itdürüldükden sonra ehl-i fesâdun haklarından gelünüb zulmlerin Françelülerün üzerlerinden def' eylesesiz ve zıkr olunan esirlerimiz için fesâd üzre tutulmuşdur deyü ıtlâk eylemekde muhâlefet ve inâd idenlere aslâ te'allül itdürmeyüb mûmâileyhe teslîm eyleye ki südde-i sa'âdetime göndere ki ahvalleri divân-ı

[182a]

hümâyûnumda görüle ve min ba'd nâme-i hümâyûna muhâlif Françelüleri kimesneye rencîde itdürülmeyüb be-gâyet hazer eylesesin bu bâbda kemâl-i tekayyüd ile mukayyed olub ehl-i fesâda himâyetden hazer eylesesin ki sonra bilmedüm deyü bir vechile öZRünüz makbûl-i hümâyûnum değildir eşedd-i itâb ile mu'âteb olursuz şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız tahrîren fî âhar-ı saferü'l-muzaffer sene sitte ve elf

Halebe ve Sakıza ve Cezâyire ve Tunusa ve Trablus-ı Garba bu minvâl üzre hükümler virilmişdir

Özet: Eskiden beri Fransa padişahları ile Osmanlı padişahlarının dostluk içerisinde olduğuna, Fransa'ya verilen ahidnameye göre Osmanlıya gelen yabancı tüccarların Fransa bayrağı altında gelip ticaret yapmak istediklerinde Fransa elçisine ve konsolosuna müracaat etmeleri gerektiğine, buna rağmen Pavlo Mariyani İngiltere'nin konsolosu olarak yabancı tüccarlara karışarak kime dilerlerse ona

başvurabileceklerini söylediğine, 930 tarihli bir belgeyi kanıt olarak öne sürüp konsolosu olmayan tüccarların kendisine başvurabileceğini iddia ettiğine, Murad Hüdâvendigar zamanında Veziri azam İbrahim Paşa önderliğinde vezirler ve kadı askerler huzurunda görülen davada İngiltereli ve Venedikli hariç yabancı tüccarları Fransa konsolosunun temsil etmesi gerektiğine, İngiltere konsolosu Pavlo'nun yabancı tüccarlara karışmasının kesinlikle engellenmesi gerektiğine, buna itirazın Pavlo Mariyani Fransa'ya verilen ahidnamede yabancı tüccarların temsiliyetinin olmadığını sonradan bu maddenin eklendiğini iddia ettiğine, Pavlo'nun itirazının kabul edilmeyip bundan sonra herhangi bir belge öne sürerse bunun kabul görmeyeceğine, mahkemede verilen bu karara rağmen Pavlo Mariyani'nin hala yabancı tüccara karışıp konsolosluk yaptığına, İngiltere elçisi Kaptan Halil Paşa ve vezir Hasan Paşa aracılığıyla mektuplar gönderip yabancı tüccarları temsil etmek istediklerine, İngiltere elçisinin isteklerinin kabul edilmeyip, hiçbir şekilde yabancı tüccara karışmasına izin verilmemesine dair Mısır Beylerbeyine, İskenderiye Beyine ve Kadısına hüküm. (Safer 1006)

Metin: 26 Mısır Beğlerbeğisine ve İskenderiye Beğine ve Kādîsına hükm-i hümayûn Emîrû'l-ümerâ'il-kirâm kebîrû'l-küberâ'il-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm sâhibü'l-izzî ve'l-ihtişâm el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-allâm Mısır Beğlerbeğisi dâme ikbâlehû ve kıdvatü'l-kirâm umdetü'l-küberâil-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm İskenderiye Beği dâme izzuhû ve kıdvatü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-keîlâm mevlânâ İskenderiye kādîsı tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki abâ'i kirâm ve ecdâd-ı izâmım enâra'llâhu te'âlâ

[182b]

berâhinehum zamanlarından berü vilâyet-i Françe pâdişâhları efrenç krallardan ve beğlerden kadîmî dâimî hilâfet bünyânımız ile dostluk üze olub bu âna gelince bir vechile dostluka muhâlif bir vaz' sâdır olmamışdır ve harbî tüccâr tâyifesi kadîmden memâlik-i makrûseme ticâret için geldiklerinde Françe pâdişâhlarının nâmı ve sancağı ile gelüb gidüb mukaddemâ Françeliye virilen ahidnâme-i hümayûnda Françe elçilerine ve benderde olan konsoloslarına mürâca'at ideler deyü mastûr ve mukayyed iken Pavlo nâm şakî bir tarîk ile İngilterelünün konsolosu olmağıle mahzâ mâbeynlerine ihtilâl virmek için istedikleri konsolosa mürâca'at eylesünler dokuz yüz otuz tarihiyle müverrah bir ahidnâme ibrâz idüb bir tarîk ile mücebince nice ahkâm

dahî ihrâc idüb ihtilâl virdigünden harbî tâyifesi memâlik-i mahrûseme ticâret bahânesiyle gelüb nice fitne ve fesâd üzre olub müstakil konsolosları olmamağıle mazbût tâyife olmayub her biri şenâ‘attan hâlî olmayub ve merhûm babam hüdâvendigâr tâbe serâhu zamân-ı şeriflerinde dokuz yüz doksan altı senesinde divân-ı hümayunumda vüzerâ ve kadı askerler huzûrunda mürâfa‘a olduklarında harbî efrenc tâyifesi kadîmden Françe pâdişâhının sancağı altında gele gittükleri zâhir olmağıle emr virilüb ve mezkûr Pavlonun dahî elinde ba‘zı mektûb

[181a]

bulunub ihtilâle bâ‘is olmağıle salb ü siyâset olmuşdur mezkûr harbî tâyifenin Françelüye tâbi‘ olması her vechile zabt ü rabt evlâdır pâye-i serîr-i a‘lâma vezir-i a‘zam İbrahim Paşa edâma’llâhu te‘âlâ iclâlehû tarafından arz olundukda müceddeden virilen ahidnâme-i hümayûnumda Venedüklü ve İngilterelüden mâ‘adâ müstakil elçileri olmayan harbî tüccâr tâyifesi Françe sancağı altında gelüb harbî tâyife sonradan Françelü ahidnâmesine ilhâk olunmuşdur deyü İngiltere elçisi tarafından ve gayriden dahl ü ta‘arrüz olunmaya deyü mukaddem ve mu‘ahhar emr-i şerîf ibrâz olunursa istimâ‘ olunmayub bu ahidnâme-i hümayûnum ile amel oluna hatt-ı hümayûn-ı sa‘âdet-makrûnum ile ahidnâme-i hümayûnuma ilhâk olunmuş yine İngiltere elçisi memnû‘ olmayub kâh kendünün arzıyla ve kâh harbî tüccâr iltimâsıyla ahidnâme-i hümayûnuma muhâlif emirler ihrâc itmekle ihtilâle bâ‘is olub zikr olunan harbî tüccâr husûsunda müceddeden virilen ahidnâme-i hümayûnum mücebince amel olunmak lazım ve mühimdir tekrârdan vizâretle kapudânım Halil Paşa ve vezîrim Hasan Paşa edâma’llâhu te‘âlâ iclâlehumâ mektublar gönderüb i‘lâm eyledükleri ecilden müceddeden virilen ahidnâme-i hümayûnum ile amel olunmak bâbında hatt-ı hümayûn-ı izzet-makrûnum ile fermân-ı âlişânım olmuşdur buyurdum ki hükm-i hümayûn-ı

[181b]

vâcibü’l-ittibâ‘ım vardıkda fermân-ı celîlü’l-kadrim üzre Françelülere virilen ahidnâme-i hümayûn mücebince amel idüb aslâ hilafına cevâz gösterilmeye bu husûs için ahidnâme-i hümayûnuma mugâyir mukaddem ve mu‘ahhar emr-i şerîf ibrâz olunursa aslâ amel olunmaya ol makûle hükümler ellerinden alınub ahd-i emâna mugâyir ve ahidnâme-i hümayûnuma muhâlif vaz‘ eyledükleri ecilden muhkem haklarından gelesiz ki sâyire mûcib-i ibret ola bu hükm-i hümayûnumu sicille kayd

itdördüğünüzden gayri vilâyet kânûnnâmesine dahî kayd eyleyesiz min[ba'd] bu hükm-i âlişânım mücebince amel oluna ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu Françe konsoloslarının ellerinde ibkâ eyleyesiz şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i'timâd kılâsîz tahrîren fî evâhir-i safarü'l-muzaffer sene sitte ve elf

[180a]

Özet: Halep'te dört Fransız tüccar borçlu olup alacaklıları borçlarını onlardan tahsil edemediğine, kanuna aykırı şekilde başka Fransız tüccarları yakalayıp alacaklarını onlardan tahsil ettiklerine, Halep kadısının aldığı bu paraları suçsuz tüccarlara geri iade etmesi için bir emir gönderildiğine, İngiliz Petrankolos ve Luizi Saverini paraları geri almak için gittiklerinde düşmanca muamele görüp paraların iade edilmesinin suçlusu olarak görüldüklerine dair Fransa elçisinin gönderdiği arz üzerine adı geçen kişilerle davaları olanların merkezde davalarının görülmesine, bu kişilere kimsenin müdahale etmesine izin verilmemesine dair Halep Beylerbeyi Kurd Paşaya hüküm. (Rebiyülevvel 1007)

Metin: Haleb Beğlerbeğisine Petrankolosu rencîde itdürmemek için

Düstûr-ı mükerrer müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem müdebbir-i umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib mümehhid-i bünyânî'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkânî's-sa'âdeti ve'l-iclâl el-mahfûf bi-sünûf-i avâtıfı'l-meliki'l-a'lâ vizâretle Haleb Beğlerbeğisi olan Kurd Paşa edâma'llahü te'âlâ iclâlehû ve akzâ-yı kuzatî'l-müslimîn evlâ-yı vülâtî'l-muvahhidîn ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'în vâris-i ulûmî'l-enbiyâ'i ve'l-mürselîn el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-meliki'l-mu'în Mevlânâ Haleb Kādîsı zîdet fezâyilehû ve kıdvetü'l-ümerâ'i ve'l-ekâbir müstecmi'-i cemî'u'l-me'ânî ve'l-mefâhir el-muhtass bi-mezîdi'l-meliki's-samed Haleb cânibi defterdârı dâme uluvvuhû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki südde-i sa'âdetimde olan Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb mahrûse-i Halebde dört nefer tâcirlerimiz medyûn olup deynlerin ahidnâme-i hümâyûna muhâlif ahar tacirlerimizden sâbıkâ Haleb kādîsı aldurmağıle meblâğ-ı mezbûr mezkûr tâcirlerimize redd olunmak için evâmir-i şerîfe virilüb zikr olunan hükm-i şerîf ol cânibe vardıkda bir ingilüs Petrankolos ve Luizi Saverini nâm kimesnelere mezkûr dâyinler adâvet idüb akçenin tacirlere redd

[180b]

olunmasına siz bâ'is oldunuz deyü helâklarına kasd eylemişlerdir mezbûrân ol vechile rencîde olunmayub dâyinlerden ve gayriden mezbûrlar ile da'vâsı olanların südde-i sa'âdetimde görölmesin ricâ itmeğin görölmesin emr idüb buyurdum ki hükm-i şerîfim vardıkda mezbûrân ile da'vâsı olanların hususların siz anda istimâ' itmeyüb südde-i sa'âdetime havâle eyleyesiz ki gelüb südde-i sa'âdetimde görölüb fasl-ı husûmet oluna ve bu hükm-i hümayûnuma muhâlif mezbûrları bir ferde rencîde itdürmeyesiz şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız tahrîren fî evâhir-i şehr-i rebî'ul-evvel sene sitte ve elf

[179a]

Özet: Halep'te dört Fransız tüccar borçlarını ödemeyince eski Halep kadısı başka Fransız tüccarları tutup hapsettiğine, ellerinden zorla borç senedi alınıp bu paraları ödemeye zorlandıklarına, bu alınan paraların geri iade edilmesine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine ellerinden zorla senet alınan tüccarların senetlerinin iade edilmesine, zorla üzerlerine gidilip zarara uğratılmamalarına, davaları olanların davalarının merkezde görölmesine dair Halep Beylerbeyi Kurd Paşaya hüküm. (Rebiyülevvel 1007)

Metin: Haleb Beğlerbeğisine temessükler alıvirmek için emr-i şerîf

Düstûr-ı mükerrerem müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem müdebbir-i umûrî'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmî'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib mümehhid-i bünyânî'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkânî's-sa'âdeti ve'l-iclâl el-mahfûf bi-sünûf-i avâtıfî'l-meliki'l-a'lâ vizâretle Haleb Beğlerbeğisi olan Kurd Paşa edama'llahü te'âlâ ve akzâ-yı kuzatî'l-müslimîn evlâ-yı vülâti'l-muvahhidîn ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'în vâris-i ulûmî'l-enbiyâ'i ve'l-mürselîn el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-meliki'l-mu'în Mevlânâ Haleb Kādîsı zîdet fezâyilehü ve kîdvetü'l-ümerâ'i ve'l-ekâbir müstecmi'-i cemî'u'l-me'ânî ve'l-mefâhir el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki's-samed Haleb cânibi defterdârı dâme uluvvuhü tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki hâlâ France elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb mahrûse-i Halebde dört beş nefer France tüccârı medyûn olub deynleri ahidnâmeğe muhâlif ahar tacirlerimizden sâbıkâ Haleb kādîsı aldurdub

[179b]

bir mikdâr bâkî kalmağile medyûn olmayan tüccâr tâyifesin habs olunub nâçar olduklarında bâkyi edâ itmek için ikrâh ile medyûn olan tâcirlerün dâyinlerine temessük virmişler iken ol vechile ikrâh ile alınan cümle meblağ medyûn olmayan tâcirlerle redd olunmak için mukaddemâ hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnum ile emr-i şerîf meblağ-ı mezbûr redd olunmak ile mezbûr tâcirlerimizi rencide iderlerse medyûn olmayan tâcirlerimizün ikrâh ile virdükleri temessük tacirlere redd ve kat'-ı nizâ' olunub her kimin da'vâsı var ise südde-i sa'âdetimde görölüb emrime muhâlif idenlerün haklarından gelinmesin ricâ itmeğın buyurdum ki medyûn olmayan tüccârın ikrâh ile virdükleri temessüklerin kendülere alıvirüb ol vechile rencide itdurmeyesin da'vâsı olanları südde-i sa'âdetime havâle eylesin ki gelüb südde-i sa'âdetimde görölüb fasl-u husûmet oluna emr[ime] muhalif iş itdurmeyesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâhir-i şehri rebî'ul-evvel sene sitte ve elf

[178a]

Özet: Venedik'te olan Fransa konsolosu Otoyof Valatin gemisini mal yükletmek için Zaklise'ye gönderdiğine, Avlonya gemi reislerinden İbrahim ve Hüseyin'in bu gemiyi ele geçirip bütün mallara el koyduğuna, içindeki üç adamını öldürüp gemiyi de Avlonya eminine sattığına, geri kalan adamların Fransız olduğundan satamayıp öldürmeye çalıştığına, bunu fark eden Venedikli bir tüccarın bu adamları satın aldığına, daha sonra Fransız tüccarları öldürüyorlar diye söylentinin yayılmasıyla Fransız tüccarların Osmanlıya gitmek istemediklerine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine kim gemiyi ve adamları satın aldıysa bulunup geri iade edilmesine, el koyulan mallarında iade edilmesine, İbrahim ve Hüseyin'in yakalanıp merkeze gönderilmesine dair Avlonya Beyine ve Kadısına hüküm. (Rebiyülevvel 1007)

Metin: Avlonya Beğine ve Kādîsına

Kıdvetü'l-ümerâi'l-kirâm umdetü'l-küberâil-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-allâm Avlonya Sancağı beği dâme ikbâlehû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-keâm mevlânâ müfettiş Avlonya Kādîsı zîde fazluhû tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi südde-i sa'âdetime arz-ı hâl gönderüb Venedikde olan Françe konsolosu Otoyof Valatîn nâm gemisin Zakliseye metâ' yükletmek için gönderdikde Avlonya firkatesi reislerinden

İbrâhim ve Hüseyin nâm reisler râst geldikde cümle gemide olân esbâb ve metâ‘ın gâret eyleyüb üç âdemlerin katl idüb gemiyi Avlonya emînine bey‘ idüb kalan gemicileri

[178b]

satmak istedikde Françelü olmağın bazarda kimesne almayacak mezbûrân reisler mezkûr gemicileri dellâl elinden alub katl itmek kasd eyledükleri Venedik bâzergânlarından birisi mezbûrları satun alub üç oğlan reislerün ellerinde kalub bu fesâd Frengistânda şâyi‘ oldukda Françelüleri esîr itdiler deyü ta‘an itdüklerinden gayri memâlik-i mahrûseye tâcirlerimiz gelmez olmuşlardır deyü bu fesâdı iden reisler kayd ü bendile gönderilmesin ricâ itmeğın gönderilmesin emr idüb buyurdum ki zikr olunan gemiyi ve âdemleri ve içinde olan emvâl ve esbâbı her kime bey‘ olunmuş ise müteveccih olanlardan bî-kusûr alıvirüb ahidnâme-i hümâyûnum mücebince âdemisine teslîm itdikden sonra mezbûrân reisleri kayd ü bendile yarâr âdemlere

[177a]

koşub südde-i sa‘âdetime gönderesin şöyle ki zikr olunan gemiyi ve gâret olunan metâ‘ı [a]lub teslimde ihmâl üzre olası ahidnâmede mastûr olduğı üzre zikr olunan zarar size tazmîn itdürüldükden gayri azl ile konulmayub mu‘âteb ve mu‘âkab olursuz ana göre mukayyed olası şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız tahrîren fî evâhir-i şehri rebî‘ul evvel sene sitte ve elf temmet

[177b]

Özet: Fransız tüccarları küçük bir gemiye mal yüklemek istediklerinde onlardan selâmetlik akçesi adı altında vergi istendiğine, kanuna aykırı olduğu söylendiğinde taşınması yasak ürünlerden taşıyorsunuz diyip gemiye el konulduğuna dair Fransız elçisinden gelen arz üzerine tüccarın geçmişten beri halihazırda olan üç yüz akçe vergiyi ödemesine, bunun dışında bir vergi ödememesine, kanunlara uygun hareket edilip tüccarların zarar uğratılmamasına dair İstanbul Kadısı Muslihiddin’e hüküm. (Rebiyûlahır 1006)

Metin: Selâmetlik akçesi virilmemek için hükm-i hümâyûn

A‘lemü’l-ulemâi’l-mütebahhirîn efdalü’l-fudalâi’l-müteverri‘în yenbû‘ul-fazl ve’l-yakîn hüccetü’l-hakkı ale’l-halkı ecma‘în vâris-i ulûmi’l-enbiyâ‘i ve’l-mürselîn el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-meliki’l-mu‘în sâbıkâ Anadolu Kādî-askeri olub hâliyâ İstanbul kādîsı olan Mevlânâ Muslihiddin zîdet fezâyilehû tevkî‘-i refî‘-i hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki hâliyâ Françe elçisi der sa‘âdetime âdem gönderüb Françe tâcirleri gitmesi lâzım olan metâ‘ı bir küçük gemiye koyub gitmek üzre iken selâmet akçesi deyü gümrükçüler akçe taleb itdüklerinde emr-i şerîf ve kânûn-ı münîf üzre almayub müceddeden mücerred ekl ü bel‘ için gemide memnû‘âttan metâ‘ ve zahîre vardur deyü bahâne idüb olıgelmişe muhâlif tüccârı rencîde idüb küllî akçe taleb iderler hilâf-ı kânûn rencîde itdürülmemek bâbında emr-i şerîf ricâ iderim deyü birdürmeğin hızâne-i âmirende mahfûz olan

[176a]

defâtire nazar olundukda reft nâmına üçer yüz akçe alınugeldüğü mukayyed bulunmağın kadîmden olıgeldüğü üzre alınmak emr idüb buyurdum ki hükm-i şerîfim vardıkda bu bâbda sâdır olan fermân-ı celîlü’l-kadrim mücebince amel idüb ol makûle giden tüccâr gemilerinden kadîmden şimdiye değin üçer yüz akçe alınugelmeğin girü kadîmden olıgeldüğü üzre üçer yüz akçe aldurub hilâf-ı âdet ü kânûn ve muğâyir-i emr-i hümâyûn ziyâde bir akçe ve bir habbe aldurmayub min ba‘d tüccâr tâyifesin kimesneye rencîde ve remîde itdürmeyesin şöyle bilesin ve ba‘de’n-nazar bu emr-i şerîfimi mezbûrun yedinde ibkâ idüb alâmet-i şerife i‘timâd kılasın tahrîren fi’l-yevmi’l-hâmis min şehr-i rebî‘u’l-âhir sene sitte ve elf

[176b]

Özet: Müteferrika Mehmed Fransa kralına doğru yeni ahidnameyi götürmek ve önemli işleri halletmek için yola çıktığına, yollarda yiyecek içecek gibi gerekli ihtiyaçlarının karşılanmasına, yol kat ederken gerekli yardımların yapıp yanına kılavuzlar verilmesine dair Osmanlı’dan Cezayir’e giderken yol üzerinde olan Beylerbeylerine, Sancak Beylere, Kadılara, Eminlere ve Nazırlara hüküm.

Metin: Der-sa‘âdetten Cezâyir’e varınca mukâta‘at eminleri müteferrikaya zahîre virmek için hükm-i hümâyûn

E‘âzımü’l-ümerâi’l-kirâm efâhimü’l-küberâi’l-fihâm zü’l-kadr ve’l-ihtirâm sâhibi’l-izzi ve’l-ihtişâm el-muhtassûn bi-mezîdi inâyeti’l-meliki’l-a‘lâ südde-i sa‘âdetimden

Cezâyire varınca yol üzerinde vâki‘ olan beğlerbeğiler dâme ikbâlehum iftîhârü’l-ümerâi’l-kirâm muhtârü’l-küberâi’l-fihâm zü’l-kadr ve’l-ihtirâm el-muhtassûn bi-mezîdi inâyeti’l-meliki’l-allâm sūdde-i sa‘âdetimden Cezâyire varınca yol üzerinde olan sancak beğleri dâme izzühüm ve mefâhirü’l-kuzât ve’l-hükkâm me‘âdinü’l-fezâyil ve’l-keâm sūdde-i sa‘âdetimden Cezâyire varınca yol üzerinde vâki‘ olan kâdîlar zîde fazluhum ve mefâhirü’l-emâsil ve’l-akrân sūdde-i sa‘âdetimden Cezâyire varınca yol üzerinde olan mukâta‘at eminleri ve nâzırları zîde kadruhum tevkî‘-i refî‘-i hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki hâlâ Françe pâdişâhı müceddeden ahidnâme-i hümâyûnu îsâl içün ve ba‘zı umûr-ı mühimme içün dergâh-ı mu‘allâm müteferrikalarından kıdvetü’l-emâcid ve’l-ekârim Mehmed zîde mecduhû ile Françe elçisinin âdemleri irsâl olunmuşdur buyurdum ki her kanginüzün taht-ı hükûmetine dâhil olursa olurlarsa

[175s]

zâd ü zevâdelerin ve sâir levâzim ve mühimmâtların tedârük idüb ve menzilden menzile yarâr âdemler ve hisâr erenleri koşub emîn ve sâlim mahall-i me’mûre irsâl ve îsâl idüb idüb bir husûsda muzâyaka çekdürmeyesin mezbûr kulumun şükr ü şikâyeti müsmerdir zâd ü zevâdeleri tedârük itmekte ve menzilden menzile ulaştırmakda ihmâl ve müsâheleden ziyâde hazer eyleyesin

[175b]

Özet: *Sultan Selim Han zamanında çıkartılan emirle alıkonulan Fransız gemilerinin serbest bırakılmasına, fakat Trablus’ta alıkonulan Fransız gemilerinin hala geri iade edilmediğine, Fransa’ya verilen ahidname ile vergilerini ödemek şartıyla Fransız tüccarları Osmanlı’dan pamuk, pamuk ipi, deri, mazi ve kuru üzüm satın alabileceklerine, ancak izin verilmediğine ve bir emir yazılmasına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine geçmişten beri Fransa’ya satışı serbest olan pamuk, pamuk ipi, deri, mazi ve kuru üzümü vergilerini ödemek kaydıyla almaya devam etmelerine, ahidnameyi bahane ederek yasaklı ürünler olan silah ve tereke almak istenirse izin verilmemesine dair Halep Beylerbeyi Kurd Paşaya, Halep Kadısına ve Defterdarına hüküm. (Rebiyülevvel 1006)*

Metin: Mukaddemâ Şâm-ı Trablusda penbe ve rişte-i penbe virilmek içün hükm-i hümâyûn

Düstûr-ı mükerrer müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem müdebbir-i umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib mümeahhid-i bünyânî'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkânî's-sa'âdeti ve'l-iclâl el-mahfûf bi-sünûf-i avâtufi'l-meliki'l-a'lâ vizâretle Haleb Beğlerbeğisi olan Kurd Paşa edâma'llâhu te'âlâ iclâlehû ve akzâ-yı kuzatî'l-müslimîn evlâ-yı vülâtî'l-muvahhidîn ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'în vâris-i ulûmî'l-enbiyâ ve'l-mürselîn el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-meliki'l-mu'în Mevlânâ Haleb Kādîsı zîdet feyzâyilehû ve kıdvetü'l-ümerâ-i ve'l-ekâbir müstecmi'-i cemî'u'l-me'ânî ve'l-mefâhir el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki's-samed Haleb cânibi defterdârı dâme uluvvuhû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki südde-i sa'âdetimde olan Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb bundan akdem Trablusda alıkonulan Françe gemileri salıvirülmeyüb anlara ve sâir gemilerine hizmet teklîf olunmayub kadîmden Françe tâcirleri olıgeldüğü eğer bahardır ve eğer penbe ve rişte-i penbe ve mazu ve kuru üzüm ve sahtiyân

[174a]

alub âdet ü kânûn üzre gümrüklerin virüb gemilerine tahmîl idüb vilâyetlerine alub gitmek istediklerinde dahl olunmak için hükm-i hümâyûn virilmesin ricâ ittüğü ecilden bundan akdem girift olunan Françe gemileri salıvirilmek bâbında merhûm dedem Sultân Selîm Hân tâbe serâhu zamânında emr-i şerîf virildüğü pâye-i serîr-i a'lâma arz olunub hâlâ tecdîd olunan ahidnâme-i hümâyûnumda bu husûs mastûr olmağile müceddeden hükm-i hümâyûnum virilmesin Françe elçisi ricâ itmeğin buyurdum ki merhûm dedem zamanında Françe tâcirlerine kadîmü'l-eyyâmdan olıgeldüğü üzre bahâr ve penbe ve rişte-i penbe ve mazu ve zamk ve kuru üzüm ve sahtiyân alub âdet ü kânûn üzre gümrüklerin tamâm edâ eyleyüb gemilerine tahmîl idüb vilâyetlerine alub gitmek istediklerinde olıgelene mugâyir kimesne dahl ü ta'arrüz itdürmeysin ammâ bu bahâne ile fermân-ı hümâyûnuma muhâlif tereke ve yarak alub gitmelerinden ziyâde hazer eyleyüb basîret ve intibâh üzre olub şöyle bilesin alâmet-i şerîfime i'timâd kılasın ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu ellerinde ibkâ idesin tahrîren fî evâhir-i şehri rebîu'l-evvel sene sitte ve elf

[174b]

Boş

[173a]

Özet: Sakız adasından birkaç kişi Mesina'ya varıp oradan alınması yasak olan pamuk, bal mumu, işlenmiş deri gibi ürünleri aldığına, üç dört gemiyi doldurup oradan İspanya'ya gidip oradan da casus getirdiğine, şimdide iki gemiyi yasaklı ürünlerle yükletmek üzere olduğuna dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Fransa'ya gitmek için yol üzerine olan Müteferrika Mehmed'in gemiyi inceleyip yasaklı ürün varsa gemiyi boşaltılmasına, ürünleri bulunduğu yerdeki halka satılmasına, Sakızlı adıyla yasaklı ürünler almalarına izin verilmemesine, casuslar ile iş birliği yapıyorlarsa yakalanıp yargılanmalarına, bunlardan dolayı günahsız tüccarın zarar görmemesine dair Sakız Kadısına hüküm. (Cemaziyelahir 1006)

Metin: Sakız kâdîsına

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-keîâm Mevlânâ Sakız kâdîsı zîde fazluhû tevkî-i refî-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb bundan akdem Sakız Cezîresi re'âyâsından birkaç nefer kimesneler varub Mesinada sâkin olub Sakızlu nâmıyla her sene üç dört pâre gemiyi memnû' metâ'dan penbe ve bal mumu ve sahtiyân ve gayri ile yükledüb İspanya vilâyetine alub gidüb ve İspanya casuslardan getirüb ve alub gidüb ulûfelerin dahî alıvirüb vech-i meşrûh üzre fesâddan hâlî olmayub hâlâ dahî iki pâre gemi memnû' metâ' ile tahmîl idüb gelmek üzrelerdir deyü Françeye gider dergâh-ı mu'allâm müteferrikalarından Mehmed zîde mecduhû mübâşeretiyile memnû' metâ' bulunursa boşaldub vilâyet halkına bey' olunub min-[ba'd] o makûle gemilere metâ' virilmeyüb ve bu fesâda mübâşeret iden zımmîlerün haklarından gelinmek bâbında hükm-i hümayûnum virilmesin ricâ itmeğin buyurdum ki hükm-i şerîfim vardıkda bu husûsu müşârunileyh Mehmed mübâşeretiyile görüb fi'l-vâki' Sakızlû nâmıyla Sakız keferesinden ba'zı vech-i meşrûh üzre memnû' metâ' tahmîl itdükleri vâki' ise ihrâç idüb ve vilâyet halkına bey' itdürüb min[ba'd] mezbûrlara memnû' metâ' virdürmeyüb men' ü def' eylesesin şöyle ki min ba'd mezbûrlar memnû' metâ' alub ve İspanya casuslarıyla mu'âmele itdükleri vâki' ise arz eylesesin ki mezbûrların

[173b]

haklarından geline emrime muhâlif iş olmakdan ziyâde ihtiyât eylesesin bu bahâne ile kendü hâlinde olan re'âyâya dahl ü te'addî olunmakdan ziyâde hazer idesin şöyle

bilesin alâmet-i [şerîfeye] i'timâd kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i cemâziye'l-âhire
sene sitte ve elf

[172a]

Metin: Sakız Kādîsına

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-keâm Mevlânâ Sakız kādîsı zîde
fazluhû tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı
mu'allâma arz-ı hâl gönderüb bundan akdem Sakız Cezîresi re'âyâsından birkaç nefer

[İptal]

[172b]

Özet: *Yabancı tüccarlar Osmanlı limanlarına geldiklerinde Fransa kralının bayrağı altında gelmesine ve Fransa konsolosuna başvurması gerektiğine, buna rağmen Sakız adasında bazı tüccarların gelip Fransa konsolosuna başvurmadan ticaret yaptığına, Müteferrika Mehmed Mesinadan gelen gemileri inceleyip emir öne sürdüğünde dört beş tüccarın itiraz edip zorluk çıkarttığına, kanunlara uymayıp zorluk çıkaran bu tüccarlar hakkında ceza verilmesine dair Fransa elçisinde gelen arz üzerine yabancı tüccarların Fransa bayrağı altında gelip ticaret yapmak istediklerinde Fransa konsolosuna başvurup vergilerini ödemeleri gerektiğine, kanuna uymayan tüccarın isimlerinin yazılıp merkeze bildirilmesine dair Sakız Kadısına, İskele Nazırı Bali Çavuşa hüküm. (Cemaziyelahir 1006)*

Metin: Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-keâm Mevlânâ Sakız kādîsı
zîde fazluhû ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Sakızun azebler ağası ve dergâh-ı
mu'allâm çavuşlarından iskele nâzırı Bâli Çavuş zîde kadruhumâ tevkî'-i refî'-i
hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl
gönderüb harbî tüccâr tâyifesi memâlik-i mahrûseme geldüklerinde Françe bayrağı
altında gelüb gidüb ve Françe konsolosuna mürâca'at eyleyüb deyü mastûr olmağile
cümle benderlerde ahidnâme-i hümayûn mücebince amel olunub cezîre-i Sakızda amel
olunmayub harbî tüccâr tâyifesi Françe konsolosuna mürâca'at itmeyüb hâlâ
ahidnâme-i hümayûn ile Françeye giden dergâh-ı mu'allâm müteferrikalarından
Mehmed gittüğü yerde tecdîd olunan ahidnâmenin mazmûnunu icrâ itmek için ve
Mesîna'dan gelen gemiler Françe bayrağıyla gelüb Françe konsolosuna mürâca'at

ideler deyü emr-i şerîf ibrâz itdikde Sakız zimmîlerden dört beş zimmî itâ'at itmeyüb tezvîre sulûk idüb senki azebler ağası ve nâzırsın mezbûrlara mu'âvenet itmekle ahidnâme-i hümâyûnum mazmûnu icrâ olunmaduğun i'lâm eyleyüb bu bâbda ahidnâme-i hümâyûnum ve evâmir-i şerîfem mücebince amel olunub inâd iden zimmîlerin haklarından gelinmek bâbında hükm-i hümâyûnum

[171a]

virilmesin ricâ itmeğin buyurdum ki hükm-i şerîfim vardıkda bu bâbda ahidnâme-i hümâyûn ve evâmir-i şerîfem mücebince amel eyleyüb harbî tüccârdan ve gayriden Françe bayrağı altında gelenlerden her kim olursa Françe konsolosuna âyid olan konsolosluk ve baylaç hakkın bî-kusûr alıvirüb ahidnâmeye ve evâmir-i şerîfeme muhâlif te'allül ve nizâ' itdürmeyesin ve mezbûrlar girü emr-i muhâlif iderlerse kaydı bendile dergâh-ı mu'allâma gönderesin ve sen ki çavuş ve azebler ağasısın bu husûsa karışmayub mâni' olmayasın şöyle ki fermân-ı hümâyûnuma muhâlif dahl ittüğünüz i'lâm oluna azlile kurtulmayub hakkınızdan gelünür bilmiş olasın şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i cemâziye'l-âhir sene sitte ve elf

[171b]

Özet: Fransız tüccarlar Mısır ticaret için gittiklerinde kanuna aykırı şekilde paralarından vergi kesildiğine, bundan dolayı ticaretlerinden geri kalıp zamanında mallarını gemilerine yükleyemediklerine, normalde bir senede iki sefer yapmalarına rağmen bu durumdan ötürü tek sefer yapabildiklerine, her sene otuz kırk gemi ticaret için gelirken şimdi beş gemi bile gelmediğine, bundan dolayı gümrüğe de büyük zarar olduğuna dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine kanuna aykırı olarak Fransız tüccarının yanlarında getirdikleri paralarından vergi alınmamasına, almak isteyenlere izin verilmemesine, emre itaat etmeyenlerin isimlerinin yazılıp merkeze bildirilmesine dair Mısır Beylerbeyine, Kadısına ve Defterdarına hüküm. (Recep 1006)

Metin: Guruşdan resm taleb olunmamak için Mısır Beğlerbeğisine hükm-i hümâyûn Emîrû'l-ümerâ'il-kirâm kebîrû'l-küberâ'il-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-alâ Mısır Beğlerbeğisi dâme ikbâlehû ve akzâ-yı kuzâtî'l-müslimîn evlâ-yı vülâtî'l-muvahhidîn ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'în vâris-i ulûmi'l-enbiyâ'i ve'l-mürselîn el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-

meliki'l-mu'în Mevlânâ Mısır kâdîsı zîdet fezâyilehû ve kîdvetü'l-emâcid ve'l-ekâbir müstecmi'-i cemî'u'l-me'ânî ve'l-mefâhir el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki's-samed Mısır cânibi defterdârı dâme uluvvuhû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb mahrûse-i Mısıra varan tüccârı gurus alub gitdiklerinde ahidnâme-i hümâyûnuma mugâyir resm taleb olunmağile ticâretlerinden kalub zamâni ile metâ' alamayub bir sene de iki sefer iderler iken bir sefer itmeğe kâdir olmayub ve her sene otuz kırk pâre gemi gelürken beş pâre gemi gelmez olmağile gümrüğe dahî küllî zararı olub ahidnâme-i hümâyûnumda mastûr olduğı üzere resm taleb olunmamak bâbında hükm-i hümâyûnum virilmesin ricâ itmeğın Françe tüccârı ahidnâmeye muhâlif rencîde olduğına rızâ-yı şerîfım yokdur buyurdum ki vardıkda bu bâbda Françelüye müceddeden virilen ahidnâme-i hümâyûnum mûcebince amel idüb getürdükleri guruslarından resm taleb itdürmeyesin ve almak

[170-1a]

isteyenleri men' idüb bu bâbda rencîde itdürmekden ziyâde hazer eyleyesin emrime muhâlefet idenleri yazub bildüresin Françelünün sâyir hususlarına dahi zıkr olunan ahidnâme-i hümâyûnum mûcebince amel idüb hilâfına aslâ cevâz göstermeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâhir-i recebü'l-mürecceb sene sitte ve elf mine'l-hicreti'n-nebeviyye

[170-1b]

Özet: Fransız tüccarlar Mısıra ticaret için gittiklerinde kanuna aykırı şekilde paralarından vergi kesildiğine, bundan dolayı ticaretlerinden geri kalıp zamanında mallarını gemilerine yükleyemediklerine, normalde bir senede iki sefer yapmalarına rağmen bu durumdan ötürü tek sefer yapabildiklerine, her sene otuz kırk gemi ticaret için gelirken şimdi beş gemi bile gelmediğine, bundan dolayı gümrüğe de büyük zarar olduğuna dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine kanuna aykırı olarak Fransız tüccarının yanlarında getirdikleri paralarından vergi alınmamasına, defterdarın kanuna uyarak kimsenin paralardan vergi almasına izin vermemesine, kanuna aykırı davranıp tüccarların zarara uğratılmamasına dair Mısır Beylerbeyine, Kadısına ve Defterdarına hüküm. (Recep 1006)

Metin: Tüccârdan gurusş alınmamak için Mısır Beğlerbeğisine hükm-i hümayûn

Emîrû'l-ümerâ'il-kirâm kebîrû'l-küberâ'il-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihirâm sâhibü'l-izzî ve'l-ihîşâm el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-a'lâ Mısır Beğlerbeğisi dâme ikbâlehû ve akzâ-yı kuzâtî'l-müslimîn evlâ-yı vülâti'l-muvahhidîn ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'în vâris-i ulûmi'l-enbiyâ'i ve'l-mürselîn el-muhtass bi-mezîd-i inâyetil-meliki'l-mu'în Mevlânâ Mısır kâdisı zîdet fezâyilehû ve kıdvetü'l-emâcîd ve'l-ekâbir müstecma'ü cemî'u'l-me'ânî ve'l-mefâhir el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki's-samed Mısır cânibi defterdârı dâme uluvvuhû tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb mahrûse-i Mısıra varan tüccârı gurusş alub gitdiklerinde ahidnâme-i hümayûnuma mugâyir resm alındığından mâ'adâ vilâyette pâreye muzâyaka vardur deyü defterdar ma'rifetiyle darbhâne eminleri gurusşların alub pâre kat' idüb gurusşları mikdârı meblâğ virince zamân geçüb ticâretlerinden kalub zamanile metâ' alamayub bir sene de iki sefer iderken bir sefer itmeğe kâdir olmayub ve her sene otuz kırk pâre gemi gelürken beş pâre gemi gelmez olmağıle gümrüğe dahî dahî küllî zararı olub bundan mâ'adâ

[170-2a]

her gurusş başına iki pâre eksik virilüb ve kâhî gurusşları mikdârı meblâğ olmamağıle bahâ itmez metâ' virilüb hükkâm tebdîl olmağıle ve darbhâne eminleri müflis olmağıle alınan gurusşları zâyî' olub ahidnâme-i hümayûnumda mastûr olduğu üzre darbhâneye gurusşları alınmayub ve resm taleb olunmaya deyü mâliye tarafından hükm-i hümayûnum virilmiş iken amel olunmayub girü darbhâne için gurusşları alınub rencîde oldukların i'lâm eyleyüb müceddeden Françelüye virilen ahidnâme-i hümayûnum mücebince Françe tüccârının gurusşları alınmamak bâbında hükm-i hümayûnum virilmesin ricâ eyledi imdi Françe tüccârı ahidnâmeye muhâlif rencîde olduğuna rızâ-yı şerîfim yokdur buyurdum ki vardıkda bu bâbda Françelüye müceddeden virilen ahidnâme-i hümayûnum mücebince amel idüb getürdükleri gurusşa pâre kat' iderüz deyü senki defterdârsın dahl itmeyüb ve darbhâne eminlerine aldurmayub bu bâbda dâimâ ahidnâme-i hümayûnum mücebince amel idüb ahidnâmeye ve evâmîr-i şerîfe mugâyir Françe tüccârından ol-vechile rencîde itdürmekden ziyâde hazer eylesesin emrime muhâlefet idenleri yazub arz eylesesin Françelünün sâyir hususlarına dahi zikr olunan ahidnâme-i hümayûnum mücebince amel idüb hilâfına aslâ cevâz

göstermeyesin şöyle bilesin ve ba'den-nazar bu hükm-i hümâyûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâhir-i şehri-i recebû'l-mürecceb sene sitte ve elf

[170-2b]

Özet: *Sultan Murad zamanında satın alınan elmasın ücretini ödemek için üç geminin verildiğine, bir geminin Corci Dolestiye yirmi yük akçeye satıldığına, bu yirmi yükten on yük akçeyi ödeyip geri kalanını ödemek üzereyken tutuklandığına, bir emir öne sürerek Corci Dolesti'yi kaçırdıklarında balyostan kalan borcun istenince Venedik'te verelim diyerek yalan söyleyip ödemediklerine, Dolesti'nin Venedik'ten de kaçmasına yardım edip İspanya Kralının hizmetine girdiğine, Dolesti'den alınamayan on yük akçenin İspanyadan gelen tüccarlardan tazmin edilip onlarında gidip İspanyada Dolesti'den almasıyla alakalı bir emir çıkartılmasına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine arzda belirtildiği üzere Dolesti'nin borcu olan on yük akçenin İspanyadan gelen tüccardan tazmin edilmesine, borcun yazılı olduğu resmi belgeyi tüccarlara verilip onlarında İspanyada Dolesti'den tazmin etmesine dair Mısır Beylerbeyine, İskenderiye Sancak Beyine ve Kadısına hüküm. (Ramazan 1006)*

Metin: Mısır Beğlerbeğisine hükm-i hümâyûn ki Corci Dolesti edâ itmedüğü on yük akçe için

Emîrû'l-ümerâ'il-kirâm kebîrû'l-küberâ'il-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-a'lâ Mısır Beğlerbeğisi dâme ikbâlehû ve kıdvetü'l-ümerâil-kirâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm İskenderiye Sancağı beği dâme izzuhû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-keâm mevlânâ İskenderiye kâdısı zîde fazluhû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb bundan akdem merhûm ve mağfûrleh babam Sultân Murâd Hân tâbe serâhuya bey' olunan elmas-ı kebîrin bahası kusûru için üç pâre gemi virilüb zikr olunan gemilerün birisi Corci Dolesti nâm kapudâna yirmi yük akçe baha ile furûht idüb mezbûr on yük akçesini edâ idüb bâkî kalan akçeyi virmek üzre iken hilâf-ı emân girift olmuşlardır deyü baylosa bir emr-i şerîf ihrâc idüb ol emr-i şerîf ile mezbûru kaçurub bâkî kalan akçe baylosdan taleb olundukda Venedikde alıvirelüm deyü va'de idüb anda dahî alıvirmeyüb kizb itdüğünden gayri Venedikden dahî mezbûru kaçurub elmas sâhibleri akçelerin kendünün Françe pâdişâhından olan vazifesinden bî-kusûr alub ziyâde zulm olmağın mezbûr Corci Dolesti hâlâ İspanya

Kralına hidmet idermiş zimmetinde olan on yük akçeyi edâ itmeğe mukayyed olmaz deyü İspanya kralına tâbi‘ olub ol cânibde ticâret üzre olanlardan meblâğı mezbûr alıvirilüb

[169a]

âyinleri üzre merkûm Corci Dolesti ile mâbeynlerinde olan temessükât ol harbî tüccâra virilüb anlar dahi ol temessükât mûcebince merkûm Corci Dolestiyi ahz idüb virdikleri meblağı andan alub haklaşmak bâbında hükm-i hümayûnum virilmesin ricâ itmeğin buyurdum ki bu husûsa bizzât her biriniz mukayyed olub taht-ı hükûmetinizde İspanya kralına tâbi‘ olan harbî tüccardan zikr olunan on yük akçeyi âyinleri üzre Corci Dolestinin müşârunileyhe virdüğü temessükü mûcebince bî-kusûr âdemisine veyâhûd anda olan konsolosuna alıvirüb zikr olunan temessükü akçe alıvirdüğün harbî tüccârın ellerine viresiz ki anlar dahi mezbûr Corci Dolestiyi tutub virdükleri meblağı andan alub haklaşalar emrime muhâlif bir ferde te‘allül ve bahâne itdürmeyüb bu husûs için elçi-yi mezbûru bir dahî şikâyet etdürmelü eylemeyesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî evâyil-i şehri ramazânü’l-mübârek sene sitte ve elf

[169b]

Özet: Fransa kralı ile Osmanlı padişahlarının dostluklarının çok eskilere dayandığına, Fransa kralı Henry’e hediye olarak gönderilecek süslü hançer, atlar ve ahidnameyi teslim etmesi için Mehmed’in görevlendirildiğine, ahidnameye itaat etmeyen Beylerbeyiler, kadılar, defterdarlar ve diğer hâkimler görevden alınmayla kurtulamayacaklarına, ayrıca neden oldukları zararı karşılamak zorunda olduklarına dair 1006 yılında emir çıkartıldığına, emirler yazılı olmasına rağmen hala defterdarlar darphane eminleri vasıtasıyla Fransız tüccarların paralarını ellerinden alınıp yerlerine miktarınca para verildiğine, bu sırada zaman geçtiğinden ticaretlerinden geri kalıp almak istedikleri malları alamadıklarına, senede iki sefer yapmalarına rağmen bu durumdan ötürü tek sefer yapabildiklerine, her sene otuz kırk gemi ticaret için gelirken şimdi beş gemi bile gelmediğine, gümrük görevlileri de yeterli vergi toplayamadığından iflas ettiğine, daha önceden emir verildiği üzere Fransa ve Fransa’ya bağlı tüccarlardan geldiklerinde paralarını ellerinden alınmamasına, tüccarın zarara uğratılmamasına eğer zarara uğratılırlarsa bizzat yöneticilerden tazmin edileceğine dair Mısır Beylerbeyine ve Defterdarına hüküm. (Recep 1006)

Metin: Françe tüccârından ve Françeye tâbi‘ bâzergânlardan gurus alınmamak için Mısır Beğlerbeğisine hüküm

Emîrû'l-ümerâ'il-kirâm kebîrû'l-küberâ'il-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihirâm el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-alâ Mısır Beğlerbeğisi dâme ikbâlehû ve kıdvetü'l-ümerâ'i ve'l-ekâbir müstecma'u cemî'u'l-me'ânî ve'l-mefâhir Mısır Defterdârı dâme uluvvuhû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki âbâ-i kirâm ve ecdâd-ı izâmım enâra'llâhu te'âlâ berâhinehum zamanlarından berü vilâyet-i Françe pâdişâhları sâyir frenk krallarından ve beğlerinden dâdmân-ı hilâfet bünyânımız ile dostluk üzre olub bu âna değin dostluğa muhtel bir vaz'leri sâdır olmayub dâimâ sadâkat üzre olmuştur ve hâlâ Françe pâdişâhı Enrik hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr âsitâne-i sa'âdetimiz ile hulûsiyyette sâbit-kadem verâsih-dem olmağın mezîd-i inâyet-i pâdişâhânemden bir kabza-i mürassa' şimşîr-i zafer te'sîrimiz erzânî kılınub müceddeden virilen ahidnâme-i hümâyûn dergâh-ı mu'allâm müteferrikalarından Mehmed zîde mecduhû ile irsâl olunub âna binâen zikr olunan ahidnâme-i hümâyûnumda mastûr olduğı üzre amel itmeyüb muhâlefet iden beğlerbeğiler ve kâdılar ve defterdârlar ve gayri hâkimler azl ile halâs olmayub muhâlefetlerinden müterettib olan zarar ü ziyân ahidnâme muktezâsınca kendülerine tazmîn itdürölmek için sene sitte ve elf saferinde hatt-ı hümâyûn-ı sa'âdet-makrûnum ile mü'ekked emri şerîfim sâdır olub ve mâliye tarafından

[168a]

dahi sene-i mezbûrenin muharreminde emri şerîfim virilüb hâlâ memâlik-i mahrûseme gelen Françe ve Françeye tâbi‘ harbî tüccâr tâyifesi getürdükleri gurus ve gümüşlerin pâre kat' iderüz deyü defterdârlar ma'rifetiyle darbhane eminleri gurusların alub pâre kat' idüb gurusları mikdârı meblağ virince zamân murûr idüb ticâretlerinden kalub zamanile metâ' alamayub bir senede iki sefer iderken hâlâ bir sefer itmeğe kâdir olmayub ve her sene otuz kırk gemi gelürken bu sebebden nısfı gelmeyüb gümrüğe dahî zarar olub ve darbhâne eminleri müflis olmağıle alınan gurusları zâyî' olduğı mesmû'-i hümâyûnum olmuştur imdi zikr olunan gurus husûsunda müceddeden hatt-ı hümâyûnumla virilen ahidnâme-i hümâyûnum mücebinde amel olunub Françe ve Françeye tâbi‘ olan tüccârın getürdükleri gurus min ba'd darbhâne için alınmayub men' olunmak ferman-ı şerîfim sâdır olmuştur buyurdum ki vardıkda bu bâbda ahidnâme-i hümâyûnum ve fermân-ı celîlü'l-kadrim

mûcebince amel eyleyüb Françe ve Françe bayrağı altında gelen harbî tüccâr tâyifesinin gurusların ellerinden almayub min ba'd ol-vechile tüccârı rencîde itdürmeysesün sulhu salâhdan murâd memâlik-i mahrûseme gelen Françe tüccârı rencîde olmayub âsûde hâl olmaktır Françe ve Françe bayrağı altında gelen harbî tüccâr rencîde olduğuna

[168b]

rızâ-yı hümayûnum yokdur bu hükm-i şerîfim mûcebince amel idüb gurusların ellerinden almayub bey' ü şirâ idüb gurusları müslümân tüccârı eline düşdükde âdet-i kadîme üzre amel idüb şöyle ki bu emrime muhâlif tüccâr rencîde olduğu istimâ' oluna ahidnâme-i hümayûnumda mastûr olduğu üzre Françe tüccârının zararı senden tazmîn itdürüldükden gayri mu'âteb olursun âna göre mukayyed olasın şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâyil-i şehri-şâ'bânü'l-mu'azzam sene sitte ve elf

[167a]

Özet: *Sultan Süleyman ve Sultan Selim zamanında Fransa tüccarı ve Fransa'ya bağlı tüccarlar Osmanlıya geldiklerinde getirdikleri paralar için vergi vermediklerine, şimdi de ahidnameler de aynı şekilde bu tüccarların yanlarında getirdikleri paralarından vergi alınmayacak diye yazmasına rağmen iskelelerdeki görevlilerin vergi aldığına, ahidnamenin kanunlarına aykırı bir şekilde bir belge çıkarıp tüccarlara gösterip vergi istediklerine, görevlilerin ahidnameye göre kanunlara uymaları hakkında Fransa elçisinden gelen arz üzerine, Fransa ve Fransa'ya bağlı tüccar Osmanlı ticaret için geldiklerinde istedikleri iskelelerde ticaretlerini yapmalarına, ticaret yaparken kanuna uygun olan vergilerini vermelerine, bunun dışında adı geçtiği üzere yanlarında getirdikleri paralardan vergi alınmamasına, ahidnameye aykırı şekilde belge düzenleyip tüccardan vergi isteyenlerin uzaklaştırılmasına, tüccarların kimse tarafından zarara uğratılmamasına dair merkezdeki Beylerbeyilere, Kadılara, İskele görevlilerine hüküm. (Ramazan 1006)*

Metin: Gurusdan resm alınmamak için maliye tarafından emr-i şerîf sûretidir

E'âzümü'l-ümerâi'l-kirâm efâhimü'l-küberâi'l-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm ashâbi'l-izzet ve'l-ihtişâm el-muhtassûn bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-allâm memâlik-i mahrûsemde olan beğlerbeğiler dâme ikbâluhum ve mefâhirü'l-ümerâi'l-kirâm merâci'ü'l-küberâi'l-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm el-muhtassûn bi-mezîdi inâyeti'l-

meliki'l-allâm zikr olunan Beğlerbeğilerde vâki' olan sancak beğleri zîde izzuhum ve mefâhir-i kuzâtî'l-müslimîn me'âdin-i vülâtî'l-muvahhidîn elviye-i mezbûrede olan kâdîlar zîde fazluhum ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân memâlik-i mezbûrede vâki' iskele nâzırları ve eminleri zîde kadruhum tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki dergah-ı mu'allâmda olan Françe elçisi südde-i sa'âdetime arz-ı hâl sunub şimdiye değin Françe ve Françe bayrağı altında gelen tüccâr tâyifesi getürdükleri guruşdan mâtakaddümden merhûm mağfûrleh Sultân Süleymân ve Sultân Selim Hân tâbe serâhümâ zamanlarında gümrük alınmak kânûn değil iken ve tüccârları ve bayrağı altında gelen tüccâr tâyifesi memâlik-i mahrûseme getürdükleri guruşdan mâtakaddümden resm alınugelmemeğiyle hala dahî taleb olunmaya deyü müceddeden virilen ahidnâme-i hümayûnumda mastûr ve mukayyed iken ve bundan akdem

[167b]

ahidnâmelerine muhâlif kimesne dahl itmeye deyü mü'ekked evâmir-i şerîfe dahî virilmiş iken hâlâ iskele eminleri ve nâzırları kadîmden olıgelmişe muhâlif ve ahidnâme-i hümayûnuma mugâyir bir tarîk ile emr-i şerîf ihrâç idüb bayrağımız altında gelen tüccâr tâyifesinin getürdükleri guruşdan resm taleb idüb rencîde iderler kânûn-ı kadîm mücebince ve ahidnâme-i hümayûn muktezâsınca amel olunması bâbında emr-i şerîf ricâsına i'lâm eylemeğın ahidnâme-i hümayûn mücebince amel olunub mezkûrlar her kanki iskelede metâ' ihrâç iderlerse kânûn üzre gümrüğü alunub ahidnâme-i hümayûnuma muhâlif kimesne dahl idüb rencîde itmeye deyü emr idüb buyurdum ki hükm-i şerîfim vardıkda bu bâbda sâdır olan fermân-ı celîlü'l-kadrim mücebince ve ahidnâme-i hümayûn muktezâsınca amel idüb mâtakaddümden ceddım Sultân Süleyman ve Sultân Selim Hân tâbe serâhümâ zamanlarında getürdükleri guruşdan resm alınugelmiş olmayub ve alınmaya deyü müceddeden virilen ahidnâme-i hümayûnda dahî mastûr ve mukayyed iken hâlâ iskele eminleri ve nâzırları kânûn-ı kadîme muhâlif ve ahidnâme-i hümayûna ve evâmir-i şerîfe mugâyir bir tarîk ile emr-i şerîf ihrâç itmekle getürdükleri guruşdan resm taleb itmek isterlerse men' ü def

[166a]

idüb ahidnâme-i hümayûn mücebince Françe tâcirleri ve bayrağı altında gelen tüccâr tâyifesini vilâyetlerinden getürdükleri guruşdan ahidnâme-i hümayûna muhâlif resm taleb itdürmeyüb sâyir metâlarından her kanki İskeleye uğrayub metâ' ihrâç iderlerse kânûn üzre miriyye âyid olan resm-i gümrüğü mîriçün aldurub ahidnâme-i

hümâyûnuma muhâlif ve evâmîr-i şerîfe mugâyir bir ferde iş itdürme yesin şöyle ki ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif mukaddem ve mu'ahhar bir tarik ile emr dahî ibrâz ve îrâd iderlerse te'hîr eyle[me]yüb ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel eyleyüb kat'â hilâfına cevâz gösterme yesin ve ahardan bir ferde dahl ü ta'arrüz itdürme yesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu bunların ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fi'l-yevmi's-sâdis şehr-i ramazân sene sitte ve elf

[166b]

Özet: Fransa'nın Sakız adasındaki konsolosu Kılavdo Zorzo, Kogno, Sivasto Pulo, Ma..... Kizri ve Şakunta Zân adında tüccara dava açtığına, gerekçe olarak gemileri olan Mesina'ya Fransa bayrağını çekip mal yüklediklerine, konsolos Klavdyo elinde bulunan ahidnameye göre konsolosun hakkı olan vergiyi onlardan istediğine, ancak tüccarlar burası fethedildiğinden beri biz haraç-güzârıyız ve eskiden beri vergi vermedik şimdi de vergi vermeyiz dediklerine, işin ehli olan kişilere sorulunca Sakız adası fethedildiğinden beri gayri Müslim tebaasının haraçgüzar olduğu ve o zamandan beri konsolosa vergi vermedikleri anlaşıldığına, sonucun kayıt altına alınıp sicile işlendiğine dair belge. (Ramazan 1002)

Metin: Sebeb-i tahrîr-i kitâb budur ki

Cezîre-i Sakızda bi'l-fi'il Françe konsolosu olan Kılavdo nâm zımmî mahfel-i kazâya gelüb mezbûre zımmîlerinden Zorzo ve Droloki ve Kogno ve diğ er Zorzo Sivastopulo ve Ma.... Kizri ve Şakunta Zân Anton nâm bâzergânlar maharlarında takrîr-i da'vâ idüb mezbûrûn zımmîler Françe sancağın diküb ve Françe nâmına gelen Mesina sefinesine metâ' tahmîl itdiler yedimizde olan ahidnâme-i hümâyûn ve berât-ı şerîf mücebince konsolosluk resmini taleb iderim deyücek bil-mukâbele merkûmûn bâzergânlardan keyfiyet-i ahvâl tefahhus olundukda feth-i hâkânîden beru haraçgüzâr olalıdan konsolosluk resmini virmedük ve virmezüz haraçgüzâr olan re'âyâdan alınagelmemiştir deyü cevâb virdüklerinde ehl-i vukûfdan su'al olunub feth-i hâkânîden beru cezîre-i mezbûre re'âyâsından konsolosluk resmin alınduğ un görmedük alınagelmemiştir deyü haber virdüklerinde mâ hüve'l-vâki' sicill-i mahfûza kayd olunub bi't-taleb iş bu hurûf li-ecli't-temessük ketb ve tahrîr olunub yedlerine vaz' ve def' olundu lede'l-hâce ihticâc edineler âharı değ il ve hurrîre fî evâ'il-i şehr-i ramazânü'l-mübarek min şuhûr isnâ ve elf

Şuhûdü'l-hâl

Hüseyin Halife

İdris Reis

Hüseyin Mustafa

Muslı ____ (?)

İmran Yasef

Yerlü Tercümân

Ve gayruhum

[165a]

Özet: Fransa'nın Sakız adasındaki konsolosu Kradyo Sakız tüccarlarından Anton veya Nikolo oğlu Marko'dan getirdiği mallar için vergi istediğine, Mehmed Ağanın huzurunda gerçekleştirilen görüşmede konsolos tüccarların Fransa bayrağı ile seyahat ettiklerinden vergi ödemeleri gerektiğini bildirdiğine, tüccarlar ise gemilerinde Fransız bayrağı çekmedikleri ve harbi tüccarlara ait mal taşımadıklarını iddia ettiklerine, ayrıca Sakız adası fethedildiğinden beri kendilerinin haraçgüzar olup konsolosluk için vergi ödemediklerine, kadı huzurunda davanın görülüp işin ehli kişilere sorulunca Sakızlıların konsolosluk ödememesi için delil bulunamadığına dair hüccet oluşturulduğuna, Sakızlı tüccarların elindeki ahidnameye göre konsolosluk vergisi ödemeleri gerekmediği ve Fransa bayrağı altında seyahat etmesi gerekmediği yazılı olduğundan tüccarların Fransa konsolosuna vergi ödememesine karar verildiğine dair belge. (Cemaziyelahir 1006)

Metin: Sebeb-i tahrîr-i kitâb oldur ki

Cezîre-i Sakızda hâlâ Françe konsolosu olan Kradyo nâm zımmî cezîre-i mezbûre zımmîlerinden Marko veled-i Anton veya Nikolo nâm zımmî reisleri meclis-i şer'î-i şerife dergâh-ı âlî müteferrikalarından kıdvetü'l-emâcid ve'l-ekârim Mehmed Ağa zîde mecduhû mübâşeretîyle ihzâr ve müvâcehelerinde takrir-i merâm idüb mezbûrlar Françe sancağı altında yürümekle Sakıza harbî metâ' götürürler eyle olsa yedimizde olan ahidnâme-i hümayûn ve evâmir-i şerîfe mücebince Françe sancağı altında

yürüyen gemilerde olan harbî metâ'dan konsolosluk resmin taleb iderim dedikte gabbe's-su'âl mezbûrlar bast-ı kelâm idüb bizde harbî metâ' yokdur ve biz Françe sancağı altında yürüyü gelmemişüz ve yürümezüz ve her ne diyâra dilerse varmağa yedimizde olan ahkâm-ı şerîfe ile me'zûnuz biz Sakızlıyüz feth-i hâkânîden berû Sakızlu konsolosluk resmin vire gelmemişlerdir biz dahî virmezüz mukaddemâ mezbûr konsolos ile kâdî-yı sâbık huzûrunda husûs-ı mezbûr içün mürâfa'a olunub ahvâlimiz vukû'u üzre ehl-i vukûfdan su'âl olundukda Sakızlu konsolosluk vire gelmemeğin hükm olunmadı deyü hüccet ibrâz eyledüklerinde mazmûn-ı hüccet takrirlerine muvâfık bulunub ve zikr olunan ahidnâme-i hümayûnda Sakızludan konsolosluk alunmayub ve Sakızlı gemileri Françe sancağı altında yürüsün deyü mukayyed ve mastûr olmayub fermân olunmamağın konsolosluk resmî mezbûrlardan hükm olunmayub mâ vaka' bi't-taleb ketb ve tahrîr olundu fî evâsıt-ı cemâziye'l-âhir sene sitte ve elf

Şuhûdü'l-hâl

Hüseyin Çavuş

Bâli Çavuş

Za'im Memi Beğ

Hüseyin Mustafa

İbrâhim ____ (?)

Veli Çelebi kâtib

Ve gayruhum

[165b]

Özet: Fransa kralının Osmanlı padişahı ile dostluğu sürdürmek için aralarındaki anlaşmayı yenilemek istediğine, Şeyhülislam ve diğer devlet adamları da Fransa ile dostluk münasebetinin geliştirilmesi için çaba sarf ettiklerine, önceden elçi olarak görev yapmış olan Sigyor di Lankome Fransa kralına sadık olarak iyi hizmet ettiğine, İspanya kralı adamlarını gönderip Fransa aleyhinde işler yapınca durumu hemen kralına bildirdiğine, Fransa kralı vefat edince yerine gelen krala halkın bir kısmı isyan ettiğine, Sigyor di Lankome de isyancılara destek verdiği suçlamasıyla hakkında idam

kararının alındığına, halihazırda ki elçi Breves'in Şeyhülislam huzuruna çıkıp Lankome'nin iyi bir elçilik yaptığını idam edilmesi kararının yanlış olduğunu dile getirdiğine, isyan suçundan yargılananların affolunduğundan Lankome'nin suçunun da affolunması için Fransa kralına ricada bulunduğuna, Breves'in akrabası olduğundan Kraldan affetmesi için rica ettiğine dair Şeyhülislam'dan Fransa Kralına mektup. (Ramazan 1006)

Metin: Müftiyü'l-islâmdan Françe pâdişâhına mektûb sûretidir

Sultân-ı selâtîn-i cihân hâkân-ı kişver-küşâ-yı kâffe-i ehl-i imân a'nâ-yı selâtîn-i âli osmân eyyeda'llâhu te'âlâ saltanatuhum ilâ inkirâzi'd-devrân ile kadîmden dostluk ve hulûs üzre olub merca' ve melâz-ı cumhur-ı tavâyif-i nasârâ muslih-i mesâlih-i ümem-i millet-i Mesîha olan Françe pâdişâhı hedâna'llâhu'l-hâdî savbına esniye ve ta'zîmât-ı lâyık ithâfından sonra i'lâm olunan oldur ki bundan akdem pâdişâh-ı âlempenâhımız ile sefer-i Üngürüsden avdet olundukda elçiniz ile mektûbunuz vârid olub pâdişâh-ı islâm ile olan kadîmi dostluk ri'âyet olunub ve ahidnâme-i hümayûn tecdîd olunmak ve elçinize mu'âvenet olunmasın bildürdüğünüzde her husûsda mu'âvenet olunub ve ahidnâme-i hümayûn tecdîd olduğundan gayri kadîmi dostluğa binâen nice kuyûd dahi ilhâk olunmuşdur ve siz çünkü eban an cedd dūdman-ı âli osmân ile meveddet üzre olub dâimâ kavâ'id-i meveddet ve sulhu salâhı mer'î tutub hilâf-ı nâme-i hümayûn vaz' sâdır olmamışdır biz dahi eğer merhûm cennet mekân Sultân Murâd Hân zamânında ve eğer hâlâ devletlü ve sa'âdetlü pâdişâh ve vükelâ ve vüzerâsına kavâ'id-i dostluğu ri'âyet itmeğin dâyimâ ilkâda ve bu hususlarda ne mertebede sa'î üzre olduğumuz elçinizin ma'lûmudur size dahî lâyık ve ma'kûl budur ki kavâ'id-i dost ve meveddete ri'âyet oluna geldiği üzre min ba'd dahî ri'âyet olunmakdan itmâm olunub hilâf-ı meveddet vaz' sudur bulunmaya ve bundan akdem âsitâne-i sa'âdette elçilik hıdmetinde olan Sigyor di Lankome nâm beyzâde bunda elçilik hıdmetinde iken sadâkat ile hizmet idüb hattâ İspanya kralı tarafından âdemler geldikde hilelerin bildürmekle redd olmalarına bâ'is olub sizden mukaddem olan pâdişâhı bu vechile hizmet

[164a]

idüb ba'dehû ol pâdişâh fevt olmağile size isyân üzre olan re'âyâ ile müttefikdir deyü size i'lâm olunmağile katl sadedinde iken hâlâ elçiniz olan Breve bize gelüb mezkûr Lankoma sadâkat ile âsitânede elçilik hıdmetin etmişdir katl olunmak münâsib değildir

deyü ricâ eyledikde kendüye teslîm olunub ol cânibe irsâl olunmuşdu henüz günâhı afv olunmaduğu i'lâm olundu imdi sâyir suçluları afv eyledüğünüz istimâ' olunmuştur ricâ olunub merkûm olunur ki merkûm Lankomanın dahî suçu avf oluna zîrâ mukaddemâ sadâkat ile hizmet idüb hâlâ olan elçinüzün dahî akrabasından imiş husûsan iş bu elçiniz her vechile ehl-i vukuf ve sadâkat üzere olub sâyirden ziyâde manzûrunuz olmak ricâ olunur bâkî ve'sselâm alâ e't-ba'î'l-hüdâ tahrîren fî evâhir-i ramazânü'l-mübârek sene sitte ve elf

[164b]

Özet: Fransız tüccarları Osmanlıya rahatlıkla gelip gidip ticaret yapmaları ahidname garantisi altında olduğunda rahatsız edilmemelerine, ticaretlerini yaparlarken kimse tarafından bir zorlukla karşılaşmaması için çaba gösterilmesine, Rahmetli padişah döneminde alınmış olan elmasın ücretini ödemek için iade edilecek üç gemiden birinin kaçtığına, İspanya tarafına kaçan gemi ve mürettebatı yüzünden elmastan kalan borcun eksik verildiğine, O tarafa ticaret için giden İspanyollardan ücretin tahsil edilmesi için emir gönderildiğine dair Şeyhülislamdan Mısır Beylerbeyine hüküm.

Metin: Şeyhü'l-islâm müftî-i enâm hazretlerinin Mısır Beğlerbeğisine mektûb sûretidir

Da'vât-ı hulûs ve meveddet-âyât ve teslimât-ı husûs ve mahabbet-âyât ithâf-ı meclis-i âlî sadâret nihâyât kılındıktan sonra i'lâm-ı hulûs budur ki tavâyif-i nasârâdan Françelülerin pâdişâhı kadîmden dûdmân-ı âli-osmân ile dostluk suretinde olmağın Françelüler ve Françe bayrağı altında olan harbî tüccâr ahidnâme mücebince rencîde oluna gelmedükleri ecilden ricâ olunub ola geldiği üzere tâyife-i mezbûre hilâf-ı ahidnâme-i hümayûn kimesneye rencîde itdürülmeyüb ticâretlerinde olalar bu babda hükm-i hümayûn ile kapucu dahî irsâl olunmuşdur mercû'dur ki mücebince amel olunmakda sa'yi buyurula ve hâlâ âsitânede olan Françe elçisi merhûm pâdişâha aleyhi'r-rahmeti ve'r-ıdvân virdüğü elmâs bahası içün kefereden alınan üç kıt'a gemi içinde olan reis ve neferâtı kendüye virilmiş iken bir gemi firâr idüb İspanya vilâyetine dâhil olmağıle baha virmemiştir ol cânibde ticâret içün varan İspanyalulardan elinde olan temessükü mücebince bahası alıvirilmek içün hükm-i hümayûn virilmiştir ümîddir ki bu husûsda dahi iltifât buyurula bâkî ne demek denile ki zamîr-i sa'âdet-samîr olmaya hemîşe izzî lâ yezâle bâd

Bu devlet-i aliyyeye millet-i Nasrâniyyeden bunlardan akdem dostlukda sâbit-kadem olmadığı ma'lûm-ı şerifinizdir imdâdınız sebep-i te'kîd vedâd ve tezâyid i'timâd olur

[163a]

Özet: Müteferrika Mehmed Fransa kralına doğru yeni ahidnameyi götürmek ve önemli işleri halletmek için yola çıktığına, Sakız'a vardığında kış mevsimi olduğundan denize açılmadığına, Sakız'da kışı geçirmesi gerektiğinden gerekli ihtiyaçlarının devlet hazinesinden karşılanacağına, Sakız Nazırı ve Eminine Müteferrika Mehmed'in ihtiyaçlarını karşılamaları için özel emir yazıldığına, dört aylık otuz beş bin akçe olarak hesaplanan miktarın verilmesi kararlaştırıldığına, buna rağmen Sakız mültezimleri bir akçe bile vermeyiz hatta verdiklerimizi de geri ver dediklerine, ellerinde maliye tarafından gönderilen bir emir olduğuna, Müteferrika Mehmed'in elindeki emre uyulup başka emir öne sürülmemesine, Mehmed'e verilen paraları geri istememelerine dair emir gönderildiğine, ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli ücretlerin mültezimler tarafından ödenmesine, ödedikleri paraların maliyedeki borçlarına sayılmasına dair Sakız Kadısına, Sakız Nazırına hüküm. (19 Ramazan 1006)

Metin: Müteferrika Mehmed Beğe zâd ü zahîre için virilen akçe eminlerin deynine mahsûb

Kıdvetü kuzâtî'l-islâm zümdetü vülâtî'l-islâm Mevlânâ Sakız kâdisı zîde fazluhû ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Sakız nâzırını zîde kadruhû tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki hâlâ Françe elçisi der sa'âdetime arz-ı hâl gönderüb hâlîyâ Françe müceddeden ahidnâme-i hümayûn îsâli ve ba'zı umur-ı mühimme için dergâh-ı mu'allâm müteferrikalarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-a'yân Mehmed zîde mecduhû ol cânibe irsâl olunub lâkin deryâ mevsimi murûr idüb kış eyyâmı olmağile gitmek mümkün olmayub evvel bahâra değin Sakızda kışlamak lâzım gelmeğın Sakızda kışlamağla zâd [ü] zevâdeleri mîrî tarafından virilmek için Sakız nâzırına ve eminlerine hitâben müstakil divân tarafından emr-i şerîf virilüb ber müceb-i emr-i şerîf dört ayda otuz beş bin akçe virilüb hâlâ Sakız mültezimleri sana bir akçe virmezüz ve şimdiye değin virdüğümüz akçeyi dahî aluruz mâliye tarafından elimizde emr-i şerîf vardır deyü bir akçe virmeyüb ve virdükleri akçeyi dahî elimizden almak isteyüb rencîde iderler hayfdır merkûm Mehmedün mukaddemâ eline virilen emr-i şerîf

mûcebince amel olunub şimdiye değin emr-i şerîf mûcebince virilen mezkûr müteferrika Mehmedden taleb olunmayub mültezimlerin deynlerine

[163b]

mahsûb olub min ba'd rencide olunmamak bâbında emr-i şerîf ricâsına i'lâm eylemeğin husus-ı mezbûr arz olundukda mukaddemâ divân-ı hümâyûn tarafından virilen emr-i şerîf mûcebince amel olunub ve mültezimler zâd ü zevâde için virdükleri akçe taleb olunmaya deyü emr idüb buyurdum ki vardıkda bu bâbda fermân-ı celîlü'l-kadrim mûcebince amel eyleyüb müşârunileyh Mehmede divân tarafından virilen emr-i şerîf mûcebince amel ve mezkûrun kifâyet mikdârı zâd ü zevâdesin emrim üzre mültezimlere tedârik itdürüb ve virdükleri akçe taleb olunmayub mültezimlerin deynlerine mahsûb olunub mâliye tarafından elimizde emrimiz vardır bir akçe virmezüz deyü fermân-ı hümâyûnuma muhâlif kimesneye te'allül ve nizâ' itdürmeyesin şöyle bilesin ve ba'de't-teslîm ne mikdâr akçe alunursa iş bu emr-i şerifimin zahrına hüccet yazub mültezimin eline viresin ki hîn-i muhâsebede deynine mahsûb itdüre şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fi'l-yevmi't-tâsi' aşara şehr-i ramazân sene sitte ve elf

[162a]

Özet: Müteferrika Mehmed Ağanın huzurunda Fransa konsolosu Klavd Biver ve Sakız halkından Beruba Nikolo, Luka Elcero ve Covan Kastello reisler ve gemiye mal yükleyen Zorzo Rakalin Vukenke ve Françesko Modon tüccarların davasının görüldüğüne, tüccarların malları Mesina'dan alıp getirdiklerini itiraf ettiklerine, bundan dolayı ahidnamede yazılı olduğu üzere eğer harbi vilayette birinin malı müstemen elinde veya zimmî elinde bile olsa Fransa konsolosuna vergisini ödemesi gerektiğine, itiraf etmeleri sebebiyle konsolosun vergiyi isteyip aldığına, bunun üzerine vergi aldıklarının ispatı olarak tüccarında yazılı belge istediğine, tüccarın gemisinde Mesina'daki tüccarlara ait mal bulundurup getirdiğine, Mehmed Ağa huzurunda durumu itiraf edip Konsolos Klavd Biver'e vergi ödediklerine, karşılığında hüccet aldıklarına dair belge. (Cemaziyelahir 1006)

Metin: Sebeb-i tahrîr-i kitâb budur ki

Dergâh-ı âlî müteferrikalarından kıdvetü'l-emâcid ve'l-ekârim Mehmed Ağa zîde mecduhû hâlâ Françe konsolosu olan Klavd Biver(?) nâm Françelü meclis-i şer' de

Sakız sâkinlerinden Beruba Nikolo(?) ve Luka Elcero(?) ve Covân Castello nâm reisler ve gemileriyle esbâb tahmîl iden ve Zorzo Rakalin vekili ve Françesko Modon Nâm zımmîlerin mahzarlarında takrîr ve i'tirâf idüb didiler ki mezkûrun reislerün gemilerinde Mesina nâm dârü'l-harbde sâkin keferenin esbâbları olub dârü'l-harb keferesinin metâ'ından resm-i konsolosluğu sa'âdetlü pâdişâh Françe konsolosuna ta'yîn itmişdir deyü emr-i âlî ibrâz idüb nazar olundukda fi'l-vâki' hükm-i şerîfin mazmûn-ı münîfinde dârü'l-harbden gelen metâ'ın ve dârü'l-harbe giden erzâkın dârü'l-harbde sâkin olan keferenin eğer müste'men elinde ve eğer zımmî elinde bulunan resm-i konsolosluğu Françe konsolosuna virile deyü mezkûr ve mukayyed olmağın mezkûr gemilerde zikr olunan zımmîler ol nev'a dârü'l-harb keferesinin esbâbın tahmîl itmişlerdir konsolosluğu resmini taleb idüb aldun yedimize hüccet virilsün didüklerinde gabbes suâl mezbûr reisler ve zımmîler dahî cevâb itdiler ki fi'l-vâki' zikr olunan gemilerde dârü'l-harbde sâkin keferenin esbâbları olub ve konsolosluğa âyid ve râci' olan rusûmu merkûm Mehmed Ağa mübâşeretîyle zikr olunan Françe konsolosu Klavd Biver'e(?) teslîm eyledük yedlerine dahî hüccet virilsün didüklerinde tarafeynin rızâlarıyla iş bu vesîka bir sebebi temessük tahrîr olunub yed-i tâlibe vaz' olundu tahrîren fî evâhir-i şehri cemâziye'l-âhir sene sitte ve elf

Şuhûdü'l-hâl

İbrâhim Çavuş

Bâlî Çavuş e'l-kâtib

Hüseyin Çavuş

Memi Beğ ez-za'îm

Hasan Halîfe el-İmâm

Ve gayruhum

[162b]

Özet: Fransa'ya verilen ahidnameye göre yabancı tüccar ticaret için Osmanlıya gittiklerinde Fransa Kralının bayrağı altında gidip ticaret yaparken Fransız konsolosuna başvurup konsolosluk haklarını vermesi gerektiğine, buna rağmen

Mesina'da bazı Sakızlı tüccarlar Mesina'lı bir tüccarın malını gemilerine yükleyip bu mallar bizimdir deyip ek vergi ve gümrük vermeyip hile yaptığına, bundan dolayı Fransa kralının hakkı olan vergiyi onlardan alınıp konsolosa verilmesi ricasına dair Fransız elçisinden gelen arz üzerine Fransa konsolosunun hakkı olan vergiyi bu tüccarlardan alınıp konsolosa teslim edilmesine, biz Sakızlıyız vergi vermeyiz derlerse itirazlarının kabul görmeyeceğine dair İzmir Kadısına, Sakız Sancak beyine, Sakız Kadısına hüküm. (Ramazan 1006)

Metin: Sakız zımmîleri Mesinalunun metâ'ın yükletdikleriçün konsolos resmin vireler deyü hükm

Akzâ-yı kuzâtî'l-müslimîn evlâ-yı vülâtî'l-muvahhidîn ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'ın vâris-i ulûmi'l-enbiyâ ve'l-mürselîn el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-meliki'l-mu'în Mevlânâ İzmir Kādîsı ve kıdvetü'l-ümerâî'l-kirâm umdetü'l-küberâil-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihirâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-allâm Sakız Sancağı beği dâme izzuhû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-keâm mevlânâ Sakız kādîsı zîde fazluhû tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi südde-i sa'âdetime arz-ı hâl gönderüb Françelülere inâyet olunan ahidnâme-i hümayûnda harbî tüccâr tâyifesi memâlik-i mahrûseme gelüb gitdüklerinde Françe bayrağı altında gelüb gidüb benderlerde Françe konsolosuna mürâca'at eyleyüb âyid olan hukûk ve rusûmun Françe konsolosuna vireler deyü mukayyed iken halâ Sakızlu ba'zı kimesneler gemilerine Mesinada sâkin harbî tüccârın metâ'ın yükledüb mahzâ ziyâde gümrük taleb olunmayub ve konsolos hakkı virmemek içün bir bizümdür deyü hîle ve hud'a iderler harbî vilâyetinden gelen ve harbî vilâyetine giden metâ'lar ve kânûn üzre gümrükleri alındıktan sonra harbî vilâyetine alub gitdükleriçün Françe Konsolosuna âyid olan hukûk ve rusûmu ahidnâme-i hümayûn mücebince alıvırmek bâbında hükm-i hümayûnum ricâ itmeğin buyurdum ki arz eyledüğü üzere harbî vilâyetine iledüb ve harbî vilâyetten getürdükleri

[161a]

metâ'dân Françe konsolosuna ahidnâme-i hümayûnum mücebince âyid olan hukuk ve rusûmu bî-kusûr alıvirüb biz Sakızlıyüz deyü inâd ve muhâlefet itdurmeyesin ahidnâme-i hümayûnuma ve emr-i celîlü'l-kadrime mugâyir bir ferde te'allül ve nizâ' itdurmeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümayûnumu ibkâ idüb

alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâhir-i şehri-i ramazânü'l-mübârek sene sitte ve elf mine'l-hicreti'n-nebeviyye

[161b]

Özet: Fransa'ya verilen ahidnameye göre kendilerine ait elçileri olmayan tüccarların Osmanlıya gelirken Fransa bayrağı altında gelip işlerinin Fransız konsolosluğunda görmesi gerektiğine, Flandre'den gelen tüccarların kendi gemileriyle İstanbul, Sakız, İskenderiye, Halep ve diğer iskelelere gelip ticaret yapmak istediklerinde Fransız konsoloslarına başvurmak istediklerine, Fransız tüccarların geldiği gibi özgürce gelip gidip ticaret yapabilmeleri için bir emir yazılmasına dair Fransız elçisinden gelen arz üzerine Flandre tüccarlarının kendi elçisi olmadığından Fransa kralının namı ve bayrağı altında yürüyüp ticaret yapabilmelerine, bu tüccarlar yollarda hareket ederken canlarına, mallarına, erzaklarına el konulmamasına, Beylerbeyiler, sancakbeyleri, kadılar, iskele eminleri, denizdeki kaptan ve reislerden kimsenin onlara müdahale etmemesine, Fransız tüccarları hangi haklara sahipse Flandre tüccarları da aynı haklara sahip olduğuna dair Nişanı hümayun. (Ramazan 1006)

Metin: Flandre tâcirleri için nişân-ı hümayûn

Nişân-ı şerîf-i âlîşân-ı sâmi-mekân-ı sultânî ve tuğrâ-yı garrâ-yı kiti-sitân-ı hâkânî nüfize bi'l-avni'r-rabbânî hükmü oldur ki

Françe pâdişâhının südde-i sa'âdetimde olan elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb kadîmden ve müceddeden Françe pâdişâhına inâyet olunan ahidnâme-i hümayûnda müstakil elçileri olmayan umûmen harbî tâyifesi ticâret için memâlik-i mahrûseme geldüklerinde Françe pâdişâhının nâmı ve sancağı ile gelüb gidüb ticâret ideler deyü mukayyed ve mastûr olmağile hâlâ Flandre vilâyeti tâcirleri kendü gemileriyle memâlik-i mahrûse benderlerinden mahrûse-i İstanbul ve Sakız ve İskenderiye ve Halep ve gayri benderlere Françe pâdişâhı nâmı ve sancağıyla gelüb metâ' getirüb bey' ü şirâ eylemek murâd eylediklerinde emn ü emân üzre olub Françelülere virilen ahidnâme-i hümayûn mücebinde dahl ü ta'arrüz olunmamak için müstakil nişân-ı hümayûn inâyet olunmak ricâsına arz ü i'lâm itmeğin bu nişân-ı hümayûnu virdüm ve buyurdum ki ba'de'l-yevm vilâyet-i Flandre tâcirleri memâlik-i mahrûsem için mâdem ki kendü hallerinde olub Françe pâdişâhının nâmı ve sancağı altında gelüb karadan eğer deryâdan

[160a]

metâ‘ getirüb bey‘ u şirâ eylemek murâd eyledüklerinde Françe ve Françe konsoloslarına mürâca‘at eyleyeler ve yolda ve izde ve menâzil ve merâhilde kendülerine ve emvâl ve erzaklarına ve gemilerine eğer beğlerbeğiler ve eğer sancakbeğleri ve eğer kâdılar ve iskele eminleri ve sâir deryâda yürüyen kapudânlar ve reisler tarafından bi-vechen mine‘l-vucûh dahl ü ta‘arruz olunmayub Françe bâzergânları ne vechile ticâret iderler ise Flandrelüler dahî ol vechile Françe pâdişâhı nâmı ve sancağı altında gelüb gidüb ve lâzım olan mahallerde oturub ticâretlerinde olub Françelülere inâyet olunan ahidnâme-i hümâyûn mücebince dahl ü ta‘arrüz olunmayalar şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar tahrîren fî evâhir-i şehri ramazânü‘l-mübârek sene sitte ve elf mine‘l-hicreti’n-nebeviyye aleyhi edzalü‘t-tahiyye

Be makâm-ı kostantiniyye

[160b]

Özet: Halep’te görev yapan Fransız konsolosu Covan Renir’in öldüğüne, yerine bakmak için yeni konsolos gelene kadar görevi Baltazar Toravli’nin devraldığına, yeni konsolos gelince Baltazar’ın kaymakam olarak atandığına, ancak yeni olduğundan tüccarların durumunu iyi bilmemesi yüzünden Fransız tüccarlarının Krala mektup yazıp istedikleri kişiyi kaymakam tayin etmek istediklerine dair Fransız elçisinden gelen arz üzerine Fransa kralı yeni konsolos tayin ettikten sonra tüccarlar kimi kaymakam olarak seçerlerse onun göreve gelmesine dair Halep Beylerbeyi Mustafa Paşaya, Mevlana Halep Kadısına hüküm. (Ramazan 1006)

Metin: Halebde Françe tâcirleri kimi dilerlerse konsolos itmek içün hükm-i hümâyûn

Düstûr-ı mükerrerem müşîr-i müfahham nizâmü‘l-âlem müdebbir-i umûri‘l-cumhûr bi‘l-fikri’s-sâkıb mütemmim-i mehâmmi‘l-enâmi bi‘r-re‘yi’s-sâ‘ib mü’essis-i bünyânî‘d-devleti ve‘l-ikbâl müşeyyid-i erkânî’s-sa‘âdeti ve‘l-iclâl el-mahfûf bi-sünûf-i letâyif-i avâtîfî‘l-meliki‘l-a‘lâ Haleb beğlerbeğiliği vezîrim olan Mustafa Paşa edâma‘l-lâhü te‘âlâ iclâlehû ve akzâ-yı kuzâtî‘l-müslimîn evlâ-yı vülâti‘l-muvahhidîn, ma‘denü‘l-fazl ve‘l-yakîn, hüccetü‘l-hakkı ale‘l-halkı ecma‘în, vâris-i ulûmi‘l-enbiyâ ve‘l-mürselîn, el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-meliki‘l-mu‘în Mevlânâ Haleb kâdîsı zîdet fezâyilehû tevkî‘-i refî‘-i hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki Françe elçisi

südde-i sa'âdetime arz-ı hâl gönderüb mahrûse-i Halebde Françe konsolosu olan Covân Renir mürd olub yerine Françe pâdişâhı tarafından müstakil konsolos gelince mürd-i mezbûrun akrabâsından Baltazar Toravli(?) kâ'im-makâm olub lâkin tâze olduğundan mâ'adâ tüccâr ahvâline ittılâ'ı olmaduğun Haleb'de olan Françe tâcirleri mektûb gönderüb Françe pâdişâhı tarafından müstakil konsolos ta'yîn

[159a]

olunub gelince her kimi ihtiyâr iderlerse mâbeynlerinde kâ'im-makâm olmak için hükm-i hümâyûn ricâ itmeğin buyurdum ki arz olunduğu üzre Françe pâdişâhı tarafından müstakil konsolos ta'yîn olunub gelince mahrûse-i Halebde olan Françe bâzergânları her kimi ihtiyâr iderlerse kâ'im-makâm nasb idüb konsolos kâ'im-makâmlığı hıdmetinde istihdâm eylesin şöyle bilesin ve ba'den-nazar bu hükm-i hümâyûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâhir-i şehri ramazânü'l-mübârek sene sitte ve elf

[159b]

Özet: Fransa'ya verilen ahidnameye göre Fransız tüccarları ve Fransa'ya bağlı olan yabancı tüccarlar Osmanlıya ticaret için geldiklerinde kassab akçesi adında vergi alınmayacağına, buna rağmen yüzde bir akçe olan kassab akçesinin tüccardan istendiğine, bunun kaldırılmasına dair Fransız elçisinden gelen arz üzerine, Fransız tüccarları ve Fransa'ya bağlı olan yabancı tüccarlar Osmanlıya ticaret için geldiklerinde aldıkları ürünlerin gümrük vergisini verdikten sonra onlardan kassab adı altında bir vergi istenmemesine, her kim bir emir öne sürerek böyle bir vergi isterse cezalandırılacağına dair Nişanı hümâyûn. (Şevval 1006)

Metin: Kassâb akçesi alınmamak için nişân-ı hümâyûn

Nişân-ı şerîf-i âlişân-ı sâmi-mekân-ı sultânî ve tuğrâ-yı garrâ-yı cihân-sitân-ı hâkânî hükmü oldur ki

Vilâyet-i Françe pâdişâhı südde-i sa'adetime nâme gönderüb kadîmden dûdmân-ı hilâfet bünyân ve âsitân-ı müyesserü'l-erkânımız ile dostluk üzre olub mâbeynde mün'akid olan ahd ü emâna muhâlif bir vaz' sâdır olmamağıle vilâyet-i Françe bâzergânları ve kendünün nâmı ve sancağı altında yürüyen harbî tüccâr tâyifesi zamân ile kendü hallerinde olub ticâretlerinde iken kadîmden olıgelene mugâyir kassâb akçesi

nâmına yüzde bir akçe alınduğın bildürüb ref olunmasın rica eyledüğü pâye-i serîr-i a'lâma arz olundukda ref olunmak bâbında hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnum ile fermân-ı celîlü'l-kadrim sâdır olub bu nişân-ı hümayûnu virdüm ve buyurdum ki ahidnâme-i hümayûnumda mastûr olan tüccâr tâyifesi ol cânibden getürdükleri ve memâlik-i mahrûsemden

[158a]

alub gitdükleri metâ'larından kânûn-ı kadîm mücebince gümrüklerin bî-kusûr edâ eyledüklerinden sonra Françe ve Françe bayrağı altında gelüb ticâret iden harbî tüccâr tâyifesinden memâlik-i mahrûsem iskelelerinde kassâb akçesi nâmına bir akçe ve bir habbe almayalar her kim fermân-ı hümayûnuma mugâyir elimizde emr vardır deyü kassâb akçesi ve esbâbları alurlar ise hâkimü'l-vakt olanlar men' ü def eyleyüb dâyimâ bu nişân-ı hümayûnum mücebince amel eyleyeler bi'l-cümle Françe ve Françe bayrağı altında gelüb ticâret idenlerden kassâb akçesi min ba'd aldurmayalar şöyle bileler alâmet-i şerîfe i'timad kılalar tahrîren fî evâyil-i şehri-i şevvâl sene sitte ve elf

Be makâm-ı kostantiniyetü'l-mahrûse

[158b]

Özet: Pavlo Mariyani Mısırdaki Fransa konsolosu olarak görev yaparken Vekili Şimon yabancı tüccara eziyet ettiğinden bu tüccarların Fransa konsolosuna başvurmaktan çekindiğine, istediğimiz konsolosa başvururuz diyip İngiltere konsolosuna başvurmaya başladıklarına, bundan dolayı Şimon görevden alınıp yerine Covan Kokral'ın getirildiğine, İngiltere konsolosu Benyamin bir emir öne sürüp yabancı tüccarların istedikleri konsolosa başvurabileceklerini iddia ettiğine, bundan dolayı Fransa ve İngiltere konsolosları arasında tartışma çıktığına, Mısır'daki mecliste iki konsolos kendilerinin haklı olduğunu öne sürerek tartıştıklarına, İskenderiye beyi ve kadısının elindeki belgelerin getirtilip bakıldığına, Mısırdaki bulunan yabancı tüccarlar kendi dinlerinden olmayan konsolosa başvurmayı reddettiklerini bildirdiklerine, ayrıca denizde seyahat ederlerken İngilizlerin bazı gemilerini yağma ettiklerine, bundan dolayı Fransa kralına mektup gönderip ondan kendilerine özel konsolos istediklerine, eskiden beri yabancı tüccarlar Fransa kralı bayrağı altında ticaret ederiz şimdi bizi engelliyorlar limanlara gelemiyoruz diyip şikâyet ettiklerine dair Mısır Beylerbeyinden gelen mektup üzerine Fransa kralı Osmanlı padişahına birçok

kez mektup gönderip kendilerine ait elçi ve konsolosu olmayan milletlerin ticaret yaparken kendi bayrağı ve namı altında ticaret yapmasına, eski veziri azam Hasan Paşa, İbrahim Paşa ve vezir Halil Paşa bir mektup gönderip eskiden beri yabancı tüccarlar Fransa kralının bayrağı altından gelip Fransız konsoloslarına başvururlardı diye bilgilendirdiklerine, bundan dolayı Fransa'ya bir ahidname verilerek yabancı tüccarların Fransa kralına bağlı olarak ticaret yapması kararlaştırıldığına, İngiltere ya da başka bir yerden kimsenin yabancı tüccarlara müdahale etmesine izin verilmemesine, bu durumu limanlardaki görevlilere özel mektuplar yazılarak ilan edildiğine, verilen emre itaat etmeyenlerin cezalandırılacağına dair Mısır Beylerbeyine, Mısır Kadısına, İskenderiye Sancak Beyine, İskenderiye Kadısına, İskenderiye Beylerbeyine hüküm. (Ramazan 1006)

Metin: Harbî tüccâr France konsolosuna mürâca‘at itmek için müfassal hükm-i hümâyûn

Emîrû'l-ümerâ'il-kirâm kebîrû'l-küberâi'l-fihâm zû'l-kadr ve'l-ihtirâm sâhibü'l-izzî ve'l-ihtişâm el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-a'lâ Mısır Beğlerbeğisi dâme ikbâlehû ve akzâ-yı kuzâti'l-müslimîn evlâ-yı vülâti'l-muvahhidîn, ma‘denü'l-fazl ve'l-yakîn, hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma‘în, vâris-i ulûmi'l-enbiyâ ve'l-mürselîn, el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-meliki'l-mu‘în Mevlânâ Mısır kâdisı zîdet fezâyilehû ve kıdvetü'l-ümerâi'l-kirâm umdetü'l-küberâi'l-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-allâm İskenderiye sancağı beği dâme izzuhû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma‘denü'l-fazl ve'l-keâm mevlânâ İskenderiye Kâdisı zîde fazluhû tevkî‘-i refî‘-i hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki sen ki Mısır Beğlerbeğisin südde-i sa‘âdetime mektûb gönderib bundan akdem mahrûse-i Mısırdâ France baylosu nâmında iken salb olunân Pavlo Mariyâninin vekîli olan Şimon harbî efrenç tâcirlerini rencîde eyledüğü ecilden tâyife-i mezbûre France sancağı altında yürümekten ibâ eyleyüb her kimi ihtiyâr idersek anun sancağı altında yürürüz deyü İngiltere sancağı altında yürümeğe ihtiyâr itdüklerinde mezbûr Şimon ref‘ olunub yerine Covân Kokarl nâm beyzâde France pâdişâhı tarafından konsolos nasb olunub hükm-i şerîf ile

[157a]

İskenderiye'ye geldikde İngiltere konsolosu olan Benyamin harbî tâyifenin tecdîd olunan ahidnâmelerin ve emirlerin ibrâz idüb mazmûnunda harbî tâyife her kimi ihtiyâr iderlerse ana mürâca‘at ideler deyü fermân olunmağıle mâbeynlerinde nizâ‘

olub mezbûrân konsoloslar divân-ı Mısır'da mürâfa'a olduklarında bender-i İskenderiye'de olan harbî bâzergânların dest-i hatları ve İskenderiye Beğinin ve kâdîsının hücceti gelüb ve Mısır'da bulunan harbî bâzergânlar ma'an gelüb bi'l-ittifâk biz kendü dînimizden hâriç kimesneleri üzerimize konsolos idinmek âyınımız üzre câyiz değildir ve dahi deryâda bulunân gemilerimizi İngiltere tâyifesi nehb ü gâret iderler bu def'a bir kaçımız İngiltere sancağı altında yürüdüğümüzden garaz ahvâlimizi Françe pâdişâhına bildürüb bir müstakîm konsolos gönderüb her vechile mezbûrdan rızâ ve şükrân üzereyüz uslûb-ı sâbık üzre hüsn-i ihtiyârımız ile konsolosumuzdur her hâlde mürâca'at iderüz kadîmden Françe sancağı altında yürüyü geldük yürüyü giderüz şöyle ki Françe sancağı altında yürümekden bizi men' ideler biz dahi bendere gelmezüz deyü bildürdüklerin i'lâm eyledüğünden mâ'adâ mukaddemâ

[157b]

Françe pâdişâhı defa'atle südde-i sa'âdetime nâme gönderüb kadîmden tüccâr tâyifesi memâlik-i mahrûseye gelüb gitdüklerinde Françe pâdişâhı nâmı ve sancağı ile gelüb gidüb benderlerde Françe konsoloslarına mürâca'at iddürölmek ricâ eyleyüb ve sâbıkâ vezir-i a'zam olan Hasan Paşa ve İbahim Paşa ve vezîrim Halil Paşa kapudân iken mektublar gönderüb kadîmden harbî tâyifesi Françe pâdişâhı nâmı ve bayrağı ile benderlere gelüb ticâret eyleyüb Françe konsoloslarına mürâca'at idegelmişlerdir deyü bildürdüklerinde kadîmden olıgeldüğü üzre harbî tüccâr tâyifesi Françe konsoloslarına mürâca'at ideler deyü hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnum ile fermân-ı hümayûnum sâdır olub müceddeden inâyet olunan ahidnâme-i hümayûnuma mufassal ve meşrûh kayd olunub mücebince memâlik-i mahrûse benderlerinde olan hâkimlere müstakilen hükümler virilüb müceddeden Françelülere virilen ahidnâme-i hümayûn mücebince amel idüb aslâ hilâfına cevâz gösterilmeye ahidnâmeye muhâlif mukaddem ve mu'ahhar bir tarik ile hükm ibrâz iderlerse istimâ' itmeyüb ellerinden alınub ahd-i emâna muhâlif vaz' eyledükleriçün haklarından geline ki sâyirlere mûcib-i ibret ola deyü fermânım olmuşdu ol emr-i hümayûnum kemâkân mukarrerdir buyurdum ki hükm-i şerifim ile dergâh-ı âlî bevvâblarından Mustafa zîde kadruhû vusûl buldukda bu babda arz eyledüğünüz üzere

[156a]

harbî tüccâr tâyifesi memâlik-i mahrûseme ticâret için geldiklerinde kadîmü'l-eyyâmdan Françe konsoloslarına mürâca'at idegeldikleri üzere min ba'd Françe konsolosuna mürâca'at eyleyüb İngilterelü ve ahar taraftan gelenlere hilâf-ı ahidnâme-i hümayûn ve mugâyir-i emr-i şerîf bir ferde dahl ü ta'arrüz itdürmeyesin şöyle ki emr-i celîlü'l-kadrime muhâlif elimizde ahidnâme ve emr-i şerîf vardır deyü inâd ve muhâlefet iderlerse fermân-ı sâbıkım üzre ol makûle ahidnâme ve hüküm ellerinden alunub ahd-i emâna mugâyir vaz' eyledikleriçün haklarından gelesiz ki sâyirlerine mûcib-i ibret ola şöyle bilesiz alâmet-i şerife i'timâd kılasız tahrîren fî evâhir-i ramazânü'l-mübârek sene sitte ve elf mine'l-hicretin'n-nebeviyye aleyhi efdalü't-tahiyye

[156b]

Özet: *Önceki padişahın aldığı elmasın borcunu ödemek için satılacak üç gemiden birini Corci Doleni'ye satıldığına, geminin ücreti olan yirmi akçenin yarısını ödeyip diğer on yük akçesini ödemeyip kaçtığına, onu Venedik balyosu himaye edip kaçmasına yardım ettiğine, balyostan kalan ücret istendiğinde Venedik'te parayı ödeyeyim diyip ödemediğine, Corci Doleni'nin tespit edildiğine göre İspanya kralına hizmet ettiğine, ücretin tahsili için İspanyadan gelen tüccardan alınmasına dair emir çıkartıldığına, emre göre gelen ispanyalı tüccardan kalan on yük akçe alınacak karşılında ellerine belge verilecek onlarda Corci Doleni'den paralarını alabileceklerine, yabancı tüccar olayında da Fransa'ya verilen emir doğrultusunda hareket edilip İngiltere ya da başka bir yerden tüccarlara karışılmasına izin verilmemesine dair Sadrazam Mehmed Paşadan Mısır Beylerbeyine mektup.*

Metin: Sadr-ı a'zam Mehmed Paşa hazretlerinin Mısır Beğlerbeğisine mektûbudur

Cenâb-ı rif'at-meâb sa'âdet-iktisâb devlet-âyât izzet-gâyât hazret-i şâhî kâmbîn ü kâmyâb şeyyeda'llâhu te'âlâ ömrühû ve devletihû ve rif'atehû ilâ yevmi'l-va'd ve'l-cevâb

Dürer-i da'vât-ı sâfiyât-ı tahiyyât-ı muhabbet âyât ve gurer-i tekrîmât-ı vâfiyât-ı meveddet âyât ki mahzâ muhabbet ve meveddetden sâdır olur kavâfil-i müsebbihûn ve revâhil-i mezkûrûn birle müthaf ve mühdâ kılındıktan sonra inhâ-i sa'âdet-hâh-ı bî-iştibâh budur ki bundan akdem merhûm ve mağfurleh pâdişâhiçün satun alınan elmas-ı kebîrin sâhibine fuzûrî bahasıçün virilen üç pâre geminin birini Corci Doleni nâm

kapudâna yirmi yük akçe furuht idüb on yük akçesin virüb ma'dâsı dahi virmek üzre iken zikr olunan gemi için hilâf-ı ahd-i hümayûn girift olmuşdur deyü Venedik baylosu himâyet idüb emr-i şerîf ihrâc idüb mezbûr kapudânı kaçurub ba'dehû baylosdan taleb olundukda Venedikte edâ ideyim deyü ta'ahhüd idüb anda dahî mezbûrun hakları virilmeyüb kalmağla mezkûr kapudân hâlâ İspanya kralına hizmet itdügü mukarrer olmağile zikr olunan

[155a]

gemi bahâsının kusûrunu ol cânibe gelüb giden İspanya tâcirlerinden temessükleri mûcebince alınmak için cenâb-ı izzet-me'ablarına hitâben emr-i şerîf-i âlişân irsâl olunmuşdur mektûb-ı mahabbet uslûb birle vusûl buldukda vufûr-i ihtimâmlarından me'mûldur ki vech-i meşrûh üzre zikr olunan geminin kusur kalan on yük akçesin tüccâr tâyifesinden alıvirüb temessükleri ellerine virile ki anlar dahi deyn sâhibi olan kapudandan alalar ol babda her vechile mesâ'î-i mevfûreleri zuhûra gelmek me'mûldur ki bu cânib-i rif'atcûlarına minnet olduğuna reyb ü gemân ve iştibâh yokdur ve harbî tüccâr tâyifesi için Françe elçisi tarafından ihrâc olunan evâmîr-i şerîfe mûcebince amel buyurulub ol ahkâm-ı şerîfeye mugâyir İngilterelü tarafından ve hâricden bir ferdi dahl itdürülmeye ve getürdükleri guruslarına darbhâne eminlerine ahidnâmeye mugâyir rencide itdürmemek sâ'î şerifleri ola bâkî hemîşe âfitâb-ı ömr ü devlet ez metâli'-i izz ü rif'at tâli' ve dirahşân bâd bi-rabbi'l-ibâd

Mustafa Bin Mehmed

[155b]

Özet: Fransa kralı Henry İspanya'ya karşı mücadelesinde Osmanlı'dan donanma yardımı talep ettiğine, Osmanlı tarafından donanma talebinin olumlu karşılandığına, donanmanın gönderilmesiyle alakalı önemli meselelerin görüşülmesi için Müteferrika Mehmed ve Kurd Paşa'nın Fransa kralı Henry'e gönderildiğine, Fransa kralından cevap gelene kadar donanmanın bekletileceğine, Müteferrika Mehmed ile bir süslü hançer ve yenilenecek ahidnamenin gönderildiğine, Fransız tüccarları ve Fransa bayrağı altında ticaret eden tüccarların yollarda güvenli bir şekilde seyahat etmelerine, esir olmuş olanlar varsa azat olmalarına, mallarının iade edilmesine, Fransa kralı mektubundan Osmanlıdan üç talebi olduğuna, birincisi tüccarlarından talep edilen kassab akçesinin kaldırılmasına, ikinci yabancı tüccarın Fransa bayrağı

altına seyahat edip İngiltere tarafından kimsenin karışmamasına, üçüncüsü Halep'te Fransız tüccarlara yapılan kötü muamelelerin kaldırılmasına, Osmanlı tarafının cevaben kassab akçesi kaldırılmasına dair özel emir çıkarttığına, yabancı tüccar hususunda Fransa bayrağı altında hareket etmelerine ve İngiltere'den kimsenin müdahale etmesine izin verilmemesine, Halep'teki zarara uğratılan tüccarların zararlarının tazmin edilip kötü muamelelere son verileceğine, yabancı tüccar hususunda ortalığı karıştıran Pavlo Mariyani'nin asıldığına yardımcısının da görevden uzaklaştırıldığına, yerine tayin edilen Civan Kokral'dan tüccarın memnun olduğuna, bundan dolayı Mısır Beylerbeyi ve Kadısı Civan Kokral'ın yerinde kalmasına başka bir yere tayin edilmesin ki tüccarın huzuru bozulmasın diye bildirdiğine, Fransa kralına İspanya ile sulh yapılmasın Osmanlı tarafından istenilen donanmanın gönderileceği haberinin Müteferrika Mehmed ile ulaştırıldığına, Fransa'nın Beç kralı ve diğer düşman ülkelerle sulh yapmaması gerektiğine dair Sultan Mehmed'den Fransa Kralı Henry'e name-i hümayun. (5 Zilkade 1006)

Metin: Sultân Mehmedden Françe pâdişâhına nâme-i hümayûn

İftihârü'l-ümerâi'l-izâm fi'l-milleti'l-Mesîhiyye muhtârü'l-küberâi'l-fihâm zümreti'l-İseviyye muslih-i mesâlih-i cemâhirü't-tâyifeti'n-nâsrâniyye sâhib-i ezyâlî'l-haşmet ve'l-vakâr ve sâhib-i delâ'ili'l-mecd ve'l-iftihâr Françe Padişâhı Enrik hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr tevkî'-i refî'-i humâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki südde-i sa'âdet-unvân ve atabe-i adâlet-bünyânımız ki melâz ve melce-i selâtîn izâm ve me'âz ve mence-i havâkîn-i devrândır mukaddemâ mektûb-ı sadâkat mashûbunuz vârid olub ağdânuz def'î için südde-i sidre-misâlimizden donanma-i hümayûn ricâ eyledünüzde müsâ'ade-i müsâ'ade-i hümayûnumuz olmuşdu lâkin İspanya kralıyla mâbeyninizde musâlaha itmek ihtimâli olduğu istimâ' olunmağile dergâh-ı sa'âdet-dest-gâhımız müteferrikalarından kıdvetü'l-emâcid ve'l-ekârim Mehmed dâme mecduhû ile hâssa kapudanlarımızdan Kurd zîde kadruhû nâme-i hümayûnumuz ile sizün cânibinize irsâl olunub murâd eylediğiniz donanma-i hümayûnumuz husûsu sizün ile müşâvere idüb sıhhati üzere haber getirülünceye değin te'hîr olunmağın dergâh-ı cihân-penâhımıza dâyimâ sadâkat ve ihlâs üzere

[154a]

olduğunuz ecilden müşârunileyh Mehmed müteferrika ile bir kabza-i şimşîr-i zafer-te'sirimiz irsâl olunduğundan mâ'adâ mağrib tarafında olan hâkimlere dahî mü'ekked

ahkâm-ı şerifemiz gönderilüb müceddeden inâyet olunan ahidnâme-i hümayûnumuzda mastûr olan eğer Françe bâzergânları ve eğer bayrağınız altında yürüyü gelen harbî tüccâr tâyifesi emîn ü sâlim memâlik-i mahrûsemize gelüb gitdüklerinde kimesne dahl ü ta'arruz eylemeyüb ve esîr olmuş varsa ıtlâk olunduktan sonra emvâl ü erzâkı ashâbına redd olunmak için envâ'-i va'id ile muhkem tenbîh ve te'kîd olunub ve elçiniz sizün tarafınızdan üç nâme ibrâz idüb birinde kassâb akçesi ref' olunmak birinde dahi harbî tüccâr tâyifesi bayrağınız altında gelüb gidüb İngilterelü dahl eylememek ve birinde dahi Halebde olan tacirlerinizin zulmü görülüb def' olunmak husûsu i'lâm olunmağile ricânuza müsâade-i hümayûnumuz olub kassâb akçesi husûsunda mü'ekked hükm-i hümayûnumuz virilüb ve harbî tüccâra ihtilâl viren Pavlo Mariyani salb olunduğundan

[154b]

gayri kâ'im-makâmı dahi ehl-i fesâd olduğuçiün konsoloslukdan ref' olunub yerine müşârunileyh elçiniz arzıyla Civan Kokarl nâm âdeminiz konsolos nasb olunub tüccâr tâyifesi mezkûrdan rızâ ve şükrân üzre olduklarına Mısır Beğlerbeğisiyle Mısır kâdîsı arz itmeğin mezbur Civân Kokarldan mademki tüccâr tâyifesi rızâ ve şükrân üzre ola yerinde ibkâ olunub âhara tevcih olunmağa cevâz gösterilmeye ki bir dahi tüccâr tâyifesi mâbeyninde ihtilâl vâki' olmaya ve Halebde olan tâcirlerinüzün ahvâlî nâmenüz gelmezden mukaddem elçiniz arzıyla görülüb cümle akçeleri bî-kusûr kendülerine alıvirilmişdir siz dahî firâr iden dörd nefer tâcirlerinizden veyâhûd mallarından zimmetlerine lâzım gelen meblâğı tahsîl itdürüb müşârunileyh Mehmed ile dâyinlerine irsâl olunmak bâbında sa'y ü ikdâm oluna ki anlara dahî hayf olmak ihtimâli olmaya müşârunileyhümâ müteferrika Mehmed ile kapudân Kurd zîde mecdühümâ irsâl olunmuşdur gerekdir ki vusûl buldukda kadîmü'l-eyyâmdan ilâ hâze'l-ân âsitân-ı devlet-âşiyân ve hânedân-ı adâlet unvânımıza olan sadâkat ve ihlâs ve meveddet ve ihtisâsınız muktezâsınca bu cânib ile adâvet

[153a]

olan İspanya kralıyla musâlaha eylemeyüb murâd eyledüğünüz donanma-i hümayûnumuz irsâli lâzım gelürse nâmenüz ile i'lâm eyleyesiz ki ana göre tedârik olunub vakti ve zamanıyla irsâl oluna ve bi'l-cümle Beç kralı ve sâir düşmanlarımız ile musâlaha eyledüğünüze aslâ rızâ-yı hümayûnümüz yokdur dergâh-ı mu'allâmıza olan müvâlât ve müsâfâtınız üzre olub min ba'd dahi düşmanımıza düşman ve

dostumuza dost olub cadde-i sadâkatta sâbit-kadem ve şâh-râh-ı musâdakatta râsihdem
olasız ki inşâa'llâhu te'âlâ südde-i sa'âdetimizde cümle makâsıt ve merâmınız hâsıl
olub envâ'i inâyât-ı aliyye ve esnâf-ı himâyât-ı celîyyemize mazhar olduğunuzda kat'â
iştibâh olunmaya tahrîren fî

[153b]

Özet: *Fransa elçisi eskiden beri Fransa ve Fransa'ya bağlı tüccar taifesinden kassab akçesi adında bir vergi alınmadığı halde şimdi istendiğine, Fransa kralı bir mektup göndererek bu verginin kendilerinden istenmemesini rica ettiğine, Osmanlı padişahına bu durum arz edildiğinde alınan kararla bir hattı hümayun yazılarak bu verginin onlar üzerinden kaldırıldığına, Şevval 1006 tarihli Fransa'ya verilen emirle bu vergiden muaf oldukları bildirilmesine rağmen maliye tarafından çıkartılan bir emirle Fransız tüccarlardan kassab akçesi istendiğine, bundan dolayı bu emirlerin iptali için Fransız elçisinden gelen arz üzerine, Fransız ve Fransa'ya bağlı tüccarlar Osmanlıya gelip ürün alıp sattıklarında onlardan kassab adı altında bir vergi istenmemesine, Padişah tarafından çıkarılan emirle kassab akçesinden muaf olmalarına rağmen birilerinin emir çıkararak onlardan vergi istenmemesine, eğer böyle yapıp kanuna aykırı davranan olursa cezalandırılacağına, kassab akçesi adına tüccardan alınan vergilerin geri sahiplerine iade edilmesine dair Mısır Beylerbeyine, Halep ve Sakız Beyine, Balyabadra, Mora, İzmir, Foça, Kıbrıs, Trablusşam, Gelibolu ve Boğaz Hisar Kadılarına, İstanbul Efendisine hüküm. (Zilkade 1006)*

Metin: Kassâblık Françelülerden ve Françe bayrağı altında gelen harbî tüccâr tâyifesinden alınmamak Mısır Beğlerbeğisine ve Halep ve Sakız Beğine ve Balyabadra ve Mora ve İzmire ve atık ve cedîd Foçaya ve Kıbrısa ve Trablusşam ve Gelibolu ve Boğazhisar kâdîlarına ve İstanbul efendisine maliye tarafından vech-i meşrûh üzere hükm-i hümayûn virilmiştir

Emîrû'l-ümerâ'il-kirâm kebîrû'l-küberâi'l-fihâm zû'l-kadr ve'l-ihtirâm sâhibü'l-izzî ve'l-ihtişâm el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-a'lâ Mısır Beğlerbeğisi dâme ikbâlehû ve akzâ-yı kuzâti'l-müslimîn evlâ-yı vülâti'l-muvahhidîn, ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn, hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'în, vâris-i ulûmi'l-enbiyâ ve'l-mürselîn, el-muhtass bi-mezîd-i inâyetil-meliki'l-mu'în Mevlânâ Mısır kâdisı zîdet fezâyilehû ve kıdvetü'l-erbâbü'l-ikbâl umdetü ashâbi'l-iclâl câmi'ü vücûhi'l-emvâl âmirü'l-hazâyin bi-ahseni'l-a'mâl el-mustass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-bârî hızâne-i amiremin

Mısır cânibi defterdârı dâme ikbâlehû ve kıdvetü'l-ümerâi'l-kirâm umdetü'l-küberâil-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-allâm İskenderiye Sancağı beği dâme izzuhû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-keîâm mevlânâ İskenderiye kâdîsı zîde fazlühû tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi hâlâ der-sa'âdetime arz-ı hâl sunub matakaddümden Françe ve Françe bayrağı altında gelen

[152a]

tüccâr tâyifesi getürdükleri ve memâlik-i mahrûsemden alub gitdükleri metâ'dan kassâb akçesi alınugelmiş değil iken hâlâ kassâb akçesi ihdâs olmağıle Françe ve Françe bayrağı altında gelen harbî tüccâr tâyifesinden kassâb akçesi talep olundukda Françe pâdişâhı alınmayub ref' olmasıçün nâme gönderüb ricâ itmeğin pâye-i serîr-i a'lâya arz olundukda ref' olunub min ba'd alınmaya deyü hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûn ile fermân olunub divân-ı hümayûn tarafından sene sitte ve elf şevvâlinin evâyili târihiyle müverrah nişân-ı hümayûn virilmiştir lâkin sâyir tüccâra kıyâs idüb alına deyü mâliye tarafından bir tarîk ile emr-i şerîf virilmekle tekrâr Françe elçisi divân-ı hümayûna arz-ı hâl gönderüb izhâr-ı tazallüm eyledikde girü pâye-i serîr-i a'lâya arz olundukda hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûn ile ref' olmuşdur ellerine virilen nişân mücebince min ba'd talep olunmaya deyü fermân olunub ve mücebince mâliye tarafından dahî emr-i şerîfim ricâ eylemeğin mâ-takaddümden virilü gelmemegiyle vech-i meşrûh üzre virilen nişân-ı hümayûn ve hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûn mücebince girü virilmemesi fermân olmağın buyurdum ki hükm-i şerîfim ile vardıkda bu bâbda sâdır olan fermân-ı celîlü'l-kadrim mücebince amel eyleyüb ahidnâme-i hümayûnda mukayyed ve mastûr olan harbî tüccâr tâyifesi vilâyetlerinden

[152b]

getürdükleri ve memâlik-i mahrûseden alub gittikleri metâ'larından kânûn-ı kadîm üzre gümrüklerin bî-kusûr edâ eylediklerinden sonra Françe ve Françe bayrağı altında gelüb ticâret iden harbî tüccâr tâyifesinden min ba'd kassâb akçesi nâmına bir akçe ve bir habbe aldurmayub fermân-ı şerîfime muhâlif ve ahidnâme-i hümayûnuma mugâyir muhâlif ve te'allül ve nizâ' itdürmeyesin Françe ve Françe bayrağı altında gelen tüccâr tâyifesinden kassâb akçesi ref' olmuşdur şöyle ki ba'zı kimesneler fermân-ı şerîfime muhâlif vaz' idüb elimizde emr-i şerîfimiz vardır deyü kassâb akçesi bir akçelerin ve

esbâbların alub te‘addî iderlerse hâkimü’l-vakt olanlar men‘ eyleyeler ve vech-i meşrûh üzre virilen emr-i şerîfime muhâlif mukaddem ve mu‘ahhar bir tarîk ile emr dahî ibrâz iderlerse yine te‘hîr eylemeyüb iş bu emr-i şerîfim mücebince amel eyleyüb kat‘â hilâfına cevâz göstermeyesin ve min ba‘d bu husûsa ahardan bir ferdi dahl ü ta‘arruz itdürmeyesin ve mukaddemâ mâliye tarafından virilen emr-i şerîf mücebince kassâb akçesi nâmına nesneleri alınmış ise girü sâhiblerine alıviresin şöyle bilesin ve ba‘de’n-nazar iş bu hükm-i hümayûnumu mezkûrlarun ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fi’l-yevmi’l-hâmis şehri zi’l-ka‘de sene sitte ve elf

Be makâm-ı kostantiniyyetü’l-mahrûse

[151a]

Özet: Fransız tüccarlarından bazıları Osmanlıya geldiklerinde bazı Müslüman tüccarlar, askerler malı bizden alın diye onları zorladığına, malları onlardan almayınca dinimize küfrettiniz diyip üzerlerine gidildiğine, bundan dolayı Fransız tüccarların mal almaya gitmek istemediklerine, kanunlarda geçtiği üzere Fransız tüccarlara karışılmayıp diledikleri gibi ticaret yapabilmeleri gerektiğine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Fransız tüccarları ticaret için Osmanlıya geldiklerinde diledikleri gibi ticaret yapıp kimsenin onlara karışmamasına, malı bizden alın diyip onları mal almaya zorlamamalarına, bunu yapanların uyarılıp yapmaya devam etmeleri durumunda isimlerinin belirlenip merkeze gönderilmesine, verilen emre itaatsizlik edenlerin cezalandırılacağına dair Halep Beylerbeyine ve Halep Kadısına hüküm. (Zilkade 1006)

Metin: Ba‘zı kimesneler metâ‘ bizden alun deyü tüccârı rencîde itmemek için hükm-i hümayûn

Emîrü’l-ümerâ’il-kirâm kebîrû’l-küberâi’l-fihâm zû’l-kadr ve’l-ihtirâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti’l-meliki’l-a‘lâ Haleb Beğlerbeğisi dâme ikbâlehû ve akzâ-yı kuzâtî’l-müslimîn evlâ-yı vülâtî’l-muvahhidîn, ma‘denü’l-fazl ve’l-yakîn, hüccetü’l-hakkı ale’l-halkı ecma‘în, vâris-i ulûmi’l-enbiyâ ve’l-mürselîn, el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-meliki’l-mu‘în Mevlânâ Haleb kâdîsı zîdet fezâyilehû tevkî‘-i refi‘-i hümayûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu‘âllâma arz-ı hâl gönderüb mahrûse-i Halebde ticâret üzre olan tacirleri akçeleriyle ba‘zı kimesnelerden metâ‘ almak istediklerinde olugelmişe muhâlif ümenâ ve ba‘zı müslümân tâcirleri ve asker

tâyifesinden ba‘zı kimesneler metâ‘ı bizden alun deyü te‘addî iderler almadıklarında dînimize şetm eyledünüz deyü tahfif idüb tâcirlerimizi rencîde idüb ticâretten bezdürüb bu sebebden tüccâr tâyifesi gelüb gitmekde havf üzere olmağıle gümrüğe dahî gadri olub ve Françe tüccârına zulm ve te‘addî olur ahidnâmede mastûr olduğu üzere rencîde olunmamak bâbında hükm-i hümayûnum virilmesin ricâ itmeğın buyurdum ki Françe tâcirleri ellerinde olan ahidnâme-i hümayûnuma ve olıgelmişe muhâlif ol-vechile rencîde ve remîde itdürmeyüb ve akçe ile kimden metâ‘ almak isterlerse

[151b]

aldurub ahidnâme-i hümayûnuma ve emr-i şerîfime muhâlif Françe tâcirleri rencîde olunduğuna rızâ-yı şerîfim yokdur min ba‘d o makûle tâyifeye rencîde itdürmeyüb men‘ ü def‘ eylesin memnû‘ olmayub dâimâ ol-vechile te‘addî üzere olurlar ise ism-i resimleriyle yazub arz eylesin ki ahidnâme-i hümayûnuma ve emr-i şerîfime muhâlefet itdükleri içün haklarından geline şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî evâyıl-i şehr-i zi‘l-ka‘de sene sitte ve elf

[150a]

Özet: Tüccardan toplanması gereken vergiyi almak için Bernardis Kolan’ın görevlendirildiğine, Konsolos olan Covan’ın Bernardis’i haksız bir şekilde yeniçerilere dövdürtüp rencide ettiğine, Bernardis Kolan’ın rencide edilmeyip dövdürülmesine engel olunmasına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Bernardis Kolanın görevini rahatlıkla yapmasına müsaade edilmesine, Covan’ın ona zulmetmesine engel olunmasına, eğer aynı şekilde zulmederse görevden alınıp yerine Bernardis’in konsolos tayin edilmesine dair Halep Beylerbeyine ve Halep Kadısına hüküm. (Zilkade 1006)

Metin: Emîrû‘l-ümerâ‘il-kirâm kebirû‘l-küberâi‘l-fihâm zû‘l-kadr ve‘l-ihtirâm sâhibü‘l-izzî ve‘l-ihtişâm el-muhtass bî-mezîd-i inâyeti‘l-meliki‘l-a‘lâ Haleb Beğlerbeğisi dâme ikbâlehû ve akzâ-yı kuzâtî‘l-müslimîn evlâ-yı vülâtî‘l-muvahhidîn, ma‘denü‘l-fazl ve‘l-yakîn, hüccetü‘l-hakkı ale‘l-halkı ecma‘în, vâris-i ulûmî‘l-enbiyâ ve‘l-mürselîn, el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-meliki‘l-mu‘în Mevlânâ Haleb kâdîsı zîdet fezâyilehû tevkî‘-i refî‘-i hümayûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki südde-i sa‘âdetimde olan Françe elçisi dergâh-ı mu‘âllâma arz-ı hâl gönderüb mahrûse-i

Halebde tüccârdan âyid olan resmin tahsîl itmek içün Bernardis Kolan nâm ademîsi emr-i şerîf ile ta'yîn olunmuş iken hâlâ konsolos olan Covan Reniyer kul ademisin rencîde idüb ve yeniçerilere bi gayr-i hakkın darb itdürüb küllî cefâ idermiş rencîde itmeyüb eğer iderse ref olunub yerine mezbûr konsolos olmak bâbında hükm-i hümayûnum virilmesin ricâ itmeğin buyurdum ki hükm-i şerîfim ile vardıkda mezbûra muhkem tenbîh idüb kendü hâlinde olub mezbûrun mesâlihine karışmaya ba'de't-tenbîh eslemeyüb mezbûrı ol-vechile te'addî iderse vech-i meşrûh üzre mezkûru konsoloslukdan ref idüb yerine bunu konsolos eylesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i zi'l-ka'de sene sitte ve elf

[150b]

Özet: Fransa'ya verilen ahidnameye göre yabancı tüccar ticaret için Osmanlıya gittiklerinde Fransa Kralının bayrağı altında gidip ticaret yaparken Fransız konsolosuna başvurup konsolosluk haklarını vermesi gerektiğine, buna rağmen Mesina'da bazı Sakızlı tüccarlar Mesina'lı bir tüccarın malını gemilerine yükleyip bu mallar bizindir deyip ek vergi ve gümrük vermeyip hile yaptığına, konsolosun hakkı olan bu vergiyi onlardan alınmasına, biz Sakızlıyız vergi vermeyiz derlerse itirazlarının kabul görmemesine, Sakız eminleri tüccarların konsolosa vergi vermek istemediğinden gelmediklerini iddia edip bundan dolayı zarara uğradıklarını söylediklerine, hatta geçmişte konsolosların bu tüccarlardan vergi almadıklarını söyleyip vergi vermemeleri için maliye tarafından bir emir çıkarttıklarına, devlet görevlilerinin Fransa'ya verilen ahidname gereğince konsolos haklarının alınmasına engel olunmamasına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Fransa'ya verilen ahidname gereğince uygulanmasına, dışarıdan mal getirdiklerinde tüccarların konsolosluk hakkı olan vergiyi ödemelerine, Biz Sakızlıyız Sakızdan geliyoruz bu yüzden vergi ödemeyiz gibi itirazların kabul görmemesine, maliye veya divandan herhangi bir emir çıkartılıp bu emirlere muhalefet edilirse kabul görmemesine dair Sakız Sancak Beyine, Kadısına ve Nazırına hüküm. (3 Zilkade 1006)

Metin: Françe elçisinin konsolosu Sakızda Sakızlulardan resm almak içün mâliyeden hükm-i hümayûn

Kıdvetü'l-emâcid ve'l-ekârim umdetü'l-küberâil-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihirâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-allâm Sakız Sancağı beği dâme izzuhû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-keâm mevlânâ Sakız kâdîsı zîde

fazlûhû ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Sakız nâzırı zîde kadruhû tevki'-i refi'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi südde-i sa'âdetime arz-ı hâl gönderüb Françelüye virilen ahidnâme-i hümâyûnda harbî vilâyetin bâzergânları memâlik-i mahrûseye geldiklerinde Françe pâdişâhı nâmı ve sancağıyla gelüb gidüb ticâretlerinde olub Françe konsoloslarına mürâca'at eyleyeler deyü mastûr ve mukayyed iken Sakız sâkinlerinden ba'zı kimesneler Mesinada sâkin harbî tüccârın metâ'ın yükledüb ziyâde gümrük taleb olunmayub ve konsolos hakkı virilmemek içün metâ' bizümdür deyü hîle ve hud'a eyledükleri ecilden arz-ı hâl ile i'lâm eyledüğümüzde harbî vilâyete iledüb ve getürdükleri metâ'dan Françe konsoloslarına ellerinde ahidnâme mücebince kendülerine âyid olan resmî bî-kusûr alıvirüb biz Sakızlıyuz deyü inâd ve muhâlefet itdürmeyesin deyü hükm-i hümâyûnum virilmiş iken hâliyâ Sakız eminleri Françe sancağıyla gelen harbî gemilere haraçgüzâr bâzergânlar metâ' tahmîl idüb ve tahmîl olunan metâ'dan Françe konsolosu olıgelmişe muhâlif resm taleb idüb rencîde ider bu sebeble gemiler gelmeyüb ve bâzergânlar meta' tahmîl etmeyüb mâl-i mîriyye gadr ve iltizâmımıza küllî zarar müterettib olur kadîmden konsoloslar resm almadıklarında sûret-i sicill dahî vardır deyü i'lâm eylediklerinde olıgelmişe muhâlif resm aldurmayasun deyü mâliye tarafından emr-i şerîf ihrâc idüb Sakızlı bâzergânlar

[149a]

mücerred harbî tâyifesine gelürse ziyâde haraç olmasun deyü hîle ve hud'a eyleyüb metâ' bizümdür didükleri harbî tüccârın metâ'ı olub ve harbî vilâyete iledüb ve harbî vilâyetden getürdükleri metâ'dan ahidnâme-i hümâyûn mücebince fermân olunduğu üzre elimizde olan emr-i şerîf mücebince maliye tarafından dahi elimizde olan ahkâm-ı şerîfe ve ahidnâme-i hümâyûna mugâyir iş olunmamak bâbında emr-i şerîf taleb iderüm deyü bildürdü imdi ellerinde olan ahidnâme mücebince amel olunmasın emr idüp buyurdum ki hükm-i şerîfim vardıkta bu bâbda sâdır olan fermân-ı celîlü'l-kadrim mücebince amel eyleyüb harbî vilâyetine iledüb ve harbî vilâyetden getürdükleri metâ'dan Françe konsoloslarına ahidnâme-i hümâyûn mücebince kendülerine âyid olan hukuk ve rusûm bî-kusûr alıvirüb biz Sakızlıyuz ve Sakız vilâyetinden geldük deyü inâd ve muhâlefet itdürtmeyesin şöyle ki ellerinde olan ahidnâmelerine muhâlif bir tarîk ile mâliye tarafından veyâhûd divân-ı hümâyûn cânibinden emr-i şerîf ihrâc iderlerse te'hîr eylemeyüb iş bu emrim mücebince amel eyleyüb kat'â hilâfına cevâz göstermeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu ellerinde ibkâ

idüp alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fi'l-yevmi's-sâlis şehr-i zi'l-ka'de sene sitte ve elf

[149b]

Özet: Fransa ve Fransa bayrağı altında gelen tüccardan kassab akçesi adı altında vergi alınmamasına dair ferman çıkartıldığına, önceden alınmış ise sahiplerine yada elçiye iade edilmesine, kassab akçesi adı altında vergi alınmasının yasaklandığına dair maliye tarafından emir çıkartılmasına rağmen Sakızda kassab akçesi toplamak için görevli olan David adında bir yahudinin vekili olan Yasef'in Sakıza gelen Fransız tüccarlardan yirmi iki bin akçe vergi olarak alınıp sicil oluşturulduğuna, çıkartılan emir üzerine alınan paranın geri iade edilmesi için Yasefe başvurulunca emre itaat etmeyip Yasef'in gümrük haneyi kapattığına, çalışanlarından Perviz'in mahkemeye çağırıldığında lafı dolandırıp cevap vermediğine dair Kadı naibi Bali Çavuştan gelen arz üzerine daha önceden çıkartılmış olan ahidnameye göre Fransa ve Fransa bayrağı altında gelen tüccardan kassab akçesi adı altında vergi alınmamasına, çıkartılan emirle eğer tüccardan vergi alınmış ise sahiplerine iade edilmesine, bunlara karşı olarak bir belge öne sürerlerse belgenin ellerinden alınıp merkeze gönderilmesine, emirlere karşı gelenlerin haklarından gelinmesine dair Sakız Sancak Beyine, Sakız Kadısına ve Kadı Naibi Bali Çavuşa hüküm. (8 Zilhicce 1006)

Metin: Anadoludan mâliye tarafından Sakızda alınan kassâb akçesi redd olunmak için hükm-i hümayûn

Kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân umdetü'l-küberâi'l-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-allâm Sakız sancak beği zide izzuhû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-keîâm ma'denü'l-fazl ve'l-keîâm mevlânâ Sakız kâdisi zide fazlûhû ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân mukâta'ât-ı mezbûre nâzırı Bâli Çavuş zide kadruhû tevkî-i refî-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki sen ki kâdisın nâyibin südde-i sa'âdetime arz ve sûret-i sicill gönderüp bundan akdem Françe ve Françe bayrağı altında gelen harbî tüccâr tayifesinden kassâb akçesi alınmaya deyü fermân olup ve kassâb akçesi nâmına almışlar ise girü ve sahiblerine veyâhûd elçinin âdemlerine alıvirüb kassâb akçesi alınmak ref olunmuştur min ba'd alınmaya deyü mâliye tarafından emr-i şerîf virilüb Sakızda kassâbiye mültezimi olan David nâm yahûdinin vekili olan Yasef nâm yahûdi ihzâr olunub Sakıza gelen Françe gemilerinden yirmi iki bin akçe aldugun ikrâr idüb ve sicill olup emr-i şerif mucibince Françe konsolosuna

alıverilmek için hüküm alındıktan sonra mezbûr Yasef şer‘-i şerîfe itâ‘at itmeyüb ve gümrükhaneyi kapayub ve mübâşiri olan Perviz kapucu mahkemeye gelüb itâle-i lisân eyledüğün sicill eyleyüp arz ü i‘lâm eylemeğın buyurdum ki vardıkta bu bâbda mukaddemâ virilen emr-i celîlü’l-kadrim mûcebince amel eyleyüb Françe ve Françe bayrağı altında gelen ve giden tüccâr tâyifesinden kassâb akçesi alınması ref olunmuşdur kassâb akçesi nâmına

[148a]

alınan akçeleri bî-kusûr ashâbına veyâhud elçinin âdemlerine alıvirüb kimesneye inâd ve muhâlefet itdürmeyesin ve mukaddemâ mâliye tarafından virilen mufasssal ve meşrûh hükm-i hümayûnum ile amel eyleyüb min ba‘d hilâfına cevâz göstermeyesin ve bu bâbda virilen emr-i şerîfime muhâlif ve ahidnâme-i hümayûna mugâyir emr dahi ibrâz iderlerse ellerinden alub bir kîseye koyup südde-i sa‘âdetime irsâl eyleyesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî 8 şehr-i zi‘l-hicce sene sitte ve elf

[148b]

Özet: *Daha önceden denizde Fransız tüccarlarının Osmanlı kaptan ve reisleri tarafından esir edilip mallarına el konulduğuna, ayrıca birçok Fransa’ya bağlı yabancı tüccarın yollarda yakalanıp mallarının yağmalandığına dair Fransa kralından gelen şikâyet üzerine, Osmanlı tarafından bir emir çıkartılıp esir olanların serbest bırakılıp malları ve gemilerinin iade edilmesine karar verildiğine, emre itaatsizlik edenlerin cezalandırılacağına dair Fransa kralına mektup gönderilip bütün esirlerin serbest bırakılacağına bildirildiğine, buna rağmen esirlerin serbest bırakılmadığına, bundan dolayı beylerbeyiler, kaptanlar ve reisler denizde ve karada kimin elinde esir varsa hepsinin serbest bırakmasını temin etmelerine, bu emre kim itiraz ederse iki devlet arasındaki barışı tehlikeye atmaktan yargılanacaklarına, kanuna karşı gelen beylerbeyi, sancak beyi, hassa ve gönüllü kaptan ve reislerden kim olursa olsun rütbesine bakılmadan siyasi krize yol açmaktan yargılanacaklarına, tüccarların yanlarında getirdikleri paralarından vergi alınmamasına dair Beylerbeylere, Beylere, Reislere, Kaptanlara hüküm. (Zilhicce 1006)*

Metin: Emr-i pâdişâhiye itâ‘at itmeyenlere siyâset olmak için hükm-i hümayûn

Kıdvetü'l-emâcid ve'l-ekârim câmi'u'l-mehâmid ve'l-mekârim dergâh-ı mu'allâm müteferrikalarından olub ahidnâme-i hümayûnum ile Françe ye irsâl olunan Mehmed zîde mecduhû tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki bundan akdem deryâ yüzünde olan beğlerbeğiler ve beğler ve sâir kapudan ve reisler ahd-i emâna muhâlif Françe Pâdişâhının re'âyâsından ve bayrağı altında olub memâlik-i mahrûseme ticâret ile gelüb giden tâyifeden nicesi esir olub emvâl ve erzâkını gâret ve hasâret eyleyüb te'addî ve tecâvüz eyledükleri mukaddemâ Françe pâdişâhı tarafından i'lam olundukda hilâf-ı ahd-i emân esir olan Françelüler itlâk ve emvâl ve erzâk ashabına redd olunup inâd ve muhâlefet idenlerin haklarından gelünür deyü sana mü'ekked ahkam-ı şerîfe virülüp irsâl olunmuşdun ve bu bâbda müşârün-ileyh Françe pâdişâhına dahi müstakil nâme-i hümayun gönderilüb mâbeynde mün'akid olan ahd-i emâna muhâlif esir olan re'âyânuz cümle itlâk olunmuşdur deyü yazılmışdı bu âna denk emr-i şerîfim mücebince bir ferdi itlâk eylemedüğün istimâ' olunmağıle bu bâbda mes'ûl ve mu'âteb olmuşsundur imdi

[147a]

bu husûsda mukaddemâ verilen ahkâm-ı şerîfe mücebince dikkat ve ihtimâm idüb eğer Beğlerbeğilerdir ve eğer hassa ve gönüllü kapudanlar ve reislerdir eğer gemilerde ve eğer karada her kimin elinde Françelü ve Françe bayrağı altında olan tâyife esir bulunursa inâd ve muhâlefet itdürülmeyüb itlâk idüb gâret ve hasâret olunan emvâl ü erzâkları ashablarına redd itdüresin şöyle ki ferman-ı şerîfime muhâlefet eyleyüb te'allül ve inâd iderlerse emr-i hümayûnuma itâ'at eylemedüklerinden mâ'adâ mâbeynde olan sulh u salâhın ihtilâline bâ'is sâ'î-yi fi'l-arz bi'l-fesâd olmalarıyla siyâset olunmak lazım olduklarına fetvâ-yı şerîfe dahî vârid olub ol makûle inâd ve muhâlefet idenler eğer beğlerbeğilerdir ve eğer sancâk beğleridir ve eğer hassa ve gönüllü kapudanlar ve reislerdir ve bi'l-cümle her kimler ise siyâset olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i hümayûnum vardıkda kemâkân fermân-ı şerîfim üzre Françelü ve Françe bayrağı altında olan hilâf-ı ahd-i emân esir olanlar her kimin elinde bulunursa te'allül ve nizâ' itdirülmeyüb itlâk eyleyüb gâret ve hasâret olunan emvâl ve erzâkın ashâbına redd itdüresin ve inâd ve muhâlefet idenleri

[147b]

her kim olursa olsun fetvâları şerîfe mücebince aslâ emân ve zamân vormeyüb fermân-ı celîlü'l-kadrim üzre salb ü siyâset eyleyesin ki sâyire mûcib-i ibret ola min ba'd emr-

i hümâyûnuma itâ‘at ve inkiyâd eylememekden hazer üzre olub mâbeynde kadîmden mün‘akid olan sulh u salâhın ihtilâlâine bâ‘is olacak iş eylemekden ihtirâz üzre olalar şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî evâyil-i şehri zi‘l-hicce sene sitte ve elf

146a

Özet: Fransa kralları eski zamanlardan beri Osmanlı padişahları ile dostluk ilişkisini sürdürmeye özen gösterdiklerine, ancak kanuna aykırı şekilde gümrük görevlileri Fransız tüccarlardan yanlarında getirdikleri paralarından vergi aldıklarına, Venedikli tüccarlardan alınmayan verginin Fransız ve Fransa'ya bağlı tüccarlardan da alınmaması gerektiğine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine ahidname yazılı olduğu üzere hiçbir Fransız ya da Fransa'ya bağlı tüccardan yanlarında getirdikleri paralardan vergi alınmamasına, devlet görevlilerine maliyeden özellikle emir yazılarak uyarıldıklarına, emre itaatsizlik edenlerin cezalandırılacağına dair Halep Beylerbeyine, Kadısına ve Defterdarına hüküm. (Zilhicce 1006)

Metin: Guruşdan resm alınmamak için Halep Beğlerbeğisine ve defterdârına hükm-i hümâyûn

Emîrû'l-ümerâ'il-kirâm kebîrû'l-küberâi'l-fihâm zû'l-kadr ve'l-ihtirâm sâhibü'l-izzî ve'l-ihtişâm bî-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-a'lâ Halep Beğlerbeğisi dâme ikbâlehû akzâ-yı kuzâtî'l-müslimîn evlâ-yı vülâtî'l-muvahhidîn, ma‘denü'l-fazl ve'l-yakîn, vâris-i ulûmî'l-enbiyâ ve'l-mürselîn, el-muhtass bi-mezîd-i inâyetil-meliki'l-mu‘în Mevlânâ Haleb kâdîsı zîde fazluhû ve kîdvetü'l-ümerâ ve'l-ekârim müstecmi‘-i cem‘u'l-mefâhir el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki's-samed Halep cânibi defterdârı dâme ikbâlehû tevki‘-i refi‘-i hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki Françe Pâdişâhı südde-i sa‘âdetime nâme gönderüb kadîmü'l-eyyâmdan Françe Pâdişâhları dâdman-ı hilâfet bünyânımız ile muhâlasat ve musâfât üzre olub ilâ yevminâ hâzâ sulh u salâha muhtell bir vaz‘leri sâdır olmayub dâimâ şerâyit-i ahd-i emân mer‘î ve muhterem tutulagelmeğin şimdiki halde iskelelerde olan gümrük eminleri ahidnâme-i hümâyûnda mastûr olduğu Françe ve Françe bayrağı altında gelüb giden tüccâr tâyifesinden getürdükleri guruşdan ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif resm taleb eylediklerin bildürüb Venediklûden alınmadığı üzre Françe ve Françe bayrağı

[146b]

ile gelüb giden harbî tüccârdan dahi alınmayub men‘ olunmak bâbında inâyet ricâ eyledüğü pâye-i serîr-i a‘lâma arz olundukda min ba‘d getürdükleri guruslarından ahidnâmeye muhâlif resm taleb olunmaya bu hususa muhâlefet idenlerün muhkem haklarından gelünür deyü hatt-ı hümayûn-ı sa‘adet-makrûnum sâdır olmuştur vardıkda emr-i celîlü’l-kadrim üzre taht-ı hükûmetinizde vâki‘ iskelelerde Françelü ve Françe bayrağı altında gelüb giden tüccâr tâyifesi getürdükleri guruslarından hilâf-ı ahidnâme-i hümayûn Venedüklüden alınmadığı üzre mezbûrlardan dahi bir akçe ve bir habbe aldurtmayasın şöyle ki bu emr-i vâcibü’l-inkiyâdına memnû‘ olmayub gurus resmi taleb eyledikleri mesmû‘-i hümayûnum ol makûlelerin haklarından gelünür ona göre ümenâ tâyifesine muhkem tenbîh eyleyesin ki min ba‘d fermân-ı hümayûnuma mugâyir Françe ve Françe bayrağı altında gelüb giden harbî tüccâr tâyifesinden gurus resmî nâmına bir akçe ve bir habbe taleb eylemeyeler bu husûs için maliye tarafından dahi müstakil hükm-i hümayûnum inâyet olunmuştur ol hükm-i şerîfim mukarrer tutub min ba‘d hilâfına cevâz gösterilmekden be-gâyet ihtirâz olasız şöyle bilesiz ve ba‘de’n-nazar bu hükm-i şerîfimi elinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız tahrîren fî evâyil-i zi’l-hicce sene sitte ve elf

[145a]

Özet: Fransa ile olan anlaşmaların yenilenmesi için Müteferrika Mehmed’in görevlendirildiğine, yanında yeni ahidname ve Fransa kralına hediye olarak süslü bir hançer götürdüğüne, ayrıca güneydeki beylerden hediye atları teslim alıp Kral’a götürmesi için görevlendirildiğine, Fransa halkından esir edilip malları yağmalananların serbest bırakılması için Mehmed’in görevlendirildiğine, ancak kış mevsimi geldiğinden denizde ilerleyemediğine, Kaptan Kurd’un Mehmed’i alıp Motan’a götürüp oradan da Trablus, Tunus ve Cezayir’e iletmesi için emir gönderildiğine, Kurd Paşa ile birlikte hareket edip müzakere etmelerine, Kralın yanına vardıklarında oluşturulacak donanmanın ahvali hakkında bilgiler edinmesine, gönderilen ahidnameye karşılık Kral’dan cevaplar alıp geri dönmesine dair Müteferrika Mehmed’e hüküm. (Zilhicce 1006)

Metin: Mehmed müteferrikaya hüküm ki Kurd Çelebinin gemisine girüb Françeye revâne ola

Kıdvetü’l-emâcid ve’l-ekârim câmi‘u’l-mehâmid ve’l-mekârim dergâh-ı mu‘âllâm müteferrikalarından Mehmed zîde mecduhû tevkî‘-i refî‘-i hümayûn vâsıl olıcak

ma'lûm ola ki bundan akdem Françe pâdişâhı ile mâbeynde mün'akid olan ahidnâme-i hümayûn tecdîd olunub ve kadîmi dostluğa binâ'en bir kabza-ı şimşir ihdâ olunub senün ile irsâl olunmuşdu ve mağribde olan beğlerbeğilerden birer tavîle at gönderilmek fermânım olub müstakilen ahkâm-ı şerîf virülüb ve hilâf-ı ahd-i emân girift olan Françe re'âyâsı ıtlâk olunub gâret ve hasâret olan emvâl ü erzakları ashâbına virilmek bâbında fermân olunub lâkin kış zamânı olmağile gidilmeyüb kalmışsın hâlâ donanma-i hümayûnum ile hassa kapudânlardan Kurd zîde-kadruhû vardıkda seni gemisine alub dahî Motona geçüb andan Françeye varmak için kendüye müstakil emri şerîf virilmiştir sen dahi müşârunileyh Kurd'un gemisine binüb dahî me'mûr olduğun mağrib-i Trablusa andan Tunusa ve andan Cezâyire varub senün ile irsâl olunan ahkâm-ı şerîfenin

[145b]

icrâsında kemâkân sa'y ü ikdâm eylemek emrim idüb buyurdum ki hükm-i şerîfim vardıkda donanma-i hümayûnum ile müşârunileyh Kurd varduğu gibi te'hîr ve terâhî eylemeyüb yekdil olub mağribe varub me'mûr olduğun üzre ahkâm-ı hümayûnum icrâsında sa'y ü ikdâm eylesin ve mezbûr Kurd kapudân ile ittifâk üzre olub vech-i münâsib gördüğünüz üzre Françe Pâdişâhına mülâkât olub dahî sana mukaddemâ sipâriş olunduğu üzre donanma ahvâlini ve sâir husûsları kemâ yenbeğî müşâveret idüb ve irsâl olunan ahidnâme-i hümayûn ve nâme-i şerîfim cevabların alub mu'accelen südde-i sa'âdetime avdet eylesin ki inhâ eyledüğü hususların ber vech-i isti'câl tedârikleri görüle şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâyil-i şehri zi'l-hicce sene sitte ve elf

[144a]

Özet: Müteferrika Mehmed'in bazı hediyelerle birlikte dostluğun muhafazası için Fransa Kralına gitmeğe görevlendirildiğine, güneydeki beylerden atları alıp hediye olarak götürmesine, bazı esir edilen, malları yağmalanan tüccar halkının serbest bırakılması için Mehmed'in görevlendirildiğine, kış mevsimi geldiğinden Sakız'da mahsur kalan Mehmed'in hareket edemediğine, Mehmed'i Sakızdan alıp görevini yerine getirebilmesi için Trablus, Tunus ve Cezayir'e götürmesine, Görevini ifa ederken Mehmed'e destek olup birlikte hareket etmelerine, Fransa Kralı ile oluşturulacak donanma hakkında görüşüp gelen cevapların Padişaha iletilmesi hakkında Kurd Paşaya hüküm. (Zilhicce 1006)

Metin: Kurd Kapudân müteferrikayı gemisine alub Françeye gitmek için emr-i şerîf

Kıdvetü'l-emâsil ve'l-ekârim câmi'u'l-mehâmid ve'l-mekârim hassa kapudânlar Kurd zîde mecduhû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki bundan akdem Françe pâdişâhı ile mâbeynde mün'akid olan ahidnâme-i hümâyûn tecdîd olunub dergâh-ı mu'allâm müteferrikalarından Mehmed ile irsâl olunub ve kadîmi müvâlât ve musâfâta binâ'en ba'zı hedâyâ dahi irsâl olunmuşdur ve mağribde olan Beğlerbeğilerden birer tavîle at gönderilmek fermân olunub müstakilen emr-i şerîf emr-i şerîf virilüb ve hilâf-ı ahd-i emân girift olunan Françe re'âyâsı itlâk olunub gâret ve hasâret olunan emvâl ve erzakları ashâblarına alıvirilmek fermân olub lâkin kış zamânı olmağile merkûm Mehmed Sakız Cezîresinde te'hîr idüb kalmışdır hâlâ donanma-i hümâyûnum ile cezîre-i mezbûreye varub ve mezbûr müteferrika gemine alub dahi yekdil olub Trablus-ı garba geçüb mukaddemâ Trablusa müte'allik olan hükümlerün icrâsında bezl-i makdûr ve sa'yi nâ-mahsûr eyleyüb ba'dehû Tunusa ve Cezâyir-i garba varub anlar dahi virilen ahkâm-ı münîfenin

[144b]

icrâsında sa'î idüb ba'dehû müşârunileyh Mehmed ile Françe vilâyetine geçüb dahî vech-i münâsib gördüğün ittifâk ile Françe Pâdişâhına mülâkât idüb irsâl olunan nâmelerin cevâbların alub dahî mu'accelen südde-i sa'âdetime gelmek emr idüb buyurdum ki emrim şerîfim vardıkda te'hîr ve terâhî eylemeyüb fermân-ı âlişânım üzre amel idüb avk ve te'hîr ve sipâriş olunan ahkâm-ı şerîfenin icrâsında ihmâl ve müsâhele eylemekden be-gâyet hazer üzre olasin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâyil-i şehri zi'l-hicce sene sitte ve elf

143a

Özet: Fransız balıkçılarından bazılarının Oltun Körfezinde balık yakalamak ve mercan toplamak istediklerine, Cenevizliler beylerbeyine ne vergi veriyorsa Fransız balıkçıları aynı vergiyi vererek balıkçılık yapmak istediklerine, topladıkları ürünleri koymak için bir depo inşa etmek istediklerine, sandallarında çalıştırmak için Araplardan ve denizcilerden adam alabilmelerine izin verilmesine, korsanlardan ve kaptanlardan kimsenin onlara müdahale etmemesine dair Fransa Kralından gelen mektup üzerine yapmak istedikleri depoların kireç ve horasan tarzı binalar olması gerektiğine, ancak ruhsat verilmemesine, ihtiyaç olan yerlerde oda yada mağaza

yapmalarına izin verilmesine, çalıştırmak için almak istedikleri Araplardan, gemicilerden kimi dilerlerse alabilmelerine, beylerbeyine gerekli vergiyi verdikten sonra balıkçılık yapabilmelerine, onlara korsanlardan, gemilerden kimsenin karışmasına izin verilmemesine, zarara uğramamaları için denizde ve karada korunmalarına, bu emre rağmen itaatsizlik edenler olursa cezalandırılmasına dair Cezayirgarp Beylerbeyine, Yeniçeriler Ağasına, Kethüdasına, Oda Başına, İhtiyarlarına hüküm. (Zilhicce 1006)

Metin: Mercan sayd için hüküm-i hümayûn

Emîrû'l-ümerâ'il-kirâm kebîrû'l-küberâi'l-fihâm zû'l-kadr ve'l-ihirâm sâhibü'l-izzî ve'l-ihîşâm el-muhtass bî-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-a'lâ Cezâyir-i garb Beğlerbeğisi dâme ikbâlehû ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân Cezâyir-i garb yeniçeriler ağası ve kethüdâsı ve oda başları ve ihtiyârları zîde kadruhum tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe Pâdişâhı dergâh-ı mu'allâma mektûb gönderüb kendü âdemlerinden birkaç kimesneler taht-ı hükûmetinizde Oltun(?) Körfözü nâm mevzi'de mercân ve balık sayd itmeğe murâd idinüb kendülerine ve âdemlerine ve sandallarına karadan arab tâyifesinden ve deryâda levendlerden tahsil eylemek için murâd idindikleri yerlerde havlı(?) ve evceğiz(?) ve sayd eyledükleri mercân ve baluk komak için mahzen yapmasına akçeleriyle zâd ü zevâdelerin alıvirilmekte ve mahall-i mezbûr için bundan akdem Cenevizlüler beğlerbeğilere ne mikdâr virgü vire gelmişler ise bunlar dahi virüb mercân sayd iddikde kimesne dahl ü ta'arrüz eylememek için emr-i şerîf ricâ eyledikde buyurdum ki Françe Pâdişâhının mektubuyla vardıklarında mercân sayd itdürüb ve istedikleri yerlerde deryâda levendlerden ve karada arab eşkiyâsından tahsîl için havlî ve evcegazlar

[143b]

magazacıklar yapmak istediklerinde kimesne mâni' ve mezâhim olmaya ammâ ihdâs eyledikleri binâ kireç ve horasan ile hisâr uslûbunda muhkem olmağile aslâ ve kat'â ruhsat ve icâzet virilmek câyiz değildir ancak ihtiyâc olan yerlerde ve cezîrelerde çıkub levendlerden ve korsanlardan sığınub sâkin olmak için oda ve avlu ve magaza binâ itdüresin ve zikr olunan ve mevzi'a için kadîmden beğlerbeğilere ne denlû virgü ve resîm vire geldikleri anlar dahi edâ eylediklerinden sonra kendülerine ve âdemlerine ve sandallarına ve esbâblarına hilâf-ı şer'î ve kânûn ve mugâyir-i emr-i şerîf kayıklardan ve sâir korsandan kimesneyi dahl ü ta'arrüz itdürülmeyesin ve akçeleriyle

zâd ü zevâdelerin alıvirüb gönüllü re'islerden ve karada arabdan mümkün oldukça görüb gözedüb zarar ve ziyân irişdürmeyüb dâimâ hıfz ü hırâset eyleyesin eslemeyüb emrime muhâlefet idenleri yazub arz eyleyesin şöyle bilesin ve ba'den-nazar bu hükm-i hümayûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahriren fi evâyil-i şehri zi'l-hicce sene sitte ve elf

[142a]

Özet: *Veziri azam İbrahim Paşa zamanında Osmanlı padişahı ile Fransa kralı arasında barışın tesis edilmesi için ahidnamenin yenilenmesi kararı alındığına, bunun için Müteferrika Mehmed'in görevlendirilip yeni ahidname ve hediyelerle Krala gönderildiğine, yanında süslü bir hançer ve güneydeki beylerbeylerinden güzel atlar alarak yola çıktığına, emre itaatsizlik edenlerin cezalandırılması için Mehmed'e yazılı emir verildiğine, oluşturulacak donanma için şartların görüşülmesine Müteferrika Mehmed ve Kurd Paşanın görevlendirildiğine, donanmanın nereden hareket edip nereye gideceği gibi hususların bildirilmesine, şiddetli bir kış mevsimi yaşandığından Mehmed'in Sakızda mahsur kaldığına, bundan dolayı donanmanın da çıkışının bahar mevsiminde mümkün olacağına, İspanya ile barış yapma ihtimalinin duyulup asla barış yapılmasının istenmediğine, Fransa'nın talebi üzerine Osmanlı donanmasının hazırlık yaptığı halde Fransa'nın İspanya ile barış yapmasına Padişahın şaşırdığına, İspanya Kralı elçisini gönderip Osmanlı ile dostluk münasebeti kurmak istediğinde elçisinin kabul edilmeyip redd edildiğine, Beç Kralı ile Osmanlının büyük savaşlar verdiği halde Fransa'nın barış yapmasının dostluğa zarar vereceğine, Papa Hristiyan kralları birleştirip büyük bir haçlı ordusu kurmak istediğine, bunu gerçekleştirirse Osmanlıya verdiği zarar kadar Fransa'ya da zarar vereceğine, bundan dolayı dostluk münasebeti gözetilerek hareket edilmesine, esir edilen tüccarların serbest bırakılıp mallarının iade edileceği ile ilgili emir verildiğine, İspanya ile barış haberi doğru değilse bunun hızlı bir şekilde Osmanlıya bildirilmesine, çünkü donanma için iki yüz gemi sipariş edilip bahara kadar hazırlanmasının planlandığına, daha önce Macaristan seferinde görevli olan Cigalzade Sinan Paşanın yetmiş seksen gemi ile denize açılmak için görevlendirildiğine, en kısa sürede cevap verilmesine dair Sadrazam Mehmed Paşadan Fransa Kralına mektup. (Zilhicce 1006)*

Metin: Sadr-ı a'zam Mehmed Paşa hazretleri Françe Pâdişâhına gönderdiği mektûb suretidir

Bundan akdem vezir-i a‘zam olan İbrâhim Paşa karındaşımız zamânında sa‘adetlû pâdişâh-ı alem-penâh hazretleriyle mâbeyninizde mün‘akid olan sulh ü salâh tecdîd olunub müceddeden ahidname-i hümâyun yazılıb dergâh-ı âli müteferrikalarından Mehmed Ağa ile irsâl olunub ve kadîmden olan muhâlesat ve musâdakata binâ’ en bir kabza-i murassa‘-i şimşîr ihdâ olunub ve mağribde olan Beğlerbeğilerden birer tavîle yarar at müşârunileyh Mehmed Ağa ile irsâl olunmak için hükümler virilüb ve hilâf-ı ahd-i emân vaz‘ olunmayub ahd-i emâna mugâyir vaz‘ idenlerün haklarından gelinmek için müte‘addid ahkâm-ı şerife inâyet olunub mûmâileyh müteferrikaya dâhi bu hususlar muhkem sipâriş olunmuşdu ve südde-i sa‘âdetde olan elçiniz sizün tarafınızdan mukaddemâ iltimâs eyledüğü donanma hususı merkum müteferrika Mehmed Ağa ve deryâ ahvâline vukûfu olan Kurd Kapudân ile bizzât müşâvere olunub ne zamân varub ne mahalle varacağın ta‘yîn eyleyüb mu‘accelen bu cânibe mektûbunuzla i‘lâm oluna ki ana göre ber vech-i isti‘câl varub mu‘âvenet ve muzâheret üzre olalar deyü sene sitte ve elf rebî’ul-evvelinde müstakil nâme irsâl olunmuşdu lâkin ol fasılda şiddet-i şitâ olub deryâ el virmekle bu âna dek Sakız’da te’hîr olunmuşdu evvel baharda dahi iltimâsınız üzere donanma tedâriki sadedinde iken İspanya kralı ile sulh eylemek üzre olduğunuz istimâ‘ olunmağıle te’hîr olunub ihtiyâc yok iken hazîne itlâfına

[142b]

rızâ gösterilmemişti şimdiki halde sizün İspanya ile sulh eyledüğünüz etrafta olanlar haber virmekle sa‘âdetlû pâdişâh hazretlerinin yanlarında mahall-i ta‘cîb vâki‘ olub hatta geçenlerde İspanya Kralı bu taraftan cem‘-i hâtır eyleyüb üzerinize teveccüh eylemek murâd idüb bu cânibe elçi irsâl eyledikde sizün ile olan kadîmi dostluk muktezâsınca âsitâne-i sa‘âdete götürülmeyüb yoldan döndürülmüşdür sa‘âdetlû pâdişâhımız hazretleri Beç Kralı ile bu kadar cenk ve cidâl üzre iken sizün İspanya kralıyla sulh üzre olmanız me’mûl değil idi çünkü sulh mukarrer oldu zâhir budur ki eğer kendünüze ve eğer müvâlât ve musâfât üzre olan dostlarınıza nef‘-i küllî olmaktadır ve istimâ‘ olundu ki Rim Papa ayak üzere kalbup millet-i nasârâda olan kralları ve dukaları yekdil ve yekcihet eylemek sadedinde olub size dahi küllî ikdâm üzere imiş bi-inâyeti’llâhi te‘âlâ devletlû ve sa‘âdetlû pâdişâhımız hazretlerinin memalik-i mahrûselerinde bi’l-fi‘il hâzır ve âmâde olan asâkir-i nusret-şi‘ârları ol hadde değildir ki taraf-ı hilâfet olanların cümlesine mukâvemet kudretleri olmaya fe-emmâ bu kadar zamandır cemî‘yet üzere oldular bu ana dek ne mu‘âvenet ve ne muzâheretiniz vâki‘

olmuştur ve ne hod memleket ve vilâyetiniz halkından bir ferde ruhsat virilmiştir
şimdi dahi me'mûldur ki kadîmden olan dostluk muktezâsınca ol makûle a'dâları
kabul itmeyüb kadîmden ri'âyet olınıgelen ahd ü emân ve sulh ü salâh mer'î ve
muhterem tutulduğundan mâ'adâ min ba'd dahi izdiyâd-ı müvâlâta bâ'is evzâ'-ı
pesendîdeleri

[141a]

zuhûra getirüle eyle olsa mukaddemâ irsâl olunan ahidnâme-i hümayûn ve hedâyâ
aynı ile merkûm müteferrika Mehmed Ağa ile hassa kapudânlardan Kurd Kapudân ile
irsâl olunub ve mukaddemâ sipâriş olunan eğer girift olan re'âyânun itlâkı ve eğer
gâret olunan emvâl ü erzakları ashâbına redd olunmaktır mağribde olan hâkimlere
ahkâm-ı şerîfe irsâl olunub kemâkân mün'akid olan ahd-i emânı yerine getüreler deyü
muhkem tenbîh olunmuştur ve istimâ' olunan sulh ahvâli gayr-i vâki' ise mukaddemâ
irsâl olunan nâmede yazıldığı üzere mezkûrlar ile müşâvere olunub bu cânibe
mu'accelen sahih haber irsâl oluna ki mevcûd olan gemilerden mâ'adâ ikiyüz pâre
gemi yapılmağa mübâşeret olunmuştur inşâa'llâhu te'âlâ evvel bahâra dek tekmi'l
olunur ve mukaddemâ Engürüs neferinde vezâret-i uzmâ hıdmetinde olan Cigalazâde
Sinan Paşa karındaşımızın her vechile deryâ ahvâline vukûf ve şu'ûru olmağile vizâret
ile kapudânlık hıdmetine nasb ve ta'yîn olunub bu sene yetmiş seksen pâre gemi ile
deryâ muhâfazasına teveccüh olunmuştur mektublarınız geldikde inşâa'llâhu te'âlâ
inhâ olunan hususlarda eğer müşârunileyh Sinan Paşa karındaşımız ve eğer sâyir
vükelâ-i saltanat ile mâbeynde olan müvâlât ve musâfâtın hâlel-pezîr olmayub sulh ü
salâhın istihkâmı bâbında ve sâir devlet-i hümayûn-ı pâdişâhiye lâzım olan hususlarda
her vechile mücidd ü sâ'î olduğumuzda iştibâh olunmaya tahrîren fî evâyil-i şehri zi'l-
hicce sene sitte ve elf

[141b]

Özet: Fransız tüccarları denizde seyahat ederken korsanlar tarafından tutulup esir
edilip mallarına el konulduğuna, Beylerbeylere haber verilince bizim haberimiz yoktur
askerler ve denizciler yapmaktadır diyip suçu askerlere attığına dair Fransa
elçisinden gelen arz üzerine Müteferrika Mehmed ile gönderilen emirle tüccarların
zarara uğratılmasına asla müsaade edilmemesine, beylerbeyiler, kaptanlar, reisler
kim korsanların zulmüne göz yumarsa bizzat sorumlu tutulup cezalandırılacaklarına

dair Cezayir, Tunus ve Trablusgarb'ta olan Yeniçeri Ağalarına, Yayabaşılara ve Kethüdâlara hüküm. (Zilhicce 1006)

Metin: Cezâyir ve Tunus ve Trablus-ı Garbda olan yeniçeriler ağalarına Yayabaşılara ve kethüdâlarına

Mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân Cezâyir ve Tunus ve Trablus-ı Garbda olan yeniçeriler ağaları yayabaşıları ve kethüdâları ve oda başıları ve ihtiyârları ve sâir yoldaşları zîde kadruhum tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb ol vilâyetlerün beğlerbeğileri gemilerin korsan tayifesiyle korsanlığa gönderüb Françelü ve Françe bayrağı altında tüccâr tâyifesi râst geldiklerinde ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif gemilerin ve esbâbların gâret ve hasâret idüb ve kendülerin esir iderlermiş bu husus için ahkâm-ı şerîfe irsâl olundukda beğlerbeğiler bizüm haberimiz yokdur biz korsanlığa gitmedük asker halkı ve levend tâyifesi te'addî ider deyü kendü te'addîlerin asker tâyifesine isnâd iderler bu makûle fesâd itdürülmemek için emr-i şerîfim virilmesin ricâ itmeğin buyurdum ki dergâh-ı mu'allâm müteferrikalarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Mehmed vardıkda Françe ve Françe bayrağıyla gelüb gidüb ticâret iden tüccâr tâyifesine bu makûle zulm ve te'addî olduğuna rizâ-yı şerîfim yokdur eğer beğlerbeğiler ve kapudânlar ve eğer hassa ve gönüllü re'islerdir min ba'd mezbûrlara ol vechile te'addî itdürülmeyüb hilâf-ı şer'-i şerîf ve ahidnâme-i hümâyûn

[140a]

ve mugâyir-i emr-i şerîf kimesneye te'addî ve tecâvüz itdürmeyesin şöyle ki bu def'a dahi emr-i celîlü'l-kadrime muhâlif Françelüye te'addî olursa sizden bilinür ona göre mukayyed olub kimesneye zulm ve te'addî itdürmeyesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timad kılasın tahrîren fî evâyil-i şehri zi'l-hicce sene sitte ve elf

[140b]

Özet: Cezayirgarp camisinde imam hatip olarak görev yapan Mehmed bin Hüsameddin'in görevden alındığına, yerine Şaban Paşa tarafından Mahmud'un getirildiğine, Mahmud görevini ifa etmek istedikte izin verilmeyip tekrar emir gönderilmesine rağmen yine kürsüye çıkmasına izin verilmediğine ve Fransa konsolosunun yüzüne ayakkabı ile vurup yüzünü kanattığına dair Cezayirgarp kadısının bildirdiğine, Fransa kralı ile dostluğu zarar verdiğiinden Mehmed'in

Kıbrıs'a sürülmesine karar verildiğine, Müteferrika Mehmed onu hangi gemide bulursa yakalayıp getirip iyice azarlandıktan sonra Kıbrıs Beylerbeyine teslim etmesine, Kıbrıs'tan hiçbir şekilde çıkmayıp orada kalması için Beylerbeyinin ikaz edilmesine dair Kaptan Sinan Paşa'ya hüküm. (Zilhicce 1006)

Metin: Cezâyir Müftüsü Kıbrıs'a sürgün olmak için hükm-i hümayûn

Düstûr-ı mükerrerem müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem müdebbir-i umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib mümehhid-i bünyânî'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyidi'l-erkânî's-sa'âdeti ve'l-iclâl el-mahfûf bi-sünûf-i avâtîfî'l-meliki'l-a'lâ sâbıkâ vezir-i a'zamım olub hâlâ kapudânım olan Sinan Paşa edâma'llâhu Te'âlâ iclâlehû tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Cezâyir-i garb câmi'isinde imam ve hatîb olan Mehmed bin Hüsameddîn nâm kimesnenin bundan akdem azli icâb ider hâlin Şa'bân Paşa arz eyledikde imâmet ve hitâbet Mahmud nâm kimesne tevcih olunub berât itdürüb varub tasarruf itmek istedikde hitâbet itdürmeyüb tekrâr emr-i şerîf vârid olmağın yine muhâlefet idüb ve meclis-i şer' de Françe konsolosuna bâbuç ile urub yüzün kan idüb tecâvüz eyledüğü Cezâyir-i garb kâdîsı i'lâm eyleyüb ve mezbûr Mehmedin donanma-i hümayûnum ile olduğu mesmû'-i hümayûnum olmağın ele götürülüb emr-i şerîfime muhâlefet imtisâl eylemedüğü ecilden fetvâ-yı şerîfe mücebince ta'zîr-i belî' ile ittikten sonra Françe Pâdişâhıyla olan kadîmî dostluğa muhâlif konsolosuna tecâvüz eyledüğü

[139a]

içün Kıbrıs cezâresine sürgün fermân olmuşdur buyurdum ki dergâh-ı mu'allâm müteferrikalarından Mehmed zîde-mecduhû vusûl buldukda emrim celîlü'l-kadrim üzre mezbûr Mehmed bin Hüsâmeddin donanma-i hümayûnum gemilerinden her hangi gemide bulunursa getürdüb fetvâ-yı şerife mücebince ta'zîr-i belî' eyledikten sonra Kıbrıs Beğlerbeğisine teslim eyleyüb muhkem tenbîh eylesin ki iledüb cezâre-i mezbûrede iskân itdürüb emr-i şerîfim vârid olmadın bir cânibe gitmeğe aslâ ruhsat vermeyeler şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şehri zi'l-hicce sene sitte ve elf

[139b]

Özet: Fransa ile olan Osmanlının dostluğu çok eskilere dayandığına, Cezayirgarp'ta Osmanlı gemileri düşmana karşı mücadele verirken sıkıntı yaşadıklarında Fransa

limanlarına çekilip oradan barut, kurşun, çeşitli mühimmatlar almalarına izin verildiğine, bu kaptanların bu bölgede dolaşan korsanlara müsamaha göstermesinden dolayı Fransız gemilerdeki adamları esir edildiği ve malları gasp edildiğine, denizdeki kaptanlara ve sancak beylerine kanuna aykırı hareket etmemeleri için iki kapucu ile birlikte yazılı emir gönderilmesine rağmen hala tutumlarında bir değişiklik olmadığına, ellerinde Fransız gemilerinden topladıkları iki binden fazla esir bulunduğu dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Müteferrika Mehmed tarafından durumun teftiş edilmesine, arzda belirtildiği gibi ise kaptanlardan, reislerden, sancak beylerinde kimin elinde Fransız bir esir var ise esirleri derhal salıvermeleri gerektiğine, konsoloslarına teslim edilmeleri gerektiğine, davaları olanlar var ise merkezde davalarının görülmesine, malları gasp edilmiş olanların mallarını iade edilmesine, kanuna aykırı davrananlara bunu bildirip eğer emre itaatsizlik ederlerse ağır bir şekilde cezalandırılacaklarına dair Vezir ve Kaptan Sinan Paşa'ya Hüküm. (Zilhicce 1006)

Metin: Vezîr ve Kapudân Sinan Paşaya hüküm ki Françelüleri ıtlâk eyleye

Tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe pâdişâhının elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb Françe pâdişâhları mâ-takaddümden âsitâne-i sa'âdetimiz ile dostluk üzre olub hatta Cezâyir-i garbda olan hassa ve gönüllü kadırgalar düşman cânibinden muzâyaka gördüklerinde limanlarımıza ilticâ idüb ve lâzım olan barut ve kurşun ve sâir mühimmâtları virilüb mu'âvenet olunurken mağrib hâkimleri korsanlara yüz virüb deryâda Françe gemilerine râst geldiklerinde mal ve rızıkların gâret ve içinde buldukları Françelüyü esîr idüb ahd-i emâna muhâlif te'addi eyledikleri i'lâm olunmağile umûmen derya beğlerbeğilere ve sancak beğlerine ahd-i emâna muhâlif vaz' olunmayub her kande Françelü bulunursa ıtlâk olunub gâret olunan esbâbları dahî ashâblarına alıvirilmek için iki kapucu ile merhûm babam hüdâvendigâr tâbe serâhu zamânında mü'ekked ahkâm-ı şerîfe gönderilmeğın yine inâd ve muhâlefet olunub evvelkiden ziyâde buldukların esîr idüb bi'l-fî'il habslerinde iki binden ziyâde Françelü vardır şöyle ki ahd-i emâna muhâlif vaz' sâdır ola Venedüklüden ziyâde biz dahi gemilerin limanımıza getürtmeyüb mühimmâtlarına mu'âvenet itmemek lâzım gelür zikr olunan beğlerbeğilerde ve beğlerde ve hassa ve gönüllü re'islerde

[138a]

muhasalan her kimde Françelüden esîr bulunursa ıtlâk olunub kimin cevâbı varsa âsitâne-i sa‘âdete havâle olunmak bâbında emr-i şerîfim ricâ eyledüğü pâye-i serîr-i a‘lâma arz olundukda hatt-ı hümâyûn ile ıtlâk olunmaları içün fermân-ı hümâyûnum sâdır olmuştur buyurdum ki dergâh-ı mu‘allâm müteferrikalarından kıdvetü’l-emâsil ve’l-ekârim Mehmed zîde mecduhû vusûl buldukda mağribde olan beğlerbeğiler ve beğler ve hassa ve gönüllü re’is ve sâir asker halkı Françe tüccârını ve re‘âyâlarını esîr idüb ve malların gâret eyledüğü vâki‘ ise ahd [ü] emâna muhâlif Françelüye bir vechile te‘addî ve tecâvüz olduğuna aslâ rızâ-yı şerîfim yokdur mezkûrların gemilerin ve gayri Françelü bulunub âdemleri ve konsolosları ta‘yin eylediklerinden sonra ahidnâme mücebince ıtlâk idüb mezbûra teslim oluna ve ellerinde bulunân esirleri ıtlâk eylemekde te‘allül idüb da‘vâ ve nizâ‘a mütesaddî olurlarsa südde-i sa‘âdetime havâle eylesin ki divân-ı hümâyûnda vüzerâ ve kâdî-askerlerim huzurunda görölüb fasl oluna şöyle ki bu emr-i celilü’l-kadrime muhâlefet ve ahidnâme-i hümâyûnuma mugâyir Françelülerden

[138b]

bir ferd dahl ü ta‘arrüz olunduğu mesmû‘-ı hümâyûnum ola ol bâbda beyân idecek özürleri aslâ makbûl-ı hümâyûnum olmayub bâ‘is-i fesâd olanlar eşedd-i ikâb ile mu‘âteb olurlar ana göre her birisine muhkem tenbîh ve te’kîd eylesin ki emn-i emân ile olıgelen âdet-i kadîme üzre ticâretlerinde olalar ve bu hükm-i şerîfim icrâsında ikdâm ve ihtimâm idüb inâd ve muhâlefet idenlerin haklarından gelesin ki emr-i şerîfime ve ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif gayri te‘allül ____ (?) itmeye şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın şöyle bilesin tahrîren fî evâyil-i şehir-i zi’l-hicce sene sitte ve elf

Be makâm-ı Kostantiniyeti’l-mahrûse

[137a]

Özet: Fransa Kralı ile dostluk münasebetlerini geliştirmek için Müteferrika Mehmed’in görevlendirildiğine, Kaptan Kurd Paşanın onu gemisine alıp Fransa’ya götürmek için görevlendirildiğine, güneyde ki hâkimler, yeniçeriler, kaptanlar, reislerden kimin elinde Fransız tüccarlardan esir varsa serbest bırakılıp müteferrikaya teslim edilmesine, tüccara kanuna aykırı şekilde müdahale edip zarar verenlerin uyarılıp ciddiye almazlarsa cezalandırılacaklarına, Müteferrika Mehmed

Krala giderken İspanya ile barış yapmışlardır diye yoldan geri kalmasın diye destek olmasına, esirlerin serbest bırakılmasın için destek olup Fransa'ya ulaştırılmasına, Papanın Hristiyan krallarını ayaklandırıp bir ordu kurmak istediği bilgisinin geldiğine, eğer esirler serbest bırakılmaz ve Fransa kralına ulaştırılmazsa bundan Sinan Paşanın sorumlu tutulacağına dair Eski Veziri Azam ve Kaptan Sinan Paşa'ya Hüküm. (Zilhicce 1006)

Metin: Kapudân Paşaya hüküm ki Françelüleri itlâk eyleye

Düstûr-ı mükerrerrem müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem müdebbir-i cumhûru'l-umûr-ı bi'l-fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib mü'essis-i bünyân-ı-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkânî's-sa'âdeti ve'l-iclâl el-mahfûf bi-sünûf-i avâtıfî'l-meliki'l-a'lâ sâbıkâ vezir-i a'zamım olub bi'l-fi'il Kapudânım olan Sinan Paşa edâma'llâhu Te'âlâ iclâlehû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki bundan akdem Françe Pâdişâhına ahidnâme-i hümâyûn ile gönderilen dergâh-ı mu'allâm müteferrikalarından kıdvetü'l-emâcid ve'l-akrân Mehmed zîde mecduhû Kurd Kapudân irsâl olunmak fermânım olub ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif esîr olan Françelü her kimin ellerinde bulunursa itlâk olunub mezkûr müteferrika Françe Pâdişâhına gönderilmek içün ve mağrib tarafında olan hâkimler ve yeniçeriler ve sâir Kapudânlar ve re'islerin ellerinde bulunân esirler dahi itlâk olunduktan sonra min ba'd ahidnâme-i hümâyûnuma mugâyir Françelüye te'addî ve tecâvüz olunmamak içün muhkem tenbîh olunub inâd ve muhâlefet idenlerün haklarından gelinmek fermânım olub bu bâbda mukaddemâ müte'addid ahkâm-ı şerîfe gönderilmiş idi ol evâmir-i şerîfe âlâ mâ kân mukarrerdir buyurdum ki vardıkda fermân-ı

[137b]

celîlü'l-kadrim mücebince mûmâileyh müteferrika Mehmedi ber vech-i isti'câl mezkûr Kurd Kapudânın gemisiyle mahall-i me'mûre irsâl ve îsâl idüb İspanya kralıyla sulh eylemişlerdir deyü avk ve te'hîrden hazer eylesin ve esîr olan Françelünün dahî itlâkı bâbında gereği gibi ikdâm ve ihtimâm idüb hükm-i sâbık mücebince mûmâileyhe teslim idüb Françeye irsâl itdüresin ve Rim Papa sâyir kralları ve dukaları ihtilâl idüb cümlesi yekdil ve yekcihet olduğu mesmû'-i hümâyûnum olmuşdur şöyle ki emr-i şerîfime mugâyir ve sulh [u] salâha muhâlif esirler itlâk olunmayub ve müceddeden irsâl olunan ahidnâme-i hümâyûnum mûmâileyh Françe Pâdişâhına vâsıl olmamağıle nakz-ı ahdı mûcib bir vaz' sâdır olursa senin adem-i

tekayyüdünden bilünür ana göre basîret üzre olub mukaddemâ gönderilen evâmir-i şerîfenin mazmûnı humâyûnu ile âmil olub mûmâileyh ber vech-i isti‘câl göndermeğe sa‘î ü ihtimâm eylesin şöyle bilesin tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i zi‘l-hiccetî‘l-şerife sene sitte ve elf

[136a]

Özet: Fransa'ya görevli olarak giden Müteferrika Mehmed'i ulaştırmak için Kurd Paşanın görevlendirildiğine, güneydeki hâkimlerden, yeniçerilerden, kaptanlardan, reislerden kimin elinde Fransızlardan esir varsa serbest bırakıp onlara teslim etmesine, tüccarlara kimsenin kanuna aykırı şekilde müdahale etmemesine dair emir gönderildiğine, Fransa Kralı İspanya kralı ile barıştı diyip Müteferrika Mehmed'i oralarda bekletmeyip hızlı bir şekilde Fransa kralına ulaştırması gerektiğine, esir olarak tutulan Fransızların serbest bırakılmasına çaba göstermesine, ahidnamenin ve esirlerin Krala tesliminden sorumlu tutulacağına dair Kaptan Kurd Paşaya hüküm. (Zilhicce 1006)

Metin: Kapudân Paşaya hükm-i hümâyûn ki müteferrika Kurd kapudân ile Françeye irsâl eyleye

Tevkî‘-i refî‘-i hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki bundan akdem Françe pâdişâhına ahidnâme-i hümâyûnumla gönderilen dergâh-ı mu‘allâm müteferrikalarından kıdvetü‘l-emâcid ve‘l-â‘yân Mehmed zîde mecduhû Kurd Kapudân ile irsâl olunmak fermânım olub ve hilâf-ı ahd [ü] emân esir olan Françelüler her kimin ellerinde bulunursa ıtlak olunub mezkûr müteferrika ile Françe Pâdişâhına gönderilmek için ve mağrib tarafında olan hâkimlere ve yeniçerilere ve sâir kapudânlara ve reislere ellerinde bulunan esirler ıtlâk olunduktan sonra min ba‘d hilâf-ı emn ü emân Françelülere te‘addî ve tecâvüz eylememek için muhkem tenbîh olunub inâd ve muhâlefet idenler fetvâ-yı şerife mûcebince siyâset olunmak fermân olub sana müte‘addid ahkâm-ı şerîfe gönderilmişdi evâmir-i şerîfim gerü kemâkân mukarrerdir buyurdum ki vardıkda mukaddemâ fermân olduğu üzre merkûm müteferrika Mehmedi eğlendirmeyüb mezbûr Kurd Kapudân gemisine koyub me‘mûr oldukları üzre Françe Pâdişâhına gönderesin İspanya kralıyla sulh eylemişlerdir deyü avk ve te‘hîrden hazer üzre olasın ve Françelülerin

[136b]

ıtlâkı husûsunda dahi mukaddemâ olan fermân-ı hümâyûnum üzre mecd ü sâ'î olub ihtimâm idesin ve Rim Papa ayak üzre kalkub millet-i nasârâda olan kralları ve dukaları ihtilâl eyleyüb yekdil ve yek-cihet eylemek üzre olduğu mesmû'-ı hümâyûnum olmuştur şöyle ki emr-i şerîfime mugâyir ve sulh [ü] salâha muhâlif esirler ıtlâk olunmayub ve tecdîd olunan ahidnâme-i hümâyûnum müstakil nâme-i hümâyûnum irsâl olunan müteferrika ve Kurd Kapudân ile varub vâsıl olmamağile nakz-i ahdı mûcib bir vaz' sâdır olursa senün adem-i takayyüdünden bilünür ana göre bâb-ı ikdâm ve ihtimâmda dakîka fevt eylemeyüb kadîmden mün'akid olan sulh ü salâhın istihkâmı bâbında bezl-i mâ hüve'l-makdûr bezl eylesün şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahriren fî evâsıtı zi'l-hicce sene sitte ve elf

[135a]

Özet: Leh kralı Zigmund elçisi Yaneş Harbud ile mektup gönderip dostluğunu bildirip bazı istekleri olduğunu rica ettiğine, eskiden beri Lehistan'ın Osmanlı'ya sadık olduğunun bilindiğine, Kırım Hânı Gazi Giray Han'ın tatar askeriyle Lehistan'a saldırmayacağı hatta birileri oraya saldırmak isterse düşmana karşı Lehistan'a yardım edeceğinin bildirildiğine, Boğdan Voyvodası yıllık haracını zamanında verip Osmanlıya sadık olduğundan dolayı hayattayken Boğdan Voyvadalığı'nı yönetip ölünce de yerine oğlunun geçmesine karar verildiğine, Lehli tüccarlar ticaret yaparken gümrük vergilerini ödedikten sonra mallarından kassab ve reft akçesi paralarından gümrük, reft ve kassab akçesi adlarında vergilerin alınmamasına, Lehli tüccarlar öldüklerinde geriye kalan mallarının kervanbaşına teslim edilmesine, Beç Kralına tabi olan Kâşov, Hoş ve Dokaş kalelerini Erdel Voyvodasının feth etmek isteyip Osmanlının bunu tanımasını istediklerine, eğer Osmanlı tarafından önce oraları fethederlerse Osmanlı devleti bunu tanıyıp karışmayacağını bildirdiğine, kanunlara uyulmasının önemli olduğu çünkü o sayede leh elçileri ve tüccarları rahatlıkla Osmanlıya gelip gidebileceklerine, leh elçisinin getirdiği mektupla arzu edilen isteklerin dostluk münasebeti dolayısıyla karşılandığına, adet üzere leh taraflarında olan olaylar hakkında bilgilendirme yazmaya devam etmelerine dair Leh Kralına gönderilen name-i hümâyûn. (20 Zilhicce 1006)

Metin: Leh Kralına nâme-i hümâyûn suretidir

İftihârü'l-ümerâi'l-izâmî'l-İseviyye muhtâr-i küberâi'l-fihâmi'l-Mesîhiyye muslih-i mesâlih-i cemâhiri't-tâ'ifeti'n-Nasrâniyye sâhib-i ezyâli'l-haşmet ve'l-vakâr ve sâhib-

i delâ'ili'l-mecd ve'l-iftihâr vilâyet-i Leh kralı Zigmund hutimet âkibetü bi'l-hayr tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki melce'i selâtin-i âlicâh ve mence'i havâkîn-i sitâre-i sitân olan atebe-i aliyye-i âlem-penâh ve südde-i seniyye-i sa'âdet destgâhımıza yarâr ve mu'teber beğlerinizden kıdvetü'l-ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye Yaneşîş Harbud nâm elçinizden mektûb-ı sadâkat-mashûbunuz vârid olub mazmûnunda kadîmü'z-zamândan ilâ hâze'l-ân südde-i sidre-mekânımız olan ahd ü emân ve sulh ü peymân kemâkân ri'âyet ve sıyânet olunub râh-ı sadâkatte mukîm ve müstakîm olduğunuz iş'âr olunduğundan mâ'adâ cenâb-ı emâret-meâb Kırım Hânı Gâzî Girây Hân Tatar askeri ile Leh vilâyetinden geçmemek ve üzerinize düşman gelürse müşârunileyh hân ve'l-imkân def' ü ref'inde mu'âvenet ve muzâheret eylemek husûsu i'lâm olunub ve Boğdân Voyvodası Eremya Voyvodası yarâr ve müstakîm ve ubudiyette sâbit-kademdir deyü mademki huyûtda(?) olalar Vilâyet-i Boğdâna Voyvoda olub kendüden sonra Voyvodalığı oğluna virilmek

[135b]

ve Leh bâzergânlarının metâ'larından kassâb ve refî akçesi ve guruslarından gümrük ve refî ve kassâb akçeleri alınmamak ve Leh bâzergânlarından mürd olanların metrûkâtı kerbân başına teslim olunmak husûsu inhâ olunub ve Erdel ile Leh sınırında vâki' olub Beç kralına tâbi' olan Kaşova ve Hoş ve Sokaç nâm üç pâre kal'alara Erdel vilâyeti bu cânibden feth olundukda bizim tarafımızdan asâkir varmamak beğlerbeğiliğin olmamak ve Özi sahrasından Aksuya varınca sînûr ma'lûm olmamağıle müceddeden sînûr ta'yîn olunmamak hususları ve elçimizin cevâbı bizim cevabımızdır her vechile i'timâd ve i'tikâd oluna deyü iş'âr olunub ve dahî ol babda her ne ki tahrîr ü beyân ve tasdîr ü ayân olunmuş ise mezbûr elçiniz dahi her ne demiş ise âlâ vechi'l-kâmil pâye-i serîr-i a'lâma arz ve takrir olunub ilm-i şerîf-i âlem-şumûl-i hüsrevânemiz muhît ve şâmil olmuşdur imdi südde-i seniyyâ ve atabe-i ulyâmız ile âbâ-i kirâm ve ecdâd-ı izâmımız zamânlarından berû olan dostluğunuz ve istikâmetiniz ve kadîmi müvâlât ve musâfât üzre olduğunuza binâen sâyir krallardan mümtâz olunub ve sizün hakkınızda inâyet ve ihsânımız mebzûl ve ricâlarınız izz-i huzur-ı lâmi'ü'n-nûr-ı pâdişâhânemizde makbûl olmağın

[134a]

müşârunileyh hân-ı mekremet-unvân fermân-ı kazâ ceryânımız mücebince sefer-i hümayûn-ı nusret-makrûnumuza müteveccih oldukda Leh vilâyetinden geçmeyüb ve

üzerinize düşman gelürse müşârunileyhe mektûb ve âdem gönderüb mu‘âvenet taleb eyledüğünüzde varub her vechile size mu‘în ve zahîr olmak bâbında fermân-ı hümâyûnumuz sâdır olduğundan mâ‘adâ Boğdân Voyvodası Eremya Voyvadası mâdem ki sadâkat ve istikâmet üzre hizmet idüb emrimize imtisâl ve nehbimizden ictinâb eyleyüb vilâyet-i Boğdânın sâl be sâl haracın vakt ü zamanı ile dergâh-ı mu‘allâmıza îsâl eyleye huyûtta oldukça Boğdân vilâyetine voyvoda olub voyvodalığı ahara virilmeyüb mürd oldukda girü voyvodalığı oğluna virilmek ve Leh bâzergânlarının guruşlarından gümrük ve reft ve kassâb akçesi ve metâ‘larından kadîmden vire geldikleri üzre gümrükleri edâ eyledüğünden sonra reft ve kassâb akçeleri alınmamak ve Lehlü bâzergânlar mürd oldukda metrûkâtı kervan başına teslîm olunmak bâbında fermân-ı celîlü’l-kadrimiz sâdır olub ve zikr olunan üç pâre kal‘alar vilâyet-i Erdel kabza-i tasarruf-ı hüsrevâniyemize dâhil olunmazdan mukaddem sizün

[134b]

tarafınızdan feth olunub zabt olunursa dergâh-ı vâlâmız kibelinden dahl olunmamak üzre sâyir ricâlarınız ile ahidnâme-i hümâyûnumuza kayd olunmuşdur ve Erdel vilâyeti beğlerbeğilik olmamak ve müceddeden ol mahalde sınır ta‘yîn olunmak hususları dahi inşâa’llâhu’l-meliki’l-mennân vilâyet-i Erdel kuvvet-i kâhire-i şâhâne ve satvet-i bâhire-i mulûkânemiz ile feth olundukda mâbeynde mün‘akid olan sulh ü salâh ve ahd ü emân kemâkân ri‘âyet ve sıyânet olunub vech-i münâsib olduğu üzre fermân-ı âlişânımız sâdır olmuşdur gerekdir ki vusûl buldukda asitân-i refî‘ü’l-eyvân ve metînü’l-bünyânımız olan sadâkat ve ihlâs ve musâfât ve ihtisâsınız muktezasınca câdde-i sadâkate sâbit-kadem ve şâh-râh-ı musâdakatta râsih-dem olub mâbeynde mün‘akid olan şerâyit-i ahd ü emân ve kavâ‘id-i sulh ü peymân kemâkân ri‘âyet ve sıyânet ahd ü misâk gereği gibi ri‘âyet ve sıyânet olunmak bâbında envâ‘-i mesâ‘î-i cemîle ve esnâf-ı âsâr-ı celîlenüz zuhura getürüle ki dergâh-ı cihân-penâhımız tarafından dahî olunub dâimâ elçileriniz ve bâzergânlarınız huzur hâl ve refâh bâl ile gelüb gidüb memâlik-i mahrûse ve mesâlik-i ma‘mûremizden bey‘ ü iştirâ ve fevâйд-i kesîre

[133a]

müşâhede eylemeniz mukarrerdir âna göre mukayyed olub şerâyit-i mahabbet ve kavâ‘id-i meveddet her vechile ri‘âyet ve himâyet olunmak bâbında envâ‘-i ikdâm ve

esnâf ve ihtimâmınız vucûda getürüle ve atabe-i aliyye-i pâdişâhâneme elçiniz ile gönderilen nâmenüzde ve elçinizin bil-mesâfe takrir ve tebyîni ne ise izzî huzûr-ı mûcibü'l-hûburumuza arz olunub ilm-i şerîf-i âlem-şumûl-i hüsrevânemiz muhît olmağın cümle vâki' olan murâdâtınıza kadîmi dostluğa ve sadâkat ve ihtisâsınıza i'timâden müsâ'ide-i hümayûnumuz olub virilen ahidnâme-i vâcibü'l-inkiyâdımızda tasrîh ve tesvîd olunmuşdur inşâ Allâhü'l-e'azz vusul buldukda mefhûm-i hümayûn-i izzet-makrûnu ile amel oluna ve âdet-i kadîmenüz mûcebince ol diyârun ahvâl ve etvârın ve etrâf ve eknâfda vâkıf ve muttali' olduğunuz ahabâr-ı sahiha ile sıhhat ve selâmetiniz i'lâm olunub âdeminiz dâyimâ südde-i sa'âdet-medârımıza gelüb gitmekden hâlî olmaya tahrîren fi 20 zi'l-hicce sene sitte ve elf

[133b]

Özet: Leh kralı elçisi olan Pan Şinilsni Harbud'u yanında bir mektupla Osmanlı padişahına gönderip bazı ricaları olduğuna, Leh Kralı'nın sadakati ve samimiyetine güvenildiğinden mektubuna olumlu cevap verildiğine, Leh Kralının şehirlerine, kalelerine ve köylerine Osmanlı tarafından ve askerinden bir zarar gelmeyeceğine dair emir çıkartıldığına, aynı şekilde Leh Kralından, beylerinden ve kazak eşkıyasından kimsenin Osmanlı padişahının şehirlerine, kalelerine, köylerine zarar gelmemesine, dosta dost düşmana düşman hukuku gözetilerek iki tarafında adamları ve tüccarları rahatlıkla gelip gitmelerine, yollarda canlarının ve mallarının güvenliğinin sağlanmasına, iki tarafında elinde bulunan esirlerin tespit edilip taraflara teslim edilmesine, iki tarafın tüccarları ticaret için deniz ve kara yoluyla gelip adet olan vergilerini verdikten sonra ticaretlerini yapabilmelerine, Lehli tüccarlardan Osmanlıda bulunurken ölen olursa geriye kalan mallarının kervanbaşına teslim edilip varislerine ulaşmasının sağlanmasına, aynı şekilde Osmanlı tüccarlardan Leh diyarında ölen olursa mallarının kervanbaşına teslim edilmesine, Osmanlı tarafından biri Leh'te herhangi birine veya bir yere zarar verirse onun yakalanıp cezalandırılmasına, verdiği zararın tazmin edilmesine, aynı şekilde lehten biri Osmanlı tarafından birine zarar verirse ondan tazmin edilmesine, kefil olmadığı sürece kimsenin başkasının borcunu ödemesi için zorlanmamasına, tüccarların zarara uğratılmamasına, adet olduğu üzere Leh Kralı Tatar Hanına vergisini ödemesine, karşılığında Tatar Hanı ve askerlerinin Leh tarafına karışmayıp zarar vermemelerine, eğer herhangi bir zarar olursa zararın karşılanmasına, Tatar Hanı bir yere sefer düzenlemek istediğinde Leh vilayetinden geçmeyip oradakilere

zarar vermemesine, eğer Leh Kralına biri dışarıdan saldırırsa Tatar Hanından yardım istediğinde askeriyle gidip Krala yardım edeceğine, Boğdan Voyvodası ve halkından Leh Kralına zarar gelmeyeceğine, eğer birileri leh vilayetine zarar verirse zararın karşılanacağına, Leh Kralı tarafından da Tatar halkına ve Boğdan halkına zarar ulaşırsa zararın karşılanıp zarar verenlerin haklarından gelinmesine, bazı kimseler Leh vilayetine sığınıp sonra geri memleketlerine dönüp fitne çıkarıp bozgunculuk yaptığına, bu kişilerin belirlenip istenildiğinde teslim edilmesine, Osmanlı merkezinde esir olarak tutulan Lehlilerin serbest bırakılmasına, aynı şekilde lehte bulunan Müslüman esirlerin serbest bırakılmasına, Boğdan Voyvodası Osmanlı padişahına sadık olan biri olduğundan öldükten sonra oğlunun yerine geçeceğine, eğer lehli birinin Boğdan'da bulunan birinde hakkı olsa hâkimler aracılığıyla hakkını almasına, hırsız ya da haydutlar mallarını çalmış olsa yine hâkimler buldurtup sahiplerine geri teslim edeceğine, Silistre ve Akkirman Beyleri ve iskele eminleri iki tarafın tüccarları ve adamları dışında kimseyi Turla Suyundan Leh vilayetine geçmesine izin vermemesine, çevre vilayetlerden oraya gelenlerin yanında Lehli esir bulunursa alınıp serbest bırakılmasına, çobanlar koyunları otlatmak için Leh vilayetine geçerse şehir hakimlerine durumu bildirip otlak yeri istemelerine, Boğdan Voyvodası ve Leh Kralı arasında olan anlaşmalara sadık kalınmasına ve anlaşma dışında hareket edilmemesine, iki taraf arasındaki tüccarlar eskiden beri nasıl gelip gittiyse aynı şekilde gitmelerine, tüccarların yollarda güvenliklerinin sağlanmasına, eğer bir zarar ulaşırsa haydutların yakalanıp cezalandırılmasına, Lehli tüccarlar ticaret için Osmanlıya geldiklerinde İstanbul'da gümrük vergilerini ödedikten sonra bir daha Edirne'de reft akçesi veya kassab akçesi vergileri istenmemesine, yanlarından getirdikleri paralarından vergi alınmamasına, bir kişi başka birine kefil olmadıkça ödenmeyen para için suçsuz tüccardan talep edilmemesine, Leh kralının adamları merkezde esir olan lehlileri satın almak istediklerinde kadıların engel olmamasına, fazla parada istenmeyip alınması gereken ücretin alınmasına, Leh Kralı Moskova veya başka bir yerleri fethetmek isterse engel olunmamasına, Erdel sınırında Beç Kralına tabi olan Kaşova, Hoş ve Sokaç kalelerini Leh Kralı fethetmek istediğine, eğer Osmanlı devleti fethetmeden oraları ele geçirebilirse Osmanlı tarafının ona karışmayacağına ve bu fethi kabul edeceğine dair Sultan Mehmed Han'dan Leh Kralına ahidname-i hümayun. (Muharrem 1007)

Metin: Sûret-i ahidnâme-i hümayûn ki Leh Kralına virilmiştir

Hazret-i rabbü'l-izzet-i cellet kudrethû ve allet kelimetehûnun inâyet-i bî-gâyeti ve mühr-i sipehr-i nübüvvet ve ahter-i burc-ı risâlet pişvâ-yı zümre-i enbiyâ ve muktedâ-yı fırkâ-yı asfiyâ iki cihân fahrı Muhammed Mustafa salla'llâhu te'âlâ aleyhi ve sellimin mu'cizât-ı kesîratü'l-berekâtı ve cihâr-yâr-ı güzîn rıdvânü'llâhi te'âla aleyhim ecma'în ve cemî'-i evliyâ-yı izâm ve ezkiyâ-yı kirâmın ervâhı mukaddeseleri mürâfakatı ile ben ki sultân-ı selâtîn-i zamân ve burhân-ı havâkîn-i devrân tâc-bahş-ı hüsrevân-ı cihân zıllu'llâhi'l-meliki'l-mennân hâdimü'l-hameyni's-şerifeyn sâni-yi İskender-i Zü'l-karneyn eşrefül-medâyin ve'l-emsâr akdesü'l-memâlik ve'l-aktâr Mekke-i mükerreme-i müşerreffe ve Medîne-i münevvere-i mu'azzamanın ve Kuds-i Şerîf ve Lahsa ve Katif ve Mısır ve Yemen ve San'a ve Adenin ve Basra ve Habeş ve Sivas ve Mar'aş ve Şâm-ı dâru'l-selâm ve Haleb ve Trablus-Şâmın ve Nihâvend ve Pelengân ve Musul ve Diyârbekir ve Vân ve Tebriz ve Nahcivân ve Erzurum ve Erivanın ve Memâlik-i Şîrvân ve Karabağ ve Gürcistan ve umûmen Kürdistânın ve Anadolu ve Karaman vilâyetlerinin ve Boğdân ve Eflâk ve Demürkapu ve Deşt-i Kıpçak

[132a]

iklimlerinin ve Akdeniz ve Karadeniz ve deryâ-yı Kulzümün ve diyâr-ı Arab ve Acem ve Ekâlîm-i Türk ve Deylemin ve Bağdât ve Şehr-i Zol ve hasretü'l-mülûk olan mahmiye-yi İstanbulun ve dâru'l-cihâd ve'l-harb Cezâyir-i mağrib ve Trablus-ı Garb ve Evtân-ı Tunus ve Cezîre-i Kıbrısın ve umûmen memâlik-i diyâr-ı Rum İli ve Tımışvar ve Bosna ve Budun ve Trabzon câniblerinin ve bunların emsâli dahi nîce memâlik-i ma'mûre ve mesâlik-i nâmahsûre ve kılâ'-ı felek irtifâ' ve bukâ'-ı kesîrû'l-intifâ'ın Pâdişâhı ve sultânı ve şehinşâhı ve hâkânı Sultân Mehmed Hân ibn-i Sultân Murad Hân ibn-i Sultân Selîm Hân ibn-i Sultân Süleymân Hân ibn-i Sultân Selîm Hân ibn-i Sultân Bâyezîd Hân ibn-i Sultân Mehmed Hân ibn-i Sultân Murad Hânım bundan akdem Leh kralı olanlar atebe-i ulyâmıza envâ'-i sadâkat ve ihlâs ile ihtisâs ve ilticâ ve intisâb ve intimâ idüb dâimâ dostluk ve muhabbet arz ide gelmeğin hâliyâ Leh Kralı ve Litvanya ve Rusya ve Borisya ve Marsoviya ve Limonya ve sâirlerin ulu dukası ve Şveçya vilâyetinin vârisi ve kralı olacak iftihârü'l-ümerâi'l-izâmî'l-İseviyye muhtârü'l-küberâi'l-fihâm fi'l-milleti'l-Mesîhiyye muslih-i mesâlih-i cemâhirü't-tâifeti'n-Nasrâniyye sâhib-i ezyâli'l-haşmet ve'l-vakâr sâhib-i delâilî'l-mecd

[132b]

ve'l-iftihâr Sizmund hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr âsitâne-i sa'âdet aşiyânımıza mu'teber ve güzîde beğlerinden kıdvetü'l-ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye Pan Şinilsni Harbud nam elçiyi gönderüb izhâr-ı sadâkat ve ihlâs eyleyüb müşârunileyh elçisiyle irsâl eyledüğü nâmesinde kemâkân mâbeyn sulh ü salâh üzre olmasın istid'â ve müceddeden ahidnâme-i hümayûnum ricâ eyledüğü mezîd-i merâhim-i aliyye-i şâhâne ve meziyet-i mekârim-i seniyye-i pâdişâhânemizden istid'â ve iltimâsı şeref kabûle peyveste olub uslûb-ı sâbık üzre müceddeden iş bu ahidnâme-i hümayûnu virdim ve buyurdum ki mûmâ ileyh kralın ve vilâyetlerine ve kal'alarına ve varoşlarına ve bi'l-cümle taht-ı tasarruflarında olan yerlerine cenâb-ı celâlet meabım tarafından ve vüzerâ-i izâmım mîr-i mirân-ı fihâm ve ümerâ-i kirâm ve sâir asâkir-i mansûremden bir vechile zarar ü ziyân irüşdürmeyeler ve müşârunileyh kral tarafından ve beğlerinden ve Kazak eşkiyâsından ve tevâbi'inden ve sâir ehl-i fesâddan memâlik-i mahrûse ve serhadlerde olan kal'alarım ve varoşlarım ve sâir memâlik-i mahmiyeye tâbi' olan kasabât ve kurrâya ve arâziye vechen mine'l-vucûh dahl ü ta'arruz olunmayub ve zarar ü ziyân irüşdürülmeye ve'l-hâsıl dostuma dost düşmanıma düşman olub mâbeynde iki cânibin âdemi ve elçisi varub gelüb kendülerine ve mallarına ve rızıklarına zarar ü ziyân irişmeye ve bundan akdem vâki' olan fetret bu cânibden aldıkları esirleri mûmâileyh kral dikkat ve ihtimâm ile teftiş idüb buldurub emîn-i sâlim bu cânibe gönderdikden sonra zıkr olunan fetrette Leh vilâyetinden alunub islâma gelmeyüb küfr üzre olan esirler dahi Lehli idüğü sâbit olduktan sonra kralın gelen âdemisine teslim oluna ve iş bu ahidnâme-i hümayûnum târihinden

[131a]

sonra iki taraftan birer tarîk esîr olurlarsa bahâ taleb olunmayub lehlü idüğü sâbit olduktan sonra sâhibleri azâd idüb salıvireler iki cânibin bâzergânları denizden ve karadan gelüb gideler ve bey' ü şirâ ideler bulundukları yerlerde âdet ü kânûn üzre rusûmu her ne ise vireler kimesnenin malına ve nefsine zarar olmaya ve vilâyet-i Lehden gelen bâzergânlardan memâlik-i mahrûsemde mürd olursa müteveffanın muhallefâtı bu cânibden alınmayub kerbân başlarına teslim oluna ki vilâyetlerine alub gidüb vârislerine vire ve eğer bizüm bâzergânlarımızdan memâlik-i Lehde fevt olursa kral dahî vech-i meşrûh üzre eyleye ve işbu ahidnâme-i hümayûnum târihinden sonra kralın memleketine bu tarafa müte'allik bir kimesneden zarar ü ziyân olursa anun gibi yaramazlık iden bulunub hakkından gelünüb vâki' olan zararı yerine döndüreler özr ve bahane itmeyeler kral cânibinden dahi eylece ola memâlik-i mahrûsemden bir

kimesnenin medyûnu kral vilâyetine varsa her ne yerde ise ol yerün hâkimine murâfa‘a olunub teftîş olundukda sâbit olursa sâhibine alıvirile ve bir kimesnenin borcu ve günâhı olmadın aharın borcu ve günâhı içün kimesneyi zarar-ı mala kefil olmayınca tutub rencîde itmeyeler ve iki cânibin vilâyetleri mâbeynde anların gibi bi günâhları usandırmayalar ve bi’l-cümle abâ-i kirâm ve ecdâd-ı izâmımız zamânlarından beru mâbeynde vâki‘ olan ahd ü emân mukarrer olub geçmiş zararlarıçün vekilleri bir yere gelmek müyesser olmamağın ahidnâme tarihine gelince iki cânibden olan ziyandan gecüb istimâ‘ olunmaya ve min ba‘d cenâb-ı emâret meab Tatar Hanı cânibine mâdem ki kral

[131b]

tarafından kadîmden virilü gelen âdetleri vakti ile edâ olunub kral tarafından ahde muhâlif bir iş sâdır olmaya hân tarafından ve Tatar askerinden Kralın memleketine ve âdemlerine dahl ü ta‘arruz olunmaya ve zarar ü ziyân irişdürmeye şöyle ki zararları irişse fermân-ı şerîfim ile hakları alıvirile ve anun gibi Tatar Hânı bir cânibe sefer-i hümayûn emr olunub hân dahî asâkir-i Tatar ile kalkub teveccüh etmelü olundukda Leh vilâyetine uğramayub ahar münâsib olan yerden gecüb gideler Lehden vilâyetini rencîde eylemeyeler ve kral-ı müşârunileyhin üzerine ahardan düşmanı müstevlî olub müşârunileyh tarafından hân-ı mumâ-ileyhe mektûb ve âdem gönderüb ve mu‘âvenet ve imdâd itdikde mûmâ-ileyh dahî asâkir-i Tatar ile münâsib gördüğü üzre düşmanı üzerine varub iktizâ ittigüne göre mu‘âvenet ve muzâheret eyleyüb dostluğun izhâr eyleye ve Boğdân Voyvodasından ve Boğdan tâyifesinden kral vilâyetine ve âdemlerine zarar irişmeye zarar olursa sâbit oldukdan sonra emr-i hümayûnumla yerine konula ve kral tarafından ve âdemlerinden dahi Tatar halkına ve Boğdan tâyifesine ve âdemlerine ve memleketlerine zarar olursa anlar dahi yerine koyub ehl-i fesâdın haklarından geleler ve Boğdan vilâyetinden ve ba‘zı kimesneler Leh vilâyetine sığunub ba‘dehû bir tarîkile gelüb memleketine fitne bırakub müfsidlik iderlermiş anun gibiler taleb olunub virile alunub haklarından geline ve şimdiye değin alınan esirleri kralın âdemleri memâlik-i mahrûsemde buldukları yerde nice olduğuna yemin virüb satun alalar ziyâde bahâ taleb itmeyeler ol esirlerden islâma gelmiş olanlar azâd

[130a]

olalar ve küfr üzre olanları gitmeğe mâni‘ olmayalar ve kral vilâyetinde olanları dahi anlar dahi salıvirüb yerlerine gelmeğe mâni‘ olmayalar ve esîr olan müslümânlar

dostluk iken gelen elçilere haber eyleyüb getüren kimesnelere mâni‘ olmayalar ve serhadlere geldiklerinde yarar âdemlere koşula öte cânibden dahî böylece ola ve Boğdân Voyvodası Eremya Voyvodası mâdemki teveccühü âsitâneme sadâkat ve istikâmet eyleyüb vakti ve zamaniyle virilü gelen harâcın sâl be sâl âsitâne-i sa‘âdetime irsâl ve atabe-i ulyâmdan gönderilen evâmir-i aliyyeme imtisâl eyleye mademki kayd-ı huyûtta ola Boğdân vilâyetine voyvoda olub voyvodalığı ahara virilmeye mürd oldukda oğluna virile ve bâzergânlar dahi âdet ü kânûn üzre gümrüklerin virdikden sonra kimesne mâni‘ ve mezâhim olmaya ve bu taraftan bir kimesnenin Leh kralına tâbi‘ bir kimesnede hakkı olsa taleb itdikde memleket hâkimleri alıvireler ve hırsuz ve harâmiler zarar ü ziyân itdiklerinde hâkimler olanlara buldurub mu‘accelen hakkından geleler ve hırsuzlukda aldıkları esbâb ba‘de’s-subût bî-kusûr sâhiblerine alıvirile ve tüccâr tâyifesi bir kimesne bey‘ ü şirâ eyleyeler sicillât veyâ hüccet olmayınca istimâ‘ olunmaya ve eğer kefâlet ve eğer karzdır ve taleb itdiklerinde sicillât veyâ hüccete nazar oluna bu ikisinden biri olmayınca şâhid-zor ikâmet itmekle tezvîr ve telbîs itmeyeler kral cânibinden dahî memleket hâkimlerinin ma‘lûmu olmayınca istimâ‘ olunmaya ve Silistre ve Akkirmân Sancakları Beğleri ve iskele eminleri ve bâcdârları südde-i sa‘âdetim kullarından ve iki cânibin tâcirlerinden gayri Turla suyundan Leh vilâyetine kimesneyi koyuvirmeyeler ve eğer öteden ve beriden gelüb giden kimesnelerin yanlarında esîr bulunursa ellerinden alınub girü göndereler ve çobân

[130b]

tâyifesi Leh vilâyetine geçdiklerinde memleket hâkimlerine kendülerin ve koyunların bildürüb mahfî varmayalar ve otlak hakkı vireler ve çoban tâyifesi kendülerin bildürdükden sonra koyunları zâyi‘ olursa memleket hâkimlerinden taleb eyleyeler ve gelüb giden bârgîrlerin ulak dutmaya ve sefer üzerinde yeniçeriler atların almayalar ve Boğdan Voyvadası olanlar sâbıkâ olan krallar ile nevehile dostluk üzre olıgelmişler ise ol minvâl üzre olan dostluk şartlarına muhâlif iş sâdır olmaya ve iki cânib tâcirlerinin ve virülürive gümrükleri ziyâde olmayub ne vechile ve ne mikdâr vire gelmişler ise girü ol mikdâr vireler ziyâde virmeyeler ve kralın ili altında ermenî ve sâir kefare Boğdon vilâyetine ve sâir memâlik-i mahrûseme gelüb ticâret itmek istedikde beyâbândan ve mahfî yollardan gelmeyüb kadîmden bâzergânlar murûr idegeldikleri tarîk-i âmdan geleler anun gibi birinin malına ve cânına zarar gelürse ehl-i fesâd ele getirülüb haklarından geline ve istikâmet üzre gelüb giden bâzergânlar

rencide olunmayub gümrükleri kânûn-ı kadîm üzre alına ve getürdükleri ve alub gitdikleri metâ'ların âdet ü kânûn üzre gümrüklerin virdikden sonra İstanbul'da virürse ve Edirne'de reft akçesi ve kassâb deyü akçe taleb olunmaya ve getürdükleri guruslarından dahi gümrük taleb olunmaya deyü hatt-ı hümayûnum ile fermân-ı âlişânım olmuşdur mücebi ile amel oluna ve bir gayri

[129a]

kimesnenin borcu için zarar-ı mala kefil olmayınca tâyifesi tutulmaya ve çavuşlar ve sipâhiler ve yeniçeriler re'âyanın yolda bârgîrlerin almayalar ve kralın bâzergânları memâlik-i mahrûsemde kendü ra'iyetlerinden esîr olanları akçeleriyle satun alub halâs itmek istediklerinde kâdîlar mâni' olmayalar ve bahâ virilüb halâs olanları girü ellerinden çeküb almayalar ammâ Müslüman olanlar dahî kral tarafından tekrâr taleb olunmaya ve ba'zı müslümân olmayub efendisi yıl veyâ vâ'de virüb azâd olub ıtknâmesi variken müslümân oldu deyü mâni' olurlar imiş müslümân olduğu sâbit olmazsa mâni' olmayalar ve müşârunileyh kralın tasarrufunda olan vilâyetine ve şimden sonra Moskovdan ve sâir kefare vilâyetinden feth idecek yerlere bu taraftan dahl olunmayub cümlesi taht-ı yedinde ve kabza-i hükûmetinde olalar ve Erdel sınırında vâki' olub Beç kralına tâbi' olan Kaşova ve Hoş ve Sokaç nâm üç pâre kal'aları kendüler zabt itmek iltimâs itmiş ol vilâyette kuvvet-i kâhire-i pâdişâhânem ile feth olmazdan mukaddem Leh Kralı tarafından alunub zabt olunursa bu cânibden dahl ü ta'arruz olunmayub kendüler tasarrufunda ola ve ahidnâme-i hümayûnda mastûr olan şerâyitin ri'âyeti bâbında hak celle ve alâ azametine ve hazret-i risâlet penâhın ve cemî' peygâmbirlerin ervâh-ı mukaddeselerine yemîn iderim ki müddet-i bekâ ve sebât ve eyyâm-ı hayât-ı sa'âdet encâmımda mâdem ki mûmâileyh kral tarafından hilâf-ı emân vaz' sâdır olmaya cânib-i sa'âdet nisâbım tarafından

[129b]

dahî sulh ü salâha ve ahd ü emâna mugâyir bir nesne sâdır olmaya tahrîren fî gurre-i şehri muharremü'l-harâm sene seb'a ve elf

128a

Özet: Leh Kralı üçüncü Sizmund name ile elçisini gönderip ahidnamenin yenilenmesini rica edip bazı isteklerde bulunduğuna, Pir Ali Çavuş ile birlikte geri gönderilen nameye cevaplar verildiğine, Leh kralının mektubunda olan bir isteğine

karşı bir cevap verildiğine, yenilenen ahidname de bir şart koşulup bu şart yüzünden ticaret için Osmanlıya giden tüccarların rencide edildiğine, geri gelen leh elçisine bir cevap verilmesine rağmen Pir Ali Çavuşa sorulduğunda onunda elçinin verdiği cevaptan başka bir cevap verdiği, bu karışıklığı gidermek için tekrardan elçi gönderdiklerine, Osmanlı padişahına gönderilmiş olan nameye içinde olan isteklere cevap verilip karışıklığa yol açacak cevaplar verilmemesine dair Leh Kralı üçüncü Sizmund'dan Osmanlı Padişahı Sultan Mehmed'e name. (Mayıs 1006)

Metin: Leh kralından pâdişâh hazretlerine nâme sûretidir

Hak subhânehû ve te'âlânın inâyetiyle Leh krallardan Sizmund adlunun üçüncüsü Büyük Litvanyanın ve Rusya ve Borisya ve Morserviya Ajmociba ve Limonya ve İsved ve Goz ve Vandaliz kralı ulu kostantiniyye ve rûm ili ve Anadolu ve Arab ve Acem ve Kıbrıs ve Şam-ı Trablus ve Mağrib ve Meşrik ve nîce vilâyetlerün ulu sultanı bizüm hâlis-i muhlis dostumuz ve konşumuz Sultân Mehmed Hân hazretlerine sa'âdet-i ebediyye du'âları îsâr u nisâr kılındıktan sonra i'lâm olunan budur ki kadîmden ecdâdımız ecdâd-ı büzürkvârîleriyle olan dostluğa binâ'en mukaddemâ mu'teber nâme ile elçimiz âsitâne-i sa'âdete irsâl olunub ve mâbeynimizde vâki' olân ahidnâme ve gayr-i şerâyit tecdîd olmak ricâ olmuşdu tecdîd olunub elçimiz ve dergâh-ı âlî çavuşlarından Pîr Ali Çavuş kullarıyla bu cânibe gönderilüb gelüb vâsıl olduklarında nâme-i hümayûn ta'zîm ile okundukda irsâl olunan nâmemüzün mazmûnuna mugâyir cevâb virilüb ve tecdîd olunan ahidnâmede bir şart ilhâk olunmuşki ol şart ile memâlik-i mahrûselerine varan tâcirlerimiz rencide olunub ve gelen elçimize bir dürlü cevâb virilüb Çavuş kulları dahi onun cevâbına mugâyir cevâb getürüb bu iki cevâbdan netîce ve murâd-ı hümayûnları ma'lûm edinmek için tekrârdan elçi irsâl olunub niyâz olunur ki bu cânibden yüce pâdişâh hazretlerinin dostluğu nice hıfz olunub ri'âyet olunduysa cânib-i hümayûnlarından

[128b]

dahî bu cânib-i dostluk mer'î ve muhterem tutulub ve mukaddemâ irsâl olunan nâmemüzün mazmûnunda mastûr olan maddelere cevâb inâyet buyurulub ve ihtilâle bâ'is olacak sebebler ref' oluna ki kadîmi müvâlât ve musâfât kemâkân sâbit ola ve irsâl olunan elçimize ağızdan ba'zı umûr-ı sefâret olunmuşdur her ne arz iderse bizzât nefsimiz gibi i'tikâd ve i'timâd buyurula tahrîren fî ahar-ı mayıs sene sitte ve elf

[127a]

Özet: *Leh Kralı üçüncü Sizmund name ile elçisini gönderip ahidnamenin yenilenmesini rica edip bazı isteklerde bulunduğuna, Pir Ali Çavuş ile birlikte geri gönderilen nameye cevaplar verildiğine, Leh kralının mektubunda olan bir isteğine karşı bir cevap verildiğine, yenilenen ahidname de bir şart koşulup bu şart yüzünden ticaret için Osmanlıya giden tüccarların rencide edildiğine, geri gelen leh elçisine bir cevap verilmesine rağmen Pir Ali Çavuşa sorulduğunda onunda elçinin verdiği cevaptan başka bir cevap verdiğine, bu karışıklığı gidermek için tekrardan elçi gönderdiklerine, Osmanlı padişahına gönderilmiş olan nameye içinde olan isteklere cevap verilip karışıklığa yol açacak cevaplar verilmemesine dair Leh Kralı üçüncü Sizmund'dan Veziri Azam Hasan Paşa'ya mektup. (Mayıs 1006)*

Metin: Leh kralından sadr-ı a'zam hazretlerine mektûb sûretidir

Hak subhânehû ve te'âlânın inâyetle Leh krallardan Sizmundo adlunun üçüncüsü Büyük Litvanya Dozu ve Rusyanın [Rutenya] ve Burusya[Prusya] ve Morsorviya [Masovia] ve İzmoçiya[Samogitiya] ve Livonya[Livonia] ve İsvez [İsveç] ve Goz [Gotz] ve Vendaliz[Vandaliz] kralı ulu pâdişâh Sultân Mehmed Hân hazretlerinin vezîr-i a'zamı Hasan Paşa hazretlerinin huzûrlarına du'â olunduktan sonra i'lâm olunur ki ecdâdımız ecdâd-ı büzürkvâr-ı pâdişâhi ile olân dostluğa binâen mâbeynde vâki' olan ahd ü emân tecdîd olunmak içün mukaddemâ bir mu'teber elçimiz ile nâme irsâl olunub varub vusûl bulduklarında ahidnâme tecdîd olunub elçimiz ve dergâh-ı âlî çavuşlarından Pîr Ali Çavuş kullarıyla bu cânibe irsâl olunub gelüb vâsıl ve nâme-i hümayûnu îsâl itdiklerinde envâ-i ta'zîm birle nâme-i hümayûn okundukda irsâl olunan her nâmemizün mazmûnuna mugâyir cevâb virilüb ve tecdîd olunan ahidnâme-i hümayûnda bir şart ziyâde olunmuş ki ol şart ile memâlik-i mahrûseye varan tâcirlerimiz rencide olunub

[127b]

ve bundan gayri elçimize bir cevâb virilüb ve merkûm Çavuş kulları ol cevâba mugâyir cevâb getürüb birbirine muvâfık olmayub eşkâl hâsıl olmağın ve böyle cevablardan murâd-ı hümayûnları ma'lûm idinmek içün tekrârdan elçi irsâl olunub niyâz olunur ki bu cânibden sa'âdetlü pâdişâh hazretlerinin dostluğu nice hıfz olunub ri'âyet olunduysa cânib-i hümayûnlarından dahi bu cânibe dostluğu mer'î ve muhterem

tutulub ihtilâle bâ'is sebebler ref' olunmak bâbında sâ'î ve mücid olmağa lütf idesiz ki kadîmi dostluk kemâkân ibkâ olunub yevmen fe yevmen terakkî bula tahrîren fî dokuz mayıs sene sitte ve elf

[126a]

Özet: Fransız tüccarlarının yanlarında getirdikleri paralarından vergi alınmasın diye kanun çıkarılmasına rağmen hala alındığına dair Fransa kralından gelen name üzerine tüccarlardan vergi alınmamasına dair bir hattı hümayun çıkarılıp Derviş ile gönderildiğine, tüccarlardan hiçbir şekilde resmi gurusu adı altında vergi alınmamasına dair Veziri Azam Mustafa Efendi'den Halep Kadısına mektup.

Metin: Vezir-i a'zâmdan Haleb kâdîsına mektûb sûretidir

Cenâb-ı fazîlet-meâb şerî'at-nisâb rif'at-mesâb hazret-i efendi kâmiyâb Edâmallâhu te'âlâ ömrühû fazlühû ilâ yevmil-va'd ve'l-cevâb

Şerâyif-i da'vât-ı sâfiyât-ı muhabbet-âyât ve letâyif-i teslimât-ı vâfiyât-ı izzet-âyât ki mahz-ı müvâlâtan sâdır olur kavâfil-i vedâd ve revâhil-i ittihâd birle müthaf ve mühdâ kılındıktan sonra i'lâm ve inhâ olunan budur ki bundan akdem Françe tâcirlerinden ol cânibde resm-i gurûş alınmamak için emr-i şerîf virilüb varub vâsıl oldukda mazmûnuyla amel olunmamağıle Françe Pâdişâhı nâme gönderüb şekvâ itmeğin hatt-ı hümayûn ile divân-ı hümayun tarafından ahkâm-ı şerîfe virilüb dergâh-ı âlî kapucularından Derviş ile irsâl olundu varub vusûl buldukda me'mûldur ki bu husûsda sâdır olan ahkâm-ı şerîfe ile âmil olub Françe tâcirlerinden resm-i gurusu deyü nesne aldirmayasın ki vârid olân ahkâm-ı şerîfeye muhâlif te'addî ve tecâvüz olunmaya hâsıl-ı kelâm Françe tâcirleri sâyire kıyâs olunmayub kadîmü'l-eyyâmdan âsitâne-i sa'âdet ile hulûsiyyet üzre oldukları için ri'âyeti elzemdir ziyâde ne demek lâzımdır hemîş ömrü devlet der-seccâde-i şerî'at bâd bi-rabbi'l-ibâd

Mustafa bin Mehmed

[126b]

Özet: Müteferrika Mehmed Fransa'ya yeni ahidnameyi götürmek için görevlendirildiğine, Osmanlıda kimin elinde Fransız esir varsa serbest bırakılıp Mehmed'e teslim edilmesi kararının alındığına, padişah bunun için özel kanun çıkarmasına rağmen hala esirlerin serbest bırakılmayıp mallarının iade edilmediğine,

teslim etmeyenlerin cezalandırılacağına, Beylerbeyiler, sancak beyleri, kaptanlar, reisler kimin elinde Fransız esir varsa çıkartılan kanuna uyarak onları serbest bırakmaları gerektiğine, bunun uygulanması için Kaptan Paşanın çaba göstermesinin emredildiğine, donanma gemilerinden serbest bırakılan esirlerin Fransa'ya ulaştırılması için Müteferrika Mehmed'e teslim edilmesine, Fransa kralının yanına gittiklerinde eğer İspanya ile barış yapmadıysalar donanmanın ahvali hakkında görüşmelerine, esirleri teslim etmeyenlerin siyaseten devletlerarası ilişkiyi bozmaktan yargılanmasına, Fransa ile olan barışın sürdürülmesi için çaba sarf edip bozmaya çalışanlara engel olunmasına, Mehmed'e görevini gerçekleştirmesinde destek olunmasına dair Kaptan Paşaya hüküm. (Muharrem 1007)

Metin: Kapudân Paşaya hükm-i hümayûn

Bundan akdem ahidnâme-i hümayûn tecdîd olunub dergâh-ı mu'allâm müteferrikalarından Mehmed zîde mecduhû ile irsâl olunub ve müte'addid ahkâm-ı hümayûn gönderülüb her kimin elinde Françelü esîr bulunursa ıtlâk olunub gâret olunân emvâl ve erzâkı ashâbına redd olunmak fermânım olub ve bu bâbda Françe Pâdişâhına müstakil nâme-i hümayûnum gönderülüb hilâf-ı ahd ü emân ahz olunan re'âyânuz her kimde bulunursa ıtlâk olunub gâret olunan esbâb ü erzâkı ashâbına redd olunmuşdur min ba'd hilâf-ı ahd ü emân vaz' sadır olmaz her kimden sâdır olursa hakkından gelünür deyü yazılmışdı bu âna dek Françe esirlerinden bir ferd ıtlâk olunmayub ve irsâl olunan nâme vârub vusûl bulmamışdır bu bâbda gereği gibi mukayyed olub eğer beğlerbeğiler ve eğer sancak beğleri ve eğer hassa ve gönüllü kapudânlar ve re'islerdir her kangisinin elinde Françelü esir bulunursa te'allül ve nizâ' itdürmeyüb emr-i şerifim mücebince ıtlâk itdürüb gâret olunan emvâl ü esbâbların bî-kusûr ashâbına redd

[125a]

itdüresin inâd ve muhâlefet idüb ihtilâle bâ'is olurlar ise sâ'î-yi fi'l-arz bi'l-fesâd olmalarıyla fetvâ-yı şerîfe muktezâsınca siyâset eyleyesin ki sâyirlerine mûcib-i ibret ola ve esîr-i efrenc ile alınmışdır te'allül iderler ise ol makûle esirleri ellerinden alub südde-i sa'âdetime geldüğünde bile getüresin ki ahvalleri divân-ı hümayûnda görüle ve donanma gemilerinde ıtlâk olunân Françelüleri merkûm müteferrikaya teslim idüb Françe vilâyetine uluşdurasın ve Kurd Kapudâna dahi muhkem tenbîh eyleyesin ki te'hîr ve terâhî itmeyüb mezkûr müteferrika Mehmedi ve ıtlâk olunan esirleri ve

Françe elçisinin âdemlerini gemisine alub makeddemâ me'mûr olduğu üzre mağribe varub ellerinde olan evâmîr-i şerîfenin icrâsında mecd ü sâ'î olalar ve andan geçüb Françe vilâyetine varub Françe Pâdişâhına mülâkât eyleyüb tecdîd olunan ahidnâme-i hümâyûnumu teslim eyleyüb eğer İspanya kralıyla sulh olunmadıysa donanma ahvâlin müşâfeheten müşâdevere eyleyüb dahi ahbâr-ı sahiha ile bu cânibe avdet eyleyeler buyurdum ki vusûl buldukda bu bâbda emrim üzre eğer Françelü esirin ıtlâkında ve eğer vârid olan ahkâm-ı cihân-metâ' icrâsında tamâm mukayyed olub fermân-ı alişânıma muhâlif vaz' idüb sâ'î-yi fi'l-arz bi'l-fesâd

[125b]

olanları fetva-yı şerîfe mûcebince emân vormeyüb siyâset eylesesin ki min ba'd sâyirlere mûcib-i ibret ola ve mağrib askerinden olub hâlâ donanma-ı hümâyûn gemilerinde bile olanlara mesfûr müteferrika ve Kurd Kapudân muvâcehesinde muhkem tenbîh eylesesin ki min ba'd sulh ü salâha muhâlif ve ahd [ü] emâna mugâyir bir vaz'ları sâdır olmayub dâyimâ ahd ü emânı ri'âyet eyleyeler ve irsâl olunan ahkâm-ı şerîfenin icrâsında cidd ü ihtimâm eyleyüb hilâfına zâhib olanların haklarından gelmek bâbında mezbûr müteferrikaya mu'âvenet ve muzâheret eyleyeler ve bu husûslarçün mağrib hâkimlerine senin tarafından mü'ekked mektûblar yazub bile gönderesin ki her biri mütenebbih olub mukaddemâ sâdır olan fermân-ı hümâyûnum ile amel eyleyüb min ba'd hilâfına cevâz göstermeyeler tahrîren fi 5 muharremü'l-harâm sene seb'a ve elf

[124a]

Özet: Fransa Kralı kendi tüccarları Osmanlıya gelip ticaret yaptıklarında Fransız konsolosuna yüzde iki akçe ödemelerine emrettiğine, buna rağmen bazı tüccarların ticaret yaptıktan sonra yüzde iki akçeyi Fransız konsolosuna ödemeyip mallarından kaçırdığının tespit edildiğine, tüccar mallarını satın aldıktan sonra ürünlerin bağlanıp görevli biri tarafından teftiş edildikten sonra yüzde iki akçeyi öderse salınmasına, eğer vergiyi ödemezse mallarını alıp gitmesine izin verilmemesine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine eğer arzda belirtildiği gibiyse Fransa elçisinin bir adamının görevlendirilip hakkı olan yüzde iki akçeyi almasının sağlanmasına, eğer vergiyi vermeyen olursa mallarının bağlanmasına, emre itaatsizlik edenlerin isimlerinin yazılıp bildirilmesine dair Halep Beylerbeyine ve Kadısına hüküm. (Rebiyülevvel 1007)

Metin: Haleb Beğlerbeğisine ve kādîsına yüzden iki akçe resmin alıvirmek için hükm

Emîrû'l-ümerâ'il-kirâm kebîrû'l-küberâi'l-fihâm zû'l-kadr ve'l-ihirâm sâhibü'l-izzî ve'l-ihîşâm el-muhtass bî-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-a'lâ Haleb Beğlerbeğisi dâme ikbâlehû ve akzâ-yı kuzâtî'l-müslimîn evlâ-yı vülâtî'l-muvahhidîn, vâris-i ulûmî'l-enbiyâ'i ve'l-mürselîn, hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'în el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-meliki'l-mu'în Mevlânâ Haleb kādîsı zîdet fezâyilehû tevkî'-i refî'-i hümayun vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'âllâma arz-ı hâl gönderüb bundan akdem Françe Padişâhı memâlik-i mahrûsemde ticâret üzre olan bâzergânlarından bey' ü şîrâ itdükleri metâ'larından kendünün mesârifi için yüz akçede iki akçe ta'yîn idüb bu bâbda dahi evâmir-i şerîfe virilmiş iken tüccâr tâyifesi ta'yîn olunan iki akçeyi virmemek için hîle idüb metâ'larından kaçurub emr-i şerîfe muhalefet iderler Françe tüccârının bey' ü şîrâ itdükleri metâ'ları bağlandıkda ümenâ tarafından bir âdem varub mühürleyü gelmişdir kendüye dahi ta'yîn olunan iki akçe zâyî' olmamak için ol zamanda kendü tarafından dahi bir âdem hâzır olub tüccâra ta'yîn olunan iki akçeyi virmeyince hamallar denkleri kaldurmamak bâbında emr-i şerîfim virilmesin ricâ itmeğin buyurdum ki i'lâm olunduğu üzre tüccâr tâyifesi ta'yîn olunan iki akçeyi virmemek için vech-i meşrûh üzre hîle itdükleri

[124b]

vâki' ise men' idüb denkleri mühürletmek için âdem varduğu zamânda müşârunileyh elçinin dahi âdemi hâzır olub tüccâr tâyifesi müşârunileyh elçinin mesârifi için ta'yîn olunan iki akçeyi edâ itmeyince hamallara denkleri kaldurtmayasun emrime muhâlefet idenleri yazub arz eylesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümayûnumu âdemîsi elinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâyil-i şehri rebî'u'l-evvel sene erba' ve elf

Be makâm-ı kostantiniyyetü'l-mahrûse

[123a]

Özet: Endülüs önceden Müslüman memleketiyken İspanyolların saldırmasıyla şehri ele geçirdiklerine, binden fazla minberi yıkıp birçoğuna da kiliseye çevirdiklerine, kuran, hadis ve birçok dini kitapları yakıp yırttıklarına, Müslümanları dövüp zorla Hristiyan olmaya zorladıklarına, kimsenin dini bir kitap elinde bulundurmasına izin vermediklerine, her yıl günahsız binlerce Müslüman'ı öldürüp imamları âlimleri

testere ile biçtiklerine, Müslümanları zorla kiliselerine götürüp putlarına secde ettirdiklerine, bu yaşadıkları zulümlerin ortadan kaldırılması için Osmanlı padişahından ricaları İspanyaya saldırıp buraları tekrardan Müslüman diyarı yapmasına, İspanya içerisinde iç karışıklıklar olup kıtlık ve veba yüzünden zor durumda olduğuna, Endülüslü Müslümanlar Osmanlı padişahı burayı fethetsin diye dua ettiklerine, İspanyadaki karışıklıklardan dolayı fethetmenin bir fırsat olduğuna, İspanyol zulmünden kurtulmak istediklerine dair Endülüslü Müslümanlar ve Yahudilerden Sultan Süleyman'a mektup.

Metin: Endülüs Cezîresinin ahalisi rikâb-ı hümayûna gönderdikleri arz-ı hâl sûretidir

Melikü'r-rikâbü'l-ümem sultânü'l-arab ve'l-acem zıllullâhi te'âlâ fi'l-âlem hazretlerinin rikâb-ı meserret nisâblarına İspanya kafirlerinin zecr ve kahrından bağırarak hûn ve halleri diğer gün olan ehl-i islâmın arz-ı hâlleri budur ki bundan akdem cemî' vilâyetimiz memalik-i islâmiyye olup sonra küffâr-ı hâkisâr tagallüb tarîkile bu vilâyetleri zabt idüb yetmiş binden mütecâviz menâbiri hedm ve mesâcidi ve cevâmî'-i kiliseye tebdil idüb Mushaf-ı şerîfleri ve ehâdis ve meşrû'ât kitapların ihrâk-ı bi'n-nâr idüb bir az müddettir ki Müslümîni darb ve cebr ile küfre teşbih itdürüb el-an bir kimse yedinde hatâ'en şer-i mutahhara kitâblarından bir varak bulduklarında envâ'-i siyâset ile ihrâk idüb her yıl nice bin müslümânı bilâ günâh katl idüb eimme-i ulemâdan ele gireni destere ile biçüp envâ'-i siyâsetle helak idüb ve dâimâ müslümîne zecr ve kahr idüb cebrile kiliselerine sürüb putlarına e'l-iyâzü billâhi te'âlâ secde itdürüb inâd idenleri siyâset için a'zâların delüb şem'alar düzüb teşhîr iderler hülâsa-i kelâm dîn-i mübîn için küffâr bî dîn elinden

[123b]

çekdügümüz eşedd belâ-yı devr-i ademden hâtıme gelince bir kimse çekmemişdir hâlâ tâkâtımız bîtâk olup sa'âdetlü pâdişâh-ı nusret-penâh hazretlerinin mezîd inâyetlerinden merhamet ricâsına hasb-i hâlimiz deryâsından bir katresin arz-ı hâl iderüz ki fırsat zamanıdır ki küffâr-ı hâkisârın içine fitne-i velvele düşüb her taraftan a'dâ hücum itmekle halleri perîşân olup bi izni'llâhi te'âlâ kaht ü galâ ve tâ'ûn vebâdan za'afları hadden bîründür re'âyâ-yı kefare dahi âsûde olmamağile gice ve gündüz tazarru' iderler ki it'âm-ı Rabbü'l-enâm ile pâdişâh-ı dîn-i islâm bu diyârları feth ü teshîr ide ehl-i islâm olanlardan iki yüz altmış bin neferin ekseri zîr-i zeminlerde i'badet-i rûz-ı şeb tâ'at idüb evlâd-ı ensâbıyla tazarru' ve niyâz iderler ki hâlikü'l-

kevneyn ve râzîkû's-sakaleyn hazretleri Haremeyn-i şerifeyn pâdişâhının fırsat ve kuvvetin ziyâde idüb ola ki bu fukarâ-yı belâdan halâsa azîmete himmet buyurular ve İspanya küffârının kendü bâşlarına dermânları yok iken dâimâ serhadde tahrîk idüb el-ân Trablus-ı Garbe gelmeğe bâ'is olub hîle-i ta'lîm iderler ve bi'l-cümle fırsat

[122a]

zamânıdır sultân-ı enbiyâdan rivâyet iderler ki dokuz yüz doksan dokuz da azîm alâmet zuhûr ide ki ehl-i islâma mu'âvenet ola inşâallâhu te'âlâ vilâyet-i küffârın fethi İslâm pâdişâhına müyesser ve cümle re'âyâsı musahhar olmak mütesavverdir zîrâ pâdişâh-ı penâh hazretlerine müyesser olan feth ve futûh kimseye müyesser olmamıştır bi-Hamdi'llâhi Te'âlâ kudret-i hümayûnlarına nihâyet ve müslümânlara olan şefkatlerine hadd-i gayet yokdur rabbü'l-izzetin vahdâniyeti ve habîb-i ekremin nûr-ı nübüvveti hakkıçün bu kadar eimme-i ulemâ ve sâdât ve sulhâ-yı küffârın zecr ve kahrından halâs niyetine iki yüz pâre donanma-ı hümayûn irsâl buyurulub sevâbı dû-cihânî tahsîli bâbında fermân ve lütf ihsân buyurula bâkî sa'âdetlü pâdişâh âlem-penâh hazretlerindir

İspanya la'ine zebûn olan ehl-i islâmın ve yahûdînin arz-ı hâlleridir

[122b]

Özet: Endülüs ahalisinin gönderdiği mektubu Sultanın aldığına, İspanya krallığının yaptığı zulümden şikâyet edip Osmanlı padişahından yardım isteklerinin ulaştığına, durumun divanda görüşülüp iyice tartıldığına, yapılabilecek yardım için çaba gösterileceğine dair Sultan Süleyman tarafından Endülüs halkının kurtarılmasına dair emir. (Cemaziyelevvel 969)

Metin: Merhûm ve mağfûrleh Sultân Süleymân Hân hazretleri Endülüs fukarası halâs için ta'ahhüd buyurub sadaka buyurulan emr-i şerîfin sûretidir

Hâzâ rusûmine's-şerîfi'l-âlî emr-i şerîf-i âlimiz sultânımız ve mersûm-ı münîf-i sâmimiz ve hâkânımız ba'de'l-avni's-samadânî ve'l-menni'r-rabbânî Cezîre-i Endülüs ahâlisine gönderdüm mazmûn-ı meymûn budur ki sizün mektûbunuz ebvâb-ı şerîfimize ve i'tâb-ı münîfimize vusûl buldu mazmûnunda küffâr demmerehumu'llâhu Te'âlânın ol diyarda fi'illerinden şikâyet olunmuş ve bizim merâsim-i celîlemizden isti'ânete ve bizüm cânibimizden saltanat-ı aliyyemizden hüsn-i mu'âvenet istid'â

itmişsiz her ne ki mektûbunuzda kayd itmişsiz südde-i seniyye-i sultâniyye-i hâkânîmize arz olundu ve yanımızda takrîr olundu ve ilm-i şerîfemize muhîd oldu imdi bu husûs hazret-i saltanat-ı aliyyemizin murâdıdır ki ehl-i islâm ve seyyidinâ ve nebiyyinâ ve Mevlânâ Muhammedin hayru'l-enâmın ümmeti eyyâm-ı devlet-i fâyikamızda ve eyyâm-ı ma'alelet vâsıkamızda

[121a]

ahsen hâlde ve ekmel ricâ itminân üzre ola husûsan ki ol arâzî-i mubâreke ve mevâtin-i müşerreffe ahâlîsi aksâ-yı maksûd-ı şerîfimizdir ki ahvâlinizi tedârik idevüz ve Allâhu Te'âlâdan ricâmız mutaf ve mu'âvenete teyessürdür İnnihû alâ küllî kadîr ve bi'l-icâbet-i cedîd siz dahî böyle bilesiz ve i'timâd idesiz hak subhânehû ve te'âlâ menne inâyetle mu'în ola tahrîren fî evâhir-i evvelü'l-cemâdeyn sene tis'a ve sittîn ve tis'a mi'eh

[121b]

Özet: Fransa kralı tarafından defalarca mektup gönderilip esir olan Fransızların serbest bırakılmasını talep ettiğine, serbest bırakılması için Osmanlı padişahı tarafından kanun çıkarılıp iki görevli tayin edildiğine, buna rağmen güneydeki hâkimler bu esirler kanuna aykırı şekilde tutsak edilmemiştir bazısı korsanlık yaptığından bazısı düşman gemilerinden ele geçirildiklerini iddia ettiklerine, Osmanlı Sultanının verdiği emirde her kimin elinde esir bulunursa ne gerekçe ile olursa olsun serbest bırakılması gerektiğine, buna rağmen serbest bırakmadıklarından dolayı Fransız elçisi özel bir emir çıkartılmasını istediğine, limanlarda ergen çocukların tutulup zorla sünnet ettirildiğine, bir kişi kendi arzusıyla kadı huzuruna çıkıp Müslüman oldum demedikçe zorla Müslüman edilmemesine, iskelelerde eskiden beri Fransız tüccarından ne vergi alınıyorsa aynı verginin alınıp fazlasının istenmemesine, iki dost ülkenin tüccarlarının birbirlerine rahatlıkla gidip ticaret yapabilmeleri gerektiği halde tüccarlarının esir edilip, mallarından kanuna aykırı şekilde fazla vergi alındığından Fransa kralının şikâyet ettiğine dair Fransa elçisinden gelen arz.

Metin: Kânûn üzre alına

Sa'adetlü ve mürüvvetlü sultânım hazretlerinin hâk-i pâ-yi şerîflerine arz-ı hâlimiz budur ki bundan akdem efendim Françe pâdişâhı merhûm pâdişâh hazretleri zamanlarında ve hâlâ def'âtle nâmeler gönderüb kadîmü'z-zamândan mün'akid olân

ahid [ü] emâna muhâlif esir olan Françelülerin ıtlâk olmasın ricâ eyledikde iltimâsı üzre esîr olan Françelüler ıtlâk olunmak fermân olunub ahkâm-ı şerîfe ile iki kapucu kulları mağribe ırsâl olunub mağribde olan hâkimler hilâf-ı ahd [ü] emân esîr olmamışlardır ba'zısı korsanlıkda çekdirir gemi ile ve ba'zısı cenge mübâşeret eyledikleri ecilden alınmışdır deyü hilâf-ı vâki' te'allül ve bahâne eyleyüb bu ana dek Françelülerden bir ferd ıtlâk olunmadı sa'âdetlü sultânım hazretlerinden ricâ olunur ki mîrî esirlerden ve gayriden her ne tarîk ile esîr olmuşlar ise olsun her kimin elinde bulunursa aslâ te'allül ve bahâne olunmayub ıtlâk olunmak için bir müstakil nişân-ı hümayûn inâyet buyurula bâzergânlarımız gemi ile benderlere geldiklerinde içinde olan nâbâliğ emred oğlanları tutub cebr ile sünnet eyleyüb ve nîce

[120a]

kimesne yanımızda müslümân olmuşdur deyü hilâf-ı vâki' şehâdet eyleyüb te'addî iderler mâdem ki kendüsü kadı huzûrunda varub rızâsile müslümân olmaya min ba'd ol vechile ta'arruz olunmayub şehâdetleri mesmû'a olmaya iskelelerde kadîmü'z-zamândan Françe bâzergânlarından ne mikdâr gümrük alına gelmiş ise ana göre alunub ziyâde alınmaya merhûm Sultan Süleymân Hân zamânında alınduğu alunub ol kânunun sûreti ihsân olunub mücebince hükm-i hümayûn inâyet oluna sa'âdetlü sultânım hazretleri efendim Françe pâdişâhı kadîmden âsitâne-i sa'âdet ile dostluğa bâ'is iki azîm pâdişâhın eyyâm-ı adâletlerinde iki tarafın re'âyâ ve berâyâsı âsûde hâl olub bir ferde hilâf-ı ahd [ü] emân dahl ü ta'arruz eylememek için idi şimdiki halde kadîmî ahd [ü] emânâ ve sulha salâha ri'âyet olunmayub kâh re'âyâsı esîr olunub mâl ü menâlleri gâret ve hasâret olunur kâh getürdükleri metâ'larından âdet-i kadîmeden muhâlif ziyâde akçe alunub te'addî olunur eğer bu def'a dahi kadîmî ahd [ü] emân ri'âyet olunub efendimin re'âyâsını eğer mîrî esirlerdir ve eğer beğlerbeğilerün ve beğlerin ve sâirlerün esirleridir ıtlâk olunub kadîmden alına gelenden ziyâde gümrük alınmayub ve Françe re'âyâsı ve ana tâbi olan

[120b]

tüccâr tâyifesi memâlik-i mahrûseye ticâret için geldiklerinde kendülerine ve mallarına hilâf-ı şer'-i şerîf ve mugâyir-i ahd [ü] emân te'addî ve tecâvüz olunmaz ise efendim tarafından dahî şerâyit-i ahd [ü] emân evvelkiden ziyâde mer'î ve muhterem tutulur ve illâ yine tekayyüd buyurulmazsa bünyân-ı sulh ü salâh bi'l-küllîye

münhedim olmak mukarrerdir ba‘de’l-vukû‘ niçün bildürmedin deyü bu kullarına itâb ve ikâb buyurulmaya bâki fermân sultânım hazretlerindir

[119a]

Özet: *Fransa Kralı İspanya ile barış yaptıklarını bildirdiğine, barış neticesinden İspanyanın Fransa’dan almış olduğu altı kaleyi iade ettiğine, eğer Padişah hazretleri neden barış yaptınız diye sorarsa söz vermiş oldukları donanma gibi yardımları göndermediklerinden yapmak zorunda kaldıklarına, Fransız tüccarlarının esir edilip mallarının yağmalanması durumunu defalarca Padişaha iletilmesine rağmen hala sorunun çözülmemiş olmasına, Fransız kralı düşmandan bile böyle bir muamele görmediklerini söyleyip dost olan ülkenin böyle davranmasında üzüntü duyduklarına, dostluğun devam etmesi için Fransız tüccarlarına yapılan kötü muamelenin ortadan kaldırılması gerektiğine dair Fransız Kralından Fransız elçisine mektup tercümesi.*

Metin: Âsitâne-i sa‘âdette olan Françe elçisine efendisinden gelen mektubun tercümesidir

Hâliyâ İspanya kralıyla sulh ü salâh üzre olduk bundan akdem vilâyetimiz ihtilâl üzre iken sınırimızdan aldığı altı pâre ka‘alarımızı bize redd eylemiştir ve sa‘âdetlü pâdişâh hazretleri ve vüzerâ-yı izâm taraflarından sulha sebep nedir deyü sû‘al buyurulursa şöyle cevâb viresin ki eğer sa‘âdetlü pâdişâh hazretleri defa‘âtle nâme-i hümâyûn ile va‘de eyledikleri hususlarda sâbit-kadem olub hâtır-ı hümâyûnlarından gidermişler idi min ba‘d sulh ü salâh bu derece gelmez idi ve bizüm ile olan va‘deleri terk olduğundan ma‘adâ biz muhârebe ve mukâtele üzre iken memâlik-i mahrûselerine ticâret için varan re‘âyâmız ol kadar cefâ ve te‘addî olunmuş ki düşmanlarımızdan sâdir olmamışdur ana binâen sulha rızâ gösterdi ve bizüm cânibimizden sa‘âdetlü pâdişâh hazretlerinden ricâ eylesin ki bu makûle fesâdın men‘ine bir tedbir mulâhaza ideler ki biz dahi kendü hürmetimiz ile kadîmî dostluğu tamâm hıfz ü hirâset üzre olavuz şöyle ki ol cânibden takayyüd olunmaya kendü arzımıza lâayık olan husûslara mübâşeret olunub re‘âyâmızın hıfz ü hirâsetine ve nef‘lerine ve âsûde hâl olmalarına her vechile ihtimâm üzre olmağa sa‘y ü ikdâm olunacağında şübhe olunmaya

[119b]

sa'âdetlü sultânım efendimden gelen mektûbdur bir sûreti aynî ile yazılıb vezir-i a'zâm hazretlerine gönderildi ve bir sûreti dahi âsitâne-i mübârek hâk-i pâ-y-i şeriflerine irsâl olundu sa'âdetlü sultânım hazretlerinden gayri kimsemüz yokdur ki ahvâlimiz ki i'lâm idevüz ümiddir ki redd buyurulmayub ta'kayyüt buyurula bâkî fermân sultânım hazretlerininidir

[118a]

Özet: *Can Petro adında Fransız tüccarın getirdiği kumaşların ücreti olan yedi yük ve yedi bin akçesi Osmanlı Devlet Hazinesinde olup parasını tahsil edemediğine, gemisine yüklediği malların gümrük vergisi 80.260 çıkış vergisi de 68.260 olup toplam 148.520 tuttuğuna, Can Petro'nun gümrük vergi borcunun devlet hazinesinde olan alacağından tahsil edilmesine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Hüseyin Çavuş'un görevlendirilip tüccarın gemisini bekletmeyip yola çıkması için gerekli ayarlamaları yapmasına, istedikleri gibi gümrük borçlarının hazine olan alacağına sayılmasına dair Gelibolu Kadısına, Rodoscuk ve Boğaz Hisarları Kadılarına ve Dizdarlarına hüküm. (Rebiulevvel 1007)*

Metin: Butron Can Petro nâm bâzergân gemisi Boğaz Hisardan salıvirilmek için hükm-i hümayûn

Akzâ-yı kuzâti'l-müslimîn evlâ-yı vülâti'l-muvahhidîn, yenbû'ul-fazli ve'l-yakîn, hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'în, vâris-i ulûmi'l-enbiyâ ve'l-mürselîn, el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-meliki'l-mu'în Mevlânâ Gelibolu kâdîsı zîdet fezâyilehû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-keâm Rodoscuk ve Boğaz Hisarı kâdîları zîde fazluhumâ ve mefâhir-i sekâtü'l-müstahfizîn kılâ' dizdârları zîde kadruhum tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi hâlâ der sa'âdetime arz-ı hâl gönderüb tevâbi'imden Cân Petro nâm zımmî bâzergânın hazîne-i âmirede ba'zı akmişe bahasından yedi yük ve yedi bin akçesi olub şimdiye değin vâsıl olmayub mezbûr zımmînin gemisine tahmîl eylediği metâ'dân gümrüğe seksen bin iki yüz altmış ve reftiye altmış sekiz bin iki yüz altmış akçe ki cem'an yüz kırk sekiz bin beş yüz yirmi akçe olur meblâğ-ı mezbûr mezkûr zımmînin zahîne-i âmirede olan akçesine mahsûb olub gümrükde ve reftde meblâğ-ı mezbûr taleb olunmayub gemisi salıvirilmek için emirler idüb buyurdum ki hükm-i şerîfim ile dergâh-ı mu'allâm çavuşlarından kıdvetü'l-emâsil

[118b]

ve'l-akrân Hüseyin Çavuş vardıkda bu bâbda sâdır olan fermân-ı sa'âdetim mücebince amel eyleyüb dâhî bir an te'hîr ve terâhî eylemeyüb vech-i merkûm üzre elinde gümrük ve reft tezkiresi yokdur deyü mezbûr zımmînin gemisi yolundan alıkodurmayub salıvirdürüb yoluna revâne itdüresiz zîrâ zıkr olunân zımmînin gemisine tahmîl eyledüğü metâ'ın gümrüğü ve refti hazîne-i âmirede olân akçesine mahsûb olmuştur şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i'timâd kılâsız tahrîren fi'l-yevmi'l-âşir şehir-i rebî'ul-evvel sene seb'a ve elf be makâm-ı kostantiniyye

[117a]

Özet: Fransız tüccarları İskenderun'da mallarını yükleyip Halep'e götürmek istediklerinde yollarda haydutlar tarafından sıkıntıya düştüklerine, yollarda güvenli bir şekilde ilerleyebilmeleri için güvenliklerinin sağlanmasına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine tüccarları gitmek istediklere yere ulaştırmak için yanlarına adamlar gönderilip istedikleri yerlere güvenle ulaştırılmasına dair Aziz Sancak Beyine hüküm. (Safer 1007)

Metin: Halebe giden bâzergânları Azîz Beği hıfz itmek emr-i şerîf

Kıdvetü'l-ümerâi'l-kirâm umdetü'l-küberâil-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-allâm Azîz Sancağı beği dâme izzuhû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi südde-i sa'âdetime arz-ı hâl gönderüb Françe tâcirleri İskenderûn İskelesinden metâ'ların tahmîl idüb mahrûse-i Halabe iletmek murâd eylediklerinde yollarda ba'zı ehl-i fesâd rencîde eyledüklerin bildürdü imdi zıkr olunan tâcirler metâ'ların Halebe iletmek murâd eyledüklerinde mahûf olan yerlerde yanlarınca adam gönderüb emîn ve sâlim ulaştırman emr idüb buyurdum ki hükm-i şerifim vardıkda zıkr olunan tâcir metâ'ların Halebe iletmek murâd itdiklerinde muhavvef ve muhâtara olan yerlerde adamlar koşub emîn ü sâlim mahall-i mezbûra ulaştırub ihmâl ve müsâheleden hazer üzre olasin şöyle ki ihmâl ve müsâhelen sebebi ile kendülerine veyâhûd mâl ve metâ'larına zarar müterettib ola bu bâbda beyân idecek özrün makbûl-ı hümâyûnum olmayub senden bilinür ana göre ikdâm ve ihtimâmda dakîka fevt eylemeyesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılâsın tahrîren fi evâhir-i şehir-i saferu'l-muzaffer sene seb'a ve elf

[117b]

Özet: Fransız tüccarları İskenderun'da mallarını yükleyip Halep'e giderken tüccarları alıkoyup tüm paralarını almadan serbest bırakmadığına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Beylan Kadısının bu olaydan sorumlu tutulup ahidnameye karşı davranışta bulunduğuna, bundan dolayı sadece görevden alınmaya kurtulamayacağına, tüccarlara ve adamlarına asla kimsenin haksız bir şekilde müdahale etmemesine dair Beylan Kadısına hüküm. (Safer 1007)

Metin: Beylân kâdisına hükm-i şerîf ki Halebe giden metâ'lara dahl eylemeye

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-keîâm Mevlânâ Beylân kâdisı zîde fazluhû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki südde-i sa'âdetimde olan Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb Françe tâcirleri İskenderûn İskelesinden metâ'ların Halebe alub giderler iken taht-ı kazâna dâhil olduklarında celb ve ahz için girift eyleyüb küllî akçelerin almayınca salıvirmediğün i'lâm eyledi bu bâbda mes'ûl ve mu'âteb olmuşundur buyurdum ki hükm-i şerîfim vârdıkda Françe tâcirleri gidişde ve gelişde taht-ı kazâna uğradıklarında şöyle ki hilâf-ı şer'î şerîf ve mugâyir-i ahidnâme-i münîf mücerred celb ü ahz için te'addî ve tecâvüz olunduğu mesmû'-ı hümâyûnum ola azl ile konulmayub mu'âteb olman mukarrerdir ana göre basîret ve intibâh üzre olub eğer kendün ve eğer adamlarun ve eğer sâyir ahâli-yi vilâyet tarafından bir ferde dahl ü ta'arrüz itdürmeysin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılâsın tahrîren fî evâhir-i şehri-i safaru'l-muzaffer sene seb'a ve elf

[116a]

Özet: Fransa'nın Mısır Konsolosu Covan Kokral'ın önemli bir mesele için İstanbul'a gitmek istediğine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine konsolos yerine gelene dek birinin vazifelendirilip konsolosluk yapmasına, geri geldiğinde görevini devralmasına kimsenin engel olmamasına dair Mısır Muhafızı Vezir Hızır Paşaya emri şerîf. (Rebiüevvel 1007)

Metin: Mısırdaki olan konsolos gelmek için emri-i şerîf

Düstûr-ı mükerrrem müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem müdebbir-i umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmi bi'r-re'yi's-sâ'ib mü'essisi bünyânî'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkânî's-sa'âdeti ve'l-iclâl el-mahfûf bi-sünûf-i avâtıfî'l-meliki'l-a'lâ Mısır muhâfazasında olan vezirim Hızır Paşa edama'llahü te'âlâ iclâlehû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki südde-i sa'âdetimde olan Françe

elçisi dergâh-ı mu‘allâma arz-ı hâl gönderüb bi‘l-fi‘il Mısırdaki konsolos olân Covân Kokral nâm beyzâde bir mühim husûs için mahrûse-i İslambola gelmesi lâzımdır deyü bildürmeğin buyurdum mezbûr konsolos yerine bir konsolos ta‘yîn eyleyüb kendüsü yerü cânibe gelmek murâd idindikde kimesne mâni‘ olmayub ber vech-i isti‘câl bu cânibe irsâl eylesin ve yerine ta‘yîn eyledüğü kimesneyi kemâl-i emânet ve istikâmet ile kadîmden olıgeldüğü üzre konsolos hıdmetinde istihdâm eylesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî evâyıl-i şehri rebî‘ul-evvel sene seb‘a ve elf

[116b]

Özet: *Daha önceden beylerbeyiler, beyler, kaptanlar ve reisler denizde karşılaştıkları birçok Fransız'ı esir alıp mallarını yağmaladıklarına, bu esirlerin serbest bırakılması için padişaha arz yazıldığında bir emir çıkartılıp serbest bırakılmasının emredildiğine, buna rağmen biz bu esirleri bizimle savaşan gemilerden ve düşmana mal veren kişilerden topladık diye bahane edip teslim etmediklerine, hangi şartta esir olursalar olsunlar salıverilmeleri için yeni bir emir yazılmasına dair Fransa Kralının elçisinden gelen arz üzerine beylerbeyiler, sancakbeyiler, kaptanlar, reisler kimin elinde esir varsa hangi şart altında alınmış olursa olsun serbest bırakılmasına, biz bunları bizimle savaşan gemilerden aldık düşmana mühimmat yüklüyorlardı gibi bahanelerin arkasına sığınmamalarına, emre itaatsizlik edenlerin cezalandırılacağına dair nişanı hümayun. (Rebiüvvel 1007)*

Metin: Beğlik ve gayr yerde esir olan Françelüler ıtlâk için nişân-ı hümayûn

Nişân-ı şerîf-i âlişân-ı sâmi-mekân-ı sultânî ve tuğrâ-yı garrâ-yı cihân-sitân-ı hâkânî nüfize bi‘l-avni‘r-rabbânî hükmü oldur ki

Bundan akdem Françe pâdişâhı südde-i sa‘adetime nâme gönderüb kadîmü‘l-eyyâmdan âsitân-ı muhalledü‘l-erkânımız ile dostlukda sâbit-kadem olub ilâ hâze‘l-ân şerâyit-i ahd ü emân tarafeynden mer‘î ve muhterem tutıla gelmiş iken şimdiki halde Françe bâzergânları ahidnâme-i hümayûn mücebince kendü hallerinde olub ticâretlerinde iken deryâ yüzünde yürüyen beğlerbeğiler ve beğler ve hassa ve gönüllü kapudânlar ve re‘isler nice Françelüleri esîr idüb ve emvâl ve erzâkların gâret ve hasâret eyleyüb cânibeynden mün‘akid olan ahd ü emân ve sulh ü salâha muhâlif nice vaz‘ları sâdir oldukda ıtlâk olunmaları için defa‘ât ile evâmir-i şerîfe virilmiş iken

te'allül ve bahâne olunub bir ferd ıtlâk olunmaduğun bildürüb hilâf-ı ahd ü emân ve mugâyir-i sulh ü salâh esîr olân Françelüler ıtlâk olunmasın ricâ eyledüğü mukaddemâ pâye-i serîr-i a'lâma arz olundukda hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnum ile ıtlâk olunmalarıçün fermân-ı hümayûnum sâdır olmuş iken çekdirir gemiyle korsanlıkda alınmışdır ve şehdiyelerine râst geldüğümüzde tob atub cenke mübâşeret eyledikleriçün ve düşmana zahîre iledürken veyâhud harbî gemisinde bulunub alınmışdır deyü birer bahâne ile ıtlâk olunmayub te'allül ve bahâne olduğı i'lâm olundu imdi Françe pâdişâhı kadîmü'l-eyyâmdan dûdmân-ı hilâfet bünyânımız ile dostlukda sâbit-kadem olub bu ana dek hilâf-ı ahd ü emân bir vaz'ları sâdır olmaduğı

[115a]

ecilden umûmen memâlik-i mahrûsem ahâlisi elinde esîr olmuş Françe re'âyâsı ne tarîk ile esîr olmuş ise olsun bir vechile te'allül olunmayub ıtlâk olunmak bâbında tekrâr hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnum ile fermân-ı şerîfim sâdır olub bu nişân-ı hümayûn-ı sa'âdet makrûnu virdim ve buyurdum ki eğer hâssa-yı hümayûn esîrlerdendir ve eğer vüzerâ-yı zevi'l-ihtirâm ve eğer memâlik-i mahrûsemde olân beğlerbeğiler ve sancakbeğleri ve hâssa ve gönüllü kapudânlar ve re'isler ve sâir memâlik-i mahrûsemde olan asâkir halkının esirleri ne tarîk ile esîr olmuş ise olsun eğer karada ve eğer deryâda hâlâ mevcûd olân esîr her kimin yanında Françelü esîr bulunursa fermân-ı celîlü'l-kadrim üzre ıtlâk eyleyüb aslâ vechen mine'l-vucûh kimesne te'allül ve bahâne eylemeye şöyle ki bu emr-i celîlü'l-kadrim ile amel itmeyüb çekdirir gemi ile korsanlıkda alınmışlardır veyâhûd gemilerine râst geldüğümüzden üzerimize top atub cenk eylemişlerdir düşmana zahîre iledürken veyâhûd harbî gemisinde bulunmuşdur deyü bir cevâba mütesaddî olalar ol makûlelerin gereğı gibi haklarından gelünür ki min ba'd sâyirlerine müceb-i ibret ola ve şimden sonra Françelülerden bir tarîk ile esîr olunursa benderlerde olân konsoloslar muvâcehesinde fesâd ile alınduğı sâbit olunduktan sonra konsolosdan temessük alınub ol makûle fesâd eyledüğüçün min ba'd ıtlâk olunmayub sâyir esirler hükmünde ola şöyle bileler alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar tahrîren fi evâyil-i şehri rebî'u'l-evvel sene seb'a ve elf

[115b]

Özet: Halep'te görev yapmaktan olan Fransa konsolosı Covan Reniyer'in öldüğüne, yerine konsolos olarak Reniyer'in oğlunun geçmesine dair Fransa elçisinden gelen

arz üzerine vefat eden konsolos Covan Reniyer'in yerine oğlunun konsolosluğa getirilmesine, konsoloslarıyla davası olanların davalarının merkezde görülmesine dair Halep Kadısına ve Beylerbeyine hüküm. (Rebiüvvel 1007)

Metin: Covân Reniyer Konsolos olmak için hükm-i hümayûn

Emîrû'l-ümerâ'il-kirâm kebîrû'l-küberâi'l-fihâm zû'l-kadr ve'l-ihirâm sâhibü'l-izzî ve'l-ihirâm el-muhtass bî-mezîd-i inâyeti'l-a'lâ Haleb Beğlerbeğisi İbrahim dâme ikbâlehû ve akza'l-kuzâtî'l-müslimîn evlâ-yı vülâtî'l-muvahhidîn, ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn, hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'în, vâris-i ulûmî'l-enbiyâ ve'l-mürselîn, el-muhtass bi-mezîd-i inâyetil-meliki'l-mu'în Mevlânâ Haleb kâdîsı dâme uluvvuhû ve mefâhiru'l-kuzât ve'l-hükkâm me'adinü'l-fezâyil ve'l-keâm Haleb Beğlerbeğiliğinde vâki' olân kâdîlar zîde fazluhum tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb mahrûse-i Halebde Françe konsolosu olan Covan Reniyer mürd olub yerine sulb oğlu olân dârende-i fermân-ı hümayûn Reyner Françe pâdişâhı tarafından babası yerine konsolos ta'yîn olunduğun bildürüb ol bâbda hükm-i hümayûnum virilmesin ricâ itmeğin buyurdum merkûm Covan Reniyer mürd olan babası yerine kadîmden olıgeldüğü üzre ahidnâme mücebince konsolos olub konsolosluk hıdmetinde istihdâm olunmak ve arz eyledüğü tâcirler ahvâli

[114a]

içün nasb eyledükleri konsoloslarından ba'zı kimesneler da'vâ itdüklerinde kendülerin habs idüb evleri mühürlenüb te'addî itmeyeler konsoloslarıyla da'vâsı olanların âsitâne-i sa'âdetimde istimâ' oluna deyü ahidnâme-i hümayûnumda mastûr ve mukayyed olub mücebince amel olunmasın ricâ itmeğin ol bâbda dahî ahidnâme-i hümayûnum mücebince amel idüb ana muhâlif ve kadîmden olıgelene mugâyir konsoloslarına ve sâir Françe tâcirlerine bir ferd dahl ü ta'arruz itdürmeyesiz şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i rebî'ul- evvel sene seb'a ve elf mine'l-hicreti'n-nebeviyye

[114b]

Özet: İstanbul'a gelen Fransız ya da Fransa'ya bağlı tüccarlar ticaretlerini gerçekleştirdikten sonra gümrük vergisi ve çıkış vergilerini ödeyip mühürlü belgelerini teslim aldığına, Gelibolu ve Boğaz Hisarları vardıklarında kanunsuz bir şekilde

Gelibolu Kaptanı ve adamları, gümrük emini ve çavuşu, tersane emini, Boğaz Hisar dizdarları, kethüdaları, topçuları ve kayıkçıları kendilerinden selametlik akçesi istediğine, bütün paralarını ellerinden almadan onları serbest bırakmadığına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Fransız ve Fransa'ya bağlı tüccarlar ticaret için geldiklerinde gümrük vergisini ödedikten sonra kimsenin onlara müdahale etmemesine dair emir çıkartıldığına, Gelibolu'daki kaptanlardan, dizdarlardan kim olursa olsun emre itaatsizlik eden olursa büyük cezaya çarptırılacaklarına dair Gelibolu Kadısına, Boğaz Hisar Kadılarına ve Dizdarlarına hüküm. (Rebiüvvel 1007)

Metin: Gümrük ve resm-i mîrî bi't-tamâm alındıktan sonra ziyâde alınmamak için hükm-i hümayûn

Akzâ-yı kuzâtî'l-müslimîn evlâ-yı vülâtî'l-muvahhidîn, ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn, hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'în, vâris-i ulûmî'l-enbiyâ ve'l-mürselîn, el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-meliki'l-mu'în Mevlânâ Gelibolu kâdîsı zîdet fezâyilehû ve kîdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-keâm Boğaz Hisarları kâdîları zîde fazluhum ve kîdvetü's-sekât ve'l-müstahfizîn Boğaz Hisarları dizdârları zîde kadruhumâ tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergah-ı mu'âllâma arz-ı hâl gönderüb mahrûse-i İstânbûla gelen Françe ve Françeye tâbî olan gemilere tahmîl olunan metâ'ın olıgeldüğü üzre gümrükleri ve reftleri resmî bî-kusûr edâ eyleyüb ellerinde eminlerden mühürlü tezkiresi varken Gelibolu ve Boğaz Hisarlarına vardıkda Gelibolu Kapudânı ve âdemleri ve gümrük emini ve çavuş ve kapucuları ve tersâne emini ve tevâbî'i ve Boğaz Hisar dizdârları ve kethüdâları ve topçuları

[113a]

ve kayıkçıları ve sâir tevâbî'i selâmetlik akçesi deyü küllî akçelerin alub te'addî eylediklerin bildirdi imdi mîriyye âyid olan gümrük bî-kusur edâ olunduktan sonra selâmetlik akçesi için te'addî ve tecâvüz olunmaya deyü fermânım olmuştur buyurdum ki bu bâbda fermân-ı şerîfim üzre mîriyye âyid olan gümrük edâ olunduktan sonra eğer Gelibolu Kapudânıdır ve eğer dizdârlar ve eğer sâyir neferâtdır bir ferde ol-vechile te'addî itdürmeysesiz eslemeyeni yazub arz eyleyesiz ve siz ki kapudânlar ve dizdârlarsız şöyle ki bu emr-i şerîfime muhâlif te'addî ve tecâvüz eyledüğünüz mesmû'-ı hümayûnum ola hakkınızdan gelünür bilmiş olasız şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız tahrîren fî evâsıt-ı şehri rebî'u'l-evvel sene seb'a ve elf

[113b]

Özet: Fransız ve Fransa 'ya bağlı tüccarlar Osmanlıya geldiklerinde gümrük eminleri yanlarında getirdikleri paralarından kanuna aykırı şekilde vergi talep ettiklerine dair Halep Kadısı Ahmed mektubunda bildirdiğine, bu yanlış uygulamanın kaldırılması için merkeze haber verildiğine, maliye ve divan tarafından çıkartılan emirle yanlarında getirdikleri paralarından vergi alınmasın diye emredildiğine, buna itiraz eden görevliler olursa cezalandırılacaklarına, Fransa konsolosu Covan Reniyer ile Halep'te gümrük görevlisi olan Sefer ve darphane görevlisi olan oğlu Nuri ile duruşmada karşı karşıya geldiklerine, Osmanlı devlet görevlileri kendilerini savunmasında mukataaları dağıtırken yanlarında getirdikleri paralardan vergi almak ve darphaneye düşen paradan kesinti yapmak bizim görevimiz dediklerine, eskiden beri bunun yapıldığını bildirip eski kaynaklara bakılması gerektiğini bildirdiklerine, eski defterlere bakıldığından Fransa ve bayrağı altında gelenlerin yanlarında getirdikleri paralarından vergi alınıp, darphane için de kesinti yapılması gerektiği yazdığına, Fransa'ya verilen ahidnamede ise hiçbir koşulda Fransız ve Fransa'ya bağlı tüccarın yanlarında getirdikleri paralarından vergi ve kesinti yapılamayacağı yazdığına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Fransa'ya verilen belgeye itibar edilip Fransız ve Fransa'ya bağlı tüccarlardan yanlarında getirdikleri paralarından vergi ve kesinti yapılamayacağına, darphane görevlileri gelen tüccarı asla rencide edip hakkı olmayan parayı istememesine dair Halep Beylerbeyine, Kadısına ve Defterdarına hüküm. (25 Rebiüvvel 1007)

Metin: Hüccet mücebince gुरुşdan resm alınmamak için hükm-i hümayûn

Emîrû'l-ümerâ'il-kirâm kebîrû'l-küberâi'l-fihâm zû'l-kadr ve'l-ihtirâm sâhibü'l-izzî ve'l-ihtişâm el-muhtass bî-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-a'lâ Haleb Beğlerbeğisi dâme ikbâlehû ve akzâ-yı kuzâti'l-müslimîn evlâ vülâti'l-mü'minîn, ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn, hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'în, vâris-i ulûmi'l-enbiyâ ve'l-mürselîn, el-muhtass bi-mezîd-i inâyetil-meliki'l-mu'în Mevlânâ Haleb kâdîsı zîdet fezâyilehû ve kıdvetü erbâbü'l-ikbâl umdetü ashâbi'l-iclâl câmi-i vücûhu'l-emvâl âmirü'l-hazâini'l-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-bârî hızâne-i âmiremin Haleb cânibi defterdârı dâme uluvvuhû tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Haleb Kâdîsı Mevlânâ Ahmed hâlâ der sa'âdetime hüccet gönderüb mazmûnunda Françe Pâdişâhı bundan akdem südde-i sa'âdetime nâme gönderüb kadîmü'l-eyyâmdan Françe ve

bayrağı altında gelen ve giden tüccâr tâyifesinin vilayetlerinden getürdükleri guruşdan ahidnâme-i hümayûnuma muhâlif gümrük eminleri ve âmilleri resm taleb eyledüklerin bildürüb men‘ olunmasın bâbında inâyet ricâ eyledüğü pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundukda

[112a]

getürdükleri guruşdan ahidnâmeye muhâlif resm taleb olunmayub ve bu husûsda inâd ve muhâlefet idenlerin muhkem haklarından geline deyü hatt-ı hümayûn-ı sa‘âdet-makrûnum ile mâliye ve divân-ı hümayûn tarafından emr-i şerîf virilüb ber müceb-i emr-i şerîf Halebde Françe konsolosu olân Cân Reniyer Halebde gümrük emîni olân Sefer ve darbhâne emîni oğlu Nûri ile mürâfa‘a-yı şer‘i şerîf olundukda biz mukâta‘aları iltizâm itdügümüzde getürdükleri guruşdan resm alınmak ve darbhâneye müte‘allik nesne düşerse alub akçe kat‘ itmek üzre şart idüb ve kadîmden alageldük deyü cevâb virdikleri sûret-i iltizâmları getürdülüb nazar olundukda sûret-i iltizâmlarında ve defter-i atık-i hâkânîde ve kânûnnâme-i hümayûnda Françe ve bayrağı altında gelen ve giden tüccâr tayifesinin vilâyetlerinden getürdükleri guruşdan gümrük eminleri ve nâzırları ve darbhânegiler resm alalar ve darbhâne için guruşları alınub akçe kat‘ eyleyeler deyü mastûr ve mukayyed bulunduğundan gayri Françelü yedinde olan ahidnâme-i hümayûnda vârid olan evâmir-i şerîfede dahî dahl olunmaya deyü men‘ olunmağın ber müceb-i emr-i şerîf mültezim-i merkûm Sefer oğlu Nûri muvâcehelerinde Françe ve bayrağı altında gelen tüccâr tâyifesi

[112b]

bilâd-ı islâmiyeye vilâyetlerinden getürdükleri guruşdan resm taleb itmeyeler ve guruşlarını akçe kat‘ iderüz deyü dahl ü ta‘arruz eylemeyeler deyü men‘ olundukları ecilden min ba‘d bir nesne alınmamak babında hükm olunub mufassal ve meşrûh Françelüye hüccet-i şer‘iyye virilmiştir deyü emr-i şerîfim ricâsına i‘lâm eylemeğin zikr olunan hüccet-i şer‘iyye mücebince amel olunmak emr idüb buyurdum ki hükm-i şerîfim ile vardıkda bu bâbda olan hüccet-i şer‘iyye mücebince ve fermân-ı âlişânım muktezâsınca amel eyleyüb dâhi vech-i meşrûh üzre Françe ve bayrağı altında gelen ve giden tüccâr tâyifesinin vilâyetlerinden getürdükleri guruşdan bî-vech ve hilâf-ı şer‘ ü kânûn ve mugâyir-i ahidnâme-i hümayûn resm aldurmayub ve guruşlarını akçe kat‘ iderüz deyü darbhâne eminlerine ve âmillerine kabz ve rencîde ve remîde itdürmeyüb fermân-ı şerîfime muhâlif ve mu‘tâd-ı kadîme min ba‘d kimesneye dahl ü ta‘arruz

itdürme yesin ve bu bâbda emr-i şerîfime muhâlif vaz‘ eyleyüb bî-vech olı gelmişse
mugâyir resm almışlar ise

[111a]

ba‘de’l-ımtisâl girü alıvirüb husûs-ı mezbûr için tekrâr emr-i şerîfim göndermelü
eylemeyesin şöyle şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fi’l-yevmi’l-
hâmis ve’l-işrîn şehr-i rebî‘ul-evvel sene seb‘a ve elf mine’l-hicreti’n-nebeviyye

Allâhümme bi’l-hayr-i küll-i sâyil

Sâlikü tehnilü’l-vesâyil

Îlâ hall-i müşkülâti’l-mesâ’il

Fetva Suretleri

Bu mes’ele beyânında eimme-i hanefiyyeden cevâb ne vechiledir ki

Zeyd bir husûs için emr-i pâdişâhi vârid oldukda imtisâl itmeyüb muhâlefet üzre olsa
şer‘an Zeyde ne lâzım olur beyân buyurula

El-cevâb

Darb-ı şedîd ve habs-i medîd lâzım olur

Suret-i mezbûrda emr-i pâdişâhiye itâ‘at üzre olmaduğundan mâ‘adâ iki pâdişâh
arasında ihtilâle sebep olub azîm fitne zuhûr itmek ihtimâl olsa Zeyde ne lâzım olur
beyân buyurula

El-cevâb

Darb-ı eşed ve habs-i ebed lâzım olur eğer sâ‘îyi fi’l-arz bi’l-fesâd zümresinden ise
nazm-ı ahvâl bilâd ve savn-ı evlâd ü emvâl-i ibâd için veliyyü’l-emr siyâseten katl
etse hâkimdir

Ketebehû el-Fakîr Sa‘deddîn ufiye anh

[111b]

Bu mes'ele beyânında eimme-i hanefiyyeden cevâb ne vechiledir ki

Tüccâr tâyifesi kadîmden ____ (?) gümüş ile ticâret itdiklerinde fetvâ-yı şerîfe ve emr-i sultânî müsted'âsınca gümrük alına gelmiş iken hâlâ müslim ve zimmî ve müste'menlerden ba'zı tüccâr emti'a ve akmişe getürmeyüb kâfir sikkesiyle gurus ticâretine şurû' itseler şer'ân guruslarından gümrük alınmak câyiz midir beyân buyurub mesâb oluna

El-cevâb

Öşr almağın şerâyit-i şer'iiyesi mütehakkıka olıcak câyiz olur ammâ müslümândan rub' öşürden ziyâde nesne alınmak câyiz olmaz gerekse getürdüğü nukûd veyâ metâ' dâru'l-islâmdan getürülmüş gerekse dâru'l-harbden getürülmüş olsun zimmîden dahî nisf-ı öşürden ziyâde nesne alınmak câyiz değildir getürdüğü her kanden getürmüş olursa olsun ve harbîden tamâm öşür alunur ziyâde alınmak câyiz olmaz meğer anlar bizim bâzergânlarımızdan ziyâde alalar müslim veyâ zimmînin metâ'ından bir def'a alındıkda varub bey' idecek gurus getürdün deyü tekrâr alınmaz mademki senesi tamâm olmaya şöyle ki bu zikr olunâna muhâlefet oluna ve cemî'-i şerâyit-i şer'iiyesi ri'âyet olunmaya zulm ve te'addî olunmuş olur

Ketebehû el-fakîr Mehmed ufiye anh

[110a]

Özet: Fransa da bir zaman iç karışıklıklar olup isyanlar ortaya çıktığına, bunların bastırılıp düzenin yeniden sağlandığına, sonra İspanya ile savaşa girdiklerine, bundan da başarılı bir şekilde sonuçlar çıkardıklarına, iki devlet arasındaki dostluğu sağlamlaştırmak için Fransa Kralının bu nameyi gönderip bazı isteklerde bulunduğuna, yenilecek ahidnameye bir şart koşulup yollarda eşkıyaların tüccarların önünü kesmesine engel olmasına, denizde korsanlar ve Cezayirgarp kaptanları Fransız tüccar gemilerine el koyup adamlarını esir ettiğine, bu şart ile bu kanunsuz hareketlerin engellenmesine dair Fransa Kralı Henry'den Sultan Mehmed'e gelen name.

Metin: Françe pâdişâhından culûs-ı hümayûna gelen nâme sûretidir

Yüce nurlu ve sa'âdetlü ve kudretlü ve azametlü ve mukâbelesüz müslümânların şehinşâhı sultân Mehmed Hân ki küllî izzet ve ma'rifete ganîdir bizüm hâlis dostumuz hak subhânehû ve te'âlâ izzet ve rif'atlerin dâyim ve kâyim eyleye ol yüce bârî te'âlâ ikâmet-sudûr için bizi bu saltanata vâli eyledi ba'de zikr-i ilm-i âlem-i pâdişâhî ârâlarına nihân olmaya ki bir nice zamân re'âyâmız beyninde cenk ve cidâl vâki' olub ba'dehû bi-inâyeti'llâhi Te'âlâ cümlesi inkiyâd üzre olub itâ'at eylemişlerdir andan sonra cânibeynin düşmanı olan İspanya ile cenkleşüb her vechile yüz aklıklar müyesser olmuşdur eyle olsa zikr olunan hareket-i mâni' zuhûr itmeseydi culûs-ı hümayûna mübârek bâd için ve kadîmden muhterem dedelerimiz ecdâd-ı büzürgvâr ile olân musâfât ve meveddet tecdîd olunmak için bâb-ı sa'âdet me'âblarına istiklâli elçi irsâl olunurdu lâkin mahzûr-ı(?) mezbûrdan mu'teber beyzâdelerimizden âsitâne-i sa'âdetlerinde elçimiz olan beyzâde müstakîm olmağın anun ile iktifâ olunub ümididir ki Yüce pâdişâh hazretleri dahi câyiz görüb mezbûr nâmemizi sundukda mâ-takaddümden ilel-ân vâki' olan meveddet ve mahabbete bâ'is olan meramlarımızı kendüye sipâriş olunduğu üzre arz itdikde me'mûldur ki

[110b]

makbûl-i hümayûnları olub tecdîd olunacak ahidnâme-i hümayûnlarına ziyâde birkaç şart ilhâk olunmağa inâyet buyurula ki ol şartlar mücebiyle eşirrâ ve eşkiyâ fesâd ve şenâ'atlerinden imtinâ' ideler ve ilm-i âlem-i pâdişahi huzûr-ı hümayûnlarına hafî olmaya ki Cezayirigarb beğlerbeğileri ve korsanları ve levendleri inâyet olunan ahidnâme-i hümayûna mugayir tâcirlerimizi râst geldiklerinde düşman gibi kendülerin esîr ve malların ve esbâbların gâret iderler ve benâdir-i islâma vardıklarında defterdâr ve ümenâ ve gayriler vech-i meşrûh üzre rencîde ve remîde idüb ol cânibe varmakdan kalmışlardır bu ecilden izzetlü pâdişâh hazretlerinden ricâ ve iltimâs olunur ki cümle zikr olunanlara muhkem tenbih oluna ki re'âyâmız nakz-ı ahd-i emâna zâhib olmicak rencîde ve remîde olunmayalar ki vâki' olan ahd-i emân sâbit olub muhtel olmaya her husûsda mezbûr elçimiz bizzât nefsimiz gibi i'tibâr ve i'timâd olub lâzım olan ahvâli i'lâm idüb arz eyleye bâkî yüce nurlu ve kudretlü ve azametlü ve mukâbelesüz pâdişâh hazretlerinin hak subhânehû ve te'âlâ kuvvet-i kâhirelerin dâyim ve kâyim eyleye Anrik

[109a]

Özet: Fetva Suretleri

Metin: Bu mes'ele beyânında eimme-i hanefiyyeden cevâb ne vechiledir ki

Françe tâcirleri vilâyetlerinden getürdükleri gurusdan kadîmden resm alınmamağıle hâlâ yine alınmasun deyü ahidnâme-i hümayûnda mastûr olsa ba'dehû ümenâdan biri merkûm tâcirler getürdükleri gurusları ticâret için getürürler ol takdirce resm almak şer'îdir deyü fetvâ-yı şerîfe ibrâz eylese şer'ân ne vechile amel evlâdır beyân buyurub mesâb oluna

El-cevâb

Sâyir emvâl ticâretlerinden alınub alınmamak gurusı tahsîs olunması ahidnâmede tensîs oluncak bu vechile muvâda'a üzere muvâ'ade şer-i şerîfe muhâlif değildir

Ketebehû el-Fakîr Sa'deddîn ufiye anh

Suret-i mezbûrede resm alıncak ahidnâme-i hümayûnu fesh lazım gelüb ve sulh u salâh mütegayyir olub fitne ve fesâd zuhûr itmek ihtimâl olsa vech-i meşrûh üzre kangisiyle amel olunmak gerekdir beyân buyurub mesâb oluna

El-cevâb

Akd-i muvâda'a ne vech üzre mu'âkide ve muvâ'ade olunduysa nakz olunmaz meğer tenbih oluna

Ketebehûel-Fakîr Sa'deddîn ufiye anh

Bu mes'ele beyânında eimme-i hanefiyyeden cevâb ne vechiledir ki

Zeyd-i mültezim bir mukâta'ayı iltizâm eyledikde nice şurût ilhâk eylese lâkin ol şurûtun ba'zı millet-i nasârâda olan krallara virilen ahidnâmelere muhâlif olsa ol mültezimin şurûtu ile amel olunur mu yohsa ahidnâmelerde tasrîh olan şurût ile mi amel olunur beyân buyurub mesâb oluna

El-cevâb

Ahidnâme ile amel olunur şart-ı iltizâm ahidnâmeye tevfiik olunmak gerekdir

Ketebenhû el-Fakîr Sa‘deddîn ufiye anh

[109b]

Özet: Konsolosu olmayan tüccar taifesinin Fransa konsolosuna başvurması gerektiği halde İngiltere konsoloslarıyla birçok kez çatışma yaşandığına, bunun sonucunda Fransa’nın haklı bulunup İngiltere konsolosu olan Pavlo’nun idam edildiğine, Yabancı tüccarın Fransa bayrağı altında seyahat edip Fransa Konsolosuna başvurması için hükümler çıkartıldığına, Safer 1006 yılında çıkartılan emirle kanuna uymayanların hemen cezalandırılacağına, buna rağmen İngiltere Elçisinin adamı Yamin ile hükümler çıkarttırıp tüccarlar kime dilerse başvurabileceğini söyleyip tüccar arasında karışıklığa yol açtığına, bundan dolayı Yamini’in oradan sürgün edilmesinin arzu edildiğine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Fransa’ya verilen ahidnameye göre hareket edilip İngiltere’nin yabancı tüccarlara karışmasına izin verilmemesine, Yamini’nin kanuna aykırı şekilde hükümler çıkartıp tüccar arasında karışıklığa yol açtığından sürgün edilmesine dair Mısır Muhafazasında olan Vezir Hızır Paşaya, Mısır Kadısına, İskenderiye Sancak Beyine ve Kadısına hüküm. (Cemaziyelahir 1007)

Metin: Mısır beğlerbeğisi olan vezir Hızır Paşaya harbî tüccârı France konsolosuna mürâca‘ât itdürmek için hükm-i hümayûn

Düstûr-ı mükerrrem müşîr-i müfahham nizâmü’l-âlem müdebbir-i umûri’l-cumhûr bi’l-fikri’s-sâkıb mütemmim-i mehâmmi’l-enâm bi’r-re’yi’s-sâ’ib mümehhid-i bünyânî’d-devleti ve’l-ikbâl müşeyyid-i erkânî’s-sa‘âdeti ve’l-iclâl el-mahfûf bi-sünûf-i avâtıfı’l-meliki’l-a’lâ Mısır muhâfazasında olan vezirim Hızır Paşa edâma’llahü te‘âlâ iclâlehû ve akzâ-yı kuzatî’l-müslimîn evlâ-yı vülâtî’l-muvahhidîn, ma‘denü’l-fazl ve’l-yakîn, hüccetü’l-hakkı ale’l-halkı ecma‘în, vâris-i ulûmi’l-enbiyâ ve’l-mürselîn, el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-meliki’l-mu‘în Mevlânâ Mısır Kādîsı zîdet fezâilehû ve kıdvetü’l-ümerâi’l-kirâm umdetü’l-küberâil-fihâm zü’l-kadr ve’l-ihtirâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti’l-meliki’l-mu‘în İskenderiye sancak beği dâme izzuhû ve kıdvetü’l-kuzât ve’l-hükkâm ma‘denü’l-fazl ve’l-ikelâm İskenderiye kādîsı zîde fazluhû tevkî‘-i refî‘-i hümayûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki France elçisi südde-i sa‘âdetime arz-ı hâl gönderüb Françelülere inâyet olunan ahidname-i hümayûnda harbî

tüccâr tâyifesi Françe konsoloslarına mürâca‘at ideler deyü mastûr olduğundan mâ‘adâ İngilterelü ile nice def‘a nizâ‘ olunub kat‘i hükümler virilmiş iken yine nizâ‘ olunmağıle İngilterelülerin konsolosu olub nizâ‘a bâ‘is ve bâdî olan Pavlo nâm şakî salb olunub harbî tüccâr tâyifesi Françelülere inâyet olunan ahidnâme-i hümayûn mücebince memâlik-i mahrûseye gelüb gittiklerinde Françe pâdişâhının

[108a]

nâmı ve sancağıyla ile gelüb gidüb benderlerde Françe konsoloslara mürâca‘at ideler hükm dahi ibrâz iderlerse ellerinden alınub ahd-i emâna mugâyir ve ahidnâme-i hümayûna mugâyir vaz‘ eyledikleri için muhkem haklarından geline ki sâyirlerine mûcib-i ibret ola deyü bu sitte ve elf saferinin guresinde mufassal ve meşrûh hükm-i hümayûn virilüb nasb olunmuş iken mürd olan İngiltere elçisi bundan akdem Beniyamin nâm âdemisiyle harbî tüccâr tâyifesi kime dilerlerse mürâca‘at ideler deyü ba‘zı hükümler gönderüb tüccâr mâbeynlerine küllî ihtilâl virüb konsolosumuzu rencide itmekden hâlî değildir deyü bildürüb mezbûr Yamini ol diyârdan nefy olunmak bâbında inâyet ricâ itmeğin buyurdum ki vardıkda Françelülere inâyet olunan ahidnâme-i hümayûnuma ve şimdiye dek virilen ahkâm-ı şerîfe mücebince amel idüb min ba‘d bir vechile hilâfına cevâz gösterilmeye ve mezbûr Yamini ahidnâme-i hümayûnuma mugâyir ve emr-i celîlü’l-kadrime muhâlif bir tarîk ile emirler ihrâc idüb tüccâr mâbeynde ihtilâle bâ‘is olduğu ecilden ol diyârdan nefy olunub min ba‘d tüccâr maslahatına dahl itdürmeyesin ve Françelülere virilen ahidnâme-i hümayûn ve evâmir-i şerîfe muhâlif ibrâz eyledikleri hükümleri ellerinden alınub kiskeye koyût dahî mühürleyüb südde-i sa‘âdetime irsâl eylesin ve harbî tüccâr tâyifesin min ba‘d ahidnâme-i hümayûnum mücebince Françe konsoloslarına mürâca‘at itdürüb kimesneye inâd ve muhâlefet itdürmeyesin ve ba‘den-nazar hükm-i hümayûnu Françe konsolosun elinde ibkâ idesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî evâhir-i şehri-i cemâziye’l-âhir sene seb‘a ve elf

[108b]

Özet: Elvend oğlu Ali Paşa Fransız tüccarlarının işlerini hak ve adaletle gördüğünden tüccar arasında çok saygı duyulduğuna, onun yaptığı gibi tüccarın sıkıntısını çözüp işlerini kolaylaştırmak için birinin tayin edilmesine dair Fransız elçisinden gelen arz üzerine Sancak Beyinin tüccarın işlerini kolaylaştırıp ticaretlerinde yardımcı

olmasına, bu göreve tayin edilmesine dair Sancak Beyine hüküm. (Cemaziyelahir 1007)

Metin: Elvend oğlu Françelülerin mesâlihine mübâşir olmak için hükm-i hümâyûn

Kıdvetü'l-ümerâi'l-kirâm umdetü'l-küberâil-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihirâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-allâm Sancağı beği dâme izzuhû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olacak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb bundan akdem vefât iden elvend oğlu Ali Paşa Françe ve Françe bayrağı ile gelüb gidüb ticâret iden tâyifesinin mesâlihlerin görüb hak ve adl üzre olmağıyle tüccâr-ı mezburûn rızâ ve şükrân üzre olub müşârunileyh fevt olmağıyle ol minvâl üzre zikr olunân tâcirlerin mesâlihlerin görüb zulm ve hayfların arz idüb her husûslarına mübâşir olman bâbında emr-i şerîfim verilmesin ricâ itmeğin buyurdum ki hükm-i şerîfim vardıkda vech-i meşrûh üzre mukaddemâ müşârun ileyh gördüğü üzre zikr olunan tüccârın mesâlihlerin sen görüb ahidnâme-i hümâyûnuma ve emr-i şerîfime muhâlif bir ferde rencîde ve remîde itdürme yesin hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn ve emr-i şerîfime muhâlif bir ferde rencîde ve remîde itdürme yesin hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn ve mugâyir emr-i şerîf rencîde ve remîde idenleri yazûb arz eylesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timad kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şehri cemâziye'l-ahire sene seb'a ve elf

[107a]

Özet: Fransız ve Fransa'ya bağlı tüccarlar İstanbul'a gelip mal satıp mal aldıklarında gümrüğe ödemeleri gereken verginin miktarının yüzde beş olduğuna, bu vergiden başka vergi ödememelerine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Fransız ve Fransa'ya bağlı tüccarlar ticaret için geldiklerinde onlardan gümrük vergisi olarak yüzde beş vergi alınmasına, reft, baş, yasak kulu ve selametlik adı altında vergi talep edilmemesine dair İstanbul Kadısına ve Galata Kadısına hüküm. (Cemaziyelula 1007)

Metin: İstanbul ve Galata kâdîlarına hükm-i hümâyûn ki Françelü bâzergânlardan yüzde beş akçeden ziyâde gümrük aldurmayalar

A'lemü'l-ulemâi'l-mütebahhirîn efdalü'l-fudalâi'l-müteverri'in keşşafü'l-müşkilâti'd-diniyye hallâli'l-mu'azzalâti'l-yakîneh miftâh-i rumûzi'd-dekâyik misbâh-ı kunûzi'l-hakâyik e'l-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-mu'in sâbıkâ Anadolu kadı askerim olub hâlâ İstanbul kâdîsı olan Muhyiddîn dâmet fezâyilehû ve akzâ-yı kuzâtî'l-müslimîn evlâ-yı vülâtî'l-muvahhidîn, ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn,

hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'în, vâris-i ulûmi'l-enbiyâ ve'l-mürselîn, el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-meliki'l-mu'în Galata Kādîsı Mevlânâ zîdet fezâyilehû tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lum ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb Françe ve Françeye tâbi' olan bâzergânların memâlik-i mahrûseye ticâret içün gelüb metâ' getirüb bey' u şîrâ idüb bu cânibden ba'zı metâ' alub gemilerine tahmîl idüb gittiklerinde kadîmü'l-eyyâmdan yüzde beş akçe gümrük alına gelüb ve Françe pâdişâhları kadîmden asitâne-i sa'âdetimiz ile dostluk üzre olub dostluğa halel virür bir vaz'ları olmamağile

[107b]

memnû' olunân metâ'dan gön virilüb bir ferd mâni' olmaya deyü ahidnâme-i hümayûnda mastûr ve mukayyed iken doksan dokuz senesinde Françe pâdişâhı tarafından asitane-i sa'âdette müstakil elçi yok iken reft nâmına bir mukâta'a ihdâs olunub memâlik-i mahrûsedan aldıkları gön ve sâir metâ'dan kadîmü'l-eyyâmdan olıgelene muhâlif ziyâde akçe alınıb te'addî olunur deyü bildürüb kadîmden alınıgelenden ziyâde nesne alınmamak bâbında inâyet ricâ itmeğın kânûnnâmeye mürâca'at olundukda kadîmden yüzde beş akçe gümrük alına geldüğü mastûr bulunub pâye-i serîr-i a'lâma arz olundukda kânûn-ı kadîm üzre alına deyü hatt-ı hümayun-ı sa'âdet-makrûnum ile fermân-ı alışânım sâdır olmuşdur buyurdum ki vardıkda Françe Pâdişâhları kadîmü'l-eyyâmdan dûdmân-ı hilâfet bünyânımız ile dostluk üzre olub bu âna dek mün'akid olan sulh u salâh ve ahd ü emân tarafeynden ri'âyet olunub bir vechile halel pezir olacak evzâ' sâdır olmamışdır Françe ve ana tâbi' olan vilâyetlerin tâcirlerinin metâ'larından gelişde

[106a]

ve gidişte kânûn-ı kadîm üzre alınıgelen yüzde beş akçe gümrüklerin bî-kusûr edâ eylediklerinden sonra hâdis olan reft ve bac ve yasak kulu ve selâmetlik deyü bir akçe ve bir habbelerin aldurmayasın min ba'd bu emr-i celilû'l-kadrim ile amel olunub zikr olunan hâdis mukâta'a eminlerine hilâf-ı emr-i şerîf bir vechile dahl ü ta'arruz itdirmeyesin şöyle bilesin ve ba'den-nazar bu emr-i şerîfi ellerinde idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâhir-i şehri-i cemâziye'l-ülâ sene seb'a ve elf

[106b]

Özet: Altı Fransız tüccarı paralarını işletmek için Halep darphane nazırı Elvend oğlu Mustafa Bey'e verdiği, 7600 altını Mustafa Bey'e verdikten sonra Mustafa Bey'in ölüm haberiyle paralarını alamadıklarına, varislerinden tedarik etmek amacıyla Fransız elçisinden gelen arz üzerine Mustafa Bey'in varislerini huzura çağırıp belgelerin incelenmesine, böyle bir şey var ise tespit edilip paraların varislerden alınıp tüccarlara geri iade edilmesine dair Bağdat Beylerbeyi vezir Hasan Paşaya hüküm. (Cemâziyelahir 1007)

Metin: Bağdad Beğlerbeğisi vezir Hasan Paşaya hükm-i hümayûn darbhâne için alınan yedi bin altı yüz kırmızı müteveccih olanlardan alıvirmek için

Tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb Françe tâcirlerinden altı nefer kimesne Halebde darbhâne nâzırı olan Elvend oğlu Mustafa Beğ şâhî kat' itmek için yedi bin altı yüz altunluk gurusların alub Haleb kâdîsı huzurunda sicil ve hüccet olub hâlâ mezbûr Mustafa Beğ fevt olub metrûkâtı intikâl iden vârislerden hakları alıvirilmek bâbında inâyet ricâ eyledüğü pâye-i serîr-i a'lâma arz olundukda hakları alıvirilsün deyü hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnum ile fermân-ı âlişânım sâdır olmuştur buyurdum ki vardıkda müteveffâ mezbûr Mustafa Beğin vârislerinden meclis-i şer'a ihzâr idüb göresiz ol mikdâr altunluk gurusların müteveffâyı mezbûr alduğu vâki' ise hükm idülüb müşârunileyh elçiniz kulumla varan âdemisine bî-kusûr alıviresiz mezbûrlar

[105a]

virilmekde inâd ve muhâlefet iderlerse varan kullarıma koşub dergâh-ı mu'allâma gönderesiz ki bâzergânların hakları alıvirile şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız tahrîren fî evâsıt-ı cemâziyel-âhire sene seb'a ve elf

[105b]

Özet: Fransa'ya verilen ahidnameye göre Fransız tüccarları Osmanlıya gelip ticaret yaptıktan sonra kanunda yer alan gümrük vergisini ödemesine, bunun dışında bir şey ödemek zorunda değil iken Halep'te gümrük görevlileri tarafından ürünler pahalandı daha fazla vergi vermelisiniz dendiğine, bunun engellenmesine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine ahidnamede yazılı olduğu gibi Fransız tüccarları gelip ticaret yaptıktan sonra gümrük vergilerini vermelerine, bunun dışında onlardan başka bir

vergi istenmemesine, emre itaatsizlik edenlerin cezalandırılmasına dair Halep Beylerbeyine, Kadısına ve Defterdarına hüküm. (Cemaziyelula 1007)

Metin: Halep Beğlerbeğisiye kādîsiya ve defterdâra hüküm ki gümrük kânûn-ı kadîmden ziyâde aldurmamak için

Tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi südde-i sa'âdetime arz-ı hâl gönderüb Françe Pâdişâhına inâyet olunan ahidnâme-i hümâyûnda Françe tâcirleri vilâyetlerinden getürdükleri ve alub giddükleri meta'larından kadîmden ne bahaya tutulub gümrük alına gelmiş ise girü ol minvâl üzre alunub ziyâde bahaya tutulmaya deyü mastûr iken Halebe gelen bâzergânların getürdükleri ve alub giddükleri metâ'larından olıgelen âdet-i kadîmeye muhâlif ve ahidnâme-i hümâyûna mugâyir gümrük eminleri metâ' bahaya çıkdı deyü ziyâde bahaya tutub ziyâde gümrük taleb iderler ahidnâme-i hümâyûn mücebince âdet-i kadîm üzre alunub ziyâde alınmamak bâbında hükm-i hümâyûnum ricâ itmeğin kânûn-ı kadîm üzre alına deyü hatt-ı hümâyûn-ı sa'adet-makrûnum ile fermân-ı âlişânım sâdır olmuşdur buyurdum ki vardıkda fermân-ı şerîfim üzre kadîmden metâ'ları ne bahaya tutulub ne mikdâr gümrük alınugelmiş ise girü ol minvâl üzre bahaya tutulub

[104a]

ziyâde gümrüklerin aldurmayasın bu husûs için gümrük eminleri kadîmden olıgelene muhâlif ve ahidnâme-i hümâyûna mugâyir elimizde hükm vardır deyü dahliderlerse dahl ü ta'arruz itdürmeyüb min ba'd ahidnâme-i hümâyûnum mücebince amel itdüresin şöyle bilesin ve ba'den-nazar bu hükm-i hümâyûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâhir-i şehr-i cemâziyel-ûlâ sene seb'a ve elf

[104b]

Özet: Fransız ve Fransa'ya bağlı tüccar Halep'e geldiklerinde paralarından vergi alınmaması gerektiği halde vergi talep edildiğine, çıkartılan kanunla yasaklandığına, yanlarında getirdikleri paraları gümrük görevlileri tarafından alınıp gümrük haneye götürülmek istendiğine, paralarından da kesinti yapıldığına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine tüccarın yanında getirdikleri paralarına karışılmayıp konsolosun evine götürmek istediklerinde müdahale edilmemesine, paralarından kesinti yapmak isteyen görevlilere engel olunmasına, gönderilen Emire itaatsizlik etmemelerine dair Halep Beylerbeyine, Kadısına ve Defterdarına hüküm. (Cemaziyelula 1007)

Metin: Haleb Beğlerbeğisine ve kâdîsına ve defterdârına hüküm ki Françe tâcirlerin guruslarından resm aldurmayalar

Tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb Françe ve Françe bayrağı altında gelen tüccâr tâyifesi mahrûse-i Halebe getürdükleri guruslarından hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn resm alınmaya deyü hatt-ı hümâyûn ile emr-i şerîf inâyet olunub men' olunmuşdur tâcirler getürdükleri guruslarından gümrük hâneye alınmak teklîf olunmayub ve darbhâne eminleri ahidnâme-i hümâyûna mugâyir akçe kat' iderüz deyü dahl ü ta'arruz olunmamak bâbında emr-i şerîfim virilmesin ricâ itmeğin buyurdum ki vardıkda arz olunduğu üzre getürdükleri guruslarından konsolosları evine iledüb gümrük hâneye alınmak

[103a]

teklîf itdürmeysin ve darbhâne eminleri ahidnâme-i hümâyûna muhâlif akçe kat' iderüz dahl ü ta'arruz iderlerse dahl itdürmeyüb ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûnuma ve evâmir-i şerîfe mücebince amel idüb ahidnâme-i hümâyûna ve evâmir-i şerîfeye muhâlif kimesne iş itdürmeysin ve ba'den-nazar bu hükm-i hümâyûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâhir-i şehr-i cemâziyel-ülâ sene seb'a ve elf

[103b]

Boş

[102a]

Erdel vilayetinin Osmanlıya isyan etmesinden dolayı Vezir Mehmed Paşanın Erdel üzerine orduyla yürütmesine karar verildiğine, Kırım Hanı Gazi Giray tatar askeriyle birlikte Erdel'e sefer düzenlemesi için görevlendirildiğine, birlikte hareket ederek Erdel'in içine akınlar düzenleyip evlerin yakılıp halkın esir alınıp isyancıların öldürülmesi için emir aldıklarına, Gazi Giray bazı sebeplerden ötürü geç kalınca Vezir Mehmed Paşa'nın Belgrad'da onu beklediğine, buluştuklarında Varad Hisarı üzerine sefer düzenleyip kaleyi muhasara ettiklerine, bu esnada yoğun bir yağış başlayınca kaleyi muhasara etmekten vazgeçip geri döndüklerine, kış mevsimi gelince de seferin bahara ertelenmesine karar verildiğine, Maksimilyan ile Erdel oğlunun arasında çıkan düşmanlık yüzünden Maksimilyan Varad Kalesini ve iki başka kalesini daha ele

geçirip Erdel oğlunu uzak tuttuğuna, Erdel oğlu Beç kralıyla dostluk münasebeti olmadığından yardım alacak yeri olmadığına, Leh Kralının elçisi Osmanlıya geldiğinde Erdel'e Voyvoda tayin edilmesini kendi taraflarından gerçekleştirmek istediklerine, dosta dost düşman düşman siyasetinden dolayı Leh Kralının da Erdel oğluna düşmanlık etmesine, Erdel oğlu beyleri öldürdüğü zaman kaçan Yanoş oğlu Aşuru ya da akrabasını hangisi uygun görülürse Voyvoda olarak tayin edilmesine çalışılmasına, Boğdan Voyvodası da Erdel vilayetine gidip orayı istila etmesine, bundan sonra Erdel'in teslim olmak zorunda kalacağına, Kazak eşkıyası Kırım ve Osmanlı tarafına gelip zarar verdiğiğine, Leh Kralının sınırları içerisinde barındıklarından bunların zararını defetmek için Kralın çaba göstermesine, gönderilmiş olan elçiyle cevaplarını en kısa zamanda iletmesine dair Osmanlı Padişahından Leh Kralı'na gönderilen Name. (Recep 1007)

Leh Kralına nâme-i hümayûn ki Erdel Vilâyetine voyvoda nasb ide

Kıdvetü'l-ümerâi'l-izâmi'l-Îseviyye umdetü küberâi'l-fihâm fi'l-milleti'l-Mesîhiyye muslih-i mesâlih-i cemâhiri't-tâifeti'n-Nasrâniyye sâhib-i ezyâlî'l-haşmetü ve'l-vakâr sâhib-i delâilî'l-mecdi ve'l-iftihâr vilâyet-i Leh kralı hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr tevkî-i refî-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki âsitâne-i sa'âdet âşiyânımıza isyân eyleyen Erdel Erdelin vilâyetin gâret kaskına bundan akdem serdârımız vezir Mehmed Paşa edâmallâhu te'âlâ iclâlehû asâkir-i nusret mü'esserimiz ile irsâl olundukda min ba'd bir kal'aya dahl eylemeyüb Erdel vilâyetinin içine akınlar idüb evlerin ihrâk ve halkın katl ve esir idüb vilâyeti harab ve yebâb eylemen fermânım olub cenâb-ı imâret meab eyâlet nisâb-ı sa'âdet iktisâb siyâdet intisâb mülki'l-hızâl zü'l-kadri'l-etemm ve'l-fahru'l-esem e'l-mahfûfu bi-sunûfi avâtıfı'l-meliki'l-mennân Kırım Hanı Gâzi Girây dâmet me'âliyahû dahi asker-i Tatar-ı adüvv şikâr ile varub müşârunileyh serdârımız ile mülâkî olub emr-i celîlü'l-kadrimizi yerine getürmek fermânımız olmağın mûmâ-ileyh

[102b]

serdârımız dahi nice zamân memâlik-i mahrûsemizden olan vilâyet-i Belgradda te'hîr idüb ve hân-ı müşârunileyh ba'zı mâni' sebebi ile geç varub mülâkî olub ve mahall-i müşâverede ba'zı nâehlin ilkâsıyla Varad Hisarı üzerine varub varoşun ihrâk idüb ve İç kal'asın dahi muhâsara itdüklerinde azîm yağmur yağub leyl ü nehâr göz açdurmayub seyiller olub asker halkı ve davârları harekete kâdir olmayub eyyâm-ı şitâ

irüşüb bi'z-zarûri kal'a-i mezbûreyi bırakub dönüb askerimizin ekseri ve tatar askerinin cümlesi hân-ı mûmâ-ileyh ile ol câniblerde serhadlerde kışlayub muhafaza kalmışlardır inşâ'allâhu te'âlâ evvel bahar-ı hüccet asârda azîm sefer-i hümâyûnumuz musammem ve mukarrer olub şimdiden dernek ve cemi'yet üzre olub cümle tedârik görölüb bi-inâyeti'llâhi Te'âlâ eğer kral vilâyetine ve eğer Erdel vilâyetine gereği gibi akınlar olub

[101a]

vilâyetleri bir vechile gâret ve hasâret ve harâb ve yebâb ola ki elsine-i enâmda meşhûr ve dâstan ola şimdiki halde Maksimilyân ile Erdel oğlunun mâbeynlerinde muhâlefet ve adâvet vâki' olub Varad kal'asın Maksimilyân zabt idüb ve Erdel oğluna dahl itdûrmeyüb iki pâre kal'aların dahî alub zabt idüb ve hâlâ Beç Kralıyla dostlukları munkati' olduğu istimâ' olunur ol takdirce Erdel oğlunun bir taraftan mu'âveneti yokdur mukaddemâ südde-i sa'âdetimize elçileriniz geldikde vilâyet-i Erdel sizin tarafınızdan Voyvoda nasb olunmasın ricâ eylemişler idi fi'l-vâki' vilâyet-i Erdel henüz ma'mûr iken sizin tarafınızdan Voyvoda nasb olunmak münâsib fehmedilür ki nâme-i hümâyûn-ı sa'det makrûnumuz vusûl buldukda kadîmü'l-eyyâmdan ilâ hâze'l-ân âsitâne-i sa'âdetimize olan sadâkat ve ihtisâsınız muktezâsınca dostumuza

[101b]

dost ve düşmanımıza düşman olub Erdelin dûdmân-ı hilâfet bünyânımıza iddûğü ihânet ve adâveti ve tuğyânı yanına kalmayub dostluğa layık olduğu üzre aduyy-ı mezbûrdan intikâm almağa sizin dahi sa'yiniz ve ihtimâmınız olub Erdel oğlu beğlerin katl ittikde kaçub yanınıza varub bi'l-fi'l mülâzemet üzre olan akrabâsın veyâhud hıdmetinizde olan Bekyer oğlu Aşuru her kangisi münâsib ise ta'yîn idüb ve kifâyet mikdârı asker koşub hüsn-i tedârik ile ve Erdel beğlerine ve re'âyâsına istimâlet ile voyvoda nasb eylemeğe bezl ü ihtimâm eylesin eğer husûs-ı mezbûra küllî asker lâzım gelürse Boğdan Voyvodası olan Veremya voyvoda Boğdan askeriyle ve Bender Sancağının dahi yanında olan asker ile cem' olub Boğdân Sınırına varub

[100a]

Erdel vilâyetine müstevlî olalar inşâallahu te'âlâ bu tedârik mukarrer olub ta'yîn olunan ve Buda askerleriyle Erdel sınırına dâhil oldukda mâbeynlerine ihtilâl düşüb

Erdel beğlerinin ve re'âyâsının ekseri itâ'at itmeleri mukarrer mülâhaza olunur bu bâbda sizin dahî rey ve tedbîriniz nicedir ber vech-i isti'câl ulak ile asitâne-i sa'âdetimize i'lâma ikdâm ve ihtimâm eyleyesiz ve Kazak eşkiyası dâimâ Kırım taraflar ve memâlik-i mahrûsemizden ba'zı mahallere gelüb zarar u gezend iriştirmekden hâlî olmayub zikr olunan Kazak eşkiyası sizin vilâyetiniz hudûdunda olmağile haklarından gelinmekle mazarratların def' etmek bâbında sa' ü ikdâm eyleyesiz

[100b]

min ba'd zikr olunan eşkiyâ eğer Kırım vilâyetine ve eğer memalik-i mahrûsemizden bir mahalle zarar u gezend iriştirmeğe kâdir olmayalar mâbeynde olân dostluk muktezâsınca husûs-ı mezbûra dahî ziyâde mukayyed olub dikkat ve ihtimâm eyleyesiz ve iş bu nâme-i hümayûnumuz ile dergâh-ı mu'allâm çavuşlarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân müstedâm çavuş zîde kadruhû irsâl olunmuşdur eylendirilmeyüb girü tizce göndermeğe sa' ü ihtimâm eyleyesiz tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i recebü'l-mürecceb sene seb'a ve elf mine'l-hicreti'n-nebeviyye aleyhi efzalü'l-tahiyyeh

[99a]

Özet: Fransa'ya verilen ahidnameye göre Fransa ve Fransa'ya bağlı tüccarlar Osmanlıya gelip ticaret yaptıklarında gümrüğe ödemeleri gereken vergi miktarının yüzde beş olduğuna, bu vergiden başka vergi ödememelerine dair şikâyetle bulunduklarında Cemaziyelula 1007 tarihinde bir kanun çıkartıldığına, buna göre Fransa ve Fransa'ya bağlı tüccarlar ticaret için geldiklerinde onlardan gümrük vergisi olarak yüzde beş vergi alınmasına, bunun dışında reft, bac, yasak kulu, selametlik ve resmi gurusu adı altında vergi talep edilmemesine, bu çıkartılan emirlere rağmen hala tüccardan gümrük vergisi dışında çeşitli vergiler talep ederek yüzde yirmi beş vergi ödemelerine neden olduklarına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine gümrük görevlilerinin çağırılıp kesin bir şekilde uyarılacağına, kanuna aykırı şekilde tüccardan yüzde beşlik gümrük vergisi dışında bir vergi talep etmemelerine, görevlilere yeniden bir emir yazılıp tüccardan asla reft, bac, yasak kulu, selametlik ve resmi gurusu adı altında vergi talep etmemelerine dair Anadolu Kadı askeri ve İstanbul Kadısı Esad Efendiye hüküm. (Şaban 1007)

Metin: İstanbul kâdîsına yüzde beş akçe gümrük aldurmak hükm-i hümayûn

A'lemü'l-ulemâi'l-mütebahhirîn efdalü'l-fuzalâi'l-müteverri'in yenbû'ul-fazl ve'l-yakîn keşşafü'l-müşkilâtî'l-yakîne miftâh-i rumûzi'd-dekâyik misbâh-ı kunûzi'l-hakâyik e'l-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-mu'in sâbıkâ Anadolu kadı askeri olup ve hâlâ İslambol kâdîsı olan Mevlâna Es'ad dâmet fezâyilehû tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe Pâdişahı dergâh-ı mu'allâma nâme gönderüb Françe Pâdişahlığı kendüye müyesser olalıdan beru kadîmden mün'akid olan şerâyit-i ahd ü emânı mukarrer tutub hilâfına rızâ göstermeyüb ve Françe tacirleri memâlik-i mahrûseye emn ü emân ile ticâret için gelüb metâ' getirüb bey' u şirâ idüb bu cânibden dahi ba'zı metâ' alub gemilerine tahmîl itdüklerinde kadîmden yüzde beş akçe gümrük alına gelmiş iken hâlâ reft ve bac ve yasak kulu ve selâmetlik akçesi ve gurus resmi ve bunun emsâli nice bid'atler ihdâs olunmağıle yüzde yigirmi beşden ziyâde alunub tüccâr tâyifesine hayf olmuşdur merhûm ceddîm Sultân Süleymân Hân tâbe serâhu zamân-ı şerîfinde ne mikdâr gümrük alunub ne vechile amel oluna gelmiş ise girü ol mikdâr alunub ol zamandan beru ihdâs olan bid'atler ref' olunub uslûb-ı sâbık üzre yüzde beşden ziyâde alınmamak bâbında küllî iltimâs eyledüğü pâye-i serîr-i a'lâma arz olundukda mukaddemâ seb'a ve elf cemâziye'l-ulâsında Françe tâcirleri ve bayrağı altında gelen metâ'larından gelişde ve gidişde kânûn-ı kadîm üzre yüzde beş akçe gümrüklerin bî-kusûr edâ eyledüklerinden sonra hâdis olan reft ve bac ve yasak kulu ve selâmetlik ve resm-i gurus alınmaya deyü inâyet olunan hükm-i şerîf mücebince amel olunmak bâbında hatt-ı hümayûn-ısa'âdet-makrûnum ile fermân-ı

[99b]

âlişânım sâdır olmuşdur buyurdum ki vusûl buldukda bu bâbda fermân-ı celîlü'l-kadrim üzre amel eyleyüb dahî gümrük ve reft ve iskele eminlerin getürdüb muhkem tenbîh eylesin ki min ba'd Françe tâcirlerinin getürdükleri ve alub gittikleri metâ'larından emr-i şerîfim mücebince kânûn-ı kadîm üzre yüzde beş akçe gümrüklerin bî-kusûr edâ eyledüklerinden sonra hâdis olân reft ve bac ve yasak kulu ve selâmetlik deyü bir akçe ve bir habbelerin aldurmayasın ve bu hükm-i hümayûnumu sicil-i mahfûza ve gümrük ve iskele eminlerinin ma'mûlun bihâ kânûnnâmelerine kayd iddüresin ki min ba'd mücebiyle amel idüb aslâ hilâfına cevâz ve rızâ göstermeyeler ve ba'de'l-tenbîh suret-i sicillleriyle südde-i sa'âdetime arz eylesin şöyle bilesin

alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî evâyil-i şeh-r-i şa‘bânü’l-mu‘azzam sene seb‘a ve elf

[98a]

Özet: Pavlo Mariyani casusluk ve karışıklığa sebep olmaktan idam edildiğine, sebep olduğu zararın ortadan kaldırılması için geride bıraktığı belgelerin merkeze gönderilmesi için iki görevlinin tayin edildiğine, Pavlo Mariyani’nin baş tercümanı İlya Veledi Yakob Sabon bu hile ve düzenbazlıkla elde ettikleri belgeleri toplayıp kayıp ettiğine, sonra İngiltere balyosunun tercümanı sıfatıyla huzura çıkıp tekrar ihanet etmekten geri durmadığına, daha öncede iki Müslüman kadınla birlikte olmaktan basıldığına, hakkında yakalama kararı olmasına rağmen bir şekilde kaçıp gittiğine, en kısa sürede bu tercümanın yakalanıp sakladığı belgelerle birlikte merkeze gönderilmesine, orada hakkındaki suçlamalar dolayısıyla soruşturulmasına dair İskenderiye Sancak Beyine ve Kadısına hüküm. (Şaban 1007)

Metin: İskenderiye Beğine emr-i şerîf Yakob Sabûn nâm cuhûd için

Kıdvetü’l-ümerâi’l-kirâm umdetü’l-küberâi’l-fihâm zü’l-kadr ve’l-ihtirâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti’l-meliki’l-allâm İskenderiye sancağı beği dâme izzühû ve kıdvetü’l-kuzât ve’l-hükkâm ma‘denü’l-fazl ve’l-keîlâm mevlânâ İskenderiye Kādîsı zîdet fezâilehûtevkî‘-i refî‘-i hümâyûnvâsıl olıcak ma‘lûm ola ki Françe elçisi südde-i sa‘âdetime arz-ı hâl gönderüb bundam akdem umûr-ı saltanata ihtilâl ve câsusluk eyledüğü için salb olunân Pavlo Mariyâninin cemî‘ temessükleri ve anınla ma‘an hufyet iden şirret ve şekâveti alub südde-i sa‘âdetime getirülmesi için kapucular irsâl olunub mezbûr Pavlonun baş tercümânı olan İlya Velid-i Yakob Sabon nâm cuhûdu dâru’l-harbe irsâl olunan temessükleri ve cemî‘ hîle ve hud‘asın cuhûd-ı mezbûr ile ma‘ân olmağın zikr olunân temessükâtı hıfz eyledüğünden gayri ol mahalde gaybet idüb hâlâ mahrûse-i mezbûrede İngiliz baylosunun tercümânı bahânesiyle zuhûra gelüb girü uslûb-ı sâbık üzre hiyânet ve sıyânet itmekden hâli olmayub ve bundan akdem İskenderiye hükkâmından mezbûru bir iki def‘a müslümân hâtunlarıyla basub her ne vechile şirret ve şekâvetinden müteşekkî olduklarından ma‘adâ hakkından gelinmesiçün mahzar yazulub ve lâkin

[98b]

birer tarîk ile akçe kuvvetiyle halâs olub mezbûrun südde-i sa‘âdetime muhkem kayd  bendile irsâl olunması lâzımdır deyü bildirmeğın buyurub vardıkda bir an ve bir sâ‘at te’hîr terâhi itmeyüb mezbûru bulub varan çavuşun eline teslîm idüb südde-i sa‘âdetime kayd  bendile irsâl eylemesinde tamam-ı dikkat ve ihtimâm idüb min ba‘d hükm-i şerîfime mugâyir bir tarîk ile sıyânet ve himâyet olunmakdan ziyâde ihtirâz üzre olub umr-ı saltanatıma müte‘allik olduğuna binâ‘en südde-i sa‘âdetime gönderilüb vâki‘-i hâli teftîş ve tefahhus oluna şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şehir-i şa‘bân’l-mu‘azzam sene seb‘a ve elf

[97a]

Özet: *Fransa Padişahı biz kanunlara uyduğumuz halde hala Osmanlı gemileri, güneydeki beylerin gemileri Fransız tüccarlarını kanuna aykırı şekilde esir ettiğine, Fransa’ya verilen 1007 tarihli ahidnameye göre ne sebepten esir olmuş olursa olsun tüccarların salıverilmesine, buna rağmen hala kaptan ve reislerin esirleri salıvermediğine dair Fransız elçisinden gelen arz üzerine hiç vakit geçirmeden elindeki esirleri hemen salıvermesine, ayrıca kimin elinde esir varsa ister beylerbeyi olsun ister sancak beyi hemen esirleri salıvermelerine dair Kaptan Sinan Paşaya hüküm. (Şaban 1007)*

Metin: Kapudân Paşaya hüküm ki Françelüleri ıtlâk eyleye

Dstr-ı mükerrem müşîr-i müfahham nizâmü’l-âlem müdebbir-i umri’l-cumhr bi’l-fikri’s-sâkıb mütemmim-i mehâmmi’l-enâmi bi’r-re’yi’s-sâ’ib müessisi bünyânî’d-devleti ve’l-ikbâl müşeyyid-i erkânî’s-sa‘âdeti ve’l-iclâl el-mahff bi-snf-i avâtıfı’l-meliki’l-a’lâ sâbıkâ vezir-i a‘zamım olub hâlâ kapudânım olan Sinan Paşa edâmallâhu te‘âlâ iclâleh tevki‘-i refi‘-i hmâyn vâsıl olıcak ma‘lm ola ki Françe Pâdişâhı bâb-ı sa‘âdet me‘âbıma nâme gönderüb Françe Padişâhlığı kendüye müyesser olalıdan beru kadîmi şerâyit-i ahd  emân kemâkân mukarrer tutub hilâfına aslâ rızâ göstermeyüb hâlâ tecdîd olân ahidnâme-i hmâynün mazmunu ve şerâyiti ile amel olunmak bâbında me’mr iken donanma-ı hmâyn gemileri ve mağrib ve sâir gemiler ahâlisi memâlik-i mahrseye ahd  emân ile varan tâcirlerimizi hilâf-ı ahidnâme-i hmâyn esîr idüb hayf itmişlerdir ahd  emâna muhâlif ve kadîmden mn‘akid olan ahd  misâka mugâyir vaz‘ olub ıtlâk olmaları bâbında küllî iltimâs eyledüğü pâye-i serîr-i a‘lâma arz olundukda bundan akdem seb‘a

[97b]

ve elf rebî'ul-evvelinde fermân olunub inâyet olunan nişân-ı hümâyûn mücebince eğer hassa-ı hümâyûn esirleridir ve eğer kendü esirlerinizdir ve eğer beğlerbeğiler ve sancak beğleri ve eğer hassa ve gönüllü kapudânlardır ve re'islerdir ve eğer mağribde olan asker halkı ve eğer sâyir memâlik-i mahrûsemde olan asâkir esirleridir her kimin elinde Françelü esir bulunursa te'allül olunmayub ıtlâk olunmak bâbında hatt-ı hümâyûn-ı sa'âdet-makrûnum ile fermân-ı âlişânım sâdır olmuştur buyurdum ki vardıkda emr-i celîlü'l-kadrim üzre vechen mine'l-vücûh te'allül ve bahâne itmeyüb bi'l-fi'il tersâne-i âmirede mevcûd olân ve senin esirlerinden olan Françelü esirleri te'hîr itmeyüb ıtlâk eylesesin ve hâlâ südde-i sa'âdetimde olân beğlerbeğiler ve sancak beğleri ve hassa ve gönüllü kapudânlar ve re'islerin ellerinde olan Françelü esirleri getürdüb bir ferde bir vechile te'allül itdürülmeyüb zikr olunan nişân-ı hümâyûn mücebince ıtlâk itdürseisn bu emr-i celîlü'l-kadrimi sayirlere kıyâs itmeyüb mücebince amel idüb aslâ hilâfına cevâza mütesaddî olmayasın şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâyil-i şa'bânü'l-mu'azzam sene seb'a ve elf

[96a]

Özet: Covan Kokral İskenderiye ve Mısır'a Fransa'nın konsolosu olarak görevlendirildiğine, Venedik ve İngiltere dışında kendilerine ait konsolosu olmayan Hristiyan tüccarın konsolosu olarak Covan Kokral'ı bilip ona başvurması gerektiğine, ahidnamede geçtiği üzere Fransız elçisi veziriazam yada padişah huzuruna çıktığında İspanya ve diğer kralların elçilerinden önde tutulacağına, aynı şekilde Fransız konsolosunun da diğer kralların konsoloslarında önde tutulması gerektiğine, Osmanlıdaki beylere gösterilen saygının onlara da gösterilip izni olmadan subaşı yada başka biri tarafından evlerine zorla girilmemesine, konsolosu olmayan tüccarlar limanlara geldiklerinde adet olduğu üzere getirdikleri malları konsolosa bildirip ayrılmak istediklerinde konsolosun hakkı olan vergiyi vermelerine, konsolos hakkını vermeyi reddedenlerin ayrılmalarına izin verilmemesine, tüccarlar arasında bir anlaşmazlık olursa zabitanın olaya karışmamasına, konsolosun arabuluculuk edip huzurunda davanın çözülmesine, eğer kanlı bir çatışma ise yine konsolosa bırakılması gerektiğine, konsolosa gönderilen hediye ve mallardan İskenderiye ve Bulak Limanlarında gümrük ve bac vergisi talep edilmemesine, konsola ait olan yiyecek, içecek, giyecek ve halı kilim gibi ürünlerden limanlarda vergi talep edilmemesine,

İskenderiye limanında olan üç misafirhanenin eskiden olduğu gibi Fransız konsolosuna tahsis edilmesine, içinde bulunan İngiliz veya başka milletlerden olan tüccarın çıkartılmasına, İskenderiye limanında her sene liman emini tarafından konsolosa verilen yüz elli altının Covan Kokral'a verilmesine, konsolosla kimin davası olursa merkezde davanın görülmesine, Konsolos herhangi bir sebepten ötürü İstanbul'a yada Fransa'ya gitmek isterse yerini birini görevlendirmek istedikte kimse müdahale etmemesine, yollarda seyahat ederken adamlarına, mallarına kimsenin karışmamasına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine talep edilen hususların karşılanmasına, asla kimsenin muhalefet etmemesine dair Mısır muhafazasında olan Vezir Hızır Paşa'ya, Mısır Kadısına, İskenderiye Sancak Beyine, Kadısına ve Eminine hüküm. (Şaban 1007)

Metin: Mısır Beğlerbeğisine ve kâdîsına ve İskenderiye Beğine ve kâdîsına hükm-i şerîf ki Françe konsolosu ri'âyet oluna

Düstûr-ı mükerrer müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem müdebbir-i umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâmi bi'r-re'yi's-sâ'ib müessisü bünyânî'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkânî's-sa'âdeti ve iclâl el-mahfûf bi-sünûf-i avâtıfî'l-meliki'l-a'lâ Mısır muhâfazasında olan vezirim Hızır Paşa edâma'llahü te'âlâ iclâlehû ve akzâ-yı kuzatî'l-müslimîn evlâ-yı vülâtî'l-muvahhidîn, ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn, hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'în, vâris-i ulûmi'l-enbiyâ ve'l-mürselîn, el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-meliki'l-mu'în Mevlânâ Mısır Kâdîsı zîdet fezâilühû ve kıdvetü'l-ümerâî'l-kirâm umdetü'l-küberâil-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-allâm İskenderiyye Sancağı Beği dâme izzuhû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-keâm mevlânâ İskenderiye kâdîsı zîde fazluhû ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân İskenderiye emîni zîde kadruhû tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb âdet-i kadîme üzre bender-i İskenderiyede ve mahrûse-i Mısırdaki Françe pâdişâhının canibinden ol cânibe vârid olân tüccâr-ı efrenc üzerlerine

[96b]

baylos ta'yîn olunugelüb hâlâ müşârunileyhin kendü sırr kâtiblerinden dârende-i ferman Covân Kokarl nâm beyzâde ta'yîn idüb mahrûse-i Mısır ve İskenderiye ve Mısıra müte'allik benâdire tüccâr-ı efrenc üzerlerine baylos olub Venediklü ve İngilterelüden mâ'adâ cemî'-i cuyûş-i efrenc ahidnâme-i hümayûn mücebince

mezbûru baylos bilüb ve cemî‘ ahvâl ve umûr-ı müşkilelerin mezbûra mürâca‘at idüb ahar yere varmayub itâ‘at üzre olalar kendü âyinleri üzre üzerlerine hükm idüb muhâlefet eylemeyeler ve ahidnâme-i hümayûnda mastûr olduğu üzre âsitâne-i sa‘âdetimde olan Françe elçisi vüzerâ‘i izâm ve divân-ı hümayûnuma geldiklerinde âsitânemde olân İspanyanın ve bi‘l-cümle kralların ve beğlerin elçileri üzerlerine takaddüm ve tasaddür olıgeldüğü üzre ol canibde dahî Françe baylosları sâyir baylosların üzerlerine takaddüm idüb islâm beğlerine olân ri‘âyet anlara dahî oluna ve mezbûrun evine erbâb-ı örfden subâşısı ve gayrıdan kimesne girmeyüb te‘addî olunmaya ve ol

[95a]

benderlere varub gelen cemi‘-i tüccâr-ı efrenc benderlere girdüklerinde âdet-i kadîme üzre esbâb u erzakların hak üzre defter sûretin baylosa vireler ve gemileri gitmek istediklerinde âdet ü kânûn üzre bi‘t-tamâm baylac hakkı ve sâir avâyidlerin verüb inâd olunmaya mâdem ki mezbûrun mahtûm tezkiresi virilmeyince min ba‘d sefinelerine icâzet virilmeye ve tüccâr arasında birbiriyle ihtilâfları vâki‘ oldukda baylosları aralarına girüb fasl idüb zabıtcılarımız tarafından dahl olunmaya ve tüccâr arasında kân veyâhûd bir ahar şenâ‘at vâki‘ oldukda baylos ayinleri üzre hükm idüb hakkından gele ol vilâyetin hükkâmından dahl eylemeyüb karışmayalar ve aralarında biri şerîr olub mücerred tüccâr arasında ihtilâl virürse ol makûle baylos kayd ü bendile vilâyetine gönderüb tüccâr âsûde hâl olub kimesne mâni‘ olmaya ve mezbûr baylosa ol vilâyette sarf olunan avâyid ve hediyeler için bender-i İskenderiye ve Bulak İskelelerine geldüğünde bâc ve gümrük taleb olunmaya ve âdet-i kadîme üzre baylosa mahsûs melbûsât ve mefrûşât ve me‘kûlât ve meşrûbâtları kangı bendere dâhil olursa gümrük ve bâc taleb olunmayub ol bâbda in‘âm oluna gelmiştir ve bender-i İskenderiyede vâki‘ olân üç bab hânelerin kadimden

[95b]

Françe bayloslarına müte‘allikdir kendülere müte‘allik tüccâr-ı efrenci kondurmak için zıkr olunân hânları merkûm baylos zabt eyleye kendü ma‘rifetinsiz min ba‘d nasârâdan ve gayriden konmaya ve dahl eylemeyeler ve İngiliz tâyifesinden içinde sâkin varsa ihrâc eyleyeler ve bender-i İskenderiye eminlerinden her sene Françe bayloslarına yüz elli altun virile geldüğü üzre mezbûra dahî vireler ve merkûm baylos ile her kimin da‘vâsı varsa ol cânibde dinletmeyüb südde-i sa‘âdetime havâle oluna ve

mezbûr baylos südde-i sa'âdetime veyâhûd Françe vilâyetine varmak istedikde bir kâymakâm ta'yîn eyledüğünden sonra gelişde ve gidişde kendüye ve emtâ'ına mâni' olmaya memâlik-i mahrûseme menâzilde ve merâhilde eğer deryâda ve eğer kuruda kendüye ve âdemlerine ve erzaklarına ve davarlarına aslâ bir ferd dahl eylemeye ve her kande dâhil olursa akçeleriyle zâde ve zevâde ve sâir zahîreleri virilüb kimesne mâni' olmaya deyü emr-i şerîfim ricâ itmeğin buyurdum ki vardıkda her biriniz onât vechile mukayyed olub bu zikr olunân husûslariçün

[94a]

amel ve icrâ'-i hükm eyleyüb ve bi'l-cümle ahidnâme-i hümâyûnda vâki' olan bir ferdi muhâlefet olduğuna rızâ virmeyüb aslâ ve kat'â hilâfına cevâz göstermeyüb muhâlefet olunmaya şöyle bilesin ve ba'den-nazar bu hükm-i hümâyûnumu mezbûr baylosun elinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâhir-i şehr-i şa'bânü'l-mu'azzam sene seb'a ve elf

[94b]

Özet: Fransa Kralı Fransa'nın başına geçtiğinden beri anlaşmalara çok önem verip ihlal edilmesine müsamaha göstermediğine, hala Fransız tüccarları Osmanlı limanlarına vardıklarında ticaretlerini yapmak istedikleri zaman darphane eminleri tarafından paralarının kesildiğine, bu durum daha önce şikâyet edildiğinde Şaban 1006 tarihinde özel bir emir çıkartıldığına, emre göre tüccardan paralarını alıp kesinti yapılmasının yasaklandığına, bu kadar karara rağmen Sıkdı adında gümrük görevlisi hala Fransa ve Fransa'ya bağlı tüccardan yanlarında getirdikleri paralarının alıp kesinti yaptığına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine emre itaatsizlik eden görevlilerin yakalanıp cezalandırılmasına, Fransa ve Fransa'ya bağlı tüccardan yanlarında getirdikleri paralarından asla kesinti yapılmamasına, ister darphane görevlisi olsun başka bir görevli asla kanuna aykırı davranmamasına, Sıddıka veya başka biri gönderilen emirlere karşı gelirse yakalanıp cezalandırılmasına dair Mısır Muhafazasında olan Hızır Paşaya ve Defterdara hüküm. (Şaban 1007)

Metin: Mısır muhâfazasına Hızır Paşaya ve defterdâra emr-i şerîf

Hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe pâdişâhı südde-i sa'âdetime nâme gönderüb vilâyet-i Françe pâdişâhlığı kendüye müyesser olduğu günden bu âna gelince kadîmî şerâyit-i ahd ü emân-ı mer'î ve muhterem tutub hilâfına bir vechile rızâ

göstermediğün bildürüb ve hâlâ tecdîd olunan ahidnâme-i hümayûn mücebince amel idüb min ba'd Françe tâcirleri memâlik-i mahrûse benderlerine dâhil olduklarında kânûn-ı kadîm üzre gümrüklerin bî-kusûr edâ eylediklerinden sonra getürdükleri gurus ve gümüşlerini darbhâne eminleri alub pâre kat' iderüz deyü te'addî idüb tüccâr tâyifesine hayf iderler emn-i emân ile memâlik-i mahrûseye gelen tüccâr tâyifesine guruslarına ve gümüşlerine pâre kat' iderüz deyü bir ferd dahl ü ta'arruz olunmamak bâbında küllî iltimâs eyledüğü pâye-i serîr-i a'lâma arz olunub bundan akdem husûsı mezbûr için sitte ve elf şa'bânında hükm-i şerîf gönderilüb men' olunub ol hükm-i hümayûn mücebince İskenderiye ve Reşid hâkimlerine tezkire virüb ve südde-i sa'âdetime arz eyledikden sonra hâlâ Sıdkı(?) nâm emîn girü memnû' olmayub Françe tâcirlerinin

[93a]

ve Françeye tâbi' olanların getürdükleri gurus ve gümüşden pâre kat' iderüz deyü bahâne idüb dahl ü ta'arruzdan hâlî olmaduğu mesmû'-ı hümayûnum olmağın bu bâbda hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnum sâdır olub ol makûle emrime imtisâl etmeyen eminler ele getürüb muhkem ta'zîr olmak bâbında fermân-ı âlişânım olmuştur buyurdum ki vusûl buldukda fermân-ı celilü'l-kadrîm üzre emr-i şerîfim mücebince min ba'd Françe ve Françeye tâbi' olan tüccârın guruslarına ve gümüşlerine eğer darbhâne eminleridir ve eğer gayrıdır aslâ bir vechile dahl ü ta'arruz itdürilmeyüb kadîmü'l-eyyâmdan gele gittikleri üzre gelüb bey' u şîrâ idüb eyyâm-ı adâlet hümayûnumda âsude hâl olalar ve mukaddemâ sâdır olân emr-i celilü'l-kadrime imtisâl itmeyüb girü dahl ü ta'arruz idenler eğer mezbûr Sıddıka ve eğer gayrıdır her kimler ise ele getürüb divân-ı mısırdâ muhkem ta'zîr idesin ki min ba'd sâyir iş erlerine mûcib-i ibret ola şöyle ki bundan sonra memnû' olmayub girü ol vechile dahl olunduğu istimâ' oluna senin adem-i tekayyüdünden bilünür sonra mu'âteb olursun ona göre basîret üzre olub emr-i şerîfime muhâlif ve inâyet eyledüğüm ahidnâme-i hümayûnuma mugâyir vaz' olunmakdan ihtirâz üzre olasin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâyil-i şehri-i şa'bânü'l-mu'azzam sene seb'a ve elf

[93b]

Özet: Fransa Kralı Fransa tahtına oturduğundan beri anlaşmalara sadık kalıp ihlal edilmesine rıza göndertmediğine, 1006 tarihli anlaşmaya göre iskelelerde gümrük görevlileri tarafından Fransa ve Fransa bayrağı altında gelen tüccardan yanlarında

getirdikleri paralarından vergi alınmamasına, buna rağmen Cemaziyelevvel 1007 tarihinde çıkartılan bir fetva ile vergi almak kanuna aykırı olmaz diye bildirildiğine, Halep gümrük görevlisinin zimmetine geçirdiği para, mal ve emlakların ondan geri tahsil edilmesi için iki görevlinin gönderildiğine, eğer itiraz edip karşı çıkarsa asılmasına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Fransa ve Fransa'ya bağlı tüccar ticaret için geldiklerinde yanlarında getirdikleri paralarından vergi kesintisi yapılmamasına, satın alıp götürdükleri mallardan gümrük vergisi dışında bir vergi talep edilmemesine, tüccarın rahat bir şekilde gelip gitmesine engel olanlara izin verilmemesine, bu emirlere itaatsizlik edenlerin başka bir ülkeyle barışı bozmaktan yargılanıp asılacaklarına, bu gönderilen emre muhalif bir emir çıkartılırsa itibar edilmemesine, tüccarın huzurunun bozulmasına devam edilirse bundan devlet görevlilerinin ayrı ayrı sorgulanacağına dair Halep Beylerbeyine, Kadısına ve Defterdarına hüküm. (Şaban 1007)

Metin: Haleb Beğlerbeğisine ve kâdisına ve defterdârına hükm-i hümâyûn

Tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki France pâdişâhı dergâh-ı mu'allâma nâme gönderüb France pâdişâhlığı kendüye müyesser olduğu günden bu âna gelince kadîmi mün'akid olân şerâyit-i ahd ü emân ve sulh-ı salâhı mer'î tutub hilâfına rızâsı olmadığın bildürüb ve tecdîd olunân ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunub kadîmî ahd ü emân ve sulh ü salâha mugâyir bir vaz' olunmaya deyü kemâl-i iltimâs eyledüğü pâre-i serîr-i a'lâma arz olundukda bundan akdem sitte ve elf senesinde iskelelerde olân gümrük emînleri ahidnâme-i hümâyûnumda mastûr olduğu üzre France ve France bayrağı altında gelüb giden tüccâr tâyifesi getürdükleri guruslarından resm taleb etmeyüb hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn resm taleb idenlerin haklarından gelünür deyü hükm inâyet olunub vardıkda tenbîh olunduğu sicill olunub arz olundukda tucâvüz olunmağile seb'a ve elf cemâziye'l-evvelinin ahidnâme-i hümâyûnumda alınmasına tensîs mûnderic olucak alınmamak şer'î şerîfe muhâlif olmaz deyü fetvâ-yı şerîfe muktezâsınca inâyet olunân hükm-i şerîf mücebince amel olunmak bâbında hatt-ı hümâyûn-ı sa'âdet-makrûnum ile fermân-ı âlişânım sâdır olub ve mukaddemâ Halebin gümrük emîni zimmetinde olân mâl-i mîrî

[92a]

emlâk ve esbâbından ve küfelâsından tahsil olunmak bâbında kapucularım irsâl olunmuşdu girü memnû' olmayub inâd ve muhâlefet iderse kapucularım ma'rifetiyle

salb olunmak emr idüb buyurdum ki vusûl buldukda fermân-ı celîlü'l-kadrim üzre sâbıkâ inâyet olunân evâmîr-i şerîfe mûcebince min ba'd Françelüler ve Françeye tâbî' olân tüccârın getürdükleri ve alub gittikleri meta'larından kânûn-ı kadîm üzre gümrüklerin edâ eylediklerinden sonra gümrük eminleri ve gayrileri ahidnâme-i hümayûna muhâlif ve fetvâ-yı münîfe ve emr-i şerîfime mugâyir guruslarından resm taleb itdürülmeyüb kadîmü'l-eyyâmdan gele gittikleri üzre gelüb gidüb bey' u şirâ eyleyüb eyyâm-ı adâlet encâmımda âsûde hâl olalar ve mukaddemâ sâdır olan evâmîr-i şerîfe imtisâl itmeyüb girü bir vechile dahl ü ta'arruz iderlerse her kim olursa ele getürüb dahî emr-i imtisâl itmeyüb ahd ü emân ve sulh-ı salâha hâlel virecek vaz' eyledikleriçün aslâ emân vermeyüb eğer emîn-i seferdir ve eğer gayrıdır emrim üzre salb idüb hakkından gelinsin sâyirlere mûcib-i ibret ola şöyle ki min ba'd memnû' olmadıkları mesmû'-i hümayûnum ola aslâ beyân idecek öZRÜN makbûl olmayub ihtilâle bâ'is olduğun ecilden azl ile kurtulmayub

[92b]

her biriniz mu'âteb olursuz ana göre basîret üzre olub fermân-ı hümayûnun icrâsında ikdâm ve ihtimâm idüb emr-i hümayûnuma muhâlif vaz' olmakdan hazer üzre olası bu emr-i şerîfime muhâlif ya mukaddem veyâ ma'ahhar emr-i şerîf ibrâz olunursa dahî ellerinden alunub bu hükm-i şerîfim ile amel olub mukaddemâ emr-i hümayûnum ile varan kapucular ile memnû' oldukların yazub ber vech-i isti'câl südde-i sa'âdetime arz eylesiz şöyle bilesiz ve ba'den-nazar bu hükm-i hümayûnu Françe konsolosu elinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız tahrîren fî evâyil-i şehri-i şa'bânu'l-mu'azzam sene seb' ve elf

[91a]

Özet: Fransa elçisinin her zaman Osmanlının iyiliğini isteyip Fransa Kralının da otuz kırk yıldan beri Osmanlının dostu olup hiç ihanet etmediğine, Fransa Kralının bazı gemilerinin yağmalanıp adamlarının esir edildiğine, Ahidnamede geçtiği üzere her ne sebepten esir edilirseler edilsin serbest bırakılmasına, bundan dolayı birçok esirin serbest bırakıldığına, ancak kaptan paşanın bu emre itiraz edip esirlerini serbest bırakmadığının anlaşıldığına, bu durumun Fransa Kralına da bildirildiğinden iki devlet arasında soğukluğa neden olduğuna, iki ülke arasındaki dostluğa zarar verebilecek kanuna aykırı davranışlardan uzak kalınması gerektiğine dair Sadrazam'dan Müftü'ye mektup.

Metin: Sadr-ı a‘zam hazretlerinin müftî hazretlerine mektûb sûretidir

İzzetlü ve fazîletlü babam efendi hazretlerinin meclis-i âlî vufûrlarına sahâyif-i ed‘iyye-i sâfiye ve safâiyih-i esniye-i vâfiye îsâr ve nişârından sonra inhâ-i muhlis-i bî riyâ budur ki benim izzetlü babam efendi hazretleri kadîmden âsitâne-i sa‘âdette olan Françe elçisi beyzâde kulları kemâl-i sadâkat üzre bu devlet-i aliyyenin her vechile hayır hâhı olduğu defa‘âtile müşâhede olduğundan mâ‘adâ Françe pâdişâhı dahî otuz kırk yıldan berü merhûm Sultan Murâd Hân tâbe serâhû zamânında ve hâlâ sa‘âdetlü ve kerâmetlü pâdişâhımız zamân-ı şerîflerinde sadâkat üzre hizmetlerde bulunub bir vechile ihâneti zâhir olmayub ri‘âyet olunugelüb bundan akdem ba‘zı hasb-i hâlleri rikâb-ı hümâyûna arz olundukda hatt-ı hümâyûn inâyet olunub gâret olunân gemileri mukâbelesinde bir kaç esir ile iskât ve teselli itdürilüb bu bâbda Françe pâdişâhının hâtırı ri‘âyet olunub küllî hizmet iderdi hattâ bu devlet hâhınızda olân esirleri musâlaha ilerüvarsun deyü itlâk olunub virilmiştir lâkin zıkr olunân esirler husûsunda kapudân paşa karındaşımız muhâlefet üzre olmağile ellerinde olân hatt-ı şerîfe ve ahidname-i hümâyûnlarına amel olunmamıştır bu husûs Françe tarafına dahî münakis olmağile burûdet vâki‘ olduğu mukarrerdir Macar serhadlerinde olân düşmanlarımız ber taraf olmadın bir dahî zuhûr itmek münâsib değildir ve mezkûr beyzâdeye mukaddemâ Françeye gitmeğe istizân eyledikde icâzet olmuşdu ve illâ şimden sonra bu burûdet zamânında mezkûru koyu veresiz dimezüz

[91b]

zîrâ ihtimâldir bir nesne zuhûr eyleye ümîzdir ki mezkûr beyzâde inzâr-ı mürüvvetleriyle manzûr buyurulub ellerinde ahidnâme-i hümâyûn ve hatt-ı şerîflerine amel olunub müsâ‘ede ve inâyet-i şerîfleriyle sulh u salâha mugâyir vaz‘ sâdır olmak ihtimâli olmaya ol bâbda re‘y-i şerîf ne ise ve ne vechile enfâ‘ ise ana göre tedârik görüle bâkî devlet ve fazîlet ve izzet ve rif‘at dâyim ve lâ yezâl bâd

Hatt-ı şerîf

Benim azizim efendim dâyimâ bu devlet-i aliyyenin husûsun kayuran sızsiz evvel ahar şehâdetim böyledir yinede vasiyyet idem bu devlet-i aliyyenin dost nâmına olân etrâf-ı selâtîne mümkün ve olur ise himâyet ve sıyânet hâtırların teselli idüb belki düşman olanları dahî dost eylemeğe sa‘ oluna değilki dost olanları düşmanı eylemeğe az nesne ile ez kerdân itdürmek haşâ ki revâ ola şimdiye dek sû-i tedârik ile ve arz-ı fâsid ile

ez ziyân ve az nedâmet çekmedin bu kerre dahî mütenebbih olmayavuz acebdir acebdir
itfânızdan ide geldüğünüz sa‘ yinede bî dirîğ buyurula

[90a]

Özet: Fransa elçisinin her zaman Osmanlının iyiliğini isteyip Fransa Kralının da otuz kırk yıldan beri Osmanlının dostu olup hiç ihanet etmediğine, Fransa Kralının bazı gemilerinin yağmalanıp adamlarının esir edildiğine, Ahidnamede geçtiği üzere her ne sebepten esir edilirseler edilsin serbest bırakılmasına, bundan dolayı birçok esirin serbest bırakıldığına, ancak kaptan paşanın bu emre itiraz edip esirlerini serbest bırakmadığının anlaşıldığına, bu durumun Fransa Kralına da bildirildiğinden iki devlet arasında soğukluğa neden olduğuna, iki ülke arasındaki dostluğa zarar verebilecek kanuna aykırı davranışlardan uzak kalınması gerektiğine dair Sadrazam’dan İkinci vezire mektup.

Metin: Sadr-ı a‘zam hazretlerinin ikinci vezire mektûb sûretidir

İzzetlü ve rif‘atlı karındaşım paşa-yı âlî-mikdâr ve celîlü’l-iktidâr hazretlerinin cenâb-ı mahmedet şî‘ârları savbına ta‘zîm-i besyâr ve tekrîm-i bî şumâr birle dürer-i ed‘iyye-i muhabbet desâr ve gürer-i esniye-i meveddet âsâr îsâr ve nişârından sonra merfû‘-ı mahall-idevletiçün sadâkatkâr budur ki benimkarındaşım âsitâne-i sâ‘âdette Françe elçisi olân beyzâde kulları bu devlet-i aliyyenin kemâl-i sadâkat üzre hayır hâh olduğu defa‘âtile müşâhede olunduğundan mâ‘adâ Françe pâdişâhı dahî otuz kırk yıldan beru merhûm Sultân Murâd Hân tâbe serâhu zamânında ve sa‘âdetlü ve kerâmetlü pâdişâhımız zamân-ı şerîflerinde sadâkat üzre hıdmette bulunub bir vechile ihaneti zâhir olmayub ri‘âyet oluna gelüb bundan akdem ba‘zı arz-ı hâlleri rikâb-ı hümayûna arz olundukda hatt-ı hümayûn inâyet olunub gâret olunân gemileri mukâbelesinde bir kaç esirler ile iskât ve teselli itdürilüb bu bâbda Françe Pâdişâhının hâtırı ri‘âyet olunub küllî hıdmet iderdi hattâ bu mahbesinizde olân esirler musâlaha ilerü varsun deyü ıtlâk olunub virilmişdir lâkin zikr olunân esirler husûsunda kapudân pâşa karındaşımız muhâlefet üzre olub ellerinde olân hatt-ı şerîf ve ahidnâme-i hümayûnlarına amel olunmamışdır hilâfî zuhûr itmekle bu husûs Françe tarafına mün‘akis olub burûdet vâki‘ olduğu mukarrerdir ve mezkûr beyzâdeye mukaddemâ Françe

[90b]

tarafına gitmeğe istizân eyledikde icâzet olmuşdu ve illâ şimden sonra bu burûdet zamânında mezkûru koyu viresiz dimezüz ümizdirki mezkûr beyzâde inzâr-ı mürüvvetiniz ile manzûr buyurulub ellerinde olân hatt-ı şerîf ve ahidnâme-i hümâyûnlarına amel olunub müsâ‘ide-i şerîf ile sulh u salâha mugâyir vaz‘ sâdır olmak ihtimâli olmaya ol bâbda re’yi ne vechile ise ânâ göre tedârik görüle bâkî hemişe devlet ebedî ve sa‘âdet sermedi tâbân ve dirahşân bâd

Bâ hatt-ı şerîf

Benim karındaşım paşa hazretleri vasıyyet iderim ki sa‘âdetlü pâdişâhımız devlet-i âliyelerine dost olân selâtîne küçük büyük dimeyüb ri‘âyet idesin hâtırların himâyet idüb sâyir a‘dâya rağmen belki dahî ziyâde rağbet gösteresiz izdiyâtlar ve nedâmetler çekildüb ve bundan sonra mütenebbih olmayavuz acebdır Allâhu Te‘âlâ dost olanların sıyânet ve himâyet idüb düşman olanları dahî dost eylemeğe sa‘î idesiz benim efendim karındaşcığım

[89a]

Özet: Sultan Selim ve Sultan Murad zamanında Fransa'ya verilen ahidnameye göre elçisi olmayan Hristiyan tüccarlar Osmanlıya geldiklerinde Fransız bayrağı altında gelip Fransız konsolosuna başvurması gerektiğine, o zaman İngiltere Osmanlı ile dost olmadığından kendilerine ait elçileri olmadığına, bu yüzden Fransa bayrağı altında seyahat edip Fransız konsolosuna başvurdıklarına, daha sonra Osmanlı ile barış yaptıklarında kendilerine verilen özel ahidname ile Fransa'dan ayrılıp kendilerine ait elçileri olduğuna, Sultan Murad zamanında ölmüş olan İngiltere elçisi bir şekilde bir emir çıkarttırıp elçisi olmayan tüccarın kendilerine başvurabileceğini bildirdiklerine, Divanda eski kadı asker Bostanzâde Efendi huzurunda bu durum görüşüldüğüne, alınan kararla eskiden beri elçisi olmayan tüccarın Fransa kralının bayrağı altında seyahat edip Fransız konsolosuna başvurduğuna, bundan sonrada aynı şekilde olması gerektiğine, İngiltere tarafından gelen namede bu tüccar gurubunun kendilerine başvurabilmeleri için izin istendiğine, ancak Fransa ile olan dostluğun çok daha eskiye dayanmasından ötürü İngiltere ile olan dostluk daha yenidir dendiğine, ahidnamelerde yazılı olmasından dolayı bu tüccarların temsiliyetinin Fransa olması gerektiği hakkında Şeyhülislam tarafından fetva verildiğine, İngiltere ve Fransa

elçileri arasında bu temsiliyeti hakkında tartışmanın devam ettiğine dair Fransa elçisinden gelen arz.

Metin: Hatt-ı hümayûn sûretidir

Sâbıkâ nice olgeldiyse girü eyle yürüsünler nihâyet İngiltereye karışmasunlar

Françe elçisi kullarının arz-ı hâlidir

Françe pâdişâhı izzetlü ve sa‘âdetlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleriyle kadîmden dostluk üzre olmağile müstakil elçileri olmayan harbî efrenc tâyifesi memâlik-i mahrûseye ticâret içün geldiklerinde Françenin sancağıyla gelüb Françe elçilerine mürâca‘at ideler deyü merhûm Sultan Selim Hân ve Sultân Murâd Hân hazretlerinin zâmân-ı şeriflerinde virilen ahidnâmelerde mastûr ve mukayyed olub ol zamânda İngilterelüler âsitâne-i sa‘âdet ile sulh üzre olmayub harbî tâyifeden olmağile anlar dahî Françe bayrağıyla gelüb gideler deyü ahidnâmede aynı ile zikr olunub ba‘dehu elçileri gelüb sulh ü salâh üzre olmalarıyla müstakil ahidnâme virilüb Françelülerden tefrik olunmuşdur sonra merhûm Sultân Murâd Hân zamanında mürd olân

[89b]

İngiltere elçisi harbî tüccâr kendülere mürâca‘at itmek içün bir tarîk ile emr-i şerîf ihrâc itdirüb ihtilâle bâ‘is olmağile divân-ı hümayûnda mürâfa‘a olduğumuzda kadîmü’l-eyyâmdan harbî tüccâr Françelülere mürâca‘at ide geldikleri vezir-i a‘zam ve sâbıkâ kâdî-asker olub müftî iken vefât iden bostânzâde Efendi kendü şahâdet eyleyüb pâye-i serîr-i a‘lâyâ arz olundukda kat‘î hükümler virilüb ba‘dehû tecdîd olunan ahidnâmede hatt-ı hümayûn ile tasrîh olunmuş iken hâlâ İngiltere tarafından nâme gelüb harbî tüccâr husûsunda mukaddemâ bir tarîk ile ibrâz eyledikleri emr-i şerîf hâlâ tecdîd olunacak ahidnâmelerine dahî kayd itdürmek isterlermiş lâkin sa‘âdetlü pâdişâhın Françe pâdişâhı kadîmü’l-eyyâmdan abâ’-i kirâm ve ecdâd-ı izâm ile ve hâlâ izzetlü ve sa‘âdetlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleriyle dostluk üzre olub ibtidâ’i sulhden bu ânâ gelince ahd-i emâna muhâlif bir vaz‘leri sâdır olmamışdır İngiltere Kraliçesinin atabe-i ulyâyâ dostluk ancak on altı yıldan berudur hâşâ ki sa‘âdetlü

[88a]

hazretleri bu kadar cüz'i zamânda dost olanları kadîmi dostlarıyla bir görüb mukaddemâ hatt-ı hümayûnlarıyla ahidnâmeye kayd olunma husûsunun hilâfına rızâ-yı şerîfleri ola deyü inâyet ricâ ider sa'âdetlü pâdişâhım Françe elçisi kulları gelüb mukaddemâ vech-i meşrûh üzre ahidnâmelerinde mastûr ve mukayyed olub ve min ba'd hilâfına cevâz gösterilmemek câyiz değildir deyü şeyhü'l-islâm hazretlerinden fetvâ-yı şerîfe olub lâkin İngiltere elçisi dahî ahidnâmesine kayd itdirülmek için hâliyâ hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûn ibrâz itmekle ikisi nizâ' üzrelerdir mukaddemâ Françe elçisine virilen ahidnâme mücebince mi amel olunur yohsa hâlâ İngiltere elçisinin ahidnâmesine mi yazılmak emr olunur bu bâbda fermân-ı şerîfleri ne vechile sâdır olursa işâret-i aliyye buyurula ki mücebince amel idevüz bâkî fermân

[88b]

Özet: *Fransa elçisi Kral tarafından görevlendirildiğinde yaşamını idame edebilmek için ücret karşılığında Fransa ve Fransa bayrağı altından gelen tüccardan yüzde iki vergi almasına, Elçinin Fransa'ya geri gidip yerine başka birinin görevlendirildiğini Fransa kralı bir name ile bildirdiğine, Fransa kralı Osmanlıya gelen tüccarın eline mühürlü bir belge verip yüzde iki akçe vermemelerini bildirdiğine, Osmanlı tarafından Fransız elçisinin doğru dürüst bir insan olduğundan Fransa'ya dönmesine izin verilmediğine, gelen tüccarın elimizde yüzde iki vergiyi ödememek için mühürlü mektup var diyip ödemekten kaçmalarına izin verilmemesine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine eskiden beri alına gelmiş olan yüzde iki akçe alınıp elçiye verilmesine, elimizde Fransalı kralı tarafından verilmiş mektup vardır yüzde iki akçeyi vermeyiz diyenlere müsamaha gösterilmemesine dair Halep Beylerbeyine, Kadısına hüküm. (Rebiulahir 1008)*

Metin: Françe ve ana tâbi' bâzergânlar yüzde iki akçe resm virmek için hükm

Emîrû'l-ümerâ'il-kirâm kebîrû'l-küberâ'il-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm sâhibü'l-izzî ve'l-ihtişâm el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-alâ Haleb Beğlerbeğisi dâme ikbâlehû ve akzâ-yı kuzâti'l-müslimîn evlâ-yı vülâti'l-muvahhidîn, ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn, hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'în, vâris-i ulûmi'l-enbiyâ ve'l-mürselîn, el-muhtass bi-mezîd-i inâyetil-meliki'l-mu'în Mevlânâ Haleb kâdîsı zîdet fezâyilehû tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb kendüsü Françe pâdişâhı tarafından elçi nasb olundukda ma'îşeti için vilâyet-i Françe ve Françe bayrağıyla gelen bâzergânlardan her yüzde iki akçe

ta'yîn olunmuşdu bu yakınlarda müşârunileyh elçi Françeye gidüb yerine kâymakâm nasb olunmak için Françe Pâdişâhı nâmesiyle icâzet ve iltimâs idüb ve ol cânibe gitmesi mukarrer fehm olunmağla müşârunileyh Françe pâdişâhı memâlik-i mahrûseye gelen bâzergânların ellerine zikr olunân yüzde iki akçe resmî virmemek için mühürlü mektûbların virüb lâkin mûmâ-ileyh elçi müstakîm olmağile vilâyet-i Françeye gitmeğe izn-i hümayûnum olmayub kemâkân âsitâne-i sa'âdetimde elçilik hıdmetinde olmak fermânım olmağile zikr olunân bâzergânlar elimizde yüzde

[87a]

yüzde iki akçe resmî virmemek için müşârunileyhden mühürlü mektubumuz vardır deyü te'allül itmeyüb evvelden ta'yîn olunduğu üzre yüzde iki akçe resmî aliverilmek emr idüb buyurdum ki vardıkda bu bâbda bizzât mukayyed olub bundan akdem müşârunileyh elçinin ma'îşeti için emr-i şerîfimle ta'yîn olunân yüzde iki akçe resmî Françe tüccârından ve Françe bayrağıyla gelen tüccârdan bî-kusûr alıvirüb elimizde müşârunileyhden mühürlü mektûb vardır deyü zikr olunân tüccâra kat'â te'allül ve nizâ' itdürmeyüb evvelden ta'yîn olunduğu yüzde iki resmî müşârunileyh elçi için âdemlerine alıvirüb emrime mugâyir bir ferde inâd ve muhâlefet itdürmeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümayûnumu mezbûrun elinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılâsın tahrîren fî evâsıt-ı şehri rebî'u'l-ahir sene semân ve elf

[87b]

Özet: Fransa'ya verilen ahidname göre kendilerine ait elçileri olmayan tüccarların ticaret için Osmanlıya geldiklerine Fransa'ya bayrağı altında seyahat edip Fransız konsoloslarına başvurması gerektiğine, Venedik ve İngiltere'nin kendine ait elçileri olduğundan buralardan gelen tüccarın kendi konsoloslarına başvurmasına, eskiden olduğu gibi Flandre vilayetinden gelen tüccarın da Fransız konsoloslarına başvurması gerektiği halde İngiltere elçisi Flandre vilayeti bize bağlıdır bu yüzden Flandre tüccarları İngiltere konsolosuna başvurması gerektiğini iddia ettiğine, hâlbuki Flandre vilayetinin yarısı İspanya kontrolünde diğer yarısı da Flandre yöneticilerinin kontrolünde olduğuna, bir Flandre gemisi İskenderun iskelesine yanaştığında İngiltere konsolosuna gelip ellerinde emir olduğunu söyleyip kendilerine başvurması gerektiği bildirildiğine, Flandre tüccarının da buna boyun eğmek zorunda kaldığında, kanuna aykırı olarak İngiltere konsolosunun Flandre tüccarlarına karışmasının engellenmesine ve onlardan alınan haksız verginin alınıp Fransız konsolosuna

verilmesine, İngiltere'den kimsenin Flandre ve diğer tüccar taifesine karışmamasına, Halep kadısının bildirdiğine göre Aleksandru adında Flandreli tüccarın gelip biz eskiden beri Fransa konsolosuna başvururuz İngiltere konsolosuna başvurmak istemiyoruz dediğine, eğer bu şekilde İngiltere konsolosları müdahale etmeye devam ederse ticaret için gelmeyeceklerini bildirdiklerine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Flendreli tüccar önceden hangi ülkenin bayrağı altında gelip gidip ticaret ettiyse yine aynı ülkenin bayrağı altında gelmesine, dışarıdan kimsenin tüccara müdahale edip tüccarı üzmemesine dair Halep Beylerbeyi İbrahim'e, Halep Kadısı Kemal'e ve Defterdarına hüküm. (Cemaziyelevvel 1008)

Metin: Flandre tâcirleri Françe konsoloslarına mürâca'at itmek içün hükm-i hümayûn

Emîrû'l-ümerâ'il-kirâm kebîrû'l-küberâi'l-fihâm zû'l-kadr ve'l-ihtirâm sâhibü'l-izzî ve'l-ihtişâm el-muhtass bî-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-a'lâ Haleb Beğlerbeğisi İbrahim dâme ikbâlehû ve akzâ-yı kuzâtî'l-müslimîn evlâ-yı vülâtî'l-muvahhidîn, ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn, hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'în, vâris-i ulûmî'l-enbiyâ ve'l-mürselîn, el-muhtass bi-mezîd-i inâyetil-meliki'l-mu'în Mevlânâ Haleb kâdisı dâmet fezâyilehû ve kıdvetü'l-ümerâ'i ve'l-ekâbir müstecmi'u cemî'u'l-me'âlî ve'l-mefâhir el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-melikü'd-dâyim Haleb defterdârı dâme uluvvuhû tevkî-i refî-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'âllâma arz-ı hâl gönderüb Venediklü ve İngilterelüden mâ'adâ müstakil elçileri olmayan cümle harbî tüccâr tâyifesi Françe pâdişâhı nâmı ve bayrağı altında gelüb gidüb benderlerde Françe konsoloslarına mürâca'at ideler deyü ahidnâme-i hümayûnda musarrah iken Flandre vilâyetinin âsitâne-i sa'âdette müstakil elçileri olmağıle kadîmden Françe pâdişâhı bayrağı altında gelüb gidüb Françe elçileri ve konsoloslarına mürâca'at ide gelmişlerdir ve bu husûsda elimizde dahî Flandrelü tâcirleri bayrağımız altında gelüb gitmek bâbında müstakil nişân-ı hümayûn virilmiş iken İngiltere elçisi Flandre vilâyeti İngiltereye

[86a]

tâbi'dir deyü hilâf-ı vâki' inhâ itmekle seb'a ve elf şevvâlinde bir emr-i şerîf ihrâc eyleyüb kadîmden Françe konsoloslarına mürâca'at ide gelen Flandrelüleri kendülere mürâca'at itdürmek isteyüb Flandre vilâyetinin bir mikdârı İspanya ve bir mikdârı kendü hükûmetlerinde olub aslâ bir vechile İngilterelülere alâkası olmayub şimdiki halde bir Flandre gemisi gelüb İskenderun iskelesine dâhil oldukda İngiltere konsolosu

elimizde hükm-i şerîf vardır deyü olıgelene muhâlif ve elimizde olân ahidnâme-i hümâyûn ve nişân-ı şerîfe mugâyir dahl eyledikde anlar dahî rızâ gösterüb eyle olsa kadimden mürâca‘at ide geldiklerine muhâlif ve elimizde olân temessükâtımıza mugâyir bir vaz‘ olunmayub bu bâbda nişân-ı hümâyûn mûcebince Flandrelü şimdiye değin Françelüye mürâca‘at ide geldikleri üzre girü anda olân konsolosumuza mürâca‘at itdirülüb ve Françe konsolosu ve elçisine âyid olân resmlerin mezbûr Flandrelülerden alıvirüb ve mezbûrlardan İngiltere konsolosu bir nesnelerin almış ise konsolosdan alıvirüb min ba‘d ahidnâme-i hümâyûn ve nişân-ı şerîf mûcebince Flandrelüler ve sâir harbî tâyifesi Françe konsoloslarına mürâca‘at itdürilüb aslâ İngilterelülere

[86b]

bir vechile dahl ü ta‘arruz itdürülmemek bâbında emr-i şerîfim virilmesin ricâ eyleyüb ve sâbıkâ Haleb Kādîsı olân Mevlânâ Kemâl dâmet fezâilehûdan arz ibrâz idüb harbî tüccârdan nîce kimesneler ile Flandreden Aleksandru nâm zımmî nâm tâcir gelüb cümlesi biz kadîmden Flandreden gelüb giderken Françe konsolosuna mürâca‘at ide geldik yine anlara mürâca‘at ideriz İngiltere konsolosuna itmezüz şöyle ki bize İngiltere konsolosuna mürâca‘at idin deyü teklîf olunursa cümlemiz Halebe gelmekden münkati‘ oluruz deyü zikr olunan arzında vech-i meşrûh üzre mastûr olmağıle zikr olunân arz ve arz-ı hâli mûcebince mûmâ-ileyh elçi hükm-i hümâyûnum virilmesin istid‘â itmeğın Flandrelü tâyifesi evvelden kangı sancağı altında yürüyü gelmiş ise evvelden yürüyü geldüğü üzre amel olunmasın emr idüb buyurdum ki Flandrelü tâyifesi evvelden kangı sancâk altında yürüyü gelmiş ise fermânım üzre evvelden yürüyü geldüğü sancâk altında getürdüb evvelden olıgelene muhâlif ve emr-i celîlü’l-kadrime mugâyir kimesneye te‘allül ve nizâ‘

[85a]

itdürmeysesün şöyle bilesin ve ba‘de’n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu Françe konsolosu elinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî evâyil-i cemâziye’l-evvel li sene semân ve elf

[85b]

Özet: Fransa Kralı Henry’in gönderdiği name üzerine talep etmiş olduğu esirlerin salıverilmesi hususun kabul edildiğine, Fransız esirlerinin salıverilmesi hakkında emir

çıkartılınca hâkimlerin onları serbest bırakmak istemediğine, çünkü ya düşman gemilerine mal yüklerken veya düşman gemilerinden esir alındıklarını söylediklerine, buna rağmen Fransa kralı ile dostluk münasebetini sürdürmek için her ne şart ile esir alınmış olursa olsunlar serbest bırakılsın diye emredildiğine, Osmanlı donanması denizde seyir halindeyken iki gemiye denk geldiğine, içlerinde düşmana ait yükler ve askerler bulunduğundan gemilere el konulup içindekiler esir edildiğine, bunun üzerine Fransız elçisinin itiraz edip esirleri serbest bırakılıp malların iade edilmesini istediğine, Fransa'ya verilen ahidnameye göre hareket edilip hangi şartta olursa olsun diyip esirlerin serbest bırakılması için kaptana emir verildiğine, bu durumları haber vermek için Fransa Kralına mektup gönderildiğine, Osmanlı donanma kaptanı bu olaydan Fransa Kralının haberi olmadığını ileri sürüp elçiye karşı çıktığına, bu yüzden malları iade etmeyip esirleri serbest bırakmadığına, uzun zamandan beri Fransa Kralından mektup gelmediğinden dolayı Osmanlı tarafının da şüpheye kapıldığına, Fransa Kralının gerçekten bu kişileri serbest bırakıp isteyip istemediğini bilemediklerinden şimdilik ertelendiğine, Kralın bir mektup göndererek dileğini söylerse ona göre davranılacağına, Fransa elçisinin geri çağırılıp yerine birini vekil olarak bırakmak istediğine, uzun zamandır iki ülke arasındaki dostluğun sürdürülmesinde çok emeği olan elçinin gönderilmesine Osmanlı heyetinin izin vermediğine, bu elçi ayarında biri gönderilirse o zaman bunun geri gidebileceğini bildirdiklerine, Fransa Kralının güvenilir bir adamıyla mektup gönderip esirlerin salınması hakkında isteğini söylemesine, iki ülke arasındaki dostluğa zarar verecek eylemlerden kaçınılması gerektiğine, Osmanlı devlet adamlarına bu dostluğa en ufak zarar gelmemesi için tembihler edildiğine, Fransa'ya verilen ahidnameye göre kendilerine ait elçileri olmayan ülkelerin tüccarları Fransa Kralının bayrağı altında seyahat edip Fransa konsoloslarına başvurması gerektiğine, buna rağmen İngiltere Kraliçesi sürekli mektup gönderip bu tüccarların kendi bayrakları altında hareket etmesini istediklerine, bu tüccarlara İngiltere veya başka ülkelere kimsenin karışmaması için emir çıkartıldığına dair Fransa Kralına gönderilen name. (Rebiulahir 1008)

Metin: France pâdişâhına nâme-i hümayûn fî mâh-ı rebî'ul-âhir fî sene semân ve elf İftihârü'l-ümerâi'l-kirâm fî'l-milleti'l-Mesîhiyyemuhtârü'l-kuberâi'l-fihâm li't-tâyifeti'l-i'l-Îseviyye muslih-i mesâlih-i cumhûri'n-nasrâniye sâhibi ezyâli'l-haşmetü ve'l-vakâr sâhib-i delâ'ili'l-mecd ve'l-iftihâr France Padişâhı Henrik hutimet

avâkıbuhû bi'l-hayr tevki'-i refi'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki bundan akdem âsitâne-i devlet âşiyânımıza nâme-i muhâlasat meşhûnunuz vârid olub mazmûnunda memâlik-i mahrûsemizde olân Françelü esirler ıtlâk olunub ve iskelelerde kadîmden olıgelene muhâlif ihdâs olanlar ref olunmasın iltimâs olunmağla umûmen benderlerimiz hâkimlerine ahkâm-ı hümâyûnumuz irsâl olunub kadîmden olıgelene muhâlif hâdis olanların cümlesi ref olunmak bâbında fermân-ı kazâ ceryânımız sâdır olub muhkem tenbîh ve te'kid kılınmışdır ve esirlerin ıtlâkı fermânımız oldukda

[84a]

ekseri düşmanlıkda alınmışdır deyü hâkimlerimiz tereddüd eyledikleri ecilden dostluğa binâ'en her ne tarîk ile alınmış ise ıtlâk olunsun deyü nişân-ı hümâyûnumuz inâyet kılınub donanmamız deryâ yüzünde olmağile gelince tevakkuf olunmuş idi ve kapudânımız deryâ yüzünde bir iki pâre gemiye râst gelüb yükleri düşman metâ'ı bulunub ve içinde âdemleri olmağile girift eylemiş elçiniz dâ'vâ eyledikde mukaddemâ fermânımız olduğu üzre ıtlâk olunub alınân sermâyeleri ashâbına redd olunmak emrimiz olub sizin tarafınıza nâmemiz irsâl olunmuş iken kapudânımız nizâ' üzre olub vâsıl olân nâme husûsunda ve esirlerin ıtlâkı bâbında ve elçinizin da'vâ eylemesinde aslâ sizin tarafınızdan rızâ yokdur deyü cevâb virüb ve hayli zamandan berû sizin tarafınızdan kimesne gelmemekle nev'an şüphe âriz olmağın müstakil ademiniz ile nâmenüz gelüb sahih murâdınız olduğu muhakkak oluncaya dek te'hîr olunmuşdur ve âsitâne-i sa'âdetimizde olan elçiniz yerine kâymakâm

[84b]

nasb idüb kendüsü ol cânibe varmağa icâzet-i hümâyûnumuz murâd olunmuş eyle olsa merkûm elçiniz hayli zamandan berû bâb-ı sa'âdetimizde elçilik hıdmetinde olub dâimâ kadîmi sulh u salâhın istihkâmında mecd ü sâ'î olmağın yerine mu'âdili anun bir elçiniz gelince alıkonulub izn-i hümâyûnumuz te'hîr olunmuşdur gerekdir ki nâme-i hümâyûn-ı sa'âdet vusûl buldukda zikr olunan esirlerin ıtlâkı husûsunda sizin nâmenüz gelüb vâsıl olân nâmeler sahih kendü nâmeleriniz olub mazmûnunda derc olunân husûslar murâdınız olduğu vâki' ise def-i şüphe için mu'temedün aleyh beyzâdelerinizden biriyle nâmenüz irsâl oluna inşâ'allâhu te'âla gelüb vâsıl oldukda cümle mültemisâtınız hayr-i kabûlde vâki' olub safâ-yı hâtır ile makzi'l-merâm ircâ' olunur kadîmden abâ'i kirâm ve ecdâd-ı izâmımız enâra'l-lâhu te'âlâ berâhinehum

zamânından berû illâ hâze'l-ân mâbeynimizde mün'akid olan ahd ü mîsâkın hâlel pezîr olmasına kat'a bir vechile rızâ-yı hümâyûnumuz

[83a]

yokdur dâimâ atabe-i ulyâmızda olân vüzerâ ve vükelâmız ve sâir memâlik-i mahrûsemiz hükkâmına tenbîh ve te'kîdimiz bu minvâl üzerinedir lâıyk olân evvelden sizin tarafınızdan dahî kadîmi sulh ü salâhın hilâfına aslâ rızâ gösterilmeye ve vâridîn ve sâdirîn ile ahbâr-ı selâmetinizi ihbardan hâlî olmayasız ve kadîmü'l-eyyâmdan müstakil elçileri olmayan harbî tüccâr tâıyifesi sancağınız altında yürüyü gelmekle taht-ı sa'âdet baht üzre culûs-ı hümâyûnumuz vâkı' oldukda zıkr olunân tâıyife min ba'd dahî sancağınız altında yürüyüb İngiltere Kraliçesi Krallar tarafından dahl olunmaya deyü size müceddeden virilen ahidnâme-i hümâyûnumuz tahrîr itdirilüb ol zamandan beru zıkr olunân ahidnâme-i hümâyûnumuz mücebince amel olunurken hâlâ İngiltere Kraliçesi harbî tüccâr tâıyifesi kendü sancağı altında yürümek murâd idinüb âsitâne-i sa'âdetimize husûs-ı mezbûr içün ricânâme göndermiş

[83b]

pâıye-i serîr-i sa'âdet masîr-i hüsrevânemize arz olundukda rızâ-yı hümâyûnumuz olmayub kadîmü'l-eyyâmdan mâbeynde olan dostluk muktezâsınca ve ahidnâme-i hümâyûnumuz müsted'âsınca tâıyife-i mezbûre kemâkân sancağınız altında yürüyüb min ba'd İngiltere Kraliçesi ve sâir krallar tarafından dahl olunmaya deyü fermân-ı celîlü'l-kadrimiz sâdir olub müşârun-ileyhâ Kraliçe tarafına vech-i meşrûh üzre cevâb virülüb hâlâ dahî müşârun-ileyh elçinize harbî tüccâr husûsunda vech-i meşrûh üzre amel olunmağıçün mufassal hükm-i hümâyûnumuz virildüğü ma'lûmunuz ola tahrîren fî evâyıl-i şehr-i cemâziye'l-evvel li sene semân ve elf mine'l-hicreti'n-nebeviyyeh

[82a]

Özet: Fransa kaptanlarından Betron Lukasir Osmanlı limanlarından bazı ürünler almak istediğine, pamuk, pamuk ipi, cilalanmış deri, tabaklanmış deri ve bal mumu normalde diğer ülkelere satışı yasaklı olan ürünler olduğuna, ancak Fransa'ya verilen ahidnamede bu ürünleri Fransız tüccarlarının satın alabilmesine izin verildiğine, bundan dolayı Betron Lukasir limana gidip bu ürünlerden almak istediğinde kimsenin karşı çıkmasına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine satışı Fransa'ya yasaklı olmayan ürünlerden pamuk, pamuk ipi, cilalanmış deri, tabaklanmış deri ve bal

mumunu Fransız kaptanı almak istediğinde karşı çıkılmamasına, bunun dışında satışa yasak olan ürünlerin de satılmamasına dikkat edilmesine dair Antalya Sancak Beyine, Kadısına, İskele görevlisine ve Dizdarına hüküm. (Cemaziyelevvel 1008)

Metin: Antalya kâdîsına ve beğine hüküm ki Françelü Betron Lukasir nâm tâcir penbe ve rişte-i penbe ve sahtiyân ve gön ve bâl mûmu alub kimesne mâni‘ olmaya

Kıdvetü'l-ümerâi'l-kirâm umdetü'l-küberâil-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihirâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-allâm Antalya Sancağı Beği dâme izzuhû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-keâm mevlânâ Antalya kâdîsı ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Antalyada vâki‘ olan iskele emîni zîde kadruhû ve kıdvetü's-sekât ve'l-müstahfizîn Antalya kal'ası dizdârı zîde kadruhû tevkî-i refî-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki dergâh-ı mu'âllâmda olan Françe elçisi südde-i sa'âdetime arz-ı hâl gönderüb Françe re'islerinden dârende-i fermân-ı hümâyûn Betron Lukasir nâm tâcir gemisiyle Antalya iskelesine ticâret için vardıkda Françelüye virilen ahidnâme-i hümâyûnda icâzet virilüb Françelüye memnû‘ olmayan metâ'dan penbe ve rişte-i penbe ve sahtiyân ve bal mumu ve gön akçesiyle alub gemisine tahmîl itdikde hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn ve mugâyir-i emr-i şerîf bir ferd dahl ü ta'arruz itmemek için emr-i şerîfim virilmesin ricâ itmeğin buyurdum ki mezbûr re'is akçesiyle taht-ı hükûmetinizden ahidnâme-i

[82b]

hümâyûnda ta'yîn olunub memnû‘ olmayan meta'dan penbe ve rişte-i penbe ve sahtiyân ve bal mumu ve gön almak istedikde emr-i şerîfime muhâlif ve ahidnâme-i hümâyûna mugâyir hâricden bir ferd dahl ü ta'arruz itdirmeyüb narh-ı rûzî üzre alıvirüb ammâ bu bahâne ile sâyir memnû‘ metâ' alub gitmekden ziyâde ihtirâz üzre olasin şöyle bilesin ve ba'den-nazar bu hükm-i hümâyûnumu mezbûr reyisin elinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâyil-i şehir-i cemâziye'l-evvel li sene semân ve elf mine'l-hicreti'n-nebeviyyeh aleyhi efdalü't-tahiyye

[81a]

Özet: Fransa Kralı elçisiyle gönderdiği mektubunda esirlerin serbest bırakılmasını istediğine, bundan dolayı vezirler, hâkimler yada kimin elinde Fransa'dan esir varsa serbest bırakıldığına, limanlardaki görevlilere mektup gönderilip Fransa yada Fransa'ya bağlı tüccardan eskiden beri alınan verginin dışında bir vergi talep

etmemelerinin bildirildiğine, yanlarında getirdikleri paralarından vergi alınmaması hakkında tembih edildiklerine, Kamame kilisesine dostlardan ziyade düşmanların gitmesinden dolayı kapandığına, bunun üzerine Fransız elçisi ve Venedik balyosunun ricası üzerine tekrar açılmasına izin verildiğine, Kaptan Sinan Paşa denizde iki Fransız gemisine rastlayıp onları rencide ettiğine dair elçinin şikâyetinde bulunduğuna, Sultan Süleyman zamanında İspanya ve Beç Kralı olan Karlo ile Fransa Kralı Françesko savaş yaptığında Sultan Süleyman'ın bir donanma göndererek Fransa'ya desteklediğine, yine Fransa'ya destek vermek için bir donanma gönderilmesi hakkında görüşme yapmak için bir elçi gönderildiğine, ancak bu esnada İspanya ile barış yapıldığının öğrenildiğine, bundan dolayı elçinin geri çağırıldığına, bundan öncede İspanya Kralı birçok kez elçisini gönderip barış yapmak istediğini bildirdiğinde Fransa ile olan dostluk münasebetiyle sürekli reddettiklerine, Osmanlı Padişahı Beç Kralı ile savaşta olduğundan Fransa Kralı ve halkından Beç tarafına herhangi bir yardım yada destek verilmemesi gerektiğine, Veziri azam Mehmed Paşa zamanında Beç Kralı ile barış yapılma durumu olduğunda Fransa elçisiyle görüşüldüğüne, elçi padişah hazretleri uygun görürse barış yapılanabileceğini bildirdiğine, Osmanlı devleti etrafındaki komşularından dostluk isteyene dostluk düşmanlık isteyene düşmanlık ile cevap vereceğine, hangi ülke fitne çıkarıp zarar ulaştırmaya çalışırsa anında cevap verilip o zararın ortadan kaldırılacağına, düşmanlık edenlerin kalelerinin fethedilip cezalandırılacağına, barış yapmak istediklerinde ise padişah hazretlerine kabul ettirmek için çaba gösterildiğine, Sultan Süleyman zamanında Belgrad seferi söz konusu olduğu zaman Fransa Kralının arabulucuk yaptığına, Padişahın eğer düşmanlık yapmaya devam ederlerse yüz binlerce asker ile gidip kalelerin alıp onlara gereken cezayı vereceğinin bildirildiğine, Fransız elçisinden çok memnun olduklarına, görevinin iyi bir şekilde yapıp iki ülkenin dostluğu için çaba gösterdiğine, Fransa Kralı kendilerinden bir isteği varsa mektubunda bildirmesine, isteğin karşılanması için çaba gösterileceğine dair İbrahim Paşa'dan Fransa Kralına gönderilen mektup.

Metin: İbrâhim Paşa hazretlerinin Françe Padişâhına mektûb sûretidir

El-hâletü hazâ bi'l-fi'l âsitâne-i devlet âşiyânede olân elçiniz vâsitasıyla nâme-i muhâlesetünüz vârid olub mazmûn-ı sadâkat meşhûnunda her ne iltimâs olunmuş ise cümle pâye-i serîr-i a'lâya arz olundukda makbûl-ı hümayûn olub bulunân Françelü esirler eğer tersânede ve eğer sâyir vüzerâ karındaşlarımızdadır cümlesi ıtlâk olunub

elçinize teslîm olunmuşdur ve benderlerde olan hâkimlere ahkâm-ı hümâyûn irsâl olunub kadîmden alını-gelenden ziyâde alınmayub ve Mısır'da ve Haleb'de Françelü bâzergânların guruslarından aslâ bir vechile dahl olunmaya deyü muhkem tenbîh ve te'kîd olunmuşdur ve kuds-i şerîfde kadîmden ma'bed-i nasâra olân Kamâme nâm kiliseye dostlardan ma'adâ düşman re'âyâsından nuzûr ve ziyâret bahânesiyle nîce kimesneler geldüğü istimâ' olunmağıyla kapanmak fermân olunmuş iken müşârunileyh elçiniz ile Venedik beğlerinin baylosu ricâ eylemeleriyle sizün ve Venedik beğlerinin dostluğuna binâ'en uslûb-ı sâbık üzre amel olunmak içün hükm-i hümâyûn virilmiştir ve bi'l-fi'l kapudân olan Sinân Paşa karındaşımız mukaddemâ deryâ yüzine çıkdıkda Françelü iki kıt'a gemi râst gelüb rencîde eyledüğün elçiniz i'lâm eyledikde kadîmi dostluk muktezâsınca küll-i mu'âvenetimiz olub

[81b]

bu husûsların i'lâm içün sa'âdetlü pâdişâhımız hazretlerinin cânib-i şerîflerinden mufassal ve meşrûh nâme-i hümâyûnları isdâr olunmuşdur hîn-i vusûlde mutâla'a kılınub dostluğa lâyük olduğu üzre sizin tarafınızdan dahî ef'âl-i pesendîde zuhûra getürölmek mütevekkî'dir ve merhûm cennet-sitân Sultân Süleymân Hân zamânında İspanya ve Beç Kralı olan Karlo ile ceddiniz Françesko muhâlefet üzre olduğu i'lâm olunmağla müstakil donanma irsâl olunub ne vechile mu'âvenet olunduğı ma'lûmunuzdur bu def'a dahî ihzâr olunub ne mahalle varılmak münâsib olduğın müşâveret içün âdem gönderilmiş iken sizin sulh eyledüğünüz istimâ' olunmağ ile avdet itdürölüb te'hîr olunmuşdur ve bundan akdem İspanya Kralı tarafından birkaç def'a elçileri ve nâmeleri gelüb sulh ricâ itmiş iken bu cânib ile sulh olıcak var kuvvetin sizin üzerinize sarf itmek ihtimâliyle sizin dostluğunuz hayriçün ricâsın kabûl itmeyüb redd olunduğı defa'ât ile ma'lûmun olmuşdu eğer bu def'a sulhun isti'câl üzre olmayub bir mikdâr te'hîr olunsa müstevfâ donanmam gönderölüb evvelden olugeldiğı üzre envâ'i mu'âvenet

[80a]

mukarrer idi şimdiki halde hak tebârek ve te'âlânın avniyle yüce pâdişâh hazretleri bizi asâkir-i gerdûn mü'essire serdâr idüb muhâlifîn ve mu'ânidîn üzre irsâl etmiştir bu cânibin dostluğın hatırdan çıkarmayub memleket ve vilâyetiniz halkın Beç kralı tarafına bir vechile mu'âvenete varmakdan men' idüb kadimî dostluğı ri'âyet ile mukayyed olasin ve mukaddemâ vezîr-i a'zâmlık hıdmetinde olân Mehmed Paşa

karındaşımız zamânında Beç kralının sulhu husûsunda elçiniz ile ba‘zı kelimât itmekle müşârunileyh elçiniz size iş‘âr eyledikde sa‘âdetlü pâdişâh tarafından murâd olunursa işâret olunsun deyü i‘lâm itmişsiz imdi dergâh-ı selâtîn-i âl-i osmân dâimâ meftûh ve küşâdedir etrâfdan eğer dostluk ve eğer düşmanlık izhâr idenlerin her birine bi‘inâyeti’llâhi’l-meliki’l-cebbâr mikdârlarınca sezâ ve cezâları virilmekde tereddüd ve usret çekilmemiştir lâkin re‘âyâ ve berâyânın sıyâneti feth-i kılâ‘-ı kamr-ı dîn (inâd üzere olanların kal‘aların feth) ve kala‘-ı kam‘-imüfsidinden (müfsidler yerinden koparmak) nîce vech ile ûlâ ve uhrâ fehm olunmağın eğer anlar tarafından sulh ü salâh ricâ olursa cümlemiz pâye-i serîr-i a‘lâya yüz sürüb kabûl itdürmek bâbında tazarru‘ olunurdu ale’l-husûs siz vâsita olmak ile mukaddemâ merhûm sultân

[80b]

Süleymân hân zamânında Belgrad seferinde haberiniz vesâtetiyle olduğu üzere bu def‘a dahî redd olunmayub makbûl olmak muhakkak idi ve eğer kel-evvel inâd ve muhâlefetleri zuhûr iderse cenâb-ı hazret-i hak celle şânuhû ve amme ihsanuhûnun avn ve inâyeti ile nîce yüz bin askeri nusret-şi‘âr ile üzerlerine varılıb eğer bâ‘is istikbârları kal‘â ve buk‘anın feth ü teshîridir ve eğer cunûd u nâ-pâyidârlarının kahr u tedmîridir inşa’llâhu’l-melikü’l-kadîr zamân el virüb mahal iktizâ eyledüğüne göre hiç birinden bir vecihle yüz dönderilmeyüb dostlar himmetinde bezl-i ma‘kdûr ve sa‘yi mevfûr olunur ve müşârunileyh elçiniz âsitâne-i sa‘âdet-medârda hayl-i zamandan berû kemâl-i emânet ve istikâmet ile hizmet idüb hüsn-i sülûkünden rızâ ve şükrân üzere olduğumuz ecilden an kasd bu husûs içün gönderilmiştir nâme-i hümayûn müşârunileyhe sipâriş olunmuşdur deyü iş‘âr olunân bu husûsdur inşa’llâhu te‘âlâ varub vusûl buldukda zikr olunan ahvâlî tafsîl üzere müşâvere edüb biz serhad-i mensûreye dâhil olunvcaya dek ahvâl neye müncerr olduğun ala’t-tafsîl yazub girü müşârunileyhe ber vechi isti‘câl i‘lâm itmeğe sa‘y ü ikdâm eyleyesiz

[79a]

bu cânibden dahî murâdunuz üzere hareket ola inşa’llâhu te‘âlâ an karîb vesâtetiniz sebebi ile ve verâ-yı perde-i hafâda olan muhadderât-ı sulh ü salâh arsa-i zuhûr-ı cilve numâ olmağile re‘âyâ ve berâyâ âsûde hâl ve müreffehü’l-bâl olalar ve müşârunileyh elçiniz kâ‘im-makâm nasb eyledüğü kâtibiniz kendü gelince ta‘yîn eyledüğü üzere kâymakâmlık i‘tibârında olub vâki‘ olân hususlarda kavliyle amel olunur

[79b]

Özet: *Sultan Mehmed İstanbul'u fethettiğinde Galata halkından Babilân Peravizin, Markiz de Franko ve çevirmenleri Nikoroz Papuço huzura geldiğine, kalenin anahtarını sultana verip bağlılık yemini verdiklerine, itaatlerinden dolayı Padişah kalelerini yıkmayıp eskiden beri adetleri ve dini ayinleri nasılsa aynı şekilde devam etmelerine karar verdiği, mallarına, mülklerine, mahzenlerine, bağlarına, değirmenlerine, gemilerine, sandallarına, hanımlarına, oğullarına ve kölelerine karışılmayacağına, diğer ülkelerdeki halkı nasıl seyahat ediyorsa aynı şekilde denizden ve karadan seyahat edebileceklerine, çiftçilik yapmak isteyenlerin yıllık haraç vergisini ödedikten sonra çiftçilik yapabileceğine, kiliselerini aynı şekilde kullanmaya devam edebileceklerine, yalnız eskiden yaptıkları gibi çan çalınmaması gerektiğine, kiliseleri camiye çevirmeyeceğine, izin almadan yeni kilise inşa etmemelerine, Müslüman olmayanların zorla Müslüman yapılmasına izin verilmeyeceğine, aralarında bir kişiyi seçip görevlendirilip kethüda olarak tayin edilmesine dair Galata'daki gayrimüslimlere verilen ahidname. (Cemaziyelula 957)*

Metin: Galata zimmîlerin ahidnâmesidir ebu'l-feth sultân Mehmed Hân İstânbûlu feth eyledikde vermişdir rûmca yazılıb üzerine tuğra çekilmişdir

Ben ulu pâdişâh ve ulu şehinşâh Sultân Mehmed Hân bin Sultan Muradım yemin iderim ki yeri göğü yaradan perverdigâr hakkı içün ve hazret-i resûlun aleyhi's-sâlatü ve's-selâm pâk-ı münevver-i mutahhar rûhiçün ve yedi Mushaf hakkı içün ve yüz yirmi dört bin peygamberler hakkı içün ve dedem ruhiçün ve babam ruhiçün benim başım içün ve oğlanlarm başı içün ve kuşandüğüm kılıç hakkı içün şimdiki halde Galatanın halkı ve merdümzâdeleri atebe-i ulyâma dostluk içün Babilân Peravizin ve Markiz de Franko ve dragomanları Nikoroz Papuço ile kal'a-i mezkûrenin miftâhın gönderüb bana kul olmağa itâ'at ve inkiyâd göstermişler ben dahî kabul eyledim ki kendülerin âyinleri ve erkânları ne vechile cârî ola geldiyse yine ol üslûb üzre âdetlerin ve erkânların yerine getüreler ben dahî üzerlerine varup kal'alarını yıkup harâb itmeyim buyurdum ki kendülerin malları ve rızıkları ve mülkleri ve mahzenleri ve bağları ve değirmenleri ve gemileri ve sandalları ve bi'l-cümle metâ'ları ve avratları ve oğlancıkları ve kulları ve câriyeleri kendülerin

[79a]

ellerinde mukarrer ola müte‘âriz olmayım ve üşendirirmiyim anlar dahî rençberlik ideler gayri memleketlerim gibi deryâdan ve kurudan sefer ideler kimesne mâni‘ ve mezâhim olmaya mu‘âf ve müsellemler olalar ben dahî üzerlerine şer‘î harâc vaz‘ iderim sâl be sâl edâ ideler gayriler gibi ve ben dahî bunların üzerlerinden nazar-ı şerîfim dirîğ buyurmayub koruyam gayrî memleketlerim gibi ve kiliseleri ellerinde ola okuyalar âyinlerince ama çân ve nâkûs çalmayalar ve kiliseleri alub mescid etmiyem bunlar dahî yeni kilise yapmayalar ve Ceneviz bâzergânları deryâdan ve kurudan rençberlik idüb geleler ve gideler gümrüklerin âdet üzre vireler anlara kimesne te‘addî itmeye ve buyurdum ki yeniçeriliğe oğlân almayam ve bir kâfirî rızâsı olmadın müselmân itmeyeler ve kendüleri aralarında kimi ihtiyâr iderlerse maslahatları için kethüdâ nasb ideler ve buyurdum ki evlerine doğancı ve kûl konmaya ve kal‘a-i mezkûre halkı ve bâzergânları angaryadan mu‘âf ve müsellemler olalar şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar tahrîren fî evâhir-i cemâziye’l-ûlâ sene seb‘a ve hamsîn ve semâne mie

[78b]

Boş

[77a]

Özet: Fransız elçisi vasıtasıyla Fransa kralının mektubunun alındığına, ticaret için Fransa’dan Osmanlıya gelip bir şekilde esir düşmüş olan tüccarların serbest bırakılmasına, tüccarların gümrük vergilerini ödedikten sonra başka herhangi bir vergi ödememesine, Fransa Kralı ve Osmanlı padişahları eskiden beri bu aralarındaki dostluğa önem verip dostluğa zarar gelmemesi için çaba gösterdiklerine, bu sayede bu güne kadar dostluğun korunduğuna, dostluğun muhafazası için yeniden ahidnamenin güncellenip Fransız elçisine teslim edildiğine, Fransız Kralının birçok kez mektup gönderip esir olan Fransızların serbest bırakılmasını talep ettiğine, güneydeki birçok Osmanlı devlet adamının bu esirleri düşman gemilerinden düşmana yardım ederken topladık diyip teslim etmek istemediklerine, buna rağmen dostluğun devamı için özel bir emir çıkartılarak her ne sebepten ötürü esir düşmüş olursa olsunlar salıverilmelerine, tersanede bulunan on dokuz Fransız’ın serbest bırakılıp elçiye teslim edildiğine, İstanbul iskelesinde Fransız tüccardan reft, bac, yasak kulu, selametlik, kasabiyye ve resm-i gurusu adı altında vergi istenmesinin yasaklandığına, Mısırda Fransız tüccarın paralarından kesinti yapılmasının yasaklandığına, konsolosu olmayan tüccarların Fransız konsoloslarına başvurmaları gerektiğine,

Halep'te gümrük görevlilerinin Fransızların paralarına karışmaması için emir gönderilip uyarıldıklarına, Kudüs'teki Kameme kilisesine Papa, Beç kralı, İspanya kralı ve diğer düşman kralların adamlarının gelip düşmanca faaliyetlerde bulunduğuna, bu yüzden kilinin kapatılıp kimsenin kiliseye gitmesine izin verilmediğine, bunun üzerine Fransız elçisi ve Venedik beğleri ricada bulunup kilisenin açılmasını istediğine, dostların hatırını gözetip yine eskiden olduğu gibi kilisenin açılıp ziyaret edilmesine izin verildiğine, Osmanlı donanması denizde seyir halindeyken bir Fransız gemisine denk gelip içinde düşman kalma malların bulunmasından dolayı gemiye el koyduğuna, başka bir gemiye de içinde düşmana ait mallar bulunduğundan el koyduğuna, Sakızda da bir Fransız gemisi birkaç Katalan tüccar taşıdığından el konulduğuna, bundan sonra Fransız elçisi gelip ahidnameye aykırıdır esirleri teslim edin dediğine, bundan dolayı içinde düşmandan kalma malı taşıyan geminin ve adamlarının serbest bırakıldığına, tüccarlar denizde ilerlerken korsanlar tarafından esir edilip mallarına el konulduğuna, bazı Fransız gemilerinde de inceleme yapıp sadece harbi tüccarları esir edip mallarına el konulduğuna, Fransa'ya verilen ahidname ile Fransız gemilerinde harbi tüccardan biri bulunursa dokunulmamasın gerektiğine, ancak kaptanların ilmi olmamasından bu hatayı işlediğine, ahidnameye aykırı davranıp tüccarları esir almayın diye uyarıldıklarına, Sakız'da esir alınan üç katalanın serbest bırakılıp mallarının iade edilip elçiye teslim edildiğine, Fransa İspanya ile barış yaptığından dolayı Fransız askerlerinin evlerinde olduğuna, Osmanlıya karşı Beç kralını desteklemelerine engel olunmasına, vali ve hakimlerin uyarılıp halkın Osmanlıya karşı Beç kralına yardım etmelerine izin verilmemesine, denizde bulunan adamlarına da tembih edilip Beç Kralına destek olmamalarına, korsanların elinde Fransız bulunursa yakalanıp serbest bırakılmasına, Fransız elçisi göreve geldiğinden beri iki ülke arasındaki dostluğu pekiştirmek için iyi hizmet ettiğine, dostluğun tesisi için Fransa'ya bilgiler götüren elçi yerine vekil bırakıp gitmek istediğinde izin verildiğine, eski elçinin yada yeni ehil bir elçinin en kısa sürede göreve tayin edilmesine dair Fransa Kralına gönderilen name.

Metin: Françe Padişâhına nâme-i hümayûn

E'l-hâletü hâzâ bi'l-fi'îl südde-i sa'âdetimde olan elçiniz vâsıtasıyla nâme-i muhâlesat uslûbunuz vârid olub mazmûn-ı sadâkat-meşhûnunda memleketiniz ahâlisinden memâlik-i mahrûseye ticâret için gelüb bir tarîk ile esîr olanlar ıtlâk olunub ve umûmen memâlik-i mahrûsemizde benderlerde uslûb-ı sâbık üzre gümrüklerin edâ

eylediklerinden sonra âdet olan bid‘atler ref‘ olunmak husûsları i‘lâm ve bundan mâ‘adâ her ne tahrîr ve beyân ve tastîr ve ayân kılınmış ise nakîr ve kıtmîr paye-i serîr-i a‘lâya arz ve takrîr olundukda alâ vechi’l-kâmil ilm-i âlem-şumûl-i hüsrevânem muhît ve şâmil olmuştur eyle olsa kadîmü’l-eyyâmdan vilâyet-i Françe pâdişâhları ecdâd-ı izâm ve abâ-i kirâmımız enâra’llâhu te‘âlâ berâhinehum ile müvâlât ve musâfât üzre olub her biri kendü zamanlarında sulh ü salâhi ki ba’is-i fevzu felahtır mer‘î ve muhterem tutmağla bu ana gelince tarafından hilâf-ı ahd ü emân bir vaz‘ sâdır olmamıştır ben dahi ecdâd-ı nejdâm silkine sâlik olub dûdmân-ı hilâfet bünyânımız ile dostlukda sâbit-kadem olanlar kadîmden mün‘akid olan ahd ü mîsâk ve sulh u salâhın inhidâmına bir vechile rızâ-yı hümâyûnum yokdur hattâ bundan akdem culûs-ı hümâyûn-ı

[77b]

sa‘âdet makrûnumuz vâki‘ oldukda tehniye nâmenüz iltimâs olunân hususlar kadîmi dostluğa binâ’ en tevdîd olunan ahidnâmenüze ilhâk olunub mûmâ-ileyh elçinize teslîm olunmuştur ve memâlik-i mahrûsemizde bulunân Françe esirlerin ıtlâkı içün defa‘âtla ahkâm-ı hümâyûnumuz gönderilüb mağribde olân hükkâmın bağzısı fesâdda bulunmağla alınmıştır deyü ıtlâklarında tereddüd eyledikleri mesmû’-i hümâyûnumuz olmağıle her ne vechile alınmış olursa olsun dostluğa binâ’ en ıtlâk oluna deyü müstakil nişân-ı hümâyûnumuz virilüb ve tersâne-i âmiremizde on dokuz nefer Françelü esîrler bulunmağla cümlesi ıtlâk olunub müşârunileyh elçinize teslîm olunmuştur ve mahrûse-i İstanbûl iskelesinde ihdâs olunan reft ve bâc ve yasak kulu ve selâmetlik ve kasabiyye ve resm-i gurus Françelülerden ref‘ olunmak fermânımız olub ve Mısırdâ olan darbhâne eminleri min ba‘d pâre kat‘ iderüz deyü Françe tâcirlerinin guruslarına dahl itmeyeler ve ahidnâme-i hümâyûn muktezâsınca harbî tüccâr tâyifesi Françe konsoloslarına mürâca‘at ideler ve Halebde gümrük eminleri Françelülerin guruslarına dahl idüb ahidnâme-i hümâyûna mugâyir resm taleb eyledikleri ecilden emânetten ref‘ olunub siyâset olmak fermânımız olub cümlesine müekked ahkâmımız irsâl olunmuştur ve bunlardan

[76a]

mâ‘adâ sâbıkâ kible-i enbiyâ-ı izâm-ı aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm olân kudûs-i şerîfde vâki‘ Kamâme nâm kilisenüz ma‘bed-i tâyife-i nasârâdır rim papa ve Beç kralı ve İspanya kralı ve sâir dûdmân-ı hilâfet bünyânımız ile düşmanlık üzre olanlar ve

dukalar re‘âyâsından nicesi nuzûr u ziyâret nâmına gelüb memâlik-i mahrûsemize dahil oldukları mesmû‘-ı hümâyûnumuz olmağıle zikr olunân kilise kapanub bir ferdin gelmemesi ferman olmuş iken mûmâ-ileyh elçiniz ile Venedik baylosları dergâh-ı mu‘allâma arz-ı hâl sunub ricâ eylemeleriyle sizin ve Venedik beğlerinin dostluklarına binâ‘en kadîmden geldikleri üzre gelüb gidüb ta‘arruz olunmamak bâbında emr-i şerîfim virilmiştir ve bundan akdem donanma-i hümâyûnumuz deryâda bir Françe gemiye râst geldikde yükü düşman terekesi bulunmak ile kapudânımız girift etmiş ve bir Françelü gemi dahî râst geldikde içinde olan metâ‘ı düşmanın olmağıle metâ‘ı ahz olunub gemi-yi âdemleriyle ıtlâk eylemiş ve Sakız’da dahî bir Françelü gemiye râst geldikde içinde bir kaç katalan tâciri bulunmak ile alub sermâyelerin dahî kabz eylemiş elçiniz divân-ı hümâyûnumuza gelüb ahidnâme-i hümâyûna muhâlifdir deyü da‘vâ eylemekle tereke ile alınân adamlar ıtlâk olunub elçinize teslîm olunmuştur

[76b]

ve kadîmden harbî tüccâr tâyifesine memâlik-i mahrûsemize gelmeğe ruhsat virildikde limanlarda dahl olunmayalar deyü fermân olunmak ile limanlarda dahl olunmayub deryâda bulunânları korsanlar alu-gelmişler imiş hattâ râst geldikleri Françe gemileri içinde bulunân harbî tâyifeyi tefîş idüb alurlar imiş hâlâ tecdîd olunân ahidnâme-i hümâyûnumda nâmenüz ile iltimâs eylediğünüz üzre harbî tâyife Françe gemisinde bulunursa dahl olunmaya deyü kayd olunduğu kapudânımızın ilmî olmamağla ahz itmeğin min ba‘d ahidnâme-i hümâyûna muhâlif vaz‘ olunmaya deyü tenbîh olunmuştur ve Sakız’da alınan sermâye ve üç nefer katalan ahde mugâyir alınmak ile ıtlâk olunub sermâye ile elçinize teslîm olunmuştur gerekdir ki nâme-i hümâyûn-ı izzet makrûnumuz vusûl buldukda zikr olunân hususlarda kadîmi dostluğa binâ‘en ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunub cümle me‘mûlünüz hayır kabûlde vâki‘ olmuşdur sizin tarafınızdan dahî min ba‘d ahd ü misâk istihkâm üzre olub dâimâ şerâyit-i sulh u salâh mer‘î ve muhterem tutulub hilâfına asla cevâz gösterilmeye ve İspanya Kralıyla sulhünüz sebebi ile memleket ve vilâyetinizde olan asker halkının

[75a]

düşmanız olan Beç kralına mu‘âvenete varmalarına ruhsat virilmeyüb serhadlerde olan vülât ü hükkâma tenbîh ve te’kîd oluna ki her biri kendü taht yedinde olan asker halkını onât zabt u rabt idüb ol cânibe geçüb gitmeğe icâzet vormeyeler ve deryâ tarafında olan re‘âyânuzda dahî tenbîh oluna ki ahde mugâyir şenâ‘at üzre olmayub kendü hallerinde

olub fesâd eylemeyeler ki korsanların ellerinde bulundukda ıtlaklarında tereddüd olunmaya ve mûmâ-ileyh elçiniz elçilik hıdmetine nasb olaludan beru kemâl-i emânet ve istikâmet ile hizmet olub memleketine varmayalı hayli zamân murûr idüb ve mâbeynimizde olân muvâlât ve musafâtı i'lâm içün ol cânibe gitmeğe izn-i hümâyûnumuz ricâ itmeğin müstakil elçi gelinceye dek yerine kâtiplerinizden vekîl nasb idüb kendüye izn-i hümâyûnumuz virilüb müşâfeheten ba'zı husûs dahî sipâriş olunmuşdur inşâ'allâhu te'âlâ vusûl buldukda vech-i münâsib görölürse girü müşârunileyhi veyâhûd mu'temedün aleyh beyzâdelerinizden birini elçi nasb idüb dahî eğlendirmeyüb irsâl oluna ve ol diyâra müte'allik olan ahvâlî

[75b]

ale't-tevâlî i'lâmından hâlî olmayasın

[74a]

Özet: İngiltere Kraliçesi mektup gönderip kendilerine ait elçisi olmayan tüccarların kendilerine başvurmasını rica ettiğine, eskiden beri Fransız konsoloslarına baēlı olduklarından ve Fransa'ya verilen ahidnamede yazılı olduğundan İngiltere'ye bu hakkın verilemeyeceğine, İngiltere Flandre vilayeti bize baēlıdır bu yüzden tüccarı da bizim bayraēımız altında gelmesi lazım dediğine, ancak eskiden beri Fransa bayraēı altında gelip gittiklerine, ayrıca Fransa'ya verilen ahidnamede Flandre'li tüccarın Fransa konsoloslarına başvurması gerektiēi yazılı olduğundan kanuna aykırı davranmak anlaşmanın iptaline neden olabileceğine, padişahın da Fransa ile olan dostluēa zarar gelmesini istemediğine, bu yüzden Flandre'li tüccarın eskisi gibi Fransa bayraēı altında seyahat edip Fransız konsoloslarına başvurması gerektiğine dair İngiltere Kraliçesine gönderilen hatt-ı hümayun.

Metin: Flandrelü hakkında olan telhis sûret-i hatt-ı hümayûn

İngilterelüye ta'yîn olunmuşdur şimdin sonra bozulmak olmaz

Bundan akdem İngiltere kraliçesinden nâme gelüb harbî tüccâr tâyifesi kendülere mürâca'at eylemek ricâ eyledikde harbî tâyife kadîmden Françelülere mürâca'at ide gelüb ve Françelü virilen ahidnâme-i hümâyûnda vech-i meşrûh üzre mastûr olmaēile kadîmden mün'akid olan ahde muhâlîf vaz' olunmak münâsib deēildir deyü Kraliçeye bu vechile nâme-i hümâyûn yazulub irsâl olunub ve Françe Pâdişahına dahî vech-i

meşrûh üzre nâme gönderülüb henüz nâme dahî vâsıl olmamış iken kadîmden Françe sancağı altında yürüye gelen harbî tâyifeden Flandrelü içün bize tâbî'dir deyü hilâf-ı vâki' inhâ ile İngilterelü tarafından ricâ olunmağın hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûn ile İngilterelü tarafından fermân olunmağın hâlâ İngilterelünün tezdîd olunacak ahidnâmelerine Flandrelüye yazdurmak üzrelerdir Flandrelü harbîdendir cümle harbî Françelü bayrağı altında gelmek içün ahidnâme-i hümayûnda mastûrdur şöyle ki Flandrelü hilâf-ı ahidnâme-i hümayûn İngilterelüye virilüb bu haber efendime vâsıl olıcak burûdet vâki' olub ahd ü emân ri'âyet olunmayacak ahd fesh olunmak lâzım gelür mukaddemâ ahidnâme-i hümayûn

[74b]

fermân olunan husûsun hilâfı zuhûr itmek münâsib değildir ahidnâme-i hümayûnda mastûr olân harbî tüccârdan Flandrelü kemâkân Françelüye mürâca'at idüb İngilterelü tarafından dahl olunmamak ricâ ider sa'adetlü pâdişâhım fi'l-vâki' cümle harbî tüccâr tâyifesi kadîmden Françelüye mürâca'at ide gelüb ve ahidnâmelerinde mastûrdur ve Flandrelü tâyifesi harbîdendir hâlâ İngiltere elçisi Flandrelü bize tâbî'dir deyü hilâf-ı vâki' inhâ itmekle mubârek hatt-ı hümayûnlarıyla kendülere buyurulmuşlardır lâkin Françelü ellerinde olân ahidnâmelerinde mastûr iken İngilterelü tarafına fermân buyurulursa ahidnâme-i hümayûna muhâlif olub Françe elçisi râzı olmaz ahidnâme-i hümayûna muhâlif vaz' olunmak dahî müşkildir ahidnâme-i hümayûn mücebince ve kadîmden olageldüğü üzre Flandrelü Françelüye mi emr olunur bu bâbda fermân-ı hümayûnları her ne ise işâret-i âliye buyurulmak bâbında emr u fermân sa'adetlü pâdişâhındır

[73a]

Özet: Önceden İngiltere ile Osmanlı dostluk anlaşması yapmadığından İngiliz tüccarlar ticaret için Osmanlıya geldiklerinde Fransa bayrağı altında seyahat edip Fransız konsoloslarına başvurduğuna, daha sonra İngiliz elçileri gelip dostluk yapıldığında kendilerine ait konsolosları tayin olunup Fransa'dan ayrıldıklarına, İngiltere Kraliçesi defalarca mektup gönderip elçisi olmayan tüccarların kendilerine bağlanmasını rica ettiğine, ayrıca Flandre vilayeti bize bağlıdır Flandre'li tüccarlar da İngiltere bayrağı altında seyahat etmelidir dediklerine, ancak Fransa'ya verilen ahidnameye göre bu tüccarlar Fransız bayrağı altına seyahat edip Fransız konsolosuna başvurması gerektiğine dair mektuplar gönderilip izah edildiğine,

Osmanlı padişahı yapılan anlaşmalara sadık kalıp dışına çıkmayacağını dair hatt-ı hümayun.

Metin: Def'a Flandrelü tüccârı için arz-ı hâl sûret-i hatt-ı hümayûn Flandrelüler Françelünün bayrağı altında yürüye

Devletlü ve izzetlü pâdişâh âlem-penâh hazretlerinin rikâb-ı hümayûnlarına arz-ı hâl-i hakîr budur ki abâ'-i kirâm ve ecdâd-ı izâmları Françe pâdişahlarına inâyet buyurdukları ahidnâmelerinde cümle harbî tüccâr memâlik-i mahrûseye geldiklerinde Françe pâdişâhı bayrağıyla gelüb benderlerde Françe konsoloslarına mürâca'at ideler deyü tasrîh olunub İngiltere'lülerin dahî südde-i sa'âdette müstakil elçileri yok iken harbîden olmağile Françe bayrağıyla gelüb gidüb Françe bayloslarına mürâca'at üzre iken elçileri gelmekle Françelülere inâyet olunan ahidnâme-i hümayûndan ihrâc olunub müstakil gelüb gideler şimdiki halde Françe Padişâhına hatt-ı hümayûn ile müceddeden inâyet buyurulan ahidnâme-i hümayûnda mastûr olân Flandre vilâyeti için İngiltere elçisi kraliçeye tâbi'dir deyü hilâf-ı inhâ eyleyüb Flandre vilâyetinin tâcirleri kendülere mürâca'at itdürülmek bâbında hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûn inâyet buyurulub bâ'dehû tafsîl-i ahvâli arz eyledüğümüzde İngiltere'lülere ta'yîn olunmuşdur şimden sonra bozulmak olmaz deyü hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûn sâdır olmuşdur sa'âdetlü pâdişâhım abâ-i kirâm ve ecdâd-ı izâmları

[73b]

Françe pâdişâhlarına virdikleri ahidnâmelerde vech-i meşrûh üzre mastûr olduğundan zamân-ı adâletlerinde müceddeden hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûn ile inâyet buyurulan ahidnâme minvâl-i mezbûr üzre mastûr olduğundan mâ'adâ Flandrelüler Françe pâdişâhı bayrağıyla gelüb gideler deyü müstakil nişân-ı hümayûn virilüb tüccâr mâbeyninde dahî vech-i meşrûh üzre cârîdir ve bu husûs için merhûm müftîden fetvâyı şerîfe dahî vardır ve bundan mâ'adâ İngiltere Kraliçesi tarafından nâme gelüb harbî tâyife kendülere mürâca'at itdürülmesi ricâ eyledüğünde kadîmden Françe Padişâhına tâbi' olmağın ahidnâmeye muhâlif evzâ'a rızâ gösterilmez deyü cevâb virilüb nâme-i hümayûn irsâl olunub Françe Padişâhına dahî kadîmden olan dostluk muktezâsınca ahidnâme-i hümayûn mücebince harbî tâyife bâyrağınız altında yürüsün deyü müstakil nâme-i hümayûn irsâl olunmuşdur sa'âdetlü pâdişâhım hâşâ abâ-i kirâm ve ecdâd-ı izâmları inâyet buyurdukları ve zamân-ı adâletlerinde hatt-ı hümayûn ile inâyet buyurulan ahidnâme-i hümayûna

[72a]

muḥâlif vaz‘a rızâ-yı şerîfleri ola sa‘âdetlü ve yüce pâdişâh hazretlerinden ricâ ve tazarru‘ iderim ki kadîmü’l-eyyâmdan cârî olan ahidnâme-i hümayûn ve emr-i şerîf mücebine amel olunub hilâfına rızâ gösterilmemek bâbında hatt-ı hümayûn inâyet buyurula bâkî fermân sa‘âdetlü ve izzetlü pâdişâh hazretlerininindir

[72b]

Özet: *Nakşa, Bara, Andra, Santorin ve Değirmenlik adalarının mültezimi olan Covan Konyatis Müslüman mahkemelerini bastığına, Bara kadısının evini basıp sonra da Santorin kadısının evini basıp tüm mallarına el koyduğuna, Nakşa adasına gidip orada yeniçeri ve kadıya kimse müracaat etmesin diye mahkemeyi bastığına, kadı burada görev yapamaz buraları bana Papa verdi ben dukayım kimse buraya müdahale edemez dediğine, istediği üzere tımarlar dağıtıp devlet arazilerine kilise inşa ettiğine, ben dukayım emirlerime kimse itiraz etmesin diye yazılı emirler dağıttığına, Bara hisarına toplar çektirip savunduğuna, yaptıklarından sorumlu tutulup cezalandırılması için Nakşa Mültezimi Covan Konyatis hakkında arz. (Ramazan 1007)*

Metin: Nakşa mültezimi olan Covân Konyatis nâm kimesne hakkında virilen arzdır

Dergâh-ı felek medâr ve bârgâh-ı gerdûn iktidâr lâ-zâle âliyen ilâ yevmi’l-karâr turâbına arz-ı bende-i bî-mikdâr ve zerre-i hâksâr budur ki bundan akdem cezîre-i Nakşa’ya ve Bara ve Andra ve Santorin ve Değirmenlik nâm cezîrelere emîn ve mültezim olân Covân nâm bed unvân zımmî hâyin duhûlünde kuzât-ı müslimîn mahkemelerin basub ve Bara kâdisını basub bir yeniçeri avretin yeniçeri ve kâdî yedinden alub bâ‘dehû Santorin nâm cezirede kâdîyı basub küllî mâl ve menâlin alub ve cezîre-i Nakşaya gelüb yeniçeri ile kâdîya kimesne mürâca‘ât itmesün deyü gîce mahkemesin basub cemî‘ mâmelikin alub kâdî bunda neyler deyü dukayım ve rim papa bana bu diyârı virdi kimesnede dahl ü ta‘arruz eylesün deyü âyin-i bâtılaları üzre tımârlar virüb ve kadîmî mîrî yerlerin kiliselerine vakf idüb ve ben dukayım virdim ve buyurdum ki emrime kimesne muḥâlefet itmeye deyü emirler ve siciller tutub ve yazıcılar ve cellâdlar ve yüz nefer mikdârı ulûfelu soltat ve ulûfeci tutub ve Bâra hisarına toblar çeküb ba‘dehû ol diyâr itâ‘attan kaldı ve cem‘ ittügü mâlı umûmen bu makûle soltatlara harc ü sarf idüb ve yirmi neferden ziyâde kızlar kırk ellışer filori virüb ba‘de’t-tasarruf zâyî‘ ve telef itmişdir şöyle ki müceb-i ibret için mel‘ûn-ı

mezbûru hakkından gelinmeyüb çok yerlere şerr ü fesâdı sirâyet itmek mukarrerdir ve muhakkakdır şöyle ki vâki‘ haldir pâye-i serîr-i a‘lâya arz ve i‘lâm olundu tahrîren fî evâ‘îl-i şehr-i ramazân sene seb‘a ve elf mine’l-hicreti’n-nebeviyyetü aleyhi eşrefü’t-tahiyye

Nemekahü’l-hakîr muhammedü’l-kâdî be Nakşa ufiye anhö’l-âfî

[71a]

Özet: Darphane görevlileri Fransız ve Fransa bayrağı altında gelen tüccarların yanlarında getirdikleri paraları alıp kesinti yapmaması için hattı hümayun çıkartıldığına, buna rağmen hala Halep defterdarı eskiden sizlerden vergi alınırdı yine ödemeniz lazım diyip zorla tüccardan gemi başına ikişer üçer yüz guruş alındığına, Fransız ve Fransa bayrağı altında gelen tüccarlardan ahidnameye aykırı bir şekilde paralarından vergi alınmamasına dair Fransız elçisinden gelen arz üzerine elçinin söylediği husus hakkında inceleme yapıp eğer söylediği gibiyse ahidname aykırı şekilde muamele yapmama için görevlilerin ikaz edilmesine, haksız yere tüccardan alınan paraların geri iade edilmesine, kanuna aykırı davranılmaktan uzak durulmasına dair Halep Beylerbeyine, Defterdarına ve Kadısına hüküm. (Ramazan 1008)

Metin: Tüccâr getürdükleri guruslardan resm alınmamak için Haleb Beğlerbeğisine ve defterdârına ve kâdisına hükm-i hümayûn

Tevkî‘-i refî‘-i hümayûn vâsıl olıcak ma‘lûm Françe elçisi dergâh-ı mu‘âllâma arz-ı hâl gönderüb bundan akdem Françe ve Françe bayrağı altında Haleb’e gelen tüccârın getürdükleri guruslarından ahidnâme-i hümayûnuma muhâlif darbhâne eminleri resm alub ve pâre kat‘ ideruz deyü rencîde eylememek için hatt-ı hümayûn ve fetvâ-yı şerîfe ve emr-i şerîf virülüb def‘ u ref‘ olunmuş iken hâlâ Halep defterdârı mukaddemâ sizden resm alunurdu deyü deyü cebren kendü için her gemiden ikişer ve üçer yüz guruş alub tüccâra envâ‘-i zulm ve te‘addî ve hayf eyledüğün i‘lâm eyleyüb imdi Françe ve Françe bayrağı altında gelen tüccâr tâyifesinin guruslarından min ba‘d ahidnâme-i hümayûnuma muhâlif resm taleb olunmayub ve guruslarına dahl ü ta‘arruz olunmaya şöyle ki Françelülere virilen ahidnâme-i hümayûnuma muhâlif vaz‘ sâdır olub nakz-ı ahid lâzım gele hükkâmdan bilünüb mu‘âteb ve mu‘âkab olursuz deyü mu’ekked hükm-i hümayûnum virilmiş iken müşârunileyh defterdâr ahidnâme-i

hümâyûnuma ve emr-i şerîfime mugâyir tüccâra te‘addî idüb ol mikdâr guruşların almağa sebep nedir buyurdum ki vardıkda bu husûsı

[71b]

hak üzre göresin fi’l-vâki‘ müşârunileyh defterdâr ahidnâme-i hümâyûnuma ve emr-i celîlü’l-kadrime ve mukaddemâ sâdır olan hatt-ı hümâyûnuma muhâlif zikr olunân tüccârdan resm deyü ol mikdâr guruşlarını alduğu vâki‘ ise kat‘â te‘allül itdürmeyüb zikr olunan guruşları ashâbına veyâhûd anda olân konsoloslarına bî-kusûr alıvirüb mukaddemâ virilen fetvâ-yı şerîfe ve sâdır olan fermân-ı hümâyûnuma ve ahidnâme-i hümâyûnuma ve emr-i celîlü’l-kadrime mugâyir iş itdürmeyesiz ve min ba‘d ol bahâne ile tüccârın guruşların bir ferde aldurmayub ahidnâme-i hümâyûnum mûcebince amel eylesiz ve ba‘de’n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu tüccârın elinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız tahrîren fi evâsıt-ı ramazânü’l-mubârek sene semân ve elf

[70a]

Özet: Ceneviz tüccarları harbi tüccardan olup Fransa bayrağı altında hareket ettiğine, Halep’te Cenevizli tüccar Covan Barin ticaret yapıp esnafa borçlandıktan sonra borcunu ödemeyip kaçtığına, kanuna göre yapılması yasak olmasına rağmen alacaklı esnaf harbi tüccardan zorla alacağını tahsil ettiğine, bundan dolayı bir iki gemi dışında tüccarların İskenderun iskelesine gelmediğine, böylece gümrüğe on yük akçeden fazla zararı olduğuna, tüccardan biri borçlanırsa ya kefilinden paranın istenmesine ya da kendisinden istenmesine, bunun dışında başka tüccarlardan borç tahsil edilmemesine, ahidnameye karşı gelerek zorla suçsuz tüccardan alacaklarını tahsil edenlerin cezalandırılmasına, gümrüğün yapmış olduğu zararın bu esnaftan karşılanmasına, böylece bu yanlışlıktan tekrarlamaktan korkacaklarına, suçsuz tüccarın evini bastırıp dövdürüp elinde zorla para alınmasına sebep olan hâkimin görevden atılmasına, tüccardan alınan paraların hâkimden tazmin edilip sahibine geri iade edilmesine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Fransa’ya verilen ahidnameye göre uygulanıp Fransa yâda Fransa’ya bağlı tüccardan biri borçlanıp borcunu ödemeyip kaçarsa borcun başka bir tüccardan talep edilmemesine, kefilî varsa kefilinden talep edilmesine, alacaklıların isteğiyle suçsuz tüccara müdahale edilmesine engel olunmasına, emirlere karşı gelenler olursa isimlerinin yazılıp bildirilmesine dair Halep Beylerbeyine, Kadısına ve Defterdarına hüküm. (Ramazan 1008)

Metin: Deyn medyûndan taleb olunub ahardan taleb olunmamak için Haleb Beğlerbeğisine ve kâdisına ve defterdârına hükm-i hümayûn sûretidir

Tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki südde-i sa'âdetimde olan Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb harbî tâyifeden olup ahidnâme-i hümayûn mûcebince Françe pâdişâhı bayrağı altında gelüb giden Ceneviz tâcirlerinden Covân Bârin Halebde ticâret üzre iken medyûn olmağıle firâr itdikde dâyinleri ahidnâme-i hümayûna muhâlif harbî tüccâra yapuşub te'addî itmekle birkaç senedir ki harbî tâyifeden bir iki gemi İskenderun iskelesine gelmeyüb her sene mâl-i mîriye on yük akçeden ziyâde zarar olub harbî harbî tüccâra hükm-i şerîf virile ki ahidnâme mûcebince deyn-i medyûndan veyâhud kefilinden taleb olunub ahidnâmeye muhâlif harbîsiz deyü mîr-i gümrükden ziyâde nesne taleb olunmaya firâr iden tacirden ötürü dâyinler emrime muhâlif harbî tâcirleri rencîde iderlerse anun gibilerin muhkem haklarından gelünüb mâl-i miriye olan noksân mezbûrlara tazmîn itdürüle ki harbîler korkudan emîn olub evvelkiden ziyâde gelüb iskeleler ma'mûr ola

[70b]

deyü i'lâm eyleyüb ve medyûnun deyn-i ahar kefil değil iken tazmîn eylemek şer'î değildir ve kefil olmayan müste'menin evini basub darb ve tahvîf idüb rızâları yok iken mâlların dâyinlere tevzî' iden hâkim azl olunub mâl alandan tazmîn olunur deyü bu bâbda fetvâ-yı şerîfe olduğu ve tâcirlerden vech-i meşrûh üzre alınan meblâğ ashâbına redd olunmak bâbında hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet makrûn makrûnum ile emr-i şerîfim virüldüğün bildürüb ahidnâme-i hümayûnuma ve zikr olunan fetvâ-yı şerîfe ve emrime mugâyir dahl olunmamak bâbında hâlâ dahî hükm-i hümayûn virilmesin ricâ eyledi imdi Françelüye virilen ahidnâme-i hümayûnumda Françelüden biri medyûn olsa deyn borçludan taleb olunub ahardan taleb olunmaya deyü mastûr ve mukayyedir buyurdum ki bu bâbda ahidnâme-i hümayûnum mûcebince amel eyleyüb medyûnun borcun Françelüden ve Françeye tâbi' harbî tüccârdan taleb itdürmeyesin zikr olunan fetvâ-yı şerîfe ve ahidnâme-i hümayûnuma ve evâmîr-i şerîfeme mugâyir hatt-ı hümayûnum ile sâdır olân fermân-ı şerîfime muhâlif harbî tüccâr tâyifesini ol bahâne ile bir ferde rencîde itdürmeyesin ki safâ-yı hâtır ile gelüb ahidnâme-i hümayûn mûcebince ticâretlerinde olalar emrine muhâlif rencîde idenleri yazub arz eyleyüb bu husûs için tekrâr şikâyet olunmalu eylemeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu

hükm-i hümayûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî
evâsıt-ı ramazânü’l-mubârek sene semân ve elf

[69a]

Savaştan kaçanlar hakkında şiir.

Tabur cenginden firâr idenlerin hakkında dinilen şi‘irdir

Cenk için saf bağlayub geldi adûy-i hâk-sâr

Merd olan meydâna girdi kıldı azm-i kâr-zâr

Şâh-ı Gâzî kûh-veş-i kalb için tutmuşken karâr

Baş virür baş aluriken her dilîr-i nâmdâr

Biz muhanneslik idüb avrat gibi etdik firâr

Koskuna kuvvet deyü kaçmağı kıldık ihtiyâr

Zerre denlü itmedik nâmûs u âra i‘tibâr

Nicemüz nezkeb giyüp başına oldu har-süvâr

Er dimen şimden gerü hemen karı diyin bize

Gayri nâm ile çığırmanız firârî diyin bize

Oldu kaçmakda Hüseyin Ağa bizim serdârımız

Oldu önünce Balıkçızâde sancakdârımız

Oldu ardınca Piyale Kethüdâ dündârımız

Durmadık kaçdık bıraktık yalnız Hünkârımız

İrdi üç günde Sava Köprüsü’ne ılgârımız

Var kıyâs eyle kaçarken sür‘at-i reftârımız

Hiç bize kaçmakdan özge kalmadı çünkârımız

Gayra virsünler gerekmez mansıb u tîmârımız
Ummasun Hünkâr şimden sonra bizden harb ü cenk
Sağ olalum biz hemen lâzım değil nâmûs u nenk
Her birimiz zan iderken kendimiz bir pehlivân
Eyleyüb da‘vâ benim derken nerîmân-ı zamân
Kâfîri gördük ki bizden yana ata saldı cân
Eyledük esb-i sabâ reftâre irhâ-yı inân
Sonluğa bir gecede vardık idüb tayyî mekân
Deşt ü sahrada geçindik nîce gün bî âb u nân
Irzgittiyse nola kurtuldu kaldı bâş u cân
Gam değil nâmerd dirlerse bize halk u cihân

[69b]

Yüzü kara bi hamîyyetler muhannesler biziz
Başdan ayağa hiyânetle mülevvesler biziz
Cenkden kaçmağı öğretti bize üstâdımız
Hayli müşküldür bize terk eylemek mu‘tâdımız
Urmamıştır hiç şecâ‘at lâfını ecdâdımız
Etmesün kimse şecâ‘atle cihânda yâdımız
Kâfîri görsek hemen berbâd olur bünyâdımız
Hâsılı yalın kılıçdandır bizim feryâdımız
Hekk olunsun pâdişâhın defterinden âdımız
Pâdişâhın dirliğine geçmesün evlâdımız
Dirlik ve timârımız alanlara olsun helâl

Kelle sağ olsun bulunmaz mı bize mâl ü menâl

İhtiyâr itdik olursa yerimiz ka‘r-ı sakar

Yanımızda zikr olunmasun hemen nâm-ı sefer

Terk-i serdir gerçi merd olanlarımızdan hüner

Bize müşküldür size âsân gelürse terk-i ser

Heybet-i tob ü tüfenkden kılıcımız eyler hazer

Her ne denlü kim melâmet itseler kılmaz eser

Düşmana bir dahi varmak yok hele doğru haber

Vird idinmiştir Firârî bey bu şi‘îri her seher

Kon disünler bize gayretsiz leke oğlu leke

Etmesünler tek hemen teklif-i cenk ve ma‘reke

[68a]

Özet: Mısır müteferrikalarından günlüğü altmış akçeye çalışan Abdullah Yusuf’un balyoslara tercümanlık yaptığına, iyi yetişmiş biri olduğundan dergâhı âli çavuşları arasına dâhil edilmesine dair Mısırdaki bulunan Vezir Hızır Paşanın arzı üzerine dergâhı âli çavuşlarından Ali Çavuş’un ölümüyle birlikte onun yerine Abdullah Yusuf’un günlük on akçe maaşa bağlanarak tayin edildiğine dair buyruldu.

Metin: bâ hatt-ı hümayûn

Çavuşluk-ı dergâh-ı âlî

Mısırdaki olan vezir Hızır Paşa mektûb gönderüb Mısır müteferrikalarından yevmî altmış akçe ulûfesi olan Abdullah Yusuf için baylosların tercümânı olub yarârdır deyü dergâh-ı âlî çavuşları zümresine ilhâk olunmak ricâ eylediğı arz olundukda kânûn üzre virilmek fermân olunub ve zümre-i mezbûreden alây çavuşu Ali Çavuş fevt olub gedüğü mahlûl olmağın yevmî on akçe ile mezbûre virilmek buyruldu fî 18 C 09

[68b]

Özet: Fransa elçisi ile İngiltere elçisi Flandre’li tüccarın kimin temsil edeceği hakkında anlaşmazlık yaşadığına, iki tarafta kendisi temsil etmesi gerektiğini ileri sürüp temsiliyeti hakkını istediklerine, bunu üzerine eski Veziriazam olan Sinan Paşa Flandre vilayetinin temsiliyetinin İngiltere Kraliçesine verilmesi gerektiğini bildirdiğine, deniz coğrafyasına hakim olan Sinan Paşaya diğer vezirler ve kaptanlarda destek verdiğine, bundan dolayı Holandriye, Zilendriye, Frizlendiye ve Gelderlendriye adında dört vilayetin temsiliyetinin İngiltere Kraliçesine verildiğine, bu tüccarlar ticaret için geldiklerinde İngiltere bayrağı altında gelip konsolosluk hakkı olan vergiyi de İngiltere konsolosuna vermesi gerektiğine, Fransız elçisi ve adamlarının bu tüccarlara müdahale etmesine izin verilmemesine dair arz.

Metin: France elçisiyle İngiltere elçisi nizâ‘ idüb arz-ı hâl sunub

Asitâne-i sa‘âdetimde olan France pâdişâhı ile İngiltere Kraliçesi elçilerin Flandrelü tüccâr husûsunda nizâ‘ları olup ikisi rikâb-ı hümâyûnuma arz-ı hâller sunub zikr olunan Flandrelü tüccârı memâlik-i mahrûseme geldiklerinde kendü bayrakları altında gelmek ricâ eylediklerinde iki tarafa hatt-ı hümâyûn ile fermânım olmuşken sâbıkâ vezir-i a‘zamım olup hâlâ vizâretle kapudânım olan Sinân Paşa Flandrelü tâyifesi İngiltere kraliçesine ta‘yin olunub nâme-i hümâyûn virilmek gerekdir deyü i‘lâm idüb mûmâ-ileyh deryâ taraflarının hâkimi ve ehl-i vukûfu olmağile sâyir vüzerâ-yı izâmım dahî müşârunileyhin re‘yi üzre amel olunmak münâsibdir dedikleri pâye-i serîr-i a‘lâma arz olundukda müşârunileyh kapudânım ve sâir vüzerâ-yı izâmım münâsib gördükleri üzre Flandre vilâyetlerinden Holandiye ve Zilendiye ve Frizlendiye ve Gelderlendiye nâm dört pâre vilâyetlerin tüccâr tâyifesi İngiltere Kraliçesi bayrağı altında gelüb gidüb sâyir İngiltere tüccârı gibi kendü metâ‘larından ve gemileriyle getürdükleri sâyirin metâ‘larından konsolosluk hakkın ve sâir avâyidin müşârunileyhâ İngiltere Kraliçesinin elçisine virüb min ba‘d France elçisi tarafından dahl ü ta‘arruz olunmaya deyü hatt-ı hümâyûnum ile fermân-ı âlişânım olmağile ahidnâme-i hümâyûnum mücebince amel oluna

[67a]

Özet: Fransa Kralı ile Osmanlı Padişahı dost olduklarından Fransız tüccarları diğer millet tüccarlarından üstün tutulduğuna, ayrıca merkezde ikamet eden Fransız elçisi Osmanlı Padişahının dostu olduğuna, Fransa elçisi, konsolosları, tercümanları, adamları, tüccarları hepsi padişahın koruması altında olduğundan güven içinde gidip

gelmelerinin sağlanmasına, Atalyada yaşayan Kara Mahmud Çavuş kanuna aykırı bir şekilde tüccarlara ve konsolosa karıştığı tespit edildiğine, ne Kara Mahmud Çavuş ne de başka birinin tüccarlara karışmasına engel olunmasına, eğer Mahmud Çavuş hakkında arz gerekirse geciktirilmeyip hemen gönderilmesine, eğer Atalya Beyi sefere gitmişse yerine bakan kaymakamı bu mektubu dikkate alıp gereğince uygulamasına dair Sufî Osman'dan Atalya Beyine.

Metin: Sûfî Osman'dan Atalya Beğine

İzzetlü ve sa'âdetlü beğ hazretlerinin huzûr-ı mevfûru'l-hubûrlarına inhâ-i muhlisâne budur ki Françe Pâdişâhları kadîmü'l-eyyâmdan âsitâne-i sa'âdet ile dostluk üzre olmalarıyla Françe tüccârı memâlik-i mahrûseye geldiklerinde sâyir tüccârdan ziyâde ri'âyet olunub ale'l-husûs bi'l-fi'il âsitâne-i sa'âdette olan Françe elçisi sâhib-i sa'âdet ve velî ni'metimiz hazretlerinin kemâl-i mertebe dostu ve hayır hâhıdır ve sâhib-i sa'âdetimiz âsitânesinde hıdmetinde olanların cümlesinin dostudur hâricden değildir ana binâ'en mektûb-ı meveddet-üslûb tastîr olunub huzûr-ı mevfûru'l-hubûra irsâl olundu cenâb-ı şeriflerinden dahî lâıyk olan budur ki âsitânede olan Françe elçisi sâhib-i sa'âdetimiz hazretlerinin mensûbâtından olmağın taht-ı hükûmetlerinde olan konsolosları ve âdemleri ve tercümânları ve sâir tüccâr tâııfesi cümlesi üzerlerinden nazar-ı âliyelerin dirîğ buyurmayub zamân-ı sa'âdetlerinde her biri müreffehü'l-bal olub emn ü emân ile gelüb gidüb mâl-ı mîriyye izdiyâd ve iskeleye her vechile revnâk hâsıl ola ve Atalyada sâkin olan Kara Mahmûd Çavûş nâm kimesne kendü hâlinde olmayub Françe tüccârına ve konsolosuna te'addî ve tecâvüz eylemekle hakkında mü'ekked emr-i şerîf ihrâc olunmuşdur ümiddir ki ol hükûm-i şerîfin icrâsında sa'-yi belîğleri zuhûra getürölüb sen mezbûr Mahmûd Çavuş ve eğer gayrıdır bir ferde Françelülere ta'addî

[67b]

ve tecâvüz itdürmeyüb dâııma âyende ve revende eyyâm-ı adâletlerinde âsûde hâl olalar ve mezbûr Mahmûd Çavuş husûsunda arza ihtiyâç olursa te'hîr itmeyüb tafsîl üzre arz eyleyüb bu cânibe i'lâm eylesin ki ana göre icâb iden tedârik oluna merkûmların âsitâne-i sa'âdete küll-i intisâbları olduğundan mâ'adâ sâhib-i sa'âdetimiz mensûbâtından olmağın anlara olan te'addî mahzâ bize idüğüne iştibâh buyurulmaya ve şöyle ki beğ hazretleri anda olmayub sefere müteveccih olmuşlar ise

kâymakâmları bu mektûbu görüb mücebi ile amel eyleyeler bâkî hemîşe ömr ü devlet der terakkî bâd

Atalya Beyinin sefere katılması için gönderilen hüküm.

Benim karındaşım beğ hazretleri bu günden sonra şöyle ki evinizde bulunasız itâb ve ikâbe müstehak olmuş olursuz ılgâr ile kalkub sefere azîmet eyleyesiz ve yerinize kavî âdemler alıkoyasız sancağınızı tekrâr mukarrer itdirülmüşdür aslâ gam çekmeyesiz ve bizde sefere gitmek muhakkak olmuşdur hemen gelüb yetişesiz hüküm

[66a]

Özet: *Fransa'ya verilen ahidnamedeki bir maddede kanuna aykırı davrananların sadece görevden atılmayıp sebep oldukları zararı tazmin etmelerine ve gerekli cezaları almaları gerektiği yazdığına, Mahmud Çavuş ahidnameye veya gönderilen emirlere karşı çıkarak tüccara müdahale ederek zarar verdiği, eskiden olduğu gibi tüccarın rahatlıkla gelip gidip ticaret yapması gerektiğine, gerekmediği sürece tüccara karışılmamasına, gümrük görevlileri çeşitli bahaneler üreterek tüccarlara zarar ulaştırmamasına, görevi suiistimal eden devlet görevlilerinin cezalandırılacağı hakkında Anadolu Defterdarından Antalya Kadısına hüküm.*

Metin: Anadolu Defterdârından Antalya Kādîsına

Cenâb-ı fazîlet meâb şerî'at nisâb hazret-i efendi kâmbîn ve kâmiyâb

Tahiyyât-ı sâfiyât ve teslimât-ı vâfiyât ki mahs-ı muhabbet ve ayn-i meveddetden sâdır olur kavâfil-i ikrâm ve revâhil-i ihtirâm birle müthaf ve mühdâ kılındıktan sonra inhâ-i muhlisâne budur ki Françe Pâdişâhına inâyet buyurulan ahidnâme-i hümayûnda mastûr olan mevâddın biri ahidnâme-i hümayûna muhâlif vaz' idenler azl ile halâs olmayub her kim ise haklarından gelünür ve müterettib olan zarar u ziyân tazmîn itdürilür deyü tas'rîh olunduğundan mâ'adâ mücebince hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûn ile mü'ekked hükm-i hümayûn inâyet olunmuştur ve ol cânib sâkinlerinden Mahmûd Çavuş nâm kimesne ahidnâme-i hümayûn ve emr-i celîlül-kadre muhâlif tüccâr tâyifesin rencîde idermiş ânun hakkında mufassal ve meşrûh mü'ekked hükm-i hümayûn inâyet olunmuştur m'mûldur ki husûs-ı mezbûrda onat vechile mukayyed olub Françelüler hakkında kadîmden cârî olan âdet üzre ellerinde olan ahidnâme-i

hümâyûn mücebince amel eyleyüb hilâfına kat'a cevâz gösterilmeye şöyle ki
eminlerin gümrük izdiyâdı bahânesiyle âdet-i kadîmeye muhâlif te'addî eyleyeler
veyâhûd taht-ı kazâlarında sâkin olan ummâl ve mültezimîn veyâ sâyir ahâlîyi vilâyet
tarafından cüzvî ve küllî te'addî istimâ' oluna kat'â bir şahsa emân u zamân virilmeyüb
haklarından gelünür

[66b]

birkaç ummâl ve mültezimînin kavliyle kadîmi dostların dostluğu terk olunmak
ihtimâlî yokdur sizler hâkim olduğunuz hasebi ile cümle itâb ve sû'al sizedir iştibâh
olunmaya imdi bu hususlardan kemâl-i mertebe dikkat ve ihtimâm üzre olub emr-i
celilü'l-kadre imtisâl eyleyüb dâimâ ahidnâme-i hümâyûn ile amel eylemek bâbında
envâ'-i mesâ'î cemîleleri zuhûra getürüle bâkî hemîşe ömr ü devlet der mesnet şerî'at
müstedâm ber devâm bâd

Benim efendim bu husûs için nîce def'a erbâb-ı devletten küllî te'addî çekdik evvelâ
Kara Mahmûdın bunda alakası nedür tahvili tamâm olmuş bir emindir bu makûle husûs
dahl ü ta'arruz câyiz değildir muhassıl emr-i şerîf mücebince amel olub cidden hilâfına
cevâz gösterilmeye sâyir müfettiş efendiler zamânında zulme ruhsat bulursa
zamânınızda olmamak gerek

[65a]

Özet: Fransa gemi kaptanlarından Bastiyan ve Fransız tüccarları Antalya İskeleyine
ticaret için gittiklerine, getirdikleri mallarından yüzde iki vermesi gerektikleri halde
iskele görevlisi Hüseyin'in yüzde dört istediğine, Fransa'ya verilen ahidnameye göre
tüccardan gümrük vergisi olarak yüzde iki alınması gerektiğini bildirip elinde emir
olup olmadığını sorduklarına, Hüseyin cevap olarak elimde emir yoktur ancak yüzde
dört ödemek zorundasınız dediğine, ahidname de yazıldığı üzere kanuna aykırı
davrananların cezalandırılmasına dair Fransız elçisinden gelen arz üzerine ahidname
de yazılı olduğu üzere Fransa ve Fransa'ya bağlı tüccardan gümrük olarak yüzde iki
vergi alınmasına, bunu dışında fazladan vergi isteyenlerin yakalanıp
cezalandırılmasına dair Antalya Beyine ve Kadısına hüküm. (Recep 1009)

Metin: Antalya Beğine ve kâdısına Bâstiyân ve sâir tüccâr için hükm

Sen ki kâdîsın dergâh-ı mu‘allâma mektub gönderüb Antalya iskelesine dâhil olan Françe gemisinin re‘isi dârende-i fermân-ı hümayûn Bâstiyân nâm kimesne ve sâir Françe tüccârı meclis-i şer‘a gelüb iskele-i mezbûreye dâhil olan metâ‘ın gümrüğü bu ana dek her yüzde ikişer akçe alınmak kânûn iken iskele-i mezbûrede emîn olan Hüseyin bizden her yüzde dört akçe gümrük talep idüb rencide itmekden hâlî olmayub vech-i meşrûh üze gümrük almağa elinde emr-i şerîf varmıdır deyü su‘al eylediklerinde emr yokdur amma ben sizden her yüzde dört akçe gümrük alurum deyü mezbûrları ellerinde olan ahidnâme ve kânûn-ı kadîme muhâlif rencide itdiklerin arz eyledüğün ecilden Françelüden ahidnâmelerine muhâlif ve kânûn-ı kadîme mugâyir ziyâde gümrük alınmaya almak isteyenlerin haklarından gelünür fermânım sâdir olmuştur buyurdum ki bu bâbda Françelünün ellerinde olan ahidnâme-i hümayûna ve kânûn-ı kadîm mücebince

[65b]

mücebince âmil olub dahî her yüzde ikişer akçe gümrük aldurub ziyâde bir akçe aldurmayasun şöyle ki bu emr-i şerîfime muhalif ve ahidnâme-i hümayûna mugâyir ve kânûn-ı kadîme mugâyir ziyâde gümrük alınduğuna mesmû‘-ı hümayûnum ola alanların muhkem haklarından gelmek mukarrerdir Françe pâdişâhı dûdmân-ı hilâfet bünyânımız ile dostluk üzredir tüccârı ve re‘âyâsı rencide olunduğuna bir vechile rızâyı şerîfim yokdur ana göre mukayyed olasın şöyle [bile]sin ve ba‘de’n-nazar bu hükm-i hümayûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şehri recebû‘l-mürecceb sene tis‘a ve elf

[64a]

Özet: Fransa ve Fransa’ya bağlı tüccar eskiden beri yanlarında getirdikleri mallardan ve alıp gittikleri mallardan kassab akçesi adında vergi ödemediğine, sonradan tüccardan kassab akçesi adı altında vergi istenilmeye başlayınca Fransa Kralı bu verginin kaldırılması için başvurduğuna, bu verginin tüccardan talep edilmesinin yasaklanması için hattı hümayun çıkartıldığına, Şevval 1006 tarihinde çıkartılan nişanı hümayunla tüccardan kıyas edilerek kassab akçesi alınsın dendiğine, bunun üzerine Fransa Kralı tekrar elçisini göndererek bu nişanı hümayunun iptal edilmesini istediğine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine ahidnamede geçtiği üzere Fransa ve Fransa’ya bağlı tüccar yanlarında getirdikleri mallardan ve alıp gittikleri mallardan kassab akçesi adında vergi ödememesine, hattı hümayunla bu

verginin talep edilmesinin yasaklandığına, bunlara itibar edip çıkartılan nişanın hümayunun geçersiz olduğuna, kanuna aykırı bir emir çıkartılırsa amel edilmemesine, bazıları kanuna aykırı şekilde emir çıkarttırıp elimizde emir vardır kassab akçesi alırız dediğine, bunların yaptığı zulme izin verilmeyip cezalandırılmaları gerektiğine, tüccar kassab akçesi adı altında para ve mal alınmış ise geri iade edilmesine dair Hamid Sancak Beyine, Teke, Hamid ve Alaiyye Müfettişine gönderilen hüküm. (17 Şaban 1009)

Metin: Hamid Sancağı Beğine ve Teke ve Hamid ve Alâiyye müfettişine emr-i şerîf kassâb akçesi alınmamak için

Françe elçisi hâlâ der sa‘âdetimde arz-ı hâl sunub mâ-tekaddümden Françe ve Françe bayrağı altında gelen tüccâr tâyifesi getürdükleri ve memâlik-i mahrûsemden alub gittikleri metâ‘dan kassâb akçesi alını gelmiş değil iken hâlâ kassâb akçesi ihdâs olmağıle gelen tüccârımızdan kassâb akçesi talep olundukda Françe pâdişâhı alınmayub ref‘ olunması için nâme gönderüb mükeddemâ ricâ eyledüğü pâye-i serîr-i a‘lâma arz olundukda ref‘ olunub min ba‘d alınmaya deyü hatt-ı hümayûn-ı sa‘âdet-makrûn ile fermân olunub divân-ı hümayûn tarafından sene sitte ve elf şevvâlinin evâ‘ilinde nişân-ı hümayûn virilüb lâkin sâyir tüccâra kıyâs idüb alına deyü eline tarafından bir tarîk ile emr-i şerîf virilmekle tekrâr Françe pâdişâhı elçisi divân-ı hümayûna arz-ı hâl gönderüb ricâ eyledüğü girü pâye-i serîr-i a‘lâma arz olundukda hatt-ı hümayûn-ı sa‘âdet-makrûn ile refi olunub ellerine virilen nişân-ı hümayûn mücebince min ba‘d talep olunmaya deyü fermân olunub

[64b]

ve mücebince mâliye tarafından dahî emr-i şerîfim ricâ eylemeğin mâ-tekaddümden virile gelmek ile vech-i meşrûh üzre virilen nişân-ı şerîf-i âlişân ve hatt-ı hümayûn-ı sa‘âdet-makrûnum mücebince amel olunmak emr idüb buyurdum ki vardıkda bu bâbda ahidnâme-i hümayûnda mastûr ve mukayyed ve mukayyed olan harbî tüccâr tâyifesi vilâyetlerinden getürdükleri ve memâlik-i mahrûsemden alub gittikleri metâ‘larından kânûn-ı kadîm üzre gümrüklerini bî-kusûr edâ eylediklerinden sonra Françe ve bayrağı altında gelen tüccâr tâyifesinden min ba‘d kassâb akçesi nâmına bir akçe ve bir habbe aldurmayub fermân-ı şerîfime muhâlif ve ahidnâme-i hümayûna mugâyir kimesneye inâd ve muhâlefet ve te‘allül ve nizâ‘ itdürmeysesün şöyle ki ba‘zı kimesneler fermân-ı şerîfime muhâlif vaz‘ idüb elimizde emrimiz vardır deyü kassâb

akçesi nâmına akçelerin ve esbâbların alub te‘addî iderlerse hâkimü’l-vakt olanlar men‘ eyleyeler vech-i meşrûh üzre virilen emr-i şerîfime muhâlif mukaddem ve mu‘ahhar bir tarîk ile emr dahî irâd ve ibrâz iderlerse te‘hîr eyleyüb iş bu emr-i şerîfim mûcebince amel eyleyüb kat‘â hilâfına cevâz göstermeyesin ve min-bâ‘d bu hususa ahardan bir ferdi dahl ü ta‘arruz itdürmeyesin ve kassâb akçesi nâmına nesnelerin almışlar ise girü sâhiblerine alıviresin şöyle bilesin ve ba‘de’n-nazar bu hükm-i hümayûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fi’l-yevmi’s-sâbi‘ aşara şehri-i şa‘bân sene tis‘a ve elf

[63a]

Özet: Fransız gemileri Antalya iskelesine yanaştıklarında Antalya Kadısı yerinde olmayıp yaylaya çıktığına, bundan dolayı birçok eşkiya ellerindeki malı yüksek fiyattan zorla tüccara sattığına, tüccarın korkudan oraya gidemediğine, Antalya Kadısının yerinde olup gelen gemileri karşılayıp dışarıdan kimsenin onlara karışmamasını sağlaması için Fransız elçisinden gelen arz üzerine gönderilen emri dikkate alarak gelen gemileri karşılaması için yayladan şehre inmesine, tüccarın ellerindeki ahidnameye göre rahatlıkla gelip ticaret yapmalarını sağlamasına, dışarıdan kimsenin zorla onlara mal satmasına izin vermemesine, eğer bir tüccar zarara uğrarsa Kadı’nın kendi zararı tazmin edeceğine dair Antalya Kadısına hüküm. (Şaban 1009)

Metin: Antalya Kādîsına emr-i hümayûn ki gemi geldikde yaylakdan şehre gele

Vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki südde-i sa‘âdetimde olan Françe elçisi dergâh-ı mu‘allâma arz-ı hâl gönderüb senin için yaz günlerinde şehirde sâkin olmayub yaylağa çıkmağla iskeleye Françe gemileri geldikde sen anda olmamağıyle vilâyet halkından nice eşkiyâ kendü metâ‘ların cebren ziyâde baha ile tüccârın üzerlerine bırakub envâ‘ı te‘addî itmeleriyle tüccâr tâyifesi gelüb gitmekden ferâgat üzre olduklarında anda olan konsolosları i‘lâm idüb anun gibi gemileri geldikde sen anda hâzır bulunub getürdükleri metâ‘larına hâricden bir ferd dahl ü ta‘arruz itmeyüb ahidnâmelerinde mastûr olduğu üzre tüccâr tâyifesi sıyânet ve himâyet olunmasın ricâ itmeğin buyurdum ki hükm-i şerîfim vardıkda bu babda bi’z-zât mukayyed olub Françe tüccârının maslahatların muktezâ-yı şer‘i mutahhar üzre görüb şer‘-i şerîfe ve ahidnâme-i hümayûna mugâyir bir ferde rencide ve remide itdürmeyesin şöyle ki ihmâl sebebi ile tüccâra zulm ve te‘addî olduğu istimâ‘ oluna ihmâl sebebi ile

[63b]

zâyi‘ olan esbâb ahidnâme-i hümâyûnda mastûr olduğu üzre sana tazmîn itdürülür ana göre tüccârın ahvâliyle mukayyed olub bir ferde rencîde ve remîde itdürmeyesin şöyle bilesin ve ba‘de’n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu Françe konsolosu elinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i şa‘bân sene tis‘a ve elf

[62a]

Özet: Fransa’ya verilen ahidnameye göre biri kanuna aykırı davranarak tüccarın zarara uğramasına sebep olursa görevden alınmayla kurtulmayıp zararı tazmin etmesi gerektiğine, ahidnameye göre hareket edilip zararın tazmin edilmesi hakkında emir gönderildiğine, bu zararların karşılanması için Fransa elçisinden gelen arz üzerine ahidnameye karşı gelerek tüccarın zarara uğramasına sebep olanların görevden atılıp sebep oldukları zararı karşılamalarına, gönderilen emirlere uyulmasına dair Teke Sancak Beyine hüküm. (Recep 1009)

Metin: Teke Sancağı Beğine emr-i şerîf ki ahidnâme-i hümâyûn ile amel eyleye

Ma‘lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu‘allâma mektûb gönderüb Françe’ye müceddeden verilen ahidnâme-i hümâyûnda mastûr olduğu üzre amel idüb ahidnâme-i hümâyûna muhâlif vaz‘ idenler azl ile halâs olmayub müterettib olan zarar u ziyân tazmîn itdirile deyü mastûr olmağile ahidnâme-i hümâyûnumla amel olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum virilmesin ricâ itmeğîn vech-i meşrûh üzre amel olunmak içün mukaddemâ hatt-ı hümâyûn-ı sa‘âdet makrûn ile fermân-ı hümâyûnum sâdır olub ahkâm-ı şerîfe verilmişdir ol ahkâm-ı hümâyûnum kemâkân mukarrerdir buyurdum hükm-i şerîfim vardıkda bu bâbda bi’z-zât kendün mukayyed olub Françelüye müceddeden virilen ahidnâme-i hümâyûnumun cümle şartları üzre amel idüb şöyle ki ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif vaz‘ itdirüle ahidnâme-i hümâyûnda mastûr olduğu üzre azl ile halâs olmayub vâki‘ olan zarar u ziyân size tazmîn itdirilürdükden sonra

[62b]

mu‘âtab ve mu‘âkab olursun ana göre mukayyet olub zikr olunan ahidnâme-i hümâyûnumun mazmûnı ve hâlâ harbî tüccâr husûsunda Françelüye virilen cümle evâmir-i şerîfe mücebince amel idüb ahidnâme-i hümâyûna ve harbî tüccâr husûsunda virilen ahkâm-ı şerîfeye muhâlif bir ferde iş itdirmeyesin şöyle bilesin ve ba‘de’n-

nazar bu hükm-i hümayûnumu Françe konsolosu elinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i recebü'l-mürecceb sene tis'a ve elf

[61-1a]

Özet: Kara Mahmud Çavuş boşta kalan tımarları dağıtmakla görevli birisi olarak devlete borcum vardır diyerek hâkimlere karşı gelip üzerinde mukataa bulundurduğuna, tüccara yüz kuruş değerinde pamuk ve halıyı zorla altı yüz kuruşa satmak istediğinde bu mal o kadar etmez diyip reddettiklerine, bunun üzerine gece gelir evini basar seni öldürürüm diye tehdit ettiğine, konsolos eğer bu zulmü ortadan kaldırılmazsa tüccarın Avrupa'dan mal getirmeyeceğini bildirdiğine dair Fransa elçisinin gönderdiği arz üzerine defter kayıtlarına bakılarak Kara Mahmud Çavuşun üzerinde mukataa olmadığı tespit edildiğine, Fransa'ya verilen ahidnameye göre Fransa'nın dost ülke kabul edilip tüccarın serbestçe ticaret yapması onlara kimsenin karışmaması ve zarara uğratılırlarsa zararlarının karşılanıp suçluların cezalandırılmasına, Kara Mahmud Çavuşa isnat edilen suçların teftiş edilmesi için yakalanıp mahkemeye sevk edilmesine, eğer arzda belirttiği gibi tüccara zulüm ettiği tespit edilirse zararı tazmin ettirilmesine, gelen tüccar kanuna göre gümrük vergisini ödedikten sonra iskele görevlilerinin onlara karışmayıp para istememelerine, görevlilerin kanuna uyup hareket etmesi gerektiğine aksi takdirde cezalandırılacaklarına dair Teke Sancak Beyine, Müfettişine ve Kadısına hüküm. (Şevval 1009)

Metin: Teke Sancağı Beği ve müfettişi ve kâdisına Kara Mahmud Çavuş'dan ötürü hükm-i hümayûn

Françe elçisi hâlâ der sa'âdetimde arz-ı hâl sunub Antalya sâkinlerinden mensûhât nâzır-ı olan Kara Mahmud Çavuş mensûhât aklâmın iltizâm itmekle mîriyye deynim vardır deyü hâkimlere itâ'at etmeyüb üzerinde mukâta'a olmağıle kesr gelürse siz sebep oldunuz deyü isnâddan havf idüb hâkimler dahî iskât eyledikleri ecilden kendü halinde olmayub yüz guruşluk kalıçe-yi ve bir mikdâr pembeyi cebren bâzergânların üzerine bırakub altıyüz guruş taleb idüb ol bahaya deymez deyü deyü konsolos olanlar metâ'î redd eylemek istediklerinde nâzır-ı mezbûr gîce ile evini basdurub seni katl itdirürüm deyü tahvif idüb hilâf-ı şer'-i şerîf cebren altıyüz guruşların alub ahidnâme-i hümayûn ve evâmîr-i şerîfeye ve şer'-i şerîfe mugâyir zulm ve te'addî idüb şöyle ki mezkûrun zulmü def olunmazsa konsolos iskeleden kalkub min-bâ'd Firengistândan

metâ‘ getürmeyüb iskeleye varmaları munkatî‘ olmaları mukarrerdir deyü emr-i şerîf ricasına i‘lâm eylemeğin hızâne-i âmiremde mahfûz olan mukâta‘ât defterlerine mürâca‘at olundukda mezbûr Kara Mahmud Çavuş mukaddemâ mensûhât yerlerin iltizâm idüb hâlâ elinde mukâta‘a olmayub

61-1b

ve iskeleye dahî min ba‘d bir vechile alâkası yokdur imdi Françe pâdişâhları kadîmden dûdmân-ı hilâfet bünyânım ile dostlukda sâbit-kadem oldukları ecilden ahidnâme-i hümâyûnda mastûr olduğu üzre amel idüb ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif vaz‘ idenler azl ile halâs olmayub müterettib olan zarar u ziyân tazmîn itdirile deyü ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûnumda musarrahdır kadîmden dostluk üzre olub memâlik-i mahrûseme emîn ve sâlim gelüb gidenlere vech-i meşrûh üzre te‘addî olduğu sizin adem-i tekayyüdünüzden olmağın ahidnâme-i hümâyûn mücebince size tazmîn etdirülür ve te‘addî idenlerin haklarından gelinmek mukarrerdir deyü buyurdum ki hükm-i şerîfim vardıkda husûs-ı mezbûra mukayyed olub ve mezkûr Kara Mahmudu her kande ise getürdüb meclis-i şer‘a ihzâr eyleyüb dahî hak ve adl üzre teftîş ve tefahhüs idüb göresin fi‘l-vâki‘ kazıyye arz olunduğu gibi olub nâzır-ı merkûm vech-i meşrûh üzre zulm ve te‘addî olduğu zâhir olursa ol takdirce nâzır-ı mezbûr bî gayrı hak

[61-2a]

nukûdu ve sâir esbâbı cûzî ve küllî her ne ise kendüsünden ve sâir şer‘ile teveccüh idenlerden bî-kusûr ve‘l-kusûr alıvırdıktan sonra nâzır-ı mezbûrun iskeleye ve mensûhdan gayri olan mukâta‘aya alâkası yokdur iskele-i mezbûreye gelen eğer harbî ve eğer gayri harbî tüccâr tâifesidir getürdükleri metâ‘larının kânûn üzre mîriye âyid olan gümrüklerin eda itdikden sonra nâzır-ı mezbûrî ve iskele eminleri ve âmillerin dahl itdürmeyüb min ba‘d tüccâr tâyifesini bir ferde rencîde ve remîde itdürmeyesin ve bi‘l-cümle gelüb giden tüccâr tâyifesine zulm ve te‘addî olduğuna olduğuna rızâ-yı şerîfim yokdur ana göre mukayyed olub hilâf-ı şer‘ ü kânûn kimesneye iş itdürmeyesin şöyle ki elçi-i müşârunileyh arz eyleyüb tekrâr şikâyet eyleye kayd ü bend ile getürdülüb muhkem siyâset ve hakâret olunmak mukarrerdir ana göre mukayyed olub bâb-ı ikdâm ve ihtimâmda dakîka fevt eylemeyesin ve arza muhtâc olanı yazub kapuma arz eyleyesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i‘timad kılasın tahrîren fi‘l-yevmi’s-sâbi‘ şehr-i şevvâlî’l-mükerrem sene tis‘a ve elf

[61-2b]

Özet: Daha önceden Antalya İskelesinde Fransız konsolosu yok iken kadı ve diğer görevliler gelen tüccara zulmederek bazısından iki yüz bazısından daha fazla mal aldığına, tüccarı korumak için konsolos tayin edildiğine, tüccardan alınan malı teftiş edilip bulunup sahiplerine iade edilmesine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine tüccardan alınan malın teftiş edilip kimin elinde bulunursa alınıp konsolosa teslim edilmesine, ahidnameye karşı gelinmesine izin verilmeyip karşı gelenlerin isimlerinin yazılıp bildirilmesine dair Atalya Kadısına hüküm. (Şaban 1009)

Metin: Atalya kādîsına sâbıkâ olan zulm içün hükm-i hümayûn

Ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb bundan akdem Antalya iskelesinde konsolosumuz yok iken sâbıkâ olan kādîlar ve sâir iş erleri gelen tüccâra envâ'i te'addî idüb kiminden ikiyüz ve kiminden dahî ziyâde mâl alub almışlardır şimdiki halde ahidnâme-i hümayûn ve evâmir-i şerîfe ile tüccârın hıfz u hirâseti içün bir konsolos nasb olunmuşdur memleket halkından teftiş idüb alınan mal her gemide zuhûr iderse şer'ile ashâbına veyâhûd ahidnâme-i hümayûn mücebince konsoloslarına alıvirüb ve arza muhtâc olanı himâyet itmeyüb arz eylesesin deyü emri i şerîfim virilmesin rica etmeğin buyurdum ki Françelüden ta'yîn-i madde iden Françelü tüccârın husemâsıyla berâber idüb dahî ahvallerin muktezâ-yı şer'i mutahhar üzre teftiş idüb dahî anun gibi Françe tüccârının sâbit ve zâhir olan hakların bî-kusûr ashâbına veyâhûd

[59a]

konsolos alıverüb şer'-i şerîf ve ahidnâme-i hümayûma mugâyir kat'â ta'allül ve nizâ' itdurmeyesin emrime muhâlif vaz' idenleri yazub arz eylesesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i şa'bânu'l-mu'azzam sene tis'a ve elf

[59b]

Özet: Antalya iskelesinde tüccarın işlerini görmek için tayin olunan Fransa konsolosu ve adamlarından biri öldüğünde gayrimüslim mezarlığına gömülmesine izin verilmediğine, konsolos ve adamları öldüğü zaman gömülmek için bir yer satın almak istediklerine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine gayrimüslim mezarlığı kimsenin özel mülkü ve vakıf mülkü olmadığından kimseye zararı olmadığına, kendi paralarıyla

gayrimüslim mezarlığından bir yer alıp konsolos ve adamlarından biri öldüğünde gömebilmelerine, dışarıdan kimsenin onlara karışmamasına dair Antalya Kadısına hüküm. (Şaban 1009)

Metin: Antalya kādîsına hüküm mürd olan Françelüler defn olmak için

Ma'lûm ola ki südde-i sa'âdetimde olan kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb Antalya iskelesinde tüccâr mesâlihi için nasb olunan konsolos ve tevâbi'inden biri mürd oldukda zımmî tâyifesi kendü makberlerinde defn itdürmeğe mâni' olmağın zıkr olunan mahalde mürd olanlar defn olunmak için konsolosunuz bir kıt'a yer satun alub ol mahalde mürd olanları defn olmak için emr-i şerîfim virilmesin ricâ etmeğın buyurdum ki göresin zıkr olunan mahallin kimesnenin mülküne ve vakfına alâkası ve zararı olmayub akçesiyle alınmış mülk yeri ise onun gibi mezbûr konsolos ve tevâbi'inden biri mürd olub ol mahalde defn itmek istediklerinde şer'-i şerîfe muhâlif ve emr-i şerîfime mugâyir hâricden bir ferdi dahl ü ta'arruz itdürmeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümayûnumu konsolosun elinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i şa'bânü'l-mu'azzam sene tis'a ve elf

[58a]

Özet: *Antalya İskelesinde görev yapmak için Fransa konsolosunun tayin olduğuna, şehirde yaşamaya başlayınca eşkıyanın gelip şehirden çıkın taşrada ikamet edin dediklerine, eğer şehirden çıkılırsa evlerinin basılıp can güvenliklerinin olmayacağına, konsolos ve adamlarının istedikleri gibi şehirde oturmasına, onlara kimsenin karışıp tehdit etmeyip korunmalarına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine eskiden oturdukları yerde oturmaya devam edip kimsenin onları zorla şehir dışına çıkarmasına izin verilmemesine, ahidnameye karşı gelerek konsolos ve adamlarına karışanların isimlerin yazılıp cezalandırılmalarına dair Teke Sancak Beyine, Antalya Kadısına hüküm. (Receb 1009)*

Metin: Antalya kādîsına hüküm ki konsolos şehirde sâkin ola

Kıdvetü'l-ümerâi'l-kirâm umdetü'l-küberâi'l-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-a'lâ Teke Sancağı Beği dâme izzühû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-keîlâm mevlânâ Antalya Kādîsı zîde fazluhû tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki südde-i sa'âdetimde olan Françe elçisi

dergâh-ı mu‘âllâma mektûb gönderüb Antalya İskelesinde nasb olunân Françe konsolosu şehirde sâkin olub te‘addîsi yoğiken ba‘zı eşkiyâ mücerred celb için şehirden taşra çık sâkin ol şehirde sâkin olma deyü rencîde idüb eğer taşrada sâkin olursa gîce ile evi basulub kendü emvâli ve Françe tâcirlerinin esbâbı gâret ve hasâret olmâk mukarrerdir sâkin olduğu yerde sâkin olub bir ferd rencîde ve remîde itmeyüb ol bâbda emr-i şerîfim virilmesin ricâ etmeğin konsolos

[58b]

evvelden sâkin olduğu yerde sâkin olub bir ferd rencîde itmeye rencîde itdürenin haklarından gelünür deyü fermân-ı hümâyûnum sâdır olmuştur buyurdum ki hükm-i şerîfim ile vardıkda mezbûr konsolos fermân-ı şerîfim üzre evvelden sâkin olduğu yerde mütemekkin olub taşra çık deyü bir ferd rencîde ve remîde itdürmeyüb men‘ ve def‘ eyleyesin memnû‘ olmayub emr-i şerîfime muhâlif ol vechile rencîde iderler ise rencîde idenleri isim ve resimleriyle yazub arz eyleyesin ki emr-i hümâyûnuma muhâlif rencîde eyledikleri için muhkem haklarından geline şöyle bilesin ve ba‘de’n-nazar bu hükm-i hümâyûnu konsolosun elinde ibkâ idesin alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fî evâsıt-ı şehri recebû’l-mürecceb sene tis‘a ve elf

[57a]

Özet: Gabriyel Ferno İskenderiye ve Mısır limanlarında görev yapmak üzere Fransa Kralı tarafından konsolos tayin edildiğine, Venedik, İngiltere ve Flandre’den gelen tüccar haricinde elçisi olmayan tüccarların Konsolos Gabriyel Ferno’ya başvurmasına, elçisi olmayan Hristiyan tüccarların kendi başlarına gitmelerine izin verilmemesine, Fransa Kralları, beyleri, elçileri Osmanlı Sarayına geldiklerinde İspanya ve diğer ülkelerin devlet adamlarına üstün tutulduğuna, aynı şekilde Fransa konsoloslarının da İspanya ve diğer ülkelerin konsoloslarına üstün tutulacağına, İslam beylerine gösterilen saygı Fransız konsoloslarına da gösterilip subaşı ve diğer görevlilerden kimse izinsiz onların evlerine giremeyeceğine, adet olduğu üzere tüccarlar limanlara geldiklerinde mallarının yazılı olduğu defterlerini konsolosa teslim edip çıkış yapacakları zaman konsolos hakkını ödemelerine, çıkış belgelerini konsolostan almayanların limandan çıkmalarına izin verilmemesine, tüccar arasında bir anlaşmazlık olursa zabıtalardan onlara karışmayı konsoloslara havale edilmesine, tüccar arasındaki anlaşmazlık kan dökülme ile sonuçlanırsa yine karışılmayıp konsolosa havale edilmesine, konsolosun gelirleri İskenderun ve Bulak iskelelerine

geldiğinde onlardan vergi talep edilemeyeceğine, balyosa ait olan yiyecek, içecek, giyecek ve halı kilim gibi ürünlerden limanlarda vergi talep edilmemesine, İskenderiye limanında olan üç misafirhanenin eskiden olduğu gibi Fransız konsolosuna tahsis edilmesine, içinde bulunan İngiliz veya başka milletlerden olan tüccarın çıkartılmasına, İskenderiye limanında her sene liman emini tarafından konsolosa verilen yüz elli altının baylosa verilmesine, baylosla kimin davası olursa merkezde davanın görülmesine, baylos Fransa'ya gitmek isterse yerine birini görevlendirmek istedikte kimse müdahale etmemesine, yollarda seyahat ederken adamlarına, mallarına kimsenin karışmamasına dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine istenilen hükümler yerine getirilmesine dair Mısır Beylerbeyi Vezir Ali Paşa'ya, Mısır Kadısına ve Defterdarına hüküm. (Muharrem 1010)

Metin: Mısır Beğlerbeğisi Vezir Ali Paşa'ya ve Kādîsına ve Defterdârına hüküm ki Gabriyel konsolos ola

Mâ'lûm ola ki kıdvetü'l-ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb âdet-i kadîme üzre bender-i İskenderiyede ve mahrûse-i Mısırdâ Françe Padişâhının cânibinden vârid olan tüccârın üzerine baylos ta'yîn oluna gelüb hâlâ Françelüden dârende-i fermân-ı hümâyûn kıdvetü'l-ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye Gabriyel Ferno ta'yîn olunub varub mahrûse-i Mısır ve İskenderiye ve Mısır'a müte'allik benâdir-i efrenc üzerine baylos olub Venediklü ve İngilterelüden ve Flandrelüden mâ'adâ cemî' cüyûş-i efrencin ahidnâme-i hümâyûnum mücebine mezbûrı baylos bilüb ve cemî' ahvâl ve umûr-ı müşkillerinde mezbûra mürâca'at idüb min ba'd ahar yerlere varmayub itâ'at üzre olalar ve kendü âyinleri üzre üzerlerine hükm idüb muhâlefet eylemeyeler ve ahidnâme-i hümâyûnumda mastûr olduğu üzre âsitâne-i sa'âdetimde olan Françe elçisi

[57b]

vüzerâ-yı izâmım divân-ı bülend-eyvânım hümâyûnuma geldiklerinde İspanya'nın ve bi'l-cümle kralların ve beğlerin ve elçilerin üzerlerine takdîm ve tasaddur eyleyü geldikleri üzere ol cânibde dahî Françe baylosları sâyir baylosların üzerlerine tekaddüm ve tasaddür olunub islâm beğlerine vâki' olan ri'âyet anlara dahî oluna ve mezbûrun evine erbâb-ı örfden subaşı ve gayri kimesne girmeyüb te'addî olunmaya ve ol benderlere varub gelen cemî' tüccâr-ı efrencin bendere girdiklerinde âdet üzre esbablarının sûret-i defterlerin baylosa vireler ve gemileri gitmek istedikde kânûn üzre

baylâc hakkını virüb inâd ve muhâlefet eylemeyeler ve mezbûrun tezkiresi virilmeyince gemilerine icâzet virilmeye ve tüccâr arasında birbiriyle ihtilâfları oldukda baylosları fasl eyleye zâbitlerimden bir ferd dahl eylemeye ve tüccâr arasında

[56a]

kan vâki' olsa baylosları ayinleri üzre hükm idüb haklarından gelmek istedikde aslâ vilâyetin hükkâmından dahl eylemeye aralarında biri şerîr olub tüccâr arasında ihtilâl virürse ol mâkule kayd-ı bend ile vilâyetine gönderüb kimesne mâni' olmaya ve mezbûr baylosa ol vilâyette sarf olunan avâyidler için bender-i İskenderiye ve Bulak iskelelerine geldikde bâc ve gümrük taleb olunmaya ve âdet üzre baylosa mahsûs melbûsât ve mefrûşât ve me'kûlât ve meşrûbâtları kangî bendere dâhil olursa gümrük ve bâc taleb olunmaya in'âm olunmuşdur ve bender-i İskenderiyede vâki' olan üç pâre hanlar ki kadîmden Françe bayloslarına müte'allikdir kendülere müte'allik tüccâr-ı efrenci kondurmak içündür zikr olunan hânları merkûm baylos zabt eyleye ve ma'rifetsiz min ba'd nasârâlardan ve ne gayriden konmaya ve dahl eylemeye ve İngiltere

[56b]

tâyifesinden içinde sâkin varsa ihrâc eyleyeler ve bender-i İskenderiye eminlerinden her sene Françe bayloslarına yüz elli altun verile geldiği üzre mezbûra dahî vireler ve baylosları ile her kimin da'vâsı var ise anda dinlenmeyüb âsitâne-i sa'âdetime havâle oluna ve mezbûr baylos südde-i sa'âdetime veyâhûd Françe vilâyetine gitmek istedikde bir kâ'im-makâm ta'yîn eyledikden sonra gelişde ve gidişde kimesne mâni' olmaya memâlik-i mahrûseme menâzil ve merâhilde eğer karada ve eğer deryâda kendüye ve âdemlerine ve esbâb-ı davarlarına dahl olunmaya ve her kande dâhil olursa akçesiyle zâd ü zevâde ve sâir zahîreleri virilüb kimesne mâni' olmaya emr-i şerîfim ricâ itmeğin buyurdum ki hükm-i şerîfim ile vardıkda her biriniz onât vechile mukayyed olub bu zikr olunan hususlar için icrâ-yı hükm idüb ve bi'l-cümle ahidnâme-i hümayûnumda vâki' olan şurûta muhâlif

[55a]

Bir ferd dahl ü ta'arruz inâd ve muhâlefet eylediğine aslâ rızâ-yı şerîfim yokdur iş bu emr-i şerîfime muhâlefet olunmaya şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i

hümâyûnumu mezbûr baylosun elinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren
fî evâyil-i şehri muharremü’l-harâm sene aşara ve elf

[55b]

Özet: Mısırdaki geçici olarak konsolosluk yapan Kokarl’ın görevden alındığına, elinde olan ahidname, emirler ve diğer belgelerin ondan alınmasına, yerine konsolos olarak tayin edilen Gabril Kortu’ya teslim edilmesine, tüccardan almış olduğu vergileri teslim etmesine, eğer karşı gelirse gitmesine izin verilmemesine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Yusuf Çavuşun görevlendirilip eski konsolosun elinde ahidname, emirler ve diğer belgelerden ne varsa alıp Gabril Kortu’ya teslim etmesine, tüccardan topladığı vergileri hesabını yeni konsolosa devretmesine, hesabı devretmeden ayrılmasına izin verilmemesine dair Mısır Beylerbeyine ve Kadısına Hüküm. (Zilhicce 1009)

Metin: Mısır Beğlerbeğisine ve kâdisına hüküm ki konsolos olan Kokarl elinde olan temessükât yeni konsolosa teslim oluna

Ma‘lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu‘allâma arz-ı hâl gönderüb bundan akdem vilâyet-i Mısırdaki emâneten Françe konsolosu olan Kokarl konsoloslukdan ref‘ olunub elinde olan konsolosluğa ve Françe bayrağı altında gelüb giden tüccâra müte‘allik ahidnâme-i hümâyûn ve evâmîr-i şerîfe ve sair temessükât her ne ise mezbûrdan alunub hâlâ konsolos olan Gabriyel Fornu’ya teslim olunub ve zamânında tüccardan kabz eylediği eğer konsolosluk hakkı ve eğer elçi resmîdir hâlâ olan mezbûr konsolosa muhâsebesin vire muhâlefet iderse cümle muhâsebesin virmeyince ahar cânibe gitmeğe izn verilmemek bâbında emr-i şerîfim verilmesin ricâ itmeğin buyurdum ki hükm-i şerîfim ile dergâh-ı mu‘allâm çavuşlarından kıdvetü’l-emâsil ve’l-akrân Yusuf Çavuş zîde kadruhû vardıkda vech-i meşrûh üzre emâneten konsolos olan mezbûrda eğer ahidnâme-i hümâyûnum ve eğer evâmîr-i şerîfe ve ahar temessükâtdır her ne var ise cümlesin alub

[55a]

hâlâ konsolos olan mezbûr Gabril Kurtuya viresin ve zamân-ı emanetinde kabz ittüğü resmin muhâsebesin hâlâ konsolos olana virmeyince ahar cânibe salıvermayesin emr-i şerîfime muhâlif aslâ ta‘allül itdürmayesin şöyle bilesin ve ba‘de’n-nazâr bu hükm-i

hümâyûnum mezbûr konsolosun elinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılâsın
tahrîren fî evâhir-i şehri zil-hicce sene tis'a ve elf

[54b]

Özet: Fransa ve Osmanlı Devletleri aralarındaki dostluğa önem verip anlaşmanın zarar görmemesi için çaba gösterdiklerine, birkaç yıldan beri Fransa tüccarları yanlarında götürdükleri paralarından darphane görevlileri tarafından kesintiye uğradıklarına, bu durum Osmanlı tarafına bildirilince Şaban 1006 tarihinde özel emir çıkartılarak tüccarlara karışılmasının yasaklandığına, Mısır Beylerbeyi Hızır Paşa ile İskenderiye ve Reşid Hâkimlerine yazılı emir gönderilip tüccarın paralarından kesinti yapmanın yasaklandığının bildirildiğine, darphane görevlilerinden Yahudi olan Sadaka'nın memnun olmayıp hala tüccara karıştığına, ellerindeki paralardan kesinti yapmaya devam ettiğine, emirlere itaat etmeyenlerin cezalandırılacağına dair Şaban 1009 tarihli emir hükmünce emre itaatsizlik edenler ya da suça göz yumanların haklarından gelineceğine, Fransa Kralı mektup gönderip kendilerine verilen ahidname maddelerine uyulmasını maddeleri ihlal edenlerin cezalandırılmasını talep ettiğine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Yusuf Çavuş'un görevlendirilip darphane görevlilerini ve diğer çalışanlarını ahidnamede yazılı olan maddeleri hususunca bilgilendirip ikaz edeceğine, Fransa ve Fransa'ya bağlı tüccarlar Osmanlıya geldiklerinde yanlarında getirdikleri gümüş ve kuruş paralarından darphane görevlileri kesinti yapamayacağına, çıkartılan emirlere rağmen hala tüccarın parasına karışanların yakalanıp merkeze götürülüp şiddetli cezalandırılacaklarına, iki devlet arasındaki dostluğa zarar vermesinden dolayı bu kişilerin siyaseten yargılanacaklarına, gerekli tüm görevlilerin bilgilendirilip asla itaatsizlik etmemelerinin sağlanmasına dair Mısır Beylerbeyine ve Kadısına hüküm. (Muharrem 1010)

Metin: Mısır Beğlerbeğisine ve kâdisına hüküm darbhâne eminler tüccârın gurusu ve gümüşlerin pâre kat' ideriz deyü almayalar

Ma'lûm ola ki France padişâhları dûdmân-ı hilâfet bünyânımız ile sadâkat üzre olub ibtidâ-i sulhden bu ana gelince iki cânibden muhâlif vaz'a rızâ göstermeyüb dâimâ şerâyit-i ahd ü emân mer'î ve muhterem tutula gelmiş iken bir kâç senedir ki France tâcirlerinin getürdükleri gurusların ve gümüşlerin darbhâne eminleri pâre kat' ideriz deyü te'addî eyledükleri mukaddemâ mesmû'-ı hümâyûnum oldukda müceddeden

inâyet olunân ahidnâme-i hümayûn mücebince amel olunub min-bâ'd Françe tâcirleri benderlerde dâhil olduklarında kânûn-ı kadîm üzre gümrüklerin bî-kusûr edâ eylediklerinden sonra getürdükleri gurûş ve gümüşlerine pâre kat' ideriz deyü darbhâne eminlerine dahl ü ta'arruz itdirülmemek bâbında sene sitte ve elf şa'bânında mü'ekked hükm-i hümayûnum

[53a]

irsâl olunub ve mücebince sâbıkâ Mısır Beğlerbeğisi olan Hızır Paşa tarafından İskenderiye ve Reşid hâkimlerine tezkire virilüb men' ve def' olduğundan mâ'adâ fermanıma imtisâl olunduğuna südde-i sa'âdetime arz eylemeğin mukaddemâ darbhâne emîni olan sadaka nâm yahûdi memnû' olmayub Mısır defterdârı tarafından ruhsat olmağile vârid olan evâmîr-i şerîfeye muhâlif tüccâr tâyifesinin guruslarına ve gümüşlerine dahl ittüğü bundan akdem mesmû'-ı hümayûnum oldukda emr-i hümayûnuma imtisâl eylemeyen eminler muhkem ta'zîr olunmak bâbında hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet makrûnum ile fermân-ı hümayûnum sâdır olub mücebince tis'a ve elf şa'bânında hükm-i şerîf irsâl olunmağın ihmâl ve müsâhele sebebi ile fesâda mü'eddî olanların haklarından gelinüb ala'l-husûs her bâr Françe Padişâhı bâb-ı sa'âdet meâbıma nâme gönderüb husûs-ı mezbûr içün şerâyit-i sulh ü salâha munderic olan ahidnâme-i hümayûn mücebince amel olmak iltimâs itmeğin kadîmden olıgeldüğü üzre olub

[53b]

müceddeden inâyet olunan ahidnâme-i hümayûnum mücebince amel olunmak bâbında memâlik-i mahrûsem hâkimine evâmîr-i şerîfe irsâl olunmuşdur deyü defa'ât ile nâme-i hümayûnumuz ile cevâb gönderilmiş iken şimdiki halde fermân-ı celîlü'l-kadrime muhâlif vaz'ları sâdır olmağile ahidnâmeye mugâyir vaz' sâdır olduğuna rızâ-yı hümayûnum yokdur buyurdum ki hükm-i şerîfim ile dergâh-ı mu'allâm çavuşlarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Yusuf Çavuş zîde kadruhû vardıkda mukaddemâ irsâl olunan ahkâm-ı şerîfe müktezâsınca darbhâne eminlerine ve gayrîlere muhkem tenbîh ve te'kîd eylesin ki min ba'd Françelüler ve Françe bayrağı ile gelüb giden sayır tüccârın gümüşlerine ve guruslarına ahidnâme-i hümayûnuma muhâlif ve evâmîr-i şerîfeye mugâyir dahl ü ta'arruz eylemeyeler şöyle ki ahidnâme-i hümayûn ve fermân-ı âlişânıma mugâyir dahl eyleyeler fesâda mü'eddî olub emr-i şerîfime imtisâl

eylemedikleriçün emân ve zamân vormeyüb ele götürüb divân-ı Mısırdâ eşedd-i ta'zîr ile ta'zîr eyleyesin ümenâ ve iş erlerine mûcib-i ibret ola ve defterdâra

[52a]

dahî muhkem tenbîh eyleyesin darbhâne emînlerinin hevâlarına tâbî' olub tüccâr tâyifesin rencîde ittürmeyeler husûs-ı mezbûr umûr-i mühimmedendir her biriniz mukayyed olub ahidnâme-i hümâyûn ve evâmîr-i şerîf[e] mûcebince amel itdürmek bâbında ikdâmınız zuhûra götürüle ve ümenâ tâyifesi bu hükm-i hümâyûnuma muhâlefet eyleyüb tekrâr tüccârı rencîde eyledikleri istimâ' olunursa aslâ emân virilmeyüb siyâset olunmaları mukarrerdir âna göre tenbîh ve te'kîd eyleyesiz ve hükm-i şerîfîm icrâsında ne vechile ikdâm ve ihtimâm eyledüğünüz tafsîl üzre yazub mü'accelen südde-i sa'âdetime arz ü i'lâm eyleyesiz şöyle bilesiz ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu elinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız tahrîren fî evâyil-i muharremü'l-harâm sene aşara ve elf

[52b]

Özet: Fransa ve Fransa'ya bağlı tüccar ticaret yaptıkları zaman yüzde iki vergi Fransa Kralı adına Fransız konsoloslarına vermeleri gerektiğine, Fransa Kralı bir emir yazıp elçilerine ve konsoloslarına bunu bildirdiğine, ahidname ve yazılı emirlere göre bu vergiyi birçok tüccar sorun çıkarmadan öderken İskenderiye limanında harbi tüccar biz dilediğimize başvururuz diyip Fransa konsoloslarına vergiyi ödemediklerine, İskenderiye Limanındaki harbi tüccardan ödemeleri gereken yüzde iki verginin alınıp konsolosa verilmesine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Osmanlı padişahları eski zamanlardan beri Fransa Kralları ile dost olduğundan dolayı kendilerine ait elçileri olmayan tüccarın Fransa bayrağı altında gelip Fransız konsoloslarına başvurmasına dair Fransa'ya ahidname verildiğine, Fransız elçi ve konsolosları verdikleri hizmet karşılığında geçimlerini karşılamak için Kral'ın verdiği izinle tüccardan yüzde iki vergi aldığına, Yusuf Çavuş'un görevlendirilip İskenderiye limanına gideceğine, orada durumu teftiş edip Flandre tüccarı hariç diğer harbi tüccarın Fransız konsoluna vergilerini vermesini tesis etmesine, biz muhtarız dilediğimiz konsolosa başvururuz diyenlere izin verilmeyip vermesi gereken vergileri alınıp konsolosa teslim edilmesine dair Mısır Beylerbeyi Ali Paşa'ya, Mısır Kadısına, İskenderiye Sancak Beyine ve Kadısına hüküm. (Zilhicce 1009)

Metin: Mısır Beğlerbeğisi ve İskenderiye Beğine ve Kādîsına hüküm ki tüccârdan yüzde iki akçe alıvireler

Düstûr-ı mükerrerem müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem müdebbir-i umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimi'l-mehâmi'l-enâmi bi'r-re'yi's-sâ'ib mümehhid-i bünyânî'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkânî's-sa'âdeti ve'l-iclâl el-mahfûf bi-sünûf-i avâtîfî'l-meliki'l-a'lâ vizâretle Mısır Beğlerbeğisi olan Ali Paşa edâma'llâhü te'âlâ iclâlehû ve akzâ-yı kuzatî'l-müslimîn evlâ-yı vülâti'l-muvahhidîn, ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn, hüccetü'l-hakkı ale'l-halkı ecma'în, vâris-i ulûmi'l-enbiyâ ve'l-mürselîn, el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-meliki'l-mu'în mevlânâ Mısır Kādîsı zîde fezâilühû ve kıdvetü'l-ümerâi'l-kirâm umdetü'l-küberâil-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-allâm İskenderiye Sancağı Beği dâme izzuhû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-ikelâm mevlânâ İskenderiye kādîsı zîde fazluhû tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Françe elçisi dergâh-ı mu'allâma arz-ı hâl gönderüb hâlâ Françe Padişâhı kendünün ma'îşeti için Françelü ve Françe bayrağıyla

[51a]

memâlik-i mahrûseye gelüb giden tüccâr tâyifesinden yüzde iki akçe ta'yîn idüb mühürlü temessük virildüğünden mâ'adâ elçilerine ve konsoloslarına resimlerin bî-kusur virüb inâd ve muhâlefet eylemeyeler deyü ellerinde olan ahidnâme-i hümayûnda musarrah olub ve mücebince ahkâm-ı hümayûn inâyet olunub sâyir benderlerde olan umûmen tüccâr tâyifesi ahidnâme-i hümayûn ve evâmîr-i şerîfeye imtisâl eyleyüb Françe Padişâhının ta'yîn ittigü üzre yüzde iki akçeyi bî-kusur vekiline edâ iderlerken hâlâ bender-i İskenderiyyede olan harbî tüccâr tâyifesi mahzâ Françe Padişâhı ta'yîn eyledüğü meblâğı virmemek için muttasıl nizâ' olub mü'ekked ahkâm-ı hümayûn virilmişken biz muhtârız Françelülere mürâca'at itmezüz diledüğümüze mürâca'at iderüz deyü bildürüb ellerinde olan ahidnâme-i hümayûn ve evâmîr-i şerîfe mücebince sâyir benderlerde icrâ olunduğu üzre

[51b]

bender-i İskenderiyyede olan harbî tüccâr tâyifesinden dahî aliverilmek bâbında hükm-i hümayûnum ricâ eyledi imdi atabe-i ulyâm ile dostluk üzre olmayub âsitâne-i sa'âdetime müstakil elçileri olmayan umûmen harbî tâyife ticâret için memâlik-i

mahrûseme gelüb gitmeğe millet-i nasârâda olan kralların cümlesinden mukaddem ecdâd-ı izâmım ile dostluk üzre olub ibtidâ-i sulhden bu âna gelince mün‘akid olan ahd ü emâna muhâlefet üzre olmayan Françe Padişâhının bayrağıyla gelüb benderlerde Françe konsoloslarına mürâca‘at eylemek şart ile ruhsat virilmişken bender-i iskenderiyeye varan Flandrelüden ma‘adâ harbî tüccârdan sâyir benderlerde virüldüğü üzre Françe Padişâhının temessükü mücebince elçisinin ma‘işeti için yüzde iki akçe alıverilmek emrim olmuştur buyurdum ki hükm-i hümayûnum ile dergâh-ı mu‘allâm çavuşlarından kıdvetü’l-emâsil ve’l-akrân Yusuf Çavuş zîde kadruhû vardıkda bender-i İskenderiyede Flandrelülerden ma‘adâ gelen harbî tüccâr tâyifesine muhkem tenbîh ve te’kîd eyleyesiz ki

[50a]

Françe Padişâhının âsitâne-i sa‘âdetimde mukîm olan elçisinin ma‘işeti için ta‘yîn eyleyüb mühürlü temessük virildüğü üzre yüzde iki akçe anda olan vekiline bî-kusur edâ eyleyüb ahidnâme-i hümayûn ve emr-i celîlü’l-kadrime muhâlefet eylemekden ihtirâz üzre olalar şöyle ki tâyife-yi mezbûreye ta‘yîn olunan meblâğı virmemek için biz muhtârız deyü te‘allül idüb hilâf-ı evâmir-i şerîfe[ye] inâd ve muhâlefet eyleyeler ol makûle mu‘annidîn ahidnâme-i hümayûnuma ve fermân-ı şerîfime imtisâl eylemedikleri için ahidnâme-i hümayûnumda tasrîh olunduğu üzere aman ve zamân verilmeyüb haklarından gelesiz ki sâyirlere mûcib-i ibret ola deyü emr-i hümayûnumun icrâsında ne vechile dikkat ve ihtimâm eyledüğünüz tafsîl üzre yazub varan kulum ile arz eyleyesiz şöyle bilesiz ve ba‘de’n-nazar bu hükm-i hümayûmu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız tahrîren fî evâhir-i şehri zi’l-hicce sene tis‘a ve elf

[50b]

Özet: Mısır Muhafazasında olan Vezir Hızır Paşa İskenderiye Limanına gelen tüccardan mal karşılığında on üç bin flori aldığına, sekiz bin florilik mal verip geriye beş bin lira borç kaldığına, tüccarlara satmış olduğu mal yüksek fiyattan zorla verdiğiine dair şikâyetlerden dolayı paralarının geri iade edilmesinin istendiğine dair Fransa elçisinden gelen arz üzerine Yusuf Çavuş’un görevlendirilip olayı teftiş etmesine karar verildiğine, eğer arzda belirtildiği gibiyse tüccarın hakkı olan parası hazineye ise oradan alınıp tüccarlara iade edilmesine, eğer vezirde ya da diğer devlet görevlilerindeyse onlardan alınıp iade edilmesine, devlet parasıdır geri veremeyiz

diye itirazların kabul edilmemesine, ne sebep olursa olsun Fransa ve Fransa'ya bağlı tüccarın zarara uğratılmasına müsaade edilmemesine dair Mısır Beylerbeyine hüküm. (Muharrem 1010)

Metin: Tüccardan alınan tekmîl-i hazîne için on üç bin filori redd için Mısır Beğlerbeğisine hüküm

Ma'lûm ola ki dergâh-ı muâllâmda olan Françe elçisi arz-ı hâl gönderüb Françe Pâdişâhının bâb-ı sa'âdet-me'âbımla olan dostluğun istihkâmına bâ'is re'âyâsı memâlik-i mahrûseye geldiklerinde emn ü emân gelüb gidüb mâl ve menâllerin dahl ü ta'arruz olunmamak için dâimâ ri'âyet olunmak için bundan akdem Mısır muhâfazasında olan vezirim Hızır Paşa edâma'llâhü te'âlâ iclâlehü irsâliye muzâyakası için İskenderiye İskelesine gelüb giden tüccâr tâyifesinden hazîne tekmîl için on üç bin filori alub ziyâde baha ile sekiz bin filorilik metâ' virüb beş bin filorisini henüz edâ etmeyüb kalmışdır kadîmden emn ü emân ile gelen giden tüccâr tâyifesine bu makûle tekâlîf teklîf olunu gelmedüğünden mâ'adâ aldıkları akçeleri mukâbelesinde virdikleri alıcâk metâ' ziyâde baha ile virilmekle tüccâr tâyifesine küllî zulm ve te'âddî olmuşdur bu husûs yerlû yerinden teftîş olunub fi'l-vâki' hazîne tekmîl için

[49a]

alınan filorinin yerine ziyâde baha ile metâ' virilüb mâ'adâsı bi'l-fi'îl hazînedeki kalırsa girü ashabına veyâhûd konsoloslarına hazînedeki virilüb veyâhûd değer bahasıyla metâ' virilüb te'addî olunmaya ve eğer hakları eminlerde ise bî-kusûr eminlerden alıvirüb te'allül itdirülmeye ve eğer müşârunileyhin zimmetinde kalmış ise vukû' üzre yazub âsitâne-i sa'âdetime arz oluna deyü emr-i şerîfim verilmesin ricâ itmeğin buyurdum ki hükm-i şerîfim ile dergâh-ı mu'allâm çavuşlarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Yusuf Çavuş zîde kadruhû vardıkda alınan meblâğ-ı mezbûrî muhkem teftîş idüb göresin hakları eminlerde ise bî-kusûr tüccâra veyâhûd Françe konsolosuna alıvirüb üzerimizde mâl-i mîri vardır deyü te'allül ve bahâne itdirmeyüb emvâl ve erzâkların alıviresin ve eğer alınan mâl hazîne-i âmireye dâhil olmuş ise ellerinde olan temessükleri mûcebince bî-kusûr hazînedeki viresin ve eğer müşârunileyh vezîrim zimmetinde kalmış ise tafsîl üzre yazub âsitâne-i sa'âdetime arz u i'lâm eylesin

[49b]

Françe Pâdişâhı dūdmân-ı hilâfet bünyânımız ile dostluk üzredir Françelüye ve ana tâbi‘ olan tüccâra bir vechile zulm ve te‘addî olunduğuna rızâ-yı şerîfim yokdur min-bâ‘d dahî hazîne tekmîl içün ve eğer ümenâya mu‘âvenet içün peşîn akçe virün deyü ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ve olugelene muhâlif teklîf itdirmeyüb rencîde ve remîde olunmakdan begâyet hazer üzre olasin şöyle bilesin ve ba‘de’n-nazâr bu hükm-i şerîfim ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahrîren fi evâyil-i şehri-muharremü’l-harâm sene aşara ve elf

[48a]

Özet: *Fransa Kralı İstanbul’daki elçisinin geçimini sağlayabilmesi için Fransa ve Fransa’ya bağlı tüccardan yüzde iki akçe alınmasına karar verdiğine, Muharrem 1010 tarihinde çıkartılmış olan emirle bu kararın uygulanmasına başlandığına, Yusuf Çavuş’un görevlendirilip Fransa ve Fransa’ya bağlı tüccardan yüzde iki vergiyi toplayıp elçiye teslim etmesine, eğer itiraz edip ödemek istemeyen olursa cezalandırılmalarına dair Mısır Muhafazasında olan Vezir Ali Paşa’ya ve Mısır Kadısına hüküm. (Safer 1010)*

Metin: Mısır Beğlerbeğisine harbî ve gayridan yüzde iki akçe resm alınmak içün

Düstûr-ı mükerrer müşîr-i müfahham nizâmü’l-âlem müdebbir-i umûri’l-cumhûr bi’l-fikri’s-sâkıb mütemmim-i mehâmi’l-enâmi bi’r-re’yi’s-sâ’ib mümehhid-i bünyânî’d-devleti ve’l-ikbâl müşeyyid-i erkânî’s-sa‘âdeti ve’l-iclâl el-mahfûf bi sunûf-i avâtîfî’l-meliki’l-a’lâ Mısır muhâfazasında olan vezirim Ali Paşa edama’llahü te‘âlâ ve akzâ-yı kuzatî’l-müslimîn evlâ-yı vülâtî’l-muvahhidîn, ma‘denü’l-fazl ve’l-yakîn, hüccetü’l-hakkı ale’l-halkı ecma’în, vâris-i ulûmi’l-enbiyâ ve’l-mürselîn, el-muhtass bi-mezîdi inâyetil-meliki’l-mu’în Mevlânâ Mısır Kādîsı zîdet fezâyilehü tevkî-i refî-i hümâyûn vâsıl olucak ma‘lûm ola ki hâlâ Françe pâdişâhı sūdde-i sa‘âdetimde olan elçisinin ma‘îşeti içün Françelü ve Françe bayrağıyla gelüb giden bâzergânlardan yüzde iki akçe ta’yîn idüb temessük virmekle mücebince aşere ve elf muhârremü’l-harâmında mufasssal ve meşrûh hükm-i hümâyûnum verilmişdi hâlâ ol hükm-i hümâyûnum mukarrer olub mucibince amel olunmak bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfim ile dergâh-ı mu‘âllâm çavuşlarından kıdvetü’l-emâsil ve’l-akrân Yusuf Çavuş zîde kadruhû vardıkda Françe Padişâhı müşârunileyh elçisinin ma‘şeti içün ta’yîn eyledüğü yüzde iki akçeyi Françe ve Françe bayrağıyla gelüb giden harbî tüccardan mukaddemâ verilen emr-i şerîfim

muktezâsınca bî-kusûr anda âdemlerine alıvirüb bir vechile kimesneyi inâd ve muhâlefet itdirmeyesün eğer Françe

[48b]

Françe padişahının ta'yîn eyledüğüne muhâlif virmekde te'allül ve inâd iderlerse Françe Padişâhının ta'yinine ve emr-i celilü'l-kadrime muhâlefet eyledikleri mukeddemâ verilen emr-i şerîfim mücebince ol makûlelerin gereği gibi haklarından gelesinki sâyirlere mûcib-i ibret ve nasîhat vâki' ola şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümayûnumu ellerinde ibkâ idesin tahrîren fî evâhir-i şehri-i safer sene aşara ve elf fi'l- hicreti'n-nebeviyye

[47a]

Özet: Fransa elçisinin Osmanlı Devletinin dostu olup Osmanlıya faydası olacak bilgileri söylemekten geri durmadığına, önceki padişah zamanında da birçok faydalı bilgi getirdiğine, şuana kadar Osmanlıya ihanetine dair hiçbir alamet görülmediğine, bundan dolayı elçinin ne yardıma ihtiyacı olursa görülmesine, elçiye ait tüccarların rencide edilmeyip gözetip korunmasına dair Müftü hazretlerinden Mısır Beylerbeyi Vezir Ali Paşaya mektup.

Metin: Müftî Hazretlerinden Vezir Ali Paşaya ki Mısır Beğlerbeğisi idi

Hemîşe Mısır devletleri nîl-i ikbâl ile meşhûn ve nîk-i câh ve celâl u celâlleri sadr-ı izzete makrûn olub re'yi dil-pezirleri bâ'is nizâm-ı âlem ve hüsn-i tedbîrleri muslıhı mesâlihi ümem olmak ed'iyyesi meclis-i mecd ü ikbâl ve mahfil-i câh ü celâlllerine kavâfil-i nesîm anber şemîm ve revâhil-i kabûl-i safâ nuzûl birle ithâf ve ihdâ kılındıktan inhâ olunur ki Françe elçisi beyzâde kulları bu âsitâne-i ebed bünyâna kadîmden sadâkat üzre hıdmet eyleyüb bu devlet-i aliyyeye nâfi' olan umûru ekseriyâ gelüb i'lâm eylemekden hâlî değildir merhûm vâlid-i mâcid aliyhi'r-rahmetü zamânında dahî bu uslûb üzre nice mühimmât-ı devleti i'lâm ider idi ve ef'âl ve akvâli ekser vâkı'a mutâbık çıkar idi ilal ân sadâkati mâni' hiyanet ve sekâmet zâhir olmamışdır iltâf-ı cemîlelerinden me'mûldür ki ellerinde olan ahidnâme-i hümayûn mücebince cânib-i şerîfinizde mühimmâtları kemâkân görülüb eğer tâcirleri emrinde ve eğer sâyir husûslarında imdâd-ı şerîfiniz olub hilâf-ı ahidnâme-i hümayûn tâcirlerini zaleme rencide ve remide itmeyeler ki bu âsitâne-i devlet-âşiyân ile dostlukları kadîmi olub dostlarını himâyet ve düşmanlarını dahî dost etmeğe sa'y ve

himmet zamânıdır ve bu ma'nâ-yı ri'âyet-i lâzime-i erkân-ı devlet idüğü zamîr-i münîre hafî buyurulmaya hemvâre ömr ü devlet mü'ebbed bâd bi'n-nûn ve's-sâd

Mine'l-muhlis el-fakîr Mehmed bin el-mevla'l-merhûm Sa'deddîn

[47b]

Özet: Ticaret için gelen Fransız tüccarlarının ellerinde bulunan ahidnameye göre hareket etmek gerektiğine, içindeki maddeler aleyhinde davranarak kanuna karşı gelinmemesine, sonucunda ceza çekmek zorunda kalabileceklerine, ahidnameye karşı gelmek devletlerarası barışı bozmaya sebep olabileceğinden cezası büyük olacağına dair Anadolu Kadı askerinden Antalya Kadısı Süleyman Efendiye mektup.

Metin: Şerî'at nisâb mevlânâ Antalya kâdîsı Süleyman Efendi kâmiyâb

Anadolu kadı askerinden A[n]talya kâdîsına

Tahiyyât-ı sâfiyât ithâfından sonra inhâ olunur ki kazâ-yı mezbûra ticâret tariki ile gelen Françe tâcirlerinin ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn ile amel olunub ahidnâme-i mezbûrede zikr olunân şurût ve kuyût ri'âyet olunub hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn rencîde ve remîde olunmaya şer'an ve kânûnen lazım gelen hakları ihkâk olunub dest-i zalameden masûn ve mahfûz olalar ve's-selâm

Ahidnâme-i hümâyûn ile amelde taksir olunmamak lâzımdır ve illâ şerâyit-i sulh ü salâh ihlâl olunmağla fitne zuhûruna sebep olub zarar-ı azîm çekilmek lâzım gelür ihtiyât tâm oluna ve's-selâm

[46a]

Özet: Yeniçeri Hasan Reis kendi gemisiyle İskenderun İskelesinde beklerken iki düşman gemisi gelip mal ve erzaklarını yağmaladığına, Fransa konsolosunun vekiline sen kefil olmuştun bu zararı karşılamak zorundasın dediğine, iki tarafın birbirinden davacı olduğuna, iki tarafın iddiaları kayıt altına alındığına, Fransa'ya verilen ahidnameye göre Fransız biri ile Osmanlı'dan birinin davası olursa önceden elinde belge olması gerektiğine, elinde belge yoksa dava görülmesin diye madde olduğuna dair Fransa elçisinde gelen arz üzerine Fransa'ya verilen ahidnameye göre hareket edilmesi gerektiğine, Yeniçeri Hasan Reis'in isim ve bilgilerin gönderilmesine, eğer

kanuna aykırı davranma konusunda inat ederse şiddetli bir şekilde cezalandırılıp diğerlerine ibret olmasına dair Kurd Ağa'dan Halep Kadısına mektup.

Metin: Yeniçeri Ağasının Kā'im-makāmı Kurd Ağadan Haleb Kādısına

Meclis-i şerîf-i şerî'at şî'âr ve mahfel-i münîf-i sa'âdet desârları savbına tahiyyât-ı sâfiyât-ı abherbâr ve teslimât-ı vâfiyât-ı anber nisâr ki mahs-ı hulûs-ı vedâd ve aynı ittihâddan fâyiz ve'r-râsih olur kavâfil-i müverridân-ı melekût ve revâhil-i müsebbihân-ı ceberrût ile zamîr-i münîr-i müşteri tedbirlerine inhâ-i muhlisâne budur ki hâliyâ taht-ı kazâ-yı adâlet şî'ârınızda dergâh-ı âlî yeniçerilerinden Hasan Reis nâm yoldâş kendü gemisi ile İskenderun iskelesinde yaturken düşman gemilerinden iki gemi üzerine gelüb ba'zı emvâl ve erzâkın gâret eyleyüb gasbetmiş mezbûr yoldâş iskelede olan Françe konsolosu kâ'im-makâmına sen zâmin olmuşdun deyü gâret olunan mâl ü menâli tazmîn itdürmek içün da'vâ eyleyüb iki tarafın takrîrleri sicill ve hüccet olunub lakin husûs-ı mezbûr içün Françe Padişâhına inâyet olunan ahidnâme-i hümâyûnda Françelüler ile da'vâ vâki' oldukda şöyle ki mukaddem sicill veyâhud hüccet olmamış ola ol makûle da'vâ istimâ' olunmaya deyü tasrîh olunmuşdur deyü Françe Padişâhının âsitâne-i sa'âdette olan elçisi arz-ı hâl ile i'lâm eyledikde mektûb-ı vedâd imlâ ve inşâ olunub gönderilmişdir vusûl buldukda âsitânedен me'mûldur ki ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunmak bâbında fermân-ı âlî sâdır ve zâhir olduğundan mâ'adâ elinde fetevâ-yı şerîfe olmağın

[46b]

bu cânıbden dahî mektûb isdâr olundu hîn-i vusûlde me'mûldur ki bu bâbda Françelülerin elinde olan hükm-i hümâyûn ve fetvâ-yı şerîf müktezâsınca Françe Padişâhına inâyet olunân ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel olunub mezbûr Hasan Reis nâm yoldâş şer-i şerîfe ihzâr olmayub ve emr-i şerîfe itâ'at itmeyüb ve fetvâ-yı şerîfe amel eylemeyüb inâd ve muhâlefet itdirse ol cânibde vâki' olan yeniçeriler serdârı olan yoldâşa ihzâr itdirüb ismî ve resmî ile bölükde yazılıub bu cânibe arz itdüresün ki muhkem hakkından gelünüb sayır re'islere mûcib-i ibret ve sebeb-i nasîhat vâki' ola kadîmi sulh ü salâhın ihtilâline bâ'is olacak umûra irtikâbdan ihtirâz oluna bakî hemvâre zât-ı kâmu's-sıfât ber seccâde-i fahr-i kâyinât müstedâm-ı berdevâm bâd bi-rabbi'l-ibâd

[45a]

Özet: Fransa'ya verilen ahidnameye göre Fransız biri ile Osmanlı'dan birinin davası olursa önceden elinde belge olması gerektiğine, elinde belge yoksa davanın görülmemesine, Yeniçeri Hasan Reis kendi gemisiyle İskenderun İskelesinde beklerken iki düşman gemisi gelip mal ve erzaklarını yağmaladığına, Hasan Reis konsolosun vekiline gemileri sorduğunda korkma bizdendir zarar gelmez kefil biziz diye söylediğini iddia ettiğine, bundan dolayı konsolosun zararı tazmin etmesini istediğine, eski Halep Beylerbeyi Beşir Paşa durumu mektubunda bildirdiğine, ancak Hasan Reisin açmış olduğu davanın Fransa'ya verilen ahidnameye zıt düştüğüne, Fransa kralı ile Osmanlı padişahının dost olduğundan Fransa kralının elçisi, konsolosları, adamları ve tüccarlarının zarar görmemesine, Fransa'ya verilen ahidnameye göre hareket edip kanuna aykırı davranılmamasına, konunun teftiş edilip ahidnameye uygun bir şekilde çözülmesine dair Halep Beylerbeyine hüküm. (Recep 1010)

Metin: Halep Beğlerbeğisine emr-i şerîf Hasan Yeniçeri nâm birisi için

Ma'lûm ola ki dergâh-ı mu'allâmda Françe elçisi südde-i sa'âdetime arz-ı hâl gönderüb Françe Pâdişâhına virilen ahidnâme-i hümâyûnda Françelüden birisin da'vâsı vâki' oldukda mâdem ki sicill ve hüccet olmuş olmaya da'vâları istimâ olunmaya deyü mastûr ve mukayyed iken hâliyâ Yeniçeri Hasan Re'is nâm kimesne kendünün mülk gemisiyle İskenderun iskelesinde yaturken üzerine düşman gemileri gelüb ba'zı emvâl gâret eyledikde iskele-i mezbûrede olan adamımız için gemileri geldiğün ne mikdâr gemi idüğün su'al eyledim korkma bizdendir esbâb-ı emvâlin zâyi' olursa biz zâmin olalum didüğün ecilden gaflet üzre oldum zikr olunan gemiler üzerime gelüb mâlüm gâret eylediler bu zâmin değil iken sen zâminsın deyü hilâf-ı vâki' gâret olunan mâl ü menâlini mezbûrdan taleb ider zâmin olmak değil gemiler göründüğü gibi mezbûr havf idüb iki gün iki gice dağda yattüğün memleket kâdısı mektûbî ile i'lâm eyledeğün sâbıkâ Halep Beğlerbeğisi Beşir Paşa arz itdüğünden mâ'adâ mezbûr re'isin itdüğü da'va ahidnâme-i hümâyûna muhâlif olduğundan gayri bu bâbda elinde fetevâ-yı şerîfe ve hâliyâ südde-i sa'âdet-me'âbımda yeniçerilerim Ağası kâ'im-makâmı olub zağarcı başı olan Kurd dâme mecduhûnun mufassal mektûbu olduğun bildürüb mücebince hükm-i hümâyûnum virilmek ricâ itmeğün buyurdum ki hükm-i şerîfim vardıkda bu husûs husemâ muvâcehesinde yeniçeri ağası kâ'im-makâmın virdüğü mufassal mektûbu mücebince hak üzre

[45b]

teftîş idüb ve ellerinde olan fetevâ-yı şerîfe da‘vâsına muvâfık ise mûcebi ile amel idüb mezbûru ol vechile hilâf-ı şer‘-i şerîf rencîde ve remîde itdirmeyesin Françe Pâdişâhı atabe-i ulyâm ile dostlukda sâbit-kadem olmağın benderlerde olan âdemlerine ve ticâret için gelüb giden Françelülerden ve bayrağı altında yürüyenlere ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif ve şer-i şerîfe mugâyir iş olmakdan hazer idüb sulh-ı salâh ve ahd ü emânın istihkâmına bâ‘is olan hususlara sa‘y ü ikdâm üzre olasın şöyle bilesin ve ba‘de’n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu ellerinde ibkâ idüb alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın tahriren fî evâyil-i şehri recebü’l-mürecceb sene aşara ve elf

[44a]

Özet: Fransız tüccarlarının Mısır ve Mısır’daki iskelelerde haksızlığa uğramasından Beylerbeyinin sorumlu tutulmasına dair Fransız elçisinin Şeyhülislam ve Anadolu Kadı askeri Esad Efendi’den yardım istediğine, Fransa Kralının da bulunduğu meclislerde tüccarının durumunu anlattığına dair Abdülaziz Efendi’den Mısır Beylerbeyine mektup.

Metin: Abdül Aziz Efendi’den Mısır Beğlerbeğisine

Hemvâre-i sadr-ı nişîn musırr-ı izzet ve ikbâl ve mesned-güzîn-i makarr-ı câh u celâl olub bâ‘is-i nizâm-ı âlem ve muslih-i mehâm-ı ümem olmaları du‘âsına gudüvv ü âsâlde iştigâl arzından sonra inhâ-i muhlis-i sâfiyü’l-bâl oldur ki mahrûse-i Mısır ve İskelelerine işleyen Françe tâcirleri zamân-ı adlinizde dest dest-i zalemeden her vechile mesûn ve me‘mûn olmaları hakkında Françe elçisi beyzâde kulları himmet-i âliyelerin ricâ ider mukaddemâ bu husûs için şeyhü’l-islâm Monla Hazretlerinden ve Anadolu kâdî-askeri birâderi Es‘ad Efendi’den dahî mektûb almışdır müşârun-ileyh kralları vârdığı mecâlis ve mehâfilde neşr-i senâyı cezillerin idüb husûsan tâcirleri hakkında sudûr iden adl ü insafların zikr ve beyândan hâlî değildir havâle mesned-i arâ-yı izz ü ikbâl olmadan hâlî olmayalar

Ve’l-muhlisü’d-dâ‘î el-fakîr Abdü’l-Azîz el-kâdî-yi mahrûse-i Brusa li-izâlet-i bi’r-rehâvet-i me’nûse

[44b]

Özet: Eskiden beri Fransa ve Osmanlı taraflarının dost olup dostluğun bozulmaması için çaba gösterdiğine, bu sayede iki tarafın halklarının güven içinde olduğuna,

kanunlara aykırı davranılmasına müsamaha gösterilmemesine rağmen Kapıcıbaşı Hamza Ağa hazineyi tamamlama konusunda acele ettiğine, bu yüzden defterdarın hazineyi tamamlayamayıp Fransız tüccarından zorla on bin beş yüz guruş alıp hazineyi tamamladığına, hazineyi tamamlamak için tüccardan para almak kanuna aykırı olduğuna dair özel emir yazıldığına, bu yüzden ahidnameye uygun bir şekilde hareket edilip Fransa kralı ve elçisi padişahın dostu olduğundan onların ve adamlarının memnuniyeti gözetilmesine, tüccara haksız bir şekilde karışılmamasına dair Anadolu Kadı askerinden Halep Kadısına mektup.

Metin: Anadolu Kādî-askerinden Haleb Kādîsına

Meclîs-i şerîf-i mekremet-elîf ve mahfel-i münîf-i mahmedet-redîf savbına ed'iyeye-i hâlîse ve esniye-i fâyihadan sonra inhâ olunur ki Françe kralları kadîmden âsitâne-i sa'âdet ile dostluk üzre olub ibtidâ-i sulhdan bu ana dek iki taraftan sulh u salâhâ ri'âyât olunub nakz-ı ahdı mûcib bir vaz' sudûr etmemekle tarafeynin re'âyâsı emn ü emân üzre olub bir vechile ahd ü emâna muhâlif vaz'a rızâ-yı hümâyûn yoğuken geçende cenâb-ı şerîfiniz ve Haleb Beğlerbeğisi henüz mahrûse-i Halebe dâhil olmadın hazîne getürmek için südde-i sa'âdetten kapucu başı Hamza Ağa varub hazîne ihrâcında isti'câl itmekle anda olan defterdâr hazîne tamâm tahsîl idemeyüb ahidnâme-i hümâyûna muhâlif Françe tüccârından cebren on bin beş yüz mikdârı guruş alub hazîne-i tekmîl eyleyüb tüccârı âsitane[ye] havâle eylemiş imdi müste'men tâyifesinden vech-i meşrûh üzre te'addî olunmak şer'i şerîfe ve rızâ-yı padişâhiyye muhâlif ve ahidnâme-i hümâyûna mugâyir olmağın mufassal hükm-i hümâyûn inâyet olunmuşdur vâsıl oldukda sâdır olan hükm-i hümâyûn mücebince amel buyurulub üzerlerinden nazar-ı merhamet eserlerin dirîğ buyurmayasız zamân-ı kazânuzda âyende ve revende âsûde hâl olub ve Françe kralının âsitâne-i sa'âdette olan elçisinin merhûm ve mağfûrleh vâlid-i mâcidimiz zamanından beru bu cânibe dostluğu olmağile anda olan vekîli Karlo ve hâlâ mücedded nasb olunan konsolos ve sâir tercümânları ve tâcirleri üzerinden nazar-ı şerîfleri dirîğ buyurulmayub ve ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn mücebince vâki' olan umurlarında hüsn-i müzâheretleri dirîğ buyurulmayub hilâf-ı ahd ü emân kimesneye dahl ü ta'arruz itdirülmemeğe sa'î cemîlleri zuhûra gelmek me'mûldur hemvâre ömr ü devlet müebbed bâd

[43a]

Özet: Galata sakinlerinden Covan'ın İskenderiye kadısı Mevlana Mehmed'den beş bin üç yüz sikke alacağı olduğuna, Mevlana Mehmed'in alacağını inkar etmesi üzerine meselenin Anadolu Kadiaskeri Esad Efendi huzurunda görüşüldüğüne ve Mevlana Mehmed'in sözkonusu meblağı edayı taahhüt ettiğine dair hüccet.

Metin: Covan Zerenc(?)in hüccetidir Anadolu Kadı Askeri Es'ad Efendi Hazretlerinden

Sebeb-i tahrîr-i kitâb budur ki

Hâlâ mahrûse-i Galata sâkinlerinden Covan veled-i Pelas(?) ez-zernîh(?) nâm müste'men mahfel-i şer-i şerîf-i şâfihü'l-erkânda iş bu hâmilü'l-kitâb hâlâ İskenderiye kâdîsı olan zahrü'l-kuzât Mevlânâ Mehmed bin Mehmed er-Rufâ'î mahzarında tav'an ikrar ve i'tirâf idüb Mevlânâ-yı mezbûr Mehmed Efendiye bâ'de küll-i hesâbın karz-ı şer'îden beş bin üçyüz tâmü'l-vezn [ve] kâmilü'l-ayar sikke-yi hasene hakkım olub mezbûrdan taleb ittiğimde inkâr ile cevâb virmişti e'l-hâletü hâzihîmeblâğ-ı mezbûr beş bin üç yüz aded sikke-yi hasene-i muslihûn tavassutu ile gabb iki bin beş yüz aded sikke-i hasene-i kâmileye sulh olub tarîh-i kitâbdan iki bin tamâmına dek meblâğ-ı mezbûr bedel-i sulh olan iki bin beş yüz aded sikke-yi haseneyi te'cîl eyledüm didikde mevlânâ-yı mezbûr Mehmed Rufâ'î Efendi dahî mezbûr Covânın ber vech-i meşrûh sudûr iden ikrârını vicâhen tasdik ve şifâhen tahkîk idüb meblâğ-ı mezbûru ber vech-i meşrûh edâya te'ahhüd etdikde bu vesîka âlâ mâ hüve'l-hakîka gabbü'l-taleb ve's-suâl tahrîr olunub yed-i tâlibe def' olundu tahrîren fi'l-yevmi's-sâbi' işrîn safaru'l-muzaffer li-sene ihdâ aşara ve elf hutimet bi'l-hayr

Şuhûd-i hâl

Dahrü'l-mederrisîn Mevlânâ Mutahhar Efendi İbn-i Balî

Fahru'l-akrân Mehmed Beğ ibn Abdülmennân re'isi'l-muhzırîn

Yusuf Beğ İbn-i Abdullah

E'l-hâc Hasan e'l-muhzır ve gayruhum

[43b]

Özet: Fransız tüccarları eskiden beri Osmanlıya ticaret için geldiklerinde onlara kimsenin karışmadığına, Fransa ve Fransa'ya bağlı tüccarına ve malına kimse

karışmasın diye özel emir çıkartıldığına, buna rağmen hala tüccarlara bir bahane ile karıştırıldığına, tüccar ister kahve ister başka bir şey getirmiş olsun ticaret yapmak istediğinde ahidname ve emirlere karşı gelerek tüccara karıştırılmamasına, karışanların cezalandırılmasına dair Halil Paşadan Halep'te Ali Ağa'ya mektup.

Metin: Halil Paşadan Haleb'de Hazîne tahsîl iden Ali Ağaya mektûb

Cenâb-ı izzet meab rif'at nisâb sa'âdet iktisâb siyâdet intisâb bizim Ali Ağa hazretleri kâm-bin ve kâmiyab edâmallâhu te'âlâ rif'atuhû ilâ yevmi'l-va'd ve'l-cevâb

Dürer-i tahiyyât-i sâfiyât-i muhabbet-âyât-ı izzet-yakîn ve gurer-i teslimât-ı vâfiyât-ı meveddet-gâyât-ı rif'at-karîn ki mahs-ı husûs meveddetten sâdır olur kavâfîl-i ta'zîm ve revâhil-i tekrîm birle müthaf ü mühdâ kılındıktan muhibbâne inhâ olunan budur ki Françe Padişâhının kadîmü'l-eyyâmdan atabe'i ulyâ ile olan dostluklarına binâ'en memâlik-i pâdişâhiye gelüb giden tüccârlarının bey' u şîrâ eyledikleri metâ'larına ilâ yevminâ hezâ bir vechile dahl olunmaz iken ve cevânib-i erba'adan olan vülât ve hükkâma min ba'd Françe tüccârına ve metâ'larına dahl ü ta'arruz olunmaya deyü müte'addid ahkâm-ı şerîfe verilmiş iken hâlâ harbî vilâyetten akçeleriyle alub getirdükleri metâ'larına birer bahâne idüb bî-vech ve bilâ-sebeb dahl olunmağla min ba'd dahl olunmaya deyü ellerinde olan ahkâm-ı şerîfe mücebince bu cânibden dahî mektûb-ı meveddet tastîr olunub huzûrunuza irsâl olundu vusûl buldukda me'mûldur ki müşârunileyhin bu bâbda ellerinde olan ahkâm-ı şerîfe mücebince amel idüb dahî getirdükleri metâ'ları eğer kahvedir ve eğer sâyir emti'adır uslûb-ı sâbık üzre bey' u şîrâlarına dahl ve nizâ' idenleri min ba'd dahl itdirmeyüb ellerinde olan ahidnâme-i hümâyûn mücebince amel idüb hilâf-ı âdet ve hilâf-ı emr-i şerîf-i mezbûrun tüccârların rencîde itdirmemeğe bezl-i himmet eyleyesin ne demek lazım bu bâbda ömr ü devlet dâyim bâd

[42a]

Özet: *Fransa Kralı Osmanlı Padişahı ile daima dost olduğuna, bundan dolayı Fransızların gemilerine ve mallarına karıştırılmadığına, bir tüccar Müslüman olmayan yerlerden mal alıp getirdiğinde Davud Çavuş kanun aykırı davranarak onu yakalayıp mallarına el koyduğuna, ahidnameye ve emirlere karşı gelerek yapılan bu hareketin düzeltilmesine, eğer hala tutsak ise serbest bırakılıp mallarının iade edilmesine dair Kapu Ağa'dan Halep Defterdarına mektup.*

Metin: Kapu Ağadan Haleb Defterdârına Mektûb

Cenâb-ı izzet me‘âb-ı hazret-i efendi kâmiyâb

Tahiyyât-ı sâfiyât ve teslimât-ı vâfiyât ithâfından sonra inhâ-yı muhlisâne budur ki âsitâne-i sa‘âdette Françe Padişâhının her vechile dostluğu mer‘î olunmağla bu âna dek Françelülerin kendülerine ve metâ‘larına dahl olunmadığı ma‘lûmunuz iken bir tâcir darü’l-harbden dâhil olmuş metâ‘ı dârü’l-harbden satun alub getürmüş iken âdemlerinizden Davud Çavuş nâm kimesne rızâ-yı hümâyûna muhâlif nice dürlü te‘allül idüb girift eylemiş ol makûle metâ‘ girift eylemek şer-i şerîfe muhâlif ve ahidnâme-i hümâyûna mugâyir olmağile hakkında mufassal hükm-i hümâyûn inâyet olunmağın mektûb isdâr olundu lede’l-vusûl ol makûleleri min-bâ’d bir ferde rencîde ve remîde itdirmeyüb bu âna dek ashâbına redd olunmamış ise bilâ te’hîr redd itdüresiz ki zamanınızda tüccâr tâyifesi refâh bâl ile gelüb gidüb iskele mahsûlüne küllî izdiyâd hâsıl ola bâkî hemîşe ömr ü devlet dâyim bâd

E’l-vâsık bi’l-mülki’l-ekber ağa-yı bâb-ı sa‘âdet Gazanfer

[42b]

Özet: Fransız bir tüccar Müslüman olmayan yerlerden aldığı malına defterdar ve adamları el koyduğuna, malların iade edilmesine dair Defterdara özel emir gönderildiğine, malların iade edilmesi için gönderilen emrin uygulanmasına dair Kapu Ağa’dan Ali Ağa’ya mektup.

Metin: Kapu Ağadan Halebde hazîne tahsîl varan Ali Ağaya mektûb

Ağa hazretlerinin huzûr-ı şerîflerine bilâ-gâye du‘âlar ithâfından sonra inhâ’i muhlis budur ki Françelülerden bir tâcirin dârü’l-harbden getürdüğü metâ‘ına Defterdâr âdemleri tarafından dahl olunub bî vech girift eylemiş ashâbına redd olunmak için mufassal hükm-i hümâyûn inâyet olunmağla Defterdâra mektûb gönderilüb tenbîh olunmuştur mektûb vusûl buldukda siz dahî bu husûsa mukayyet olub sâdır olan emr-i hümâyûnu icrâ itdürüb mücebince girift olunan metâ‘ı vech-i meşrûh üzre ashâbına redd itdürülmek babında sa’y eyleyesiz eylece bile mülâhazanuz oluna bâkî e’d-du‘â

E’l-vâsık bi’l-mülki’l-ekber ağa-yı bâb-ı sa‘âdet Gazanfer

[41a]

Boş

[41b]

Özet: Fransız bir tüccar Malta'dan kendi parasıyla kahve satın alıp İskenderun İskelesinde gemide satmak için mallarını Halep'e gönderdiğine, Kaymakam Davud Çavuş bu ürünler İslam topraklarından yağmalanmıştır diyip mallara el koyduğuna, bu durum vezirler eşliğinde divanda tartışılınca ahidname ve kanuna aykırı olduğuna kanaat edildiğine, Kaymakamın böyle bir karar verip yanlış yaptığını Defterdarın duymasına rağmen sessiz kalması yüzünden sıkıntı çekildiğinin bildirildiğine, ahidname ve kanunlara uyularak kahvelerini tüccara iade edilmesine dair Baş Defterdar'dan Halep Defterdarına mektup.

Metin: Baş Defterdârdan Haleb Defterdârına Mektub

Dürer-i ed'yye-i du'â ve gurer-i esniye-i senâ ithâfından sonra inhâ-yı muhlisâne-i bî-riyâ budur ki Françe tâcirlerinden nâm tâcir cezîre-i Maltadan akçesiyle bir mikdâr kahve satun alub İskenderun iskelesinde gemiden ihrâc eyleyüb bey' içün Halebe gönderdükde kâyim-makâmınız olan Davud Çavuş nâm kimesne âsî ve levend tâyifesin ehl-i islâmdan gâret eyledüğü metâ'dır ve sâhibi nâmâlumdur deyü girift idüb hilâf-ı şer' te'addî eyledüğü arzı divân-ı hümayûnda vüzerâ-yı izâm huzûrlarında kırâ'at olundukda şer-i şerîfe ve ahidnâme-i hümayûna muhâlif olmağile ve kadîmden âsitâne-i sa'âdetin emekdârı ve her umûra vâkıf olduğunuz muhakkak iken kâyim-makâmınız siz hâzır değil iken bu makûle nâşâyeste vaz' eyledüğü ma'lûmunuz oldukdan sonra men' olunmak münâsib iken sukût üzre olmanızdan hayli elem çekilmiştir bu husûs içün redd oluna deyü fermân-ı alîşân sâdır olmağile mufassal ve meşrûh emr-i şerîf-i vâcibü'l-kabûl irsâl olunmuşdur lede'l-vusûl me'mûldur ki bu bâbda tekayyût buyurub dârü'l-harbden satun alub getürdükleri kahvelerini bî-kusûr ashâbına redd itdürüb hükm-i hümayûn mücebince amel oluna ve zamân-ı şerîfinizde min ba'd bu makûle vaz' sudûrunun ahabârı istimâ' olunmamak me'mûldür bâkne inhâ oluna ki ma'lûm-ı şerîfiniz olmaya

Benim efendim elçi ahvâli ma'lûmundur sâyir ahvâle kıyâs olunmaz mercûdur ki rencîde hâtır olacak bir iş olmaya ahidnâmeleri ri'âyet olunmak elzemdir

[40a]

Özet: Fransız bir tüccar Malta'dan kendi parasıyla kahve satın alıp İskenderun İskelesinde gemide satmak için mallarını Halep'e gönderdiğine, Kaymakam Davud Çavuş bu ürünler İslam topraklarından yağmalanmış sahibi belli değildir diyip mallara el koyduğuna, bu olay hakkında özel emir çıkartılıp mallarının geri iade edilmesine, durumu denetleyip malların iadesinin gerçekleştirilmesine dair çaba göstermesine, emre itaatsizlik edilmesine izin verilmemesine, el koyulan kahveler satıldı parası hazineye gönderildi diye karşı çıkarlarsa ya ona denk kahve alınmasına ya da ücretinin ödenmesi gerektiğine, Fransa kralının halkına kanuna aykırı şekilde müdahale edilmemesine dair Vezir Hasan Paşadan Kapıcıbaşı Ali Ağa'ya mektup.

Metin: Vezir Hasan Paşadan Kapucu Başlı Ali Ağaya Mektub

Cenâb-ı izzet me'âb-ı hazret-i âgayı kâmiyâb dâme ömrühû ve zîde kadruhû ilâ yevmi'l-va'd ve'l-cevâb

Da'vât-ı sâfiyât ve teslimât-ı vafiyât bâ-kavâfil-i müvâlât iblâğından sonra i'lâm olunan oldur ki Françe Padişâhî re'âyâsından bir tâcir dârü'l-harbden akçesiyle bir mikdâr kahve satun alub bir müste'men gemisiyle İskenderun iskelesine iledüb gemiden ihrâc idüb satmak için Halebe getürdikde defterdârın kâyimmakâmı Davud Çavuş nâm kimesne zikr olunan kahve için ehl-i islâmdan gâret olunmuş metâ'dır sâhibi gâyıbdır deyü girift eylemiş bu bâbda mufassal ve meşrûh hükm-i hümayûn irsâl olunub ve siz mubâşir ta'yîn olunmağın mektûb vedâd-ı isdâr olundu vusûlü müseyyer oldukda bu bâbda gereği gibi mukayyed olub Françe bâzergânın darü'l-harbden satun alub getürdüğü metâ'ın bî-kusûr sâhibine redd itdirmek babında onat mukayyed olub hilâf-ı emr-i hümayûn kimesneye muhâlefet ve mu'ânedet itdirmeyesiz ve ol diyarda olan ummâl tâyifesine muhkem tenbîh ve te'kîd idesiz ki min ba'd Françe Pâdişâhının re'âyâsına hilâf-ı şer-i şerîf ve muğâyir-i hükm-i hümayûn hiçbir vechile te'addî ve tecâvüz eylemeyeler ve zikr olunan kahve husûsunda taraf-ı mîrîden furuht olunub bahâsı dâhil-i hazîne olmuşdur deyü te'allül iderlerse kat'â özlari makbûl olmaz te'hîr itdirmeyüb aynı ile kahvesin veyâhûd narh-ı rûzî üzere bahâsın edâ ve teslîm itdirmek sa'y ü dikkat eylesesiz ki eyyâm-ı adâlet encâm-ı pâdişâhide tüccâr tâyifesi âsûde-hâl olalar bu husûsda zuhûra gelen cidd ü ikdâmınız her vechile meşkûr olmak mukarrerdir hemîşe izz ü rif'at dâyim bâd

[40b]

Özet: Fransız bir tüccar Malta'dan kendi parasıyla kahve satın alıp İskenderun İskelesinde gemide satmak için mallarını Halep'e gönderdiğine, Kaymakam Davud Çavuş bu ürünler İslam topraklarından yağmalanmış sahibi belli değildir diyip mallara el koyduğuna, bu olay hakkında özel emir çıkartılıp mallarının geri iade edilmesine, durumu denetleyip malların iadesinin gerçekleştirilmesine dair çaba göstermesine, emre itaatsizlik edilmesine izin verilmeyip karşı çıkanların isimlerin yazıp merkeze bildirmesine dair Vezir Hasan Paşadan Halep Kadısına mektup.

Metin: Vezîr Hasan Paşadan Haleb Kādîsına Mektûb

Meclîs-i şerîf-i fezâyil medâr ve mahfel-i münîf-i fevâzil karârları savbına ed'iyeye-i sâliha-i lâyika ve esniye-i fâsiha-i fâyika takdîm ve ihdâ kılındıktan sonra zamîr-i münîr-i izzet semirlerine muhibbâne inhâ olunan budur ki Françelülerden bir tâcir Malta'dan akçesiyle bir mikdâr kahve satun alub müste'men gemisiyle Halebe getürdükde defterdâr kâyim-makâmı Davud Çavuş nâm kimesne ehl-i islâm metâ'ıdır âsî ve levend tâyifesi almışdır sâhibi gâyibdir deyü envâ'î te'allül idüb girift eyledüğü tafsîl üze âsitâne-i sa'âdete arz eylemişsiz sizden dahî me'mûl olan zamân-ı hükûmetinizde şer-i şerîfe muhâlif ve müste'men tâyifesine inâyet olunan ahidnâme-i hümayûna mugâyir vaz' olunduğuna rızânuz olmayub men' ile memnû' olmayanların ahvâlin vukû'u üze arz eylemek idi zuhûra geldi bu bâbda mufassal ve meşrûh hükm-i hümayûn irsâl olunmağın mektûb-ı vedâd dahî isdâr olundu vusul bulmak müyesser oldukda hüsn-i ihtimâmınızdan me'mûldur ki bu bâbda sâdır olân fermân-ı âli-şân mücebine dârü'l-harbden akçeleriyle satun alub getürdükleri metâ'ların bî-kusûr ashâbına redd itdürüb kimesneye inâd ü muhâlefet itdirmemeğe hüsn-i himmet idesiz muhâlefet idenler varsa resm ve isimleriyle yazub arz idesiz ki şer-i şerîfe muhâlif ve emr-i hümayûna mugâyir mu'âberet üze olanların haklarında lâzım gelen icrâ olunub sâyirlere dahî müceb-i ibret vâki' ola ve zikr olunan metâ' sâhiblerine ne tarîk ile redd olunduğun dahî ale't-tafsîl arz ü i'lâm idesiz bâkî hemîşe izz ü rif'at ve kadr ü fazîlet ber devâm bâd

[39a]

Özet: Fransız bir tüccar Malta'dan kendi parasıyla kahve satın alıp İskenderun İskelesinde gemide satmak için mallarını Halep'e gönderdiğine, Kaymakam Davud Çavuş bu ürünler İslam topraklarından yağmalanmış sahibi belli değildir diyip mallara el koyduğuna, bu olay hakkında özel emir çıkartılıp mallarının geri iade

edilmesine, durumu denetleyip malların iadesinin gerçekleştirilmesine, Davud Çavuş'u tüccara zulmetmemesi için tembihlemesine dair çaba göstermesine, emre itaatsizlik edilmesine izin verilmeyip karşı çıkanların cezalandırılacağına dair Vezir Hasan Paşadan Halep Defterdarına mektup.

Metin: Vezîr Hasan Paşadan Haleb Defterdârına mektûb

Cenâb-ı izzet-me'âb-ı devlet-nisâb hazret-i efendi kâmyâb edâmâllâhu te'âlâ me'âliyhû ilâ yevmi'l-va'd ve'l-cevâb

Tahiyyât-ı sâfiyât-ı muhabbet-âyât ve teslîmât-ı vâfiyât-ı meveddet-gâyât bâ kavâfil-i müvalât ve revâhil-i musâfât iblâğından sonra inhâ olunan oldur ki Françelülerden bir tâcir Cezîre-i Maltadan akçesiyle bir mikdâr kahve alub İskenderun İskelesinden gemiden ihrâc idüb Halebe vardıkda ehl-i islâm meta'ıdır deyü girift olunmuş imdi Françelülerin dâr'ül-harbden satun alub getürdükleri metâ' ol vechile dahl olunmak münâsib değildir bu husûs için müekked hükm-i hümayûn irsâl olunmağın mektûb isdâr olundu lede'l-vusûl husûs-ı mezbûrda dikkat ve ihtimâm idüb ol vechile satun alub getürdükleri metâ'ları te'hîr olunmayub ashâbına red eylesesiz ki min bâ'd tüccâr tâyifesinin emn ü emân gelüb gitmelerine sebep ola ve bi'l-cümle âsitâne'i sa'âdette neşv [ü] nemâ bulub Françelülere şer-i şerîfe ve ahidnâme-i hümayûna muhâlif dahl ü ta'arruz olduğuna rızâ-yı hümayûn olmaduğu ma'lûmunuz iken zamânınızda vech-i meşrûh üzre te'addî olduğun mahzâ adem-i tekayyidünüzden nâşî fehm olunur min bâ'd bu makûle te'addîlerin istimâ' olunmasından ictinâb üzre olasız ve Dâvûd Çavuşa muhkem tenbîh eylesesiz min bâ'd Françelülere dahl ü ta'arruz eylemeye şöyle ki men' olunmayub te'addî üzre olduğun südde'i sa'âdette olan elçi i'lâm eyleye emr-i şerîf ile getürdilüb hakkından gelinmek mukarrerdir ana göre basîret üzre olub hilâf-ı şer-i şerîf ve mugâyir-i fermân-ı hümayûn bir ferde iş ittirmeyesiz hemîşe ömr ü devlet kadr ü rif'at ber-devâm bâd

[39b]

Özet: Fransa'dan bazı tüccarın kendi parasıyla İslam toprağı olmayan yerlerden kahve satın alıp Halep'te satmak istediğine, Halep kaymakamı ahidname ve kanuna aykırı davranarak tüccarların mallarına el koyduğuna, tüccarın zararı karşılanması için özel emir çıkartıldığına, tüccarların mallarının iade edilmesi durumunu teftiş

edilmesine, Fransa elçisinin vekili Luize'nin Fransız tüccarları koruyup kolladığı için kadiya teşekkür ettiğine dair Anadolu Kadı askerinden Halep Kadısına mektup.

Metin: Anadolu kādî-askerinden Haleb kādısına mektûb

Meclis-i şerîf-i mekremet-şî'âr ve mahfel-i münîf-i mehmedet-disâr savbına ed'îyye-i hâlise-i müşkînetü'n-nesîm ve esniye-i fâsiha-i verdîyetü's-şemîm ithâfından sonra inhâ olunur ki kadîmi sa'âdetlü pâdişâh hazretlerine sadâkat üzre olan Françe tüccârından ba'zı kimesnelerin dârü'l-harbden akçeleriyle iştirâ itdikleri kahvelerini Halebde ba'zı ümenâ girift itmiş hilâf-ı şer-i şerîf ve mugâyir-i kânûn-i münîf mezbûrları kimesne rencîde ve remîde itmesine sa'âdetlü pâdişâh hazretlerinin rızâ-yı şerîfleri olmadığı ellerinde olan ahidnâme-i hümayûndan ma'lûm olur lütfunuzdan me'mûldür ki mezbûrların haklarını ihkâka sa'yi cemîliniz olub dest-i zalemeden mesûn ve mahfûz olmağa himmetiniz ola ile'l-ân sizlerden ziyâde şükrân üzrelerdir hemvâre-i ömr-i devlet der-seccâde-i şerî'at mü'ebbet bâd

Ol cânibde Fransa elçisinin vekîli Luize mesâlih-i mühimmesinde i'ânetiniz ve tâcirlerinin nufûs ve emvâllerini siyânetiniz mercûdur kahve husûsunda hayli lütfunuz olmuş çokça arz-ı şükrân itdiler dâimâ sa'yiniz meşkûr ve nâm-i nâminiz hayr ile mezkûr ola dâimâ der makâm-ı devlet bâd

[38a]

Boş

[38b]

Boş

[37a]

Boş

[37b]

Boş

[36a]

Boş

[36b]

Boş

[35a]

Boş

[35b]

Boş

[34a]

Boş

[34b]

Boş

[33a]

Boş

[33b]

Boş

[32a]

Boş

[32b]

Boş

[0a]

Volume de 278

[0b]

Öte giden güzel âdem dön sana bir gül vireyin

Al elüne koka koka gel sana bir gül vireyin

Gül açılır kokmağla nîce dürlü râyihâ ile

Yem yeşilce yaprağla gel sana bir gül vireyin

Güzel ? sakın dön güzel gözüne bakın

Al siyâh zülfüne takın gel sana bir gül vireyin

Karacaoğlan diler hakdan şeftâli ister dudaktan

Şimden kopardın bu tâkdan gel sana bir gül vireyin

1a

Terâdifü'l-fâz(?)

Âli osman

Osman evlâ

Mémoires de l'Ambassade de Monsieur de Bréves en Levant, très curieux et nécessaire
a ceux qui sont employés pour le service du Roy a la Porte Ottomane. Du Ryer de
Malezair

Dâr-ı dünyâ bir misâfirhânedir göç yarağın görmeyen divânedir

Her ne denlû çok yaşasa bir kişi âkibet ölmek durur ânun işi

Beyt

Unutma ölümü dâyim anadır bugün bana ise yârın sanadır

Beyt

Her ne denlû cehd kılsan bir murade nasib olmaz mukadderden ziyâde

[1b]

Fransızca bir yazı mevcuttur.

[2a]

Françe pâdişâhının nâmesinin ____ (?) İslâm pâdişâhına

Vech ve nurlu ve sa'âdetlü ve kudretlü ve azametlü ve mukâbelesüz pâdişâh-ı müslümânların şehinşâhı Sultân Mehmed Hân ki küllî izzet ve ma'rifetle ganîdir bizüm hâlis ü muhlis dostumuz hak subhânehû ve te'âlâ izzet ü rif'atlerin dâyim ve kâyim eyleye

Mustafa Rûmî

Yüzünde ateş pâresi vardır orta boylu arab gemisiyle ile İskenderiye ile Reşîd arasında Ebû Hur yanında alınmıştır Malta gemileriyle

[2b]

Özet: Fransa Kralı Karlo Fransa hazinedarı ve Garniye (Garnier) Beği olan Klavdiyo de Burk'ü (Claude du Bourg) yanında mektupla birlikte Sultan Selim'e gönderdiğine, Nakşa Beyi Yasef adına Fransız halkından alınan malların Osmanlı'da satılması için gemi ve kalyonlarla götürülürken geciktirilmesine mani olunmasına, adet olduğu üzere Fransa ile Osmanlı Devletlerinin dost iki ülke olduğundan Fransız halkının ticaret ya da özel bir durum için gelmek istediklerinde onlara karışılmamasına dair Fransız tarafından gelen talebin olumlu karşılandığına, ticaret için gelmek istediklerinde mallarına, canlarına, adamlarına asla karışılmayıp herhangi bir zarar verilmeyeceğine, Gazan-Şam Beyinin her sözüne bizzat kralın sözü gibi itimat edilsin dendiğine, onun rıza göstermesiyle Ceneviz, Çiçilye, Ankona ve diğer Fransa Kralının bayrağı altında gelen tüccardan Yasef'in borcunun tahsil edildiğine, İstanbul Kadısı Yasef'in yüz elli bin eskude borcu vardır deyip belge oluşturduğuna, malı elinden alınan tüccarın parasını Yasef'in ödeyeceğine rıza gösterilip belgenin bu şekilde hazırlandığına, İskenderiye, Şam-Trablus ve diğer iskelelerde tüccarın mallarının alınıp satıldığına, daha sonra karardan hemen vazgeçilip sadece İskenderun iskelesindeki tüccarın malı alınsın diğer İskeledekilere dokunulmasın diye emir gönderildiğine, Fransa Kralının bu duruma rızası olmadığı haberinin ulaşmadığından böyle yapıldığına eğer rızası olmadığı bilseydi bu uygulamanın yapılmayacağına, Garniye Beyi Kralın asla rızasının olmadığını emrine karşı davranışta bulunan Gazan-Şam beyi Gala Lömö'ye bildirdiğine, Fransa Kralı Kanuni Sultan Süleyman zamanında verilen ahidnamenin yeniden verilmesini talep ettiğine dair elçisiyle gönderdiği mektubu üzerine Fransa kralının isteği kabul edilerek Fransa ve Fransa'ya bağlı tüccarın dilediği gibi gelip gitmesi hakkında devlet görevlilerine bilgi gönderildiğine, Yasef mevzusu için Cezayir'de veya başka bir yerde kıyafet dışında bir

şey alındıysa sahiplerine geri iade edilmesine, Yasef'in diğer yerlerde borcu daha çok olduğundan İskenderiye'de alınan kıyafetlerin sahiplerine geri iade edilemediğine, kalyon ve gemilerin güvenliklerinin sağlanıp limanlara rahatlıkla yanaşabileceklerine, eğer gemileri fırtınaya yakalanırsa Osmanlı gemilerine denk gelirlerse onlara yardım edileceğine, gemileri karaya sürüklenirse mal ve kıyafetlerinden kurtulanların sahiplerine iade edileceğine, eskiden beri adet olduğu üzere Fransız tüccar ve tercümanları ticaret etmek için deniz ve kara yoluyla Osmanlıya geldiklerinde gümrük vergilerini vermek şartıyla kimsenin onlara karışmayacağına, Fransa'dan biri borçluyken ölse borcu diğer Fransız tüccardan tahsil edilemeyeceğine, Fransız tüccardan biri ölse geride kalan mallarına kimsenin karışmayıp varislerine teslim edileceğine, eğer kimseyi varis göstermediyse konsolosa teslim edilip ailesine ulaştırılacağına, Fransa ve Fransa'ya bağlı tüccar ticaret etmek istediğinde kadiya varıp yapmak istediği ticaret veya kefalet hususunu kayıt altına alması gerektiğine, eğer sonrasında bir sıkıntı çıkarsa bu kayda göre hüküm verilmesine, ellerinde kayıtlı belge olmayanların yalancı şahitlerle kanun aykırı bir şekilde dava etmesine izin verilmemesine, bazı kişiler bizi dövdünüz diyip yalancı şahitlik yaparak yakalama kararı çıkarmaya çalışmalarının engelleneceğine, Fransız biri esir olarak bulunursa ve konsolos bu Fransız derse esir sahibi merkeze gönderilip davası görüleceğine, Osmanlıda çiftçilik yapan Fransızlardan evli veya bekâr olsun ayırım yapmadan haraç vergisinden muaf olduklarına, İskenderiye ve Şamtrablus iskelelerinde görev yapan konsolosların yanına gönderilen adamlarına kimsenin karışmayacağına, Fransız bir tüccarla Osmanlı'dan birinin davası olsa kadiya vardıklarında Fransız tüccar için tercüman hazır olmazsa davanın görülmemesine, tercümanın önemli bir işi varsa davanın görülmesi için tercümanın gelmesini beklemeleri gerektiğine, Fransız tüccarlar kendi aralarında bir anlaşmazlık yaşarlarsa kendi konsolosları aracılığıyla problemlerini çözeceklerine, dışarıdan kimsenin onlara karışmayacağına, denizde Fransızları esir edip götürüp Rumeli ve Anadolu'da sattıklarına, bunların teftiş edilip kim esir edip satıyorsa yakalanıp cezalandırılmasına, esir edilmiş olan Fransız Müslüman olmuş ise serbest bırakılmasına, eğer hala Hristiyan ise Fransızlara teslim edilmesine, Fransız gemileri adet olduğu üzere İstanbul'dan çıkarken aranıp sonra Boğaz Hisarları önünde tekrar arandıktan sonra izin verilip gönderildiğine, Boğaz Hisarları önünde arandıktan sonra kanuna aykırı olarak Gelibolu'da da aranmasının yasaklandığına, denizde Fransız gemilerine denk gelindiğinde düşmanca tutum gösterilmeyip dostça

davranılacağına, Venedik'e verilen ahidnamede yazılı olan hakların Fransa'ya da verildiğine, verilen ahidnameye kimsenin karşı gelmeyip gemi ve kalyonların güven içinde gelip gidebilmelerine, eğer malları ve gemileri yağmalanmış olan olursa bulunup sahiplerine geri iade edilmesine çalışılacağına, bozguncuların bulunup cezalandırılacağına, beylerbeyi, kaptan, sancakbeyi, kadı, reisler hepsinin bu ahidnamede yazılı olanlara göre hareket edip emirlere karşı gelmeyeceklerine dair Sultan Selim tarafından Fransa Kralı Karlo'ya verilen ahidname. (Cemaziyelevvel 977)

Metin: Sultân Selim Ahidnâmesidir

Nişân-ı şerîf-i âlîşân-ı sâmi-mekân-ı sultânî ve tuğrâ-yı garrâ-yı cihân-sitân-ı hâkânî nüfize bi'l-avni'r-rabbânî ve'l-menni'l-mennânî hükmü oldur ki ben ki sultânü's-selâtîn burhânü'l-havâkîn tâc-bahş-ı hüsrevân-i rû-yı zemîn Akdeniz ve Karadeniz'in ve vilâyet-i Rum İlinin ve Anadolunun ve Arabistanın ve sâir şimşîr-i zafer-te'sîrimiz ile feth ü teshîr olunmuş memâlikin hudâ-yı te'âlâ hazretlerinin inayeti ile pâdişâhı ve sultânı Sultân Selîm bin Süleyman Hân dergâh-ı adâlet-penâh ve bârgâh-ı azamet-destgâhımıza ki melce'-i selâtîn-i cihân ve melâz-ı havâkîn devrândır iftihârü'l-ümerâi'l-izâmi'l-İseviyye muhtârü'l-küberâi'l-fihâm-ı

[3a]

fî milleti'l-Mesîhiyye Françe pâdişâhı Karlo hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr kendünün müdebbirlerinden ve mu'teber beğlerinden Garniye Beği olub vilâyet-i Françe Hazînedârı kıdvetü ümerâi'l-milleti'n-Nasrâniyye Klavdiyo de Burk nâm âdemîsi ile mektubu vârid olub İskenderiye iskelesinde Nakşa Beği Yasef adına Françe re'âyâsından alınan esbâb-ı ticârete gelecek azîm kalyonlarının ve sâir gemilerinin gelüb gitmesinin avk u te'hîrine bâ'is olduğun ve kadîmü'l-eyyâmdan mabeynde vâki' olan dostluğu muktezâsınca memâlik-i mahrûseme ticâret için kalyonları ve sâir gemileri dâimâ gelüp gitmeleri hususu ilâm olunub madem ki anlar tarafından dostluk şerâyiti ri'âyet olundu bu taraftan dahi kendü hallerinde

[3b]

eğer ticaret ve eğer gayri husus için gelen gemilerine ve âdemlerine ve esbab ü envâline aslâ dahl ü ta'arruz olunmayub zarar ü gezend irişdirilmemiştir min ba'd dahi dahl olunmak ihtimâli yokdur ve bundan akdem dahi mezbûr Yâsef'in deyni için

esbâb ve filori alınmak her sözüne bi'z-zât sözümüz gibi i'timâd idesiz deyü yazdıkları gazân-ı Şâm Beği Françe pâdişâhı nâmına ve anların el-cisîm dimekle mahrûse-i İstanbul kâdîsı hücceti ile efendisinin yüz elli bin eskûde borcu vardır deyü ikrâr ve ta'yîn eyleyüb ve kendü mühr ü imzâsı ile temessük virüb Ceneviz ve Çiçilye ve Ankona ve gayri Françe padişahının nâmı

[4a]

ve sancağı altında yürüyenlerden İskenderiye ve Şâm Trablusunda ve sâir iskelelerde dutulub alunub satulub mezbûr Yâsefe olan deyn edâ olunmağa rızâ gösterüb ve emvâli alınan bâzergânlara bahâların edâ idecektir dimekle ruhsat verilmişdi ammâ girü mezbûr ta'yîn eyledüğü iskelelerin cümlesinden alınmağa rızâ gösterilmeyüb hemân İskenderiye iskelesinde Françe re'âyâsından alınsun gayre dahl olunmasun deyü hükm-i şerîfim gönderilmişdi eğer bundan evvel mûmâ-ileyh Françe pâdişâhının bu hususlarda rızâsı ve haberi olmadığı ma'lum-ı şerîfim olaydı bâzergânlara ve gemilere aslâ dahl ü ta'arruz itdirilmezdi şimdi ki halde mezbûr Garniye Beği efendisinin

[4b]

bu husûslarda aslâ haberi ve rızâsı olmayub emre muhâlif mezbûr Granşam Beği Galelmo ile düğün i'lâm idüb ve bundan akdem Françe pâdişâhının elçilerine ve konsoloslarına ve tercümânlarına ve tâcirlerine ve sâir re'âyâlarına merhûm ve mağfûrleh babam Sultan Süleyman Hân tâbe serâhu ve ce'alel cennete mesvâhu zamanlarında verilen ahidnâme-i şerif ve ahkâm-ı münîfe muktezâsınca amel olunmak bâbında ahidnâme-i şerîfim taleb olunduğu pâye-i serîr-i sa'âdet masîr-i pâdişâhânemize arz olunmağın benim dahî makkûl-i şerîfim olub iş bu ahidnâme-i adâlet unvânımızı inâyet idüb ve memâlik-i mahrûsemde vaki' olan beğler kullarıma ve kâdîlara ve umumen iskeleler eminlerine ahkâm-ı şerîfe irsâl olunub Françe pâdişâhı re'âyâsına ve sâir anların nâmı ve sancağı

[5a]

altında yürüyenlere bir ferd dahl ü ta'arruz itmeye deyü tenbîh ve te'kîd olunmuşdur eğer Cezâyirde ve eğer sâyir memâlik-i mahrûsemde mezbûr Yâsef husûsu içün ve veya gayri içün mukaddemâ İskenderiye iskelesinde bir def'a alınan esbâbdan mâ'adâ bir nesne ki alınmış ola her ne ise ol sâ'at ashâbına redd olunub emr-i celîlü'l-kadrime

mugāyir iş idenlerin haklarından gelinmek mukarrerdir ve mezbûr Yâsefin âhar yerlere deyni ziyâde olmağın İskenderiye de alınan esbâbı ol sâ‘at dâyinleri alub kabz itmekle sâhiblerine aliverilmek mümkün olmamıştır yohsa ol dahi te‘hîr itdirilmeyüb ashâbına teslîm eddirilmek muhakkak idi şöyle ki zikr olunan kalyonları ve sâir gemileri cemî‘ zamanda emn u emân üzre iskelelere

[5b]

ve limanlara ve sâir memâlik-i mahrûseme gelüb gideler ânun gibi deryâda fırtına muzâyaka virdükde ve sâir levâzımında hâzır bulunan eğer hâssa gemiler halkıdır ve eğer ve eğer gayrîdir mu‘âvenet idüb ve kalyonlarının serdârı ve kâimmakâm kapudânlarının ihtirâmı hususunda ve akçeleri ile zâd u zevâdeleri tedârikinde kimesne‘i dahl itdirmeyeler eğer deniz gemilerin karaya atarsa beğler ve kâdîlar ve gayriler mu‘âvenet idüb kurtulan esbâb u emvâl girü kendülere verile dahl olunmaya ve bi‘l-cümle eğer kuruda ve eğer deryâda kendü hallerinde yürüyen Françelülere kimesne mâni‘ olmayub dahl ü ta‘arruz kılmaya ol diyâr tâcirleri ve tercümânları ve sâir âdemleri deryâda ve kurudan memâlik-i mahrûseme gelüb

[6a]

bey‘ u şîrâ ve ticâret idüb şöyle ki rusûm-ı âdiyedir âdet ü kânûn üzre virdiklerinden sonra gelişde ve gidişde kapudânlardan ve deryâda yürüyen re‘islerden ve gayriden ve asker halkından kimesne mâni‘ olmaya kendülere ve esbâb u emvaline ve âdemlerine ve davarlarına dahl olunmaya Françelüden biri medyun olsa deyn-i borçludan talep olunub alına âhar kimesne dutulub talep olunmaya ve eğer biri mürd olsa esbâb u emvâline kimesne dahl itmeye kime vasiyyet ider ise âna virile vasiyyetsüz mürd olsa konsolosları ma‘rifetiyle ol yerlü bir yoldaşına virile Françe ve âna tâbi‘ olan yerlerin tâcirleri ve tercümânları ve konsolosları memâlik-i mahrûsemde bey‘ u şîrâ ve ticâret ve kefâlet husûsunda ve sâir umûr-ı şer‘iyyede kadıya varub

[6b]

sebt-i sicîll itdirüb veyâ hüccet alalar sonra nizâ‘ olursa sicille veya hüccete nazar olunub mücebiyle amel oluna bu ikiden biri olmayub mücedded şahid-zor ikâmet itmekle hilâf-ı şer‘ nesne da‘vâ iderlerse madem ki kâdîlardan hüccetleri olmayub veyahûd sicilde mukayyed bulunmaya ânûn gibilere tezvîr itdirilmeyüb hilâf-ı şer‘ olan da‘vaları istimâ‘ olunmaya ve ba‘zı kimesneler bize şetm iddinüz deyü iftirâ idüb

şâhid-zor ikâmet idüb mücedded celb u ahz için hilâf-ı şer‘i şerîf rencîde idenler men‘ ü def‘ oluna ve bunlardan biri deyn idinse veya bir vechile müttehim olub gaybet eylese ânunçün günahsuz âhar kimesne dutulmaya ve Françeye müte‘allik esîr bulunursa ki konsolosları ta‘yîn idüb Françelüdür der ise

[7a]

anun gibi esir sâhibi veyâ vekîli ile südde‘i sa‘âdetime gönderile ki kaziyyesi görüle Françe ve ana tâbi‘ yerlerden memâlik-i mahrûsemde temekkün idenler evlü olsun ergen olsun rençberlik idenlerden hârac taleb olunmaya İskenderiye ve Şâmtrablusu ve sâir yerlerün iskelelerinde nasb olunmuş konsoloslarının yerlerine ol hidmetin uhdesinden gelür bir âdemlerin ta‘yîn idüb gönderdükde kimesne mâni‘ olmaya ve Françe tacirleriyle bir kimesnenin nizâğı olsa kadıya varıldıkda Françelünün tercümânları hâzır bulunmasa kadı da‘vâların istimâ‘ itmeye eğer tercümânları mühim maslahadda ise gelince tevakkuf oluna ammâ anlar dahi te‘allül idüb ve tercümân hâzır değildir deyü avk itmeyüb tercümânların ihzâr ideler eğer Françelünün birbiriyle nizâ‘ları olsa elçileri

[7b]

ve konsolosları âdetlerince görüb fasl ideler kimesne mâni‘ olmaya şöyle ki levend kayıkları deryâdan varub Françelüleri esîr idüb götürüb Rûm İlinde ve Anadolu da satarlar anun gibi esîr bulundukda gereği gibi dikkat ve ihtimâm ile teft[i]ş olunub her kimin elinde bulunur ise kimden alduğun buldura şöyle ki alduğu kimesne levende müntehi ola ol levend ele girüb vâki‘â esîr Françelü olduğu zâhir olur ise ol levendin hakkından geline ol esîr müslümân olmuş ise âzâd olub salıvirile henüz küfrü üzre gerü Françelülere teslîm oluna Françe gemileri âdet ü kânûn üzre İstanbul'da aranub gitdükten sonra kânûn-ı kadîm üzre bir dahî boğaz

[8a]

hisârları önünde aranub icâzet virülür imiş hâlâ kânûn-ı kadimden muğâyir Gelibolu'da dahi aranur imiş min-bâ‘d âdet-i kadîme mücebince hemân Boğâz Hisarları önünde aranub gide ve memâlik-i mahrûsemden deryâ yüzüne çıkan gemiler ve kadirga ve donanmalar deryada Françe gemilerine buluşdukda birbirine dostluk idüb zarar ü ziyân itmeyeler ve Venediklüye virilen ahidnâme-i humâyûnumda mastûr ve mukayyed olan hususlar Françelüler hakkında dahi mukarrer olub şer‘i kavîme ve ahidnâme-i münîfe

muğâyir kimesne mâni‘ ve münâzi‘ olmaya mezbûr kalyonlar ve sâir gemiler memâlik-i mahrûseme geldüklerinde hıfz ü sıyânet olunub emîn ü sâlim girü gideler eğer esbâb u emvâl yağma olunmuş bulunursa gâret olunan

[8b]

esbâb ü emvâlin ve gemilerin ve âdemlerinin zuhûra gelmesi bâbında sa‘y ü ikdâm olunub ehl-i fesâd her kim olursa olsun gereği gibi haklarından geline beğlerbeğler ve kapudânlar ve sancakbeğleri kullarım ve kâdîlar ve eminler ve hassa re’isler ve gönüllü re’isler iş bu ahidnâme-i şerîfimin mazmûn-ı humâyunuyla amel idüb hilâfına cevâz göstermeyeler mâdem ki zikr olunan ahd üzre câdde-i sadâkat ve ihlâsda anlar sâbit-kadem olalar ben dahi dostluğu kabul idüb ve yemîn iderin ki yeri ve göğü halk iden perverdigâr hakkıçün ve ecdâd-ı izâmım ve babam tâb-ı serâhüm ruhları içün bu taraftan dahi hilâf-ı ahd iş olmaya şöyle bileler alâmet-i şerîf-i âlem-ârâya i‘timâd ü i‘tikâd kılalar.

(Tahriren fî evâ’il-i şehri-i cemâziye’l-evvel sene seb‘a ve seb‘în ve tis‘a mie)

[9a]

Boş

[9b]

Özet: Fransa Kralı Henry Cermoles (Germolles) kalesinin zabiti olan Yakamo de Cermini’yi (Jacques de Germigny) elçisi olarak yanında mektup ile gönderdiğine, daha önceden Yavuz Sultan Selim zamanında Fransız tüccarın rahatlıkla gelip gidip Osmanlıda ticaret yapabilmesi için Fransa’ya ahidname verildiğine, yine Sultan Murad zamanında Fransa Kralı Henry’in yeni ahidname istediğine, Kralın isteğinin kabul edilip Venedik hariç Ceneviz, İngiltere, Portakal, İspanya, Katalan, Ankona, Dubrovnik ve Fransa’ya bağlı olan tüccarlar Fransa Kralının bayrağı altında seyahat edip gemi ve kalyonlarıyla hareket edebileceklerine, onlara kimsenin haksız bir şekilde müdahale etmesine izin verilmeyeceğine, yeni yazılacak ahidnameye göre Venedik dışında kalan ve elçisi olmayan Hristiyan tüccarların Fransa Kralının bayrağı altında seyahat edeceğine, İngiltere elçisinin ahidnameye bu maddenin sonradan eklenmiştir diye itiraz etmesine izin verilmeyip tüccarlara karışmasına müsaade edilmemesine, bu hususa karşı olarak önceden ve sonradan çıkartılmış bir emir öne sürülürse

ahidnameye uyulmasına, Sultan Selim Han zamanında dostluk münasebeti gözetilerek dışarıya satışı yasaklı olan ürünlerden pamuk, pamuk ipi ve kumaşın Fransa'ya satılmasına izin verildiğine, bunlara ek olarak bal mumu ve deri satıl almak istediklerine dair gelen talebin kabul edilip ahidnameye eklendiğine, adet olduğu üzere yanlarında getirdikleri paralardan kesinti yapılmadığına, hazinedar ve darphane görevlileri tüccarın yanında getirdiği parasından kesinti yapmayacağına, Fransız tüccarları gemide seyahat ederlerken harbi gemide bulundunuz diyip esir edilip mallarına el konulduğuna dair Fransız elçisinin şikâyet ettiğine, eğer bu şekilde Fransız tüccar esir olarak bulunursa serbest bırakılmasına, Fransız tüccarları eskiden ne gümrük vergisi ödüyorsa yine aynı vergiyi ödemesine, gümrüklerde alıkonulup fazla ücret istenmesine müsaade edilmemesine, Cezayirgarp Korsanları Fransız limanlarına yaklaştıklarında dostça karşılandığına, istedikleri barut, kurşun, yelken ne lazımsa satın almalarına müsaade edildiği halde bu korsanlar denizde Fransız gemilerini yağmalayıp içindekileri esir ettiğine, Sultan Selim Han zamanında korsanların defalarca uyarılmasına rağmen hala düşmanca tutumlarına devam ettiklerine, bu şekilde esir edilmiş olanların serbest bırakılıp mallarının iade edilmesine, hangi beylerbeyi zamanında bu olaylar olursa onun görevden alınıp zararı tazmin etmesine, eskiden olduğu gibi elçinin tercümanları haraç, kassablık ve diğer vergilerden muaf tutulmaya devam ettiğine, Fransa ve Fransa'ya bağlı olan gemilere hangi tüccar mal yüklemek isterse Fransız konsolosunun hakkı olan vergiyi ödemelerine, Fransız tüccarlar kendi aralarında bir anlaşmazlık yaşarlarsa kendi konsolosları aracılığıyla sorunlarını çözeceklerine, dışarıdan kimsenin onlara karışmayacağına, Fransız tüccarla birinin davası olursa evlerine hapis edilmeyip davanın merkezde görülmesine, buna muhalif bir emir öne sürülürse itaat edilmeyip ahidnameye göre muamele edilmesine, adet olduğu üzere Fransız elçilerinin İspanya ve diğer ülke elçilerine üstün tutulacağına, tüccarlar gemi ve kalyonlarıyla Osmanlı iskele ve limanlarına güven içinde gelip gitmelerine, eğer gemileri fırtınaya yakalanırsa Osmanlı gemilerine denk gelirlerse onlara yardım edileceğine, gemileri karaya sürüklenirse beyler ve kadıların hemen yardıma gidip mal ve kıyafetlerinden kurtulanların sahiplerine iade edileceğine, eskiden beri adet olduğu üzere Fransız tüccar ve tercümanları ticaret etmek için deniz ve kara yoluyla Osmanlıya geldiklerinde gümrük vergilerini ve konsolosluk hakkını vermek şartıyla kimsenin onlara karışmayacağına, Fransa'dan biri borçluyken ölse kalan borcu kefil değilse başka tüccardan tahsil edilemeyeceğine, Fransız tüccardan biri ölse geride kalan

mallarına kimsenin karışmayıp varislerine teslim edileceğine, eğer kimseyi varis göstermediyse konsolosa teslim edilip ailesine ulaştırılmasına, beytûlmalcilerin olaya karışmasına izin verilmemesine, Fransa ve Fransa'ya bağlı tüccar ticaret etmek istediğinde kadiya varıp yapmak istediği ticaret veya kefalet hususunu kayıt altına alması gerektiğine, eğer sonrasında bir sıkıntı çıkarsa bu kayda göre hüküm verilmesine, ellerinde kayıtlı belge olmayanların yalancı şahitlerle kanun aykırı bir şekilde dava etmesine izin verilmemesine, bazı kişiler bizi dövdünüz diyip yalancı şahitlik yaparak yakalama kararı çıkarmaya çalışmalarının engelleneceğine, Fransız biri esir olarak bulunursa ve konsolos bu Fransız derse esir sahibi merkeze gönderilip davası görüleceğine, Osmanlıda çiftçilik yapan Fransızlardan evli veya bekâr olsun ayırım yapmadan haraç vergisinden muaf olduklarına, İskenderiye Trablusşam ve Cezayir iskelelerinde görev yapan konsolosların yanına gönderilen adamlarına kimsenin karışmayacağına, Fransız bir tüccarla Osmanlı'dan birinin davası olsa kadiya vardıklarında Fransız tüccar için tercüman hazır olmazsa davanın görülmemesine, tercümanın önemli bir işi varsa davanın görülmesi için tercümanın gelmesini beklemeleri gerektiğine, Fransız tüccarlar kendi aralarında bir anlaşmazlık yaşarlarsa kendi konsolosları aracılığıyla problemlerini çözeceklerine, dışarıdan kimsenin onlara karışmayacağına, denizde Fransızları esir edip götürüp Rumeli ve Anadolu'da sattıklarına, bunların teftiş edilip kim esir edip satıyorsa yakalanıp cezalandırılmasına, esir edilmiş olan Fransız Müslüman olmuş ise serbest bırakılmasına, eğer hala Hristiyan ise Fransızlara teslim edilmesine, Fransız gemileri adet olduğu üzere İstanbul'dan çıkarken aranıp sonra Boğaz Hisarları önünde tekrar arandıktan sonra izin verilip gönderildiğine, Boğaz Hisarları önünde arandıktan sonra kanuna aykırı olarak Gelibolu'da da aranmasının yasaklandığına, denizde Fransız gemilerine denk gelindiğinde düşmanca tutum gösterilmeyip dostça davranılacağına, Venedik'e verilen ahidnamede yazılı olan hakların Fransa'ya da verildiğine, verilen ahidnameye kimsenin karşı gelmeyip gemi ve kalyonların güven içinde gelip gidebilmelerine, eğer malları ve gemileri yağmalanmış olan olursa bulunup sahiplerine geri iade edilmesine çalışılacağına, bozguncuların bulunup cezalandırılacağına, beylerbeyi, kaptan, sancakbeyi, kadı, reisler hepsinin bu ahidnamede yazılı olanlara göre hareket edip emirlere karşı gelmeyeceklerine dair Sultan Murad tarafından Fransa Kralı Henry'e gönderilen ahidname. (Ramazan 989)

Metin: Sultân Murâd Ahidnâmesidir

Nişân-ı şerîf-i âlişân-ı sâmi-mekân-ı sultânî ve tuğrâ-yı garrây-ı cihân-ârâ-yı hâkânî nüfize bi'l-avni'r-rabbânî hükmü oldur ki hazret-i hak celle ve alânün uluvvi inâyet-i bî-gâyetî ve server-i enbiyâ aleyhi'l-el-fazlı't-tahiyyâtın mu'cizât-ı kesîretü'l-berekatı ile benki Sultan-ı senâdîd-i selâtîn ve esâtîn-i havâkîn ve tâc-bahş-ı hüsrevân-ı evreng-nişîn-i rû-yı zemîn ve eşref medâyin emsâr ve ebrek-i mubârek ve eymen-i diyâr olan Haremeyn-i şerîfeynin hâdimi ve Kuds-i mubârekin hâdimi ve hâkimi ve Rûm İli ve Anadolu ve Temeşvar ve vilâyet-i Bosna ve Budun ve Sigetvâr ve vilâyet-i Anadolu ve Karaman ve eyâlet-i İmâdiye ve Vân ve diyâr-ı Arabistan

[10a]

Ve umûmen Kürdistân ve şimşîr-i zafer te'sîr ve sinân-ı cânistânımız ile feth ü teshîr olunan Kars ve Gürcistân ve Demûrkapu ve Tiflis ve Şîrvân câniblerinin ve Kırım ve Deşt-i Kıpçak iklimlerinin ve Kıbrıs ve Zülkadir ve Şehr-i Zol ve Diyârbekir ve Haleb ve Rûm ve Çıldır ve Erzurum ve Şâm-ı dâru's-selâm-ı nüzhet-rusûm ve dâru'l-hilâfe Bağdâd ve Kûfe ve Basra ve Lahsa ve Sevâkin ve San'â ve Tağz ve Yemen ve Habeş ve Aden vilâyetlerinin ve dâru'l-cihâd-ı Tunus ve halku'l-vâd ve Trablus-ı Garb ve sâir memâlik-i dâru'l-harbden kuvvet-i Kâhire-i hüsrevâne ve satvet-i bâhire-i mulûkânemiz ile bi'avnillâhi'l-melikü'n-nasîr kabza'î feth ü teshîre getirülen medâyin ve emsâr ve memâlik ve diyârın şehriyârı

[10b]

ve evreng-i izzet-disârın tâcdârı ve Akdeniz ve Karadenizin ve dahî nîce memâlik ve Cezâyir ve benâdir ü me'âbirin ve kabâyil ü aşâyir ve nîce yüz bin asâkir-i nusret mü'essirin pâdişâh-ı adâlet penâhı ve şehinşâh-ı nusret-destgâh-ı Sultân Murâd Hân ibn-i Sultân Selîm Hân ibn-i Sultân Süleymân Hân ibn-i Sultân Selîm Hân ibn-i Sultân Bâyezîd Hân ibn-i Sultân Mehmed Hân ibn-i Sultân Murâd Hân hazret-i vehhâb-ı mâlikü'r-rikâb-ı te'âlâ şânühû an şevâyibü'l-irtibâb kemâl-fazl-i bî-hisâb ile melce'î selâtîn-i şerâyifü'l-insâb ve me've-i havâkîn-i ulü'l-ihsâb olan ebvâb-ı âliyyetü'l-i'tibârımıza iftihârü'l-ümerâi'l-izâmi'l-İseviyye muhtârü'l-küberâi'l-fihâm fi'l-milleti'l-Mesîhiyye muslih-i mesâlih-i cemâhiri't-tâ'ifeti'n-Nasrâniyye sâhib-i ezyâlî'l-haşmet ve'l-vakâr sâhib-i delâ'ili'l-mecd ve'l-iftihâr Françe pâdişâhı

[11a]

Henri hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr kendü makbel-i makbûllerinden kıdvetü ümerâ'il-milleti'l-Mesîhiyye Cermoles (Germolles) kal'asının zâbiti olan Yakamo de Cermini (Jacques de Germigny) nâm mu'teber elçisi ile mektûb-i muhâlasat-nişân ve nâme-i sadâkat unvânı vârid olub ahd-i pişîn ve devr-i dîrînden ilâ haze'l-hîn abâ-i kirâm ve ecdâd-ı izâmımız enârallâhu te'âlâ berâhinehum ile Françe pâdişahları mâbeyninde mün'akid olan kadimî uslûb-i marzî üzre dostluk kemâkân mer'î olmak kasvâ-yı imâl ve akzâ-yı mâfi'l-bâl olub bundan akdem Françe padişahlarının elçilerine ve konsoloslarına ve tercümânlarına ve tâcirlerine ve sâir re'âyâlarına dahl ü ta'arruz olunmayub zıllı zalil-i ma'delet iştîmâlimizde âsûde hâl ve müreffehü'l-bâl olalar deyü sa'idü'l-hayât şehîdü'l-memât merhûm ve mağfur leh babam Sultan Selîm Hân aleyhi'r-rahmetehû ve'r-rıdvânın zamân-ı sa'âdet makrûnlarında

[11b]

ahidnâme-i humâyûn inayet olunub sonra serîri saltanat ve evreng-i hilâfet-i cenâb-ı celâlet meâbımız müyesser olmağile ânâ göre müceddeden ahidnâme-i humâyûn adâlet esâsımız ricâ ve iltimâs olunmağın ben dahî müşârunileyh babam rahmetullâhü'l-meliki'l-allâm inâyet kıldığı ahidnâme-i humâyûnun mazmûn-ı adâlet meşhûnun mukarrer tutub iş bu ahidnâme-i humâyûn-ı adâlet unvânı inâyet ve erzânî kılub fermân-ı kazâ-ceryânım bu vechile sâdır oldu ki Venedüklüden mâ'adâ Ceneviz ve İngiltere ve Portakal ve İspanya ve Katalan tâcirleri ve Ankona ve Dubrovnik ve bil-cümle Françe pâdişâhının nâmı ve sancağı altında yürüyenler kadîmü'l-eyyâmdan ilâ hâze'l-ân her ne vechile yürüyü gelmişler ise min ba'd dahî kemâkân ol minvâl üzre kalyonları ve gemileri ile kendü hallerinde gelüb gidüb madem ki anlar tarafından

[12a]

bâ'is-i emn [ü] felâh olan sulh u salâha mugâyir bir vaz' sâdır olmaya bu cânibden dahî şerâyit-i ahd ü emân alâ mâkân ri'âyet olunub müşârunileyhin silsilesi millet-i Mesîhiyye ve mulûk-i tavâ-yif-i İseviyye meyânında meşhûr olan krallar ve banlardan mukaddem ve makâlid-i hükûmet müfevvez ve müsellemler olduğundan mâ'adâ âbâ [ve] ecdâd ve avâlî şânımızın zamân-ı sa'âdet iktirânlarından berû bu âna gelince atebe-i adâlet unvânımıza dahî cümle krallardan ziyâde hulûs-ı bâl ile dostluk idüb şimdiye değin mâbeynde asla nakz-i ahd [ü] emân ve neks-i mîsâk ü eymân vâki' olmayub südde-i sa'âdet menâsımıza kemâl-i ihlâsla ihtisâsda sâbit-kadem ve râsih-dem olıgeldikleri ecilden âsitane-i sa'âdet-âşiyânımızda mukîm olan Françe elçilerine

divân-ı bülend-eyvânımıza geldiklerinde ve vüzerâ-yı izâmımıza ve müşîrân-ı zevî['l-
ihtirâmımıza]vardıklarında ve sâir kralların

[12b]

elçilerin üzerlerine kadîmden olıgeldüğü üzre takaddüm ve tasaddur eyleyeler ve
Françelülerin kendü kuralları ve sâir esbâbları ile gelüb giden kalyonları ve sâir
gemileri cemi‘ zamanda iskelelere ve limanlara ve sâir mahrûsemize âsimân ile emn ü
emân üzre gelüb gidüb ânun gibi deryâda fırtına müzâyaka virüb gemilerine mu‘âvenet
lâzım oldukda ol mahalde hâzır bulunan eğer hâssa gemiler halkı ve eğer gayrıdır
mu‘âvenet ve muzâheret eyleyeler ve kalyonlarının serdârı ve rü‘esânın muhtârı
kapudânlarının kâ‘im-makâmı ri‘âyetinin ihtimâmı husûsunda dakika fevt olunmayub
ve akçeleri ile zâd ü zevâdeler tedârikinde sa‘y ve ikdâm ile ve eğer şiddet-i rüzgâr ile
deniz gemilerin karaya atarsa beğler ve kâdîlar ve gayrılar mu‘âvenet idüb kurtulan
esbâb ü emvâl gerü kendülere virilüb dahl olunmaya ve bilcümle kuruda

[13a]

ve deryâda kendü hallerinde yürüyen Françelülere kimesne mâni‘ olmayub dahl ü
ta‘arruz kılmaya ol diyâr tâcirleri ve tercümânları ve sâir anlara müte‘allik âdemleri
deryâdan ve karadan memâlik-i mahrûseme gelüb bey‘ u şîrâ ve ticâret idüb şol ki
rusûm-ı âdiye ve konsolosluğu hakkıdır âdet ü kânûn üzre virdiklerinden sonra gelişde
ve gidişte kapudânlardan deryâda yürüyen hâssa ve gönüllü reislerden ve gayrîden
asâkir halkından kimesne mâni‘ olmaya ve kendülere ve esbâb ü emvâline ve
âdemlerine ve davarlarına dahl olunmaya ve Françelülerden biri medyûn olsa deyn
borçludan taleb olunub alına kefilî değil ise âhar kimesneler tutulub taleb olunmaya
eğer biri mürd olsa esbâb ü emvâline kimesne dahl olunmaya ve Françelülerden biri
itmeye kime vasiyyet iderse âna verile vasiyyetsiz mürd olsa konsolos ma‘rifetiyle ol
yerlü [bir yoldaşına] virile beytü’l-mâlcılar dahl

[13b]

eylemeye ve gemileriyle kendü hallerinde gelüb gidüb madem ki anlar tarafından
bâ‘is-i emn ü felâh olan sulha ve salâha mugâyir vaz‘ sâdır olmaya bu cânibden dahî
şerâyt-i ahd ü emân-ı âlî mekân[a] ri‘âyet olunub muşârun ileyhin silsile-i nesebi
millet-i Mesîhiyye ve mulûk-ı tavâyif-i İseviyye meyânında meşhûr olan krallardan ve
banlardan mukaddem ve makâlid-i hükûmet müfevvez ve müsellemler olduğundan

mâ'adâ âbâ ve ecdâd ve avâlî şânımızın zamân-ı sa'âdet-iktirânlarından berû bu âna dek gelince atabe-i adâlet unvânımıza dahî cümle krallardan ziyâde hulûs-ı bâlile dostluk idüb şimdiye değin mâbeynde asla nakz-ı ahd ü emân ve neks-i mîsâk u eymân vâki' olmayub südde-i sa'âdet menâsımıza kemâl-i ihlâs ile ihtisâsda sâbit-kadem ve râsih-dem olıgeldikleri ecilden âsitane-i sa'âdet âşiyânımızda mukîm olan Françe

[14a]

elçileri divân-ı bülend-eyvânımıza geldüklerinde vüzerâ-i izâmımıza ve müşîrân zevî'l-ihtirâmımıza varduklarında İspanya ve sâir kralların elçilerinin üzerlerine kadîmden olıgeldüğü üzre tekaddüm ve tasaddür eyleyeler Françelünün kendü mallarıyla ve sâir esbâblarıyla gelüb giden kalyonları ve sâir gemileri cemi' zamanlarda iskelelere ve limanlara ve sâir memâlik-i mahrûsemize istîmân ile emn ü emân üzre gelüb ve gidüb ânun gibi deryâda fırtına muzâyaka virüb gemilerine mu'âvenet lâzım oldukda ol mahalde hâzır bulunan eğer hassa gemiler halkıdır ve eğer gayrıdır mu'âvenet ve muzâheret eyleyeler ve kalyonlarının serdârı ve rü'esânın muhtârı kapudânlarının kâymakâmı ri'âyetinin ihtimâmı husûsunda dakîka fevt olunmayub ve akçeleri ile zâd ü zevâdeleri

[14b]

tedârikinde sa'y ü ikdâm eyleyeler ve eğer şiddet-i rüzgâr ile deniz gemilerin karaya atarsa beğler ve kâdılar ve gayrılar mu'âvenet idüb kurtulân esbâb-ı emvâl girü kendülere virülüb dahl olunmaya ve bil-cümle eğer kuruda ve eğer deryâda kendü halinde yürüyen Françelülere kimesne mâni' olmayub dahl ü ta'ârruz kılmaya ol diyâr tâcirleri ve tercümânları ve sâir anlara müte'allik âdemleri deryâdan ve karadan memâlik-i mahrûseme gelüb bey' ü şîrâ ve ticâret idüb şol ki rusûm-ı âdiye ve konsolosluk hakkıdır âdet [ü] kânun üzre virdüklerinden sonra gelişde ve gidişte kapudânlardan ve deryâda yürüyen hassa ve gönüllü re'islerden ve gayridan asâkir halkından kimesne mâni' olmaya kendülere ve esbâb ü emvâline ve âdemlerine ve davarlarına dahl olunmaya ve Françelülerden biri medyûn olsa deyn borçludan taleb olunub alına kefilî değilse

[15a]

âhar kimesne tutulub taleb olunmaya eğer biri mürd olsa esbâb ü emvâline kimesne dahl itmeye kime vasiyyet iderse âna virile vasiyyetsiz mürd olursa konsolosları

ma‘rifetiyle ol yerl  bir yoldaşına virile beyt ’l-m lcılar dahl eylemeye Françe ve  na t bi‘ olan yerlerin t cirleri ve terc m nları ve konsolosları mem lik-i mahr semde bey‘ u şir  ve tic ret ve ke  let hus sunda ve s ir um ru şer‘iyyede kadıya varub sebt   sicill itdürüb vey   d hüccet alalar sonra niz ‘ olunursa hüccete vey  ud sicille nazar olunub m cebi ile amel oluna bu ikiden biri olmayub mücedded ş hid-zor ik met itmekle hil f-ı şer‘ nesne da‘va iderlerse mademki k d lardan hüccetleri olmayub vey  ud sicillde mukayyed bulunmaya  nun gibi tezv r itdirülmeyüb hil f-ı şer‘i şer f olan da‘v ları istim ‘ olunmaya ve ba‘zı kimesneler bize şetm eyledünüz deyü iftira

[15b]

idüb ş hid-zor ik met eyleyüb mücedded celb   ahz içün hil f-ı şer‘ renc de iderlerse men‘   def‘ ola ve bunlardan biri deyn edinse vey  ud bir-vechile müttehim olub gaybet eylese  nun içün g nahsuz ke il olmayan  hardan kimesne tutulmaya ve Françeye müteallik esir bulunursa ki elçileri ve konsolosları ta‘y n idüb Françelüdür derse  nun gibi esir s hibi vey  vek li ile südde-i sa‘ detime gönderile kazıyyesi görüle ve Françe ve  na t bi‘ yerlerden mem lik-i mahr semde temekkün idenler [ev]l  olsun ergen olsun rençberlik idenlerden harç taleb olunmaya  skenderiye ve ş mtrablusu ve Cez yir ve s ir yerlerin iskelelerinde nasb olunmuş konsoloslarının yerlerine ol hidmetin uhdesinden gelür bir  demlerin ta‘y n idüb g nderdikde kimesne m ni‘ olmaya ve Françe t cirleriyle bir kimesnenin niz ‘ı olsa kadıya vardıkda Françelünün terc m nları

[16a]

h zır bulunmazsa kadı da‘v ların istima‘ itmeye eğer terc m nları m himmm maslahat ise gelince tavakkuf oluna amma anlar dahi te‘allül idüb terc m n hazır değildir deyü avk etmeyüb terc m nların ihz r eyleyeler ve eğer Françelünün birbiriyle niz ‘ları olsa elçileri ve konsolosları  detlerince görüb kimesne m ni‘ olmaya şöyle ki levend kayıkları dery dan varub Françelüleri es r idüb getürüb R m  linde ve Anadolu’da satalar  nun gibi es r bulundukda gereği gibi dikkat ve ihtim m ile teftiş olunub her kimin elinde bulunursa kimden aldu un bild reler şöyle ki aldu u kimesneler levende m nteh  ola ol levend ele girüb v ki‘ es r Françelü id    z hir olursa ol levend n hakkından geline ol es r m sl m n olmuş ise az d olub salıvirile henüz küfrü üzre ise şer‘ile girü Françelülere tesl m oluna ve Françe gemileri  det ve k n n üzre  stanbul’da aranub gittikten sonra

[16b]

kânûn-ı kadîm üzre bir dahî Boğaz Hisarları önüne vardıkda aranub icâzet virilür imiş hâlâ Kânûn-ı Kâdîm'e muhâlif Gelibolu'da dahî aranur imiş min ba'd âdet-i kadîme mücebince hemen Boğaz Hisârları önünde aranub gide ve memâlik-i mahrûsemden deryâ yüzüne çıkan gemiler ve kadirgalar ve donanmalar deryâda Françe gemilerine buluşdukda birbirine dostluk idüb zarâr ü ziyân itmeyeler Venediklüye virilen ahidnâme-i hümayûnumda mastûr ve mukayyed olan hususlar Françelüler hakkında dahî mukarrer olub şer'î kavîme ve ahidnâme-i hümayûnuma mugâyir kimesne mâni' ve mezâhim olmaya mezbûr kalyonlar ve gemiler memâlik-i mahrûseme geldiklerinde hıfz ü sıyânet olunub emîn ü sâlim girü gideler eğer esbâb ü emvâlî yağma olunmuş bulunursa gâret olunan esbâb ü emvâlin ve gemilerin ve âdemlerinin zuhûra gelmesi bâbında sa'y ü ikdâm olunub ehl-i fesâd her kim olursa olsun

[17a]

gereği gibi haklarından geline beğlerbeğiler ve kapudânlar ve sancakbeğleri kullarım ve kâdîlar ve eminler ve hassa re'isler vegönüllü re'isler iş bu ahidnâme-i hümayûnumun mazmûn-ı ma'delet-efzûnı ile amel idüb hilâfına cevâz göstermeyeler ve bi'l-cümle merhûm ve mağfûrleh Sultân Süleymân Hân aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrân virdüğü ahidnâme mücebince amel idüb âna muhâlif aslâ dahl ü ta'arruz ettirilmeye zikr olunan ahd üzre mâdem ki südde-i sa'âdet penâhıma sadâkat ve ihlâsda anlar sâbit-kadem verâsih-dem olalar ben dahî dostluğu kabul idüb ahd ü yemîn iderin ki âsumân ve zemîn[i] halk iden hudâyı mu'în hakkıçün ve ecdâd-ı i'zâmım ve babam tâbe serâhum ruhlarıçün bu taraftan dahî hilâf-ı ahd ü mîsâk ve mugâyir-i akd ü ittifâk iş olmaya şöyle bileler alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar tahrîren fî evâyil-i şehr-i ramazânü'l-mübârek sene tis'a ve semânîn ve tis'a mie

[17b]

Boş

[18a]

Özet: Fransa Kralı Osmanlı Padişahı ile aralarındaki olan dostluğu pekiştirmek için François Savary de Breves'i elçi olarak gönderdiğine, Fransa Kralının elçilerine, tercümanlarına, konsoloslarına, tüccarlarına ve benzeri halkına karışılmaması için

Sultan Murad Han zamanında ahidname verildiğine, Fransa Kralı önceden verilmiş olan ahidnamedeki hakların yine Sultan Mehmed zamanında da verilmesini rica ettiğine, Fransa kralının talebinin kabul edilip Venedik ve İngiltere hariç Ceneviz, Portakal, İspanya, Katalan, Ankona, Çiçilye, Florentin, Dubrovnik ve Fransa'ya bağlı olan tüccarlar Fransa Kralının bayrağı altında seyahat edip gemi ve kalyonlarıyla hareket edebileceklerine, onlara kimsenin haksız bir şekilde müdahale etmesine izin verilmeyeceğine, adet olduğu üzere Fransız elçilerinin diğer ülke elçilerine üstün tutulacağına, tüccarlar gemi ve kalyonlarıyla Osmanlı iskele ve limanlarına güven içinde gelip gitmelerine, eğer gemileri fırtınaya yakalanırsa Osmanlı gemilerine denk gelirlerse onlara yardım edileceğine, gemileri karaya sürüklenirse beyler ve kadıların hemen yardıma gidip mal ve kıyafetlerinden kurtulanların sahiplerine iade edileceğine, eskiden beri adet olduğu üzere Fransız tüccar ve tercümanları ticaret etmek için deniz ve kara yoluyla Osmanlıya geldiklerinde gümrük vergilerine vermek şartıyla kimsenin onlara karışmayacağına, Fransa'dan biri borçluyken ölse kalan borcu kefil değilse başka tüccardan tahsil edilemeyeceğine, Fransız tüccardan biri ölse geride kalan mallarına kimsenin karışmayıp varislerine teslim edileceğine, eğer kimseyi varis göstermediyse konsolosa teslim edilip ailesine ulaştırılacağına, Fransa ve Fransa'ya bağlı tüccar ticaret etmek istediğinde kadiya varıp yapmak istediği ticaret veya kefalet hususunu kayıt altına alması gerektiğine, eğer sonrasında bir sıkıntı çıkarsa bu kayda göre hüküm verilmesine, ellerinde kayıtlı belge olmayanların yalancı şahitlerle kanun aykırı bir şekilde dava etmesine izin verilmemesine, bazı kişiler bizi dövdünüz diyip yalancı şahitlik yaparak yakalama kararı çıkarmaya çalışmalarının engelleneceğine, Fransız biri esir olarak bulunursa ve konsolos bu Fransız derse esir sahibi merkeze gönderilip davası görüleceğine, Osmanlıda çiftçilik yapan Fransızlardan evli veya bekar olsun ayırım yapmadan haraç vergisinden muaf olduklarına, İskenderiye ve Şamtrablus iskelelerinde görev yapan konsolosların yanına gönderilen adamlarına kimsenin karışmayacağına, Fransız bir tüccarla Osmanlı'dan birinin davası olsa kadiya vardıklarında Fransız tüccar için tercüman hazır olmazsa davanın görülmemesine, tercümanın önemli bir işi varsa davanın görülmesi için tercümanın gelmesini beklemeleri gerektiğine, Fransız tüccarlar kendi aralarında bir anlaşmazlık yaşarlarsa kendi konsolosları aracılığıyla problemlerini çözeceklerine, dışarıdan kimsenin onlara karışmayacağına, denizde Fransızları esir edip götürüp Rumeli ve Anadolu'da sattıklarına, bunların teftiş edilip kim esir edip satıyorsa yakalanıp cezalandırılmasına, esir edilmiş olan Fransız Müslüman olmuş ise

serbest bırakılmasına, eğer hala Hristiyan ise Fransızlara teslim edilmesine, Fransız gemileri adet olduğu üzere İstanbul'dan çıkarken aranıp sonra Boğaz Hisarları önünde tekrar arandıktan sonra izin verilip gönderildiğine, Boğaz Hisarları önünde arandıktan sonra kanuna aykırı olarak Gelibolu'da da aranmasının yasaklandığına, denizde Fransız gemilerine denk gelindiğinde düşmanca tutum gösterilmeyip dostça davranılacağına, Venedik'e verilen ahidnamede yazılı olan hakların Fransa'ya da verildiğine, verilen ahidnameye kimsenin karşı gelmeyip gemi ve kalyonların güven içinde gelip gidebilmelerine, eğer malları ve gemileri yağmalanmış olan olursa bulunup sahiplerine geri iade edilmesine çalışılacağına, bozguncuların bulunup cezalandırılacağına, beylerbeyi, kaptan, sancakbeyi, kadı, reisler hepsinin bu ahidnamede yazılı olanlara göre hareket edip emirlere karşı gelmeyeceklerine dair Sultan Mehmed tarafından Fransa Kralı Henry'e gönderilen ahidname. (Recep 1005)

Metin: Sultan Mehmed Han Hazretlerinden inâyet olunan ahidnâme-i hümayun sûretidir

Nişân-ı şerîf-i âlişân-ı sâmi-mekân-ı sultânî ve tuğrâ-yı garrâ-yı cihân-arâ-yı hâkânî ba'de bi'l-avni'r-rabbânî ve savni's-samadânî hükmü oldur ki

Hazret-i hakk celle ve âlânın ulüvv-i inâyet-i bî-gâyeti ve server-i enbiyâ aleyhi ve alâ âlihî efdali't-tahiyyâtın mu'cizât-ı kesîru'l-berekâtı ile ben ki Sultân-ı sanâdid-i selâtîn ve esâtîn-i havâkîn ve tâc-ı bahş-i hüsrevân-i evrenk-nişîn rû-yı zemîn ve eşref-i medâyîn ü emsâr ve ebrek-i mubârek-i eymen-diyâr olan Haremeyn-i Şerîfeyn hâdimi ve Kuds-i mübârekin hâmî ve hâkimi ve Rûmeli ve Tımışvar ve vilâyeti Bosna ve Sigetvar ve vilâyeti Anadolu Karaman vilâyeti imâdiye ve Vân ve diyâr-i Arabistân ve umûmen Kürdistân ve şemşîr-i zafer te'sîr ve sinân-ı cânistânımız ile feth ü teshîr olunan Kars ve Gürcistân ve Demir-

[18b]

Kapı ve Tiflis ve Şirvân câniblerinin ve Kırım ve Deşt-i Kıpçâk iklimlerinin ve Kıbrıs ve Zülkadriyye ve Şehr-i Zol ve Diyârbekir ve Haleb ve Rûm ve Çıldır [ve] Erzurum ve Şâm-ı dârü's-selâm-ı nüzhet-rusûm ve dâr'ül-hilâfet-i Bağdâd ve Kûfe ve Basra ve Lahsa ve Sevâkin ve San'a ve Mısır ve Yemen ve Habeş ve Aden vilayetlerinin ve dârü'l-cihâd-ı Tunus ve Halku'l-vâd ve Trablus-ı Garb ve sâir memâlik-i darü'l-harbden kuvvet-i Kâhire-i hüsrevâne ve satvet-i bâhire-i mülûkânemiz ile bi-

avni'llâhi'l-meliki'n-nasîr kabza-i feth ü teshîre getirilen medâyin ü emsâr ve memâlik ve diyârın şehriyârı ve erâ'il-i izzet-disârın tâcdârı ve Akdeniz ve Karadeniz nîce memâlik ve Cezâyir ve Benâdir ve me'âbirin ve kabâyil ü aşâyir ve nîce yüz bin asâkir-i nusret-mü'esserin ve Papa ve Pespirim ve Polata ve Yanık nâm kal'aların hussan bi-inâyeti'llâhi'l-meliki'l-mu'în bizzât cenâb-ı celâlet-me'âbım

[19a]

varub asâkir-i mansûrum ile feth ü teshîr idüb memâlik-i mahrûseme munzam kılduğum Eğri nâm bir kal'a-i Üstüvâr ve bir hısn-ı hasîn-i nâmdarın pâdişâh-ı ma'delet penâhı ve şehinşâh-ı nusret-destgâhı Sultân Mehmed Hân ibn-i Sultân Murâd Hân ibn-i Sultân Selîm Hân ibn-i Sultân Süleymân Hân ibn-i Sultân Selîm Hân ibn-i Sultân Bâyezîd Hân ibn-i Sultân Mehmed Hân ibn-i Sultân hazret-i vahhâb-ı mâlikü'r-rikâb-ı te'âlâ şânuhû an şevâyibi'l-irtiyâbın kemâl-i fazl-ı bî-hesâbı ile melce'-i selâtîn-i şerâyifü'l-insâb ve me'vâ-yı havâkîn-i ulü'l-ihsâb olan ebvâb-ı âliyetü'l-i'tâbımıza iftihârü'l-ümerâ'i'l-izâmı'l-İseviyye muhtârü'l-küberâ'il-fihâm-ı fi'l-milleti'l-Mesîhiyye muslıhı mesâlihi cemâhiru't-tâyifeti'n-Nasrâniyye sâhib-i ezyâlî'l-haşmet-i ve'l-vakâr sâhib-i delâilî'l-mecdü ve'l-iftihâr Françe pâdişâhı Anrik (Henry) hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr

[19b]

kendünün makbel-i makbüllerinden ve müdebbir beyzâdelerinden âsitâne-i sa'âdetimde elçilik hıdmetinde olan kıdvetü'l-ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye Breve Kal'asinin vâlisi ve zâbiti olan Françesko Savari (François Savary de Breves) nâm mu'teber elçisi dergâh-ı sa'âdet destgâhımıza gelüb ahd-i pişın ve devr-i dîrinden ilâ hâze'l-hîn abâ-i kirâm ve ecdâd ü izamımız enâr'allahu te'âlâ berâhinehum ile Françe pâdişâhları mâbeyninde mün'akid olan kadîmi uslûb-ı merzî üzre dostluk kemâkân mer'î olmak mûmâ-ileyh Françe padişâhının kusvâ-yı âmâl ve aksâ-yı mâfi'l-bâlî olub bundan akdem Françe padişâhının elçilerine ve konsoloslarına ve tercümânlarına ve tâcirlerine ve sâir re'âyâlarına dahl ü ta'arruz olunmayub zillî zalîl-i ma'delet iştîmâlimizde âsûde hâl ve müreffehü'l-bâl olalar deyü sa'idü'l-hayât ve şehîdü'l-memât merhûm ve mağfur leh babamız Sultan Murâd Hân aleyhi'r-rahmeti ve'r-rıdvânın zamân-ı sa'âdet makrûnlarında

[20a]

ahidnâme-i hümâyûn virülüb hâlâ serîr-i saltanat ve evreng-i hilâfet cenâb-ı celâlet me'âbımıza müyesser olmağıle ana göre müceddeden ahidnâme-i hümâyûn ricâ ve iltimâs olunmağın ben dahî müşârunileyh babam rahmetu'l-lâhi'l-meliki'l-allâm inâyet kıldığu ahidnâme-i hümâyûnun mazmûn-ı adâlet meşhûnun mukarrer tutub iş bu ahidnâme-i hümâyûn-ı ma'delet unvânı inâyet ve erzânî kılub fermân-ı kazâ ceryânımız bu vechile sâdır oldu ki Venediklü ve İngilterelüden mâ'adâ Ceneviz ve Portakal ve Katalân tâcirleri ve Çiçilye ve Ankona Florentin ve Dubrovnik ve bi'l-cümle Françe pâdişâhının nâmı ve sancâğı altında yürüyenler kadîmü'l-eyyâmdan ilâ hâze'l-ân her ne vechile yürüyü gelmişler ise min-bâ'd dahî kemâkân ol minvâl üzre kalyonları ve gemileri ile kendü hallerinde gelüb gidüb mâdem ki anlar tarafından bâ'is-i emn ü felâh olan sulh ve salâha mugâyir vaz'

[20b]

sâdır olmaya bu cânibden dahî şerâyit-i âhd ü emân alâ mâ kân ri'âyet oluna ve müşârun ileyh Françe pâdişâhının hâlâ ricâ eyleyüb pâye-i serîr-i sa'âdet masîrime arz olunub hatt-ı hümâyûn-ı sa'âdet makrûnumla ahidnâme-i hümâyûnuma yazulsun deyu fermân-ı şerîfim olduğı üzre Venedüklü ve İngilterelüden mâ'adâ müstakil elçileri olmayan cümle harbî tüccâr tâyifesi Françe sancağı altında gelüb harbî sonradan Françelü ahidnâmesine ilhâk olunmuşdur deyu min ba'd İngiltere elçisi tarafından ve gayrîden dahl ü ta'arruz olunmaya bu husus için mukaddem ve mu'ahhar bir tarîk ile emr-i şerîf îbrâz olunursa bu ahidnâme-i hümâyûnum mucebince amel oluna ve Françe pâdişâhı olanlar kadîmden âsitâne-i sa'âdetimiz ile dostluk üzere olub dostluğa halâl virür vazları olmamağla merhûm ve mağfûrleh dedem Sultân Selîm Hân tâbe serâhu zamanında memnû' olan meta'dan penbe ve rişte-i penbe ve sahtiyân

[21a]

virile deyu hükm-i hümâyûnumuz virilmiş imiş hâlâ asitâne-i sa'âdetimize olân kemâl-i ihlâs ve ihtisaslarına binâ'en memnû'âttan akçeleriyle bal mumu ve gön virülüb bir ferd mâni' olmaya ve vilâyetlerinde âdemleri ve tüccârı memâlik-i mahrûsemize getürdükleri guruşdan evvelden alınmamağla hâlâ dahî taleb olunmaya ve guruşların akçe katı' iderüz deyu hazînedârlar ve darbhâne eminleri dahl eylemeye ve Françe tüccârından ba'zı harbî gemilerine gidüb kendü halinde ticâret üzere iken harbî gemide bulundunuz deyu kendülerin esîr ve esbâbların girift iderler imiş mâdem ki kendü hallerinde ticâret üzere olub çekdürür gemîde fesâd üzere olmayalar ol bahâne ile

esbabları girift kendüleri esîr olmaya ânûn gibi Françelü esîr bulunursa ıtlâk olunub esbâbı virile ve harbî tüccâr tâyifesi Navlun ile bunların gemilerine metâ‘ yüklettiklerinde harbîsiz deyü bir ferd

[21b]

rencîde eylemeye ve müşârunileyh Françe pâdişâhının rızâsı üzre tâcirleri vilâyetlerinden getürdükleri ve alub giddükleri meta‘larından kadîmden ne bahaya dutulub gümrük alına gelirse girü ol minvâl üzre alunub ziyâde bahaya Tutulmaya Cezâyir-i Garb korsanları limanlarına vardıkda ri‘âyet olunub barut ve kurşun ve yelken ve sâir âlât virilüb lâkin mezbûrlar Françe tüccârına râst geldiklerinde esîr ve malların gâret iderler imiş merhûm babam tâbe serâhu zamânında bid-defâ‘at tenbîh olunub mütenebbih olmayub te‘addî üzereler imiş bu hususa dahi rızâ-yı hümâyûnum yokdur ol makûle Françe esîr varsa ıtlâk olunub malları bî-kusûr virile min ba‘d mütenebbih olmayan korsanların şenâ‘at ittiğün müşârunileyh nâme ile i‘lâm ittikde kangı beğlerbeği zamanında olursa ol beğlerbeği ma‘zûl olub gâret olunân tazmîn itdürüle bu bâbda mûmâ-ileyhin şükr ve şikâyeti makbûl-i hümâyûnum ola ve elçilerin hıdmetinde

[22a]

olan tercümânları olıgeldüğü üzre haracdan ve kasablıktan ve sâir tekâlif-i örfiyeden mu‘âf olalar ve Françelü ve Françelüye tâbî‘ olan gemilere her kim metâ‘ yükledürse elçilerine ve konsoloslarına âyid olan resimlerin ve bâylâc hakların bî-kusûr virüb ‘inâd ve muhâlefet eylemeyeler ve Françelünün birbiri arasında kân veyâhûd gayr-i şenâ‘at vâkî‘ olursa elçileri ve konsolosları âyinleri üzre görüb fasl idüb zâbitlerden bir ferd dahl ü ta‘ârruz eylemeye ve tâcirlerin ahvâli için nasb eyledükleri konsoloslarından ba‘zı kimesneler da‘vâ ittiklerinde kendülerin habs idüb evlerin mühürleyüb te‘addî itmeyeler konsoloslarıyla da‘vâsı olanların husûsu âsitâne-i sa‘âdetimde istimâ‘ oluna ve zikr olan mevâddın hilâfına mukaddem ve mu‘ahhar emri-i şerîf ibrâz olunursa istimâ‘ olunmayub ahidnâme-i hümâyûnum mücebince amel

[22b]

oluna ve müşârunileyhin silsile-i nesebi millet-i mesihîyye ve mulûk-i tavâyif-i İseviyye meyânında meşhûr olan krallar ve banlardan mukaddem ve mekâlîd-i hükûmet müfevvez ve müsellemler olduğundan mâ‘adâ abâ ve ecdâd-ı avâlî şânımızın

zamanından bu ana gelince atabe-i adâlet unvânımıza dahî cümle krallardan ziyâde hulûs-ı bâl ile dostluk idüb şimdiye dek mâbeynde aslâ nakz-ı ahd ü emân ve neks-i misâk ü eymân vâki' olmayub südde-i sa'âdet menâsımıza kemâl-i ihlâs ile ihtisâsda sâbit-kadem ve râsih-dem olıgeldikleri ecilden âsitâne-i sa'âdet âşiyânımızda mukîm olan Françe elçileri divân-ı bülend-eyvânımıza geldiklerinde vüzerâ-i izâmımız ve müşîrân-ı zevî'l-ihtirâmımıza vardıklarında İspanya ve sâir kralların elçilerinin üzerlerine kadîmden olıgeldüğü üzre takaddüm ve tasaddür eyleyeler ve Françelülerin kendü malları ile ve sâir esbâbları ile gelüb gidüb

[23a]

kalyonları ve sâir gemileri cemî' zamanda iskeleler ve limanlara ve sâir memâlik-i mahrûsemize istîmân ile emn ü emân üzre gelüb ve gidüb ânun gibi deryâda fırtına muzâyaka virüb gemilerine mu'âvenet lâzım oldukda ol mahalde hazır bulunan eğer hassa gemiler halkıdır ve eğer gayrıdır mu'âvenet ve muzâheret eyleyeler ve kalyonlarının serdârı ve rü'esânın muhtârı kapudânlarının kâyim-makâmı ri'âyetinin ihtimâmı husûsunda dakika fevt olunmayub ve akçeleriyle zâd ü zevâdeleri tedârikinde sa'yy ü ikdâm eyleyeler ve eğer şiddet-i rüzgâr ile deniz gemilerin karaya atarsa beğler ve kâdılar ve gayrîler mu'âvenet idüb kurtulan esbâb ü emvâl girü kendülere virilüb dahl olunmaya ve bil-cümle eğer kuruda ve eğer deryâda kendü hallerine yürüyen Françelülere kimesne mâni' olmayub dahl ü ta'ârruz kılmaya ol diyâr tâcirleri ve tercümânları ve sâir anlara müte'allik âdemleri deryâdan ve karadan memâlik-i mahrûseme gelüb bey' ü şîrâ

[23b]

ve ticâret eyleyüb şöyle ki rusûm-ı âdiye ve konsolosluk hakkıdır âdet ü kânûn üzre virdiklerinden sonra gelişde ve gidişde kapudanlardan ve deryâda yürüyen hassa ve gönüllü re'islerden ve gayrîden ve asâkîr halkından kimesne mâni' olmaya kendülere ve esbâb ü emvâllerine ve âdemlerine ve davarlarına dahl olunmaya ve Françelüden biri medyûn olsa deyni borçludan taleb olunub alına kefilî değil ise ahar kimesne dutulub taleb olunmaya eğer biri mürd olsa esbâb ü emvâline kimesne dahl itmeye kime vasiyyet iderse âna virile vasiyyetsiz mürd olursa konsolosları ma'rifetiyle ol yerlü yoldaşına virile beytü'l-mâlcılar dahl eylemeye Françe ve âna tâbi' olan yerlerin tâcirleri ve tercümânları ve konsolosları memâlik-i mahrûsemde bey' ü şîrâ ve ticâret

ve kefâlet hususlarında ve sâir umûr-ı şer'îyyede kadıya varub sebt ve sicill itdürüb veya hüccet alalar sonra nizâ' olursa hüccete veyâ sicille nazar olunub

[24a]

mûcebi ile amel oluna bu ikiden biri olmayub mücedded şâhid-zor ikâmet idüb hilâf-ı şer' nesne da'vâ iderse mâdemki kâdîlardan hüccetleri olmayub veyâhûd sicilde mukayyed bulunmaya anun gibi tezvîr itdirülmeyüb hilâf-ı şer-i şerîf olân da'vâları istimâ' olunmaya ve ba'zı kimesneler bizi şetm eyledinüz deyü iftirâ idüb şâhid-zor ikâmet eyleyüb mücedded celb ve ahz için hilâf-ı şer-i şerîf rencîde iderlerse men' ü def' oluna bunlardan biri deyn idinse veyâhûd bir vechile müttehim olub gaybet eylese ânunçün günahsız kefilî olmayan ahardan kimesne dutulmaya ve Françelüye mûte'allik esîr bulunursa elçileri ve konsolosları ta'yîn eyleyüb Françelüdür derlerse anun gibiler sâhibi veyâ vekili ile südde-i sa'âdetime gönderile kazıyyesi görüle ve Françe ve âna tâbi' yerlerden memâlik-i mahrûsemde temekkün idenler evlü olsun ergen olsun rençberlik idenlerden

[24b]

haraç taleb olunmaya İskenderiye ve Trablus-şâm ve Cezâyir ve sâir yerlerin iskelelerinde nasb olunmuş konsoloslarının yerine ol hidmetin uhdesinden gelir bir âdemlerin ta'yîn eyleyüb gönderdiklerinde kimesne mâni' olmaya ve Françe tüccârı ile bir kimesnenin nizâ'ı olsa kadıya vardıkda Françelünün tercümânları hâzır bulunmazsa kadı da'vâların istimâ' itmeye eğer tercümânları mühüm maslahatta ise gelince tevakkuf oluna ammâ anlar dahî ta'allül idüb tercümânımız hâzır değildir deyü avk etmeyub tercümânların ihsâr eyleyeler ve eğer Françelülerin biri biri ile nizâ'ı olsa elçileri ve konsolosları âdetlerince görüb fasl ideler kimesne mâni' olmaya şöyleki levend kayıkları deryâdan varub Françelüleri esîr idüb getürüb Rûm İli'nde ve Anadolu'da satalar anun gibi esîr bulundukda gereği gibi dikkat ve ihtimâm ile teftiş olunub her kimin elinde bulunursa kimden alduğun bulduralar şöyle ki alduğun

[25a]

kimesneler levende müntehî ola ol levend ele girüb vâki' â esir Françelü idüğü zâhir olursa ol levendün hakkından geline ol esîr müslümân olmuş ise azâd olub salıvirile henüz küfri üzre ise şer'le girü Françelülere teslim oluna ve Françe gemileri âdet [ve] kânûn üzre İstanbul'da aranub gittikten sonra kânûn-ı kadîm üzre bir dahi Boğaz

Hisârları önünde aranub icâzet virilür imiş hâlâ kânûn-ı kadîme muhâlif Gelibolu'da dahî aranur imiş min ba'd âdet-i kadîme mûcebince hemân Boğaz Hisârları önünde aranub gide ve memâlik-i mahrûsemenden deryâ yüzüne çıkân gemiler ve kadırgalar ve donanmalar deryâdan Françe gemilerine buluşdukda biri biri [ile] dostluk idüb zarar ü ziyân itmeyeler Venediklüye virilen ahidnâme-i hümayûnda mestûr olan hususlar Françelü hakkında dahî mukarrer

[25b]

olub şer'-i kavîme ve ahidnâme-i hümayûnuma mugâyir kimesne mâni' ve mezâhim ve menâzi' olmaya mezbûr kalyonlar ve gemiler memâlik-i mahrûseme geldiklerinde zabt üsıyânet olunub emîn ü sâlim girü gideler eğer esbâb ü emvâl yağma olunmuş bulunursa gâret olunan esbâb ü emvâlin ve âdemlerinin zuhûra gelmesi bâbında sa'yy ü ikdâm olunub ehl-i fesâd her kim olursa olsun gereği gibi haklarından geline beğlerbeğiler ve kapudânlar ve sancâkbeğleri kullarım ve kâdîlar ve eminler ve hassa re'isler ve gönüllü re'isler iş bu ahidnâme-i hümayûnun mazmûn-ı ma'delet efzûnu ile amel idüb hilâfına cevâz göstermeyeler ve bi'l-cümle merhûm ve mağfûr leh ceddim Sultân Süleymân Hân aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrânın virdüğü ahidnâme mûcebince amel idüb anâ muhâlif aslâ dahl ü ta'arruz itdirilmeye zikr olunan ahid üzre madem ki südde-i sa'âdet penâhımıza sadâkat ve ihlâsda anlar sâbit-kadem

[26a]

ve râsih-dem olalar bendahî dostluğu kabul idüb ahd ü yemîn iderim ki âsumân ü zemîn[i] halk iden hudâ-yı mu'în hakkî için ve ecdâd ü izâmım ve babam tâbe serâhûm ruhlarıyçün bu taraftan dahî hilâf-ı ahd ü mîsâk ve mugâyir-i akd ü ittifâk iş olmaya şöyle bileler alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar tahriren fî evâ'il-i şehir-i recebü'l-mürecceb sene hams ve elf mine'l-hicreti'n-nebeviyye aleyh-i efzalü's-salâtü ve't-tahiyye

[26b]

Özet: Eskiden beri elçi olmayan yabancı tüccar Fransa Kralının bayrağı altında seyahat edip ticaret yaptığına, İngiltere elçisi ve diğerleri bu tüccarlara karışmasın diye ahidnameye eklendiğine, bundan önce ve sonrasına ait bir emir çıkartılırsa uygulanmasın diye Fransa'ya verilen ahidnamede yazılı olmasına rağmen İngiltere elçisi gelip harbi tüccarın kendi bayrakları altında ticaret yapmasını istediklerine,

Fransa verilen ahidnameye karşı olarak istenilen bu talep karşısında kanunen ne yapmak gerekir diye Şeyhülislama sorulduğuna, Şeyhülislam Saadettin Efendi Fransa'ya verilen ahidnameye göre hareket etmek gerekir diye fetva verdiğine, harbi tüccar Fransa Kralının bayrağı altında ticaret yapması için Fransa'ya ahidname, name-i hümayun ve fetva verilmesine rağmen kanuna aykırı şekilde İngiltere verilen ahidnamede Flandre'ye bağlı 4 ada parçasından gelen tüccarın İngiltere'ye başvuracağına, bu durumda eskiden olduğu gibi Fransa bayrağı altında mı ticaret yapmaları gerekir yoksa ahidnamelerinde yazılı olduğu gibi İngiltere bayrağı altında mı ticaret yapmaları gerektiği hakkında fetva.

Metin: Bu mes'ele beyânında eimme-i hanefiyyeden cevâb ne vechiledir ki

Kadîmden âsitânede müstakil elçileri olmayan harbî tâyifesi memâlik-i mahrûseye ticâret için geldiklerinde Françe pâdişâhı nâmı ve bayrağıyla gelüb benderlerde Françe konsoloslarına mürâca'at eyleyeler İngiltere elçisi ve gayri dahl itmeye ve bu hususa mukaddem ve mu'ahhar emr-i şerîf ibrâz olunursa amel olunmaya deyü Françelü ahidnâmesinde mestûr iken ba'dehû harbî tâyifeden İngilterelülerin müstakil elçileri gelüb merkûm harbî tüccâr şimdensonra bizüm bayrağımız ile gelüb gidüb konsoloslarımıza mürâca'at eylesünler deyü ricâ idüb Françelü ahidnâmesine mugâyir emr-i şerîf alsalar şer'an kangisi ile amel olunur ve Françelüye virilen ahidnâme-i hümâyûna mugâyir mezkûr harbî tüccâr İngiltere elçisine ve konsoloslarına mürâca'at etmek bâbında müsâ'ede-i sultanî olmak şer'an câyiz midir deyü bundan akdem müftîyü'l-enâm şeyhü'l-islâm merhûm ve mağfûrleh Sa'deddîn Efendîden istiftâ olundukda ahidnâme-i hümâyûn ile amel olunur hâşa ki sultân-ı islâmdan muktezâ-yı nizâm ad buyurub akd ittikleri ahd-i mücedded nakza sâ'îler cehdiyle bozmağa rızâ-yı hümâyûn sudûr ide deyü cevâb virilmekle zıkr olunan harbî tâyifesi uslûb-ı sâbık üzre ahidnâme-i hümâyûn mücebince Françelülere mürâca'ât eylemeleriçün ahkâm-ı şerîfe virilüb min bâ'd bu minvâl üzre amel olunur deyü Françe pâdişâhına nâme-i hümâyûn ile i'lâm olunmuşken şimdi ki halde Françelülere virilen ahidnâme-i hümâyûna ve evâmir-i şerîfeye ve fetevâ-yı münîfeye muhâlif hârbî tâyifeden Flandre müzâfâtından dört kıt'a cezîreler İngilterelülere mürâca'ât itdürölmek için ahidnâmelerinde tastîr olunmağla şer'an İngilterelülerin ahidnâmeleriyle mi amel olunur yohsa kadîmü'l-eyyâmdan mürâca'ât ide geldikleri üzre Françelülerin ahidnâmeleri ve sâir temessükleriyle mi amel olunur beyân buyurub mesâb oluna

El-cevâb: Allâhü Te‘âlâ a‘lem

Sebeb-i nizâm-ı umûr dîn ü devlet add olunub akd buyurulan ahd bilâ zaruret-i dîniyye fesh ve maslahat-ı islâmiyeyi mutezammin olmayub mücedded sa‘at sa‘î ile ahd-i sâbıkâ muhâlif yazılan ile ahidnâme-i kadîmi nesh olunmaz vâki‘ hâl serîr-i âlem masîre arz olunub ecdâd-ı dâd i‘tiyâdları ezmânında ve ahd-i şerîflerinde mükerreren virilüb fetevâ-yı şerîfe şer‘iyye-i sâbıkâya muvâfık olan ahidnâmeler nakz olunmamak bâbında fermân-ı âlî sudûruna intizâr olunur

Ketebehû el-Fakîr Mehmed bin Sa‘deddîn ufiye anhümâ

[27a]

Özet: Osmanlı Padişahı Fransa Kralıyla dostluk münasebeti dolayısıyla Fransa'ya verdiği ahidnamenin içindeki maddelere riayet etmenin cayiz olup olmadığı hakkında fetva.

Metin: Bu mes'ele beyânında eimme-i hanefiyyeden cevâb ne vechiledir ki

Sa‘âdetlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinin âsitane-i izzet âşiyânlarıyla eban an ceddin dostlukda sâbit-kadem olan Françe kralının dostluğun hıfz için müceddeden inâyet olunan ahidnâme-i hümayûnda derc olunan şurût ve kuyût ile amel meşrû‘ mudur beyân buyurula

El-cevâb: Şurût-ı beyân olunmak lâzımdır

Özet: Fransa'ya verilen ahidnamede kimin zamanında Fransız tüccarın malı yağma edilirse o idareci yağma edilen malı tazmin etmesi gerektiğine, Zeyd kendi gemisini askerlere verip yağmaya gönderip Fransız tüccar denizde seyir halindeyken yakalanıp malları yağma edildiğine, Zeyd'in ahidnamede yazılı olanlardan haberi olduğu için bu zararı tazmin etmesi gerekip gerekmediği hakkında fetva.

Metin: Sûret-i mezbûrede hilâf-ı ahidnâme-i hümayûn gâret olunan emval ve erzâk kanki hâkimin zâmanında olursa âna tazmin itdirile deyü zikr olunan ahidnamede musarrah iken hükkâmdan Zeyd kendü kadırgasın levendâta virüb korsanlığa gönderib Françe gemilerinden emn ü emân ile memâlik-i mahrûseden metâ‘ tahmîl idüb Françe vilâyetine giderken râst geldiklerinde nîce metâ‘ların gâret eyleyüb hilâf-ı ahd gâret olunduğuna Zeydin ilmi varken kendü gemisine düşen hisseyi kabul ve kabz eyledüğü

muhakkak olduğu takdîrce ahidnâme-i hümayunda derc olunduğu üzre gâret olunan metâ‘ şer‘an Zeyde tazmin lâzım olur mu beyân buyurula

El-cevâb: Kendüsüne düşende olur evâmir-i lâzimetü’l-itâ‘at-i sultâniyeye itâ‘at eyleyüb hilâf-ı ahd böyle mezâlîme rızâ viren hâkim-i zâlim mahall-i hükûmetten ref‘ olunmak lâzımdır

Ketebelhû el-Fakîr Mehmed bin Sa‘deddîn ufiye anhümâ

Özet: Fransız tüccar ticaret etmek için harbi bir gemiye binse kötü bir eylem üzere değilken yolculuk esnasında harbi gemide bulunmasından dolayı yakalanıp esir edilip edilemeyeceği hakkında fetva.

Metin: Bu mes‘ele beyânında eimme-i hanefiyyeden cevâb ne vechiledir ki

Françelüden Zeyd-i müste‘men ticâret için harbî vilâyetine dâhil olub ba‘dehû harbî gemi ile ahar vilâyete giderken ehl-i islâm gemileri râst geldikte çekdirir gemide olmayub fesâd üzre değil iken mücedded harbî gemide bulunmağla mâ-melekîm gâret ve kendüsün esîr eylemeğe şer‘ân kâdir olurlar mı beyân buyurula

El-cevâb: Olmazlar

Ketebelhû el-Fakîr Mehmed bin Sa‘deddîn ufiye anhümâ

Özet: Zeyd darülharbten parasıyla mal alıp Osmanlıda satmak istediğinde Amr bu mal benimdir diye dava etse haklı bulunup Zeydden mal alınıp Amr’a verilir mi bu husus hakkında fetva.

Metin: Bu mes‘ele beyânında eimme-i hanefiyyeden cevâb ne vechiledir ki

Zeyd-i müste‘men dâr‘ül-harbde akçesiyle bir mikdâr metâ‘ satun alub memâlik-i mahrûseye getürdükde Amr ve zikr olunan metâ‘ benümdur deyü da‘vâ etse şer‘an da‘vâsı mesmû‘a olub zikr olunan metâ‘ı Zeydden almağa kâdir olur mu beyân buyurula

El-cevâb: Tâcirden almış ise Amr ve şuhûd-ı udûl ile isbât iderse olur ammâ harbîden almış ise ya harbîden alandan almış ise yemîni ile olur

Ketebelhû el-Fakîr Mehmed bin Sa‘deddîn ufiye anhümâ

[27b]

Özet: *Fransa ile olan dostluk münasebetiyle Fransa'ya verilen ahidnamede Fransız tüccarın denizde seyahat ederken güven içinde olması gerektiğine, onlara kimsenin karışmaması gerektiği halde Fransa'dan Zeyd gemisiyle ticaret için harbi vilayetlere gidip buğday ve buna benzer erzak alıp başka harbi vilayete satmaya gittiğine, bu esnada denizde yakalanıp düşmana erzak taşımak suçu isnat edilerek esir edilmesi kanuna uygun olup olmadığı hakkında fetva.*

Metin: Bu mes'ele beyânında eimme-i hanefiyyeden cevâb ne vechiledir ki

Pâdişâh-ı islâm übbidet saltanatuhû ilâ yevmi'l-kıyâm hazretlerinin atabe-i ulyâlarıyla kadîmden dostluk üzere olan Françe kralı re'âyâsı memâlik-i mahrûseye gelüb gittüklerinde dahl ü ta'arruz olunmaya ve deryâda gemilerine râst gelindikde bir ferd rencide eylemeye deyü mâbeynde mün'akid olan ahidnâme-i hümayûnda musarrah olub dost ile dost, düşman ile düşman olmak şartı olmayub ancak müste'menlik şartı tastîr olunmuş iken Françelüden Zeyd-i müste'men gemisi ile ticâret için harbî vilâyetine varub gemisine buğday ve gayr-i zahîre tahmîl idüb ahar harbî vilâyetine alub giderken deryâda ehl-i islâm gemileri râst gelüb düşmana zahîre alur gidersin deyü gemiyi girift ve kendüsün esîr itmeğe şer'an kâdir olurlar mı beyân buyurula

El-cevâb: Vech-i meşrûh üzere olıcak olmazlar

Ketebelhû el-Fakîr Mehmed bin Sa'deddîn ufiye anhümâ

Özet: *Hâkimlik yapan Zeyd hazineyi eksik toplayıp tamamlayamayınca dışarıdan gelen tüccarın malını zorla ele geçirip hazineye eklese kanunen hâkime ne yapmak gerektiği hakkında fetva.*

Metin: Bu mes'ele beyânında eimme-i hanefiyyeden cevâb ne vechiledir ki

Zeyd-i hâkim her sene âsitâne-i sa'âdete irsâl ide geldiği hazîne-i noksân üzere tahsil eylemişken müste'men tâyifesinden ticâret için gelen tüccarın cebren malların alub hazineye ilhâk eyleyüb ahidnâme-i hümayûna mugâyir vaz' eylese şer'an Zeyd-i hâkime ne lâzım olur beyân buyurula

El-cevâb: Azl ve zamân

Ketebelhû el-Fakîr Mehmed bin Sa'deddîn ufiye anhümâ

Özet: Belgelerde ahidnameye karşı gelen hâkimlerin görevden atılma dışında sebep oldukları zararı da tazmin etmeleri gerektiği bildirildiğine, buna göre Hâkim olan Zeyd'e nasıl muamele göstermek gerektiği hakkında fetva.

Metin: Suret-i mezbûrede ahidnâme-i hümayûna muhâlif vaz' iden hâkimler azl ile konulmayub haklarından gelünüb zamân-ı hükûmetlerinde eyledikleri zarar ü ziyân kendülere tazmîn iddirüle deyü musarrah olub hilâfı zuhur etmeğe ahd ü yemin olmuşdur Zeyd-i hâkimin hakkında vech-i meşrûh üzre ahidnâme-i hümayûn mücebince amel olunur mu beyân buyurula

El-cevâb: Zamân ve azl ile mücâzât olunmak bâbında olunur

Ketebelhû el-Fakîr Mehmed bin Sa'eddîn ufiye anhümâ

[28a]

Özet: Fransa'ya verilen ahidnameye göre harbi tüccar ticaret etmek istediklerinde Fransa bayrağı altında seyahat etmeleri gerektiğine, buna binaen güven içinde olup kimse onlara karışmayacağına dair ahidname de yazılı olduğuna, Cezayirgarb tarafında bazı Fransızların mercan toplamak için ruhsat alıp mercan toplamaya çıktıklarında mallarına el konulup esir edilmesi kanuna uygun olup olmadığı hakkında fetva.

Metin: Bu mes'ele beyânında eimme-i hanefiyyeden cevâb ne vechiledir ki

Müste'men tâyifesinden Françelülere inâyet olunân ahidnâme-i hümayûnda harbî tâyife memâlik-i mâhrûseye geldiklerinde Françe pâdişâhı bayrağıyla gelüb kendü hallerinde ticâretlerinde olalar dahl olunmaya deyü tasrîh olub mücebince bi'l-defâ'at hükmi-i hümayûn inâyet olunduğuna i'timâden harbî vilâyetten ba'zı tüccâr ahidnâme-i hümayûn ve evâmîr-i şerîfe mücebince Françe pâdişâhı nâmı ve bayrağıyla memâlik-i mahrûseden Cezâyir-garb hudûdunda Françelülere mercân saydına ruhsat virilen mahalle ticâret için geldiklerinde hâkimler siz harbîsiz deyü mâl ü menâllerin gâret ve kendülerin esir eylemek şer'an câyiz olur mu beyân buyurula

El-cevâb: Öyle olıcak olmaz

Ketebelhû el-Fakîr Mehmed bin Sa'eddîn ufiye anhümâ

Özet: Fransız tüccarlardan bazıları kendi şehirlerinden mal alıp gemilerine yükletip Osmanlıya ticaret yapmak maksadıyla yola çıktığında Zeyd, Amr, Bekr ve Beşir tarafından önleri kesilirse bu reislere kanunen nasıl davranılması gerektiği hakkında fetva.

Metin: Bu mes'ele beyânında eimme-i hanefiyyeden cevâb ne vechiledir ki

Françelülerden ahidnâme-i hümâyûn mücebine vilâyetlerinden ve gayrîden gemilerine metâ' tahmîl idüb memâlik-i mahrûseye ticârete gelürken deryâda râst gelüb mezbûrların metâ'ların gâret iden Zeyd ve Amr ve Bekr ve Beşir re'islere şer'an ne lâzım olur beyân buyurulub mesâb oluna

El-cevâb: Aldıkların redd ve ta'zîr-i eşed belki maslahat-ı âmmeiçün akd olunan sulhü nakza cehdleri cihetinden habs-i ebed olunurlar

Ketebelhû el-Fakîr Mehmed bin Sa'deddîn ufiye anhümâ

Özet: Zeyd, Amr, Bekr ve Beşir yağmaladıkları malların harbi düşmanlara ait olduğunu iddia edip gemi reisi Nikola ve kâtibi Mihal tarafından tasdik edildiğine, bu yüzden mallara el koyduğunu söylese Nikola ve Mihal'in şahitliği geçerli olup olmayacağı hakkında fetva.

Metin: Sûret-i mezbûrede Zeyd ve Amr ve Bekir ve Beşir'in gâret ittikleri metâ'ı mezbûrlardan taleb olundukda mezbûrûn Zeyd ve Amr ve Bekir ve Beşir zikr olunan metâ'ı harbî kâfirlerin idigüne geminin re'isi olan Nikola ve kâtibi olan Mihâl ikrâr itdiler anâ binâ'en gâret olundu deyü iddi'â idüb Nikola ve Mihâl'in ikrârına metâ'ı mezbûru gâret iden tâyifenin ba'zı şahâdet itseler şahâdetleri mesmû'a olur mu beyân buyurula

El-cevâb: Olmaz

Ketebelhû el-Fakîr Mehmed bin Sa'deddîn ufiye anhümâ

[28b]

Özet: Osmanlıda rahipler kiliselerini kendi âdet ve mezhepleri üzere yönetirken bazı rahipler mezheplerini terk edip yeni mezhep iddiasında bulunsa kilise yeni mezhep

sahiplerine mi yoksa eski mezhebe mensup olan rahiplere mi bırakılacağı hakkında fetva.

Metin: Bu mes'ele beyânında eimme-i hanefiyyeden cevâb ne vechiledir beyân buyurula

Nasârâ tâyifesinin râhibleri kadîmü'l-eyyâmdan berü bir kiliseye mutasarrıf olub âyin-i bâtılları üzre ibâdet idüb emr-i pâdişâhi ile hıfzlarında iken dârü'l-hârbden gelüb ta'biyet iden râhibler ol kiliseye sığınub olurlar iken ve cümlesinin dîn ü mezhepleri bir iken dârü'l-hârbden gelen râhibler eski dinlerin terk idüb ve yeni dîn peydâ idüb sâbiku'z-zikr olan râhibler ile ol kilise için da'vâ ve nizâ' eyleseler bu takdîrce ol kilise eski dinlerinde olan râhiblerin mi olur yohsa ba'dehû dîn ihdâs iden râhiblerin mi olur şer'an beyân buyurula

El-cevâb: Ba'dehû dîn nâmına âyin-i bâtıl ihdâs iden râhiblerin olmaz sâbıklarındır

Ketebelhû el-fakîr İsâ ufiye anhu

Özet: *Eski dinleri üzere olan rahipler kiliseleri uzakta olduğundan evlerinde İncil okumaları ve onlara kimsenin karışmaması hakkında fetva.*

Metin: Bu sûrette eski dînlerinde olan râhibler kilise ba'id yerde olmağile ihyânen evlerinde incil okusalar bu takdîrce anlara kimesne dahl itmeğe şer'an kâdir olur mu beyân buyurula

El-cevâb: Kâdir olmaz

Ketebelhû el-fakîr İsâ ufiye anhu

?????

Bu sûrette ol eski dinde olan râhibler rûz-ı küfürlerinde tedâhül idüb yıldan yıla ziyâde olan günlere i'tibâr itmeyüb uslûb-ı sâbık üzre küfürlerin eyleseler bu takdîrce ehl-i örf dahl idüb anlardan cerîme nâmına nesne taleb olmağa şer'an kâdir olur mu

El-cevab: Kâdir olmaz

Ketebelhû el-fakîr İsâ ufiye anhu

[29a]

Özet: Fransa 'ya verilen ahidnameye göre harbi tüccar ticaret için Osmanlıya gelmek istediğinde Fransız bayrağı altında gelip Fransız konsolosuna başvurması gerektiğine, önce ve sonrasında herhangi bir emir çıkartılıp bu ahidnameye karşı çıkılmayacağı garanti altına alınmasına rağmen İngiltere tarafı harbi tüccarın kendi bayrakları altında ticaret etmesine dair emir çıkartırsa hangi emre itaat edilmesi gerektiği hakkında fetva.

Metin: Bu mes'ele beyânında eimme-i hanefiyyeden cevâb ne vechiledir ki

Kadîmü'l-eyyâmdan müstakil elçileri olmayan harbî tüccâr tâyifesi memâlik-i mahrûseye ticâret için geldiklerinde Françe pâdişâhı nâmı ve bayrağıyla gelüb gidüb benderlerde Françe konsoloslarına mürâca'at eyleyeler İngiltere elçisi ve gayri dahl ü ta'arruz itmeyeler ve bu husûsa muhâlif mukaddem ve mu'ahhar emr-i şerîf ibrâz olunursa amel olunmaya deyü Françelü ahidnâmesinde mastûr iken ba'dehû mezkûr tâyife-i harbîden İngilterelülerin müstakil elçileri gelüb merkûm harbî tüccâr şimdensonra bizim bayrağımız ile gelüb gidüb konsoloslarımıza mürâca'at eylesünler deyü ricâ idüb Françelünün ahidnâmesine mugâyir emr-i şerîf alsa şer'an kangisi ile amel olunur beyân buyurub mesâb oluna

El-cevâb: Allâhü Te'âlâ a'lem Ahidnâme-i hümayûn ile amel olunur

Ketebelhü el-fakîr Sa'deddîn ufiye anhu

Özet: Harbi tüccarın İngiltere elçisi ve konsolosuna başvurmasına müsaade etmek kanuna uygun olup olmadığı hakkında fetva.

Metin: Sûret-i mezbûrede Françelüye virilen ahidnâme-i hümayûna mugâyir mezkûr harbî tüccâr İngiltere elçisine ve konsoloslarına mürâca'at etmek bâbında müsâ'ede-i sultânî olmak şer'an câyiz midir beyân buyurub mesâb oluna

El-cevâb:

Hâşâ ki sultân-ı islâmdan muktezâ-yı nizâm add buyurub akd ittikleri ahd-i mücedded nakza sâ'îler cehdî ile bozmağa rızâ-yı hümayûn sudûr ide

Ketebelhü el-fakîr Sa'deddîn ufiye anhu

Özet: Hristiyan olan Zeyd Hristiyan ülkesinde yaşarken Osmanlıya gelip yerleşerek müstemen olduğuna, haraçgüzar olarak vergisini ödemeye başladığına, daha sonra

ticaret için Osmanlı devletinde bir şehre gidince hâkimler sen yabancı ülkeden gelen harbi tüccarsın diyip tüccarı yakalayıp dövdüklerine, böyle bir davranışın kanunen uygun olup olmadığına dair fetva.

Metin: Bu mes'ele beyânında eimme-i hanefiyyeden cevâb ne vechiledir ki

Zeyd-i nasrânî harbî vilâyetten iken müste'men memleketine dâhil olub nîce zaman mütemekkin olmağıle ol vilâyetin haracgüzâr re'îyyeti silkine münselik olub ba'dehû sâyir müste'menler ile memâlik-i mahrûseye ticâret için geldikde hâkimler sen harbîsin tekellümün dahî harbîler tekellümüdür harbî vilâyetin hâkimleri sa'âdetlü pâdişâhımız hazretleri ile düşmanlık üzredir deyü ahz idüb esîr eylemeğe şer'ân kâdir olurlar mı beyân buyurula

El-cevâb:

Omazlar

Ketebelhü el-Fakîr Mehmed bin Sa'deddîn ufiye anhümâ

[29b]

Özet: Hristiyan Zeyd kendi gemisiyle ticaret yapmak maksadıyla Osmanlıya gelip hububat alıp geri dönerken Osmanlı kadırgaları tarafından tutulup gemisinde zahire var diye ürünlere el konulması kanunen uygun olup olmadığı hakkında fetva.

Metin: Bu mes'ele beyânında eimme-i hanefiyyeden cevâb ne vechiledir ki

Müste'men tâyifesinden Zeyd-i nasrânî mülk gemisiyle ticâret için memâlik-i islâmiyeye gelürken ehl-i islâm gemilerinden akçesiyle ba'zı zahîre satun alub kendü gemisine tahmîl eyleyüb vilâyetine giderken muhâfaza için ta'yîn olunan kadırgalara râst geldikde senin geminde zahîre vârdır deyü mülk gemisin ve içinde olan akçesiyle alduğı zahîresin girift eylemek şer'îmidir beyân buyurula

El-cevâb: Allâhü a'lemşer'î değıldir amma memnû'dan ictinâb eylemiyecek ukûbet olunur

Ketebelhü el-Fakîr Mehmed bin Sa'deddîn ufiye anhümâ

Özet: Eğer yasaklı ürünlerden olan zahire tüccarın gemisinde bulunursa ürünler ve gemiye el konulup içinde bulunan adamların esir edilmesi kanunen uygun olup olmadığı hakkında fetva.

Metin: Suret-i mezbûrede zahîre memnû'âtta olduğu hasebi ile girift olduğundan mâ'adâ mülk gemisi dahî girift olunub içinde olan müste'menleri esîr olmak şer'îmidir beyân buyurula

El-cevâb: Allâhü a'lem değıldir

Ketebelhü el-Fakîr Mehmed bin Sa'deddîn ufiye anhümâ

Özet: Padişahın verdiği ruhsatla Mihal, Nikola ve Aleksi kendi ülkelerinden mal alıp gemilerine yükleyip satmak amacıyla Osmanlıya gelirken yolda Zeyd, Amr ve Bekir tarafından tutulup mallarının yağmalanması kanunen uygun olup olmadığı hakkında fetva.

Metin: Bu mes'ele beyânında eimme-i hanefiyyeden cevâb ne vechiledir ki

Memâlik-i mahrûseye metâ' getürüb izn-i sultânî ile ticâret iden Mihâl ve Nikola ve Aleksi nâm müste'menler gemilerine metâ' vaz' idüb deryâda ticâret için mahrûse-i mezbûreye gelürlerken deryâda Zeyd Amr ve Bekir re'islerin gemileri râst gelüb mezbûrların metâ'ların ahz ü gâret itmeğe şer'an kâdir olurlar mı beyan buyurulub mesâb oluna

El-cevâb: Allâhü Te'âlâ a'lem olmazlar

Ketebelhü el-Fakîr Mehmed bin Sa'deddîn ufiye anhümâ

Özet: Zeyd, Amr ve Bekir'in yağmaladığı malları geri iade etsin diye padişah tarafından emir gelmesine rağmen Zeyd, Amr ve Bekir'in malları iade etmemesi üzerine onlara kanunen nasıl davranılması gerektiği hakkında fetva.

Metin: Suret-i mezbûrede Zeyd ve Amr ve Bekir gâret ittikleri metâ' zikr olunan müste'menlere redd oluna deyü emr-i pâdişâhî vârid oldukda emre itâ'at itmeyen Zeyd ve Amr ve Bekre şer'ân ne lâzım gelür

El-cevâb: Allahu a'lem ta'zîr-i şedîd ve habs-i medîd

Ketebelhü el-fakîr Mehmed Sa'deddîn ufiye anhümâ

[30a]

Özet: Bazı yabancı tüccarlar Padişahın vermiş olduğu ruhsatla ticaret yapmak amacını bildirerek Osmanlıya gelip denizde diğer yabancı ve Osmanlı gemilerine saldırıp mallarını yağma eden bu kişilere kanunen nasıl davranmak gerektiği hakkında fetva.

Metin: Bu mes'ele beyânında eimme-i hanefiyyeden cevâb ne vechiledir ki müste'men tayifesinden bir tâyife müste'menlik bahânesiyle gemileriyle memâlik-i mahrûseye dâhil olub hıfz ü hirâset-i memâlik için ta'yîn olunan gemilere râst geldiklerinde ve benderlere dâhil olduklarında müste'mendir deyü ta'arruz olunmamağla deryâda buldukları ahar müste'men tayifesinin memâlik-i mahrûsede tahmîl olunan gemilerin gâret eylemeleri ile benderlere tüccâr tâyifesi killet killet üzre gelüb beytü'l-mâla naks mütereddib olduğundan mâ'adâ buldukları yerlerde ehl-i islâm gemilerin dahî gâret eyledikleri hadd-i tevâtüre yetişmiş olsa zikr olunan tâyife müste'menlerden olub memâlik-i mahrûseye gelüb gitmelerine ruhsat virilmek şer'ân câyiz olur mu beyân buyurulub mesâb oluna

El-cevâb: Allahu Te'âlâ a'lem

Bu vechile sa'-yi bi'l-fesâd iden taht-ı emândan hâric olub müstahak-ı ukubet lâzım olur

Ketebelhü el-fakîr Mehmed Sa'deddîn ufiye anhumâ

Bu fetvâ-yı şerîfe ile amel olunmak lâzım olur mu beyân buyurulub mesâb oluna

El-cevâb: Allahu a'lem lâzımdır

Ketebelhü el-fakîr Mustafa ufiye anhu

Özet: Hâkim olan Zeyd Padişahın emrine karşı gelerek birçok yabancı tüccarı esir olarak tuttuğuna, esirlerin serbest bırakılması için emir ulaşmasına rağmen elinde esir yoktur diye göstermek için uzak bir yere gönderip orada o tüccarları satan Zeyd için kanunen nasıl davranmak gerektiği hakkında fetva.

Metin: Bu mes'ele beyânında eimme-i hanefiyyeden cevâb ne vechiledir ki

Zeyd-i hâkim ahd ü emâna muhâlif ve rızâ-yı hümâyûna mugâyir müste'men tâyifesinden nîce kimesneyi esîr eylese ba'dehû hilâf-ı ahd ü emân esîr olanlar ıtlâk olunsun deyü hükm-i hümâyûn vârid olduğun istimâ' eyledikde elimde bulunmasun deyü memâlik-i mahrûseden hâric ahar memlekete gönderüb furûht eylese Zeyd-i mezbûra şer'ân ne lazım olur beyân buyurula

El-cevâb: Allahu a'lem makâm-ı hükûmetten izâle

Ketebehû el-fakîr Mehmed Sa'deddîn ufiye anhumâ

[30b]

Özet: *Elçisi olmayan yabancı tüccarların Fransa Kralının bayrağı altında seyahat etmesine dair izin verilmesine rağmen yabancı tüccar mallarını Fransız gemilerine yüklediğinde gemilerin durdurulup ahidnameye karşı olarak bu mallar yabancı tüccarlara aittir diyip ürünlere el koymak kanunen uygun olup olmadığı hakkında fetva.*

Metin: Bu mes'ele beyânında eimme-i hanefiyyeden cevâb ne vechiledir ki

Asitâne'i sa'âdetde müstakil elçileri olmayan tüccâr ta'ifesi memâlik-i mahrûse benderlerine Françe pâdişâhı bayrağı ve nâmı ile gelüb gitmeğe izn-i âlî virilüb ve hârbî tüccâr tâ'ifesi Navlun ile Françelülerin gemilerine metâ' tahmîl eylediklerinde metâ' harbînindir deyü bir ferd rencîde eylemeye deyü ahidnâme-i hümâyûnda tasrîh olunmuş iken ehl-i islâm gemileri deryâda mezkûr Françe gemilerine râst geldiklerinde gemide olan metâ' harbînindir deyü ahidnâme-i hümâyûna muhâlif alub gâret itmek şer'ân câyiz olur mu beyân buyurulub mesâb oluna

El-cevâb: Allahu a'lem olmaz

Ketebehû el-fakîr Mehmed Sa'deddîn ufiye anhumâ

Özet: *Fransız gemilerinde yabancı tüccarın malını taşıyan gemi reislerine hakaret ederek mallara el koyan kişilere kanunen nasıl davranmak gerektiği hakkında fetva.*

Metin: Suret-i mezbûrede Françelü gemide bulunan harbî metâ'ı gâret eylediklerinden mâ'adâ Françelü metâ' ile memâlik-i islâmiyeye gelen ve memâlik-i mahrûse

benderlerinden izn-i hümayûn ile Françelüler tahmîl eyledüğü emti‘ayı deryâda bulduklarında gemiyi ahz idüb gemi re‘isine ve kâtibine ikrâh ile harbînindir deyüb gâret eyleyen kimesnelere şer‘an ne lâzım olur beyân buyurulub mesâb oluna

El-cevâb:

Aldıkları redd olunub nizâm-ı umûr-ı âlem için akd olunan sulh-ı nakza ve hilâf-ı ahidnâme-i hümayûn amele casâret idenin cezâsı nâzımân-ı umûr-ı dîn-i devlet olan ve vükelâ-yı saltanat arasına havâle olunur

Ketebehû el-fakîr Mehmed Sa‘deddîn ufiye anhumâ

[31a]

Boş

[31b]

Özet: Zeyd darül-harpten yağma edilip Osmanlı topraklarında bulunan malı satın aldıktan sonra gemisiyle kendi ülkesine götüürken durdurulup bu mal darul-islama aittir kayıp maldır diye el konulması kanunen uygun olup olmadığı hakkında fetva.

Metin: Bu mes‘ele beyânında eimme-i hanefiyyeden cevâb ne vechiledir ki

Zeyd-i müste‘men kendü akçesiyle dârü‘l-harbden ehl-i islâmdan gâret olunmuş ba‘zı metâ‘ satun alub müste‘men gemisine tahmîl idüb memâlik-i mahrûseye getürdükde ummâl tâyifesi zikr olunan metâ‘ ehl-i islâmdan gâret olunmuş metâ‘dır mâl-ı gâyibdir deyü girift ve kabz eylemeğe şer‘ân kâdir olur mu beyân buyurula

El-cevâb: olmazlar

Ketebehû el-fakîr Mehmed Sa‘deddîn ufiye anhumâ

SONUÇ

On altıncı yüzyılın ilk yarısından itibaren Osmanlı Devleti ile Fransa Krallığı arasında gelişen ilişkiler, dönemin Avrupa siyasetinde önemli sonuçlar doğurmuştur. Kutsal Roma İmparatoru V. Karl'ın Avrupa'da artan nüfuzu ve Fransa Kralı I. François'nın bu mücadelede karşılaştığı askerî başarısızlıklar, Fransa'yı Osmanlı Devleti ile yakınlaşmaya sevk etmiştir. I. François'nın Pavia Muharebesi sonrasında esir düşmesi ve annesi Louise de Savoie'nin Kanuni Sultan Süleyman'dan yardım talep etmesiyle başlayan diplomatik temaslar, zamanla iki devlet arasında kalıcı bir siyasi iş birliğinin temelini oluşturmuştur.

Kanuni Sultan Süleyman döneminde başlayan Osmanlı-Fransız münasebetleri, karşılıklı elçilik faaliyetleri sayesinde kurumsal bir nitelik kazanmış ve taraflar Kutsal Roma İmparatorluğu'na karşı müşterek bir siyaset takip etmişlerdir. Bu süreçte Osmanlı Devleti'nin bir Hristiyan devlet ile ittifak kurarak diğer Hristiyan devletlere karşı askerî harekâtlarda bulunması, dönemin uluslararası ilişkileri açısından dikkat çekici bir gelişme olmuştur. Siyasi ve askerî iş birliğinin yanı sıra, iki devlet arasındaki ilişkiler ekonomik ve ticari alanlara da yansımış; Fransa'ya verilen ahidnameler bu ilişkinin hukukî temelini oluşturmuştur.

Bu tez çalışmasında incelenen ahidnameler, Osmanlı Devleti'nin yabancı tüccarlara tanıdığı imtiyazların kapsamını göstermesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Özellikle 1569, 1581 ve 1597 tarihli ahidnameler, Fransız tüccarlarının Osmanlı topraklarındaki ticari faaliyetlerini güvence altına almış, Fransa'ya Akdeniz ticaretinde önemli avantajlar sağlamıştır. Bunun yanında Fransa, Osmanlı ülkesinde yaşayan veya ticaret yapan birçok Batılı Hristiyan tüccarın temsilciliğini üstlenerek diplomatik ve ekonomik nüfuzunu genişletmiştir. Böylece Osmanlı-Fransız ilişkileri yalnızca iki devlet arasındaki siyasi yakınlaşmanın değil, aynı zamanda Akdeniz ticaretinin yeniden şekillenmesinin de önemli unsurlarından biri hâline gelmiştir.

Bu çalışmada temel kaynak olarak kullanılan ve Fransa'nın İstanbul Büyükelçisi François Savary de Brèves tarafından derlenen mecmua, Osmanlı-Fransız ilişkilerinin diplomatik boyutunu anlamak açısından önemli veriler sunmaktadır. Müellif tarafından Doğu'da görev yapacak Fransız diplomatlara rehberlik etmek amacıyla hazırlanan eser, yalnızca ahidnameleri değil, aynı zamanda Osmanlı idarî ve hukukî yapısına ilişkin çok sayıda belgeyi de içermektedir. İnceleme kapsamında 1569, 1581 ve 1597 tarihli ahidnamelerin yanı sıra yaklaşık iki yüz belge değerlendirilmiş; böylece dönemin diplomatik uygulamaları, idarî işleyişi ve hukuk anlayışı hakkında önemli bilgiler elde edilmiştir.

Mecmuada yer alan mahkeme kayıtları, fetvalar, hükümler ve çeşitli diplomatik yazışmalar, Osmanlı Devleti'nin yabancı devletlerle ilişkilerini hangi hukukî çerçevede yürüttüğünü göstermektedir. Ayrıca dönemin en önemli sorunlarından biri olan korsanlık faaliyetleri de Osmanlı-Fransız yazışmaları ışığında ele alınmıştır. Özellikle İngiltere'nin Akdeniz ticaretine dâhil olmasıyla birlikte ortaya çıkan rekabetin, Fransa'nın Osmanlı sarayındaki nüfuzunu koruma çabalarını artırdığı görülmüştür. Bu bağlamda Fransız diplomatların yalnızca korsanlık faaliyetleriyle mücadele etmedikleri, aynı zamanda İngiliz elçilerinin Osmanlı yönetimi üzerindeki etkisini sınırlandırmaya çalıştıkları da tespit edilmiştir.

Sonuç olarak bu çalışma, Osmanlı-Fransız ilişkilerinin yalnızca askerî ve siyasi ittifak boyutuyla değil, diplomatik, ticari ve hukukî yönleriyle de değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. İncelenen mecmua ve içerdiği belgeler, 16. yüzyıl sonlarında Osmanlı-Fransız ilişkilerinin niteliğini anlamaya katkı sağlamakta ve dönemin diplomasi tarihine ışık tutmaktadır. Bu yönüyle çalışma hem Osmanlı diplomasi tarihi hem de Akdeniz dünyasında devletler arası ilişkilerin gelişimi açısından önemli veriler sunmaktadır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Akçura, Yusuf: **Osmanlı Devleti'nin Dağılma Devri (XVIII. ve XIX. Asırlarda)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2010.
- Apaydın, Bahadır: **Kapitülasyonların Osmanlı-Türk Adli ve İdari Modernleşmesine Etkisi**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2010.
- Ayverdi, İlhan: **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, İstanbul, Kubbealtı Neşriyat, 2005.
- Casale, Giancarlo: **The Ottoman Age of Exploration**, New York, Oxford University Press, 2010.
- Cevdet, Ahmed: **Tarih-i Cevdet**, İstanbul, 1809, C. I, s. 216-217.
- Djuvara, Trandafir G.: **Türkiye'nin Paylaşılması Hakkında Yüz Proje**, Çev. Pulat Tacar, İstanbul, Gündoğan Yayınları, 2000.
- Faruqi, Suraiya: **Türkiye Tarihi 1603-1839 Geç Osmanlı İmparatorluğu**, Çev. Fethi Aytuna, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2011.
- Finkel, Caroline: **Rüyadan İmparatorluğa Osmanlı**, Çev. Zülal Kılıç, İstanbul, Timaş Yayınları, 2010.
- Hammer, Joseph Von: **Devleti Osmaniye Tarihi**, Çev. Mehmet Ata, İstanbul, Kapı Yayınları, 2008.
- İnal, Halil İbrahim: **Osmanlı Tarihi**, İstanbul, Nokta Yayınları, 2007.

İnalcık, Halil:

**Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu
Üzerine Araştırmalar-I,** İstanbul,
Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,
2009.

İnalcık, Halil:

**The Ottoman Empire The Classical Age
1300-1600,** Great Britain, Phoenix
Press,1973.

İnalcık, Halil:

**Osmanlılar: Fütühat, İmparatorluk,
Avrupa ile İlişkiler,** İstanbul, Timaş
Yayınları, 2010.

İnalcık, Halil:

Osmanlı İdare ve Ekonomi Tarihi,
İstanbul, İSAM Yayınları, 2011.

İnalcık, Halil:

**Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik
ve Sosyal Tarihi 1300-1600,** C.I, Çev.
Halil Berktaş, İstanbul, Türkiye İş
Bankası Kültür Yayınları, 2000.

İnalcık, Halil:

**Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ
(1300-1600),** Çev. Ruşen Sezer, İstanbul,
Yapı Kredi Yayınları, 2012.

Jorga, Nicolae:

**Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1538-
1640),** Çev. Nilüfer Epçeli, C. 3, İstanbul,
Yeditepe Yayınları, 2005.

Koçu, Reşat Ekrem:

**Osmanlı Muahedeleri ve
Kapitülasyonlar: 1300-1920 ve Lozan
Muahedesi** 24 Temmuz 1923, İstanbul,
Türkiye Matbaası, 1934.

Kurdakul, Necdet:

Osmanlı Devleti'nde Ticaret Antlaşmaları ve Kapitülasyonlar, İstanbul, Döler Neşriyat, 1981.

Kurat, Akdes:

Türk-İngiliz Münasebetlerin Başlangıcı ve Gelişmesi 1553- 1610, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1953.

Kurtaran, Uğur:

Sultan Birinci Mahmud ve Dönemi (1730-1754), Ankara, Atıf Yayınları, 2014.

Kütükoğlu, Mübahat S.:

Osmanlı-İngiliz İktisadi Münasebetleri I (1580-1838), Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Yayınları, 1974.

Lewis, Bernard:

Modern Türkiye'nin Doğuşu, Çev. Boğaç Babür Tuna, Ankara, Arkadaş Yayınevi, 2010.

McNeil, William:

Avrupa Tarihinin Oluşumu, Çev. Yusuf Kaplan, İstanbul, Külliyyat Yayınları, 2015.

Nebioğlu, Osman:

Bir İmparatorluğun Çöküşü ve Kapitülasyonlar, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1986.

Ortaylı, İlber:

Osmanlı Barışı, İstanbul, Timaş Yayınları, 2014.

Pakalın, Mehmet Zeki:

Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C. I, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1971.

Palmer, Alan:

**Son Üç Yüz Yıl Osmanlı İmparatorluğu
Bir Çöküşün Yeni Tarihi**, Çev. Belkıs
Çorakçı Dişbudak, İstanbul, İş Bankası
Kültür Yayınları, 2002.

Palmer, Alan:

**The Decline and Fall Of The Ottoman
Empire**, United Kingdom, Fall River
Press Edition, 2011.

Pamuk, Şevket:

**Osmanlı-Türkiye İktisadî Tarihi 1500-
1914**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2015.

Reşat, Ali:

**Kapitülasyonlar, Tarihi, Menşei,
Usulleri**, Çev. Macar
İskender, İstanbul, Kanaat Matbaası, 1912.

Sami, Şemseddin:

Kamus-ı Türkî, İstanbul, Kapı Yayınları,
2004.

Shaw, Stanford J:

**Osmanlı İmparatorluğu ve Modern
Türkiye**, Çev. Mehmet Harmancı,
İstanbul, E Yayınları, 1982.

Wood, Alfred Cecil:

Levant Kumpanyası Tarihi, Çev.
Çiğdem Erkal İpek, Ankara, Doğu Batı
Yayınları, 2013.

MAKALELER

Hamilton, Alastair:

“François Savary de Brèves”, **Christian-
Muslim Relations: A Bibliographical
History Western and Southern Europe
(1600-1700)**, ed. David Thomas ve John
Chesworth, C. 9, Leiden, Brill, 2017, s.
415-422.

Arıkan, Zeki:

“1536 Kapitülasyonları ve Cumhuriyet İdeolojisi” **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C. II, S. 4, 1994, s. 217-281.

Burian, Orhan:

Türk İngiliz Münasebetinin İlk Yılları, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergi**, C. 9, 1951, s. 13.

De Groot, Alexander H:

“The Historical Developments Of The Capitulatory Regime In The Ottoman Middle East From The Fifteenth To The Nineteenth Centuries” **Oriente Moderno**, 22:3 2003, s. 575-604.

Dumas, Juliette:

“Müste'min Dealing with the Ottoman Justice: Role and Strategy of the Ambassador” **Oriente Moderno**, 2013, s. 477-494.

Erdem, Yahya:

“Doğubilimci Langles'in Notlarında Türkiye Matbaacılığıyla İlgili Bilgiler”, **Kebikeç**, Ankara, 1995, s. 173-218.

İnalcık, Halil:

Osmanlı'nın Avrupa İle Barışıklığı: Kapitülasyonlar ve Ticaret, **Doğu Batı Dergisi**, No: 24, 2003, s. 55-83.

Özgen, Ferhat Başkan:

“Osmanlı Devleti'nin Diğer Devletlerle İktisadi İlişkileri”, **Yeni Türkiye Dergisi**, 6/32, 2000, s.101-111.

Pamir, Aybars:

“Kapitülasyon Kavramı ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri”, Ankara, **Ankara**

Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,
C. 51, 2002, s. 79-119.

Panaite, Viorel:

“A French Ambassador in Istanbul, and his Turkish Manuscript on Western Merchants in the Ottoman Mediterranean (late 16th and early 17th Centuries)”, *Journal of South-East European Studies*, Romania, **Editura Academiei Romane**, 2004, Tome XLII (n 1-4), s. 117-132.

Panaite, Viorel:

“A Legal Opinion on Western Piracy in the Ottoman Mediterranean at Close-Sixteenth and Early-Seventeenth Century” **Etudes Sud-Est Europ.**, XLVII, 1-4 Bucarest, 2009, s. 165-173.

Panaite, Viorel:

“East Encounters West: French Merchants and Islamic Law in the Ottoman Mediterranean (Late-Sixteenth and Early-Seventeenth Centuries)”, İstanbul, **Ircica Journal**, C. 1, 2013, s. 1-46.

Panaite, Viorel:

“East Encounters West: French Merchants and Islamic Law in the Ottoman Mediterranean (Late-Sixteenth and Early-Seventeenth Centuries)”, *Exploring the*

Commonalities of the Mediterranean Region, Ankara, **TUBA**, 2019, s. 37-55.

Panaite, Viorel:

“French Commercial Navigation and Ottoman Law in the Mediterranean according to the Manuscrit Turc 130 (Bibliothèque Nationale de France)” **Etudes Sud-Est Europ.**, XLVI, 1-4 Bucurest, 2008, s. 253-268.

Panaite, Viorel:

“Two Legal Opinions (Fetvâs) from the Manuscrit Turc 130 (Bibliothèque Nationale, Paris) on the Western Non-Treaty Merchants in the Ottoman Mediterranean” *Enjeux politiques, économiques et militaires en mer Noire (XIVe-XXIe siècles), études à la mémoire de Mihail Guboglu, Braila*, **Musée de Brăila-Editions Istros**, 2007, s. 169-194.

Panaite, Viorel:

“Western Diplomacy, Capitulations, and Ottoman Law in the Mediterranean. 16th and 17th Centuries: The Diplomatic Section of the Manuscrit Turc 130 from the Bibliothèque Nationale in Paris”, *Erken Klasik Donemden XVIII. Yuzyil Sonuna Kadar Osmanlılar ve Avrupa: Seyahat, Karsilasma ve Etkilesim / The Ottomans and Europe: Travel, Encounter and Interaction from the Early Classical Period until the End of the 18th Century*, Ed. Seyfi Kenan, İstanbul, **İSAM**, 2010, s. 357-387.

Panaite, Viorel:

“Western Merchants and Ottoman Law. The Legal Section of the Manuscript Turc 130 from the Bibliothèque Nationale in Paris” **Etudes Sud-Est Europ.**, XLV, 1-4 Bucarest, 2007, s. 45-62.

Soysal, İsmail:

“Türk-Fransız Diploması Münasebetlerinin İlk Devresi”, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, C. III, Sayı 5-6, İstanbul, 1953, s. 63-94.

Türkmen, Zekeriya

“Osmanlı Devleti’nde Kapitülasyonların Uygulanışına Toplu Bir Bakış”, **OTAM**, Sayı. 6, 1995, s. 325-341.

Ünal Özkorkut, Nevin:

“Kapitülasyonların Osmanlı Devleti’nin Yargı Yetkisine Getirdiği Kısıtlamalar”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 33, S. 2, 2004, s. 83-84.

ANSİKLOPEDİ MADDELERİ

Afyoncu, Erhan:

“Rüstem Paşa”, **DİA** C. 35, İstanbul, TDV, 2008, s. 288-290.

Afyoncu, Erhan:

“Sokullu Mehmed Paşa”, **DİA** C. 37, İstanbul, TDV, 2009, s. 354-357.

Akgündüz, Ahmet:

“Ebüssuûd Efendi”, **DİA** C. 10, İstanbul, TDV, 1994, s. 365-371.

Aktepe, M. Münir:

“Mehmed Efendi, Hocaîade”, **DİA** C. 11, İstanbul, TDV, 1995, s. 340-341.

- Arıkan, Zeki: “Postel, Guillaume (Wilhelm)”, **DİAC**. 34, İstanbul, TDV, 2007, s. 333-334.
- Bostan, İdris: “Kılıç Ali Paşa”, **DİA** C. 25, İstanbul, TDV, 2002, s. 411-412.
- Bostan, İdris: “Preveze Deniz Muharebesi”, **DİA** C. 34, İstanbul, TDV, 2007, s. 343-345.
- Bostan, İdris: “Turgut Reis”, **DİA** C. 41, İstanbul, TDV, 2012, s. 417-418.
- Çiçek, Kemal: “Kıbrıs”, **DİA** C. 25, İstanbul, TDV, 2002, s. 374-380.
- David, Geza: “Eğri”, **DİA** C. 10, İstanbul, TDV, 1994, s. 489-491.
- David, Geza: “Macaristan”, **DİA** C. 27, İstanbul, TDV, 2003, s. 286-295.
- David, Geza: “Mohaç”, **DİA** C. 30, İstanbul, TDV, 2005, s. 231-232.
- David, Geza: “Sigetvar”, **DİA** C. 37, İstanbul, TDV, 2009, s. 157-159.
- David, Geza: “Târîh-i Üngürüs”, **DİA** C. 2, İstanbul, TDV, 2019, s. 578-580.
- Emecen, Feridun: “Haçova Meydan Savaşı”, **DİA** C. 14, İstanbul, TDV, 1996, s. 546-547.
- Emecen, Feridun: “Hadım Ali Paşa”, **DİA** C. 15, İstanbul, TDV, 1997, s. 4-5.

- Emecen, Feridun: “Mehmed III”, **DİA** C. 28, İstanbul, TDV, 2003, s. 407-413.
- Emecen, Feridun: “Mohaç Muharebesi”, **DİA** C. 30, İstanbul, TDV, 2005, s. 232-235.
- Emecen, Feridun: “Selim II”, **DİA** C. 36, İstanbul, TDV, 2009, s. 414-418.
- Emecen, Feridun: “Süleyman I”, **DİA** C. 38, İstanbul, TDV, 2010, s. 62-74.
- Eyice, Semavi: “Aramon, Gabriel de Luetz, Baron d’”, **DİA** C. 3, İstanbul, TDV, 1991, s. 270-272.
- Fayda, Mustafa: “Ahidname”, **DİA** C. 1, İstanbul, TDV, 1988, s. 535-536.
- İlgürel, Mücteba: “Ahmed I”, **DİA** C. 2, İstanbul, TDV, 1989, s. 30-33.
- İnalcık, Halil: “İmtiyâzât”, **DİA** C. 22, İstanbul, TDV, 2000, s. 245-252.
- İpşirli, Mehmet: “Bostanzâde Mehmed Efendi”, **DİA** C. 6, İstanbul, TDV, 1992, s. 311.
- İpşirli, Mehmet: “Elçi”, **DİA**, C. 11, İstanbul, TDV, 1995, s. 3-15.
- İpşirli, Mehmet: “Koca Sinan Paşa”, **DİA** C. 26, İstanbul, TDV, 2002, s. 137-139.
- İpşirli, Mehmet: “Mehmed Efendi, Hoca-zâde”, **DİA** C. 28, İstanbul, TDV, 2003, s. 452-453.
- İpşirli, Mehmet: “Selânîkî Mustafa Efendi”, **DİA** C. 36, İstanbul, TDV, 2009, s. 357-359.
- Kütükoğlu, Bekir: “Ali Mustafa Efendi”, **DİA** C. 2, İstanbul, TDV, 1989, s. 414-416.

- Kütükoğlu, Bekir “Lala Mustafa Paşa”, **DİA** C. 27, İstanbul, TDV, 2003, s. 73-74.
- Kütükoğlu, Bekir “Murad III”, **DİA** C. 31, İstanbul, TDV, 2020, s. 172-176.
- Kütükoğlu, Mübahat S.: “Ahidname”, **DİA** C. 1, İstanbul, TDV, 1988, s. 536-540.
- Özcan, Azmi: “Fransa”, **DİA** C. 13, İstanbul, TDV, 1996, s. 178-181.
- Papp, Sandor “Zitvatarok Antlaşması”, **DİA** C. 44, İstanbul, TDV, 2013, s. 472-474.
- Pedani, Maria Pia: “Venedik”, **DİA** C. 43, İstanbul, TDV, 2013, s. 44-47.
- Savaş, Ali İbrahim: “Konsolos”, **DİA**, C.26, İstanbul, TDV, 2002, s. 178-180.
- Soysal, İsmail: “Türk Fransız İlişkileri”, **DİA** C. 13, İstanbul, TDV, 1996, s. 181-184.
- Turan, Şerafettin: “Barbaros Hayreddin Paşa”, **DİA** C. 5, İstanbul, TDV, 1992, s. 65-67.
- Turan, Şerafettin: “Hoca Sâdeddin Efendi”, **DİA** C. 18, İstanbul, TDV, 1998, s. 196-198.

TEZLER

- Acıpınar, Mikail “Osmanlı-Floransa İlişkileri: XV-XVI. Yüzyıl” Doktora Tezi, **Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı**, İzmir, 2011.
- Gözübüyük, Sevil: “Osmanlı-Fransa İlişkileri ve Kapitülasyonlar (XVI.-XVII. Yüzyıllar)” Yüksek Lisans Tezi, **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı**, Denizli, 2017.

Kartal, Ali Safa:

“Jean De La Forest’in Büyükelçilik Döneminde Fransa-Osmanlı Siyasi ve İktisadi Münasebetleri (E.Charriere Eseri Çerçevesinde” Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Tarihi Ana Bilim Dalı** İstanbul, 2018.

Okutucu, Nagihan:

“İstanbul'da Fransız ve İngiliz elçilerinin rekabeti ve Osmanlı-Fransa-İngiltere münasebeti 1604-1610” Yüksek Lisans Tezi, **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Disiplinlerarası Bölgesel Araştırmalar Ana Bilim Dalı Ortadoğu Araştırmaları Bilim Dalı**, Çanakkale, 2018.

Özpekcan, Meliha:

“Türk-Fransız İlişkileri (1525-1921)” Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı**, İstanbul, 1993.

Şişman, Ayşin:

“1702-1708 tarihleri arasında Türk-Fransız İlişkilerinde Konsolos Arzları Ve Bunlara Ait Hükümler” Yüksek Lisans Tezi, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Eğitimi Ana Bilim Dalı**, Balıkesir, 1995.

Şişman, Ayşin:

“Osmanlı-Fransız İlişkileri 1740-1789 (Konsolos Arzlarına Göre)” Doktora Tezi, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı**, Afyonkarahisar, 201.

Tekin, Engin Cihad:

Avrupa Seyyahların Bakış Açısından Osmanlı'da Kitap ve Kütüphane Kültürü (1453-1699)" Doktora Tezi, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Ana Bilim Dalı** Ankara, 2017.

Yemişçi, Cihan:

"1618-28 Arası Osmanlı- Venedik İlişkileri (6004 No' lu Ahkâm Defteri'ne Göre)", Yüksek Lisans Tezi, Konya, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı**, 2009.

Veyisoğlu, Afife:

"William Harborne Ve İlk İngiliz-Osmanlı İlişkilerinin Tesisi", **İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Edebiyat Fakültesi**, Lisans Tezi, İstanbul, 2020.

DÖNEM KAYNAKLARI

Hasan Beyzâde Ahmed Paşa:

Hasan Beyzâde Târîhi, Haz. Şevki Nezihi Aykut, C. III, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2004.

İbrahim Peçevi Efendi:

Peçevî Tarihi, Der. Murat Uraz, İstanbul, Neşriyat Yurdu Yayınları, C. I-II, 1968-1969.

Îsâzâde:

Îsâzâde Târîhi, der. Ziya Yılmaz, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 1996.

Naîmâ, Mustafa:

Tarih-i Na'îmâ, Der. Mehmet İpşirli, Ankara, TTK, C. I-II-III, 2007.

Selânikî Mustafa Efendi:

Tarih-i Selânikî, der. Mehmet İpşirli, Ankara, TTK, C. I-II, 1999.

İNTERNET SİTELERİ

<https://tr.ambafrance.org/1525-ten-itibaren-Buyukelciler>

<https://belleten.gov.tr/tam-metin/2221/tur>

<https://www.britannica.com/place/Anjou>

<https://www.britannica.com/place/Bourbonnais>

<https://www.cartes-2-france.com/villes/maulevrier-49360.php>

<https://www.encyclopedia.com/social-sciences/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/king-henry-iii-france-1551-1589>

<https://www.encyclopedia.com/humanities/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/henry-iv-1553-1610-king-france>

[https://stringfixer.com/tr/Orientalism in early modern France](https://stringfixer.com/tr/Orientalism%20in%20early%20modern%20France)